

ΕΥΑΓΓ. ΘΕΟΔΩΡΟΥ
ΤΑΚΤΙΚΟΥ ΚΑΘΗΓΗΤΟΥ
ΤΟΥ ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟΥ ΑΘΗΝΩΝ

ΑΝΘΟΛΟΓΙΟΝ ΠΑΤΕΡΙΚΩΝ ΚΕΙΜΕΝΩΝ

ΟΡΓΑΝΙΣΜΟΣ ΕΚΔΟΣΕΩΣ ΔΙΔΑΚΤΙΚΩΝ ΒΙΒΛΙΩΝ - ΑΘΗΝΑΙ 1975

Ψηφιοποιήθηκε από το Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής

ΟΡΗΣΚΕΥΤΙΚΑ ΔΕ, 9/Γ = 104
1/11

ΑΝΘΟΛΟΓΙΟΝ
ΠΑΤΕΡΙΚΩΝ ΚΕΙΜΕΝΩΝ

ΔΩΡΕΑΝ

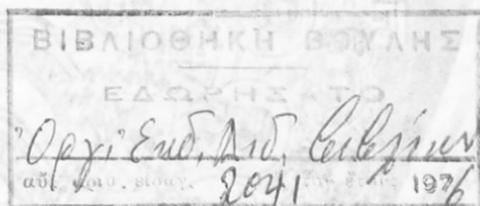

Ἰωάννης ὁ Χρυσόστομος. Ψηφιδωτὸν τῆς 1. μονῆς Ὁσίου Λουκά Βουιωτίας.

ΕΥΑΓΓΕΛΟΥ Δ. ΘΕΟΔΩΡΟΥ
ΤΑΚΤΙΚΟΥ ΚΑΘΗΓΗΤΟΥ ΤΟΥ ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟΥ ΑΘΗΝΩΝ

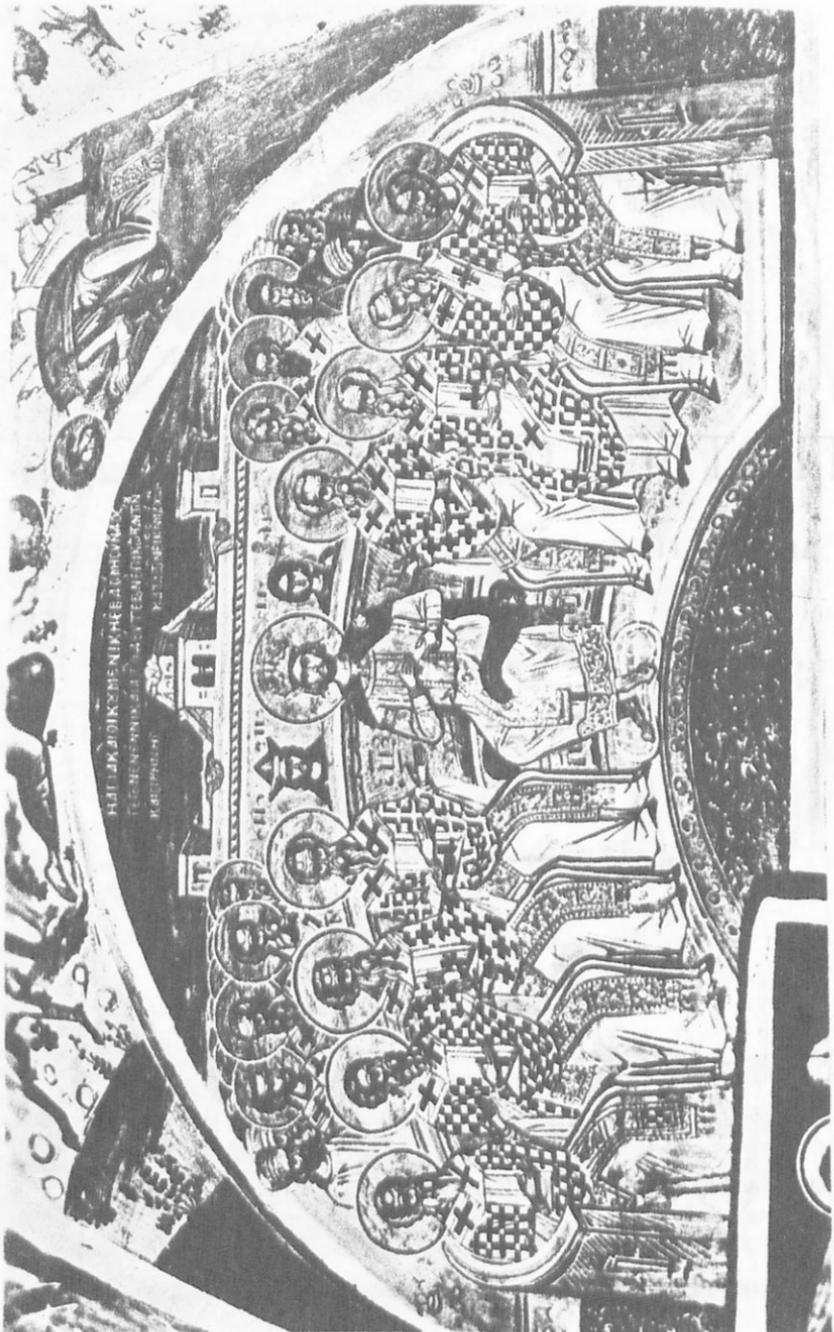
ΑΝΘΟΛΟΓΙΟΝ ΠΑΤΕΡΙΚΩΝ ΚΕΙΜΕΝΩΝ

ΔΙΑ ΤΑΣ ΤΡΕΙΣ ΑΝΩΤΕΡΑΣ ΤΑΞΕΙΣ ΤΟΥ ΓΥΜΝΑΣΙΟΥ

ΟΡΓΑΝΙΣΜΟΣ ΕΚΔΟΣΕΩΣ ΔΙΔΑΚΤΙΚΩΝ ΒΙΒΛΙΩΝ
ΑΘΗΝΑΙ 1975

002
WAE
ET2B
194

ΕΙΣ ΤΗΝ ΕΚΚΛΗΣΙΑΝ ΤΗΣ ΝΙΚΑΙΑΣ
ΤΕΣΣΕΡΑΣΧΗΝΤΑ ΤΕΣΝΕΚΕΚΟΜΕΝΩΝ
ΚΑΤΑ ΤΗΝ ΕΠΙΣΤΟΛΗΝ ΤΗΣ
ΚΑΤΑΡΤΙΣΤΗΣ

Οι Πατέρες της Ζ' Οικουμενικής Συνόδου. Τοιχογραφία της Ι. μονής Μεταμορφώσεως Μετεώρων.

ΠΡΟΛΟΓΟΣ

Σκοπὸς τοῦ παρόντος Ἀνθολογίου, τὸ ὁποῖον προορίζεται διὰ τὰς τρεῖς ἀνωτέρας τάξεις τοῦ Γυμνασίου, εἶναι νὰ παρουσιάσῃ ἐκλεκτὰς περικοπὰς ἐκ τῶν ἔργων τῶν κυριωτέρων Ἑλλήνων Πατέρων καὶ Ἐκκλησιαστικῶν Διδασκάλων σχετικὰς πρὸς τὰ θέματα, τὰ ὁποῖα προβλέπονται ὑπὸ τοῦ ἰσχύοντος σήμερον «Ἀναλυτικοῦ Προγράμματος Θρησκευτικῶν Ἀνωτέρου Κύκλου».

Ὡς καθίσταται φανερόν ἐκ τῶν περικοπιῶν τούτων, τὸ συγγραφικόν καὶ κηρυκτικόν ἔργον τῶν μεγάλων Ἑλλήνων Πατέρων πείθει ἀπ' ἐνὸς περὶ τοῦ ἀρίστου φιλολογικοῦ ἐξοπλισμοῦ καὶ τοῦ λογοτεχνικοῦ ταλάντου αὐτῶν καὶ ἀπ' ἑτέρου περὶ τοῦ ἀδιασπάστου τῆς ἐλληνορθοδόξου παραδόσεως διὰ τῆς γλωσσικῆς καὶ πνευματικῆς συνεχείας αὐτῆς.

Ἐπειτα ἡ διδασκαλία τῶν Πατέρων τούτων ἔχει πάντοτε θαυμασίαν ἐπικαιρότητα καὶ ἀπαράμιλλον ἀριότητα. Ἐὰν ἔζωον σήμερον οἱ Μεγάλοι Πατέρες, ἀσφαλῶς θὰ προσέθετον εἰς τὴν διδασκαλίαν των παραδείγματα καὶ εἰκόνας ἢ παραστάσεις, εἰλημμένας ἐκ τῶν ἀματωδῶς ἀναπτυχθέντων κατὰ τοὺς τελευταίους αἰῶνας τομέων τοῦ πολιτισμοῦ, ἀλλὰ κατὰ τὰλλα θὰ προέβαλλον ἀπαράλλακτον τὸ αὐτὸ ἀκριβῶς θρησκευτικόν, ἠθικόν, μορφωτικόν καὶ πολιτιστικόν ἰδεῶδες, τὸ ὁποῖον παρουσίασαν ἐπὶ τῶν ἡμερῶν των καὶ τὸ ὁποῖον ἔχει κλασσικὸν χαρακτήρα καὶ ἀκατάλυτον ἰσχύν. Δὲν πρόκειται περὶ ἰδεῶδους μονομεροῦς, ἀναιμικοῦ, νεφελώδους, πλήρους ἀριστολογίας καὶ ἐσωτερικῶν ἀντιφάσεων, ἀλλὰ περὶ ἰδεῶδους ἀρτίου, ὠλοκληρωμένου, πλήρους κρυσταλλίνης διανγείας, ἐσωτερικῆς ἐνότητος καὶ δυναμισμού. Τὸ ἰδεῶδες τοῦτο ἀκριβῶς ὕλοποίησαν καὶ ἐν τῇ προσωπικῇ ζωῇ των οἱ μεγάλοι Πατέρες, μὴ περιορισθέντες ἀπλῶς εἰς θεωρητικὴν

καὶ ἀφιρημένην διδασκαλίαν οὐτοπιστικῶν ὄνειροπολήσεων, ἀλλὰ βιώσαντες προσωπικῶς τὰ διδαχθέντα ἐπ' αὐτῶν καὶ παρουσιάσαντες «οἷον τὸν λόγον τοιόνδε τὸν τρόπον καὶ οἷον τὸν τρόπον τοιόνδε τὸν λόγον» (Εὐσέβιος).

Πρὸς τὸ ἰδεῶδες τοῦτο πρέπει νὰ στραφῇ ἡ ἑλληνικὴ νεολαία. Οἱ μεγάλοι Πατέρες δὲν πρέπει νὰ εἶναι δι' αὐτὴν ἀναιμικὰ σύμβολα, τὰ ὅποια ἐνθυμούμεθα ἅπασιν τοῦ ἔτους μόνον κατὰ τὴν ἑορτὴν τῶν Τριῶν Ἱεραρχῶν, ἀλλ' ὑπόθεσις ζωντανῆς συνεχοῦς παρουσίας καὶ πηγὴ οὐσιαστικῆς πνευματικῆς τροφοδοσίας. Ἡ ἀξιέπαινος ἐξάρτησις ἐκ τῆς σοφίας τῶν ἀρχαίων προπατόρων μας πρέπει νὰ ἐναρμονίζεται πρὸς τὴν προσπάθειαν τῆς ἐκμεταλλεύσεως καὶ ἀξιοποιήσεως τοῦ ἀνοθεύτου χρυσοῦ τῆς ἀκεραίας καὶ ὀλοκληρωμένης ἀληθείας τῆς Ἁγίας Γραφῆς καὶ τῶν ἐγγύτερον ἱσταμένων πρὸς ἡμᾶς Ἐκκλησιαστικῶν Πατέρων, οἱ ὅποιοι δὲν ὑπῆρξαν μόνον οὐρανοφάντορες, μελωδήσαντες τὸ ἐναρμόνιον μέλος τῆς Θεολογίας, ἀλλὰ καὶ προσγειωμένοι παιδαγωγοί, ρηξικέλευθοι σκαπανεῖς τῆς καθ' ὅλα ἀληθοῦς προοδου.

Ε.Δ.Θ.

Ἐν Ἀθήναις τῇ 15ῃ Ἰουλίου 1969

ΒΡΑΧΥΓΡΑΦΙΑΙ — ΣΥΝΤΜΗΣΕΙΣ

- ΒΕΠΕΣ** = Βιβλιοθήκη Ἑλλήνων Πατέρων καὶ Ἐκκλησιαστικῶν Συγγραφέων, ἔκδοσις «Ἀποστολικῆς Διακονίας τῆς Ἐκκλησίας τῆς Ἑλλάδος», ἐν Ἀθήναις 1955 ἔξ.
- Δ. Σ. Μ.** = Ἰωάννου Καρμίρη, Τὰ δογματικὰ καὶ συμβολικὰ μνημεῖα τῆς Ὁρθοδόξου Καθολικῆς Ἐκκλησίας, ἔκδ. β', τόμ. 1, ἐν Ἀθήναις 1960.
- Ἑ. Π.** = Ἑλληνικὴ Πατρολογία = J. P. Migne, Patrologiae graecae cursus completus, Παρίσιοι 1856 ἔξ.

ΜΕΡΟΣ ΠΡΩΤΟΝ

ΑΝΘΟΛΟΓΙΟΝ ΠΑΤΕΡΙΚΩΝ ΚΕΙΜΕΝΩΝ

ΔΙΑ ΤΗΝ Δ' ΤΑΞΙΝ

(ΕΚΚΛΗΣΙΑΣΤΙΚΗ ΙΣΤΟΡΙΑ)

Τὸ παρὸν βιβλίον δέον νὰ διαφυλαχθῆ
καὶ διὰ τὰς Ε', ΣΤ' τάξεις
εἰς τὰς ὁποίας ἐπίσης θὰ χρησιμοποιηθῆ

Α' ΚΕΙΜΕΝΑ

1. Η ΠΕΝΤΗΚΟΣΤΗ

(Ίωάννου του Χρυσοστόμου).

«Μεγάλα, αγαπητοί, και πάντα λόγον ανθρώπινον υπερβαίοντα τὰ σήμερον ἡμῖν δωρηθέντα παρὰ τοῦ φιλανθρώπου Θεοῦ χαρίσματα διὰ τοι τοῦτο κοινῇ πάντες χαίρωμεν καὶ σκιρτῶντες ἀνυμνήσωμεν τὸν ἡμέτερον Δεσπότην. Ἑορτὴ ἡμῖν καὶ πανήγυρις ἡ σήμερον ἡμέρα. Ὡσπερ γὰρ ἐπὶ τῆς τῶν ὥρων καὶ τῶν τροπῶν ἐναλλαγῆς ἕτερα τὴν ἕτεραν διαδέχεται, οὕτω δὴ καὶ ἐπὶ τῆς Ἐκκλησίας εορτὴ εορτὴν διαδεχομένη, οὕτως ἡμᾶς εἰς ἀλλήλας παραπέμπουσι. Πρῶην μὲν οὖν ἐωρτάσαμεν τὸν σταυρόν, τὸ πάθος, τὴν ἀνάστασιν, μετὰ ταῦτα τὴν εἰς οὐρανὸν ἀνοδὸν τοῦ Κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ· σήμερον δὲ λοιπὸν εἰς αὐτὸ τὸ τέλος ὑπηγήσαμεν τῶν ἀγαθῶν, εἰς αὐτὴν τὴν μητρόπολιν ἐφθάσαμεν τῶν εορτῶν, εἰς αὐτὸν τὸν καρπὸν παρεγενόμεθα τῆς τοῦ Κυρίου ἐπαγγελίας. **Ἐὰν γὰρ ἀπέλθω, φησί, ἐγὼ ἄλλον Παράκλητον πέμψω ὑμῖν καὶ οὐκ ἀφήσω ὑμᾶς ὀρφανούς. Εἶδετε κηδεμονίαν; Εἶδετε φιλανθρωπίαν ἄφατον; Πρὸ τούτων τῶν ἡμερῶν ἀνῆλθεν εἰς οὐρανόν, τὸν βασιλικὸν ἀνέλαβε θρόνον, τὴν ἐν δεξιᾷ τοῦ Πατρὸς καθέδραν ἀπέειλη καὶ σήμερον ἡμῖν τὴν ἐπιδημίαν τοῦ Πνεύματος τοῦ ἁγίου χαρίζεται καὶ δι' αὐτοῦ τὰ μύρια ἡμῖν ἀπὸ τῶν οὐ-**

Σχόλια—Παρατηρήσεις

1. Ἡ περικοπὴ εἶναι εἰλημμένη ἐκ τῆς Β' ὀμιλίας Ἰωάννου τοῦ Χρυσοστόμου εἰς τὴν ἁγίαν Πεντηκοστὴν ('Ε.Π. 50, 463-464).

α) **Λεξιλογικά καὶ συντακτικά:** **λόγος** = λογικόν, λογικὴ σκέψις, λογισμός. — **ῥα** = ἐποχὴ τοῦ ἔτους. — **τροπὴ** = στροφή, γύρισμα· κινήσις οὐρανίου σώματος. — **ὑπαντάω - ῶ** = ἔρχομαι εἰς προὔπαντησιν. — **τὸ τέλος τῶν ἀγαθῶν** = τὸ ἔσχατον (ὑψιστον), τὸ ἄκρον ἄτων τῶν ἀγαθῶν· τὸ κύριον καὶ πρῶτιστον ἐκ τῶν ἀγαθῶν. — **μητρόπολις** = κύριον κέντρον. — **παραγίγνομαι** = εἶμαι παρών, εὐρίσκομαι πλησίον τινός. — **εἶδετε... τί γάρ, εἰπέ μοι...** ρητορικαὶ ἐρωτήσεις. — **καθέδραν ἀπέειλη** = ἔχει λάβει τὴν καθέδραν, ἔχει καθῆσει ἐπιστήμως. — **ἐπιδημία** = ἔλευσις καὶ διαμονὴ εἰς κάποιον

Β' ΝΕΟΕΛΛΗΝΙΚΗ ΑΠΟΔΟΣΙΣ

1. Μετάφρασις.

«Μεγάλα εἶναι, ἀγαπητοί μου, καὶ ξεπερνοῦν κάθε ἀνθρωπίνην λογικὴν τὰ χαρίσματα, τὰ ὅποια σήμερον ἐχαρίσθησαν εἰς ἡμᾶς ἀπὸ τὸν φιλόανθρωπον Θεόν· δι' αὐτὸ λοιπὸν ὅλοι ἀπὸ κοινοῦ ἄς εἴμεθα χαρούμενοι· καὶ ἄς ἀνυμνήσωμεν μὲ ἐσωτερικὰ σικιτήματα τὸν Δεσπότην μας. Ἡ σημερινὴ ἡμέρα εἶναι δι' ἡμᾶς ἑορτὴ καὶ πανήγυρις. Διότι ὅπως ἀκριβῶς εἰς τὴν ἀλληλοδιαδοχὴν τῶν ἐποχῶν τοῦ ἔτους καὶ τῶν κινήσεων (στροφῶν) τῶν οὐρανίων σωμάτων ἡ μία ἐξ αὐτῶν ἔρχεται μετὰ τὴν ἄλλην, τοιοῦτοτρόπως λοιπὸν καὶ αἱ ἑορταὶ εἰς τὴν Ἐκκλησίαν, ἀφοῦ ἡ μία διαδέχεται τὴν ἄλλην, ὑποδεικνύουν εἰς ἡμᾶς τὴν μεταξὺ των σχέσιν. Πρῶτον μὲν λοιπὸν ἐωρτάσαμεν τὸν σταυρόν, τὸ πάθος, τὴν ἀνάστασιν, μετὰ ταῦτα τὴν ἄνοδον εἰς τὸν οὐρανὸν (ἀνάληψιν) τοῦ Κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ· σήμερον δὲ λοιπὸν ἤλθομεν, διὰ νὰ προὑπαντήσωμεν αὐτὸ τὸ ὕψιστον ἐκ τῶν ἀγαθῶν, ἐφθάσαμεν εἰς αὐτὴν τὴν μητρόπολιν (αὐτὸ τὸ κύριον κέντρον) τῶν ἑορτῶν, εὐρέθημεν κοντὰ εἰς αὐτὸν τὸν καρπὸν τῆς ὑποσχέσεως τοῦ Κυρίου. **Διότι, λέγει, ἐὰν ἐγὼ ἀπέλθω, θὰ σᾶς στείλω ἄλλον Παράκλητον καὶ δὲν θὰ σᾶς ἀφήσω ὄρφανούς.** Εἶδατε στοργικὴν φροντίδα; Εἶδατε ἀνέκφραστον φιλανθρωπίαν; Πρὶν ἀπὸ τὰς ἡμέρας αὐτὰς ἀνῆλθεν εἰς τὸν οὐρανόν, ἐδέχθη τὸν βασιλικὸν θρόνον,

τόπον. — **συνέχω** = συγκρατῶ, περικλείω. — **οἰκονομέω-ῶ** = διαχειρίζομαι ὡς οἰκονόμος· διανέμω, παρέχω, χορηγῶ. — **ἀναπλάττω** = διαμορφώνω πρὸς τὸ καλῦτερον. — **ἀποτίθεμαι** = ἀποβάλλω. — **χορὸς** = δμίλος, ὁμάς.

β) **Πραγματικαὶ παρατηρήσεις**: τὰ σήμερον ἡμῖν δωρηθέντα· ἡ χρῆσις τῆς λέξεως «σήμερον» ἢ ἐνεστωτικῶν ἐκφράσεων εἰς τὰ λειτουργικά καὶ πατερικά κείμενα, τὰ ὅποια ἀναφέρονται εἰς τὸν ἑορτασμόν τῶν διαφόρων σταθμῶν τοῦ ἀπολυτρωτικοῦ ἔργου τοῦ Χριστοῦ, αἰσθητοποιεῖ τὴν ἐννοίαν τοῦ «λειτουργικοῦ χρόνου», κατὰ τὴν ὅποιαν ὁ χρόνος παύει νὰ ὑφίσταται ὑπὸ τὴν μορφήν τοῦ παρελθόντος, τοῦ παρόντος καὶ τοῦ μέλλοντος καὶ βιοῦται ὡς ἐν διαρκῆ παρόν. Εἰς τὴν λατρείαν δὲν ἐνθυμούμεθα ἀπλῶς τὰ κύρια γεγονότα τῆς

ρανῶν ἀγαθὰ χορηγεῖ. Τὶ γάρ, εἰπέ μοι, τῶν συνεχόντων τὴν σωτηρίαν τὴν ἡμετέραν οὐχὶ διὰ τοῦ Πνεύματος ἡμῶν ὀκονόμηται ; Διὰ τοῦτου δουλείας ἀπαλλαττόμεθα, εἰς ἐλευθερίαν καλούμεθα, εἰς υἰοθεσίαν ἀναγόμεθα καὶ ἄνωθεν ἀναπλαττόμεθα, τὸ βαρὺ καὶ δυσῶδες τῶν ἁμαρτημάτων φορτίον ἀποτιθέμεθα διὰ τοῦ Πνεύματος τοῦ ἁγίου ἱερέων βλέπομεν χορούς, διδασκάλων ἔχομεν τάγματα ἀπὸ τῆς ἐντεῦθεν πηγῆς καὶ ἀποκαλύψεων δωρεαὶ καὶ ἰαμάτων χαρίσματα καὶ τὰ λοιπὰ πάντα, ὅσα τὴν Ἐκκλησίαν τοῦ Θεοῦ κοσμεῖν εἴωθεν, ἐντεῦθεν ἔχει τὴν χορηγίαν».

2. ΕΓΚΩΜΙΟΝ ΕΙΣ ΤΟΝ ΠΡΩΤΟΜΑΡΤΥΡΑ ΣΤΕΦΑΝΟΝ

(Πρόκλου, ἀρχιεπισκόπου Κωνσταντινουπόλεως).

«Ὁ μὲν αἰσθητὸς ἥλιος ὑπὲρ γῆν ἀνατέλλων, ἀρκτοῦρον καὶ ὠρίωνα καὶ πλειάδα ἢ καὶ αὐτὸν τὸν ἑωσφόρον παρανατέλλοντα ἔχει ὁ δὲ τῆς δικαιοσύνης ἥλιος ἐκ κόλπων παρθενικῶν ἀναλάμπας..., Στέφανον τὸν πρωτομάρτυρα σινανατολέα τῶν ἀθανάτων ἀκτίων πεποίηται... Ἐκεῖνον ἐπὶ ἄρματος οἱ ζωγράφοι ἐπιβεβηκότα γράφουσι, τοῦτον οἱ θεολόγοι ἐπὶ φάτνης ἀναπανόμενον διαγγέλλουσιν...

Ἔξενον Βασιλέως παράδοξα πράγματα ! Χθὲς ἐτέχθη καὶ σήμερον αὐτῷ Στέφανος προσηνέχθη· Στέφανος, ὁ φερώνυμος μάρτυς· Στέφανος, ὁ ἔμψυχος στέφανος· Στέφανος, τὸ αὐτόπλεκτον διάδημα· Στέφανος, τὸ αὐτοχάλκευτον περιίθεμα· Στέφανος, τὸ αὐτοφυῆς τῆς ἰδίας κορυφῆς στεφάνωμα· Στέφανος, τὸ πολυανθὲς τῆς πίστεως βλά-

---

ζωῆς τοῦ Σωτῆρος, ἀλλὰ τὰ βιοῦμεν ὡς σήμερον συμβαίνοντα ἐνώπιον ἡμῶν (πρβλ. «Σήμερον κρεμάται ἐπὶ ξύλου» ἢ «Τὰ πάθη τὰ σεπτὰ ἢ παρούσα ἡμέρα ὡς φάτα σωστικά ἀνατέλλει τῷ κόσμῳ»). — ἐὰν γὰρ ἀπέλθω..... ὄφρανοῦς· πρόκειται περὶ ἐλευθέρως ἀπὸ μνήμης ἀποδόσεως τῶν χωρίων Ἰωάν. 1στ', 7 καὶ 18', 18 πρὸς τονισμόν τῆς ἀληθείας, ὅτι ὁ Σωτὴρ εἶναι ὁ κύριος Ἰδρυτὴς τῆς Ἐκκλησίας. — εἰς ἐλευθερίαν ἀγόμεθα· πρβλ. Β' Κορ. γ', 17 : «οὐ δὲ τὸ Πνεῦμα Κυρίου, ἐκεῖ ἐλευθερία». — εἰς υἰοθεσίαν ἀγόμεθα· πρβλ. Γαλ. δ', 6 : «Ὅτι δὲ ἐστε υἱοί, ἐξαπέστειλεν ὁ Θεὸς τὸ Πνεῦμα τοῦ υἱοῦ αὐτοῦ εἰς τὰς καρδίας ὑμῶν κρᾶζον· ἀββᾶ ὁ πατήρ». — καὶ τὰ λοιπὰ πάντα...· κατὰ τὸν ὕμνον τῆς Πεντηκοστῆς « πάντα χορηγεῖ τὸ Πνεῦμα τὸ ἅγιον· βρῦει προφητείας, ἱερέας τελειοί, ἀγραμμάτους σοφίαν εἰδίδαξεν, ἀλιεῖς θεολόγους ἀνέδειξεν, ὅλον συγκροτεῖ τὸν θεσμόν τῆς Ἐκκλησίας ».

ἔχει καθήσει ἐπισήμως εἰς τὰ δεξιά τοῦ Πατρὸς καὶ σήμερον χαρίζει εἰς ἡμᾶς τὴν ἔλευσιν καὶ παραμονὴν πλησίον ἡμῶν τοῦ Ἁγίου Πνεύματος καὶ δι' αὐτοῦ χορηγεῖ εἰς ἡμᾶς τὰ ἀναρίθμητα οὐράνια ἀγαθά. Διότι, εἶπε εἰς ἐμέ, τι ἀπὸ ἐκεῖνα, τὰ ὅποια περικλείουν τὴν ἰδικὴν μας σωτηρίαν, δὲν ἔχει χορηγηθῆ εἰς ἡμᾶς διὰ τοῦ (ἁγίου) Πνεύματος ; Μὲ τὴν βοήθειαν αὐτοῦ ἀπαλασσοῦμεθα ἐκ τῆς (πνευματικῆς) δουλείας, καλούμεθα εἰς ἐλευθερίαν, ὀδηγοῦμεθα εἰς τὴν θείαν υἰοθεσίαν καὶ μεταμορφωνόμεθα πρὸς τὸ καλύτερον ἐκ τῶν ἄνω, ἀποβάλλομεν τὸ βαρὺ καὶ δυσῶδες φορτίον τῶν ἁμαρτημάτων· διὰ τοῦ ἁγίου Πνεύματος βλέπομεν ομάδας ἱερέων, ἔχομεν τάξεις διδασκάλων· ἀπὸ τὴν πηγὴν ταύτην προέρχονται καὶ δωρεαὶ ἀποκαλύψεων καὶ χαρίσματα (θαυματουργικῶν) ἰάσεων (θεραπειῶν). Καὶ ὅλα τὰ ἄλλα, ὅσα συνήθως στολίζουν τὴν Ἐκκλησίαν τοῦ Θεοῦ, παρέχονται ἀπὸ τὸ ἅγιον Πνεῦμα».

2. Μετάφρασις.

«Ὁ μὲν αἰσθητὸς ἥλιος, ὅταν ἀνατέλλῃ ἐπάνω ἀπὸ τὴν γῆν, ἔχει κοντὰ του (παραπλεύρως ἀνατέλλοντα) τὸν ἀρκτοῦρον καὶ τὸν ὠρίωνα καὶ τὴν πλειάδα ἢ καὶ αὐτὸν τὸν αὐγερινόν· ὁ δὲ ἥλιος τῆς δικαιοσύνης, πὺ ἀνυψώθη λαμπρὸς ἀπὸ τοὺς παρθενικοὺς κόλπους... ἔχει κάμει τὸν πρωτομάρτυρα Στέφανον συνεργὸν εἰς τὴν ἀνατολὴν τῶν θείων ἀκτίνων... Ἐχεῖνον (τὸν ἥλιον) τὸν ζωγραφίζουσιν οἱ ζωγράφοι ἀνεβασμένον ἐπάνω εἰς ἄρμα, τοῦτον οἱ θεολόγοι εἰς τὸ κήρυγμά των παρουσιάζουσιν νὰ ἀναπαύεται εἰς τὴν φάτνην...

2. Ἀπόσπασμα ἐκ τοῦ ὑπ' ἀριθ. ιζ' λόγου τοῦ Πρόκλου (Ἑ.Π. 65, 809 - 812).

α) **Λεξιλογικὰ καὶ συντακτικὰ ἐπιβεβηκῶς** (μτχ. πρκ. τοῦ ρ. ἐπιβαίνω) = ἀνεβασμένος. — **Στέφανος, ὁ φερώνυμος μάρτυς...** μελιστάλακτος βότρυς· φράσεις περιέχουσαι πολλὰ σχήματα λόγου καὶ ἰδίως παρονομασίας, παρηχήσεις, ἔτυμολογικὰ σχήματα, κύκλους καὶ μεταφοράς. — **ξένος** = νέος. — **περίθεμα** = περίβλημα τῆς κεφαλῆς. — **πολυφόρος** = πολύκαρπος. — **ἔκαμον** ἀόρ. β' τοῦ κάμνω = κουράζομαι πράττων τι, ἀποκάμνω. — **ἀρμόζω** = συνδέω. — **παρρησία** = θαρραλέα καὶ εἰλικρινῆς ἔκφρασις γνώμης, ἐλευθεροστομία. — **Ἡ μὲν πρὸς τὴν πίστιν... παρεσκευάζεν** ἀντιθέσεις.

στημα· Στέφανος, τὸ τῆς ἀγάτης εὐωδέστατον ῥόδον· Στέφανος, τὸ τῆς ἐλπίδος ἀμάραντον ἄνθος· Στέφανος, ὁ τῆς χάριτος εὐθαλέστατος στάχυς· Στέφανος, ὁ τῆς αἰεζώου ἀμπέλου τὸ πολυφόρον κλήμα· Στέφανος, τῆς ἀθανασίας ὁ μελίστακτος βότρυς... Ἐκαμον, ἔκαμον πλέκων τῷ Στεφάνῳ τὸν στέφανον, καὶ οὐδέ πω τῆς πλοκῆς ἐφηφάμην. Τῇ θείᾳ τοίνυν Γραφῇ τὸν Στέφανον στεφανῶσαι παραχωρήσωμεν.

Στέφανος, φησί, πλήρης χάριτος καὶ δυνάμεως ἐποίει σημεῖα καὶ τέρατα μεγάλα ἐν τῷ λαῷ. Πῶς ἐπαινέσω τὸν Στέφανον, ὃν ἡ χάρις τοῖς οικείοις δακτύλοις ἐπλέξατο ; Τί χαρίζομαι τῷ Στεφάνῳ, πᾶσαν κεφαλὴν μαρτύρων στεφανοῦντι ; Τί δύναιμι προσθῆναι τῷ τῇ χάριτι πεπλεγμένῳ στεφάνῳ ; ... Χάρις καὶ δύναμις τῷ Στεφάνῳ τὸν στέφανον ἔπλεκον. Ἡ μὲν πρὸς τὴν πίστιν αὐτόν, ἡ δὲ πρὸς τὸ μαρτύριον ἤρμοζεν. Ἡ μὲν πρὸς τὴν διακονίαν, ἡ δὲ πρὸς τὸν λόγον ᾠδήγησεν. Ἡ μὲν πρὸς παρερησίαν, ἡ δὲ πρὸς ὑπομονὴν διερρῶμιζεν. Ἡ μὲν πρὸς θαύματα, ἡ δὲ πρὸς κατορθώματα παρεσκευάζε. Χάρις καὶ δύναμις, ὁμότιμον φύτευμα· χάρις καὶ δύναμις, ὁμόχρονον βλάστημα· χάρις καὶ δύναμις, ὁμόριζον κλάδευμα· χάρις καὶ δύναμις, ὁμοδιαιτος συζυγία· χάρις καὶ δύναμις, τὸ διττὸν τῆς πίστεως μύσχευμα· χάρις καὶ δύναμις, ὁμόηχος συμφωνία· χάρις καὶ δύναμις, οἱ καλλιβλέφαροι τῆς ὀρθοδοξίας ὀφθαλμοί. . . χάρις καὶ δύναμις, οἱ τοῦ Στεφάνου ἀγρυπνοὶ φύλακες. **Στέφανος γάρ, φησί, πλήρης χάριτος καὶ δυνάμεως».**

β) **Πραγματικαὶ παρατηρήσεις :** ἀρκτοῦρος· ὀνομασία ἀστέρος, εὐρισκομένου πλησίον τῆς μεγάλης ἄρκτου. — ὠρίων· ὀνομασία ἐνὸς ἐκ τῶν λαμπροτέρων ἀστερισμῶν. — πλειάς· ἀστερισμὸς εὐρισκόμενος ἐπὶ τοῦ λαίμου τοῦ ἀστερισμοῦ Ταύρου (πούλια). — ἑωσφόρος· ὁ τὴν ἑω φέρων, ὁ πλαυήτης Ἄφροδιτη, τὸ ἄστρον τῆς αὐγῆς, ὁ ἀυγερινός. — **χθὲς ἐτέχθη**· ὁ ἐορτασμός τῆς μνήμης τοῦ πρωτομάρτυρος Στεφάνου γίνεται τὴν μεθεπομένην τῶν Χριστουγέννων. — **πλήρης χάριτος καὶ δυνάμεως**... Πράξ. στ', 8· ἄλλη γραφή εἶναι « πλήρης πίστεως καὶ δυνάμεως ». — **σημεῖα καὶ τέρατα**· συμβάντα ἢ ἐνέργειαι ἑκτακτοί, ὑπερβαίνουσαι τοὺς νόμους τῆς φύσεως καὶ προκαλοῦσαι ἐντύπωσιν ἑκτακτον. Ἡ λέξις « σημεῖα » φανερώνει τὰ θαύματα κατὰ τὴν ἠθικὴν αὐτῶν σημασίαν καὶ τὸν σκοπὸν, πρὸς τὸν ὅποιον ἀποβλέπουν. Ἡ λέξις « τέρατα » φανερώνει πάλιν τὰ θαύματα κατὰ τὸν ἐξαιρετικὸν αὐτῶν χαρακτήρα ἐν σχέσει πρὸς τὴν ἐξωτερικὴν φυσικὴν τάξιν.

“Ὁ παράδοξα πράγματα ἐνὸς νέου Βασιλέως! Χθὲς ἐγενήθη (ὁ Βασιλεὺς) καὶ σήμερον προσεφέρθη εἰς αὐτὸν ὁ Στέφανος. Στέφανος, ὁ μάρτυς ποὺ φέρει τὸ ὄνομα αὐτό. Στέφανος, τὸ ἐμψυχον στεφάνι. Στέφανος, τὸ στέμμα, ποὺ ἐπλέχθη ἀφ’ ἑαυτοῦ. Στέφανος, τὸ περιβλημα τῆς κεφαλῆς, ποὺ ἐχαλκεύθη ἀφ’ ἑαυτοῦ. Στέφανος, τὸ στεφάνωμα τῆς κεφαλῆς του, ποὺ ἐβλάστησε μόνον του. Στέφανος, τὸ βλαστάρι τῆς πίστεως μὲ τὰ πολλὰ ἄνθη. Στέφανος, τὸ εὐωδέστατον τριαντάφυλλον τῆς ἀγάπης. Στέφανος, τὸ ἀμάραντον ἄνθος τῆς ἐλπίδος. Στέφανος, ὁ πολὺ θαλερὸς στάχυς τῆς χάριτος. Στέφανος, τὸ πολύκαρπον κλῆμα τοῦ ἀμπелиοῦ, ποὺ ἔχει πάντοτε ζωτικότητα. Στέφανος, τὸ σταφύλι τῆς ἀθανασίας, ποὺ ἀποστάζει μέλι... Ἐκουράσθη, ἐκουράσθη νὰ πλέκω τὸ στεφάνι εἰς τὸν Στέφανον καὶ δὲν ἤρχισα ἀκόμη τὴν πλέξιν. Εἰς τὴν θείαν λοιπὸν Γραφήν ἄς παραχωρήσωμεν νὰ στεφανώσῃ τὸν Στέφανον.

Ὁ Στέφανος, λέγει, γεμάτος ἀπὸ χάριν καὶ δύναμιν ἔκανεν ἀνάμεσα εἰς τὸν λαὸν θαυμαστάς πράξεις καὶ ἐκτάκτους ἐνεργείας, (ποὺ προεκάλουν κατάπληξιν καὶ ἀπεδείκνυον τὴν ἀλήθειαν τοῦ χριστιανικοῦ κηρύγματος). Πῶς θὰ ἐπαινέσω τὸν Στέφανον, τὸν ὁποῖον ἡ χάρις ἐπλεξε μὲ τὰ ἰδικά της δάκτυλα ; Τί θὰ εἶπω (ἢ πράξω) πρὸς χάριν τοῦ Στεφάνου, ὁ ὁποῖος στεφανώνει κάθε κεφάλι τῶν μαρτύρων ; Τί ἢ μπορῶ νὰ προσθέσω εἰς τὸ στεφάνι, ποὺ ἔχει πλεχθῆ ἀπὸ τὴν χάριν ; ... Ἡ χάρις καὶ ἡ δύναμις ἐπλεκαν εἰς τὸν Στέφανον τὸ στεφάνι. Ἡ μὲν μία τὸν συνέδεε πρὸς τὴν πίστιν, ἡ δὲ ἄλλη πρὸς τὸ μαρτύριον. Ἡ μὲν μία ὠδήγησε πρὸς τὴν διακονίαν, ἡ δὲ ἄλλη πρὸς τὸν λόγον. Ἡ μὲν μία τὸν παρεκίνει πρὸς θαρραλέαν ὁμιλίαν, ἡ δὲ ἄλλη πρὸς ὑπομονήν. Ἡ μὲν μία τὸν ἠτοίμαζε διὰ θαύματα, ἡ δὲ ἄλλη διὰ κατορθώματα. Χάρις καὶ δύναμις, φυτὸν ποὺ ἔχει τὴν ἰδίαν ἀξίαν· χάρις καὶ δύναμις, βλαστὸς ποὺ ἔγινε τὸν ἴδιον χρόνον· χάρις καὶ δύναμις, κλάδευμα ποὺ ἔχει σχέσιν μὲ τὴν ἰδίαν ρίζαν· χάρις καὶ δύναμις, συζυγία μὲ κοινὴν ζωήν· χάρις καὶ δύναμις, ὁ διπλοῦς (μεταφυτευόμενος) βλαστὸς τῆς πίστεως· χάρις καὶ δύναμις, συμφωνία μὲ τὸν ἴδιον ἦχον· χάρις καὶ δύναμις, τὰ μάτια τῆς Ὁρθοδοξίας μὲ τὰ ὠραῖα βλέφαρα·... χάρις καὶ δύναμις, οἱ ἄγρυπνοι φρουροὶ τοῦ Στεφάνου. Διότι ὁ Στέφανος, λέγει, ἦτο πλήρης χάριτος καὶ δυνάμεως».

3. ΤΟ ΚΗΡΥΓΜΑ ΤΟΥ ΑΠΟΣΤΟΛΟΥ ΠΑΥΛΟΥ

(Ίωάννου τοῦ Χρυσοστόμου).

« Καὶ ὡσπερ πυρᾶς ἀναφθείσης, αἱ ἄκανθαι, κατὰ μικρὸν δαπανώμεναι, εἰκονοῦσι καὶ παραχωροῦσι τῇ φλογὶ καὶ καθαρὰς ποιοῦσι τὰς ἀρούρας· οὕτω δὴ καὶ τῆς Παύλου γλώττης φθειρομένης καὶ πάντα πρὸς σφοδρότερον ἐπιούσης, εἶκεν ἅπαντα καὶ παρεχώρει, καὶ δαιμόνων θεραπεῖται καὶ ἑσθται καὶ πανηγύρεις καὶ πάτρια ἔθνη καὶ νόμων διαφθοραὶ καὶ δῆμον θυμοὶ καὶ τυράννων ἀπειλαὶ καὶ οἰκείων ἐπιβουλαὶ καὶ ψευδαποστόλων κακουργίαι· μᾶλλον δέ, καθάπερ τῆς ἀκτίνος ἀνισχύσεως, καὶ σκότος ἐλαύνεται καὶ θηρία καταδύεται καὶ φωλεύει λοιπὸν καὶ λησταὶ δραπετεύουσι καὶ ἀνδροφόνοι περὶ τὰ σπῆλαια καταφεύγουσι καὶ πειρατὰ ἀφίστανται καὶ τυμβωρύχοι ἀναχωροῦσι καὶ μοιχοὶ καὶ κλέπται καὶ τοιχωρύχοι, ἅτε ἀπὸ τῆς ἀκτίνος ἐλέγχεσθαι μέλλοντες, ἀπελθόντες πον μακρὰν ἐάντους ἀφανίζουσι, καὶ πάντα διαφανῆ καὶ λαμπρὰ γίνεται, καὶ γῆ καὶ θάλαττα, τῆς ἀκτίνος ἀνωθεν πάντα καταναγαζούσης, τὰ πελάγη, τὰ ὄρη, τὰς χώρας, τὰς πόλεις· οὕτω δὴ καὶ τότε τοῦ κηρύγματος φανέντος καὶ τοῦ Παύλου πανταχοῦ τοῦτο διασπεύροντος, ἠλαύνετο μὲν ἡ πλάνη, ἐπανῆμι δὲ ἡ ἀλήθεια, κνίσσαι δὲ καὶ καπνὸς καὶ κύμβαλα καὶ τύμπανα καὶ μέθαι καὶ κῶμοι καὶ μοιχεῖαι καὶ τὰ ἄλλα, ἃ μὴδὲ εἰπεῖν καλόν, τὰ ἐν τοῖς ἱεροῖς τῶν εἰδώλων τελούμενα ἔληγε καὶ ἐδαπανᾶτο, καθάπερ κηρὸς ὑπὸ πυρὸς τηκόμενα, καθάπερ ἄχνη ὑπὸ φλογὸς δαπανώμενα· ἡ δὲ λαμπρὰ τῆς ἀληθείας φλόξ ἀνῆμι φαιδρὰ καὶ ὑψηλὴ πρὸς αὐτὸν τὸν οὐρανόν ».

3. Περικοπή ἐκ τῆς δ' ὀμιλίας Ἰωάννου τοῦ Χρυσοστόμου εἰς τὸν ἀπ. Παῦλον ('Ε.Π. 50, 494 - 495).

α) **Λεξιλογικά, συντακτικά:** δαπανῶμαι = καταστρέφομαι. — εἶκω = ὑποχωρῶ. — ἀρούρα = γῆ γεωργουμένη, χωράφι. — ἔπειμι = (ἐκ τοῦ ρ. εἶμι) = κατευθύνομαι ἐναντίον. — καὶ δαιμόνων θεραπεῖται... κακουργίαι· πολυσύνδετον σχῆμα. — δῆμος = γῆ, χώρα· συνεκδοχικῶς οἱ κάτοικοι, ὁ πληθυσμὸς μιᾶς χώρας· πλῆθος. — θυμὸς = ψυχὴ ἢ πνεῦμα· καρδία· ἐπιθυμία, ροπή, ὄρεξις· πάθος. — τῆς ἀκτίνος = ἡλίου (συνεκδοχή). — ἀνίσχω = ἀνέχω = ἀνυψῶ· ἀναδύομαι· ἀνατέλλω. — καὶ σκότος ἐλαύνεται... καὶ γῆ καὶ θάλαττα· πολυσύνδετον σχῆμα, ποῦ δίδει ζωηρότητα εἰς τὸν λόγον. — λοιπὸν = εἰς τὸ ἐξῆς, ἔπειτα, τέλος, ἐπὶ τέλους. — ἀφίσταμαι = ἀπομακρύνομαι. — τυμβωρύχος = ὁ ἀνοίγων τοὺς τάφους πρὸς κλοπὴν. — κνίσσα (καὶ κνῖσα) = λιπαρὸς ἀτμὸς καὶ ὁσμὴ κρέατος, ποῦ ψήνεται. — κνίσσαι δὲ

3. Μετάφρασις.

«Καὶ καθὼς ἀκριβῶς, ὅταν ἀναφθῇ φωτιά, τὰ ἀγκάθια, ἀφοῦ ὀλίγον κατ' ὀλίγον καταστρέφονται, ὑποχωροῦν καὶ κάνουν τόπον εἰς τὴν φλόγα καὶ καθιστοῦν καθαρά τὰ χωράφια· τοιοῦτοτρόπως λοιπὸν καὶ ὅταν ἡ γλῶσσα τοῦ Παύλου ἐξέβαλλε δυνατὴν φωνὴν καὶ σφοδροτέρα ἀπὸ τὴν φωτιάν κατηυθύνετο ἐναντίον ὄλων, ὑπεχώρουν ὅλα καὶ ἀπεσύροντο (παρεμέριζον), καὶ ἐκδηλώσεις λατρείας πρὸς τοὺς δαίμονας καὶ (εἰδωλολατρικαὶ) ἑορταὶ καὶ πανηγύρεις καὶ πατρικὰ ἔθιμα καὶ διαφθοραὶ τῶν νόμων καὶ πάθη τῶν κατοίκων διαφόρων χωρῶν καὶ ἀπειλαὶ τυράννων καὶ κακόβουλα σχέδια συμπατριωτῶν καὶ κακαὶ ἐνέργειαι ψευδαποστόλων· μᾶλλον δέ, καθὼς ἀκριβῶς, ὅταν ὁ ἥλιος ἀνατέλλῃ καὶ τὸ σκότος ἐκδιώκεται καὶ τὰ ἄγρια ζῶα κρύπτονται καὶ καταφεύγουν τέλος εἰς τὰς φωλεὰς των καὶ οἱ λησταὶ δραπετεῦν καὶ ἐκεῖνοι, πού διαπράττουν φόνους, ζητοῦν καταφύγιον εἰς τὰ σπήλαια καὶ οἱ πειραταὶ ἀπομακρύνονται καὶ οἱ ἀνοίγοντες τοὺς τάφους πρὸς κλοπὴν ἀναχωροῦν καὶ οἱ μοιχοὶ καὶ οἱ κλέπται καὶ οἱ λαθραίως εἰσερχόμενοι εἰς τὰς οἰκίας πρὸς κλοπὴν, ἐπειδὴ πρόκειται νὰ φανερωθῶν ἀπὸ τὸ φῶς τοῦ ἡλίου, ἀφοῦ φύγουν μακρὰν, προσπαθοῦν νὰ ἐξαφανίσουν τὸν ἑαυτὸν των καὶ ὅλα γίνονται φανερά καὶ λαμπρά, καὶ γῆ καὶ θάλασσα, διότι ὁ ἥλιος ἀπὸ ὑψηλὰ καταυγάζει ὅλα, τὰ πελάγη, τὰ βουνά, τὰς χώρας, τὰς πόλεις· τοιοῦτοτρόπως λοιπὸν καὶ τότε, ὅταν ἐφανερῶθη τὸ (χριστιανικὸν) κήρυγμα καὶ ὁ Παῦλος διεσκόρπισεν αὐτὸ παντοῦ, ἐξεδιώκετο μὲν ἡ πλάνη, ἐπανήρχετο δὲ ἡ ἀλήθεια, λιπαροὶ δὲ ἄτμοι (καὶ ὄσμαι) καὶ καπνὸς (ἀπὸ τὸ κρέας, πού ἐψήνετο εἰς τὰς εἰδωλολατρικὰς θυσίας) καὶ κύμβαλα καὶ τύμπανα καὶ μέθαι καὶ ὀργιώδεις διασκεδάσεις καὶ μοιχεῖαι καὶ τὰ ἄλλα, πού δὲν εἶναι καλὸν οὔτε νὰ ἀναφέρωμεν καὶ πού ἐτελοῦντο εἰς τοὺς ναοὺς τῶν εἰδώλων, ἔσταματοῦσαν καὶ κατεστρέφοντο, ἀφοῦ ἔλυωναν καθὼς ἀκριβῶς τὸ κερὶ ἀπὸ τὴν φωτιάν καὶ ἀφοῦ ἐκαίοντο καθὼς ἀκριβῶς τὰ ἄχυρα ἀπὸ τὴν φλόγα· ἡ δὲ λαμπρὰ φλόξ τῆς ἀληθείας ἀνήρχετο ὀλοφώτειν καὶ ὑψηλὴ πρὸς αὐτὸν τὸν οὐρανόν».

καὶ καπνός... καὶ τὰ ἄλλα· πολυσύνδετον. — κῶμος-ου (ὁ) = φαιδρὸν συμπόσιον, ξενύχτι, ὀργιώδης διασκεδασίς.

β) Πραγματικαὶ παρατηρήσεις: ψευδαποστόλων κακουργαίαι· περὶ αὐτῶν ὀμιλεῖ ὁ ἀπ. Παῦλος ἐν Β' Κορ. ια', 13. — κύμβαλον· εἶδος

4. ΑΙ ΕΠΙΣΤΟΛΑΙ ΤΟΥ ΑΠ. ΠΑΥΛΟΥ

(Ἰωάννου τοῦ Χρυσοστόμου).

« Εἰ γὰρ οἱ μέταλλα διορτύττοντες χρυσίου, ὅσον ἂν ἐκείθεν κενώσωσι πλοῦτον, οὐ πρότερον ἀφίστανται, ἕως ἂν τὸ πᾶν ἀνέλονται χρυσίου· πολλῶ μᾶλλον ἡμᾶς μείζονι προθυμίᾳ κεχρηῆσθαι δεῖ καὶ σπουδῇ περὶ τὴν τῶν θείων λόγων ἔρευναν. Καὶ γὰρ καὶ ἡμεῖς χρυσίου διορτύττομεν, οὐκ αἰσθητόν, ἀλλὰ πνευματικόν· οὐ γὰρ μέταλλα γῆς, ἀλλὰ μέταλλα τοῦ Πνεύματος ἐργαζόμεθα. Αἱ γὰρ ἐπιστολαὶ τοῦ Παύλου τοῦ Πνεύματός εἰσι μέταλλα καὶ πηγαί· μέταλλα μὲν, ὅτι χρυσίου παντός τιμιώτερον ἡμῖν παρέχουσι πλοῦτον· πηγαὶ δέ, ὅτι οὐδέποτε ἐπιλείπουσιν· ἀλλ' ὅσον ἂν κενώσης ἐκείθεν, τοσοῦτον καὶ πολλῶ πλέον ἐπιρροεῖ πάλιν. Καὶ τούτου γένοιτ' ἂν ἀπόδειξις σαφῆς ὁ χρόνος ὁ παρελθὼν ἅπας. Ἐξ οὗ γοῦν Παῦλος ἐγένετο, πεντακόσια λοιπὸν ἔτη παρῆλθε καὶ τοῦτον ἅπαντα τὸν χρόνον πολλοὶ μὲν συγγραφεῖς, πολλοὶ δὲ διδάσκαλοι καὶ ἐξηγηταὶ πολλὰ πολλάκις ἐκείθεν ἠντλήσαν καὶ τὸν ἀποκείμενον οὐκ ἐκένωσαν πλοῦτον. Οὐ γὰρ αἰσθητός ὁ θησαυρός διὰ τοῦτο οὐκ ἀναλίσκεται τῇ τῶν διορτύττωντων πολυχειρίᾳ, ἀλλ' αὐξεται καὶ πλεονάζει. Καὶ τί λέγω τοὺς ἔμπροσθεν; Πόσοι μεθ' ἡμᾶς ἐροῦσι καὶ μετ' ἐκείνους ἕτεροι πάλιν, καὶ οὐ παύσεται πηγάζων ὁ πλοῦτος, οὐδὲ ἐπιλείψει τὰ μέταλλα; Πνευματικὰ γάρ ἐστι καὶ οὐ πέφυκε διαπαῖσθαι ποτε».

μουσικῶ ὄργανου, ἀποτελουμένου ἐκ δύο μεταλλίνων κοίλων ἡμισφαιρῶν, τὰ ὁποῖα κτυπῶνται μεταξύ των· ἐχρησιμοποιεῖτο πρὸ πάντων εἰς τὰς ἐορτὰς τοῦ Διονύσου καὶ τῆς Κυβέλης. — **τύμπανα**: ἐχρησιμοποιοῦντο εἰς τὴν λατρείαν τῆς Κυβέλης καὶ τοῦ Βάκχου. — **τὰ ἐν τοῖς ἱεροῖς... τελούμενα**: ἐννοοῦνται τὰ ὄργανα, ποῦ ἐγίνοντο εἰς πολλοὺς εἰδωλολατρικούς ναοὺς, δοθέντος ὅτι πολλοὶ Θεοὶ τῆς ἀρχαίας θρησκείας ἦσαν προσωποποιήσεις τῆς μέθης, τῆς αἰμομιξίας, τῆς μοιχείας, τῆς λαγνείας, τῆς ὠμότητος.

4. Ἀπόσπασμα ἐκ τῆς ὁμιλίας τοῦ Χρυσοστόμου εἰς τὴν ἀποστολικὴν ρῆσιν « Ἐχοντες δὲ τὸ αὐτὸ πνεῦμα τῆς πίστεως... » (Β' Κορ. 5', 13) ('Ε.Π. 51, 291).

α) **Λεξιλογικά, συντακτικά**: **μέταλλα χρυσίου** = χρυσαυρυχεῖα. — **κενώω-ω** = ἀφαιρῶ. — **ἀναιρέομαι-οῦμαι** (ἀόρ. β' ἀνειλόμην) = παίρνω διὰ τὸν ἑαυτὸν μου. — **κέχρημαι** = (πρκ.) = **χρῶμαι** (ἐν.) μετὰ δοτ. = κάμνω χρῆσιν τίνος, χρησιμοποιοῦ, μεταχειρίζομαι. — **ἐπιλείπει** (ἰδίως ἐπὶ πηγῶν, πο-

4. Μετάφρασις.

«Διότι ἐὰν ἐκεῖνοι, πού σκάπτουν καὶ ἐρευνοῦν τὰ χρυσαυρυχεῖα, ὅσον πλοῦτον καὶ ἂν ἀφαιρέσουν ἀπὸ ἐκεῖ, δὲν ἀπομακρύνωνται ἕως ὅτου πάρουν διὰ τὸν ἑαυτὸν των ὅλο τὸ χρυσάφι· πολὺ περισσότερον πρέπει ἡμεῖς νὰ χρησιμοποιοῦμεν μεγαλυτέραν προθυμίαν καὶ ἐπιμέλειαν εἰς τὴν ἐρευνητικὴν μελέτην τῶν θείων λόγων. Βεβαίως καὶ ἡμεῖς σκάπτομεν ζητοῦντες χρυσόν, ὄχι αἰσθητόν, ἀλλὰ πνευματικόν· διότι ἐργαζόμεθα ὄχι εἰς τὰ μεταλλεῖα τῆς γῆς, ἀλλ' εἰς τὰ μεταλλεῖα τοῦ Πνεύματος. Διότι αἱ ἐπιστολαὶ τοῦ Παύλου εἶναι μεταλλεῖα καὶ πηγαὶ τοῦ Πνεύματος· μεταλλεῖα μὲν, διότι παρέχουν εἰς ἡμᾶς πλοῦτον πολυτιμότερον ἀπὸ κάθε χρυσάφι· πηγαὶ δέ, διότι οὐδέποτε στερεοῦν (ξηραίνονται)· ἀλλ' ὅσον καὶ ἐὰν ἀντλήσῃς ἀπὸ αὐτὰς ὕδωρ, τόσον καὶ πολὺ περισσότερον αὐταὶ ἐξακολουθοῦν νὰ ρέουν. Φανερὰ ἀπόδειξις αὐτοῦ θὰ ἠμποροῦσε νὰ γίνῃ ὅλος ὁ χρόνος, πού ἐπέρασεν (ἀπὸ τότε). 'Αφ' ὅτου λοιπὸν ὑπῆρξεν ὁ Παῦλος, ἐπέρασαν ἤδη πεντακόσια χρόνια· καὶ καθ' ὅλον αὐτὸ τὸ χρονικὸν διάστημα πολλοὶ μὲν συγγραφεῖς, πολλοὶ δὲ διδάσκαλοι καὶ ἐξηγηταὶ πολλὰς φορὰς ἠντήλησαν πολλὰ ἀπὸ ἐκεῖ, ἀλλ' οὐδόλως ἐξήντηλησαν τὸν ἀποθησαυρισμένον πλοῦτον. Ὁ θησαυρὸς βεβαίως δὲν εἶναι αἰσθητός· διὰ τοῦτο δὲν ἐξοδεύεται μὲ τὸ πλῆθος τῶν χειρῶν, πού σκάπτουν, ἀλλὰ γίνεται μεγαλύτερος καὶ περισσεύει. Καὶ διατὶ ἀναφέρω τοὺς παλαιούς; Πόσοι θὰ ὀμιλήσουν κατόπιν ἡμῶν καὶ ὕστερα ἀπὸ ἐκείνους πάλιν ἄλλοι καὶ ὁμοίως δὲν θὰ παύσῃ νὰ ρέῃ ἐκ τῆς πηγῆς ὁ πλοῦτος, οὔτε θὰ ἐξαντληθοῦν τὰ μέταλλα; Διότι εἶναι πνευματικὰ καὶ δὲν εἶναι φυσικὸν νὰ ἐξαντλοῦνται κάποτε».

ταμῶν) = λείπω, ἐλλείπω· ἐξαντλοῦμαι, ξηραίνομαι, στερεῶ. — πολυχειρία = πλῆθος χειρῶν.

β) Πραγματικαὶ παρατηρήσεις: πεντακόσια... ἔτη· ἀναφέρει ὁ Χρυσόστομος πεντακόσια ἔτη ἀντὶ περίπου τετρακοσίων, χρησιμοποιῶν σχῆμα ρητορικῆς ὑπερβολῆς. — πόσοι μεθ' ἡμᾶς... ἐροῦσι καὶ μετ' ἐκείνους ἕτεροι· εἶναι πράγματι ἀναρίθμητοι ὅσοι διὰ τῶν αἰῶνων ἠσχολήθησαν περὶ τὸ ἔργον τῆς ἐρμηνείας τῶν ἐπιστολῶν τοῦ ἀπ. Παύλου.

5. Ο ΑΠΟΣΤΟΛΟΣ ΠΕΤΡΟΣ

(Ἄσπεριου ἐπισκόπου Ἀμασειάς).

« Ἐρωτῶντος γάρ ποτε τοῦ Κυρίου τοὺς δώδεκα... καὶ κελεύοντος σαφῶς εἰπεῖν, τίνα λέγουσιν αὐτὸν εἶναι τῶν ἄλλων ἀπάντων σιωπῆσαι βουλομένων καὶ βραδυνόντων καὶ δεικνύντων, ὡς διὰ τινος ἐπισκέψεως, τὴν ἀπόκρισιν ἀνοίξας τὸ στόμα ταχέως ὁ τὸν ζώπυρον ἐπὶ τῆς ψυχῆς φέρων τῆς πίστεως ἄνθρακα, ὃ καὶ Ἡσαίας πρότερον ἐκαθάρθη τὰ χεῖλη, τὴν μακαρίαν ἐκείνην καὶ σαφῆ ἀληθῶς ρῆσιν καθωμολόγησε· **Σὺ εἶ ὁ Χριστὸς ὁ Υἱὸς τοῦ Θεοῦ τοῦ ζῶντος.** Τίνα ἂν τις πρὸς ἀξίαν τῶν λόγων τούτων θαυμάσειεν, ἀξιόπιστος γενόμενος ἐρμηνεὺς τοῦ μεγίστου τῶν ἀποστόλων ; Ὅρατε γάρ, ὅπως ἀπέριτος ὁ λόγος καὶ σύντομος, ἐκφωνήσῃ βραχεῖα μυρίων πραγμάτων καὶ μεγάλων δόναμιν ἐκτιθέμενος...

Ἴδου γὰρ Πέτρος ὁ κατ' ἐκλογὴν γνήσιος τοῦ Χριστοῦ μαθητῆς..., ὁ μέγας ἐκεῖνος ὁ πάνυ, οὗ τὸ κλέος πᾶσαν τὴν οἰκουμένην ἐπλήρωσεν, κελευσθεὶς εἰπεῖν, ὅπως δοξάζει περὶ τοῦ Θεοῦ καὶ Σωτῆρος ἡμῶν, οὐκ ἀπὸ μακρᾶς τινος ἤρξατο περινοίας, οὐδὲ κύκλον συλλογισμῶν καὶ πραγμάτων περιβαλλόμενος ἀπεκρίνατο πρὸς τὴν πεῦσιν, ὡσπερ δὴ νῦν ποιεῖν εἰώθασιν οἱ δεινοὶ σοφισταὶ καὶ τεχνολόγοι τῆς πίστεως· ἀλλ' ἐν ἀπλότῃ καρδίᾳ σύντομον ἐξέθετο τὴν ἀλήθειαν, οὗ τὸν ἀγέννητον διασειείλας τῷ γεννητῷ, οὐ τὰ περὶ ὁμοίου καὶ ἀνομοίου λεπτολογήσας ἐμπλήκτως, οὐδὲ τῶν ὑπὲρ πάντα οὐσίῶν πολυπραγμονήσας διαφορὰν, οὐδὲ τὴν ἀμέτρητον θεότητα μετρήσας συλλογισμοῖς, οἷα δὴ τὰ Ἀρείου παλγνία καὶ τὰ Εὐνομίου παρεγγει-

---

5. Περικοπὴ τῆς ἠ' ὁμιλίας τοῦ Ἀσπερίου ἐπισκόπου Ἀμασειάς εἰς τοὺς ἁγίους κορυφαίους ἀποστόλους Πέτρον καὶ Παῦλον ('Ε.Π. 40, 277 - 281).

α) **Λεξιλογικὰ καὶ συντακτικὰ :** εἰπεῖν, τίνα... εἶναι πλάγιος λόγος, μὲ εἰδικὸν ἀπαρέμφατον ἐξαρτώμενον ἐκ λεκτικοῦ ρήματος. — ἐπίσκεψις = ἐξέτασις. — ἐκφωνήσις = διατύπωσις. — ἐκτιθεμαι = παρουσιάζω. — κλέος (τὸ) = φήμη· δόξα. — περινοία = διάσκεψις, συζήτησις, σκέψις. — περιβάλλομαι = περικαλύπτω. — πεῦσις = ἐρώτησις. — διαστέλλω = διαχωρίζω. — ἐμπλήκτως = μανιωδῶς, ἀνοήτως, μωρῶς. — πολυπραγμονέω-ω = πολυεξετάζω. — παρεγγεῖρημα = ἐσφαλμένον ἐπιχείρημα. — ζηλώω-ω = μετὰ ζήσεως μιμοῦμαι, ζηλεύω. — ἀπερίεργος = μὴ ἐξεζητημένος, ἀπέριτος, λιτός. — μελετῶ = φροντίζω διὰ κάτι· ἀσκοῦμαι γυμνάζομαι.

β) **Πραγματικαὶ παρατηρήσεις :** τίνα λέγουσιν αὐτὸν εἶναι· Μαθθ.

5. Μετάφρασις.

«Διότι ὅταν ὁ Κύριος ἠρώτησε κάποτε τοὺς δώδεκα μαθητάς... καὶ τοὺς προέτρεψε νὰ εἴπουν σαφῶς, ποῖος νομίζουν οἱ ἄνθρωποι ὅτι εἶναι· ἐνῶ ὅλοι οἱ ἄλλοι ἤθελον νὰ σιωπήσουν καὶ καθυστέρουν τὴν ἀπάντησιν καὶ ἤθελον νὰ τὴν παρουσιάσουν ὕστερα ἀπὸ κάποιαν ἐξέτασιν· ἀφοῦ ἤνοιξε γρήγορα τὸ στόμα του ἐκεῖνος, πού εἶχεν εἰς τὴν ψυχὴν τὸν ζωοποιὸν ἀναμμένον ἄνθρακα τῆς πίστεως, μὲ τὸν ὁποῖον καὶ ὁ Ἡσαΐας προηγουμένως ὑπέστη τὴν κάθαρσιν τῶν χειλέων, εἶπε τὴν εὐτυχῆ καὶ ἀληθινὰ σαφῆ ἐκείνην ὁμολογίαν: **Σὺ εἶσαι ὁ Χριστὸς ὁ Υἱὸς τοῦ Θεοῦ τοῦ ζῶντος.** Ποῖα πράγματα θὰ ἤμποροῦσε νὰ θαυμάσῃ κανεὶς διὰ τὴν ἀξίαν τῶν λόγων τούτων, ἀφοῦ γίνῃ ἀξιόπιστος ἐρμηνευτὴς τοῦ μεγίστου τῶν ἀποστόλων; Διότι βλέπετε, κατὰ ποῖον τρόπον ὁ λόγος εἶναι λιτὸς καὶ σύντομος, παρουσιάζων μὲ σύντομον διατύπωσιν τὴν δύναμιν ἀναριθμητῶν καὶ μεγάλων πραγμάτων...

Διότι ἰδοὺ ὁ Πέτρος ὁ γνήσιος κατ' ἐκλογὴν μαθητὴς τοῦ Χριστοῦ..., ὁ πολὺ ἐνδοξος ἐκεῖνος, τοῦ ὁποίου ἡ φήμη ἐγένευσεν ὅλην τὴν οἰκουμένην, ὅταν ἔλαβε τὴν προτροπὴν νὰ εἴπῃ τί φρονεῖ περὶ τοῦ Θεοῦ καὶ Σωτῆρος ἡμῶν, δὲν ἤρχισεν ἀπὸ κάποιαν μακρὰν σκέψιν, οὔτε ἀπεκρίθη εἰς τὴν ἐρώτησιν, περικαλύπτων διὰ λέξεων (ὀλόκληρον) κύκλον συλλογισμῶν καὶ πραγμάτων, ὅπως ἀκριβῶς βεβαίως συνηθίζουν τώρα νὰ πράττουν οἱ ἱκανοὶ σοφισταὶ καὶ τεχνολόγοι τῆς πίστεως· ἀλλὰ μὲ ἀπλότητα καρδίας ἐξέθεσε σύντομον τὴν ἀλήθειαν, χωρὶς νὰ διαχωρίσῃ τὸν ἀγέννητον ἀπὸ τὸν γεννητόν, χωρὶς νὰ ἐξετάσῃ ἀνοήτως μὲ πολλὴν λεπτολογίαν τὸ ὅμοιον καὶ ἀνόμοιον, χωρὶς νὰ πολυεξετάσῃ (τὴν) διαφορὰν τῶν οὐσιῶν, αἱ ὁποῖαι εἶναι ὑπεράνω ὅλων, χωρὶς νὰ μετρήσῃ τὴν ἀμέτρητον θεότητα μὲ συλλογισμούς, ἀναλόγους πρὸς τὰ παιγνίδια τοῦ Ἀρείου καὶ τὰ ἐσφαλμένα ἐπιχειρήματα τοῦ Εὐνομίου. Ἄς μιμηθῶμεν λοιπὸν, Χριστιανοί, (τῶν ὁποίων γνώρισμα εἶναι ἡ

ιστ', 13 « ἠρώτα τοὺς μαθητάς αὐτοῦ λέγων· τίνα με λέγουσιν οἱ ἄνθρωποι εἶναι τὸν υἱὸν τοῦ ἀνθρώπου; ». — καὶ Ἡσαΐας πρότερον· Ἡσ. στ', 6: « καὶ ἀπεστάλη πρὸς με ἐν τῶν Σεραφείμ, καὶ ἐν τῇ χειρὶ εἶχεν ἄνθρακα, ὃν τῇ λαβίδι ἔλαβεν ἀπὸ τοῦ θυσιαστηρίου ». — **Σὺ εἶ ὁ Χριστὸς...**· Ματθ. ιστ', 16. — **σοφισταί**: οἱ ἀντὶ χρηματικῆς ἀμοιβῆς διδάσκοντες καὶ ἐξαπατῶντες τοὺς μαθητάς με ὠραίους γοητευτικούς λόγους, « τὸν ἥττονα λόγον κρείττω ποιοῦντες ». — **τεχνολόγοι**: οἱ ἀσχολούμενοι περὶ τὴν τεχνολογίαν, δηλαδὴ τὴν γραμματικὴν ἀνάλυσιν τῶν λεκτικῶν τύπων.

ρήματα. Ζηλώσωμεν τοίνυν, ὡς Χριστιανοί (ὡν πίστις, οὐ πολυλογία τὸ γνώρισμα), τὸν ἁλίαν, τὸν ἀπεριεργον, τὸν ἐκ Βηθσαϊδᾶς γέγοντα· τὸ πρῶτον θήρευμα τοῦ Χριστοῦ. Μελετήσωμεν λέγειν· «Σὺ εἶ ὁ Χριστός ὁ Υἱὸς τοῦ Θεοῦ τοῦ ζῶντος»· τὰ δὲ πλείονα τούτων ἀφιέναι τοῖς λογομάχοις, ὡν ἕρις τὸ ἔργον καὶ τὸ τέλος ἀπόλεια ».

6. Ο ΕΥΑΓΓΕΛΙΣΤΗΣ ΙΩΑΝΝΗΣ

(Κυρίλλου Ἀλεξανδρείας).

« Μυσταγωγῆσον, εὐαγγελιστά, εἰπὲ καὶ νῦν, ὦ μακάριε Ἰωάννη. Υἱὸς ἐκλήθης βροντῆς· μέγα τι καὶ ἐξάισιον κατεκτύπησας τὴν ὑπ' οὐρανόν· ἀθανάτους ἔχεις φωνὰς καὶ λήθη καὶ χρόνος τοῖς σοῖς παραχωροῦσι λόγοις... Ἀποκύλισον ἡμῖν τὸν λίθον, ὡς ὁ μακάριος Ἰακώβ τοῖς ποιμέσιν· ἀποκάλυφον τὸ φρέαρ τῆς ζωῆς· δὸς ἀρύσασθαι καὶ νῦν ἐκ τῶν τοῦ σωτηρίου πηγῶν· μᾶλλον δὲ τὴν σὴν παράθεσ ἡμῖν πηγὴν. Οὐκοῦν ἀκούσωμεν λέγοντος· **Ἐν ἀρχῇ ἦν ὁ Λόγος... Καὶ ὁ Λόγος σὰρξ ἐγένετο.** Οὐκ ἐν ἀνθρώπῳ γέγονεν, ἀλλὰ σὰρξ γέγονε, τοῦτέστιν ἄνθρωπος· γέγονε δὲ ἄνθρωπος ὁ μονογενὴς τοῦ Θεοῦ Λόγος, οὐκ ἀποβεβληκῶς τὸ εἶναι Θεός, ἀλλ' ἐν προσλήγει σαρ-

6. Περικοπή ἐκ τῆς β' ὁμιλίας τοῦ ἁγίου Κυρίλλου Ἀλεξανδρείας, ἥτις ἐλέχθη ἐν Ἐφέσῳ κατὰ τὴν ἡμέραν τῆς ἑορτῆς τοῦ ἁγίου Ἰωάννου τοῦ Εὐαγγελιστοῦ ('Ε.Π. 77, 988 - 989).

α) **Λεξιλογικά καὶ συντακτικά:** μυσταγωγέω-ῶ = ὀδηγῶ εἰς τὰ μυστήρια, μυῶ, κατηχῶ. — κατακτύπέω-ῶ = κτυπῶ ἰσχυρῶς, ἐγείρω μέγαν κτύπον. — ἐξάισιος = ὁ ἐκτὸς τοῦ αἰσίου, τοῦ δικαίου· ὑπέρμετρος, ἐκπληκτικός. — παραχωρέω-ῶ = ἀποσύρομαι εἰς τὰ πλάγια, παραμερίζω. — ἀποκυλίω = κυλίω μετατοπίζω. — ἀρύομαι = ἀντλῶ διὰ τὸν ἑαυτόν μου. — παρατίθημι = παραθέντω, φέρω ἐνώπιόν τινος, παρουσιάζω. — πρόσληψις = πρόσκτησις, ἐπὶ πλέον ἀπόκτησις. — ἄτρεπτος = ἀμετάβλητος. — τροπή = στροφή, γύρισμα· μετατροπή, ἀλλοίωσις. — φρονέω-ῶ = σκέπτομαι· πιστεύω. — ἔμπορος = ὁ ἐπιβαίνων πλοίου ὡς ἐπιβάτης, ὁ ταξιδιώτης. — ἀπλανής = μὴ πλανώμενος, μὴ κινούμενος, σταθερός. — ναυτίλλομαι = ταξιδεύω διὰ θαλάσσης.

β) **Πραγματικαὶ παρατηρήσεις:** υἱός... βροντῆς· ὁ χαρακτηρισμὸς σημαίνει μᾶλλον τὸν φλογερὸν χαρακτῆρα, ὁ ὅποιος ἂν καὶ συνήθως ἦτο ἥμενος, εἰς ὀρισμένας περιπτώσεις ἐξέσπα ἔξαφνα ὡς βροντῆ. Ὁ χαρακτηρισμὸς αὐτὸς ἀπεδόθη ὑπ' αὐτοῦ τοῦ Κυρίου εἰς τὸν Ἰωάννην, ὅπως καὶ εἰς τὸν ἀδελφὸν αὐτοῦ Ἰακώβον τὸν τοῦ Ζεβεδαίου (Μάρκ. γ', 17). — ὡς ὁ μακάριος Ἰακώβ· ἐν Γεν. κθ', 10 ἀναφέρεται, ὅτι « προσελθὼν Ἰακώβ ἀπεκύ-

πίστις, ὄχι ἢ πολυλογία), τὸν ψαρᾶν, τὸν ἀπέριττον, τὸν καταγόμενον ἀπὸ τὴν Βηθσαϊδᾶ, τὸ πρῶτον θήραμα τοῦ Χριστοῦ. "Ὡς ἀσκηθῶμεν νὰ λέγωμεν : «Σὺ εἶσαι ὁ Χριστὸς ὁ Υἱὸς τοῦ Θεοῦ τοῦ ζῶντος» τὰ δὲ περισσότερα ἀπὸ τοὺς λόγους αὐτοὺς ἄς τὰ ἀφήσωμεν εἰς τοὺς λογομάχους, τῶν ὁποίων τὸ ἔργον εἶναι φιλονεικία καὶ τὸ τέλος ἀπώλεια».

6. Μετάφρασις.

«Ὁδήγησέ μας εἰς τὸ μυστήριον, εὐαγγελιστά, ὁμίλησε καὶ τώρα, μακάριε Ἰωάννη. Ἦνομάσθης υἱὸς βροντῆς· ἔδωσες μέγα καὶ ἐκπληκτικὸν κτύπημα εἰς τὴν γῆν· ἔχεις ἀθανάτους φωνὰς καὶ (δι' αὐτὸ) ἡ λήθη καὶ ὁ χρόνος παραμερίζουν εἰς τοὺς λόγους σου... Ἀφοῦ κυλίσης μετατόπισε πρὸς χάριν μας τὴν πέτραν, ὅπως (ἔκαμεν) ὁ μακάριος Ἰακώβ εἰς τοὺς ποιμένας· ἀποκάλυψε μας τὸ φρέαρ τῆς ζωῆς· δῶσέ μας νὰ ἀντλήσωμεν καὶ τώρα διὰ τοὺς ἑαυτοὺς μας ἀπὸ τὰς πηγὰς τῆς σωτηρίας· μᾶλλον δὲ φέρε μπροστά μας τὴν ἰδικὴν σου πηγὴν. Λοιπὸν ἄς ἀκούσωμεν νὰ λέγῃς· **Εἰς τὴν ἀρχὴν ὑπῆρχεν ὁ Λόγος... Καὶ ὁ Λόγος ἔγινε σὰρξ.** Δὲν ἔχει γίνεи μέσα εἰς ἄνθρωπον, ἀλλ' ἔχει γίνεи σὰρξ, δηλαδὴ ἄνθρωπος· ἔχει γίνεи δὲ ἄνθρωπος ὁ μονογενὴς Λόγος τοῦ Θεοῦ, χωρὶς νὰ ἔχη ἀποβάλλει τὸ ὅτι εἶναι Θεός, ἀλλ' ἀφοῦ κατὰ τὴν ἐπὶ πλέον ἀπόκτησιν τῆς σαρκὸς (δηλ. τῆς ἀνθρωπίνης φύσεως) ἔχει μείνει ἐκεῖνο ἀκριβῶς, ποῦ ἦτο (δηλ. Θε-

λισε τὸν λίθον ἀπὸ τοῦ στόματος τοῦ φρέατος καὶ ἐπότισε τὰ πρόβατα Λάβαν τοῦ ἀδελφοῦ τῆς μητρὸς αὐτοῦ ». — **Λόγος**: διὰ τὸν Ἡράκλειτον καὶ τοὺς Στωϊκοὺς ὁ ὄρος ἐκφράζει ἀπλῶς τὴν λογικὴν καὶ ὑπὸ αἰωνίων νόμων διεπομένην τάξιν τοῦ παντός, ἐνῶ διὰ τὸν Ἰουδαῖον Φίλωνα ὁ Λόγος εἶναι ἡ πρώτη ἀπὸ τὰς πολλὰς δυνάμεις τοῦ Θεοῦ. Ὁ εὐαγγελιστὴς Ἰωάννης δίδει τελείως διαφορετικὸν περιεχόμενον εἰς τὴν λέξιν « Λόγος ». Λόγος εἶναι, κατ' αὐτόν, ὁ Ἰησοῦς Χριστός, ὡς αὐτὸς ὁ Θεός, ὡς ὁ ἐκπροσωπῶν πᾶν ὁ,τι ὁ Θεὸς εἶχε νὰ εἴπῃ εἰς τὸν ἄνθρωπον καὶ πᾶν ὁ,τι ἀπεκαλύφθη πλήρως εἰς τὸ κήρυγμα τῆς χάριτος καὶ τοῦ ἔλεους τῆς Κ.Δ. "Ὡστε ὁ Λόγος, κατὰ τὸν Ἰωάννην, εἶναι « ὁ Υἱὸς τοῦ Θεοῦ, ποῦ ἐγεννήθη ἀπὸ τὸν Πατέρα ὡς ἄπειρος καὶ ζωντανὸς Λόγος ἀπὸ ἄπειρον καὶ πάνσοφον Νοῦν » (Π. Τρεμπέλα, Ὑπόμνημα εἰς τὸ κατὰ Ἰωάννην Εὐαγγέλιον, Ἀθῆναι 1954, σελ. 39). — ὁ **Λόγος σὰρξ ἐγένετο**· ἡ φράσις τοῦ Ἰωάννου (α', 14), σημαίνουσα ὅτι ὁ Λόγος ἔγινε τελείως ἄνθρωπος, καταπολεμῆν τὸν λεγόμενον Δοκητισμὸν. Πρβλ. Α' Ἰωαν. δ', 2. — **τροπῆς ἀποσκίασμα**· ἡ ἐκφρασις ἐλήφθη ἐξ Ἰακ. α', 17 πρὸς δῆλωσιν σκιάς, ὁμοίας πρὸς ἐκείνην, ἡ ὁποία ρίπτεται διὰ τῆς στροφῆς καὶ μετακινήσεως τῶν ἀστέρων.

κός μεμενηκώς, ὅπερ ἦν. Ἄτρεπτος γάρ ἐστι καὶ ἀναλλοίωτος ἡ τοῦ Λόγου φύσις καὶ οὐκ οἶδε παθεῖν τροπῆς ἀποσκίασμα. Ταῦτα φρονεῖν ἐδίδαξεν ἡμᾶς ὁ μακάριος εὐαγγελιστὴς καὶ ἄστρον ἀληθῶς τὸ μέγα καὶ περιφανέστατον, ἄστρον χρησιμώτατον οὐ τοῖς τὴν αἰσθητὴν διαπορευομένοις θάλατταν, ἀλλὰ τοῖς τῆς εὐσεβείας ἐμποροῖς, τοῖς τῆς ἀληθείας ἐρασταῖς, τοῖς ὁρθῆν ἐθέλουσιν ἔχειν καὶ ἀπλανῆ πίστιν. Εἴ τις οὖν ἐρᾷ τοῦτον ναυτίλλεσθαι τὸν τρόπον, ὥσπερ ἄστρον εἰς νοῦν ἐκέτω τὰς τοῦ θεηγόρου θεολόγου φωνάς. Οὕτω τὰ πικρὰ τῶν αἰρέσεων διαπηθήσει κύματα. Οὕτως εἰς εὐδιον καταντήσει λιμένα καὶ πρὸς αὐτὴν ἤξει τὴν ἀλήθειαν, τοὔτεστι τὸν Χριστόν ».

7. ΟΙ ΜΑΘΗΤΑΙ ΤΟΥ ΚΥΡΙΟΥ (Εὐσεβίου Καισαρείας).

« Τὶ δὲ τὸ πιθανὸν τοῦ νομίζειν συμφώνως ἅπαντας ψεύσασθαι, δώδεκα ὄντας τὸν ἀριθμὸν τοὺς ἐκκρίτους, ἑβδομήκοντα δὲ τοὺς λοιπούς ;... Πόθεν οὖν ἐν πλήθει τοσῶνδε ἀνδρῶν ἢ τῶν κακῶν εὐρηται συμφωνία ; Πόθεν ἢ περὶ τῶν αὐτῶν ἐν πᾶσιν αὐτοῖς ὁμόφωνος μαρτυρία ; Ἡ μέχρι θανάτου ὁμοφροσύνη ;... Ποίοις ἄρα λόγοις ἐχρήσατο πρὸς ἀλλήλους εἰς τὸ σύμφωνα περὶ αὐτοῦ πλάσασθαι ; Ταῦτα γὰρ μὴ γενόμενα μὴδ' ἀκουσθέντα πῶς κατὰ τοὺς αὐτῶν χρόνους πῶς ἐξ ἑνὸς στόματος ἐμαρτύρουν γεγονέναι, μέχρι καὶ θανάτου πιστούμενοι τὴν ὁμολογίαν, εἰ μὴ ποτε ἄρα, συνελθόντες συνωμοσίαν τε κατὰ τὸ αὐτὸ πεποιημένοι, συνθήκας ἔθεντο πρὸς ἀλλήλους πλάσασθαι καὶ καταψεύσασθαι τῶν μὴ γεγονότων ; Καὶ ποίοις ἄρα πιθανὸν εἰπεῖν χρήσασθαι αὐτοὺς λόγοις ἐπὶ ταῖς συνθήκαις, εἰ μὴ ποτε τοῖς τοιοῖσδε ;

« Ἄνδρες φίλοι, τὸν μὲν δὴ χθὲς καὶ πρόωρον ἄπατεῶνα καὶ πλάνης διδάσκαλον ὑπ' ὀφθαλμοῖς ἀπάντων ἡμῶν τὴν ἐσχάτην ὑπομείναντα τιμωρίαν, ὅστις ποτὲ ἦν, πάντων ἡμεῖς μάλιστα ἀκριβῶς ἴσμεν, οἷα μύσται τῶν ἀπορρητῶν αὐτοῦ γεγεννημένοι· σεμνὸς μὲν τις τοῖς πολλοῖς ἐφαντάζετο καὶ τι πλέον ἔχειν παρὰ τοὺς πολλοὺς ἐφρόνει, οὐδὲν δὲ μέγα οὐδὲ τῆς ἀναστάσεως ἄξιον ἐπήγετο, εἰ μὴ τις τὸ δολερὸν καὶ ὀ-

7. Ἡ περικοπὴ εἶναι εἰλημμένη ἐκ τοῦ ἔργου « Εὐαγγελικὴ ἀπόδειξις » τοῦ Εὐσεβίου (ΒΕΠΕΣ 27, 110-117).

α) Λεξιλογικὰ καὶ συντακτικὰ : ἔκκριτος = ἐπίλεκτος, διαλεκτός.
- χρώμαι + δοτ. = χρησιμοποιοῦ. - πῶ (μὲ ἄρησιν) = ὄχι ἀκόμη.

ος). Διότι είναι αμετάβλητος και αναλλοίωτος ἡ φύσις τοῦ Λόγου καὶ δὲν ἤμπορεῖ νὰ ὑποστῇ σκιάν ἐκ τῆς στροφῆς καὶ μετακινήσεως. Νὰ πιστεύωμεν αὐτὰ μᾶς ἐδίδασκεν ὁ μακάριος εὐαγγελιστής, (ποῦ εἶναι) καὶ ἄστρον ἀληθῶς μέγα καὶ πάρα πολὺ περίοπτον, ἄστρον χρησιμώτατον ἔχει δι' ἐκείνους, ποῦ διαπλέουν τὴν αἰσθητὴν θάλασσαν, ἀλλὰ διὰ τοὺς ταξιδιώτας τῆς εὐσεβείας, διὰ τοὺς ἐραστάς τῆς ἀληθείας, οἱ ὁποῖοι θέλουν νὰ ἔχουν τὴν ὀρθὴν καὶ σταθερὰν ἄνευ πλάνης πίστιν. 'Ἐάν λοιπὸν κανεὶς θερμὰ ἐπιθυμῇ νὰ ταξιδεύῃ εἰς τὴν θάλασσαν κατ' αὐτὸν τὸν τρόπον, ἂς ἔχη εἰς τὸν νοῦν τοῦ ὡς ἄστρον τοὺς λόγους τοῦ θεολόγου Ἰωάννου. Τοιουτοτρόπως θὰ ὑπερπηδῆσῃ τὰ πικρὰ κύματα τῶν αἰρέσεων. Τοιουτοτρόπως θὰ φθάσῃ εἰς τὸν γαλήνιον λιμένα καὶ θὰ ἔλθῃ πρὸς αὐτὴν τὴν ἀλήθειαν, δηλαδὴ τὸν Χριστόν».

7. Μετάφρασις.

«Ποῖα δὲ εἶναι ἡ πιθανοφάνεια τοῦ νὰ νομίζῃ κανεὶς, ὅτι ὅλοι συν-εφώνησαν νὰ εἴπουν ψέματα, ἐνῶ κατὰ τὸν ἀριθμὸν ἦσαν δώδεκα οἱ ἐπίλεκτοι, ἑβδομῆντα δὲ οἱ ὑπόλοιποι ;... 'Απὸ τοῦ λοιποῦ εἰς ἓν πληθὸς τόσον πολλῶν ἀνδρῶν ἔχει ἐπινοηθῆ ἡ συμφωνία τῶν κακῶν ; 'Απὸ τοῦ προῆλθεν εἰς αὐτοὺς ἡ ὁμόφωνος εἰς ὅλα μαρτυρία των ; 'Ἡ μέχρι θανάτου συμφωνία τῶν φρονημάτων ;... Ποῖα λοιπὸν λόγια ἐχρησιμοποίησαν μεταξύ των, διὰ νὰ καταλήξουν εἰς συμφωνίαν περὶ αὐτοῦ (τοῦ Ἰησοῦ) ; Διότι πῶς αὐτοὶ ἐκεῖνα, ποῦ δῆθεν δὲν ἔγιναν καὶ δὲν ἠκούσθησαν ἀκόμη εἰς τοὺς χρόνους των, τὰ ἐμαρτύρουν μὲ ἓνα στόμα σὰν γεγονότα, παρέχοντες μάλιστα μέχρι θανάτου ἐγγύησιν διὰ τὴν ὁμολογίαν (των), ἐὰν ποτὲ λοιπὸν, ἀφοῦ συνηθροίσθησαν εἰς τὸ ἴδιον μέρος καὶ ἔκαμαν συνωμοσίαν, δὲν συνεφώνησαν μεταξύ των νὰ πλάσουν καὶ νὰ παράσχουν ψευδεῖς πληροφορίας διὰ πράγματα, τὰ ὁποῖα δὲν εἶχον γίνεαι ; Καὶ ποῖα λόγια εἶναι πιθανὸν ὅτι ἐχρησιμοποίησαν αὐτοὶ διὰ τὰς συμφωνίας αὐτάς, ἐὰν ἔχι τέλος πάντων τέτοια περίπου ;

α' Ἄνδρες φίλοι, ὅσον ἀφορᾷ μὲν εἰς τὸν χθεσινὸν βεβαίως καὶ πρὸ ὀλίγου χρόνου ὑπάρξαντα ἀπατεῶνα καὶ διδάσκαλον τῆς πλάνης, ὁ ὁ-

---

— πιστοῦμαι τι = ἐπιβεβαιῶ τι, ἐγγυῶμαι. — καταψεύδομαι + γεν. = παρέχω ψευδεῖς πληροφορίας διὰ κάτι. — μύστης = γνώστης, κάτοχος τῶν μυστικῶν. — σεμνὸς = σεβαστός, ἅγιος. — ἐπάγομαι (μεσ.) = ἐπικαλοῦμαι· φέρω μὲ τὸν ἑαυτὸν μου. — τυφός = καπνός, σκότος· ἔπαρσις, κομπορρη-

πουλον λέγοι τοῦ τρόπου, καὶ τὸ διάστροφα διδάξει ἡμᾶς αὐτοὺς τόν τε δι' ἀπίτης τύπον. Ἄνθ' ὧν, φέρε, δεξιᾶς δόντες ἀλλήλοις, ὁμοῦ πάντες συνθώμεθα περὶ αὐτοῦ σύμφωνον ἐξευγεῖν εἰς πάντας ἀνθρώπους πλάνην καὶ λέγωμεν ἑωρακῆναι αὐτὸν τυφλοῖς τὸ βλέπειν κεχαρισμένον, ὃ οὐδεὶς ποθ' ἡμῶν ἰστόρησεν· καὶ κωφοῖς τὴν ἀκοήν παρασχεῖν, ὃ οὐδεὶς ποθ' ἡμῶν ἤκουσε· λεπρούς τε καθαρίσαι καὶ νεκροὺς ἐγεῖραι· καὶ συλλήβδην εἰπεῖν, ἃ μῆτε εἶδομεν πρὸς αὐτοῦ πραχθέντα μῆτε ἠκούσαμεν λεχθέντα, ταῦτα ὡς ἀληθῶς πεπραγμένα διατεινόμεθα. Ἄλλ' ἐπεὶ καὶ ἡ ἐσχάτη αὐτοῦ τελευτὴ περιβόητον ἔσχε καὶ διαφανῆ τὸν θάνατον, ὡς μὴ δύνασθαι αὐτὸν ἐπικρύψασθαι, ἀλλὰ καὶ τοῦτον ἡμεῖς ἀδιατρέπτως ἐπιπυλώμεθα, μαρτυροῦντες εὐ μάλα ἀναιδῶς, ὅτι δὴ πᾶσιν ἡμῖν μετὰ τὸ ἐκ νεκρῶν ἀναβιώσασαι συνεγένετο, ἐστίας τε καὶ τροφῆς συνήθους ἐκοινώησε... Ψευδόμεθα δὴ πάντες ὁμοῦ συμφώνως καὶ πλαττώμεθα ἐπ' οὐδενὸς ὠφελείᾳ, οὐθ' ἡμῶν οὔτε τῶν ἀπατωμένων, οὐδὲ μὴν αὐτοῦ τοῦ τὰ ψευδῆ πρὸς ἡμῶν ἐκθειαζομένου. Τείνωμεν δὲ τὸ ψεύδος μὴ ἐπὶ μόνους τοὺς ὁμοεθνεῖς, ἀλλὰ καὶ εἰς πάντας προελθόντες ἀνθρώπους καὶ σύμπασαν τὴν οἰκουμένην καταπλήσομεν τῶν περὶ αὐτοῦ συντιθεμένων... Προθυμίας δὲ μηδεὶς ἡμῶν λειπέσθω. Οὔτε γὰρ μικρὸς ὁ ὄθλος τῶν τολμωμένων, ἐπεὶ μὴ τὰ τυχόντα βραβεῖα ἡμᾶς ἐκδέξεται, ἀλλ' αἱ ἀπὸ τῶν παρ' ἐκάστοις, ὡς εἰκός, νόμων τιμωρίαι, δεσμὰ δηλαδὴ καὶ βάσανοι καὶ φυλακαί, πῦρ τε καὶ σίδηρος καὶ σταυροὶ καὶ θήρες».

Ἄρα σοι πιθανὰ ταῦτα ἢ καὶ ἀληθοῦς ἐχόμενα λόγον τὰ τοιαῦτα εἶναι δοκεῖ ;... Καὶ μὴν, εἶπερ ψεύσματα ἦν κατὰ συνθήκην αὐτοῖς πε-

μοσύνη, ἀλαζονεία. — συντιθεμαι + ἀπρμφ. = συμφωνῶ νὰ πράξω κάτι. — ἐφέρω (ἀόρ. β' ἐξήνεγκον) = φέρω ἔξω, γνωστοποιῶ, παρουσιάζω. — ἰσχυρῶ = πληροφοροῦμαι καλῶς· διηγοῦμαι, ἐξιστορῶ. — διατεινόμεαι = ἰσχυρίζομαι. — ἐπικρύπτομαι = ἀποκρύπτω. — ἀδιατρέπτως = μὲ ἰσχυρογνωμοσύνην. — ἐπιπύομαι (μεσ.) = ἀπαλλάσσω τινὰ τινος· ἀνασκευάζω. — συγγίγνομαι (μὲ δοτ. προσ.) = συναναστρέφομαι κάποιον. — ἐστία = κατοικία, οἰκογενειακὸς κύκλος, οἶκος. — κοινωνέω-ῶ = εἶμαι συμμετοχός, συγκοινωνός. — πλάττομαι = ὑποκρίνομαι, προσποιοῦμαι. — τείνω = ἐκτείνω, ἀπλώνω, προβάλλω. — προέρχομαι = παρέρχομαι ἐπὶ τὸ βῆμα, παρουσιάζομαι διὰ νὰ ὁμιλήσω. — καταπίμπλημι = γεμίζω ἐντελῶς. — προθυμία = δραστηριότης, ποῦ ἐμπνέεται ἀπὸ ζήλον. — τρέω = τρέμω, τρομάζω ἐκ φόβου, πτοοῦμαι, φοβοῦμαι, δειλιῶ, τρέπομαι εἰς φυγὴν ἐκ φόβου.

β) Πραγματικαὶ παρατηρήσεις: Ὡς εἶναι φανερόν, ὁ Εὐσέβιος ἀ

ποιος κάτω από τὰ μάτια ὄλων μας ὑπέμεινε τὴν ἐσχάτην τιμωρίαν, ἡμεῖς περισσότερον ἀπὸ ὄλους γνωρίζομεν καλὰ μὲ κάθε ἀκρίβειαν ποῖος ὑπῆρξε κάποτε, ἐφ' ὅσον ἔχομεν γίνεи κάτοχοι τῶν μυστικῶν του· εἰς ὄλους μὲν ἐφαίνετο σεβαστὸς καὶ ἐνόμιζεν, ὅτι εἶχε κάτι περισσότερον ἀπὸ τοὺς πολλοὺς, ἐνῶ (εἰς τὴν πραγματικότητά) δὲν παρουσίαζε τίποτε τὸ μεγάλο καὶ ἄξιον τῆς ἀναστάσεως, ἐκτὸς ἐὰν κανεῖς ὁμιλήσῃ διὰ τὴν γεμάτην ἀπὸ δόλον καὶ ὑπουλον τρόπον συμπεριφορὰν του καὶ διὰ τὸ ὅτι ἐδίδαξεν εἰς ἡμᾶς τοὺς ἰδίους πράγματα διεστραμμένα καὶ τὴν ἀλαζονείαν, ἣ ὁποία δημιουργεῖται διὰ τῆς ἀπάτης. Εἰς ἀνταπόδοσιν ὄλων αὐτῶν, ἀφοῦ δώσωμεν τὰ δεξιὰ μας χέρια ὁ ἓνας εἰς τὸν ἄλλον, ὄλοι μαζὶ ἄς συμφωνήσωμεν νὰ παρουσιάσωμεν ὁμοφώνως μίαν πλάνην εἰς ὄλους τοὺς ἀνθρώπους καὶ ἄς λέγωμεν, ὅτι ἔχομεν ἴδει αὐτὸν νὰ ἔχη προσφέρει τὴν ὄρασιν εἰς τοὺς τυφλοὺς, πρᾶγμα πού κανεῖς ἀπὸ ἡμᾶς ποτὲ δὲν ἐπληροφορήθη καλῶς· καὶ ὅτι παρέσχεν εἰς τοὺς κωφοὺς τὴν ἀκοήν, πρᾶγμα πού κανεῖς ἀπὸ ἡμᾶς ποτὲ δὲν ἤκουσε· καὶ ὅτι ἐκαθάρισε λεπρούς καὶ ἀνέστησε νεκρούς· καὶ διὰ νὰ ὁμιλήσωμεν γενικῶς, ἄς ἰσχυρίζώμεθα, ὅτι ἔχουν συμβῆ ἀληθινὰ ἐκεῖνα, τὰ ὁποῖα οὔτε εἶδομεν νὰ πραχθοῦν, οὔτε ἤκούσαμεν νὰ λεχθοῦν ἐκ μέρους αὐτοῦ. Ἀλλὰ καὶ ἐπειδὴ τὸ πρόσφατον τέλος τῆς ζωῆς του παρουσίασε περιλάλητον καὶ φανερόν τὸν θάνατον, ὥστε νὰ μὴ ἤμποροῦμεν νὰ ἀποκρύψωμεν αὐτόν, ἡμεῖς ἐν τούτοις ἄς καταλύσωμεν καὶ τοῦτον μὲ ἰσχυρογνωμοσύνην, μαρτυροῦντες πολὺ ἀναισχύντως ὅτι μετὰ τὴν ἐκ νεκρῶν ἐπάνοδον εἰς τὴν ζωὴν συνανεστράφη μάλιστα ὄλους ἡμᾶς καὶ ἔλαβε μέρος εἰς τὴν ζωὴν τοῦ σπιτιοῦ μας καὶ εἰς τὸ συνηθισμένον φαγητόν... Ἄς ψευδῶμεθα λοιπὸν ὄλοι μαζὶ συμφώνως καὶ ἄς ὑποκρινώμεθα πρὸς ὄφελος οὐδενός, οὔτε ἡμῶν, οὔτε τῶν ἐξαπατωμένων, ἀλλὰ οὔτε καὶ αὐτοῦ, ὁ ὁποῖος ἐκθειάζεται ἀπὸ ἡμᾶς ψευδῶς. Ἄς ἀπλώσωμεν δὲ τὸ ψεῦδος ὄχι μόνον εἰς τοὺς ὁμοθενεῖς, ἀλλὰ καὶ εἰς ὄλους τοὺς ἀνθρώπους, ἀφοῦ παρουσιασθῶμεν διὰ νὰ ὁμιλήσω-

---

ποδεικνύει τὴν ἀλήθειαν τῶν κηρυττομένων ὑπὸ τῶν μαθητῶν τοῦ Κυρίου διὰ τῆς εἰς ἄτοπον ἀπαγωγῆς. Οὐδέποτε ἡ ἀπάτη ἦτο δυνατόν νὰ εἶναι ἡ αἰτία τῆς καταπληκτικῆς δράσεως καὶ αὐτοθυσίας τῶν ἀποστόλων, οἵτινες ὑπέγραψαν διὰ τοῦ αἵματός των τὴν περὶ τοῦ Κυρίου μαρτυρίαν των. Οἱ μαθηταὶ τοῦ Κυρίου ἐκήρυξαν μόνον ὅ,τι ἐγνώριζον ἐξ αὐτοψίας καὶ αὐτηκοίας: « Ὁ ἀκηκόαμεν, ὃ ἐωράκαμεν τοῖς ὄφθαλμοῖς ἡμῶν, ὃ ἐθεασάμεθα καὶ αἱ χεῖρες ἡμῶν ἐψηλάφησαν... ἀπαγγέλλομεν ὑμῖν » (Α' Ἰωαν. α', 1 - 3).

πλασμένα, θαυμάζειν ἄξιον ὅπως τοσοῦτο πλῆθος τὴν συμφωνίαν ἐπὶ τοῖς πλάσμασι καὶ μέχρι θανάτου διεφύλαξεν, οὐδεὶς τε αὐτῶν πάποτε, τὰ συμβάντα τοῖς προαηρημένοις τρέσας, ἐξέστη τῆς ἑταιρείας, οὐδ' ἀντεκίρρυξε τοῖς ἄλλοις εἰς φῶς ἀγαγὼν τὰ συντεθειμένα».

8. Η ΕΞΑΠΛΩΣΙΣ ΤΟΥ ΧΡΙΣΤΙΑΝΙΣΜΟΥ

(Ἰωάννου τοῦ Χρυσοστόμου).

«Ὅταν τοίνυν ὁ Θεὸς κελεύῃ, μὴ ζήτηε κατὰ ἀκολουθίαν ἀνθρωπίνην διερευνᾶσθαι τὰ πράγματα. Ἀνώτερος γὰρ ὢν τῆς φύσεως, οὐ δεῖται τῆς ἀκολουθίας τῆς φύσεως, ἀλλὰ καὶ δι' αὐτῶν τῶν κωλύοντων τὰ πράγματα ἀξάνεσθαι παρασκευάζει... Τὸ αὐτὸ καὶ ἐπὶ τῆς πίστεώς ἐστιν ἰδεῖν γινόμενον. Τοιούτων γὰρ ὄντων τῶν πολεμούντων, τοσοῦτων ὄντων τῶν ἐπιβουλεόντων, καὶ βασιλέων καὶ τυράννων, καὶ δήμων κατεξανισταμένων καὶ πάντα ποιοούντων, ὥστε σβέσαι τὸν σπινθῆρα τῆς πίστεως, δι' αὐτῶν τῶν ἐπιβουλεόντων, διὰ τῶν κωλύειν βουλομένων, τοσαύτη ἤρθη τῆς εὐσεβείας ἢ φλόξ, ὡς ἅπασαν καταλαβεῖν τὴν οἰκουμένην καὶ τὴν αἰόκητον. Κἂν πρὸς Ἰνδοὺς γὰρ ἀπέλθης, κἂν πρὸς Σκύθας, κἂν πρὸς αὐτὰ τὰ πέρατα τῆς οἰκουμένης, κἂν εἰς αὐτὸν τὸν ὠκεανόν, πανταχοῦ εὐρήσεις τοῦ Χριστοῦ τὴν διδασκαλίαν καταναγάζουσιν τὰς ἀπάντων ψυχάς... Ὁ τῶν ὄλων δημιουργὸς διὰ τῶν ἕνδεκα, τῶν ἀλιέων, τῶν ἀγραμμάτων, τῶν ἰδιωτῶν, τῶν μηδὲ διᾶραι τὸ στόμα τολμώντων, ἅπασαν ἐπεσπάσατο τὴν οἰκουμένην. Καὶ οἱ ἀγράμματοι οὗτοι καὶ οἱ ἰδιῶται καὶ οἱ ἀλιεῖς τῶν φιλοσόφων ἐπέφραξαν τὰ στόματα καί, καθάπερ ὑπόπτεροι, οὕτω τὴν οἰκουμένην ἅπασαν διέδραμον κατασπείροντες τὸν τῆς εὐσεβείας λόγον καὶ τὰς ἀκάνθας ἐκτέμνοντες καὶ τὰ παλαιὰ ἀνασπῶντες ἔθη καὶ τοὺς τοῦ Χριστοῦ νόμους πανταχοῦ καταφρυτεύοντες· καὶ οὔτε τὸ ὀλίγου αὐτοὺς εἶναι, οὔτε ἡ ἰδιωτεία, οὔτε τὸ ἀδστηρόν τῶν ἐπιταγμάτων, οὔτε τὸ παλαιᾷ σνηθείᾳ προκατειληθθαί ἅπαν τὸ τῶν ἀνθρώπων γέ-

8. Ἡ περικοπὴ εἶναι εἰλημμένη ἐκ τῆς κη' ὀμιλίας τοῦ Χρυσοστόμου εἰς τὴν Γένεσιν (Ἐ.Π. 53, 258).

α) **Λεξιλογικά καὶ συντακτικά:** κελεύω = διατάσσω. -- διερευνῶμαι = ἐρευνᾶμαι ἀκριβῶς. -- αἴρωμαι = ὑψοῦμαι. -- διαίρω τὸ στόμα = ἀνοίγω, κινῶ τὸ στόμα· ὀμιλῶ. -- ἐπισπῶμαι = προσελκῶ, καταπίθω. -- ὑπόπτερος = ὁ ὑπὸ πτερά ὢν, ὁ ἔχων πτερά, πτερωτός. -- ἀποσπᾶω

μεν εἰς αὐτούς, καὶ ἄς γεμίσωμεν ἐντελῶς ὀλόκληρον τὴν οἰκουμένην μετὰ ψεύδη, ποὺ ἔχουν περὶ αὐτοῦ (τοῦ Χριστοῦ) συμφωνηθῆ ἀπὸ ἡμᾶς... Εἰς τὸν ζῆλον δὲ διὰ δρᾶσιν ἄς μὴ ὑστερῆ κανεὶς ἀπὸ ἡμᾶς. Διότι δι' αὐτὰ ποὺ θὰ τοιμήσωμεν δὲν εἶναι ἀσήμαντος ἡ ἄμιλλα διὰ τὴν βράβευσιν, ἐφ' ὅσον δὲν θὰ μᾶς περιμένουν τὰ τυχαῖα βραβεῖα, ἀλλ' αἱ τιμωρίαι, ποὺ προβλέπονται, ὡς εἶναι φυσικόν, εἰς ἕκαστον λαὸν ἀπὸ τούτων νόμους, δηλαδὴ δεσμὰ καὶ βασανιστήρια καὶ φυλακαὶ καὶ φωτιά καὶ (ἀναμμένο) σίδερο καὶ σταυροὶ καὶ ἄγρια θηρία ».

Ἄρα γε φαίνονται εἰς σὲ αὐτὰ πιθανὰ ἢ ἀληθινὰ ; Καὶ βέβαια ἐὰν (τὰ κηρυττόμενα ὑπ' αὐτῶν) ἦσαν ψεύδη, τὰ ὅποια εἶχον πλασθῆ ὑπ' αὐτῶν κατὰ συνθήκην, εἶναι ἄξιον θαυμασμοῦ, πῶς τόσον μέγα πλῆθος διεφύλαξε μέχρι θανάτου τὴν συμφωνίαν διὰ τὰ πλαστὰ ψεύδη, καὶ κανεὶς ποτὲ ἀπὸ αὐτούς, τραπεὶς τυχὸν εἰς φυγὴν ἐκ φόβου δι' ὅσα ἔγιναν εἰς ἐκείνους ποὺ εἶχον φονευθῆ προηγουμένως, δὲν ἀπεσύρθη ἀπὸ τὴν συντροφίαν, οὔτε ἐκήρυξεν ἀντίθετα εἰς τὰ κηρύγματα τῶν ἄλλων ἀποκαλύπτων ἐκεῖνα, ποὺ εἶχον συμφωνηθῆ ».

8. Μετάφρασις.

«Ὅταν λοιπὸν ὁ Θεὸς διατάσῃ, σὺ νὰ μὴ ζητῆς νὰ ἐρευνῶνται ἀκριβῶς τὰ πράγματα συμφώνως πρὸς τὴν ἀνθρωπίνην ἀλληλουχίαν. Διότι, ἐπειδὴ (ὁ Θεὸς) εἶναι ἀνώτερος τῆς φύσεως, δὲν ἔχει ἀνάγκη τῆς φυσικῆς τάξεως, ἀλλὰ κατευθύνει τὰ πράγματα νὰ αὐξάνωνται ἀκόμη καὶ μετὰ τὴν (ἀκουσίαν) βοήθειαν αὐτῶν, οἱ ὅποιοι ἐμποδίζουν... Τὸ ἴδιον εἶναι δυνατὸν νὰ ἴδῃ κανεὶς νὰ γίνεταί καὶ εἰς τὴν (χριστιανικὴν) πίστιν. Διότι ἐνῶ εἶναι ταιούτου εἶδους αὐτοί, ποὺ τὴν πολεμοῦν, ἐνῶ εἶναι τόσον πολλοὶ αὐτοί, ποὺ μηχανεύονται κακά, καὶ βασιλεῖς καὶ τύραννοι καὶ λαοί, ποὺ ἐξεγείρονται ἐναντίον τῆς, καὶ ἐνῶ οὗτοι κάνουν τὰ πάντα διὰ νὰ σβήσουν τὸν σπινθῆρα τῆς πίστεως, τόσον μεγάλη ὑψώθη ἡ φλόγα, μετὰ τὴν βοήθειαν αὐτῶν τῶν σχεπτομένων τὸ κακόν, μετὰ τὴν βοήθειαν αὐτῶν ποὺ θέλουν νὰ ἐμποδίζουν, ὥστε νὰ καταλάβῃ τὴν οἰκουμένην καὶ τὴν ἔρημον. Καὶ ἐὰν ἀκόμη ἀπέλθῃς εἰς τοὺς

-ῶ = ἀνασύρω, ἐκρίζωνω. - ἀναιρέω - ῶ = σηκώνω, θέτω ἐκποδῶν, βγάζω ἀπὸ τὴ μέση.

β) Πραγματικαὶ παρατηρήσεις : πρὸς Ἰνδοὺς... πρὸς Σκύθας... πρὸς ὠκεανόν· ὁ Χρυσόστομος ὑπαινίσσεται τὴν θαυμαστὴν ἐξάπλωσιν τοῦ Χριστιανισμοῦ.

ρος ἴσχυσε κώλυμα αὐτοῖς γενέσθαι, ἀλλὰ ταῦτα πάντα ἀνήρει προο-
δοποιούσα ἡ χάρις, καὶ μετ' εὐκολίας ἕπαντα εἰργάζοντο, δι' αὐτῶν
τῶν κωλυμάτων μείζονα δεχόμενοι τὴν προθυμίαν».

9. ΑΦΟΣΙΩΣΙΣ ΕΙΣ ΤΗΝ ΧΡΙΣΤΙΑΝΙΚΗΝ ΠΙΣΤΙΝ

(Ἰουστίνου τοῦ φιλοσόφου καὶ μάρτυρος).

« Καὶ ὅτι οὐκ ἔστιν ὁ ἐκφοβῶν καὶ δουλαγωγῶν ἡμᾶς τοὺς ἐπι-
τὸν Ἰησοῦν πεπιστευκότας κατὰ πᾶσαν τὴν γῆν, φανερόν ἐστι. Κεφα-
λοτομούμενοι γὰρ καὶ σταυρούμενοι καὶ θηρίοις παραβαλλόμενοι καὶ
δεσμοῖς καὶ πυρὶ καὶ πάσαις ταῖς ἄλλαις βασάνοις, οὐκ ἀφιστάμε-
θα τῆς ὁμολογίας, δηλόν ἐστιν· ἀλλ' ὅσῳ περ ἂν τοιαυτὰ τινα γίνηται,
τοσοῦτῳ μᾶλλον ἄλλοι πλείονες πιστοὶ καὶ θεοσεβεῖς διὰ τοῦ ὀνόματος
τοῦ Ἰησοῦ γίνονται. Ὅποῖον ἐὰν ἀμπέλου τις ἐκτέμη τὰ καρποφορή-
σαντα μέρη, εἰς τὸ ἀναβλαστῆσαι ἐτέρους κλάδους καὶ εὐθαλεῖς καὶ
καρποφόρους ἀναδίδωσιν τὸν αὐτὸν τρόπον καὶ ἐφ' ἡμῶν γίνεται· ἡ
γὰρ φυτευθεῖσα ὑπὸ τοῦ Θεοῦ ἄμπελος καὶ σωτήρης Χριστοῦ ὁ λαὸς
αὐτοῦ ἔστιν».

10. Η ΣΤΑΣΙΣ ΕΝΑΝΤΙ ΤΟΥ ΜΑΡΤΥΡΙΟΥ

(Ἰγνατίου τοῦ θεοφόρου).

« Παρακαλῶ ὑμᾶς, μὴ εὐνοία ἄκαιρος γένεσθέ μοι. Ἄφετέ με
θηριῶν εἶναι βοράν, δι' ὧν ἔστι Θεοῦ ἐπιτυχεῖν. Σίτός εἰμι Θεοῦ καὶ

9. Ἡ περικοπὴ αὐτὴ εἶναι εἰλημμένη ἐκ τοῦ ἔργου τοῦ Ἰουστίνου
« Πρὸς Τρύφωνα Ἰουδαίου διάλογος » (ΒΕΠΕΣ 3, 310).

α) **Λεξιλογικά καὶ συντακτικά :** δουλαγωγέω - ῶ = ὀδηγῶ κάποιον
εἰς δουλείαν, καθιστῶ δοῦλον. — κεφαλοτομέω - ῶ = κατατομῶ· ἀποκεφαλίζω.
— ἀναδίδωμι = δίδω πρὸς τὰ ἄνω· ἐκβάλλω, ἐξάγω.

β) **Πραγματικαὶ παρατηρήσεις :** οὐκ ἔστιν ὁ ἐκφοβῶν φράσις
εἰλημμένη ἐκ Μιχ. δ', 4. — ἄμπελος· ἀλληγορικῶς ἔννοεῖται τὸ χριστεπώνυμον
πλήρωμα. Πρβλ. Ἰω. ιε', 1 - 8. Εἰς τὴν χριστιανικὴν τέχνην ἡ ἄμπελος εἶναι μί-
α τῶν προσφιλεστέρων συμβολικῶν παραστάσεων. Μέχρι σήμερον χρησιμοποιεῖται
πρὸς διακόσμησιν τέμπλων, ἀμβώνων, ἐπισκοπικῶν θρόνων κ.λ.π.

10. Περικοπὴ ἐκ τῆς πρὸς Ῥωμαίους ἐπιστολῆς τοῦ ἁγίου Ἰγνατίου
τοῦ θεοφόρου (ΒΕΠΕΣ 7, 304 - 305). Ἐπειδὴ ὁ Ἰγνάτιος, μεταφερόμενος ἐξ
Ἀντιοχείας εἰς Ῥώμην διὰ τὴν μαρτυρήσασθαι, ὅταν εὕρισκετο εἰς Σμύρνην, ἔμαθεν,
ὅτι οἱ Χριστιανοὶ τῆς Ῥώμης κατέβαλλον προσπαθείας, διὰ τὸν τὸν σώσασθαι ἐκ

Ἰνδούς, καὶ ἐὰν ἀκόμη μεταβῆς εἰς τοὺς Σκύθας, καὶ ἐὰν ἀκόμη φθάσης εἰς αὐτὰ τὰ πέρατα τῆς Οἰκουμένης, καὶ ἐὰν ἔλθῃς εἰς αὐτὸν τὸν ὠκεανόν, παντοῦ θὰ εὔρῃς τὴν διδασκαλίαν τοῦ Χριστοῦ νὰ φωτίζῃ τὰς ψυχὰς ὄλων... Ὁ δημιουργὸς τῶν ὄλων μὲ τοὺς ἑνδεκα, τοὺς ἀλιεῖς, τοὺς ἀγραμμάτους, τοὺς ἀπλοῖκούς, οἱ ὅποιοι δὲν ἐτολμοῦσαν οὔτε νὰ ἀνοίξουν τὸ στόμα των, προσεῖλκυσεν ὀλόκληρον τὴν οἰκουμένην. Καὶ οἱ ἀγράμματοι αὐτοὶ καὶ οἱ ἀπλοῖκοι καὶ οἱ ἀλιεῖς ἔφραξαν τὰ στόματα τῶν φιλοσόφων, καὶ, καθὼς ἀκριβῶς ὡς ἐὰν εἶχον πτερά, διέτρεξαν κατ' αὐτὸν τὸν τρόπον ὀλόκληρον τὴν οἰκουμένην, ἀφοῦ ἔσπειραν τὸν λόγον τῆς εὐσεβείας καὶ ἀπέκοπταν τὰ ἀγκάθια καὶ ἐξερρίζωναν τὰς παλαιὰς συνηθείας καὶ ἐφύτευαν πυκνὰ παντοῦ τοὺς νόμους τοῦ Χριστοῦ· καὶ οὔτε τὸ ὅτι αὐτοὶ ἦσαν ὀλίγοι, οὔτε ἡ ἀπλοῖκότης, οὔτε ἡ αὐστηρότης τῶν (χριστιανικῶν) ἐντολῶν, οὔτε τὸ ὅτι ὀλόκληρον τὸ ἀνθρώπινον γένος ἦτο προκατειλημμένον μὲ παλαιὰν συνήθειαν, ἤμπορεσε νὰ γίνῃ εἰς αὐτοὺς ἐμπόδιον, ἀλλ' ἡ Χάρις, ποῦ ἤνοιγε μπροστὰ τὸν δρόμον, ἔβγαζε ὅλα αὐτὰ ἀπὸ τῆ μέση. Καὶ αὐτοὶ μὲ εὐκολίαν ἔφερον εἰς πέρας ὅλα τὰ ἔργα των, διότι ἀπὸ αὐτὰ τὰ ἐμπόδια ἐλάμβανον μεγαλύτερον τὸν ζῆλον διὰ δρᾶσιν».

9. Μετάφρασις.

«Καὶ ὅτι δὲν ὑπάρχει ἐκεῖνος, ποῦ ἠμπορεῖ νὰ ἐκφοβίση καὶ καταστήσῃ δούλους ἡμᾶς, οἱ ὅποιοι εἰς ὅλην τὴν γῆν ἔχομεν πιστεύσει εἰς τὸν Ἰησοῦν, εἶναι φανερόν. Ἐνῶ βεβαίως ἀποκεφαλιζόμεθα καὶ σταυρωνόμεθα καὶ ριπτόμεθα εἰς τὰ θηρία καὶ εἰς τὰ δεσμὰ (τῆς φυλακῆς) καὶ εἰς τὴν φωτιάν καὶ εἰς ὅλα τὰ ἄλλα βασανιστήρια, εἶναι φανερόν, ὅτι δὲν ἐγκαταλείπομεν τὴν (μετὰ θάρρους) διακῆρυξιν τῆς πίστεως· ἀλλ' ὅσον βεβαίως συμβαίνουν τέτοια γεγονότα, τόσον πῶς πολὺ ἄλλοι περισσότεροι γίνονται πιστοὶ καὶ θεοσεβεῖς μὲ τὴν βοήθειαν τοῦ ὀνόματος τοῦ Ἰησοῦ. Ὅπως, ἐὰν κανεῖς εἰς μίαν κληματαριάν κόψῃ τὰ τμήματα, ποῦ ἔκαμαν καρπόν, αὐτὴ ἐκβάλλει πρὸς τὰ ἄνω νέους βλαστοὺς καὶ ἄλλους κλάδους θαλεροὺς καὶ καρποφόρους· κατὰ τὸν αὐτὸν τρόπον γίνεται καὶ εἰς ἡμᾶς ἀναβλάστησις. Διότι τὸ ἀμπέλι, ποῦ ἐφύτευσεν ὁ Θεὸς καὶ Σωτὴρ Χριστός, εἶναι ὁ λαὸς αὐτοῦ».

10. Μετάφρασις.

«Σᾶς παρακαλῶ, νὰ μὴ δεῖξετε ἀκαίρως τὰ εὐνοϊκὰ δι' ἐμὲ αἰσθημάτωνά σας. Ἀφῆστέ με νὰ εἶμαι τροφή τῶν θηρίων, μὲ τὴν βοήθειαν τῶν ὀποίων εἶναι δυνατόν νὰ ἐπιτύχω τὴν συνάντησιν μὲ τὸν Θεόν. Εἶμαι

δι' ὀδόντων θηρίων ἀλήθομαι, ἵνα καθαρὸς ἄρτος εὔρεθῶ τοῦ Χριστοῦ...
 Ὁναιίμην τῶν θηρίων τῶν ἐμοὶ ἡτοιμασμένων, ἃ εὖχομαι σύντομά
 μοι εὔρεθῆναι, ἃ καὶ κολακεύσω, συντόμως με καταφαγεῖν, οὐχ ὥσ-
 περ τιῶν δειλαινόμενα οὐχ ἤφρατο. Κὰν αὐτὰ δὲ ἐκόντα μὴ θέλῃ, ἐγὼ
 προσβιάσομαι. Συγγνώμην μοι ἔχετε· τί μοι συμφέρει, ἐγὼ γινώσκω.
 Νῦν ἄρχομαι μαθητῆς εἶναι· μηδέν με ζηλῶσαι τῶν ὀρατῶν καὶ τῶν
 ἀοράτων, ἵνα Ἰησοῦ Χριστοῦ ἐπιτύχω. Πῦρ καὶ σταυρὸς, θηρίων τε
 συστάσεις, ἀνατομαί, διαιρέσεις, σκορπισμοὶ ὀστέων, συγκοπαὶ με-
 λῶν, ἄλεσμοὶ ὄλου τοῦ σώματος, κακαὶ κολάσεις τοῦ διαβόλου ἐπ' ἐμὲ
 ἐρχέσθωσαν, μόνον ἵνα Ἰησοῦ Χριστοῦ ἐπιτύχω.

Οὐδέν με ὠφελήσει τὰ τερπνά τοῦ κόσμου, οὐδὲ αἱ βασιλείαι τοῦ
 αἰῶνος τούτου· καλὸν ἐμοὶ ἀποθανεῖν διὰ Ἰησοῦν Χριστὸν ἢ βασιλεύ-
 ειν τῶν περάτων τῆς γῆς. « Τί γὰρ ὠφελείται ἄνθρωπος, ἐὰν τὸν κό-
 σμον ὄλον κερδήσῃ, τὴν δὲ ψυχὴν αὐτοῦ ἀπολέσῃ ; » Τὸν Κύριον ποθῶ,
 τὸν Υἱὸν τοῦ ἀληθινοῦ Θεοῦ καὶ Πατρός, Ἰησοῦν τὸν Χριστόν. Ἐκεῖ-
 νον ζητῶ, τὸν ὑπὲρ ἡμῶν ἀποθανόντα· ἐκεῖνον θέλω, τὸν δι' ἡμᾶς ἀ-
 ναστάντα. Συγγνωμονεῖτέ μοι, ἀδελφοί, μὴ ἐμποδισθῆτέ μοι εἰς ζωὴν
 φθάσαι. Ἰησοῦς γάρ ἐστιν ἡ ζωὴ τῶν πιστῶν. Μὴ θελήσῃτέ με ἀπο-
 θανεῖν· θάνατος γάρ ἐστιν ἡ ἄνευ Χριστοῦ ζωὴ. Τοῦ Θεοῦ θέλοντά με
 εἶναι, κόσμῳ μὴ χαρίσῃσθε. Ἄφετέ με καθαρὸν φῶς λαβεῖν. Ἐκεῖ
 παραγενόμενος, ἄνθρωπος Θεοῦ ἔσομαι »

11. ΤΟ ΜΑΡΤΥΡΙΟΝ ΤΟΥ ΝΕΑΡΟΥ ΠΕΤΡΟΥ (Εὐσεβίου Καισαρείας).

« Πάντων δὲ ὄσοι τῶν πρόποτε ἀνυμνοῦνται θαυμάσιοι καὶ ἐπ'
 ἀνδρεία βεβοημένοι εἴτε παρ' Ἑλλήσιν εἴτε παρὰ βαρβάρους, θεῖους

τοῦ μαρτυρίου, ἔγραψεν εἰς αὐτοὺς τὴν ἐπιστολὴν ταύτην, παρακαλῶν νὰ παύ-
 σουν τὰς ἐνεργείας ταύτας πρὸς διάσωσίν του.

α) **Λεξιλογικὰ καὶ συντακτικὰ :** ὀναιίμην = εὐκτ. ἄορ. ὀνάμην τοῦ ρ.
 ὀνίναμαι = ὠφελοῦμαι· χαίρομαι. — δειλαινώ = δειλιῶ. — προσβιάζομαι =
 βιάζω, ἀναγκάζω. — ζηλῶσαι = ἀπαρέμφατον ἀντὶ εὐχετικῆς εὐκτικῆς.
 — ζηλώω-ῶ = ζηλεύω· με ζῆλον καὶ πόθον προσπαθῶ νὰ ἀποκτήσω κάτι.
 — σύστασις = σύνθεσις· συνάντησις. — ἀνατομή = διαμέλισις. — συγκοπή =
 κοπή εἰς μικρὰ τεμάχια. — ἄλεσμός = ἐνέργεια, πρᾶξις τοῦ ἄλθειν. —
 συστάσεις... κακαὶ κολάσεις· ἀσύνδετον, πού καθιστᾷ ζωηρὸν τὸν λόγον.
 — συγγνωμένω-ῶ = συγχωρῶ.

β) **Πραγματικαὶ παρατηρήσεις :** «Τί ὠφελείται . . .»· Μαθθ. 1στ', 26

σιτάρι τοῦ Θεοῦ καὶ μὲ τὰ δόντια τῶν θηρίων ἀλέθομαι, διὰ νὰ εὑρεθῶ καθαρὸς ἄρτος τοῦ Χριστοῦ... Εἶθε νὰ χαρῶ τὰ θηρία, ποὺ ἔχουν ἐτοιμασθῆ δι' ἐμέ, τὰ ὁποῖα εὐχομαι σύντομα νὰ εὑρεθοῦν κοντά μου, τὰ ὁποῖα καὶ θὰ κολακεύσω, νὰ μὲ καταφάγουν συντόμως, διὰ νὰ μὴ συμβῆ καὶ εἰς ἐμέ ὅ,τι συνέβη εἰς μερικούς, τοὺς ὁποίους δὲν ἤγγισαν ἀπὸ δειλίαν. Καὶ ἐὰν αὐτὰ δὲν θέλουν, ἐγὼ θὰ τὰ ἀναγκάσω. Παρακαλῶ νὰ μὲ συγχωρήσετε· ἐγὼ γνωρίζω τί εἶναι συμφέρον εἰς ἐμέ. Τώρα ἀρχίζω νὰ εἶμαι μαθητῆς (τοῦ Ἰησοῦ Χριστοῦ)· εἶθε τίποτε νὰ μὴ προσπαθῆσω μὲ ζῆλον νὰ ἀποκτήσω ἀπὸ τὰ ὄρατὰ καὶ τὰ ἀόρατα, διὰ νὰ ἐπιτύχω μόνον τὸν Ἰησοῦν Χριστόν. Ἡ φωτιὰ καὶ ὁ σταυρὸς καὶ αἱ συναντήσεις τῶν θηρίων, οἱ διαμελισμοί, οἱ διαχωρισμοί, οἱ διασκορπισμοί τῶν ὄστων, αἱ κατατμήσεις τῶν μελῶν, τὰ ἀλέσματα (ἢ συντριβῆ) ὀλοκλήρου τοῦ σώματος, αἱ κακαὶ κολάσεις τοῦ διαβόλου ἄς ἔλθουν ἐναντίον μου, μόνον καὶ μόνον, διὰ νὰ συναντήσω τὸν Ἰησοῦν Χριστόν.

Εἰς τίποτε δὲν θὰ μὲ ὠφελῆσουν τὰ τερτινὰ πράγματα τοῦ κόσμου, οὔτε αἱ βασιλεῖαι τοῦ αἰῶνος αὐτοῦ· εἶναι καλὸν δι' ἐμέ νὰ ἀποθάνω πρὸς χάριν τοῦ Ἰησοῦ Χριστοῦ παρὰ νὰ εἶμαι βασιλεὺς ὀλοκλήρου τῆς γῆς. «Διότι τί ὠφελεῖται ἄνθρωπος, ἐὰν κερδήσῃ ὀλοκλήρον τὸν κόσμον, ἀλλὰ χάσῃ τὴν ψυχὴν αὐτοῦ;». Ποθῶ τὸν Κύριον, τὸν Υἱὸν τοῦ ἀληθινοῦ Θεοῦ καὶ Πατρός, τὸν Ἰησοῦν Χριστόν. Ζητῶ Ἐκεῖνον, ὁ ὁποῖος ἀπέθανεν ὑπὲρ ἡμῶν· θέλω ἐκεῖνον, ὁ ὁποῖος ἀνέστη δι' ἡμᾶς· νὰ μὲ συγχωρήτε, ἀδελφοί, νὰ μὴ μὲ ἐμποδίσετε νὰ φθάσω εἰς τὴν ζωὴν. Διότι ὁ Ἰησοῦς εἶναι ἡ ζωὴ τῶν πιστῶν. Νὰ μὴ θελήσετε νὰ ἀποθάνω· διότι θάνατος εἶναι ἡ ζωὴ χωρὶς τὸν Χριστόν. Μὴ προσφέρετε εἰς τὸν κόσμον ἐμέ, ὁ ὁποῖος θέλω νὰ ἀνήκω εἰς τὸν Θεόν. Ἀφῆστέ με νὰ λάβω καθαρὸν φῶς. «Ὅταν φθάσω ἐκεῖ, θὰ εἶμαι ἄνθρωπος τοῦ Θεοῦ».

11. Μετάφρασις.

«Ἀπὸ ὅλους δὲ ὅσοι ἐξιμνοῦνται ὡς θαυμάσιοι καὶ ξακουστοὶ διὰ τὴν ἀνδρείαν των εἴτε ἀνάμεσα εἰς τοὺς Ἕλληνας εἴτε ἀνάμεσα εἰς τοὺς

καὶ Λοκ. θ', 25. «Πῦρ καὶ σταυρὸς. . .» ἀναφέρονται μερικά εἶδη τῶν βασιανιστηρίων, τὰ ὁποῖα ἐχρησιμοποιοῦντο κατὰ τοὺς διωγμοὺς ἐναντίον τῶν Χριστιανῶν.

11. Περικοπή ἐκ τῆς Ἐκκλησιαστικῆς Ἱστορίας (VIII, 6) τοῦ Εὐσεβίου Καισαρείας (ΒΕΠΙΣ 20, 48 - 49).

α) **Λεξιλογικά καὶ συντακτικά** : ἠγέομαι - οὔμαι = θεωρῶ. -

ἤνεγκεν ὁ καιρὸς καὶ διαπρεπεῖς μάρτυρας τοὺς ἀμφὶ τὸν Δωρόθεον βασιλικούς παῖδας, οἳ καὶ τῆς ἀνωτάτω παρὰ τοῖς δεσπόταις ἤξιωμένοι τιμῆς γηνησίων τε αὐτοῖς διαθέσει τέκνων οὐ λειπόμενοι, μείζονα πλοῦτων ὡς ἀληθῶς ἤγνηται τῆς τοῦ βίου δόξης καὶ τροφῆς τοὺς ὑπὲρ εὐσεβείας ὀνειδισμούς τε καὶ πόνοους καὶ τοὺς κεκαινουργημένους ἐπὶ αὐτοῖς πολυτρόπους θανάτους. Ἐνὸς τινος οἴῳ κέχρηται μνησθέντες τῷ τοῦ βίου τέλει, σκοπεῖν ἐξ αὐτοῦ καὶ τὰ τοῖς ἄλλοις συμβεβηκότα τοῖς ἐντυγχάνουσι καταλείβομεν. Ἦγετό τις εἰς μέσον κατὰ τὴν προειρημένην πόλιν ἐφ' ᾧ ὦν δεδηλώκαμεν ἀρχόντων. Θύειν δὴ οὖν προσταχθεῖς, ὡς ἐνίστατο, γυμνὸς μετάρους ἀρθῆναι κελεύεται μάλιστα τε τὸ πᾶν σῶμα καταξάινεσθαι, εἰς ὅτε ἤτηθῆις κἂν ἄκων τὸ προσταττόμενον ποιήσειεν. Ὡς δὲ καὶ ταῦτα πάσχων ἀδιάρεπτος ἦν, ὄξος ἤδη τῶν ὀστέων ὑποφανομένων αὐτοῦ σὺν καὶ ἄλατι φύρανες κατὰ τῶν διασαπέντων τοῦ σώματος μερῶν ἐνέχεον. Ὡς δὲ καὶ ταύτας ἐπάτραι τὰς ἀλγηδόνας, ἐσχάρα τοῦντεῦθεν καὶ πῦρ εἰς μέσον εἴλκετο καὶ κρεῶν ἐδωδύμων δίκην τὰ λείψανα αὐτῷ τοῦ σώματος ὑπὸ τοῦ πυρὸς οὐκ εἰς ἄθρον, ὡς ἂν μὴ συντόμως ἀπαλλαγείη, κατὰ βραχὺ δὲ ἀνηλίσκετο, οὐδ' ἄλλοτερον ἀνεῖναι τῶν ἐπιτιθέντων αὐτὸν τῇ πυρᾷ συγχωρουμένων, πρὶν ἂν καὶ μετὰ τὸσαῦτα τοῖς προσταττομένοις ἐπινεύσειεν. Ὁ δ' ἀπὸ τῆς ἐχόμενης τῆς προθέσεως νικηφόρος ἐν αὐταῖς βασάνοις παρέδωκε τὴν ψυχὴν. Τοιοῦτο τῶν βασιλικῶν ἐνὸς τὸ μαρτύριον παιδῶν, ἄξιον ὡς ὄντως καὶ τῆς προσηγορίας: Πέτρος γὰρ ἔκαλεῖτο ».

— ὀνειδισμὸς = χλευασμὸς, ὕβριστική προσβολή· συκοφαντία. — πόνοος = μόχθος, κόπος· ἀγών· σωματικὸς πόνος. — πολύτροπος = ποικίλος, παντοειδής. — σκοπέω - ὦ = ἐξετάζω· συμπεραίνω. — ἐντυγχάνω = τυχαίως συναντῶ (ἐν σχέσει πρὸς βιβλία) τυχαίως λαμβάνω ἀνά χειρας, ἀναγινώσκω. — οἱ ἐντυγχάνοντες = οἱ ἀναγνώσται. — ἐνίσταμαι = ἀρνοῦμαι νὰ πράξω. — καταξάινω = καταξεσχίζω, κατακομματιάζω, καταπληγῶνω. — ἀδιάρεπτος = ἀμετακίνητος, ἀμετάβλητος, ἀμετάπειστος. — φύρω = ἀναμιγνύω. — πατέω-ῶ = καταπατῶ, περιφρονῶ, καταφρονῶ. — εἰς ἄθρον (ἄθρόνον) = διὰ μῆος. — ἀνίημι = ἐγείρω, σηκώνω. — συγχωρουμένων = ἐχόντων τὴν ἀδειαν, τὴν συγκατάθεσιν. — ἐπινεύω = κάνω νεῦμα, κλίνω τὴν κεφαλὴν πρὸς δὴλωσιν συγκαταθέσεως. — ἀπὸ τῆς ἐχόμενης = ἰσχυρῶς· σφιχτά.

β) Πραγματικά παρατηρήσεις: Δωρόθεος· ἦτο διοικητὴς τῆς φρουρᾶς τοῦ βασιλικοῦ οἴκου τοῦ Διοκλητιανοῦ ἢ τοῦ Γαλερίου Καίσαρος ἐν Νικομηδείᾳ, μαρτυρήσας μετὰ πολλῶν ἄλλων Χριστιανῶν, οἵτινες κατεῖχον ἐν Νικομηδείᾳ πολιτικά, στρατιωτικά καὶ αὐλικά ἀξιώματα. — βασιλικούς παῖδας·

βαρβάρους, ἢ κατάλληλος περίστασις ἀνέδειξεν ὡς θεῖους καὶ διαπρε-
 πτεῖς μάρτυρας τοὺς βασιλικούς νέους ὑπηρέτας εἰς τὸ περιβάλλον
 τοῦ Δωροθέου, οἱ ὅποιοι, ἀφοῦ εἶχον ἀξιοθῆ ἀπὸ τοὺς κυρίου
 των νὰ ἀπολαμβάνουν τὴν πλέον μεγάλην τιμὴν καὶ καθόλου δὲν ὑστε-
 ροῦσαν ἀπέναντι τῶν πραγματικῶν τέκνων αὐτῶν ὡς πρὸς τὰ αἰσθήματα
 (ποῦ ἔτρεφον οἱ κύριοι δι' αὐτούς), ἐθεώρησαν πράγματι ὡς μεγαλύτερον
 πλοῦτον ἀπὸ τὴν δόξαν τῆς ζωῆς καὶ τὴν ἀπόλαυσιν τὰς ὑβριστικὰς
 προσβολὰς πρὸς χάριν τῆς εὐσεβείας καὶ τοὺς σωματικούς πόνους καὶ
 τὰ πολλὰ νέα εἶδη τοῦ θανάτου, ποῦ εἶχον ἐπινοήσει δι' αὐτούς. Ἀφοῦ
 ἐνθυμηθῶμεν ποῖον τέλος τῆς ζωῆς εἶχεν ἓνας ἐξ αὐτῶν, θὰ ἀφήσωμεν
 εἰς τοὺς ἀναγνώστας νὰ συμπεράνουν ἐξ αὐτοῦ καὶ ἐκεῖνα, τὰ ὅποια
 ἔχουν συμβῆ εἰς τοὺς ἄλλους. Κάποιος ὠδηγήθη δημοσίᾳ εἰς τὴν προ-
 αναφερθεῖσαν πόλιν τῶν ἀρχόντων, διὰ τοὺς ὁποίους ἔχομεν ὁμιλήσει.
 Ὅταν λοιπὸν ἔλαβε τὴν διαταγὴν νὰ προσφέρῃ θυσίαν εἰς τὰ εἶδωλα, κα-
 θὼς ἤρνεϊτο νὰ τὸ πράξῃ, δίδεται ἐντολὴ νὰ σηκωθῆ γυμνὸς εἰς τὸν ἀέρα
 καὶ νὰ καταπληγωθῆ ὄλον του τὸ σῶμα μὲ τὰ μαστίγια, ἕως ὅτου νικημέ-
 νος νὰ πράξῃ ἔστω καὶ ἀκουσίως ἐκεῖνο, τὸ ὅποῖον ἐζητεῖτο μὲ τὴν δια-
 ταγὴν. Καθὼς δὲ ἦτο ἀμετάπειστος παρ' ὄλον ὅτι ἔπασχεν αὐτά, ἀφοῦ
 ἀνέμιξαν ξύδι καὶ ἀλάτι, τὸ ἔρριχναν εἰς τὰ καταπληγωμένα μέρη τοῦ
 σώματος, ἐνῶ τὰ ὕδα αὐτοῦ ἐφαίνοντο ἀπὸ κάτω. Ἀφοῦ δὲ ἐπεριφρο-
 νοῦσε καὶ αὐτούς τοὺς ὀδυνηροὺς πόνους, ὕστερα ἀπὸ αὐτὸ μετεφέρθη
 εἰς τὸ μέσον μία ἐσχάρα καὶ φωτιά καὶ τὰ ἀπομεινάρια τοῦ σώματός του
 σάν κρέατα φαγώσιμα κατεστρέφοντο ἀπὸ τὴν φωτιάν ἔχι διὰ μιᾶς.
 διὰ νὰ μὴ ἀπαλλαγοῦν σύντομα (ἀπὸ τὸ βασιανιστήριον), ἀλλ' ὀλίγον
 κατ' ὀλίγον, διότι αὐτοί, ποῦ τὸν εἶχον τοποθετήσει ἐπάνω εἰς τὴν φω-
 τιάν, δὲν εἶχον τὴν ἄδειαν νὰ τὸν σηκώσουν πρὶν αὐτὸς ὕστερα ἀπὸ τὰ
 τόσα πολλὰ (βασιανιστήρια) δεῖξῃ μὲ ἓνα νεῦμα τῆς κεφαλῆς ὅτι θὰ ὑπα-
 κοῦσῃ εἰς ἐκεῖνα, τὰ ὅποια εἶχον διαταχθῆ. Αὐτὸς δὲ μένων ἰσχυρῶς
 προσκολλημένος εἰς τὴν ἀπόφασίν του νικηφόρος μέσα εἰς αὐτὰ τὰ βα-
 σιανιστήρια παρέδωκε τὴν ψυχὴν. Αὐτὸ ἦτο τὸ μαρτυρικὸν τέλος ἑνὸς
 ἀπὸ τοὺς νεαροὺς βασιλικούς ὑπηρέτας, τὸ ὅποῖον ἦτο πράγματι ἄξιον
 καὶ τοῦ ὀνόματός του· διότι ὠνομάζετο Πέτρος».

πρόκειται περὶ νεαρῶν ὑπηρετῶν, ὑπηρετούντων εἰς τὴν βασιλικὴν αὐλὴν τῆς
 Νικομηδείας ὑπὸ τὰς ἐντολάς τοῦ Δωροθέου. — ἀρχόντων· ἔννοεῖ τοὺς ἀρχοντας
 τῆς Νικομηδείας, περὶ ὧν ἐγένετο ὑπὸ τοῦ Εὐσεβίου προηγουμένως λόγος. —
 ἀξίου καὶ τῆς προσηγορίας· Πέτρος· ὁ συγγραφεὺς ἔχει ὑπ' ὄψιν του τοὺς

12. ΟΙ ΑΓΙΟΙ ΤΕΣΣΑΡΑΚΟΝΤΑ ΜΑΡΤΥΡΕΣ

(Μεγάλου Βασιλείου).

« Τότε τοίνυν αἰθριοὶ διανυκτερεύειν κατεδικάσθησαν, ὅτε λίμνη μὲν, περὶ ἣν ἡ πόλις κατόικισται, ἐν ἣ ταῦτα δῆθλον οἱ ἅγιοι, οἷόν τε πεδίον ἰππήλατον ἦν, μεταποιήσαντος αὐτὴν τοῦ κρυστάλλου· καὶ ἡ-
πειρωθεῖσα τῷ κρῦει, ἀσφαλῶς ὑπὲρ νότον πεζεύειν παρείχετο τοῖς
περιοίκους· ποταμοὶ δὲ ἀένναα ρέοντες, τῷ κρυστάλλῳ δεθέντες τῶν
ρεΐθρων ἔστησαν· ἢ τε ἀπαλὴ τοῦ ὕδατος φύσις πρὸς τὴν τῶν λίθων
ἀντιτυπίαν μετεποιήθη, βορέου δὲ ὀριμεῖται πνοαὶ τὸ ἔμψυχον ἅπαν
ἐπὶ τὸν θάνατον ἤπειγον.

Τότε τοίνυν ἀκούσαντες τοῦ προστάγματος (καὶ σκόπει μοι ἐν-
ταῦθα τῶν ἀνδρῶν τὸ ἀήτητον), μετὰ χαρᾶς ἀπορρίψαντες ἕκαστος
καὶ τὸν τελευταῖον χιτῶνα, πρὸς τὸν διὰ τοῦ κρῦους ἐχώρουν θάνατον,
ὥσπερ ἐν σκύλων διασπαγῇ ἀλλήλοις ἐγκελευόμενοι. Οὐ γὰρ ἱμάτιον,
φησὶν, ἀποδύμεθα, ἀλλὰ τὸν παλαιὸν ἄνθρωπον ἀποτιθέμεθα, τὸν
φθειρόμενον κατὰ τὰς ἐπιθυμίας τῆς ἀπίτης. Ἐδχαριστοῦμέν σοι, Κύ-
ριε, τῷ ἱματίῳ τούτῳ τὴν ἁμαρτίαν συναποβάλλοντες. Ἐπειδὴ διὰ
τὸν ὕφιν ἐνεδυσάμεθα, διὰ τὸν Χριστὸν ἐκδυσώμεθα. Μὴ ἀντισχῶμεθα
ἱματίων διὰ τὸν παράδεισον, ὃν ἀπωλέσαμεν. Τὶ ἀνταποδῶμεν τῷ Κυ-
ρίῳ ; Ἐξεδύθη ἡμῶν καὶ ὁ Κύριος. Τὶ μέγα δούλω τὰ τοῦ Δεσπότητος

λόγους τοῦ Κυρίου : « σὺ εἶ Πέτρος καὶ ἐπὶ ταύτῃ τῇ πέτρᾳ οἰκοδομήσω μου
τὴν Ἐκκλησίαν » (Ματθ. 1στ', 18), ὅπου ὑπὸ τὴν λέξιν « πέτρα » νοεῖται ὁ
βράχος τῆς ἀληθοῦς πίστεως, τὴν ὅποιαν ὡμολόγησεν ὁ Πέτρος, ὅταν εἶπε : « σὺ
εἶ ὁ Χριστὸς ὁ υἱὸς τοῦ Θεοῦ τοῦ ζῶντος » (Ματθ. 1στ', 17).

12. Περικοπὴ ἐκ τῆς 1θ' ὁμιλίας τοῦ Μ. Βασιλείου εἰς τοὺς ἁγίους τεσ-
σαράκοντα μάρτυρας (Ἐ.Π. 31, 516 - 517). Οἱ μάρτυρες οὗτοι ἤβλησαν περὶ
τὸ 320 ἐν Σεβαστείᾳ τῆς Ἀρμενίας, ὅπου ἦτο ἡγεμῶν ὁ Ἀγρικόλας ἐπὶ αὐτο-
κράτορος Λικινίου. Ὑπηρέτου ἐἰς τὸ αὐτὸ «τάγμα» καὶ κατεδικάσθησαν νὰ
ἀποθάνουν γυμνοὶ ἐπὶ τῆς παγωμένης λίμνης.

α) **Λεξιλογικὰ καὶ συντακτικὰ** : αἰθριος = ὑπαίθριος. — διαθλέω-ω
= ἀγωνίζομαι. — **πεδίον ἰππήλατον** = πεδίον κατάλληλον δι' ἰππασίαν. —
ἡπειρόδομαι-οῦμαι = μεταβάλλομαι εἰς ξηράν. — **τὸ κρῦος** = τὸ παγετῶδες
ψῦχος. — **τὸ νότον** = ράχισ, πλάτῃ ἐπιφάνεια. — **ἀντιτυπία** = ὁμοίωμα. — **ἐπείγω**
= πιέζω. ὠθῶ, ἐξαναγκάζω. — **τὸ σκύλον** = τὸ λάφυρον, ἡ λεία. — **ἀντέχομαι**
τινος = κρατῶ στερεῶς, προσηλοῦμαι εἰς κάτι. — **ἀνάγραπτος** = χαραγμένος εἰς
στήλην πρὸς κοινὴν ἀνάγνωσιν· ἀνεξάλειπτος. — **δι' ἑαυτῶν**· τὸ ὀρθὸν θὰ
ἦτο « δι' ἡμῶν αὐτῶν ». — **πῆξις** = στερεότης· ψῦξις, πάγωμα. — **θάλπω** =

12. Μετάφρασις.

«Τότε λοιπὸν κατεδικάσθησαν νὰ διανυκτερεύσουν εἰς τὸ ὑπαιθρον, ὅταν ἡ μὲν λίμνη, γύρω ἀπὸ τὴν ὁποίαν εἶχε σχηματισθῆ ἡ πόλις, εἰς τὴν ὁποίαν ἔκαναν τοὺς ἀγῶνας αὐτοὺς οἱ ἅγιοι, ἦτο τρόπον τινὰ ἐν πεδίον κατάλληλον δι' ἱππασίαν, ἀφοῦ τὴν μετέβαλεν (εἰς τοιοῦτο πεδίον) ὁ κρύσταλλος (τοῦ πάγου)· καί, ἐπειδὴ μετεβλήθη εἰς ξηρὰν ἀπὸ τὸ παγετῶδες ψῦχος, ἔδιδεν εἰς τοὺς περιόικους τὴν εὐκαιρίαν νὰ περιπατοῦν ἀσφαλῶς ἐπάνω εἰς τὴν ἐπιφάνειαν· ποταμοὶ δέ, πού ἔτρεχον ἀδιακόπως, ἀφοῦ ἐδέθησαν μὲ τὸν κρύσταλλον τοῦ πάγου τῆς κοίτης των, ἐστάματῆσαν νὰ τρέχουν· καί ἡ ἀπαλή φύσις τοῦ νεροῦ μετεβλήθη εἰς ὁμοίωμα (τῶν σκληρῶν) λίθων, ἐνῶ τὰ ὀρμητικὰ φυσήματα τοῦ βορρᾶ ἀναγκαστικῶς ὠδήγουν κάθε ἐμψυχον εἰς τὸν θάνατον.

Τότε λοιπὸν μόλις ἤκουσαν τὴν διαταγὴν (καί πρόσεξε εἰς τὸ σημεῖον αὐτὸ τὸ ἀνίκητον φρόνημα τῶν ἀνδρῶν), ἀφοῦ μὲ χαρὰν ἐβγαλεν ὁ καθένας καί ἐπέταξε καὶ τὸν τελευταῖον χιτῶνα, ἐπροχωροῦσαν πρὸς τὸν θάνατον διὰ τοῦ παγετώδους ψύχους, παροτρύνοντες ὁ ἕνας τὸν ἄλλον, ὅπως θὰ ἔκαναν εἰς τὴν λεηλασίαν λαφύρων. Δὲν ἐκδυόμεθα, λέγουν, τὸ ἱμάτιον, ἀλλ' ἀποθέτομεν τὸν παλαιὸν ἄνθρωπον, ὁ ὁποῖος φθεῖρεται (ἐξακολουθητικῶς) σύμφωνα μὲ τὰς ἐπιθυμίας, τὰς ὁποίας προκαλεῖ ἡ ἀπάτη τῆς ἁμαρτίας. Σὲ εὐχαριστοῦμεν, Κύριε, διότι μαζὶ μὲ τὸ ἱμάτιον τοῦτο ἀποβάλλομεν τὴν ἁμαρτίαν. Ἐπειδὴ δὲ ἐξ αἰτίας τοῦ φιδιοῦ ἐφορέσαμεν ἐνδύματα, διὰ τὸν Χριστὸν ἄς ἐκδυθῶμεν. Πρὸς χάριν τοῦ παραδείσου, τὸν ὁποῖον ἐχάσαμεν, ἄς μὴ προσηλωθῶμεν εἰς τὰ ἐνδύματα. Τί θὰ ἀνταποδώσωμεν εἰς τὸν Κύριον; Ἐξεδύθη καὶ ὁ Κύριός μας. Ποῖαν σπουδαιότητα ἔχει διὰ τὸν δοῦλον νὰ πάθῃ ἐκεῖνα, πού ἔπαθε καὶ ὁ Κύριος; Μᾶλλον δὲ καὶ αὐτὸν τὸν Κύριον ἡμεῖς εἴμεθα ἐκεῖνοι,

---

θερμαίνω, ζεσταίνω. — ἀπορρέω (ἀφρ. ἀπερρῆν) = χύνομαι πρὸς τὰ ἔξω· ἀποπίπτω, ἐκλείπω, χάνομαι. — προίεμαι = χαρίζω, δίδω αὐτοπροαιρέτως.

β) **Πραγματικαὶ παρατηρήσεις :** χιτῶν· ἀνδρικὸν ἐσωτερικὸν ἐνδύμα, στενὸν καὶ ποδῆρες, φορούμενον κατάσαρκα. — ἱμάτιον· ἐνδύμα φορούμενον ἀνωθεν τοῦ χιτῶνος. — παλαιὸς ἄνθρωπος· Ἐφεσ. δ', 22. Πρβλ. Ρωμ. στ', 6. Ἡ ἔκφρασις σημαίνει τὸν φυσικὸν σαρκικὸν ἄνθρωπον, τὸν προερχόμενον ἐκ τοῦ πρώτου Ἀδάμ, τὸν πεπαλαιωμένον ὑπὸ τῆς ἁμαρτίας, κατ' ἀντίθεσιν πρὸς τὸν καινόν. — διὰ τὸν ὄφιν· ἐννοεῖ τὸ φίδι, πού παρέσυρε τοὺς πρωτοπλάστους καὶ ἔγινεν ἀφορμὴ νὰ φορέσουν οὗτοι ἐνδύματα μετὰ τὴν διάπραξιν τῆς ἁμαρτίας.

παθεῖν ; Μᾶλλον δὲ καὶ αὐτὸν τὸν Κύριον ἡμεῖς ἔσμεν οἱ ἐκδύσαντες. Στρατιωτῶν γὰρ ἐκεῖνο τὸ τόλμημα· ἐκεῖνοι ἐξέδυσαν καὶ διεμερίσαντο τὰ ἱμάτια. Ἀνάγραπτον οὖν ἡμῶν κατηγορίαν δι' ἑαυτῶν ἀπαλείψομεν. Δριμύς ὁ χειμῶν, ἀλλὰ γλυκὺς ὁ παράδεισος· ἀλγεινὴ ἢ πῆξις, ἀλλ' ἠδεῖα ἢ ἀνάπανσις. Μικρὸν ἀναμείνωμεν καὶ ὁ κόλπος ἡμᾶς θάλπει τοῦ πατριάρχου. Μιᾶς νυκτὸς ὅλον αἰῶνα ἀνταλλαξώμεθα. Κανθίτω ὁ ποῦς, ἵνα διηνεκῶς μετ' ἀγγέλων χορευή· ἀπορροήτω ἡ χεὶρ, ἵνα ἔχη παρησίαν πρὸς τὸν Δεσπότην ἐπαίρεσθαι. Πόσοι τῶν στρατιωτῶν τῶν ἡμετέρων ἐπὶ παρατάξεως ἔπεσον, βασιλεῖ φθαρτῶ τὴν πίστιν φυλάττοντες ; Ἡμεῖς δὲ ὑπὲρ τῆς εἰς τὸν ἀληθινὸν βασιλέα πίστεως τὴν ζωὴν ταύτην οὐ προησόμεθα ; ».

13. Η ΔΥΝΑΜΙΣ ΤΗΣ ΕΚΚΛΗΣΙΑΣ

(Ἰωάννου τοῦ Χρυσοστόμου).

« Ἀκουέτωσαν Ἕλληες, ἀκουέτωσαν Ἰουδαῖοι τὰ κατορθώματα ἡμῶν καὶ τὴν προεδρίαν τῆς Ἐκκλησίας. Ὑπὸ πόσων ἐπολεμήθη ἡ Ἐκκλησία, ἀλλ' οὐδέποτε ἐνίκηθη ; Πόσοι τύραννοι ; Πόσοι στρατηγοί ; Πόσοι βασιλεῖς ; Ἀδγουστος, Τιβέριος, Γάϊος, Κλαύδιος, Νέρων, ἄνθρωποι λόγοις τετιμημένοι, δυνατοὶ τοσαῦτα ἐπολέμησαν ἀκμὴν νεάζουσιν, ἀλλ' οὐκ ἐξερρίζωσαν· ἀλλ' οἱ μὲν πολεμήσαντες σσείζηται καὶ λήθη παραδέδονται, ἡ δὲ πολεμηθεῖσα τὸν οὐρανὸν ὑπεραίρει. Μὴ γάρ μοι τοῦτο ἴδης, ὅτι ἐν γῆ ἔστηκεν ἡ Ἐκκλησία, ἀλλ' ὅτι ἐν οὐρανῷ πολιτεύεται. Πόθεν τοῦτο δῆλον ; Δείκνουσι τῶν πραγμάτων ἡ ἀπόδειξις. Ἐπολεμήθησαν ἕνδεκα μαθηταί, καὶ ἡ οἰκουμένη ἐπολέμει, οἱ δὲ πολεμηθέντες ἐνίκησαν καὶ οἱ πολεμήσαντες ἀνῆρέθησαν τὰ πρόβατα τῶν λύκων περιεγένοντο. Εἶδες ποιμένα τὰ πρόβατα ἐν μέσῳ τῶν λύκων ἀποστέλλοντα, ἵνα μηδὲ τῇ φυγῇ τὴν σωτηρίαν πορίσωνται ; Ποῖος ποιμὴν τοῦτο ἐργάζεται ; Ἄλλ' ὁ Χριστὸς

13. Περικοπή ἐκ τῆς δ' ὁμιλίας τοῦ Χρυσοστόμου εἰς τὸ χωρίον Ἡσ. στ', 1 (Ε.Π. 56, 121 - 122).

α) Λεξιλογικὰ καὶ συντακτικὰ : προεδρία = πρωτοκαθεδρία· τὰ πρωτεῖα. — λόγος = ἰκανότης ρητορικοῦ λόγου· μῶρφωσις, μάθησις. — ἀκμὴν = ἔτι, ἀκόμη. — ἀναιροῦμαι = καταλύομαι, ἀφανίζομαι. — περιγιγνομαι τινος = νικῶ κάποιον. — ριζόμαι-οῦμαι = στερεοῦμαι, θεμελιώνομαι. — ἀπόνεια = ἀνοησία, ἀκρισία. — Ἡ περικοπή εἶναι πλήρης ρητορικῶν ἐρωτήσεων καὶ ἀντιθέσεων.

οί ὅποιοι τὸν ἐξεδύσαμεν. Διότι ἐκείνη ἡ τολμηρὰ ἐνέργεια ἦτο ἔργον τῶν στρατιωτῶν· ἐκεῖνοι τὸν ἐξέδυσαν καὶ διεμοιράσθησαν τὰ ἐνδύματά του. Τὴν ἀνεξάλειπτον λοιπὸν ἐναντίον μας κατηγορίαν ἄς τὴν ἐξαλείψωμεν μὲ τὴν θυσίαν τῶν ἑαυτῶν μας. Εἶναι δριμύς ὁ χειμῶν, ἀλλὰ γλυκὺς ὁ Παράδεισος· ὀδυνηρὸν τὸ πάγωμα, ἀλλὰ γλυκεῖα ἡ ἀνάπαυσις. "Ἄς ἀναμείνωμεν ἀκόμη ὀλίγον καὶ θὰ μᾶς θερμάνῃ ὁ κόλπος τοῦ πατριάρχου. "Ἄς ἀνταλλάξωμεν ὅλην τὴν αἰωνιότητα μὲ μίαν (ὀδυνηρὰν) νύκτα. "Ἄς καῖ τὸ πόδι, διὰ νὰ χορεύῃ ἀδιάκοπα μαζί με ἀγγέλους· ἄς πέσῃ τὸ χέρι, διὰ νὰ ἔχη παρρησίαν νὰ ὑψάνεται (διὰ προσευχὴν) πρὸς τὸν Δεσπότην. Πόσοι ἀπὸ τοὺς ἰδικούς μας στρατιώτας ἐφονεύθησαν εἰς τὴν παράταξιν τῆς μάχης, μένοντες πιστοὶ εἰς τὸν φθαρτὸν βασιλέα; "Ἡμεῖς δὲ χάριν τῆς πίστεως εἰς τὸν ἀληθινὸν βασιλέα δὲν θὰ προσφέρωμεν ἐκούσιως τὴν ζωὴν αὐτήν;».

13. Μετάφρασις.

«Ἄς ἀκούουν οἱ εἰδωλολάτραι, ἄς ἀκούουν οἱ Ἰουδαῖοι τὰ κατορθώματα μας καὶ τὴν πρωτοκαθεδρίαν (τὰ πρωτεῖα) τῆς Ἐκκλησίας. Ἀπὸ πόσους ἐπολεμήθη ἡ Ἐκκλησία, ἀλλὰ ποτὲ δὲν ἐνίκηθη; Πόσοι τύραννοι; Πόσοι στρατηγοί; Πόσοι βασιλεῖς; Ὁ Αὐγουστος, ὁ Τιβέριος, ὁ Γάιος, ὁ Κλαύδιος, ὁ Νέρων, ἄνθρωποι τιμώμενοι διὰ τὴν μόρφωσίν των, δυνατοὶ τόσον πολὺ (τὴν) ἐπολέμησαν, ἐνῶ εὐρίσκετο ἀκόμη εἰς τὴν νεανικὴν τῆς ἡλικίας, ἀλλὰ δὲν τὴν ἐξερρίζωσαν· ἀλλ' ἐκεῖνοι μὲν, οἱ ὅποιοι τὴν ἐπολέμησαν, δὲν ἀκούονται πλέον καὶ ἔχουν λησμονηθῆ, ἐνῶ ἡ Ἐκκλησία, πού ἐπολεμήθη, ὑψοῦται ὑπεράνω τοῦ οὐρανοῦ. Διότι νὰ μὴ κοιτάξῃς αὐτό, ὅτι δηλαδή ἡ Ἐκκλησία εὐρίσκεται εἰς τὴν γῆν, ἀλλ' ὅτι ἔχει τὸ πολίτευμά της εἰς τὸν οὐρανόν. Ἀπὸ ποῦ εἶναι φανερόν αὐτό; Τὸ δεικνύει ἡ ἀπόδειξις τῶν πραγμάτων. Ἐπολεμήθησαν ἔνδεκα μαθηταὶ καὶ ἡ οἰκουμένη ἐπολεμοῦσε, αὐτοὶ δέ, πού ἐπολεμήθησαν, ἐνίκησαν, ἐνῶ αὐτοὶ, πού ἐπολέμησαν, κατελύθησαν (ἠφανίσθησαν)· τὰ πρόβατα ἐνίκησαν τοὺς λύκους. Εἶδες ποιμένα νὰ ἀποστέλλῃ τὰ πρόβατα ἀνάμεσα εἰς τοὺς λύκους, διὰ νὰ μὴ σωθοῦν οὔτε μὲ τὴν φυγὴν; Ποῖος

β) **Πραγματικαὶ παρατηρήσεις:** "Ἐλλην" ἔννοει τὸν ἐθνικόν, τὸν εἰδωλολάτρην. — ἀναμενέτω τῶν πραγμάτων τὴν ἀπόδειξιν· ἡ θριαμβευτικὴ πορεία τοῦ Χριστιανισμοῦ ἐπηλήθευσε πλήρως τοὺς λόγους αὐτοῦ τοῦ Χρυσόστομου.

τοῦτο ἐποίησεν, ἵνα σοι δείξῃ, ὅτι οὐ κατὰ ἀκολουθίαν τῶν πραγμάτων, ἀλλ' ὑπὲρ φύσιν καὶ ἀκολουθίαν τὰ κατορθώματα γίνεται. Ἡ γὰρ Ἐκκλησία οὐρανοῦ μᾶλλον ἐροῖζονται. Ἄλλ' ἴσως ἀπόνειά μου καταγνώσκει ὁ Ἕλληνας ἀλλ' ἀναμενέτω τῶν πραγμάτων τὴν ἀπόδειξιν καὶ μανθανέτω τῆς ἀληθείας τὴν ἰσχύνα, πῶς εὐκολώτερον τὸν ἥλιον σβεσθῆναι ἢ τὴν Ἐκκλησίαν ἀφανισθῆναι».

14. Η ΕΚΚΛΗΣΙΑ ΕΙΝΑΙ ΑΚΛΟΝΗΤΟΣ

(Ἰωάννου τοῦ Χρυσοστόμου).

« Σκληρόν σοι πρὸς κέντρα ὀξεῖα λακτίζεις. Οὐκ ἀμβλύεις τὰ κέντρα, ἀλλὰ τοὺς πόδας αἰμάσσεις· ἐπεὶ καὶ τὰ κόματα τὴν πέτραν οὐ διαλύει, ἀλλ' αὐτὰ εἰς ἀφρόν διαλύονται. Οὐδὲν Ἐκκλησίας δυνατώτερον, ἄνθρωπε. Ἄνθρωπον ἐὰν πολεμῆς, ἢ ἐνίκησας ἢ ἐνικήθης. Ἐκκλησίαν δὲ ἐὰν πολεμῆς, νικῆσαι σε ἀμήχανον. Ὁ Θεὸς ἐπηξεν, τίς ἐπιχειρεῖ σαλεύειν; Οὐκ οἶσθα αὐτοῦ τὴν δύναμιν; Ἐπιβλέπει ἐπὶ τὴν γῆν καὶ ποιεῖ αὐτὴν τρέμειν· κελεύει καὶ τὰ σειόμενα ἠδράζετο. Εἰ τὴν πόλιν σαλευομένην ἔστησε, πολλῶ μᾶλλον τὴν Ἐκκλησίαν στήσαι δύναται. Ἡ Ἐκκλησία οὐρανοῦ ἰσχυροτέρα· «ὁ οὐρανὸς καὶ ἡ γῆ παρελεύσονται, οἱ δὲ λόγοι μου οὐ μὴ παρέλθωσι». Ποιοὶ λόγοι; «Σὺ εἰ Πέτρος, καὶ ἐπὶ ταύτῃ μου τῇ πέτρᾳ οἰκοδομήσω μου τὴν Ἐκκλησίαν, καὶ πύλαι ἄδου οὐ κατισχύσουσιν αὐτῆς».

Εἰ ἀπιστεῖς τῷ λόγῳ, πιστενε τοῖς πράγμασι. Πόσοι τύραννοι ἠθέλησαν περιγενέσθαι τῆς Ἐκκλησίας; Πόσα τήγανα; Πόσοι κάμινοι; Θηρίων ὀδόντες, ξίφη ἠκονημένα; Καὶ οὐ περιεγένοντο. Ποῦ οἱ πολεμήσαντες; Σεσίγηται καὶ λήθη παραδέδονται. Ποῦ δὲ ἡ Ἐκκλησία; Ὑπὲρ τὸν ἥλιον λάμπει».

14. Περικοπή ἐκ τῆς ὁμιλίας τοῦ Χρυσοστόμου, τὴν ὁποίαν οὗτος ἐξεφώνησε πρὸ τῆς ἐξορίας (Ἐ.Π. 52, 428 - 429).

α) **Λεξιλογικὰ καὶ συντακτικὰ:** λύω = παύω. — ἀμήχανον = ἀδύνατον. — σαλεύω = κλονίζω.

β) **Πραγματικαὶ παρατηρήσεις:** Ἐπιβλέπει ἐπὶ τὴν γῆν.... ἔκφρασις ἐκ τοῦ ψαλμοῦ ργ', 32. — κέντρα λακτίζεις· πρβλ. Πραξ. θ', 4. — Σὺ εἰ Πέτρος· Ἰδὲ Ματθ. 1στ', 18. — Σεσίγηται.... προσφιλὴς ἔκφρασις τοῦ Χρυσοστόμου ἐπαναλαμβανομένη.

ποιμὴν κάνει αὐτό; Ἄλλ' ὁ Χριστὸς τὸ ἔκαμε, διὰ νὰ σοῦ δείξῃ, ὅτι τὰ κατορθώματα γίνονται ἔχι κατὰ τὴν (φυσικὴν) ἀλληλουχίαν τῶν πραγμάτων, ἀλλὰ κατὰ τρόπον ἀνώτερον τῆς φύσεως καὶ τῆς ἀλληλουχίας αὐτῆς. Διότι ἡ Ἐκκλησία εἶναι στερεωμένη περισσότερον ἀπὸ τὸν οὐρανόν. Ἄλλ' ἴσως ὁ εἰδωλολάτρης μὲ κατηγορεῖ δι' ἀνοησίαν (ἀκρισίαν); ἀλλ' ἄς ἀναμένῃ τὴν ἀπόδειξιν τῶν πραγμάτων καὶ ἄς μανθάνῃ τὴν δύναμιν τῆς ἀληθείας, πῶς δηλαδὴ εἶναι εὐκολώτερον νὰ σβησοῖ ὁ ἥλιος παρὰ νὰ ἐξαφανισθῇ ἡ Ἐκκλησία».

14. Μετάφρασις.

«Εἶναι σκληρὸν διὰ σέ νὰ λακτίξῃς πρὸς μυτερὰ καρφίσι. Δὲν χαλᾶς τὴν αἰχμὴν τῶν καρφίων, ἀλλὰ τὰ πόδια αἱματώνεις· ἐπειδὴ καὶ τὰ κύματα δὲν διαλύουν τὴν πέτραν, ἀλλ' αὐτὰ διαλύονται εἰς ἀφρόν. Τίποτε δὲν εἶναι δυνατώτερον ἀπὸ τὴν Ἐκκλησίαν, ἄνθρωπε... Ἐὰν ἔχῃς πόλεμον μὲ ἓνα ἄνθρωπον, ἢ ἐνίκησες ἢ ἐνικήθης. Ἄλλ' ἐὰν ἔχῃς πόλεμον μὲ τὴν Ἐκκλησίαν, εἶναι ἀδύνατον νὰ νικήσῃς. Ὁ Θεὸς ἐστερέωσε, ποῖος ἐπιχειρεῖ νὰ κλονίσῃ; Δὲν γνωρίζεις τὴν δύναμίν του; Ρίπτει ἓν βλέμμα ἐπάνω εἰς τὴν γῆν καὶ τὴν κάνει νὰ τρέμῃ· δίδει μίαν ἐντολήν, καὶ ἐκεῖνα, πού σείονται, στερεώνονται. Ἐὰν τὴν πόλιν, πού σείεται ἀπὸ τὸν σεισμόν, ἐκράτησεν ὀρθίαν, πολὺ περισσότερον δύναται νὰ κρατήσῃ ὀρθίαν τὴν Ἐκκλησίαν. Ἡ Ἐκκλησία εἶναι ἰσχυροτέρα τοῦ οὐρανοῦ· «ὁ οὐρανὸς καὶ ἡ γῆ θὰ παρέλθουν, οἱ δὲ λόγοι μου δὲν θὰ παρέλθουν». Ποῖοι λόγοι; «Σὺ εἶσαι Πέτρος καὶ ἐπάνω εἰς τὸν βράχον αὐτὸν (τῆς ἀληθινῆς πίστεως, πού ὁμολόγησες, γενόμενος μὲ τὴν ὁμολογίαν αὐτὴν ὁ πρῶτος λίθος τῆς πνευματικῆς μου οἰκοδομῆς), θὰ οἰκοδομήσω τὴν Ἐκκλησίαν μου, ὁ θάνατος δὲ καὶ αἱ ὀργανωμένοι δυνάμεις τοῦ κακοῦ δὲν θὰ ὑπερισχύσουν καὶ δὲν θὰ κατανικήσουν τὴν Ἐκκλησίαν».

Ἐὰν δὲν πιστεύῃς εἰς τὸν λόγον, νὰ πιστεύῃς εἰς τὰ πράγματα. Πόσοι τύραννοι ἠθέλησαν νὰ νικήσουν τὴν Ἐκκλησίαν; Πόσα τηγάνια ἐχρησιμοποιήθησαν πρὸς τοῦτο; Πόσα καμίνια; Δόντια ἀγρίων θηρίων, ἀκονισμένα ξίφη; Καὶ παρ' ὅλα αὐτὰ δὲν ἐνίκησαν. Ποῦ εἶναι ὅσοι ἐπολέμησαν τὴν Ἐκκλησίαν; Δὲν γίνεται πλέον λόγος περὶ αὐτῶν καὶ ἔχουν λησμονηθῇ. Ποῦ εἶναι δὲ ἡ Ἐκκλησία; Λάμπει περισσότερον ἀπὸ τὸν ἥλιον».

15. ΑΠΟΛΟΓΙΑ ΥΠΕΡ ΤΗΣ ΔΙΔΑΣΚΑΛΙΑΣ ΤΟΥ ΧΡΙΣΤΟΥ (Ίουστίνου τοῦ φιλοσόφου καὶ μάρτυρος).

«Ὅσα γὰρ αἰεὶ καλῶς ἐφθέγγαντο καὶ εἶρον οἱ φιλοσοφήσαντες ἢ νομοθετήσαντες, κατὰ Λόγου μέρος δι' εὐρέσεως καὶ θεωρίας ἐστὶ πονηθέντα αὐτοῖς. Ἐπειδὴ δὲ οὐ πάντα τὰ τοῦ Λόγου ἐγνώρισαν, ὃς ἐστὶ Χριστός, καὶ ἐναντία ἑαυτοῖς πολλὰ εἶπον. Καὶ οἱ προγεγενημένοι τοῦ Χριστοῦ, κατὰ τὸ ἀνθρώπινον λόγῳ πειραθέντες τὰ πράγματα θεωρῆσαι καὶ ἐλέγξαι, ὡς ἀσεβεῖς καὶ περιεργοὶ εἰς δικαστήρια ἤχθησαν. Ὁ πάντων δὲ αὐτῶν ἐντονώτερος πρὸς τοῦτο γενόμενος Σωκράτης τὰ αὐτὰ ἡμῖν ἐνεκλήθη· καὶ γὰρ ἔφασαν αὐτὸν καινὰ δαιμόνια εἰσφέρειν καὶ οἷς ἢ πόλις νομίζει θεοὺς μὴ ἡγεῖσθαι αὐτόν. Ὁ δὲ δαίμονας μὲν τοὺς φαύλους καὶ τοὺς πράξαντας, ἃ ἔφασαν οἱ ποιηταί, ἐκβαλὼν τῆς πολιτείας καὶ Ὀμηρον καὶ τοὺς ἄλλους ποιητάς, παραιτεῖσθαι τοὺς ἀνθρώπους ἐδίδαξε, πρὸς Θεοῦ δὲ τοῦ ἀγνώστου αὐτοῖς διὰ λόγου ζητήσεως ἐπίγνωσιν προδρέπετο, εἰπὼν· «τὸν δὲ Πατέρα καὶ δημιουργὸν πάντων οὐθ' εὐρεῖν εἴδιον, οὐθ' εὐρόντα εἰς πάντας εἰπεῖν ἀσφαλές». «Ἄ ὁ ἡμέτερος Χριστὸς διὰ τῆς ἑαυτοῦ δυνάμεως ἔπραξε. Σωκράτει μὲν γὰρ οὐδεὶς ἐπέισθη ὑπὲρ τούτου τοῦ δόγματος ἀποθνήσκειν· Χριστῷ δὲ οὐ φιλόσοφοι οὐδὲ φιλόλογοι μόνον ἐπέισθησαν, ἀλλὰ καὶ χειροτέχνη καὶ παντελῶς ἰδιῶται, καὶ δόξης καὶ φόβου καὶ θανάτου καταφρονήσαντες· ἐπειδὴ δύναμις ἐστὶ τοῦ ἀρρήτου Πατρὸς καὶ οὐχὶ ἀνθρωπειῶν λόγῳ κατασκευή».

15. Περικοπὴ ἐκ τῆς Β' ἀπολογίας τοῦ Ἰουστίνου ὑπὲρ Χριστιανῶν πρὸς τὴν Ῥωμαίων σύγκλητον (ΒΕΠΕΣ 3, 205).

α) **Λεξιλογικά καὶ συντακτικά**: φθέγγομαι = ἐστομιζῶ, διακηρύττω. — πονοῦμαι (παθ.) = κερδαίνομαι, ἐπιτυχάνομαι, κατορθώνομαι. — προγιγνομαι = γεννῶμαι, ζῶ πρότερον· προὑπάρχω. — περιεργος = ὁ ὑπερμέτρως ἐπιμελής· παράδοξος, ἀλλόκοτος. — εὔτονος = ἔντονος· εὐγλωττος. — ἐγκαλέω-ῶ = καταγγέλλω. — ἐπίγνωσις = ἀναγνώρισις. — πείθομαι τινι = πιστεύω, ὑπακούω εἰς κάποιον· ἀκολουθῶ.

β) **Πραγματικαὶ παρατηρήσεις**: κατὰ Λόγου μέρος· ὡς βᾶσις τῶν λεγομένων ὑπὸ τοῦ Ἰουστίνου εἶναι ἡ θεωρία αὐτοῦ περὶ σπερματικῶν Λόγου, ὅστις κατέστησεν ἱκανοὺς τοὺς ἔθνικοὺς φιλοσόφους «ἀμυδρῶς ὄραν τὰ ὄντα» καὶ νὰ διδάξουν «σπέρματα ἀληθείας». Ἡ ἑλληνικὴ φιλοσοφία κατὰ τὸν Ἰουστίνον δὲν εἶναι «κενὴ ἀπάτη», καθ' ὅσον τὰ διδάγματα αὐτῆς «οὐ πάντῃ ὁμοία... οὐκ ἀλλότρια ἐστὶ τοῦ Χριστοῦ· ἕκαστος γάρ τις ἀπὸ μέρους τοῦ σπερματικῶν θεοῦ Λόγου τὸ συγγενὲς ὄρων, καλῶς ἐφθέγγατο». Λόγῳ τῆς τοιαύτης

15. Μετάφρασις.

«Διότι ὅλα ὅσα καλῶς πάντοτε διεκέρυξαν καὶ ἀνεῦρον (ἐπενόησαν) ἐκεῖνοι, οἱ ὁποῖοι ἐφιλοσόφησαν ἢ ἐνομοθέτησαν, ἐπετεύχθησαν εἰς αὐτοὺς δι' ἐπινοήσεως καὶ θεωρητικῆς ἐνεργείας, συμφώνως πρὸς μερικὴν ἀποκάλυψιν τοῦ Λόγου. Ἐπειδὴ δὲ δὲν ἐγνώρισαν ὅλα τὰ ἔχοντα σχέσιν πρὸς τὸν Λόγον, ὁ ὁποῖος εἶναι ὁ Χριστός, πολλὰς φορές εἶπον καὶ πράγματα ἀντίθετα πρὸς τοὺς ἑαυτούς των. Καὶ αὐτοί, οἱ ὁποῖοι ἔχουν ζήσει πρὸ τοῦ Χριστοῦ, ὅταν ἀπεπειράθησαν ἀνθρωπίνως νὰ μελετήσουν θεωρητικῶς καὶ ἐξήτασαν τὰ πράγματα συμφώνως πρὸς τὴν (μερικὴν) ἀποκάλυψιν τοῦ Λόγου, ὡς ἀσεβεῖς καὶ παραδοξολόγοι ὠδηγήθησαν εἰς τὰ δικαστήρια. Ὁ Σωκράτης δέ, πού ἀπὸ ὅλους αὐτοὺς ἔγινεν ὡς πρὸς τὸ σημεῖον αὐτὸ εὐγλωττότερος, κατηγορήθη διὰ τὰ ἴδια πράγματα, διὰ τὰ ὅποια κατηγορούμεθα ἡμεῖς· διότι εἶπον, ὅτι καὶ αὐτὸς εἰσάγει καινὰ δαιμόνια καὶ ὅτι αὐτὸς δὲν θεωρεῖ ὡς θεοὺς αὐτούς, τοὺς ὁποίους παραδέχεται ἡ πόλις. Ἐκεῖνος δέ, ὁ ὁποῖος ἐξέβαλεν ἐκ τῆς πολιτείας ὡς δαίμονας τοὺς φαύλους καὶ ἐκείνους, οἱ ὁποῖοι ἔπραξαν ὅσα εἶπον οἱ ποιηταί, καὶ τὸν Ὅμηρον καὶ τοὺς ἄλλους ποιητάς, (αὐτὸς) ἐδίδαξε τοὺς ἀνθρώπους νὰ παραιτοῦνται ἀπὸ τὴν ἀναζήτησιν, προέτρεπε δὲ αὐτοὺς πρὸς ἀναγνώρισιν τοῦ ἀγνώστου εἰς αὐτοὺς Θεοῦ δι' ἀναζητήσεως (τῶν ἀληθειῶν τῆς μερικῆς ἀποκαλύψεως) τοῦ Λόγου, εἰπὼν, ὅτι «δὲν εἶναι εὐκόλον νὰ εὔρη κανεῖς τὸν Πατέρα καὶ δημιουργὸν τῶν ὅλων, οὔτε εἶναι ἀσφαλές, ἐὰν τὸν εὔρη, νὰ ὁμιλήσῃ δι' αὐτὸν εἰς ὅλους». Ταῦτα ἔπραξεν ὁ ἰδικὸς μας Χριστὸς διὰ τῆς δυνάμεώς του. Διότι οὐδεὶς ὑπήκουσεν εἰς τὸν Σωκράτη, διὰ νὰ ἀποθάνῃ πρὸς χάριν τῆς διδασκαλίας αὐτῆς· τὸν Χριστὸν ὅμως ἠκολούθησαν ὄχι μόνον φιλόσοφοι καὶ φιλόλογοι, ἀλλὰ καὶ χειροτέχνη καὶ τελειῶς ἀπλοῖκοι ἄνθρωποι, οἱ ὁποῖοι περιεφρόνησαν καὶ δόξαν καὶ φόβον καὶ θάνατον· ἐπειδὴ εἶναι δύναμις τοῦ ἀνεκφράστου Πατρὸς καὶ ὄχι δημιούργημα τοῦ ἀνθρωπίνου πνεύματος».

τοῦ Λόγου σπορᾶς, μερικοὶ ἀπὸ τοὺς Ἕλληνας φιλοσόφους εἶναι δυνατόν, κατὰ τὸν Ἰουστίνον, νὰ ὀνομάζωνται καὶ νὰ θεωρῶνται Χριστιανοί, διότι οἱ «μετὰ λόγου βιώσαντες καὶ βιοῦντες Χριστιανοί εἰσιν». Τοιοῦτους ἰδίως ἔθεωρε τὸν Ἡράκλειτον καὶ τὸν Σωκράτη. Τὰς ἀντιλήψεις ταύτας τοῦ Ἰουστίνου, αἱ ὁποῖαι ἐκτίθενται εἰς τὴν Α' καὶ Β' Ἀπολογίαν αὐτοῦ ὑπὲρ Χριστιανῶν πρὸς τὴν Ρωμαίων σύγκλητον (ΒΕΠΕΣ 3, 162 - 208), εἶχε καὶ ὁ ἀπολογητὴς Ἀριστέιδης. Προηγουμένως κατὰ τὸν Εὐαγγελιστὴν Ἰωάννην ὁ Λόγος, δηλαδὴ ὁ Υἱὸς τοῦ

16. ΑΠΟ ΤΗΝ ΖΩΗΝ ΤΩΝ ΑΡΧΑΙΩΝ ΧΡΙΣΤΙΑΝΩΝ
Η ΤΕΛΕΣΙΣ ΤΗΣ ΘΕΙΑΣ ΛΕΙΤΟΥΡΓΙΑΣ
(Ίουστίνου τοῦ φιλοσόφου καὶ μάρτυρος).

« Καὶ τῇ τοῦ ἡλίου λεγομένη ἡμέρᾳ πάντων κατὰ πόλεις ἢ ἀγροὺς μενόντων ἐπὶ τὸ αὐτὸ συνέλευσις γίνεται καὶ τὰ ἀπομνημονεύματα τῶν ἀποστόλων ἢ τὰ συγγράμματα τῶν προφητῶν ἀναγινώσκονται, μέχρις ἐγχωρεῖ. Εἶτα πανσαμένου τοῦ ἀναγινώσκοντος ὁ προσεστὼς διὰ λόγου τὴν νοουθεσίαν καὶ πρόκλησιν τῆς τῶν καλῶν τούτων μιμήσεως ποιεῖται. Ἐπειτα ἀνιστάμεθα κοινῇ πάντες καὶ εὐχὰς πέμπομεν· καί, ὡς προέφημεν, πανσαμένων ἡμῶν τῆς εὐχῆς ἄστος προσφέρεται καὶ οἶνος καὶ ὕδωρ καὶ ὁ προσεστὼς εὐχὰς ὁμοίως καὶ εὐχαριστίας, ὅση δύναμις αὐτῷ, ἀναπέμπει, καὶ ὁ λαὸς ἐπευφημεῖ λέγων τὸ Ἀμήν. Καὶ ἡ διάδοσις καὶ ἡ μετάληψις ἀπὸ τῶν εὐχαριστηθέντων ἐκάστῳ γίνεται, καὶ τοῖς οὐ παροῦσι διὰ τῶν διακόνων πέμπεται. Οἱ εὐποροῦντες δὲ καὶ βουλόμενοι κατὰ προαίρεσιν ἕκαστος τὴν ἑαυτοῦ δ βούλεται δίδωσι· καὶ τὸ συλλεγόμενον παρὰ τῷ προσεστῷ ἀποτίθεται καὶ αὐτὸς ἐπικουρεῖ ὄρφανοῖς τε καὶ χήραις καὶ τοῖς διὰ νόσον ἢ ἄλλην αἰτίαν λειπομένοις καὶ τοῖς ἐν δεσμοῖς οὔσι καὶ τοῖς παρεπι-

Θεοῦ, ποῦ ἐγεννήθη ἀπὸ τὸν Πατέρα ὡς ἀπειρος καὶ ζωντανὸς Λόγος ἀπὸ ἀπειρον καὶ πάνσοφον Νοῦν, « ἦν τὸ φῶς τὸ ἀληθινόν, ὃ φωτίζει πάντα ἄνθρωπον, ἐρχόμενον εἰς τὸν κόσμον » (Ίωαν. α', 9). — καὶ γὰρ ἔφρασαν... μὴ ἡγεῖσθαι αὐτόν· σχετικῶς γίνεται λόγος εἰς τὴν ὑπὸ τοῦ Πλάτωνος γραφεῖσαν ἀπολογία τοῦ Σωκράτους. — ἐκβαλὼν τῆς Πολιτείας· Πλάτωνος, Πολιτεία 595. — αὐτὸν δὲ Πατέρα καὶ δημιουργόν...»· Πλάτωνος, Τίμαιος 28.

16. Περικοπή ἐκ τῆς Α' Ἀπολογίας τοῦ Ίουστίνου ὑπὲρ Χριστιανῶν πρὸς Ἀντωνῖνον τὸν Εὐσεβῆ (ΒΕΠΕΣ 3, 198).

α) **Λεξιλογικά καὶ συντακτικά:** ἐγχωρεῖ = ὑπάρχει καιρὸς, εἶναι δυνατόν. — προσεστὼς = προϊστάμενος λειτουργός. — ἐπευφημέω-ῶ = ἐπιδοκιμάζω μὲ τὴν φωνήν, δίδω τὴν συγκατάθεσίν μου.

β) **Πραγματικαὶ παρατηρήσεις:** ἡ τοῦ ἡλίου ἡμέρα· εἶναι ἡ Κυριακὴ· ὁ Ίουστίνος χρησιμοποιεῖ τὴν ὀρολογία τῶν ἐθνικῶν, ἢ ὅποια διητηρήθη εἰς μερικὰς εὐρωπαϊκὰς γλώσσας, ὡς εἰς τὴν ἀγγλικὴν (Sunday), τὴν Γερμανικὴν (Sonntag) κ.λ.π. — ἀπομνημονεύματα τῶν ἀποστόλων· ἀποστολικά καὶ εὐαγγελικά ἀναγνώσματα. — τὰ συγγράμματα τῶν προφητῶν· εἰς τὴν ἀρχαίαν Ἐκκλησίαν κατὰ τὴν θείαν Λειτουργίαν ἀνεγινώσκοντο ἀνελλιπῶς περικοπαί καὶ ἐκ τῆς Παλαιᾶς Διαθήκης καὶ μάλιστα ἐκ τῶν προφητικῶν βιβλίων. — διὰ λόγου τὴν νοουθεσίαν· ἐξ ἀρχῆς τὸ θεῖον

16. Μετάφρασις.

«Καὶ κατὰ τὴν λεγομένην ἡμέραν τοῦ ἡλίου γίνεται συγκέντρωσις ὄλων, ὅσοι κατοικοῦν εἰς τὰς πόλεις ἢ τοὺς ἀγρούς, καὶ διαβάζονται τὰ ἀπομνημονεύματα τῶν Ἀποστόλων ἢ τὰ συγγράμματα τῶν προφητῶν, μέχρις ὅτου εἶναι δυνατόν. Ἐπειτα, ὅταν σταματήσῃ ἐκεῖνος πού διαβάζει, ὁ προϊστάμενος λειτουργὸς με ὀμιλίαν ἀπευθύνει τὴν νοουθεσίαν καὶ τὴν πρόσκλησιν διὰ τὴν μίμησιν τῶν καλῶν τούτων. Ἐπειτα ἐγειρόμεθα ὅλοι μαζί καὶ ἀπευθύνομεν προσευχάς· καί, ὡς προείπομεν, ὅταν σταματήσωμεν τὴν προσευχὴν, προσφέρεται ἄρτος καὶ οἶνος καὶ ὕδωρ καὶ ὁ προϊστάμενος λειτουργός, με ὄσπην δύναμιν ἔχει, ἀπευθύνει ὁμοίως (λειτουργικὰς) εὐχὰς καὶ εὐχαριστίας καὶ ὁ λαὸς συμμετέχει ἐπιδοκιμαστικῶς λέγων τὸ Ἀμήν. Καὶ ἡ μετάδοσις (τῆς Θ. Κοινωνίας) καὶ ἡ μετάληψις ἀπὸ τὰ δῶρα, διὰ τὰ ὁποῖα ἐγίνεν ἡ Εὐχαριστία, γίνεται διὰ τὸν καθένα χωριστὰ καὶ εἰς ἐκείνους, οἱ ὁποῖοι δὲν εἶναι παρόντες, στέλλεται με τοὺς διακόνους. Ἀπὸ ἐκείνους δέ, οἱ ὁποῖοι εἶναι εὐποροὶ καὶ οἱ ὁποῖοι θέλουν, ὁ καθένας ἀνάλογα με τὴν ἐλευθέραν ἀπόφασίν του δίδει ὅ,τι θέλει· καὶ τὸ ποσόν, πού συγκεντρώνεται, δίδεται εἰς τὸν προϊστάμενον λειτουργόν καὶ αὐτὸς παρέχει συνδρομὴν εἰς τὰ ὄρφανὰ καὶ τὰς χήρας καὶ γίνεται προστάτης εἰς ὅλους, ὅσοι ἀπουσιάζουν ἕνεκα ἀσθενείας ἢ δι' ἄλλην αἰτίαν, καὶ εἰς ἐκείνους, πού εἶναι φυλακισμένοι, καὶ εἰς τοὺς ξένους, πού παρεπιδημοῦν, καὶ εἰς ὅλους ἀνεξαιρέτως, οἱ ὁποῖοι

κῆρυγμα ἦτο συνδεμένον με τὴν Θ. Λειτουργίαν. — καὶ ὕδωρ· συμφώνως πρὸς τὴν ἀρχαίαν ἐκκλησιαστικὴν τάξιν ὁ ἐν τῷ Ποτηρίῳ ἐγχνόμενος οἶνος ἀναμιγνύεται μετ' ὀλίγου ὕδατος πρὸς ὑπόμνησιν τοῦ γεγονότος, ὅτι αἷμα καὶ ὕδωρ ἐξέφρυσεν ἐκ τῆς λογχευθείσης πλευρᾶς τοῦ Κυρίου. — εὐχὰς... ὄση δύναμις αὐτῶ· εἰς τὴν ἀρχαίαν Ἐκκλησίαν ἐχρησιμοποιοῦντο καὶ αὐτοσχέδιοι εὐχαὶ κατὰ τὴν Θ. Λειτουργίαν. — διὰ τῶν διακόνων· αἱ γυναῖκες διάκονοι μετέφερον τὴν Θ. Κοινωνίαν εἰς τὰς ἀσθενεῖς γυναῖκας. — ἐπικουρεῖ... κηδεμῶν γίνεται· ὑποδηλοῦνται πολλοὶ τομεῖς τοῦ κοινωνικοῦ ἔργου τῆς ἀρχαίας Ἐκκλησίας. — συνέλευσιν ποιούμεθα, ἐπειδή... παρουσιάζονται μερικοὶ ἀπὸ τοὺς λόγους, οἱ ὁποῖοι συνετέλεσαν εἰς τὴν καθιέρωσιν τοῦ ἑορτασμοῦ τῆς Κυριακῆς. — Γενικῶς ἡ περικοπὴ τοῦ Ἰουστίνου δεικνύει, ὅτι ἤδη κατὰ τὸ ἀ' ἡμισυ τοῦ β' αἰῶνος ὑπῆρχε πλήρης τυπικὸν τῆς Θ. Λειτουργίας (ἀνάγνωσις Γραφῶν — λόγος καὶ νοουθεσία — κοιναὶ εὐχαὶ κλήρον καὶ λαοῦ — εὐχαριστήριος καὶ τελεστικὴ εὐχή τοῦ προεστῶτος — χρῆσις τοῦ Ἀμήν — διάδοσις καὶ μετάληψις τῆς Θ. Κοινωνίας — «λογία» καὶ ὕλική συνδρομὴ ὑπὲρ τῶν πασχόντων).

δήμοις οὔσι ξένοις καὶ ἀπλῶς πᾶσι τοῖς ἐν χρεῖα οὔοι κηδεμὸν γίνε-
ται. Τὴν δὲ τοῦ ἡλίου ἡμέραν κοινῇ πάντες τὴν συνέλευσιν ποιούμεθα,
ἐπειδὴ πρώτη ἐστὶν ἡμέρα, ἐν ἣ ὁ Θεὸς τὸ σκότος καὶ τὴν ἕλην τρέψας
κόσμον ἐποίησε καὶ Ἰησοῦς Χριστὸς ὁ ἡμέτερος σωτὴρ τῇ αὐτῇ ἡμέ-
ρα ἐκ νεκρῶν ἀνέστη».

**17. ΑΙ ΕΚΔΗΛΩΣΕΙΣ ΤΗΣ ΑΓΑΠΗΣ ΤΩΝ ΧΡΙΣΤΙΑΝΩΝ
ΤΗΣ ΑΛΕΞΑΝΔΡΕΙΑΣ ΕΙΣ ΠΕΡΙΟΔΟΝ ΕΠΙΔΗΜΙΑΣ ΠΑΝΩΛΟΥΣ
ΠΕΡΙ ΤΟ ΕΤΟΣ 250.**

(Διονυσίου Ἀλεξανδρείας).

« Νῦν μὲν γε θεῖνοι πάντα καὶ πενθοῦσι πάντες καὶ περιηχοῦ-
σιν οἰμωγαὶ τὴν πόλιν διὰ τὸ πλῆθος τῶν τεθνηκότων καὶ τῶν ἀπο-
θνησκόντων ὁσημέραι· ὡς γὰρ ἐπὶ τῶν πρωτοτόκων τῶν Αἰγυπτίων
γέγραπται, οὕτω καὶ νῦν « ἐγεννήθη κραυγὴ μεγάλη· οὐ γὰρ ἐστὶν
οἰκία, ἐν ἣ οὐκ ἐστὶν ἐν αὐτῇ τεθνηκώς ... ».

Οἱ γοῦν πλείστοι τῶν ἀδελφῶν ἡμῶν δι' ὑπερβάλλουσαν ἀγάπην
καὶ φιλαδελφίαν, ἀφειδούντες ἑαυτῶν καὶ ἀλλήλων ἐχόμενοι, ἐπισκο-
ποῦντες ἀφυλάκτως τοὺς νοσοῦντας, λιταρῶς ὑπηρετούμενοι, θερα-
πεύοντες ἐν Χριστῷ, σπλαγχνάττοντο ἐκείνοις ἀσμενέστατα τοῦ παρ'
ἐτέρων ἀνατιμιτάμενοι πάθους καὶ τὴν νόσον ἐφ' ἑαυτοὺς ἔλκοντες
ἀπὸ τῶν πλησίων καὶ ἐκόντες ἀναμασσόμενοι τὰς ἀλγηθόνας. Καὶ πολ-
λοὶ νοσοκομήσαντες καὶ ρώσαντες ἐτέρους, ἐτελεύτησαν αὐτοὶ, τὸν
ἐκείνων θάνατον εἰς ἑαυτοὺς μεταστησάμενοι... Οἱ γοῦν ἄριστοι τῶν
παρ' ἡμῖν ἀδελφῶν τοῦτον τὸν τρόπον ἐξεχώρησαν τοῦ βίου, πρὸς βύ-

17. Περικοπή ἐκ τῆς πρὸς τοὺς ἐν Ἀλεξανδρείᾳ ἀδελφούς ἑορταστικῆς
ἐπιστολῆς τοῦ Διονυσίου Ἀλεξανδρείας (ΒΕΠΕΣ 17, 217 - 218).

α) **Λεξιλογικά καὶ συντακτικά:** οἰμωγὴ = ὀλοφυρμός. — ὁσημέραι =
καθημερινῶς. — ἀφειδέω - ῶ = ἀψηφῶ, παραμελῶ. — ἔχομαι τινος =
προσκολλῶμαι, δεικνύω ἀφοσίωσιν εἰς κάποιον. — ἐπισκοπέω - ῶ = ἐπισκέ-
πτομαι. — ἀπαλλάσσομαι (τοῦ βίου) = ἀποβιβῶ, ἀποθνήσκω. — θεραπεύω
= περιποιῶμαι. — ἀνατίμπλαμαι = μολύνομαι. — ἀναμάσσομαι = ἀπο-
τυπῶ κάτι εἰς τὸν ἑαυτόν μου. — ρώννυμι (ἀόρ. ἔρρωσα) = δίδω ἰσχύν,
δύναμιν· τονῶν, δυναμώνω. — ἀποδέω = ὑπολείπομαι, εἶμαι μικρότερος ἢ
κατώτερος. — ὑπτιος = κατακεκλιμένος ἐπὶ τῆς ράχους· ἀνεστραμμένος·
ἀπλωμένος. — καθαιρῶ (ὀφθαλμούς) = κλείνω τὰ μάτια· καταβιβάζω τὰ
βλέφαρα. — ὠμοφορέω - ῶ = μεταφέρω ἐπὶ τῶν ὤμων. — ἡμιβνῆς - ἥτος

εύρισκονται εις ανάγκην. Τὴν δὲ ἡμέραν τοῦ ἡλίου ὄλοι ἀπὸ κοινοῦ κάνο-
μεν τὴν λατρευτικὴν σύναξιν, ἐπειδὴ εἶναι ἡ πρώτη ἡμέρα, εἰς τὴν
ὁποῖαν ὁ Θεός, ἀφοῦ μετέβαλε τὸ σκότος καὶ τὴν ὕλην, ἐδημιούργησε τὸν
κόσμον, καὶ (ἐπειδὴ) ὁ Ἰησοῦς Χριστὸς ὁ Σωτὴρ μας τὴν ἰδίαν ἡμέραν
ἀνέστη ἐκ νεκρῶν».

17. Μετάφρασις.

«Τώρα πραγματικὰ ὄλα εἶναι θρῆνοι καὶ ὄλοι ἔχουν πένθος καὶ ὀλό-
γυρα εἰς τὴν πόλιν ἀντηχοῦν ὀλοφυρμοὶ διὰ τὸ πλῆθος ἐκείνων, ποὺ ἔχουν
ἀποθάνει καὶ ἀποθνήσκουν καθημερινῶς· διότι ὅπως ἔχει γραφῆ διὰ τὰ
πρωτότοκα τῶν Αἰγυπτίων, τοιουτοτρόπως καὶ τώρα «ἔγινε κραυγὴ
μεγάλῃ· διότι δὲν ὑπάρχει σπῆτι, μέσα εἰς τὸ ὅποιον δὲν ὑπάρχει ἓνας
πεθαμένος»...

Οἱ πλεῖστοι λοιπὸν ἀπὸ τοὺς ἀδελφούς μας ἕνεκα πολὺ μεγάλης ἀγά-
πης καὶ φιλαδελφίας, ἀψηφοῦντες (παραμελοῦντες) τὸν ἑαυτὸν των καὶ
δεικνύοντες ἀφοσίωσιν ὁ ἓνας εἰς τὸν ἄλλον, ἐπισκεπτόμενοι χωρὶς προ-
φυλάξεις ἐκείνους, ποὺ ἦσαν ἄρρωστοι, παρέχοντες εἰς αὐτοὺς πλουσίως
τὰς ὑπηρεσίας των, περιποιούμενοι αὐτοὺς ἐν Χριστῷ, ἀπέθνησκον πολὺ
εὐχαρίστως μαζί με ἐκείνους, ἀφοῦ προηγουμένως ἐπάθαιναν μόλυνσιν
καὶ ἐδέχοντο ἀπὸ τοὺς ἄλλους τὸ πάθημα καὶ ἀφοῦ ἐφείλκυον ἐπάνω
των τὴν ἀσθένειαν ἀπὸ τοὺς πλησίον καὶ ἀφοῦ με τὴν θέλησίν των ἀπε-
τύπωναν εἰς τὸν ἑαυτὸν των (ἐδοκίμαζον) τοὺς πόνους. Καὶ πολλοί, ἀφοῦ
παρέσχον εἰς ἄλλους νοσοκομειακὴν περίθαλψιν καὶ τοὺς ἔδωσαν δύναμιν,
ἀπέθανον οἱ ἴδιοι, ἀφοῦ μετέφεραν τὸν τρόπον τινὰ τὸν θάνατον ἐκείνων εἰς
τοὺς ἑαυτοὺς των... Οἱ ἄριστοι λοιπὸν ἀπὸ τοὺς ἀδελφούς μας καὶ μερι-
κοὶ πρεσβύτεροι καὶ διάκονοι καὶ λαϊκοὶ ἔφυγαν κατ' αὐτὸν τὸν τρόπον
ἀπὸ τὴν ζωὴν ἐπαινούμενοι πολὺ, εἰς τρόπον, ὥστε καὶ αὐτὸ τὸ εἶδος τοῦ
θανάτου, ποὺ ἤρχετο ἕνεκα πολλῆς εὐσεβείας καὶ ἰσχυρᾶς πίστεως, οὐ-
δὴλως νὰ φαίνεται, ὅτι εἶναι κατώτερον τοῦ μαρτυρίου. Καὶ ἀφοῦ με

= ἡμιθανής. — ἀποσκυβαλίζω = ἀπορρίπτω κάτι ὡς ἀχρηστον. — ἐκτρέ-
πομαι = τρέπω μακρὰν, ἀποπέμπω, ἀποτρέπω. — ἐκτρεπόμενοι· βουλη-
τικὸς ἢ ἀποπειρατικὸς ἐνεστῶς. — ἐκκλίνω τι = ἀποφεύγω τι.

β) Πραγματικαὶ παρατηρήσεις: «ἐγεννήθη κραυγὴ...» Ἰδὲ Ἐξ. ἱβ',
30. — διὰ πολλὴν εὐσέβειαν· καὶ οἱ ἔθνη ἀνεγνωρίζον τὴν εὐσέβειαν καὶ
ἀγάπην τῶν Χριστιανῶν, ὡς μαρτυρεῖ ὁ Εὐσέβιος ἐς ἀφορμῆς παρομοίας δρά-
σεως τῶν Χριστιανῶν κατὰ τοὺς χρόνους τοῦ Μαξιμίνου, κατὰ τοὺς ὁποίους
ἐνέσκηψε λιμὸς καὶ πανώλης (ΒΕΠΕΣ 20, 72 - 73).

τεροί τέ ινες και διάκονοι και τῶν ἀπὸ τοῦ λαοῦ λίαν ἐπαινούμενοι, ὡς και τοῦ θανάτου τοῦτο τὸ εἶδος διὰ πολλὴν εὐσέβειαν και πίστιν ἰσχυρὰν γινόμενον μηδὲν ἀποδεῖν μαρτυρίου δοκεῖν. Καὶ τὰ σώματα δὲ τῶν ἁγίων ὑπταίς χερσὶ και κόλποις ὑπολαμβάνοντες, καθαιροῦν- τές τε ὀφθαλμοὺς και στόματα συγκλείοντες, ὠμοφοροῦντές τε και διατιθέντες, λουτροῖς τε και περιστολαῖς κατακοσμοῦντες, μετὰ μικρὸν ἐτύγγανον τῶν ἴσων, αἰε τῶν ὑπολειπομένων ἐφεπομένων τοῖς πρὸ αὐτῶν. Τὰ δὲ γε ἔθνη πᾶν τὸναντίον και νοσεῖν τε ἀρχομένους ἀπω- θοῦντο και ἀπέφευγον τοὺς φιλτάτους, κὰν ταῖς ὁδοῖς ἐρρίπτουν ἡμι- θνήτας και νεκροὺς ἀτάφους ἀπεσκυβαλίζοντο, τὴν τοῦ θανάτου διά- δοσιν και κοινωνίαν ἐκτρεπόμενοι, ἦν οὐκ ἦν και πολλὰ μηχανωμένους ἐκκλῖναι ῥάδιον ».

18. Η ΒΑΠΤΙΣΙΣ ΤΟΥ ΜΕΓΑΛΟΥ ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΥ (Εὐσεβίου Καισαρείας).

« Ἐπειδὴ δὲ εἰς ἔθνη ἦκει τῆς τοῦ βίου τελευτῆς, καθάρσεως τοῦτον εἶναι καιρὸν τῶν ποτε αὐτῷ πεπλημμελημένων δεῖν ᾤετο, ὅσα οἶα θνητῷ διαμαρτεῖν ἐπέηλθε, ταῦτ' ἀπορρῦψασθαι τῆς ψυχῆς λόγων ἀπορρητῶν δυνάμει, σωτηρίῳ γε λόγῳ λουτροῦ, πιστεύσας. Τοῦτό τοι διανοηθεῖς, γόνυ κλίνας ἐπ' ἐδάφους, ἰκέτης ἐρίγνετο τοῦ Θεοῦ... Μεταβάς δ' ἔνθεν, ἐπὶ προάστειον τῆς Νικομηθεῶν ἀφικνεῖται πόλεως,

18. Περικοπή τοῦ δ' λόγου τοῦ Εὐσεβίου Καισαρείας εἰς τὸν βίον τοῦ Μεγάλου Κωνσταντίνου ('Ε.Π. 20, 1212 - 1220).

α) **Λεξιλογικά και συντακτικά**: πλημμελέω - ὦ = σφάλω εἰς τὸ ἄδειν, κάνω παραφωνίαν· σφάλω εἰς κάτι. - ὅσα οἶα... πιστεύσας· ἡ κανονικὴ σύνταξις θά ἦτο ὡς ἐξῆς: πιστεύσας, λόγων ἀπορρητῶν δυνάμει, σωτηρίῳ γε λόγῳ λουτροῦ, ἀπορρῦψασθαι τῆς ψυχῆς ταῦτα, ὅσα ἐπέηλθεν (αὐτῷ) οἶα θνητῷ διαμαρτεῖν· - ἀπορρῦπτομαι = καθαρῖζω τὸν ἑαυτὸν μου ἀπὸ τὸν ῥύπον. - πιστεύω = δέχομαι, παραδέχομαι. - εἰ γὰρ και πάλιν... διατετάξομαι· ὑποθετικὸς λόγος τοῦ α' εἶδους. - συναγελά- ζομαι = συναναστρέφομαι, ζῶ μαζί. - ἐκκλησιάζω = εἶμαι μέλος τῶν ἐκκλη- σιαστικῶν συνάξεων, λαμβάνω μέρος εἰς τὰς ἐκκλησιαστικὰς συνάξεις. - θεσμός = κανονισμὸς ζωῆς, διάταξις. - διατετάξομαι· τετελ. μέλλων ἀντὶ μέλλοντος πρὸς δῆλωσιν μελλούσης πράξεως, ἥτις θά ἀκολουθήσῃ ἀφεύκτως κατόπιν ἄλλης. - ἀποπληρώω - ὦ = πληρῶ, γαμίζω ὀλοτελῶς· ἐκτελῶ, ὀλοκληρώνω. - προδιαστέλλομαι = προσδιορίζω κάτι, συμφωνῶ κάτι. - ἐξ αἰῶνος = ἐκ τοῦ πάλαι χρόνου, ἀρχῆθεν. - μαρτύριον = μαρτυρία, ἀπόδειξις. τελειοῦμαι

ἀπλωμένα χέρια ἐσήκωναν τὰ σώματα τῶν ἀγίων μέσα εἰς τὴν ἀγκάλην των καὶ ἔκλειαν εἰς αὐτοὺς τὰ μάτια καὶ τὰ στόματα καὶ τοὺς μετέφερον ἐπάνω εἰς τοὺς ὤμους καὶ τοὺς ἐσαβάνωναν καὶ τοὺς ἔλουον καὶ τοὺς ἐστόλιζον μετ' τὴν νεκρικὴν στολήν, μετ' ὀλίγον ἐτύγγανον καὶ αὐτοὶ τῶν ἰδίων φροντίδων, διότι πάντοτε αὐτοί, οἱ ὁποῖοι ἀπέμεναν εἰς τὴν ζωὴν, (λόγω τῆς ἐπιδημίας) ἠκολούθουν (εἰς τὸν θάνατον) τοὺς προαπελθόντας ἀδελφούς. Οἱ εἰδωλολάτραι ὅμως ἔπραττον τελείως τὰ ἀντίθετα: ἐξεδίωκον ἀκόμη καὶ ἐκείνους, οἱ ὁποῖοι μάλιστα ἤρχιζον νὰ εἶναι ἀσθενεῖς καὶ ἀπέφευγον τοὺς φιλάτους των καὶ τοὺς ἔρριπτον μισοπεθαμένους εἰς τοὺς δρόμους καὶ ἔρριπτον εἰς τὰ σκουπίδια νεκροὺς ἀτάφους, προσπαθοῦντες νὰ ἀποτρέψουν τὴν μετάδοσιν καὶ προσέγγισιν τοῦ θανάτου, τὴν ὁποῖαν (ὅμως) δὲν ἦτο εὐκόλον νὰ ἀποφύγουν παρ' ὅλον ὅτι ἐμηχανεύοντο (ἐπενόουν) πολλά».

18. Μετάφρασις.

«Ἐπειδὴ δὲ ἀντελήφθη τὸ τέλος τῆς ζωῆς, ἐνόμιζεν, ὅτι αὐτὸς πρέπει νὰ εἶναι ὁ καιρὸς τοῦ καθαρισμοῦ ἀπὸ τὰ σφάλματα, τὰ ὅποια κάποτε εἶχονπραχθῆ ὑπ' αὐτοῦ, ἀφοῦ ἐδέχθη, μετ' τὴν δύναμιν τῶν μυστικῶν λόγων, μάλιστα μετ' τὸν σωτήριο λόγον τοῦ λουτροῦ (τοῦ βαπτίσματος) νὰ καθάρσῃ τὴν ψυχὴν ἐκ τοῦ ρύπου τῶν ἁμαρτημάτων, ὅσα συνέβη νὰ πράξῃ ὡς θνητός. Ἀφοῦ ἔλαβεν αὐτὴν τὴν ἀπόφασιν εἰς τὸν νοῦν του, γονατίσας ἐπάνω εἰς τὸ ἔδαφος, ἰκέτευε τὸν Θεόν... Ἀναχωρήσας δὲ ἀπὸ ἐδῶ, φθάνει εἰς ἓν προάστειον τῆς Νικομηδείας καὶ ἐδῶ, ἀφοῦ ἐκάλεσεν εἰς συνάθροισιν τοὺς ἐπισκόπους, ὡς ἐξῆς περίπου ὠμίλησε πρὸς αὐτούς :

«... Καιρὸς εἶναι νὰ ἀπολαύσωμεν καὶ ἡμεῖς τὴν σφραγίδα, ποὺ προσφέρει τὴν ἀθανασίαν, καιρὸς εἶναι νὰ λάβωμεν μέρος εἰς τὸ σωτήριο σφράγισμα... Ἄς μὴ ὑπάρχη λοιπὸν καμμιά ἀμφιβολία. Διότι καὶ ἐάν πάλιν ὁ Κύριος τῆς ζωῆς καὶ τοῦ θανάτου θέλῃ νὰ ἐξακολουθήσωμεν ἡμεῖς νὰ ζῶμεν ἐδῶ καὶ ἐάν τοιουτοτρόπως ἔχη ὀρισθῆ (ὑπὸ τοῦ Θεοῦ) νὰ ζῶ

= βαπτίζομαι, γίνομαι τέλειος (Χριστιανός). — ἐμπίμπλαμαι = γεμίζω τὸν ἑαυτὸν μου, χορταίνω. — καταπέπληγα = πρκ. τοῦ ρ. καταπλήττω = ἐκθαμβῶ, ἐκπλήσσω. — ἀμφίασμα = ἐνδυμα. — στρωμνὴ = ἐστρωμένη κλίνη. — ἐπιψάω = ἐγγίζω τι ἐλαφρῶς εἰς τὴν ἐπιφάνειαν. — ἀλουργίς = πορφυρὰ ἐσθῆς.

β) Πραγματικαὶ παρατηρήσεις: λόγων ἀπορρητῶν γενικῶς οἱ Χριστιανοὶ τῶν πρώτων αἰώνων εἶχον τὴν συνήθειαν τῆς ἀποκρύψεως τῶν μυστηρίων (disciplina arcana). — λουτροῦ: τὸ βάπτισμα ἐχαρακτηρίζετο

κάνταῦθα συγκαλέσας τοὺς ἐπισκόπους, ὧδέ πη αὐτοῖς διελέξατο :

«...Ὡρα καὶ ἡμᾶς ἀπολαῦσαι τῆς ἀθανατοποιουῦ σφραγίδος, ὧρα τοῦ σωτηρίου σφραγίσματος μετασχεῖν... Μὴ δὴ οὖν ἀμφιβολία τις γινέσθω. Εἰ γὰρ καὶ πάλιν ἡμᾶς ἐνταυθοῖ βιοῦν ὁ καὶ ζωῆς καὶ θανάτου Κύριος ἐθέλοι καὶ οὕτως ἐμὲ συναγελάζεσθαι λοιπὸν τῷ τοῦ Θεοῦ λαῷ καὶ ταῖς εὐχαῖς ὁμοῦ τοῖς πᾶσιν ἐκκλησιάζοντα κοινωνεῖν ἅπαξ ὦρισται, θεσμούς ἤδη τοῦ βίου Θεῷ πρέποντας ἐμαντῷ διατετάξομαι ».

Ὁ μὲν δὴ ταῦτ' ἔλεγεν· οἱ δέ, τὰ νόμιμα τελούντες, θεσμούς ἀτεπλήρουν θεῖους καὶ τῶν ἀπορρήτων μετεδίδοσαν, ὅσα χρεὶ προσδιαστειλάμενοι. Καὶ δὴ μόνος τῶν ἐξ αἰῶνος αυτοκρατόρων Κωνσταντῖνος, Χριστοῦ μαρτυροῖς ἀναγεννώμενος ἐτελειούτο, θείας τε σφραγίδος ἀξιούμενος, ἠγάλλετο τῷ πνεύματι, ἀνεκαιροῦτό τε καὶ φωτὸς ἐνεπίμπλατο θεῖον, χαίρων μὲν τῇ ψυχῇ δι' ὑπερβολὴν πίστεως, τὸ δ' ἐναργὲς καταπεληγῶς τῆς ἐνθέου δυνάμεως. Ὡς δ' ἐπληροῦτο τὰ δέοντα, λαμπροῖς καὶ βασιλικοῖς ἀμφιάσμασι, φωτὸς ἐκλάμπουσι τρόπον, περιεβάλλετο, ἐπὶ λευκοτάτῃ τε στρωμνῇ διανεπαύετο, οὐκ ἔθ' ἄλοργίδος ἐπιφραῦσαι θελήσας ».

19. Αἰρέσεις — Λύκοι με ἐνδύματα προβάτων

(Κυρίλλου Ἱεροσολύμων).

« Μιμεῖται τὴν ἀρετὴν ἢ κακία καὶ τὸ ζιζάνιον βιάζεται σίτος νομισθῆναι, σχήματι μὲν πρὸς τὸν σίτον ἐξομοιούμενον, ἐκ δὲ τῆς γενέσεως ὑπὸ τῶν διακριτικῶν ἐξελεγχόμενον. Καὶ ὁ διάβολος μετασχηματίζεται εἰς ἄγγελον φωτός, οὐχ ἵνα ἐπανέλθῃ ὅπου καὶ ἦν, (ὥσπερ γὰρ ἄκμων, ἀνήλατον τὴν καρδίαν κτησάμενος, ἀμετανόητον λοιπὸν

ὡς «λουτρὸν», διότι δι' αὐτοῦ πλυνόμεθα ἐκ τοῦ ρύπου τῆς ἁμαρτίας. Πρβλ. Ἐφεσ. ε', 26· Ἐβρ. ι', 22-23. — σφραγίδος· σφραγίσματος· αἱ ἐκφράσεις αὐταὶ χρησιμοποιοῦνται διὰ τὰ μυστήρια τοῦ βαπτίσματος καὶ τοῦ χρίσματος, διότι δι' αὐτῶν δεχόμεθα ἐπὶ τῆς ψυχῆς τὴν ἀποτύπωσιν τῶν δωρεῶν τῆς Θ. Χάριτος καὶ τοῦ ἁγίου Πνεύματος. Πρβλ. Ἐφ. ε', 13 : «ἐσφραγίσθητε τῷ Πνεύματι... τῷ ἁγίῳ». Ὡσαύτως πρβλ. τὴν κατὰ τὴν τέλεσιν τοῦ χρίσματος φράσιν : «Σφραγίς δωρεᾶς Πνεύματος ἁγίου».

19. Περικοπὴ ἀποτελοῦσα τὴν εἰσαγωγὴν εἰς τὴν δ' κατήχησιν φωτιζομένων τοῦ Ἁγ. Κυρίλλου Ἱεροσολύμων (Ἰ.Π. 33, 453-456).

α) Λεξιλογικὰ καὶ συντακτικὰ : ζιζάνιον = ἄγριον χόρτον. —

ἐγὼ (ἀκόμῃ εἰς τὴν γῆν) μαζί με τὸν λαὸν τοῦ Θεοῦ καὶ λαμβάνων μέρος εἰς τὰς ἐκκλησιαστικὰς συναξεῖς νὰ συμμετέχω μαζί με ὅλους εἰς τὰς κοινὰς προσευχάς, τότε θὰ ἐπιβάλω εἰς τὸν ἑαυτὸν μου κανονισμοὺς ζωῆς, οἱ ὁποῖοι (θὰ) ἀρμόζουν εἰς τὸν Θεόν».

Αὐτὸς μὲν λοιπὸν ἔλεγε αὐτά· οἱ δὲ ἐπίσκοποι, τελοῦντες ὅσα ἦσαν σύμφωνα πρὸς τὰ ἐκκλησιαστικὰ ἔθιμα, ἐφήρμοζον τὰς θείας διατάξεις καὶ μετέδιδον ἀπὸ τὰ ἐκκλησιαστικὰ μυστήρια, ἀφοῦ προσδιώρισαν ἐκεῖνα, ὅσα εἶναι ἀναγκαῖα. Καὶ τώρα πλέον ἀπὸ τοὺς ἐξ ἀρχῆς ὑπάρξαντας αὐτοκράτορας μόνος ὁ Κωνσταντῖνος, ἀναγεννώμενος μετὰ μαρτυρίας τοῦ Χριστοῦ, ἐβαπτίζετο καί, καθιστάμενος ἄξιος τῆς θείας σφραγίδος (τοῦ χρίσματος), ἐνοιωθε πνευματικὴν ἀγαλλίασιν, ἐγένετο καινούργια ὑπαρξίς καὶ ἐγέμιζεν ἐσωτερικὰ ἀπὸ θεῶν φῶς, ἔχων χαρὰν μὲν εἰς τὴν ψυχὴν διὰ τὸ ὑπέρμετρον τῆς πίστεως, δοκιμάζων δὲ εὐχάριστον ἐκπληξίν διὰ τὸ ὅτι ἦτο ὀλοφάνερη ἡ θεία δύναμις. "Ὅταν δὲ ἐτελείωσαν ὅσα ἔπρεπε νὰ γίνουιν, ἐφόρεσε λαμπρὰ καὶ βασιλικά ἀκτινοβολοῦντα ἐνδύματα καὶ ἀνεπαύετο ἐπάνω εἰς ὀλόλευκα στρωμένο κρεβάτι, διότι δὲν ἠθέλησε πλέον νὰ ἐγγίση τὴν (βασιλικὴν) πορφυρᾶν ἀλουργίδα (ἐσθῆτα)».

19. Μετάφρασις.

«Ἡ κακία μιμεῖται τὴν ἀρετὴν καὶ τὸ βλαβερὸν ἀγριόχορτον κάνει ἀπόπειραν νὰ νομισθῇ ὡς σιτάρι, διότι ἀποκτᾶ μὲν κατὰ τὸ σχῆμα ὁμοιότητα πρὸς αὐτό, ἀλλ' ἐκ τῆς γεύσεως ἐξακριβώνεται ἀπὸ ἐκείνους, πού ἤμποροῦν νὰ διακρίνουιν τὰ πράγματα. Καὶ ὁ διάβολος μετασχηματίζεται εἰς ἄγγελον φωτός, ὅχι διὰ νὰ ἐπανεέλθῃ ἐκεῖ ὅπου ἦτο (διότι ὅπως ἀκριβῶς τὸ ἀμόνι, πού ἔχει ἀποκτήσει ἀκαμπτον καρδίαν, ἔτσι ἔχει ἀμετανόητον τὴν ἐλευθέραν θέλησιν), ἀλλὰ διὰ νὰ περιβάλλῃ αὐτούς, οἱ ὁποῖοι ζοῦν ζωὴν ἀγγελικὴν, μετὰ τὸ σκότος τῆς τυφλότητος καὶ μετὰ τὴν μολυσματικὴν κατάστασιν τῆς ἀπιστίας. Πολλοὶ λύκοι

ἀνήλατος = ὁ μὴ ἐλατὸς διὰ τῆς σφύρας· ἀκαμπτος. — ἀκμων = ἀμόνι. — προαίρεσις = ἐλευθέρη θέλησις. — ἀβλεψία = τυφλότης. — περιάγω = τριγυρῶ. — ἀκακος = ἀθῶος. — προχέω = ξεχύνω.

β) Πραγματικαὶ παρατηρήσεις· εἰς ἄγγελον φωτός· Β' Κορ. ια', 14. — ἐκ τῶν ὀδόντων... Ἰὼν· διὰ τοῦ κοίλου ὀδόντος τῆς ἐχίδνης τὸ δηλητήριον ἐνίεται ὡς διὰ σύριγγος εἰς τὴν σάρκα τοῦ θύματος. — λύκοι ἐν ἐνδύμασι προβάτων· Ματθ. ζ', 15. — ὡς λέων ὠρυόμενος...· Α' Πέτρ. ε', 8.

ἔχει τὴν προαίρεσιν), ἀλλ' ἵνα τοὺς ἰσάγγελον βίον πολιτευομένους ἀβλεψίας σκότει καὶ ἀπιστίας λοιμώδει περιβάλλῃ καταστάσει. Πολλοὶ λύκοι περιάγουσιν ἐν ἐνδύμασι προβάτων, προβάτων μὲν ἐνδύματα κεκτημένοι, οὐ μὴν καὶ ὄνυχας καὶ ὀδόντας· ἀλλὰ τὴν ἡμέρον περικείμενοι δορὰν καὶ τῷ σχήματι τοὺς ἀκίκους ἀπατώντες, τὸν φθοροποιὸν τῆς ἀσεβείας ἐκ τῶν ὀδόντων προχέουσι ἰόν. Χρεία τοίνυν θείας ἡμῶν χάριτος καὶ νηφαλίου διανοίας καὶ βλεπόντων ὀφθαλμῶν ἵνα μὴ ζιζάνιον ὡς σῖτον φαγόντες, ἐξ ἀγνοίας βλαβῶμεν· μῆτε τὸν λύκον πρόβατον ὑπολαβόντες, θηρευθῶμεν· μῆτε ἄγγελον ἀγαθὸν τὸν ὀλεθροποιὸν διάβολον ὑποπτεύσαντες, καταποθῶμεν· περιέροχεται γὰρ «ὡς λέων ὠρόμενος, ζητῶν τίνα καταπῆν», κατὰ τὴν Γραφήν. Διὰ τοῦτο ἡ Ἐκκλησία νοθετεῖ διὰ τοῦτο τὰ παρόντα διδασκαλεῖα· διὰ τοῦτο τὰ ἀναγνώσματα γίνονται».

20. Η ΚΑΤΑΠΟΛΕΜΗΣΙΣ ΤΩΝ ΑΙΡΕΣΕΩΝ ΔΙΑ ΤΩΝ ΟΙΚΟΥΜΕΝΙΚΩΝ ΣΥΝΟΔΩΝ

(Μεγάλου Φωτίου),

«Χαῖρε σφόδρα, θύγατερ Σιών, κήρυσσε, θύγατερ Ἱερουσαλήμ· περιεῖλε Κύριος τὰ ἀδικήματά σου· ἐρρύσατό σε ἐκ χειρὸς τῶν ἐχθρῶν σου... Ἄρον κύκλω τοὺς ὀφθαλμούς σου καὶ ἴδε συνηγμένα τὰ τέκνα σου, οἷς αἵρέσεων πάλαι καὶ σχισμάτων βάρχει καὶ ἄρπυιαι συναρπάσασαι καὶ πολλῆς κορυβαντίας ἐμπλήσασαι εἰς ὄρη καὶ κρημνοὺς ἀπολείας διέσπειραν ἀνοιστρέησασαι. Εὐφραίνου καὶ κατατέροτου

20. Περικοπή ἐκ τῆς 18ης ὀμιλίας τοῦ Μεγάλου Φωτίου, ἧτις ἐλέχθη ἀπὸ τοῦ ἄμβωνος τῆς ἀγίας Σοφίας, «ἡνίκα τοῖς ὀρθοδόξοις καὶ μεγάλοις ἡμῶν βασιλεῦσι Μιχαὴλ καὶ Βασίλειῳ ὁ κατὰ πάσης αἵρέσεως ἐστηλογραφῆθη θρίσμβος» (Β. Λαοῦρδα, Φωτίου ὀμιλίαι, Θεσσαλονίκη 1959, σ. 175-177).

α) **Λεξιλογικὰ καὶ συντακτικὰ**: **περιαίρω - ὦ** (ἀόρ. περιεῖλον) = ἀφαιρῶ, ἀπομακρύνω. — **ρῦομαι** (ἀόρ. ἐρρυσάμην) = προστατεύω, ἐλευθερῶνω, διασώζω, λυτρῶνω. — **ἡ βάρχει** = ἡ τελοῦσα τὰ ὄργια τοῦ Βάρχει, ἡ μαινάς. — **ἄρπυιαι** = πτερωτὰ τέρατα, πνεύματα (τῶν ἀνεμοστροβίλων). — **κορυβαντία** = μανιώδης ἐνθουσιασμός (τῶν Κορυβάντων, ἱερέων τῆς Κυβέλης εἰς τὴν Φρυγίαν, τελούντων τὰς τελετὰς μὲ μανιώδεις κινήσεις καὶ θορυβώδη μουσικήν). — **ἀνοιστρέω - ὦ** = κεντῶ μὲ οἶστρον (δίπτερον ἐντομον, ποῦ κάνει μανιώδη τὰ ζῆα, ὅταν τὰ κεντᾷ). — **λῆρος (ὀ)** = ἀνοησία, παραλήρημα, φλυαρία. — **ἀπελαύνω** = ἐκδιώκω. — **οὔμενον** = οὐ μὲν οὖν = βασιβίως ὄχι, λοιπὸν ὄχι. — **εὐφρημία** = ἐκφρασις τιμῆς. — **κενολόγημα** = μα-

τριγυρνοῦν, μέσα εἰς ἐνδύματα προβάτων, διότι ἔχουν μὲν ἐνδύματα προβάτων, ἀλλ' ὅμως καὶ δόντια καὶ νύχια· ἀλλ' ἐνῶ περιβάλλονται τὸ ἡμερον δέρμα καὶ μὲ τὸ σχῆμά των ἐξαπατοῦν τοὺς ἀθώους, ξεχνούουν ἀπὸ τὰ δόντια τους τὸ καταστρεπτικὸν δηλητήριο τῆς ἀσεβείας. Ἐχομεν λοιπὸν ἀνάγκην ἀπὸ θεῖαν χάριν καὶ ἀπὸ φρόνιμον διάνοιαν καὶ ἀπὸ μάτια, ποῦ βλέπουν· διὰ νὰ μὴ ὑποστῶμεν βλάβην ἀπὸ ἄγνοιαν, ἀφοῦ φάγωμεν τὸ βλαβερὸν ἀγριόχορτον ὡς σιτάρι· μήτε νὰ συλληφθῶμεν ὡς λεία, ἀφοῦ νομίσωμεν τὸν λύκον ὡς πρόβατον· οὔτε νὰ ἀφήσωμεν τὸν ἄγγελον, ποῦ φέρει τὸν ὄλεθρον, νὰ μᾶς καταπιῇ, ἀφοῦ τὸν φταντασθῶμεν ὡς ἀγαθὸν ἄγγελον· διότι τριγυρῶ «σὰν λιοντάρι ποῦ οὐρλιάζει καὶ ζητεῖ ποιὸν νὰ καταπιῇ», κατὰ τὴν Γραφήν. Διὰ τοῦτο ἡ Ἐκκλησία παρέχει νοουθεσίας· διὰ τοῦτο λειτουργοῦν τὰ διδασκαλεῖα αὐτά· διὰ τοῦτο γίνονται αἱ ἀναγνώσεις (τῆς ἀγ. Γραφῆς)».

20. Μετάφρασις.

«Νὰ χαίρης πάρα πολὺ, θυγατέρα Σιών, νὰ κηρύττης, θυγατέρα Ἱερουσαλήμ· ὁ Κύριος ἀπεμάκρυνε τὰ ἀδικήματά σου· σὲ ἐλύτρωσεν ἀπὸ τὸ χέρι τῶν ἐχθρῶν σου... Σήκωσε τριγύρω τὰ μάτια σου καὶ κοίταξε συνηθροισμένα τὰ τέχνα σου, τὰ ὅποια, ἀφοῦ τὰ ἤρπασαν βίαια καὶ τὰ ἐγέμισαν μὲ μανιώδη ἐνθουσιασμόν οἱ ἀγῶνες τῶν αἰρέσεων καὶ αἱ μαινάδες καὶ τὰ πτερωτὰ τέρατα τῶν σχισμάτων, τὰ διεσχόρπισαν εἰς βουνὰ καὶ κρημνοὺς ἀπωλείας, διότι τὰ ἐκέντησαν μὲ οἶστρον. Νὰ εὐφραίνεσαι καὶ νὰ κατευχαιριστῆσαι μὲ ὄλην τὴν καρδίαν σου. Ὁ Υἱὸς κηρύσσεται ὁμοούσιος μὲ τὸν Πατέρα· τὸ Πνεῦμα μαζὶ μὲ αὐτοὺς ἀριθμεῖται εἰς μίαν θεότητα· ὁ Λόγος, ἀφοῦ ἔλαβε σάρκα ἐκ τῆς παρθένου πρὸς κοινὴν σωτηρίαν καὶ ἀνάπλασιν τοῦ ἀνθρωπίνου γένους, δὲν χωρίζεται ἀπὸ τὴν θεότητα· αἱ φύσεις εἰς αὐτὸν (τὸν Κύριον)

ταιολογία, φλυαρία. — μηχανάω - ὦ = ἐπινοῶ ἐντέχνως, μὲ πανουργίαν. — **μαίνομαι** = γίνομαι μανιώδης, κάνω ὡς τρελλός. — **ἐπιμαίνομαι** = μαίνομαι ἐξ ὀργῆς· ἀγομαι ὑπὸ σφοδροῦ πάθους πρὸς κάτι. — **ὑπογραμμός** = ὑπόδειγμα (κυρίως πρὸς γραφήν). — **ναὶ δὴ** = μάλιστα βεβαίως.

β) **Πραγματικαὶ παρατηρήσεις**: **Σιών**· Ἱερουσαλήμ· ὑπονοεῖται ἡ Ἐκκλησία, ἡ περιλαμβάνουσα εἰς τοὺς κόλπους αὐτῆς τὸν νέον Ἰσραὴλ τῆς χάριτος. — **Χαίρε**. . . κήρυσσε. . . Σοφ. γ', 14-15. — **ἄρον κύκλω**. . . Ἦσ. ξ', 4. — **κηρύσσεται ὁμοούσιος**· κατὰ τὴν Α' Οἰκουμενικὴν Σύνοδον. — **τὸ πνεῦμα συναριθμεῖται**· κατὰ τὴν Β' Οἰκουμενικὴν Σύνοδον. — **ὁ λόγος ἐκ παρθένου**. . . οὐ μερίζεται τῆς θεότητος· κατὰ τὴν Γ' καὶ Ε' Οἰκουμ. Σύν-

ἐξ ὅλης τῆς καρδίας σου. Υἱὸς πατρὶ κηρύσσεται ὁμοούσιος· τὸ Πνεῦμα τούτοις εἰς μίαν συναριθμεῖται θεότητα· ὁ Λόγος ἐκ παρθένου σάρκα λαβὼν εἰς κοινὴν τοῦ γένους σωτηρίαν καὶ ἀνάπλασιν οὐ μερίζεται τῆς θεότητος· αἱ φύσεις ἐπ' αὐτοῦ φυλάττουσι τὸ ἀσύγχυτον καὶ τῶν θελημάτων ἐκάτερον τῇ οἰκείᾳ φύσει συναναραίνεται ἐνεργούμενον· πᾶσα πλάνη καὶ λῆρος μακρὸς ἀπελήλαται... Οὕμενον, οὐδὲ Χριστὸς αὐτὸς ἐν εὐφημίας προσχῆματι πικρῶς ὑβρίζεται χλευαζόμενος· ἄλλο τοῦτο κενολόγημα καὶ ξένος τρόπος τῷ πονηρῷ μεμηχανημένος ἐξουθενώσεως, μαίνεσθαι μὲν κατὰ τῆς εἰκόνας, ἐπὶ τιμῇ δὲ τοῦ εἰκονιζομένου τερατολογεῖν, ταύτην σπαράττειν καὶ διπλῆν μανίαν ἐπιμαίνεσθαι. Οὐδὲν οὖν ἐτι τῶν ἀσεβημάτων παρρησιάζεται...

Τὰς συνόδους, αἱ κατὰ καιροὺς τὴν οἰκουμένην τῶν ζιζανίων ἐκάθειρον, ἢ τοῦ παναγίου πνεύματος χάρις συνήθροισεν· ἀλλ' ἐξ ἑτέρων καὶ αὐταὶ τὴν γνώσιν εἰλόυσαντο· ἔοχε πρὸ ταύτης ἡ πρώτη πολλῶν ἐν μέρει τὰς πράξεις μιμήσασθαι· ἡ δευτέρα τὴν πρώτην ὑπογραμμὸν καὶ τύπον ἐδέξατο, τῆς δὲ τρίτης αὐτὴ μετὰ τὴν πρώτην ὑπῆρξε παράδειγμα, καὶ δὴ καὶ τετάρτην ταύταις ἐπλούτει μιμήσασθαι καὶ ταῖς ἐφεξῆς ὑπῆρχον αἱ προλαβοῦσαι διδάσκαλοι».

21. ΤΟ ΚΟΙΝΩΝΙΚΟΝ ΕΡΓΟΝ ΤΟΥ ΜΕΓΑΛΟΥ ΒΑΣΙΛΕΙΟΥ (Γρηγορίου τοῦ Ναζιανζηνοῦ).

« Μικρὸν ἀπὸ τῆς πόλεως πρόελθε καὶ θέασαι τὴν καινὴν πόλιν, τὸ τῆς εὐσεβείας ταμεῖον, τὸ κοινὸν τῶν ἐχόντων θησαυρίσμα, εἰς δὲ τὰ περιττὰ τοῦ πλοῦτου, ἦδη δὲ καὶ τὰ ἀναγκαῖα ταῖς ἐκείνου παραι-

οδον. — αἱ φύσεις... φυλάττουσι τὸ ἀσύγχυτον· κατὰ τὴν Δ' Οἰκουμ. Σύνοδον. — τῶν θελημάτων ἐνεργούμενον· κατὰ τὴν ΣΤ' Οἰκουμενικὴν Σύνοδον. ψυχῶν οὐδεὶς μετοικισμὸς ἀναπλάττεται· κατὰ τὴν Ε' Οἰκουμενικὴν Σύνοδον. — οὕμενον... ἐπιμαίνεσθαι· διὰ τῶν ἐκφράσεων τούτων γίνεται ὑπόμνησις τῆς εἰκουμαχίας, ἡ ὁποία κατεδικάσθη ὑπὸ τῆς Ζ' Οἰκουμ. Συνόδου.

21. Περικοπή ἐκ τοῦ ἐπιταφίου λόγου Γρηγορίου τοῦ Ναζιανζηνοῦ εἰς τὸν μέγαν Βασίλειον, ἐπίσκοπον Καισαρείας ('Ε.Π. 36, 577 - 580).

α) Λεξιλογικὰ καὶ συντακτικὰ: θησαυρίσμα = θησαυροφυλάκιον. — σῆς, σῆτος (δ) = σκῶρος. — ἐπτάπυλοι Θῆβαι... ἄμετρος· πολυσύνδετον.

β) Πραγματικαὶ παρατηρήσεις: καινὴν πόλιν· πρόκειται διὰ τὴν περίφημον Βασιλειάδα, ἣτις ἦτο ἀληθὴς πόλις, διότι περιελάμβανε πτωχοτροφεῖον, νοσοκομεῖον, ὀρφανοτροφεῖον, ξενῶνας, λεπροκομεῖον, ἰδιαιτέρως οἰκοτροφεῖα, εἰδικὰ ἐπαγγελματικὰ ἐργαστήρια, ἀνεξάρτητα οἰκήματα διὰ

διατηροῦν τὸ ἀσύγχυτον καὶ ἕκαστον ἐκ τῶν θελημάτων ἀναφαίνεται, διὰ νὰ καθίσταται ἐνεργὸν μαζί με τὴν ἰδικήν του φύσιν· κάθε πλάνη καὶ μεγάλο παραλήρημα ἔχει ἐκδιωχθῆ... Λοιπὸν ὄχι, οὔτε αὐτὸς ὁ Χριστὸς ὑβρίζεται πλέον καὶ χλευάζεται με τὴν πρόφασιν ἐκφράσεως τιμῆς· τοῦτο εἶναι ἄλλη ματαιολογία καὶ νέος τρόπος ἐξουδενώσεως (τοῦ Χριστοῦ), ὁ ὁποῖος ἔχει ἐπινοηθῆ με πανουργίαν ἀπὸ τὸν πονηρὸν, δηλαδὴ νὰ φέρονται μὲν με μανίαν ἐναντίον τῆς εἰκόνας, νὰ λέγουν δὲ πράγματα τερατώδη πρὸς τιμὴν δῆθεν τοῦ εἰκονιζομένου, νὰ κατακομματιάξουν αὐτὴν καὶ νὰ κατέχωνται σφοδρὰ ἀπὸ διπλῆν μανίαν. Κανείς λοιπὸν ἀπὸ τοὺς ἀσεβεῖς λόγους δὲν παρουσιάζεται πλέον με παρρησίαν (θάρρος)...

Ἡ Χάρις τοῦ Παναγίου Πνεύματος συνήθρωσε τὰς συνόδους, αἱ ὁποῖαι κατὰ καιροὺς ἐκαθάριζον τὴν οἰκουμένην ἀπὸ τὰ ζιζάνια· ἀλλὰ καὶ αὐταὶ ἀπὸ ἄλλους ἠντλησαν τὴν γνῶσιν· ἡ πρώτη (οἰκουμενικὴ σύνοδος) εἶχε πρὸ αὐτῆς διὰ νὰ μιμηθῆ τὰς πράξεις πολλῶν τοπικῶν συνόδων· ἡ δὲ δευτέρα ἐδέχθη τὴν πρώτην ὡς ὑπόδειγμα καὶ τύπον, τῆς δὲ τρίτης αὐτὴ μετὰ τὴν πρώτην ὑπῆρξε παράδειγμα, μάλιστα καὶ τὴν τετάρτην καθίστα πλουσιωτέραν ἢ μίμησις αὐτῶν καὶ εἰς τὰς ἐπομένας ὑπῆρχον ὡς διδάσκαλοι αἱ προηγηθεῖσαι».

21. Μετάφρασις.

«Ἐξέλθε ὀλίγον ἀπὸ τὴν πόλιν καὶ κοίταξε τὴν νέαν πόλιν, τὸ ταμεῖον αὐτὸ τῆς εὐσεβείας, τὸ κοινὸν αὐτὸ θησαυροφυλάκιον τῶν πλουσίων, εἰς τὸ ὁποῖον με τὰς παραινέσεις ἐκείνου (δηλ. τοῦ Βασιλείου) κατατίθενται τὰ περισσεύματα τοῦ πλοῦτου, τώρα δὲ καὶ τὰ ἀναγκαῖα, ἀφοῦ ἀποτινάσσουν τὸν σκῶρον καὶ δὲν εὐφραίνουσι τοὺς κλέπτας καὶ διαφεύγουσι τὴν πάλιν τοῦ φθόνου καὶ τὴν φθορὰν τοῦ χρόνου· μέσα εἰς τὸ ὁποῖον ἡ ἀσθένεια ἀντιμετωπίζεται με φιλοσοφικὴν διάθεσιν καὶ ἡ συμφορὰ μεταβάλλεται εἰς εὐτυχίαν καὶ ἡ συμπάθεια ὑποβάλλεται εἰς δοκιμὴν (ἐξασκεῖται). Ποῖαν ἀξίαν ἔχουν συγκρινόμενα πρὸς τὸ ἔργον αὐτὸ αἱ ἐπτάπυλοι Θῆβαι· τῆς Βοιωτίας καὶ τῆς Αἰγύπτου καὶ τὰ Βαβυλώνια τεῖχη καὶ ὁ τάφος τοῦ Μαυσώλου εἰς τὴν Καρίαν καὶ αἱ Πυραμίδες (τῆς Αἰγύπτου) καὶ ὁ ὑπερβολικὸς ὄγκος τοῦ Κολοσσοῦ ἢ τὰ μεγέθη καὶ

τοὺς ἰατροὺς, τὰς νοσοκόμους καὶ τὸ προσωπικόν, ἀκόμη καὶ βουστάσιον διὰ τὰς ἀνάγκας τῶν ἰδρυμάτων. — ἐπτάπυλοι Θῆβαι... χαλκὸς ἄμετρος· τὰ οἰκοδομήματα ταῦτα ἔθεωροντο ἀπὸ τὰ θαύματα τοῦ ἀρχαίου κόσμου. — τετελευτηκότες... τοῖς πλείστοις μέλεσιν· ἔνοοι τοὺς χανσενικούς, οἱ-

νέεσιν ἀποτίθεται, σήτας ἀποσειόμενα καὶ κλέπτας οὐκ εὐφραίνοντα καὶ φθόνον πάλην καὶ καιροῦ φθορὰν διαφεύγοντα· ἐν ᾧ νόσος φιλοσοφεῖται καὶ συμφορὰ μακαρίζεται καὶ τὸ συμπαθὲς δοκιμάζεται. Τί μοι πρὸς τοῦτο τὸ ἔργον ἐπίταυλοι Θῆβαι καὶ Αἰγύπτιοι καὶ τείχη Βαβυλώνια καὶ Μανωῶλον Καρικὸς τάφος καὶ Πυραμίδες καὶ Κολοσσὸς χαλκὸς ἀμετρος ἢ ναῶν μεγέθη καὶ κάλλη τῶν μηκέτι ὄντων ἄλλα τε ὄσα θαυμάζουσιν ἄνθρωποι καὶ ἱστορίας διδόασιν...; Οὐκ ἔτι πρόκειται τοῖς ὀφθαλμοῖς ἡμῶν θέαμα δεινὸν καὶ ἔλεεινόν, ἄνθρωποι νεκροὶ πρὸ θανάτου καὶ τετελετηχότες τοῖς πλείστοις τοῦ σώματος μέλεσιν, ἀπελανθόμενοι πόλεων, οἰκιῶν, ἀγορῶν, ὑδάτων, αὐτῶν τῶν φιλτάτων, ὀνόμασι μᾶλλον ἢ σώμασι γνωριζόμενοι· οὐδὲ προτίθενται συνόδοις τε καὶ συλλόγοις κατὰ συζυγίαν τε καὶ συναυλίαν, μηκέτ' ἔλεούμενοι διὰ τῆν νόσον, ἀλλὰ μισούμενοι... Ἐκεῖνός γε μάλιστα πάντων ἔπεισεν ἀνθρώπους ὄντας, ἀνθρώπων μὴ καταφρονεῖν, μηδ' ἀτιμᾶζειν Χριστὸν τὴν μίαν πάντων κεφαλὴν διὰ τῆς εἰς ἐκείνους ἀπανθρωπίας».

22. ΕΓΚΑΤΑΛΕΙΨΙΣ ΤΟΥ ΠΑΤΡΙΑΡΧΙΚΟΥ ΘΡΟΝΟΥ ΥΠΟ ΓΡΗΓΟΡΙΟΥ ΤΟΥ ΝΑΖΙΑΝΖΗΝΟΥ (Γρηγορίου Ναζιανζηνού).

« Χαῖρέ μοι, ὦ καθέδρα, τὸ ἐπιφθονον ἕψος τοῦτο καὶ ἐπικίνδονον, ἀρχιερέων συνέδριον... Χαίρετε, Ναζωραίων χοροστασίαι, ψαλμοδιῶν ἀρμονίαι, στάσεις πάννηχοι, παρθένων σεμνότης, γυναικῶν εὐκοσμία, χηρῶν, ὀρφανῶν συστήματα, πτωχῶν ὀφθαλμοί, πρὸς Θεὸν

τινες τὴν ἐποχὴν ἐκείνην ἦσαν κυριολεκτικῶς νεκροὶ πρὸ τοῦ θανάτου· σήμερον ἢ νόσος τοῦ Χάνσεν δὲν ἔχει τοιαύτην φοβερὰν ἐξέλιξιν καὶ θεραπεύεται συχνάκις. — **μισούμενοι**· ἐννοεῖ, ὅτι οἱ ἐπαῖται γίνονται ἐνοχλητικοί. — **τὴν μίαν πάντων κεφαλὴν**· πρβλ. Ρωμ. ιβ', 5: «οἱ πολλοὶ ἐν σώμα ἔσμεν ἐν Χριστῷ, τὸ δὲ καθ' εἰς ἀλλήλων μέλη» καὶ Ἐφ. α', 22-23: «καὶ αὐτὸν ἔδωκε κεφαλὴν ὑπὲρ πάντα τῇ Ἐκκλησίᾳ, ἣτις ἐστὶ τὸ σῶμα αὐτοῦ».

22. Περικοπή ἐκ τοῦ «Συντακτηρίου λόγου», διὰ τοῦ ὁποῦ οὗτος ὁ Γρηγόριος Ναζιανζηνός, παραιτηθεὶς τοῦ πατριαρχικοῦ θρόνου, ἀποχαιρετᾷ τὸ ποίμνιόν του ('Ε.Π. 36, 489-492).

α) **Λεξιλογικὰ καὶ συντακτικὰ**: ἐπιφθονος = ὑποκείμενος εἰς φθόνον, διεγείρων τὸν φθόνον, ἐπίζηλος. — χοροστασία = σύστασις καὶ ἐκτέλεσις χοροῦ (ψαλτῶν). — σύστημα = ὠργανωμένη τάξις. — ἀντιλήπτωρ = προ-

τὰ κάλλη τῶν ναῶν, πού δὲν ὑπάρχουν πλέον, καὶ ὅσα ἄλλα θαυμάζουν οἱ ἄνθρωποι καὶ τὰ ἐξιστοροῦν...; (Μὲ τὰ ἔργα αὐτὰ τοῦ Μ. Βασιλείου) δὲν εὐρίσκεται πλέον μπροστὰ εἰς τὰ μάτια μας θέαμα φοβερὸν καὶ ἐλεεινόν, ἄνθρωποι πού εἶναι νεκροὶ πρὶν ἀποθάνουν καὶ πού ἔχουν ἀποθάνει (ἀχρηστευθῆ) ὡς πρὸς τὰ πλεῖστα μέλη τοῦ σώματος, πού ἐκδιώκονται ἀπὸ τὰς πόλεις, ἀπὸ τὰ σπίτια, ἀπὸ τὰς ἀγοράς, ἀπὸ τὰς πηγὰς τῶν ὑδάτων, ἀπὸ αὐτοὺς τοὺς φιλότατους, πού ἀναγνωρίζονται ἀπὸ τὰ ὀνόματα μᾶλλον παρὰ ἀπὸ τὰ σώματα· οὐδὲ εἶναι πλέον ἐκτεθειμένοι εἰς τὰς συναθροίσεις καὶ τὰς συνάξεις (οἱ δυστυχεῖς αὐτοὶ) κατὰ ζεύγη καὶ ομάδας, πού τραγουδοῦν θλιβερά, χωρὶς νὰ ἐλεοῦνται διὰ τὴν ἀσθένειαν, ἀλλὰ προκαλοῦντες τὸ μῖσος... Ἐκεῖνος (ὁ Βασίλειος) περισσότερο ἀπὸ ὅλους μᾶς ἔπεισε τῶ ἔντι, ὅτι, ἐφ' ὅσον εἴμεθα ἄνθρωποι, δὲν πρέπει νὰ περιφρονῶμεν τοὺς ἀνθρώπους, οὔτε μὲ τὴν ἀπανθρωπίαν μας πρὸς ἐκείνους (τοὺς πάσχοντες) νὰ προσβάλλωμεν τὸν Χριστόν, ὁ ὁποῖος εἶναι ἢ μία κεφαλή ὀλων μας».

22. Μετάφρασις.

«Χαῖρε πρὸς χάριν μου, ἐπισκοπικὴ καθέδρα, τὸ ὕψος τοῦτο, πού προκαλεῖ τὸν φθόνον καὶ εἶναι ἐπικίνδυνον, σύνοδος ἀρχιερέων... Χαίρετε, χοροστασίαι τῶν Χριστιανῶν, ἀρμονίαι τῶν ψαλμωδιῶν, ὁλονυκτίαι, σεμνότης τῶν παρθένων, εὐκοσμία τῶν γυναικῶν, ὀργανωμέναι τάξεις χηρῶν καὶ ὀρφανῶν, μάτια τῶν πτωχῶν, πού βλέπουν πρὸς τὸν Θεὸν καὶ πρὸς ἡμᾶς. Χαίρετε οἰκογένειαι, πού εἴσθε φιλόξενοι καὶ φιλόχριστοι καὶ προστάται εἰς τὴν ἰδικὴν μου ἀσθένειαν. Χαίρετε, θερμοὶ θαυμασταὶ τῶν λόγων μου καὶ δρόμοι καὶ συγκεντρώσεις τοῦ πλήθους

στάτης, ὑπερασπιστής. — καὶ δρόμοι... καὶ κιγκλῖς: πολυσύνδετον σχῆμα. — συνδρομὴ = συγκεντρωσις πλήθους. — γραφίς = ὄργανον, κάλαμος, πέννα. κροτέω - ὦ = κτυπῶ μὲ κρότον. — βοᾶω - ὦ = κραυγάζω, φωνάζω.

β) Πραγματικαὶ παρατηρήσεις: Ναζωραῖοι: οἱ ὄπαδοὶ τοῦ Ναζωραίου, οἱ Χριστιανοί. Εἰς μερικὰ χειρόγραφα ὑπάρχει ἡ λέξις Ναζιραῖοι = κεχωρισμένοι διὰ τὸν Θεόν, μοναχοί. — χηρῶν, ὀρφανῶν συστήματα: ἦσαν ὀργανωμέναι τάξεις, περιθαλπόμεναι ὑπὸ τῆς Ἐκκλησίας. — γραφίδες: τὰ ὄργανα, διὰ τῶν ὁποίων πολλοὶ ἐκράτουν στενογραφημένας ἢ μὴ σημειώσεις ἐκ τῶν κηρυγμάτων τῶν μεγάλων Πατέρων. — κιγκλῖς: κιγκλίδωμα, πού ἐχώριζε τὸ θυσιαστήριον ἀπὸ τοῦ λοιποῦ ναοῦ· τὸ ὑψηλὸν τέμπλον παρουσιάσθη βραδύτερον. — κροτήσατε χεῖρας...: σχήματα ρητορικῆς ὑπερβολῆς,

καὶ πρὸς ἡμᾶς βλέποντες. Χαίρετε, οἴκοι φιλόξενοι καὶ φιλόχριστοι καὶ τῆς ἐμῆς ἀσθενείας ἀντιλήπτορες. Χαίρετε, τῶν ἐμῶν λόγων ἐρασταὶ καὶ δρόμοι καὶ συνδρομαὶ καὶ γραφίδες φανεραὶ καὶ λανθάνουσαι καὶ ἡ βιαζομένη κυκλίς αὕτη τοῖς περὶ τὸν λόγον ὀθιζομένοις. Χαίρετε, ὦ βασιλεῖς, καὶ βασιλεία, ὅσον τε περὶ τὸν βασιλέα θεραπευτικὸν καὶ οἰκίδιον· εἰ μὲν καὶ βασιλεῖ πιστόν, οὐκ οἶδα· Θεῶ δὲ τὸ πλεῖον ἄπιστον. Κροτήσατε χεῖρας, ὁξὺ βοήσατε, ἄρατε εἰς ἕψος τὸν οἴκητον ὑμῶν. Σεσίγηκεν ὑμῶν ἡ ποτηρὰ γλῶσσαι καὶ λάλος· οὐ μὴν σιγήσεται παντάπασιν· μαχήσεται γὰρ διὰ χειρὸς καὶ μέλανος· τὸ δ' οὖν παρὸν σεσιγήκαμεν ».

23. ΤΟ ΗΡΩΪΚΟΝ ΦΡΟΝΗΜΑ ΤΟΥ ΧΡΥΣΟΣΤΟΜΟΥ

(Ἰωάννου τοῦ Χρυσοστόμου).

« Πολλὰ τὰ κύματα καὶ χαλεπὸν τὸ κλυδώνιον· ἀλλ' οὐ δεδοίκαμεν μὴ καταποντισθῶμεν· ἐπὶ γὰρ τῆς πέτρας ἐστήκαμεν. Μαινέσθω ἡ θάλασσα, πέτραν διαλῦσαι οὐ δύναται· ἐγειρέσθω τὰ κύματα, τοῦ Ἰησοῦ τὸ πλοῖον καταποντίσαι οὐκ ἰσχύει. Τί δεδοίκαμεν; Εἰπέ μοι. Τὸν θάνατον; Ἐμοὶ τὸ ζῆν Χριστὸς καὶ τὸ ἀποθανεῖν κέρδος. Ἄλλ' ἐξορίαν; Εἰπέ μοι. Τοῦ Κυρίου ἡ γῆ καὶ τὸ πλήρωμα αὐτῆς. Ἄλλὰ χρημάτων δήμευσιν; Οὐδὲν εἰσηρέγκαμεν εἰς τὸν κόσμον, δηλὸν οὐ οὐδὲ ἐξενεγκεῖν δυνάμεθα· καὶ τὰ φοβερὰ τοῦ κόσμου ἐμοὶ εὐκαταφρόνητα καὶ τὰ χρηστὰ καταγέλαστα. Οὐ πεινίαν δέδοικα, οὐ πλοῦτον ἐπιθυμῶ· οὐ θάνατον φοβοῦμαι, οὐ ζῆσαι εὐχομαι, εἰ μὴ διὰ τὴν ὑμέτεραν προκοπήν. Διὸ καὶ τὰ νῦν ὑπομιμνήσκω καὶ παρακαλῶ τὴν ὑμέτεραν θαρρεῖν ἀγάπην· οὐδεὶς γὰρ ὑμᾶς ἀποσπᾶσαι δυνήσεται ».

ἔχοντα ὁμως σχέσιν πρὸς τὰς συνηθείας τῆς ἐποχῆς ἐκείνης, καθ' ἣν οἱ ἀκραταὶ ἐχειροκρότου τοὺς διαπρεπεῖς ῥήτορας καὶ ἐπευφήμου αὐτοὺς. — **μαχήσεται διὰ χειρὸς καὶ μέλανος**· δηλαδὴ θά ἐτιδοθῆ εἰς συγγραφικὸν ἔργον, πρᾶγμα ποῦ ἐγίνεν.

23. Περικοτῆ ἐκ τῆς ὁμίλιας τοῦ Χρυσοστόμου «πρὸ τῆς ἐξορίας» (Ἐ.Π. 52, 427).

καὶ φανερά ἢ κρυμμένα ὄργανα γραφῆς καὶ τὸ κιγκλίδωμα αὐτό, ποῦ καταπιέζεται ἀπὸ ἐκείνους, ποῦ συνωστίζονται, διὰ νὰ ἀκούσουν τὸν Θεῖον λόγον. Χαίρετε, βασιλεῖς καὶ βασιλικά ἀνάκτορα, ὅπως καὶ τὸ ὑπηρετικὸν καὶ οἰκιακὸν προσωπικόν, ποῦ εἶναι γύρω ἀπὸ τὸν βασιλέα· ἐὰν ὅμως εἶναι καὶ πιστὸν εἰς τὸν βασιλέα, δὲν γνωρίζω· εἰς τὸν Θεὸν τὸ περισσότερον δὲν εἶναι πιστόν. Κτυπήσατε μὲ κρότον τὰ χέρια σας, φωνάξατε διαπεραστικά (δυνατά), σηκώσατε ὑψηλὰ τὸν ρήτορά σας. Ἔχει σιγήσει διὰ σᾶς ἡ πονηρὰ καὶ φλύαρος (κατὰ τοὺς ἐχθρούς μου) γλῶσσα, ἀλλ' ὅμως δὲν θὰ σιωπήσῃ ἐξ ὀλοκλήρου· διότι θὰ ἀγωνίζεται μὲ τὸ χέρι καὶ τὸ μελάνι· κατὰ τὸ παρὸν λοιπὸν ἔχομεν σιωπήσει».

23. Μετάφρασις.

«Εἶναι πολλὰ τὰ κύματα καὶ φοβερά ἢ τρικυμία· ἀλλὰ δὲν φοβούμεθα μήπως καταποντισθῶμεν· διότι στεκόμεθα ἐπάνω εἰς τὴν πέτραν. Ἄς μαινεται ἡ θάλασσα, δὲν ἔμπορεῖ νὰ διαλύσῃ τὴν πέτραν· ἄς ἀνυψώνωνται τὰ κύματα, δὲν ἔχουν τὴν δύναμιν νὰ καταποντίσουν τὸ πλοῖον τοῦ Ἰησοῦ. Εἶπέ μου : Τί φοβούμεθα ; Τὸν θάνατον ; Δι' ἐμὲ ἡ ζωὴ εἶναι ὁ Χριστὸς καὶ τὸ νὰ ἀποθάνω κέρδος. Ἄλλ' εἶπέ μου : Φοβούμεθα τὴν ἐξορίαν ; Εἰς τὸν Κύριον ἀνήκει ἡ γῆ καὶ τὸ σύνολον τῶν μερῶν αὐτῆς. Ἀλλὰ φοβούμεθα δήμευσιν τῆς περιουσίας ; Τίποτε δὲν ἐφέραμεν μέσα εἰς τὸν κόσμον, εἶναι φανερόν ὅτι δὲν ἔμποροῦμεν νὰ πάρωμεν τίποτε ἐξ αὐτοῦ· καὶ τὰ φοβερά πράγματα τοῦ κόσμου εἶναι ἄξια καταφρονήσεως καὶ τὰ χρήσιμα φαίνονται γελοῖα. Δὲν φοβοῦμαι τὴν πτωχείαν, δὲν ἐπιθυμῶ πλοῦτον· δὲν φοβοῦμαι τὸν θάνατον, δὲν εὐχομαι νὰ ζήσω παρὰ μόνον διὰ τὴν ἰδικήν σας πνευματικὴν πρόδον. Διὰ τοῦτο καὶ τώρα ὑπενθυμίζω καὶ παρακαλῶ τὴν ἀγάπην σας νὰ ἔχη θάρρος· διότι κανεὶς δὲν θὰ ἔμπορέσῃ νὰ σᾶς χωρίσῃ ἀπὸ ἐμέ».

α) Λεξιλογικά καὶ συντακτικά : χαλεπὸς = δύσκολος, φοβερός. — πλήρωμα = φύσις πλήρης καὶ τελεία· τὸ σύνολον. — χρηστὸς = χρήσιμος, ὠφέλιμος.

β) Πραγματικαὶ παρατηρήσεις : ἐμοὶ τὸ ζῆν Χριστὸς· Φιλίπ. α', 21. — τοῦ Κυρίου ἡ γῆ καὶ τὸ πλήρωμα αὐτῆς· ψαλμ. κγ', 1. — τὰ φοβερά... εὐκαταφρόνητα· ἡ ἀλήθεια τῶν λόγων τούτων ἀπεδείχθη κατὰ τὴν ἐξορίαν τοῦ Χρυσοστόμου, ὅστις ὑπέμεινε πάσας τὰς κακουχίας καρτερικῶς.

24. Ο ΠΛΟΥΤΟΣ ΤΗΣ ΑΓΑΠΗΣ ΙΩΑΝΝΟΥ ΤΟΥ ΧΡΥΣΟΣΤΟΜΟΥ (Θεοδωρήτου, ἐπισκόπου Κύρου).

« Ἄλλος αὐτὸν (Ἰωάννην τὸν Χρυσόστομον) ἔλκει βοηθὸν ἀπαζόμενος, ἄλλος καλεῖ δικαζόμενος σύνδικον· ἄλλος πεινῶν ὑπὲρ τροφῆς ἱκετεύει, γυμνὸς ὑπὲρ ἐνδύματος· ἄλλος αὐτὸν ἀποδύει· ἄλλος πεινῶν εἰς παρακλήσιν δεῖται· δεσμῶν ἕτερος ἀπολυθῆναι βοᾷ. Ἐλκει τις αὐτὸν ἄλλος πρὸς νόσων ἐπίσκεψιν· ξένος αἰτεῖ καταγώγιον· ἕτερος παραστὰς χρεὸς οὐδύρεται· ἄλλος ἐπόπτην καὶ διαλλάκτην τῶν κατ' οἶκον μεταπέμπεται στάσεων. Οὐδὲ δοῦλος πρὸς ἄλλον καταφεύγει, δεσπότην πικρὰν ὀλοφυρόμενος ἀγανάκτησιν. Χήρα βοᾷ τὸ Ἐλέησον· ἄλλη τὴν ὄρφανίαν οὐδύρεται. Μυρίαί τῷ πατρὶ καθ' ἑκάστην πρὸς ἐκάστου ὑπὲρ ἐκάστου τροπαί. Ἀρπάζεται τις, καὶ συνήγορος ὁ Πατήρ· λιμὸς ἐνοχλεῖ, καὶ τροφὸς ἐκ συνηγόρου γίνεται νοσεῖ τις, καὶ εἰς ἱατρὸν ὁ τροφὸς μεταβάλλεται· πένθει τις περιπέπτωκε, καὶ ὁ νοσοκόμος εὐρίσκεται παραμύθιον· ξένων ἐπέστη φροντίς, καὶ ξενοδόχος ὁ πάντα γεγονὼς ἀναδείκνυται ».

25. ΟΛΥΜΠΙΑΣ Η ΔΙΑΚΟΝΙΣΣΑ (Παλλαδίου, ἐπισκόπου Ἐλενοπόλεως).

« Ὁλομπιάς πάντα τὸν ἄπειρον ἐκεῖνον καὶ ἀμέτρητον πλοῦτον διασκορπίσασα, πᾶσιν ἀπλῶς καὶ ἀδιακρίτως ἐπήρκεσεν. Οὔτε γὰρ πόλις, οὐδ' χώρα, οὐκ ἔρημος, οὐκ νῆσος, οὐκ ἐσχατιὰ ἄμοιρος ἔμεινε τῶν ταύτης ἐπιδόσεων τῆς αἰοιδίμου. Ἄλλ' ἐπήρκεσε καὶ ἐκκλησίαις εἰς

24. Περικοπή ἐκ λόγου τοῦ Θεοδωρήτου ἐπισκόπου Κύρου εἰς τὸν ἐν ἁγίοις Ἰωάννην τὸν Χρυσόστομον, διασφωρμένη καὶ παρατιθεμένη ἐν τῷ Μυριοβίβλῳ τοῦ μεγάλου Φωτίου, κεφ. σογ' (Ἐ.Π. 104, 229 - 232).

α) Λεξιλογικὰ καὶ συντακτικὰ: σύνδικος = συνήγορος, ὑπερασπιστής. — ἄλλος... ἄλλος... ἄλλος· σχῆμα ἀπαριθμήσεως. — δεῖται = ἔχει ἀνάγκην. — δεσμὰ = φυλακή. — μεταπέμπομαι = στέλλω καὶ προσκαλῶ. — καθ' ἑκάστην... ὑπὲρ ἐκάστου· παρήχησις. — εὐρίσκομαι = εὐρίσκω· εἶμαι, κεῖμαι, ὑπάρχω. — παραμύθιον = παραίνεσις, προτρεπτικὸς λόγος, πράξεις, παρηγορία. — Ἡ ὅλη περικοπή εἶναι πλήρης ρητορικῶν σχημάτων.

β) Πραγματικαὶ παρατηρήσεις: πρὸς νόσων ἐπίσκεψιν· κατὰ τὸν Παλλαδίον ὁ Χρυσόστομος ἔκτισε πολλὰ νοσοκομεῖα. — χήρα... ὄρφανίαν· εἶναι γνωστὸν, ὅτι εἰς τὴν Ἀντιόχειαν ὁ Χρυσόστομος εἶχεν ὀργανώσει τὴν καθημερινὴν διατροφήν τριῶν χιλιάδων χηρῶν καὶ παρθένων, ὡς μαρτυρεῖ

24. Μετάφρασις.

«Ὁ ἕνας σύρει αὐτὸν (τὸν Ἰωάννην τὸν Χρυσόστομον), καθὼς τὸν ἀρπάζει ὡς βοηθόν, ἄλλος, ποῦ δικάζεται, τὸν προσκαλεῖ ὡς συνήγορον· ἄλλος, ποῦ πεινᾷ, τὸν ἱκετεύει διὰ τροφήν, ὁ γυμνὸς δι' ἔνδυμα· ἄλλος παρακαλῶν τοῦ παίρνει τὰ ἰδικὰ του ρούχα· ἄλλος, ποῦ πενθεῖ, τὸν ἔχει ἀνάγκη πρὸς παρηγορίαν· ἄλλος τὸν παρακαλεῖ μὲ δυνατὴν φωνὴν διὰ νὰ ἀπολυθῇ ἀπὸ τὴν φυλακὴν. Κάποιος ἄλλος τὸν σύρει νὰ ἐπισκεφθῇ ἀσθενεῖς· ἕξενος ζητεῖ καταφύγιον· ἄλλος, ἀφοῦ τὸν πλησιάσῃ, ὀδύρεται διὰ κάποιον χρέος· ἄλλος στέλλει καὶ τὸν προσκαλεῖ ὡς ἐπόπτην καὶ συμφιλιωτὴν μέσα εἰς τὸ σπίτι του, ὅπου ὑπάρχουν ἔριδες. Οὔτε ὁ δούλος καταφεύγει εἰς ἄλλον, ὅταν κλαίῃ μὲ στεναγμούς διὰ τὴν σκληρὰν ὀργὴν τοῦ κυρίου. Ἡ χήρα φωνάζει δυνατὰ τὸ «ἐλέησον»· ἄλλη ὀδύρεται διὰ τὴν ὀρφάνειαν. Ἀναρίθμητοι εἶναι εἰς τὸν πατέρα αἱ ἀσχολίαι κάθε ἡμέραν πρὸς τὸν καθένα διὰ τὸν καθένα. Συλλαμβάνεται κάποιος βίαια καὶ παρουσιάζεται συνήγορος ὁ πατήρ· πεῖνα ἐνοχλεῖ καὶ ἀμέσως ἐκ συνηγόρου γίνεται τροφεύς· εἶναι κάποιος ἀσθενής, ὁ τροφεύς μεταβάλλεται καὶ εἰς ἰατρόν· εἰς πένθος ἔχει πέσει κάποιος καὶ ὁ νοσοκόμος εὕρισκει παρηγορητικὸν λόγον (ἢ ὑπάρχει ὡς παρηγορία)· ἐφθασεν ἡ ὥρα τῆς φροντίδος τῶν ξένων· καὶ ἀναδεικνύεται ξενοδόχος ἐκεῖνος, ποῦ ἔχει γίνοι τὰ πάντα».

25. Μετάφρασις.

«Ἡ Ὀλυμπιάς, ἀφοῦ διεσκόρπισε (μὲ τὰς ἀγαθοεργίας) ὅλον τὸν ἀπέραντον καὶ ἀμέτρητον ἐκεῖνον πλοῦτον, τὸν ὁποῖον εἶχεν, ἐβόηθησεν ὅλους εἰλικρινῶς καὶ χωρὶς διάκρισιν. Διότι οὔτε πόλις, οὔτε χώρα, οὔτε ἔρημος, οὔτε νησί, οὔτε ἡ τελευταία γωνία ἔμεινε χωρὶς νὰ

ὁ ἴδιος, προσθέτων, ὅτι ὑπὸ τῆς Ἐκκλησίας τῆς Ἀντιοχείας παρείχετο βοήθεια « τοῖς ἐν τῷ ξενοδοχείῳ κάμνουσι, τοῖς υἰγιαίνουσι, τοῖς ἀποδημοῦσι, τοῖς τὰ σώματα λελωθμένοις » καὶ εἰς πολλοὺς ἄλλους. Καὶ κατὰ τὸν Παλλάδιον ἡ κοινωνικὴ δρᾶσις τοῦ Χρυσοστόμου περιελάμβανε πλείστους τομεῖς, ὡς ἦσαν « ἡ τῶν κληρῶν κηδεμονία, ἡ τῶν παρθένων παραμυθία, ἡ τῶν ἀρρωστούντων νοσοκομία, ἡ τῶν κατατινουμένων ἐπικουρία, ἡ τῶν πλανωμένων ἐπιστροφή, ἡ τῶν συντετριμμένων φροντίς, ἡ τῶν ἐν φυλακαῖς ἐπίσκεψις ».

25. Περικοπή ἐκ τοῦ « περὶ Ὀλυμπιάδος » κεφ. ρμδ' τῆς « Λαυσαϊκῆς Ἱστορίας » τοῦ Παλλαδίου ἐπισκόπου Ἐλενοπόλεως (Ἐ.Π. 34, 1249-1250).

α) Λεξιλογικὰ καὶ συντακτικὰ : ἐπαρκῶ τινι = βοηθῶ, ὑποστηρί-

ἀναθήματα ἱεροουργικά καὶ μοναστηρίους καὶ κοινοβίους καὶ πτωχο-
τροφείους καὶ φυλακαῖς καὶ τοῖς ἐν ἐξορίαις καὶ πᾶσαν ἀπλῶς τὴν οἰ-
κουμένην κατασπείρασα ταῖς ἐλεημοσύναις... Οὐ μικροὺς ἀγῶνας ἠ-
γωνίσαστο ὑπὲρ ἀληθείας Θεοῦ· ἀμέτροις δακρύοις νύκτωρ καὶ μεθ' ἡ-
μέραν ἀνευθεῶς συμβίβασσα· ὑποταττομένη πάσῃ φύσει ἀνθρωπίνῃ
διὰ τὸν Κύριον· μετὰ πάσης εὐλαβείας ὑποκλινομένη τοῖς ἐπισκόποις
καὶ τοῖς ἀγίοις· σέβουσα τὸ πρεσβυτέριον· τιμῶσα τὸν κλῆρον· αἰδου-
μένη τὴν ἄσκησιν· ἀποδεχομένη παρθενίαν· χηρεῖα ἐπαρκοῦσα· ὄρφα-
νίαν ἀνατρεφομένη· γήρως ὑπερασπίζουσα· ἀσθενοῦντας ἐπισκεπτο-
μένη· ἁμαρτωλοῖς συμπενθοῦσα· πεπλανημένους ὀδηγοῦσα· τοὺς πάν-
τας ἐλεοῦσα· τοὺς πενομένους ἀφειδῶς οἰκτείρουσα· πολλὰς τε τῶν
ἀπίστων κατηχῆσασα γυναῖκας καὶ τὰ πρὸς τὴν ζωὴν ἐπικουρήσασα,
ἀείμηστον χρησιμότητος ὄνομα διὰ παντὸς τοῦ βίου κατηλέησεν. Ἐπὶ
δουλείας εἰς ἐλευθερίαν τῶν οἰκετῶν μυριῶν ἔσμον ἀνακαλεσομένη,
ἰσοτίμους τῆς ἰδίας εὐγενείας ἀπέφηεν... Αὕτη καὶ ὁμολογίας κατη-
ξιώθη ὑπὲρ τῆς ἀληθείας, πολλὰς δεξαμένη νιφάδας ἀκαίρων κατηγο-
ριῶν (ἀπὸ τοὺς ἐχθροὺς τοῦ Χρυσοστόμου). Ἦς τὸν βίον ἐν ὁμολο-
γηταῖς κρίνουσιν, ὅσοι τῶν εὐσεβῶν τὴν Κωνσταντινούπολιν οἰκοῦ-
σιν· ἦτις τὰ θανάτου ἐκινδύνευσε τοῖς κατὰ Θεὸν ἀγῶσι· καὶ ἐν τούτοις
τελευτήσασα, τὸ μακάριον ἤρατο κλέος ».

ζω. — ἀπλῶς = εἰλικρινῶς, ἀνεξαιρέτως, ἀπολύτως. — ἐσχατιὰ = ἐσχα-
τον μέρος, ἄκρα, τελευταῖον ὄριον. — ἐπίδοσις = αὐθόρητος, ἔκουσία δόσις,
εἰσφορά, δωρεά. — ἄμοιρος = ὁ ἄνευ μοίρας, μετοχής. — αἰδέομαι-οῦμαι = ἔχω
ἐν τιμῇ, σέβομαι. — ἀποδέχομαι = παραδέχομαι. — ἀφειδῶς = ἄνευ φειδοῦς,
ἀφθῶνως, προθύμως. — κατελεύω-ω = αἰσθάνομαι μέγαν οἶκτον πρὸς κάποιον,
τὸν λυτοῦμαι πολὺ. — ἔσμος = σμῆνος, πληθος. — ἀνακαλοῦμαι = ἐπαναφέρω.
— ἀποφαινώ = καθιστῶ φανερόν· ἀποκαλύπτω· παριστῶ, παρουσιάζω. — ἄκαι-
ρος = ἀτοπος, ὄχληρός. — αἴρομαι (ἀόρ. ἡράμην) = λαμβάνω δι' ἑμαυτόν,
δέχομαι. — Ἡ περικοπὴ ἔχει ἀσύνδετα σχήματα.

β) Πραγματικαὶ παρατηρήσεις : Ὁλυμπιάς· ἡ πλέον γνωστὴ διακόνισ-
σα τῶν Βυζαντινῶν χρόνων, χειροτονηθεῖσα εἰς τὸ διακονικὸν ἀξίωμα ὑπὸ τοῦ
ἀρχιεπισκόπου Κωνσταντινουπόλεως Νεκταρίου. Ἡ δρᾶσις ταύτης συνεδέθη στε-
νώτατα μὲ τὸν διαδεχθέντα αὐτὸν Ἰωάννην τὸν Χρυσόστομον. — συμβίβασσα·
ἡ Ὁλυμπιάς ἐξη μετ' ἄλλων παρθένων εἰς τὸ ὑπ' αὐτῆς Ἰδρυθὲν ἐν Κωνσταν-
τινουπόλει μοναστήριον. — χηρεῖα... κατηλέησεν· μνημονεύονται μερικοὶ ἐκ τῶν
τομέων τῆς ἐργασίας τῶν διακονισσῶν, μεταξύ τῶν ὁποίων ἦτο καὶ ἡ κατήχησις

πάρη μέρος ἀπὸ τὰς δωρεὰς τῆς ἀλησμονήτου αὐτῆς γυναικός. Ἄλλὰ ἐβοήθησε καὶ ἐκκλησίας μὲ ἀφιερώματα χρήσιμα εἰς τὴν τέλεσιν τῆς θείας λατρείας καὶ μοναστήρια καὶ κοινόβια καὶ πτωχοτροφεῖα καὶ φυλακὰς καὶ τοὺς εὐρισκομένους εἰς τὴν ἐξορίαν καὶ ὅλην ἀνεξαιρέτως τὴν οἰκουμένην, ἀφοῦ τὴν ἔσπειρε πυκνὰ μὲ τὰς ἐλεημοσύνας... Ἔκαμε μεγάλους ἀγῶνας πρὸς χάριν τῆς ἀληθείας τοῦ Θεοῦ· ἀφοῦ ἔζησε νύκτα καὶ ἡμέραν μὲ ἀμέτρητα δάκρυα ζῶσα μαζί μὲ ἄλλας χωρὶς ἀνάγκας· δεικνύουσα ὑποταγὴν εἰς ὅλον τὸ ἀνθρώπινον γένος πρὸς χάριν τοῦ Κυρίου· ἐκδηλώνουσα κάθε εὐλάβειαν πρὸς τοὺς ἐπισκόπους καὶ τοὺς ἀγίους· παρουσιάζουσα σεβασμὸν πρὸς τοὺς πρεσβυτέρους· ἀπονέμουσα τιμὴν εἰς τὸν κλῆρον· σεβομένη τὴν ἄσκησιν· παραδεχομένη τὸν θεσμὸν τῆς παρθενίας· ὑποστηρίζουσα τὴν τάξιν τῶν χηρῶν· φροντίζουσα διὰ τὴν ἀνατροφὴν τῶν ὀρφανῶν· προστατεύουσα τὴν γεροντικὴν ἡλικίαν· ἐπισκεπτομένη τοὺς ἀσθενεῖς· ἔχουσα πένθος μαζί μὲ τοὺς ἁμαρτωλοὺς· ὀδηγοῦσα αὐτούς, οἱ ὅποιοι ἔχουν ἐκτραπῆ ἀπὸ τὴν ὀρθὴν ὁδόν· δεικνύουσα ἔλεος πρὸς ὅλους· ἐκδηλοῦσα χωρὶς περιορισμὸν οἶκτον πρὸς τοὺς πτωχοὺς· καὶ ἀφοῦ κατήχησε πολλὰς γυναῖκας, αἱ ὁποῖαι ἦσαν ἄπιστοι, καὶ ἐβοήθησε νὰ ἀντιμετωπίσουν τὰς ἀνάγκας τῆς ζωῆς, ἐχάρισε μὲ μεγάλην εὐσπλαγχίαν εἰς αὐτὰς δι' ὀλόκληρον τὴν ζωὴν ἀλησμονήτον ὄνομα καλωσύνης. Ἀφοῦ ἐπανεφέρεν ἐκ τῆς δουλείας εἰς τὴν ἐλευθερίαν πλῆθος ἀναριθμῆτων ὑπηρετῶν, τοὺς παρουσίασεν ἰσοτίμους μὲ τὴν ἰδικὴν τῆς εὐγενῆ καταγωγῆν... Αὕτη εἶχε τὴν τιμὴν νὰ ὁμολογήσῃ ὑπὲρ τῆς ἀληθείας, ἀφοῦ ἐδέχθη πολλὰς νιφάδας ἀτόπων (ἀδικῶν) κατηγοριῶν. Δι' αὐτό, ὅσοι εὐσεβεῖς κατοικοῦν εἰς τὴν Κωνσταντινούπολιν, θεωροῦν τὴν ζωὴν τῆς ὡς ζωὴν μιᾶς ἀπὸ τὰς ὁμολογητρίας, ἣ ὁποία μέχρι θανάτου ἐκινδύνευσε εἰς τοὺς ἀγῶνας κατὰ Θεόν· καὶ ἀφοῦ ἀπέθανε μέσα εἰς τοὺς ἀγῶνας αὐτοῦς, ἐδέχθη τὴν μακαρίαν δόξαν».

τῶν ἀπίστων ἢ τῶν πρὸς τὸ βάπτισμα προετοιμαζομένων γυναικῶν. — ἀκαίρων κατηγοριῶν· ταύτας ἐδέχθη ἡ Ὀλυμπιάς ἐκ τῶν ἐχθρῶν Ἰωάννου τοῦ Χρυσοστόμου. Κυρίως κατηγορήθη δι' ἀνυπακοὴν εἰς τοὺς ἐξορίσαντας τὸν Χρυσόστομον. — **τελευτήσασα**· πιθανῶς ἐξόριστος εἰς τὴν Νικομήδειαν. — **μακάριον ἤρατο κλέος**· ἡ μνήμη τῆς Ὀλυμπιάδος εἰς μὲν τὴν Ὀρθόδοξον Ἀνατολικὴν Ἐκκλησίαν ἐορτάζεται τὴν 25ην Ἰουλίου, εἰς δὲ τὴν Δυτικὴν Ἐκκλησίαν τὴν 17ην Δεκεμβρίου.

26. ΜΟΝΑΧΙΚΟΣ ΒΙΟΣ (Μακαρίου του Αιγυπτίου).

«Ὡσπερ δὲ οἱ ἔμποροι γυμνοὶ κατέρχονται εἰς βυθὸν θαλάσσης, εἰς θάνατον τοῦ ὕδατος, ἵνα ἐκεῖ εὗρωσι μαργαρίτας, εἰς στέφανον ποιῶντας βασιλικόν, καὶ πορφύραν, οὕτω καὶ οἱ μονάζοντες, γυμνοὶ ἐξέρχονται τοῦ κόσμου καὶ κατέρχονται εἰς βυθὸν θαλάσσης τῆς κακίας καὶ εἰς τὴν ἄβυσσον τοῦ σκότους καὶ ἀπὸ τῶν βαθέων λαμβάνουσι καὶ ἀναφέρουσι τιμίους λίθους προχωροῦντας εἰς στέφανον τοῦ Χριστοῦ, εἰς τὴν Ἐκκλησίαν τὴν ἐπουράνιον, εἰς αἰῶνα καινὸν καὶ πόλιν φωτεινὴν καὶ δῆμον ἀγγελικόν».

27. Η ΖΩΗ ΕΙΣ ΤΟ ΚΟΙΝΟΒΙΟΝ (Μεγάλου Βασιλείου).

«Κοινωνίαν γὰρ βίου τελευτάτην ἐγὼ καλῶ, ἐν ἣ κτήσεως μὲν ιδιότης ἐξώριστα, γνώμης δὲ ἐναντιώσεως ἀπελήλαται, ταραχὴ δὲ πᾶσα καὶ φιλονεικία καὶ ἔριδες ἐκ ποδῶν ἐστήλασι κοινὰ δὲ τὰ σύμπαντα, ψυχαί, γνῶμαι, σώματα καὶ ὅσοις τὰ σώματα τρέφεται καὶ θεραπεύεται κοινὸς ὁ Θεός, κοινὸν τὸ τῆς εὐσεβείας ἐμπόρευμα, κοινὴ ἡ σωτηρία, κοινὰ τὰ ἀγωνίσματα, κοινοὶ οἱ πόνοι, κοινοὶ οἱ στέφανοι, εἰς οἱ πολλοί, καὶ ὁ εἰς οὐ μόνος, ἀλλ' ἐν πλείοσι.

Τὶ ταύτης τῆς πολιτείας ἴσον; Τὶ δὲ μακαριώτερον; Τὶ τῆς συν-

---

26. Περικοπή λόγου ἀποδοιμένου εἰς τὸν Μακάριον τὸν Αἰγύπτιον (Ε.Π. 34, 612). Ἀμφισβητεῖται ἡ γνησιότης τοῦ λόγου αὐτοῦ, ὅστις ἐν πάσῃ περιπτώσει, καὶ ἐὰν δὲν ἐγράφη ὑπὸ τοῦ Μακαρίου, εἶναι ἀξίολογος.

α) **Λεξιλογικά καὶ συντακτικά** : ἔμπορος = ἐπιβαίνων πλοίου, ὁ ταξιδιώτης. — προχωρέω-ῶ = εἶμαι κατάλληλος. — Ἡ ὄλη περικοπή εἶναι πλήρης ὠραίων παρομοιώσεων καὶ ζωηρῶν εἰκόνων.

β) **Πραγματικαὶ παρατηρήσεις** : πορφύρα· κογχύλιον, ἐκ τοῦ ὁποίου προέρχεται ὁ μύνημος ἐρυθρὰ χρωστικὴ οὐσία μὲ ἰώδεις ἀποχρώσεις. Συνεκδοχικῶς πορφύρα ὀνομάζεται καὶ τὸ πορφυροβαφὲς ἔνδυμα τῶν βασιλέων καὶ ἀρχόντων. — κατέρχονται εἰς βυθόν... εἰς τὴν ἄβυσσον· ἡ ἔκφρασις ὑπενθυμίζει τὴν ἐξῆς διατύπωσιν τοῦ ἐπιφανοῦς συγχρόνου γερμανοῦ φιλοσόφου Χέσσεν (Hessen), ὁ ὅποιος γράφει : « Ἡ ψυχὴ τῶν (τῶν μοναχῶν) ἦτο ἐσωτερικῶς συνδεδεμένη μὲ τοὺς ἀνθρώπους. Οὗτοι ἐδέχθησαν τρόπον τινὰ ἐπάνω τῶν ὅλας τὰς φροντίδας καὶ τοὺς ἀγῶνας, ὅλους τοὺς πόνους καὶ τὰς θλίψεις τῶν ἀνθρώπων καὶ κατέβησαν μαζί τῶν εἰς τὴν βαθυτάτην ἄβυσσον τῆς ἀνάγκης τῶν ἀδελ-

26. Μετάφρασις.

«Καθὼς ἀκριβῶς δὲ οἱ ἔμποροι κατέρχονται εἰς τὸν βυθὸν τῆς θαλάσσης, τρόπον τινὰ εἰς τὸν θάνατον τοῦ ὕδατος, διὰ νὰ εὑρουν ἐκεῖ μαργαρίτας, πού στολίζουν τὸ βασιλικὸν στέμμα, καὶ πορφύραν, τοιουτοτρόπως καὶ οἱ μοναχοὶ ἐξέρχονται γυμνοὶ ἐκ τοῦ κόσμου καὶ κατέρχονται εἰς τὸν βυθὸν τῆς θαλάσσης τῆς κακίας καὶ εἰς τὸ ἀπύθμενον βάθος τοῦ σκότους καὶ παίρνουν ἀπὸ τὰ βάθη καὶ φέρουν ἐπάνω πολυτίμους λίθους, πού εἶναι κατάλληλοι διὰ τὸ στεφάνι τοῦ Χριστοῦ, διὰ τὴν ἐπουράνιον Ἐκκλησίαν, διὰ τὸν νέον αἰῶνα καὶ τὴν φωτεινὴν πόλιν καὶ τὸν ἀγγελικὸν λαόν».

27. Μετάφρασις.

«Διότι ἐγὼ ὀνομάζω (τὸ κοινόβιον) τελειοτάτην κοινωνίαν τοῦ βίου, εἰς τὴν ὅποιαν ἔχει ἐξορισθῆ ἡ ιδιότης τῆς ιδιοκτησίας (κατοχῆς ὑλικῶν ἀγαθῶν) καὶ ἔχει ἐκδιωχθῆ ἡ ἀντίθεσις γνωμῶν, ἐνῶ κάθε ταραχὴ καὶ φιλονεικία καὶ ἔριδες ἔχουν ἀπομακρυνθῆ κοινὰ δὲ εἶναι ὅλα, αἱ ψυχαί, αἱ γῶμαι καὶ ὅλα ἐκεῖνα, μὲ τὰ ὅποια τρέφονται καὶ φροντίζονται τὰ σώματα· κοινὸς ὁ Θεός, κοινὸν τὸ πρὸς διαπραγμάτευσιν ἀντικείμενον τῆς εὐσεβείας, κοινὴ ἡ σωτηρία, κοινὰ τὰ ἀγωνίσματα, κοινοὶ οἱ κόποι, κοινὰ τὰ στεφάνια, ἕνας εἶναι οἱ πολλοὶ καὶ ὁ ἕνας δὲν εἶναι μόνος, ἀλλὰ μέσα εἰς περισσοτέρους. Τί εἶναι ἰσάζιον πρὸς τὴν πολιτείαν αὐτήν; Τί δὲ περισσότερο εὐτυχές; Τί δὲ τελειότερον ἀπὸ τὴν σύνδεσιν καὶ τὴν ἔνωσιν; Τί δὲ περισσότερο θελκτικὸν ἀπὸ τὴν σύνθεσιν τῶν ἡθῶν

φῶν. Τοιουτοτρόπως δὲν ἐζησαν μόνον τὴν ἰδικὴν τῶν ζωὴν, ἀλλὰ συνέζησαν μέσα εἰς τὰ ἐσωτερικὰ βάθη τῶν τὴν ζωὴν τῶν ἀδελφῶν».

27. Περικοπὴ ἐκ τῶν « Ἀσκητικῶν Διατάξεων » τοῦ Μ. Βασιλείου καὶ ἀκριβέστερον ἐκ τοῦ κεφ. ιη' αὐτῶν (Ἐ.Π. 31, 1381).

α) **Λεξιλογικὰ καὶ συντακτικὰ** : τέλος-α-ον = τέλειος. — ἐναντίωσις = ἀντίθεσις. — κοινὰ... κοινός... κοινή... σχῆμα ἀπαριθμήσεως καὶ ἐπαναφορᾶς ἢ ἐπανόδου. — ἐμπόρευμα = ἀντικείμενον, προῖον πρὸς ἀγοραπωλησίαν καὶ διαπραγμάτευσιν. — **Τί ταύτης ... χαριέστερον**; "Ἀνθρωποι" σχήματα ἀνθυποφορᾶς. — ἀκριβής = ὁ μετ' ἀκριβείας γινόμενος, τέλειος. — ἀκρίβεια = τελειότης.

β) **Πραγματικαὶ παρατηρήσεις** : Τὸ κοινοβιακὸν αὐτὸ ἰδεῶδες τοῦ Μ. Βασιλείου ἐπέδρασε τὰ μέγιστα εἰς τὴν μοναχικὴν ζωὴν τῆς Δύσεως. Πρὸς αὐτὸ πρέπει νὰ τεῖνῃ πᾶσα προσπάθεια ἀναγεννήσεως τοῦ μοναχικοῦ βίου.

αφείας και τῆς ἐνώσεως ἀκριβέστερον ; Τὶ τῆς τῶν ἡθῶν και τῶν ψυχῶν συγκράσεως χαριέστερον ; Ἄνθρωποι ἐκ διαφορῶν γενῶν και χωρῶν κινήθεντες εἰς τοσαύτην ἀκριβειαν ταυτότητος συνηρμόθησαν, ὥστε μίαν ψυχὴν ἐν πολλοῖς σώμασι θεωρεῖσθαι και τὰ πολλὰ σώματα μιᾶς γνώμης ὄργανα δεικνύσθαι. Ὁ ἀσθενῶν τὸ σῶμα πολλοὺς ἔχει τῇ διαθέσει συγκάμνοντας· ὁ νοσῶν και καταπίπτων τῇ ψυχῇ πολλοὺς ἔχει τοὺς ἰωμένους και συνδιανιστῶντας αὐτόν ».

28. ΑΝΑΙΡΕΣΙΣ ΤΗΣ ΕΙΚΟΝΟΜΑΧΙΑΣ

(Ἰωάννου τοῦ Δαμασκηνοῦ).

« Ἐπεὶ δὲ ὁ Θεὸς διὰ σπλάγχνα ἐλέους αὐτοῦ κατὰ ἀλήθειαν γέγονεν ἄνθρωπος διὰ τὴν ἡμετέραν σωτηρίαν, οὐχ ὡς τῷ Ἀβραάμ ὄφθη ἐν εἶδει ἀνθρώπου, οὐδὲ ὡς τοῖς προφήταις, ἀλλὰ κατ' οὐσίαν γέγονεν ἀληθῶς ἄνθρωπος, διέτριψέ τε ἐπὶ τῆς γῆς και τοῖς ἀνθρώποις συνανεστράφη, ἐθαυματούργησεν, ἔπαθεν, ἐσταυρώθη, ἀνέστη, ἀνελήφθη, και πάντα ταῦτα κατὰ ἀλήθειαν γέγονε, και ὥραθή ὑπὸ τῶν ἀνθρώπων, ἐγράφη μὲν εἰς ὑπόμνησιν ἡμῶν και διδαχὴν τῶν τῆνικαῦτα μὴ παρόντων, ἵνα μὴ ἐωρακότιες, ἀκούσαντες δὲ και πιστεύσαντες, ἴχωμεν τοῦ μακαρισμοῦ τοῦ Κυρίου. Ἐπεὶ δὲ οὐ πάντες ἴσασι γράμματα, οὐδὲ τῇ ἀναγνώσει σχολάζουσιν, οἱ πατέρες συνείδον, ὥσπερ τινὰς ἀριστείας, ἐν εἰκόσι ταῦτα γράφεσθαι εἰς ὑπόμνησιν σύντομον. Ἀμέλει πολλὰκις μὴ κατὰ νοῦν ἔχοντες τὸ τοῦ Κυρίου πάθος, τὴν εἰκόνα τῆς Χριστοῦ σταυρώσεως ἰδόντες, τοῦ σωτηρίου πάθους εἰς ὑπόμνησιν

28. Περικοτῆ ἐκ τοῦ ἔργου Ἰωάννου τοῦ Δαμασκηνοῦ, ὅπερ ἐπιγράφεται « Ἐκδοσις ἀκριβῆς τῆς ὀρθοδόξου πίστεως » και εἶναι τμῆμα τοῦ γενικωτέρου ἔργου « Πηγὴ γνώσεως » (Ἐ.Π. 94, 1172).

α) **Λεξιλογικά και συντακτικά :** τῆνικαῦτα = κατ' ἐκεῖνον τὸν χρόνον, τότε. — σχολάζω = εὐκαιρῶ, εὐρίσκω καιρὸν. — συνοράω-ῶ = βλέπω ὁμοῦ· βλέπω διὰ μιᾶς ὡς ἐν συνόλῳ· ἀντιλαμβάνομαι ὀρθῶς, κατανοῶ. — ἀριστεία = ἀνδρεία, ἥρωϊκὴ πράξις. — γράφομαι = ζωγραφίζομαι. — ἀμέλει· ἐπιρ. = βεβαίως, ὄντως, ἀναμφιβόλως. — ἐκτύωμα = εἰκὼν ἢ σχῆμα ἐκτυπῶν, ἀνάγλυφον· τὸ ἐκφραζόμενον. — ἐπαλείφω = ἀλείφω, ἐπιχρίω (τοὺς παλαιστοτάτους) διὰ λιπώδους ὕλης· μεταφορικῶς προετοιμάζω κάποιον εἰς ἀγῶνα, παρακινῶ. — ὁμόδουλος = σύνδουλος, συνάνθρωπος. — εὐνοια = εὐνοϊκὴ διάθεσις, ὀφειλομένη συμπαθεῖα. — προσκυνέω-ῶ = προσκλίνω μὲ εὐλάβειαν ἐνώπιόν τινος, χαιρετίζω μὲ ὑπόκλισιν· ἀσπάζομαι μετὰ σεβασμοῦ.

β) **Πραγματικαὶ παρατηρήσεις :** Τὰ ἐν τῇ παρουσίᾳ περικοτῆ λεγόμενα

καὶ τῶν ψυχῶν; Ἄνθρωποι, ποῦ ἐξεκίνησαν ἀπὸ διαφορετικὰ γένη καὶ χῶρας, συνηρμόσθησαν εἰς τόσον μεγάλην τελειότητα ταυτότητος, ὥστε νὰ θεωρῆται, ὅτι εἶναι μία ψυχὴ εἰς πολλὰ σώματα, ἐνῶ τὰ πολλὰ σώματα νὰ παρουσιάζωνται ὡς ὄργανα μιᾶς ψυχῆς. Ὅποιος ἀσθενεῖ σωματικὰ ἔχει πολλοὺς νὰ ὑποφέρουν ψυχικὰ μαζί του· ὅποιος ἀρρωσταίνει καὶ καταπίπτει ψυχικὰ, ἔχει πολλοὺς, ποῦ τὸν θεραπεύουν καὶ τὸν ἀνορθώνουν ὅλοι μαζί».

28. Μετάφρασις.

«Ἐπειδὴ ὁ Θεὸς ἔνεκα τῆς εὐσπλαγχνίας του ἔχει γίνει ἀληθινὰ ἄνθρωπος πρὸς χάριν τῆς σωτηρίας μας, δὲν ἐνεφανίσθη ὅπως εἰς τὸν Ἀβραὰμ μὲ ἀνθρωπίνην ἀπλῶς μορφήν, οὔτε ὅπως εἰς τοὺς προφῆτας, ἀλλὰ κατ' οὐσίαν ἔχει γίνει ἀληθινὰ ἄνθρωπος καὶ ἔζησεν ἐπάνω εἰς τὴν γῆν καὶ συνανεστράφη τοὺς ἀνθρώπους, ἔκαμε θαύματα, ἔπαθεν, ἐσταυρώθη, ἀνέστη, ἀνελήφθη, καὶ (ἐπειδὴ) ὅλα αὐτὰ ἔχουν γίνει ἀληθινὰ καὶ ἔγινεν ὁρατὸς ἀπὸ ὅλους, δι' αὐτὸ ἔγινεν ἀντικείμενον γραπτῆς ἐξιστορήσεως, διὰ νὰ ἐνθυμούμεθα καὶ διδασκώμεθα ἡμεῖς, οἱ ὅποιοι δὲν ἡμεθα παρόντες εἰς αὐτά, ποῦ συνέβησαν τότε, καὶ διὰ νὰ πραγματοποιήσωμεν τὸν μακαρισμὸν τοῦ Κυρίου, ἀφοῦ πιστεύσωμεν, χωρὶς νὰ ἔχωμεν ἴδει, ἀλλὰ μόνον ἀκούσαντες. Ἐπειδὴ δὲ δὲν γνωρίζουν ὅλοι γράμματα, οὔτε εὐρίσκουν καιρὸν διὰ τὴν ἀνάγνωσιν, οἱ πατέρες ἀντελήφθησαν ὡς ὀρθὸν νὰ ζωγραφίζωνται τὰ γεγονότα αὐτὰ εἰς εἰκόνας, ὅπως ἀκριβῶς μερικαὶ ἡρωϊκαὶ πράξεις, διὰ νὰ μᾶς ὑπενθυμίζωνται συντόμως. Πραγματικὰ, πολλάκις, ἐνῶ δὲν ἔχομεν εἰς τὸν νοῦν τὸ πάθος τοῦ Κυρίου, ὅταν ἴδωμεν τὴν εἰκόνα τῆς σταυρώσεως τοῦ Χριστοῦ, ἀφοῦ ἐνθυμηθῶμεν τὸ σωτήριον πάθος, ἀφοῦ ρίψωμεν τοὺς ἑαυτοὺς μας κάτω, προσκυνοῦμεν ὄχι τὴν ὕλην, ἀλλ' αὐτό, ποῦ εἰκονίζεται· ὅπως ἀκριβῶς δὲν προσκυνοῦμεν τὴν ὕλην τοῦ εὐαγγελίου, οὔτε τὴν ὕλην τοῦ Σταυροῦ,

ἀναπτύσσονται ἔκτενῶς ὑπὸ Ἰωάννου τοῦ Δαμασκηνοῦ εἰς τοὺς τρεῖς λόγους του ὑπὲρ τῶν ἁγίων εἰκόνων (Ἐ.Π. 94, 1232 - 1420). — ἐπεὶ δὲ οὐ πάντες ἴσασι γράμματα· εἰς τοὺς λόγους του ὁ Ἰωάννης Δαμασκηνὸς χαρακτηρίζει τὰς εἰκόνας « βίβλους τῶν ἀγραμμάτων ». — « ὡσπερ τινὰς ἀριστείας »· πρβλ. τὴν φράσιν τοῦ αὐτοῦ ἱεροῦ πατρός, κατὰ τὴν ὁποίαν αἱ εἰκόνες εἶναι « στηλογραφίαι εἰς μνήμην τῆς νίκης τῶν ἀριστευσάντων καὶ διαπρεψάντων καὶ τῆς ἀισχύνης τῶν ἠττηθέντων καὶ καταβληθέντων ». — προσκυνοῦμεν οὐ τῇ ὕλῃ, ἀλλὰ τῷ εἰκονιζομένῳ· εἰς τοὺς ἀναφερθέντας τρεῖς λόγους του γενικῶς ὁ ἱερός Δαμασκηνός, διακρίνων μεταξὺ τῆς λατρείας, ποῦ ἀρμόζει εἰς τὸν Θεόν, καὶ τῆς τιμητι-

ἐλευθόντες, πεισόντες προσκυνούμεν οὐ τῇ ὕλῃ, ἀλλὰ τῷ εἰκονιζομένῳ ὡσπερ οὐδὲ τῇ ὕλῃ τοῦ εὐαγγελίου, οὐδὲ τῇ τοῦ σταυροῦ ὕλῃ προσκυνούμεν, ἀλλὰ τῷ ἐκτυπώματι. Ὡσαύτως καὶ ἐπὶ τῆς Θεομήτορος. Ἡ γὰρ εἰς αὐτὴν τιμὴ εἰς τὸν ἐξ αὐτῆς σαρκωθέντα ἀνάγεται ὁμοίως δὲ καὶ τὰ τῶν ἁγίων ἀνδρῶν ἀνδραγαθήματα, ἐπαλείφοντα ἡμᾶς πρὸς ἀνδρείαν καὶ ζῆλον καὶ μίμησιν τῆς αὐτῶν ἀρετῆς καὶ δόξαν Θεοῦ. Ἡ πρὸς τοὺς εὐγνώμονας τῶν ὁμοδούλων τιμὴ ἀπόδειξιν ἔχει τῆς πρὸς τὸν κοινὸν Δεσπότην εὐνοίας καὶ ἡ τῆς εἰκόνης τιμὴ πρὸς τὸ πρωτότυπον διαβαίνει ἔστι δὲ ἄγραφος ἢ παράδοσις, ὡσπερ καὶ τὸ κατὰ ἀνατολὰς προσκυνεῖν καὶ τὸ προσκυνεῖν τὸν σταυρὸν καὶ ἕτερα τούτοις ὅμοια ».

29. ΟΙ ΑΓΙΟΙ ΙΕΡΑΠΟΣΤΟΛΟΙ ΤΩΝ ΣΛΑΒΩΝ ΚΥΡΙΛΛΟΣ ΚΑΙ ΜΕΘΟΔΙΟΣ

(Θεοφυλάκτου Ἀχρίδος).

« Τῆν τῶν Βουλγάρων χώραν ἐφώτισαν ἐν τοῖς ἐσχάτοις τούτοις καιροῖς πατέρες μακάριοι καὶ διδάσκαλοι, λάμπαντες διδάγμασί τε καὶ θαύμασι καὶ βίῳ καὶ λόγῳ καταστάντες παρὰ Θεοῦ ἀμφιδέξιοι, ὧν τὸν πάντα μὲν βίον παραδιδόναι γραφῇ εὐχῆς ἔργον ἐμοί, πλὴν ἀλλὰ κρείττιον τῆς τοῦ λόγου δυνάμεως ὀλίγα δὲ τινα παραθέμενος τοῦ τε

κῆς προσκυνήσεως, τοῦ ἀρμόζει εἰς τὴν εἰκόνα, τονίζει, ὅτι ἡ τιμητικὴ προσκύνησις τῆς εἰκόνης, ἡ ὁποία « πρὸς τὸ πρωτότυπον διαβαίνει », οὐδόλως σημαίνει προσκύνησιν ὕλης. Διὰ τοῦτο τονίζει εἰς τὸν α' λόγον του : « Οὐ προσκυνῶ τῇ ὕλῃ, προσκυνῶ δὲ τὸν τῆς ὕλης δημιουργόν, τὸν ὕλην δι' ἐμὲ γενόμενον καὶ ἐν ὕλῃ κατοικήσει καταδεξάμενον καὶ δι' ὕλης τὴν σωτηρίαν μου ἐργασάμενον ». Παρόμοια τονίζει καὶ ὁ Θεόδωρος ὁ Στουδίτης εἰς τοὺς τρεῖς ἀντιρρητικούς του λόγους κατὰ τῶν εἰκονομάχων.

29. Περικοπή ἐκ τοῦ ἔργου « Βίος καὶ πολιτεία Κλήμεντος ἀρχιεπισκόπου Βουλγάρων », τὸ ὁποῖον ἀποδίδεται εἰς τὸν Θεοφυλάκτον ἀρχιεπίσκοπον Ἀχρίδος ἢ Βουλγαρίας (1α' αἰών) ('Ε.Π. 126). Αἱ διατυπωθεῖσαι ἀμφιβολίαι ὡς πρὸς τὴν συγγραφὴν τοῦ ἔργου ὑπὸ τοῦ Θεοφυλάκτου δὲν εἶναι πειστικά. Δι' αὐτὸ ἀποκρούονται ὑπὸ πολλῶν σοβαρῶν σλαβολόγων. Τὸ κείμενον τῆς περικοπῆς εἶναι εἰλημμένον ἐκ τῆς ἐκδόσεως τοῦ ἔργου ὑπὸ τοῦ καθηγητοῦ Ἰωάννου Ἀναστασίου (Θεσσαλονίκη 1968).

α) Λεξιλογικὰ καὶ συντακτικὰ : ἀμφιδέξιος = ἰκανὸς εἰς τὰ δύο χέρια. — τεκμηριῶ — ὦ = ἀποδεικνύω. — ὁ πολὺς = διαπρεπής, σπουδαῖος. — ἀσυνέ-

ἀλλὰ αὐτὸ τὸ ὅποῖον ἐκφράζεται μὲ τὴν ὕλην. Ἐπίσης αὐτὸ ἰσχύει καὶ διὰ τὴν Θεομήτορα. Διότι ἡ τιμὴ πρὸς αὐτὴν ἀνάγεται εἰς τὸν ἐξ αὐτῆς σαρκωθέντα Κύριον παρόμοιον συμβαίνει καὶ μὲ τὰ κατορθώματα τῶν ἁγίων ἀνδρῶν, τὰ ὅποια παρακινοῦν ἡμᾶς πρὸς ἀνδρείαν καὶ ζῆλον καὶ μίμησιν τῆς ἀρετῆς των καὶ δόξαν Θεοῦ. Ἡ ἐκδήλωσις τιμῆς πρὸς τοὺς εὐγνώμονας ἐκ τῶν συνδούλων (συνανθρώπων) περικλείει τὴν ἀπόδειξιν τῆς ὀφειλομένης συμπαθείας πρὸς τὸν κοινὸν Δεσπότην καὶ ἡ ἐκδήλωσις τιμῆς πρὸς τὴν εἰκόνα μεταβαίνει εἰς τὸ πρωτότυπον· εἶναι δὲ ἄγραφος ἡ παράδοσις (αὐτή), ὅπως καὶ τὸ νὰ προσκυνῶμεν μὲ κατεύθυνσιν πρὸς ἀνατολὰς καὶ τὸ νὰ προσκυνῶμεν τὸν Σταυρὸν καὶ πολλὰ ἄλλα ὅμοια πρὸς αὐτά».

29. Μετάφρασις.

«Κατὰ τοὺς τελευταίους τούτους καιροὺς ἔφεραν τὸ φῶς εἰς τὴν χώραν τῶν Βουλγάρων πατέρες μακάριοι καὶ διδάσκαλοι, οἱ ὅποιοι ἔλαμψαν καὶ μὲ διδασκαλίας καὶ μὲ θαύματα καὶ οἱ ὅποιοι ἔγιναν ἀπὸ τὸν Θεὸν ἱκανοὶ τόσον εἰς τὸν (ἅγιον) βίον, ὅσον καὶ εἰς τὴν διδασκαλίαν, ὀλοκλήρου τῆς ζωῆς τῶν ὀποίων ἡ γραπτὴ ἐξιστόρησις ἀπὸ ἐμὲ εἶναι μὲν εὐχῆς ἔργον, ἀλλ' ὅμως ἀνώτερον τῆς δυνάμεως τοῦ λόγου· ἀφοῦ δὲ παραθέσω ὀλίγα, θὰ ἀποδείξω καὶ τὴν φιλανθρωπίαν τοῦ Θεοῦ καὶ τὴν χάριν καὶ θὰ δείξω εἰς ὅλους τοὺς ἀνθρώπους, ὅτι εἰς ἡμᾶς δὲν ἔχει ὑποστῆ ἁλλοίωσιν ἢ (ἀνθρωπίνῃ) φύσιν, ἀλλ' ἔχει διαστραφῆ ἢ (ἐλευθέρα) θέλησις.

τως = ἀκατανοήτως. — γένος... εἶχον· σχῆμα κατὰ τὸ νοούμενον. — αὐχη-
ρὸς = ἀνδρος, κατάξησης, τραχύς. — τὰ γράμματα = τὸ σύνολον τῶν γραμ-
μάτων τοῦ ἀλφαβήτου. — ὀξὺς = εὐφυής. — ἔκκριτος = ἐπίλεκτος, ἐξαιρετος.

β) **Πραγματικαὶ παρατηρήσεις :** **Μεθόδιος:** ἐγεννήθη περὶ τὸ 815 καὶ ἀπέθανε τὸ 885. — **Κύριλλος:** εἶναι τὸ ὄνομα, τὸ ὅποῖον ἔλαβεν ὁ ἀδελφὸς τοῦ Μεθοδίου Κωνσταντίνος, ὅταν ἐκάρη μοναχὸς ὀλίγον πρὸ τοῦ θανάτου του. Ὁ Κύριλλος ἐγεννήθη τῷ 826 ἢ 827 καὶ ἀπέθανε τῷ 869. — **Παννόνων... Μοράβου:** οἱ δύο ἀδελφοὶ ἐφώτισαν σχεδὸν πάσας τὰς σλαβικὰς χώρας, ἀλλ' ἔδρασαν κυρίως εἰς τὴν Παννονίαν καὶ Μοραβίαν. — **πολύς τὴν ἔξω φιλοσοφίαν:** εἰς τὸν Κύριλλον, ὁ ὅποῖος διετέλεσε καθηγητῆς τῆς Φιλοσοφίας ἐν τῷ Πανεπιστημίῳ τῆς Κωνσταντινουπόλεως, ἐδόθη ὁ σπάνιος κατὰ τοὺς βυζαντινοὺς χρόνους τίτλος τοῦ « φιλοσόφου ». — **αὐχημηρῶ τόπω:** Β' Πέτρ. α', 19. — **πρὸς τὸν Παράκλητον... τοῦ λόγου βοήθεια:** πρβλ. Πράξ. β', 4. — **γράμματα ἐξευρέσθαι:** οἱ δύο ἀδελφοὶ ἐφεύρουν τὴν λεγομένην « γλαγολιτικήν » (γλαγὸλ = λόγος) σλαβι-

Θεοῦ τὴν φιλανθρωπίαν καὶ τὴν χάριν τεκμηριώσονται καὶ δείξω πᾶσιν ἀνθρώποις, ὡς οὐχ ἡ φύσις ἡμῖν ἡλλοίωται, ἀλλὰ διέστραπται ἡ προαίρεσις.

Τίνες οὖν οἱ πατέρες οὗτοι, τάχα ζητεῖτε μαθεῖν ; Μεθόδιος, δὲ τὴν Παννόνων ἐπισκοπὴν ἐκόσμησεν, ἀρχιεπίσκοπος Μουράβου γενόμενος, καὶ Κύριλλος, ὁ πολὺς μὲν τὴν ἔξω φιλοσοφίαν, πλείων δὲ τὴν ἔσω.

Ἐπεὶ δὲ τὸ τῶν Σθλοβενῶν γένος εἶτ' οὖν Βουλγάρων ἀσυνέτως εἶχον τῶν ἐν Ἑλλάδι γλώττει συντεθειμένων γραφῶν, ζημίαν ἡγοῦντο τοῦτο μεγίστην οἱ ἄγιοι, καὶ τὸ μὴ τὸν λόχρον τῶν γραφῶν ἐπανάπτεσθαι τῷ τῶν Βουλγάρων ἀχμηρῷ τόπῳ ἀπαρακλίτου λύτης ἐπιόσυντο ὑπόθεσιν.

Τὶ γοῦν ποιῶσι ; Πρὸς τὸν παράκλητον ἀποβλέπουσιν, οὐ πρῶτον δῶρον αἱ γλώσσαι καὶ τοῦ λόγου βοήθεια. Καὶ παρὰ τούτου τὴν χάριν ταύτην αἰτοῦνται, γράμματά τε ἐξευρέσθαι, δασύτητι Βουλγάρου γλώττης κατάλληλα, καὶ δυνηθῆναι τὰς θείας γραφὰς πρὸς τὴν φωνὴν τοῦ ἔθνους (τῇ ἔρμηρεια) μεταγαγεῖν. Τυχόντες οὖν τοῦ εὐκταίου τούτου χαρίσματος ἐξευρίσκουσι μὲν τὰ Σθλοβενικὰ γράμματα, ἐρμηνεύουσι δὲ τὰς θεοπνεύστους γραφὰς ἐκ τῆς Ἑλλάδος γλώττης εἰς τὴν Βουλγαρικὴν, ποιῶνται δὲ σπουδὴν τοῖς δευτέροις τῶν μαθητῶν παραδοῦναι τὰ θεῖα μαθήματα· οὐκ ὀλίγοι γὰρ τῆς διδασκαλικῆς ταύτης πηγῆς ἔπινον, ὧν ἔκκριτοί τε καὶ τοῦ χοροῦ κορυφαῖοι Γοράσδος τε καὶ Κλήμης καὶ Ναοῦμ καὶ Ἀγγελάριος καὶ Σάββας ».

30. ΤΑ ΑΙΤΙΑ ΤΟΥ ΣΧΙΣΜΑΤΟΣ

(Νείλου Καβάσιλα, ἀρχιεπισκόπου Θεσσαλονίκης).

« Ἠγοῦμεθα δεῖν πρὸς Λατίνους ποιουμένους τὸν λόγον, ἀρχίῃ τινα ἐπινοῆσαι τῷ νογῷ λόγῳ, τὸ εὐλογον μεθ' ἑαυτῆς ἔχουσαν. Ἡ δὲ ἐστὶ τὴν αἰτίαν ἰδεῖν, δι' ἣν ὁ τῶν Ἐκκλησιῶν πόλεμος ἤρξατο μὲν καὶ

κὴν γραφῆν, τῆς ὁποίας τὰ περισσότερα γράμματα ἐλήφθησαν ἐκ τῆς ἑλληνικῆς γλώσσης. — Βουλγάρου γλώττης· συνεκδοχικῶς ἐννοεῖται γενικῶς ἡ σλαβική γλώσσα. — ἐρμηνεύουσι... εἰς τὴν βουλγαρικὴν· οἱ δύο ἀδελφοὶ μετέφρασαν τὴν ἁγίαν Γραφὴν καὶ τὰ λειτουργικὰ κείμενα εἰς τὴν σλαβικὴν, διότι, ὡς λέγει ὁ Ντβόρνικ, « ἐνεπνεύοντο ὑπὸ τοῦ ἑλληνικοῦ τῶν πνεύματος, τοῦ δημοκρατικοῦ καὶ φιλελευθέρου, τὸ ὅποιον σέβεται τὴν οὐτότητα ἀτόμων καὶ ἔθνων ». — κορυφαῖος τοῦ χοροῦ· ὁ ἐπὶ κεφαλῆς τοῦ χοροῦ εἰς τὰς παραστάσεις τῶν τραγωιδῶν. — Γοράσδος... Σάββας· οὔτοι, μετὰ τὸν θάνατον τῶν δύο ἀδελφῶν, διωχθέντες ὑπὸ τῶν λατίνων, « τὴν τῶν Βουλγάρων χώραν ἐφώτισαν ».

Ποῖοι λοιπὸν ἦσαν οἱ πατέρες αὐτοί, ὡς ζητεῖτε νὰ μάθετε; Ὁ Μεθόδιος, ὁ ὁποῖος ἐστόλισε τὴν ἐπαρχίαν τῶν Παννόνων, ἀφοῦ ἔγινεν ἀρχιεπίσκοπος Μοράβου, καὶ ὁ Κύριλλος, ὁ σπουδαῖος μὲν κατὰ τὴν ἔξωτερικὴν φιλοσοφίαν, πολὺ δὲ σπουδαιότερος κατὰ τὴν ἐσωτερικὴν...

Ἐπειδὴ λοιπὸν οἱ ἀνήκοντες εἰς τὸ γένος τῶν Σλοβενῶν ἢ τῶν Βουλγάρων δὲν κατενόουν τὰ ἱερὰ βιβλία, τὰ ὁποῖα εἶχον συντεθῆ εἰς τὴν ἑλληνικὴν γλῶσσαν, οἱ ἅγιοι ἐθεώρουν τοῦτο ὡς μεγάλην ζημίαν, καὶ τὸ ὅτι δὲν ἔκαθεν ὁ λύχνος τῶν ἱερῶν βιβλίων εἰς τὸν κατάξηρον (τραχύν) τόπον τῶν Βουλγάρων, ἔκανε αὐτοὺς ἀπαρηγόρητα λυπημένους. Τί κάνουν λοιπὸν; Προσηλώνουν τὸ βλέμμα των πρὸς τὸν Παράκλητον, τοῦ ὁποῖου πρῶτον δῶρον εἶναι αἱ γλῶσσαι καὶ ἡ βοήθεια εἰς τὸν λόγον. Καὶ ἀπὸ αὐτὸν ζητοῦν τὴν χάριν αὐτὴν, νὰ ἀνακαλύψουν γράμματα (ἄλφαβῆτου) κατάλληλα διὰ τὴν δασύτητα τῆς γλώσσης τῶν Βουλγάρων καὶ νὰ ἠμπορέσουν νὰ μεταφράσουν τὰς θείας γραφὰς εἰς τὴν γλῶσσαν τοῦ ἔθνους αὐτοῦ. Ἀφοῦ ἔλαβον λοιπὸν τὸ χάρισμα, πού εἶχον ἐπιθυμήσει καὶ ζητήσει μὲ προσευχὴν, ἐπισκοποῦν μὲν τὰ γράμματα τοῦ Σλοβενικοῦ ἄλφαβῆτου, μεταφράζουν δὲ τὰς θεοπνεύστους γραφὰς ἐκ τῆς ἑλληνικῆς γλώσσης εἰς τὴν βουλγαρικὴν, προσπαθοῦν δὲ μὲ ζῆλον νὰ παραδώσουν εἰς τοὺς εὐφυστέρους ἐκ τῶν μαθητῶν τὰ θεῖα μαθήματα· διότι πολλοὶ ἔπιναν ἀπὸ τὴν πηγὴν αὐτὴν τῆς διδασκαλίας, ἐκ τῶν ὁποίων ἐπίλεκτοι καὶ κορυφαῖοι τοῦ χοροῦ ἦσαν ὁ Γοράσδος καὶ ὁ Κλήμης καὶ ὁ Ναοὺμ καὶ ὁ Ἀγγελάριος καὶ ὁ Σάββας».

30. Μετάφρασις.

«Ἐὰν κάνωμεν διάλογον μὲ τοὺς Λατίνους, νομίζω, ὅτι πρέπει εἰς τὴν συζήτησιν αὐτὴν νὰ εὐρωμεν κάποιαν ἀρχήν, πού νὰ εἶναι δικαιολογημένη (νὰ ἔχη τὸ δίκαιον μὲ τὸ μέρος της). Ἡ ἀρχὴ δὲ αὐτὴ εἶναι νὰ ἴδωμεν τὴν αἰτίαν, ἔνεκα τῆς ὁποίας ἤρχισεν ὁ πόλεμος τῶν Ἐκκλησιῶν καὶ ἔφθασεν εἰς τόσον μεγάλην ἔντασιν, ὥστε δὲν εἶναι δυνατὸν νὰ ἐλπίζωμεν νὰ λήξῃ, ἐὰν ὁ Θεὸς δὲν βάλῃ τὸ χέρι του (ἐπάνω εἰς τὴν ἐπικρατοῦσαν κατάστασιν). Βλέπομεν δὲ καὶ τοὺς ἰατροὺς καὶ τοὺς ἄλλους, οἱ ὁποῖοι ἐργάζονται ἀποβλέποντες εἰς κάποιον τελικὸν σκοπὸν,

30. Περικοπή ἐκ τοῦ βιβλίου τοῦ Νείλου Καβάσιλα, ἀρχιεπισκόπου Θεσσαλονίκης, περὶ τῶν αἰτίων τῶν διαφωνιῶν ἐν τῇ Ἐκκλησίᾳ (Ἐ.Π. 149, 684).

α) **Λεξιλογικὰ καὶ συντακτικὰ** : ἀκμάζω = εὐρίσκομαι εἰς ἔντασιν, ὄξύτητα. — περιαιρέω-ῶ = μετατοπίζω, ἀπομακρύνω, ἀφανίζω. — κυρῶ-ῶ

ἤκμασεν εἰς τούτουτον, λῆξαι δὲ οὐδ' ἂν ἐλπίζειν ἐστίν, ἂν μὴ Θεὸς χεῖρα ὑπέρσχη. Ὁρωῶμεν δὲ καὶ τοὺς ἰατροὺς καὶ τοὺς ἄλλους, οἳ πρὸς τέλος ἀφορῶντες ἐργάζονται, μὴ πρότερον τῆς θεραπείας εἶδος ὀρίζοντας, πῶν ἂν ὁ τῶν αἰτίων λόγος σαφῆς γένηται. Τῆς γὰρ μὲν αἰτίας περιαιρωθείσης, πάνυ καὶ περὶ τῆς εἰρήνης ἔστιν ἐλπίζειν μενούσης δὲ αὐτῆς, μάταιος ἢ σπουδῆ...

Τὶ τοίνυν ἐστὶ τὸ τῆς διαστάσεως αἷτιον; Τὸ μὴ κοινῇ τῆς οἰκουμένης συνόδῳ κυρωθῆναι τὸ ζητούμενον, τὸ μὴ προβῆναι τὴν λύσιν κατὰ τὰ παλαιὰ τῶν Πατέρων ἐν τοιούτοις ἔθῃ; ἀλλὰ τοὺς μὲν Ρωμαίους διδασκάλους τοῦ ζητουμένου ἐθέλειν καθέζεσθαι, τοὺς δὲ ἄλλους ἐν μαθητῶν μοῖρα ὑπακούοντας ἔχειν... Εἰ δὲ πολλάκις Λατῖνοι τὰ αὐτὰ λέγοιεν, ἐπισείοντες ἡμῖν τὴν τοῦ πάπα ἀρχὴν, ἐκεῖνο ἐροῦμεν, ὅτι τὸ ταῦτα ποιεῖν καταλύειν μᾶλλον ἐστὶ τὴν ἀρχὴν τὴν αὐτοῦ.

Ὁ τῆς ἱερῆς δωδεκάδος ἔξαρχος, ὁ τῶν ἀποστόλων ἄκρος, ὁ θεῖος Πέτρος, καὶ διορθούμενος παρὰ τοῦ Παύλου ἀνέχεται, καὶ ἐπιτιμώμενος σιωπᾷ καὶ δικαιότερον ἢ ὁ πάπας λέγειν ἔχων, ὡς τὰ γε ἔμοι πεπραγμένα νόμος τοῖς ἄλλοις, κορυφαίῳ γε ἀποδειχθέντι τοῦ ἱεροῦ χοροῦ· ταῦτα οὐκ εἶπεν, ἀλλὰ τὴν τε ἐπιτίμησιν ἀσμένως ἐδέξατο καὶ τοῖς παρὰ τοῦ Παύλου κειμένοις οὐκ ἀντιλέγει. Τὶ γὰρ φησιν ὁ μακάριος Παῦλος Γαλάταις γράφων; «Ὅτε δὲ ἦλθε Πέτρος εἰς Ἀντιόχειαν, κατὰ πρόσωπον αὐτῷ ἀντέστην, ὅτι κατεγνωσμένος ἦν».

31. ΑΙ ΠΡΟΣ ΕΝΩΣΙΝ ΑΠΟΠΕΙΡΑΙ — ΣΥΝΟΔΟΣ ΦΛΩΡΕΝΤΙΑΣ (Μάρκου τοῦ Εὐγενικοῦ).

«Ἀλλὰ τί δρώσωμεν πρὸς τοὺς μέσους τούτους Γραικολατίνους, οἳ τὴν μεσότητα περιέποντες, τὰ μὲν ἐπαινοῦσι τῶν λατινικῶν ἐθῶν καὶ δογμάτων ἀναφανδόν, τὰ δ' ἐπαινοῦσι μὲν, ἀλλ' οὐκ ἂν ἔλοιτο,

= δίδω εἰς κάτι κύρος· ἐπικυρώνω· ἀποφασίζω· ἐκδίδω ἀπόφασιν. — καθέζομαι = καθίζω, τοποθετῶ τὸν ἑαυτόν μου εἰς θέσιν καθήμενου· κάθομαι. — μοῖρα = μέρος, τμῆμα. — ἐπισείω = σείω, κινῶ τι κατὰ τινος πρὸς ἐκφοβισμόν. — ἔξαρχος = ὁ κάμνων ἑναρξίν τινος, ἀρχηγός, κορυφαῖος. — διορθώω = ἀποκαθιστῶ εἰς τὴν προσήκουσαν τάξιν, ὑποδεικνύω τὸ σφάλμα. — ὡς τὰ γε ἔμοι πεπραγμένα...· ἀνάμξις πλαγίου καὶ εὐθέως λόγου· δοκιμώτερον θὰ ἦτο ἀντὶ τοῦ «ἔμοι» νὰ τεθῆ «αὐτῷ». — κείμαι = μεταφορικῶς καταλογίζομαι εἰς βᾶρος τινός.

β) Πραγματικαὶ παρατηρήσεις : Γαλάταις· Γαλ. β', 11-15.

νά μὴ καθορίζουν προηγουμένως τὸ εἶδος τῆς θεραπείας, πρὶν γίνῃ σαφῆς ἡ αἰτιολογία (τῆς νόσου). Διότι, ὅταν μὲν ἀπομακρυνθῇ ἡ αἰτία, τότε εἶναι δυνατὸν νὰ ἔχωμεν ἐλπίδα διὰ τὴν εἰρήνην· ὅταν ὅμως αὐτὴ (ἡ αἰτία) ἐξακολουθῇ νὰ ὑφίσταται, τότε εἶναι ματαία ἡ προσπάθεια...

Ποῖον λοιπὸν εἶναι τὸ αἷτιον τῆς διαστάσεως; Τὸ νὰ μὴ ληφθῇ ἀπόφασις διὰ τὸ συζητούμενον ζήτημα ἀπὸ μίαν κοινὴν σύνοδον τῆς οἰκουμένης, τὸ νὰ μὴ προτείνωμεν (προχωρῶμεν εἰς) τὴν λύσιν σύμφωνα μὲ τὰ παλαιὰ ἔθιμα τῶν Πατέρων διὰ τοιαῦτα ζητήματα· ἀλλ' οἱ μὲν Ρωμαῖοι νὰ θέλουν νὰ τοποθετοῦν τὸν ἑαυτὸν των εἰς τὴν καθέδραν τῶν διδασκάλων διὰ τὸ συζητούμενον ζήτημα, ἐνῶ οἱ ἄλλοι (οἱ Ἀνατολικοὶ) εἰς τὸ μέρος τῶν μαθητῶν νὰ ὀφείλουν νὰ ὑπακούουν... Ἐὰν δὲ οἱ Λατῖνοι πολλὰς φορὰς λέγουν τὰ ἴδια πράγματα, παρουσιάζοντες εἰς ἡμᾶς πρὸς ἐκφοβισμόν τὴν ἐξουσίαν τοῦ πάπα, θὰ ἀπαντήσωμεν, ὅτι τὸ νὰ κάνουν αὐτὸ εἶναι μᾶλλον δυνατὸν νὰ διαλύῃ τὴν ἐξουσίαν του...

Ὁ κορυφαῖος τῆς ἱερᾶς δωδεκάδος (τῶν ἀποστόλων), ὁ ὑψηλότατος ἐκ τῶν ἀποστόλων, ὁ θεῖος Πέτρος, καὶ ὅταν ἀκούῃ ὑπόδειξιν τῶν σφαλμάτων τοῦ ἀπὸ τὸν Παῦλον, δεικνύει ἀνοχήν, καὶ ὅταν δέχεται ἐπίπληξιν, σιωπᾷ· καὶ ἐνῶ θὰ εἶχε περισσότερον δίκαιον ἀπὸ τὸν πάπαν νὰ λέγῃ, ὅτι ἐκεῖνα τὰ ὅποια ἔχουν (ὑπ' αὐτοῦ) πραχθῇ εἶναι διὰ τοὺς ἄλλους νόμος, ἐφ' ὅσον βέβαια ἐγένετο ὁ κορυφαῖος τοῦ ἱεροῦ χοροῦ (παρὰ ταῦτα) δὲν εἶπεν αὐτά, ἀλλὰ καὶ τὴν ἐπίπληξιν ἐδέχθη εὐχαρίστως καὶ δὲν φέρει ἀντίρρησιν εἰς ὅσα καταλογίζονται ἀπὸ τὸν Παῦλον ἐναντίον του. Διότι τί λέγει ὁ μακάριος Παῦλος γράφων πρὸς τοὺς Γαλάτας; «Ὅταν δὲ ἦλθε Πέτρος εἰς τὴν Ἀντιόχειαν, ἐπὶ παρουσίᾳ τοῦ ἀντέστην καὶ διεφώνησα πρὸς αὐτόν, διότι ἦτο ἀξιοκατάκριτος».

31. Μετάφρασις.

Ἄλλὰ πῶς θὰ συμπεριφερθῶμεν πρὸς τοὺς μέσους αὐτοὺς Γραικολατίνους, οἱ ὅποιοι, μεταχειριζόμενοι κακῶς τὴν μέσῃν λύσιν, ἀλλὰ μὲν ἀπὸ τὰ λατινικὰ ἔθιμα καὶ δόγματα ἐπαινοῦν ὀλοφάνερα, ἀλλὰ

31. Περικοπή ἐκ τῆς ἐγκυκλίου τοῦ Μάρκου τοῦ Εὐγενικοῦ « τοῖς ἀπανταχοῦ τῆς γῆς καὶ τῶν νήσων εὐρισκομένοις Ὀρθοδόξοις Χριστιανοῖς » (Δ.Σ.Μ. 427-428).

α) Λεξιλογικὰ καὶ συντακτικὰ : περιέπω = μεταχειρίζομαι· κακομεταχειρίζομαι. — ἀναφανδόν = ὀλοφάνερα. — αἰρέομαι - οὔμαι (ἀορ. εἰλόμην) = (μέσ.) δέχομαι διὰ τὸν ἑαυτὸν μου. — αὐτομολέω-ῶ = (ἐπὶ στρατιωτῶν) προδίδων καὶ ἐγκαταλείπων τὴν τάξιν μου, καταφεύγω εἰς τὸν ἐχθρόν. — μετὰ τοῦ

τὰ δ' οὐδ' ἐπαινοῦσιν ὅλως· Φευκτέον αὐτούς. Οὐ γὰρ ἵνα μάθωσιν, ἀλλ' ἵνα λάβωσι, πρὸς ἐκείνους αὐτομολοῦσι. « Ποία δὲ κοινωνία φωτὶ πρὸς σκότος; Ἡ τίς συμφώνησις Χριστῶ πρὸς Βελίαρ; ». Ἡ « τίς μερὶς πιστῶ μετὰ ἀπίστου; ». Ἡμεῖς μὲν γὰρ μετὰ τοῦ Δαμασκηνοῦ καὶ τῶν Πατέρων ἀπάντων ἐκ τοῦ Υἱοῦ τὸ Πνεῦμα οὐ λέγομεν· οὗτοι δὲ μετὰ τῶν Λατίνων ἐκ τοῦ Υἱοῦ τὸ Πνεῦμα λέγουσι... Καὶ ἡμεῖς μὲν ἀθεμίτως καὶ παρανόμως καὶ τοῖς Πατέρασιν ἐξ ἐναντίου τὴν ἐν τῷ συμβόλῳ προσθήκην γεγενῆσθαι φαμεν· οὗτοι δὲ αὐτὴν θεμιτῶς καὶ εὐλόγως διορίζονται γεγενῆσθαι... Καὶ ἡμεῖς μὲν τὸν πάπαν ὡς ἓνα τῶν πατριαρχῶν λογιζόμεθα, καὶ τοῦτό γε ἂν ὀρθόδοξος ἦ· οὗτοι δὲ αὐτὸν βικάριον τοῦ Χριστοῦ καὶ πατέρα καὶ διδάσκαλον τῶν χριστιανῶν ἀπάντων μάλα σεμνῶς ἀποφαίνονται... Φεύγετε οὖν αὐτούς, ἀδελφοί, καὶ τὴν πρὸς αὐτούς κοινωνίαν. Στήκετε κρατοῦντες τὰς παραδόσεις, ἃς παρελάβετε, τὰς τε ἐγγράφους καὶ τὰς ἀγράφους ».

32. ΑΠΟΚΡΙΣΙΣ ΠΡΟΣ ΛΟΥΘΗΡΑΝΟΥΣ ΘΕΟΛΟΓΟΥΣ ΠΕΡΙ ΣΧΕΣΕΩΣ ΠΙΣΤΕΩΣ ΚΑΙ ΕΡΓΩΝ

(Ἰερεμίου Β', πατριάρχου Κωνσταντινουπόλεως).

« Καὶ τὸ μὲν ὀδηγήσαι, Θεοῦ, τὸ δὲ ἄξιός εἶναι τοῦ κρατηθῆναι ὑπὸ τῆς χειρὸς αὐτοῦ, τῆς ἡμετέρας γινέσθω σπουδῆς... Οὐ γὰρ μόνον τὸ πιστεῦσαι καταλλαγῆ, ἀλλὰ καὶ βίον σπουδαῖον ἐνδείξασθαι δεῖ.

Δαμασκηνοῦ: Ἐ.Π. 93, 832. — διορίζομαι = ὀρίζω, διακηρύττω. — βικάριος = λατ. vicarius = ἀντικαταστάτης. — σεμνῶς = σπουδαιοφανῶς, σοβαροφανῶς (εἰρωνεῖα).

β) Πραγματικὰ παρατηρήσεις: μέσους... Γραικολατίνους ἢ ἐγκύκλιος τοῦ Μάρκου Εὐγενικοῦ ἐγράφη περὶ τὸ 1440 ἐκ Λήμνου ἐναντίον τῶν « Γραικολατίνων » ἢ « Λατινοφρόνων », μὲ τὴν ἀπαίτησιν τῶν ὁποίων ὁ Μᾶρκος Εὐγενικός εἶχεν ἐξορισθῆ ἐκεῖ ὑπὸ τοῦ αὐτοκράτορος Ἰωάννου Παλαιολόγου. Οὗτοι, ἀποτυχόντες νὰ ἐπιβάλουν ἐπὶ τῶν Ὀρθοδόξων τὴν Φλωρεντινὴν ἔνωσιν, κατέφευγον εἰς θεολογικὰς « μεσότηας » πρὸς παραπλάνησιν τῶν ἀφελεστέρων, διακηρύσσοντες ὅτι μὲ τὸν συνοδικὸν τόμον οὐδόλως ἔβηγ ἡ ὀρθόδοξος παράδοσις. Δι' αὐτὸ ὁ Μᾶρκος Ἐφέσου ἐθεώρησε καθῆκόν του ν' ἀπευθυνθῆ διὰ τῆς ἐγκυκλίου ταύτης εἰς ὅλους τοὺς Ὀρθοδόξους καὶ ἰδίως πρὸς τοὺς κατόικους τῶν λατινοκρατουμένων νήσων, νὰ καταδικάσῃ τὴν ψευδῆ ἔνωσιν τῆς Φλωρεντίας καὶ νὰ ἐπισημάνῃ τὰς κυριωτέρας διαφοράς, αἱ ὁποῖαι χωρίζουν τοὺς Ὀρθοδόξους καὶ τοὺς Λατίνους. — « ποία δὲ κοινωνία... ἀπίστου » Β' Κορ. στ', 14-15. — Βελίαρ ἢ Βελιάλ = ἔβρ. ἀνωφελές· ἀδικία· Σατανᾶς. — στήκετε κρατοῦντες τὰς παραδόσεις Β' Θεσσ. β', 15.

δὲ τὰ ἐπαινοῦν μὲν, ἀλλὰ δὲν θὰ τὰ ἐδέχοντο διὰ τὸν ἑαυτὸν των, ἄλλα δὲ δὲν τὰ ἐπαινοῦν καθόλου; Πρέπει νὰ ἀποφεύγωμεν αὐτούς. Διότι προδίδοντες τὴν Ὁρθοδοξίαν καταφεύγουν εἰς ἐκείνους (τοὺς Λατίνους) ὄχι διὰ νὰ μάθουν, ἀλλὰ διὰ νὰ πάρουν (ὕλικας ἀμυβίας). «Ποία δὲ ἐπικοινωνία ὑπάρχει μεταξὺ φωτὸς καὶ σκότους; Ἡ ποία συμφωνία ὑπάρχει μεταξὺ Χριστοῦ καὶ Βελίας;». Ἡ «ποῖον μερίδιον ἤμπορεῖ νὰ ἔχη ἓνας πιστὸς μὲ ἓνα ἄπιστον;». Διότι ἡμεῖς μὲ τὸν Δαμασκηνὸν καὶ ἄλλους τοὺς Πατέρας δὲν κηρύττομεν ὅτι τὸ Πνεῦμα ἐκπορεύεται ἐκ τοῦ Υἱοῦ· αὐτοὶ δὲ μαζὶ μὲ τοὺς λατίνους λέγουν, ὅτι τὸ Πνεῦμα ἐκπορεύεται ἐκ τοῦ Υἱοῦ... Καὶ ἡμεῖς μὲν λέγομεν, ὅτι ἡ προσθήκη (τοῦ Filioque) ἔχει γίνεαι εἰς τὸ σύμβολον τῆς πίστεως ἀδίκως καὶ παρανόμως καὶ ἀντιθέτως πρὸς τοὺς Πατέρας· αὐτοὶ δὲ διακηρύττουν, ὅτι ἡ προσθήκη αὐτὴ ἔχει γίνεαι νομίμως καὶ ὀρθῶς. Καὶ ἡμεῖς μὲν θεωροῦμεν τὸν πάπαν ὡς ἓνα τῶν πατριαρχῶν, καὶ τοῦτο βεβαίως γίνεται, ἐὰν αὐτὸς εἶναι ὀρθόδοξος· αὐτοὶ δὲ παρουσιάζουν αὐτὸν πολὺ σπουδαιοφανῶς ὡς βικάριον τοῦ Χριστοῦ καὶ πατέρη καὶ διδάσκαλον ὅλων τῶν Χριστιανῶν... Ἀποφεύγετε λιπὸν αὐτούς, ἀδελφοί, καὶ τὴν πρὸς αὐτούς ἐπικοινωνίαν. Νὰ μείνετε ἀμετακίνητοι κρατοῦντες τὰς παραδόσεις, τὰς ὁποίας παρελάβετε, καὶ τὰς γραπτὰς καὶ τὰς ἀγράφους».

32. Μετάφρασις.

«Τὸ νὰ μᾶς καθοδηγήσῃ κανεὶς εἶναι μὲν ἔργον τοῦ Θεοῦ, ἀλλὰ τὸ νὰ εἴμεθα ἄξιοι νὰ κρατηθῶμεν ἀπὸ τὸ χερί του ἅς γίνῃ ἔργον τῆς ἰδικῆς μας προσπαθείας... Διότι δὲν εἶναι μόνον τὸ νὰ πιστεύσωμεν συμφιλί-

32. Ἡ περικοπὴ αὐτὴ εἶναι εἰλημμένη ἐκ τῆς πρώτης τῶν τριῶν ἀποκρίσεων τοῦ Ἱερεμίου Β', πατριάρχου Κωνσταντινουπόλεως πρὸς τοὺς Βυρτεμβεργίους Λουθηρανούς θεολόγους, οἵτινες ἦσαν περὶ τὴν Θεολογικὴν Σχολὴν τοῦ Πανεπιστημίου τῆς Τυβίγγης. Οὗτοι, ἐλπίζοντες εἰς ἔνωσιν τοῦ συντηρητικοῦ Λουθηρανισμοῦ καὶ τῆς Ὁρθοδόξου Ἐκκλησίας, ἔστειλαν εἰς τὸν Πατριάρχην τὴν Αὐγουσταίαν Λουθηρανικὴν ὁμολογίαν εἰς ἑλληνικὴν μετάφρασιν καὶ ἀντήλλαξαν μετ' αὐτοῦ ἐπιστολάς ἐπὶ τῶν σημείων ἐπαφῆς καὶ τῶν διαφορῶν, ποὺ ὑφίστανται μεταξὺ τῶν δύο ὁμολογιῶν. Ὁ Πατριάρχης Ἱερεμίας Β', συνεργασθεὶς πρὸς διατύπωσιν τῶν ἀποκρίσεων τῶν μετὰ ἐπιφανῶν ὀρθοδόξων ἑλλήνων θεολόγων, ἐμεινεν ἀσύστηρως προσηλωμένος εἰς τὴν ὀρθόδοξον παράδοσιν (Δ.Σ.Μ., σελ. 437 καὶ 451-452).

α) **Λεξιλογικά** καὶ **συντακτικά** : **καταλλαγή** = συμφιλίωσις (μὲ τὸν Θεόν). **σκάμμα** = τόπος τοῦ γυμναστηρίου πρὸς τέλεισιν τοῦ ἀγωνίσματος τοῦ ἄλματος ἢ τῆς πάλης. — **ἀπογιγνώσκω** — ἐγκαταλείπω σχε-

Οὐδὲν γὰρ ἀπὸ τῆς χάριτος ὀφελούμεθα ἀκαθάρτως ζῶντες, ἀλλὰ καὶ μᾶλλον βλαπτόμεθα, ὅτι μετ' ἐπίγνωσιν τοιαύτην καὶ δωρεὰν ἐπὶ τὰ πρότερα ἐπανερχόμεθα κακά. "Ἐως οὖν ἐν τῷ σκάμματι ἔσμεν, ἕως ἐν τῷ ἀμπελῶνι ἐργαζόμεθα, ἕως λείπεται ἡ ἐνδεκάτη, προσέλθωμεν καὶ βίον ἐπιδειξόμεθα ὀρθὸν καὶ ἐνάρετον, ἵνα τῶν αἰωνίων ἀπολαύσωμεν ἀγαθῶν... "Ἐως οὖν ὁ τῆς δωρεᾶς οὗτος χρόνος, μηδεὶς ἀπογνωσκέτω. Τότε γὰρ τῆς ἀπογνωσεως καιρὸς, ὅταν ὁ νεμφῶν κλείηται, ὅταν ἀπολαύσωσιν οἱ μέλλοντες ἀξιούσθαι τοὺς κόλπους τοῦ πατριάρχου τῶν ἀγαθῶν· νῦν δὲ οὐπω. "Ἐτι γὰρ τὸ θέατρον συνέστηκεν, ἔτι ὁ ἀγὼν ἐνέστηκεν, ἔτι τὰ βραβεῖα μετέωρα. Σπουδάσωμεν τοίνυν δρόμον χρεῖα, καὶ τούτου σφοδρῶς. "Ἐπὶ τὴν τελειότητα φερόμεθα, βίον ἀριστον κτησόμεθα μετὰ πίστεως ἀληθοῦς καὶ βίον ἔχωμεν ὀρθὸν τὸν κατ' ἐντολήν... Οὐ γὰρ δεῖ αἰεὶ περὶ τὰ στοιχεῖα στρέφεσθαι, οὐδὲ μόνον θεμέλιον πῆξαι, ἀλλὰ καὶ τὸ λοιπὸν τῆς οἰκοδομῆς τελειῶσαι καὶ αὐτὴν τὴν ὀροφὴν καὶ τὴν τελειότητα τῶν ἀγαθῶν».

33. ΕΚΥΡΙΕΥΘΗ Η ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΥΠΟΛΙΣ

(Γεωργίου Σχολαρίου - Γενναδίου).

« Μνήσθητε πόσον τε καὶ ποταπὸν ὑπέηρχε τὸ γένος ἡμῶν. "Ἦν γὰρ σοφόν, ἐνδοξόν, γενναῖον, φρόνιμον, ἀνδρείον, πᾶσαν τὴν οἰκουμένην ὑποτάξαν εἰς μοναρχίαν καὶ μὴν τῇ κατ' ἀρετὴν σπουδῇ ἀπομαξάμενον τὴν καθ' ὅλου ἀρετὴν, καθάπερ σπόγγος τὰ ράματα. "Ἀλλὰ, νῦν, φεῦ τῶν κακῶν!, ἀπώλετο πᾶν. "Ἐάλω γὰρ ἡ Κωνσταντινούπολις, ἧς μόνον ἐν τῷ μνησθῆναι ἔστιν ἐκρηῖλαι φωνὴν μετὰ κραυγῆς καὶ ὀλολογμοῦ καὶ πνεῦσαι τὰ λοισθια. "Ἀλούσης γάρ, ἐμίανθη θυσιαστήρια, κατεπατήθη τὰ ἱερά, χύσις αἵματος πολλὴ γέγονεν, ἐμίανθησαν μονάστριαι, ἐφθάρησαν παρθένοι, ἀπεκεφαλίσθησαν βρέφη· ἀπέθανον μαχαίραις τῶν ἀσεβῶν ἄρχοντες, ἱερεῖς, ἄνδρες, γυναῖκες, ἡλικία πᾶσα. Οἴμοι τῷ τάλαιπῶρῳ τε καὶ ἀθλίῳ! Τίς ἱκανὸς ἐκτραγωδήσῃαι τὸ μέγα τοῦτο πάθος καὶ τοῖς εἰς ἔπειτα ἀναγγεῖλαι τὴν συμφορὰν :

διον, παραιτοῦμαι τίνος ἀπελπίζομαι. — συνέστηκα = ὑπάρχω. — ἔτι... ἔτι... ἔτι...· σχῆμα ἐπαναφορᾶς ἢ ἐπανόδου. — στοιχεῖον = θεμελιώδης ἀρχή· λέπτομέρεια.

β) Πραγματικαὶ παρατηρήσεις : οὐ γὰρ μόνον τὸ πιστεῦσαι· πρβλ. 'Ιακ. α', 14 : « Τὸ τὸ ὄφελος, ἀδελφοί μου, ἐὰν πίστιν λέγη τις ἔχειν, ἔργα δὲ μὴ ἔχη : ».

ωσις με τὸν Θεόν, ἀλλὰ πρέπει νὰ παρουσιάσωμεν καὶ ἐξαιρετὸν βίον. Διότι τίποτε δὲν ὠφελούμεθα ἀπὸ τὴν θείαν Χάριν, ὅταν ζῶμεν ἀκαθάρτως, ἀλλὰ καὶ μᾶλλον βλαπτόμεθα, διότι ὕστερα ἀπὸ τοιοῦτου εἶδους ἐνσυνείδητον γνῶσιν καὶ δωρεὰν ἐπανερχόμεθα εἰς τὰ προηγούμενα κακά. Ἐφ' ὅσον λοιπὸν εὐρισκόμεθα εἰς τὸ σκάμμα (τοῦ γυμναστηρίου), ἐφ' ὅσον ἐργαζόμεθα εἰς τὸν ἀμπελῶνα, ἐφ' ὅσον ὑπολείπεται ἡ ἐνδεκάτη ὥρα, ἃς προσέλθωμεν καὶ ἃς ἐπιδείξωμεν ὀρθὴν καὶ ἐνάρετον ζωὴν, διὰ νὰ ἀπολαύσωμεν τὰ αἰώνια ἀγαθὰ... Ἐφ' ὅσον λοιπὸν ὑπάρχει ὁ χρόνος αὐτὸς τῆς δωρεᾶς, κανεὶς ἃς μὴ ἐγκαταλείπη τὴν προσπάθειαν. Διότι τότε εἶναι ὁ καιρὸς τῆς ἀπογοητεύσεως, ὅταν κλείεται ὁ νυμφῶν, ὅταν ἀπολαμβάνουν τὰ ἀγαθὰ ἐκεῖνοι, ποὺ θὰ γίνουν ἄξιοι τῶν κόλπων τοῦ Ἀβραάμ· τῶρα ἔμωσ ὄχι ἀκόμη. Διότι ἀκόμη τὸ θέατρον ὑπάρχει, ὁ ἀγὼν εἶναι ἀκόμη παρών, τὰ βραβεῖα εἶναι ἀκόμη ἀβέβαια (ἐκκρεμῆ). Ἄς προσπαθῆσωμεν λοιπὸν με προθυμίαν· πρέπει νὰ κάμωμεν δρόμον καὶ μάλιστα κουραστικόν. Ἄς ὀδηγῶμεν τοὺς ἑαυτοὺς μας πρὸς τὴν τελειότητα, ἃς ἀποκτήσωμεν ἀρίστην ζωὴν με πίστιν ἀληθινὴν καὶ ἃς ἔχωμεν ὀρθὸν βίον σύμφωνα με τὴν ἐντολὴν (τοῦ Θεοῦ)... Διότι δὲν πρέπει νὰ στρέφωμεν πάντοτε τὸ ἐνδιαφέρον μας γύρω ἀπὸ τὰς στοιχειώδεις ἀρχὰς ἢ νὰ θέσωμεν μόνον τὸ θεμέλιον, ἀλλὰ νὰ ὀλοκληρώσωμεν καὶ τὸ ὑπόλοιπον μέρος τῆς οἰκοδομῆς καὶ αὐτὴν τὴν στέγην καὶ τὴν τελειότητα τῶν ἀγαθῶν».

33. Μετάφρασις.

«Ἐνθυμηθῆτε πόσον μέγα καὶ πόσον ἐκλεκτὸν ἦτο τὸ γένος μας. Διότι ἦτο σοφόν, ἐνδοξόν, γενναῖον, φρόνιμον, ἡρωϊκόν, ποὺ ὑπέταξεν ὀλόκληρον τὴν οἰκουμένην εἰς ἓνα βασιλεῖον καὶ ποὺ με τὸν ἐνάρετον ζῆλον μάλιστα ἀπερρόφησεν ὀλόκληρον γενικῶς τὴν ἀρετὴν, καθὼς ἀκριβῶς τὸ σφουγγάρι τὰ νερά. Ἀλλὰ τῶρα, ἀλλοίμονον διὰ τὰ κακά! ἐχάθη κάθε τι. Διότι ἔπεσεν εἰς τὰ χέρια τῶν ἐχθρῶν ἡ Κωνσταντινουπόλις, τῆς ὁποίας καὶ μόνον ἡ ἀνάμνησις εἶναι δυνατὸν νὰ μᾶς κάμη νὰ

33. Ὁ θρῆνος οὗτος διὰ τὴν ἄλωσιν τῆς Κωνσταντινουπόλεως ὑπάρχει ἐν Ἐ.Π. 160, 263 - 264.

α) **Λεξιλογικὰ καὶ συντακτικὰ** : ποτ(δ)απόσ = ὁποῖός τις, τί λογῆς· πόσον ἐνδοξος. — ἐμιάνθη... ἡλικία πᾶσα· ἀσύνδετον, ποὺ φανερῶνει παραστατικῶς τὸ πληθὸς τῶν δεινῶν. — ἄλλος ἐξ ἄλλου· παρήχησις.

β) **Πραγματικαὶ παρατηρήσεις** : τὸ γένος ἡμῶν· ὁ Γεννάδιος καὶ εἰς

Φεῦ! ποῦ ἡ βασιλικὴ παράστασις καὶ παράταξις; Ποῦ ἡ τῶν παλατιῶν σύνταξις; Ποῦ ὁ τοσοῦτος ἔσμος τῶν ἀρχόντων; Ποῦ τὰ παιδευτήρια τῆς σοφίας; Οἴμοι τῷ τάλανι! Ποῦ ἡ πατριαρχικὴ διοίκησις; Ποῦ ἡ τῆς τοῦ Χριστοῦ Ἐκκλησίας καλλονή; Ποῦ ὁ τοσοῦτος καὶ τηλικούτος τοῦ ἀρχιερατικοῦ καὶ μοναχικοῦ τάγματος χορός; Κατεπόθησαν ὑπὸ τοῦ Μωάμεθ. Καὶ οὐκ ἐν τῇ βασιλευούσῃ μόνῃ τὰ κακὰ, ἀλλὰ καὶ εἰς τὰς μετ' αὐτὴν ἔτι καὶ πλείω καὶ χεῖριστα. Ταῦτα δὲ πάντα διὰ τὰς ἀμαρτίας ἡμῶν. Ὅταν δὲ πρὸς ταῦτα ἀποβλέψω, ἄλλος ἐξ ἄλλον γίνομαι, ἡ ψυχὴ μου ταράττεται καὶ ἰλιγγιᾷ μου τὸ πνεῦμα».

34. ΥΠΟ ΤΟΝ ΤΟΥΡΚΙΚΟΝ ΖΥΓΟΝ — ΝΕΟΜΑΡΤΥΡΕΣ

(Νεκταρίου, πατριάρχου Ἱεροσολύμων).

«Καὶ μὴν τοιαύτη τῆς ἀνατολίδος νῦν ἡ κατάστασις. Οὐ γάρ ἐστι πόλις καὶ τόπος, ὅπη τῶν ὀρθοδόξων ἡμῶν οὐ προχέονται ὑπὲρ τῆς εὐσεβείας τὰ αἵματα. Καὶ μειράκια ἐωράκαμεν πρὸ ὀλίγων ἐτῶν τῇ τομῇ τῆς μαχαίρας ἀφόβως ὑποκλίναντα τὸν αὐχένα. Οὐκ ἔχομεν γὰρ τῶν ἀρχαίων μαρτύρων τὸ καύχημα, ἀλλ' ὅπερ ἔχομεν οὐ μικρόν... Πῶς οἴεσθε τοὺς ὑπὲρ Χριστοῦ κακουχομένους καὶ διὰ τὴν ὁμολογίαν καθ' ἐκάστην ταλαιπωρουμένους, πεινῶντάς τε καὶ διψῶντας καὶ γυμνητέυοντάς τε καὶ κολαφιζομένους καὶ ἀστατοῦντας καὶ λειδορουμένους, διωκομένους τε καὶ βλασφημομένους καὶ ὡς περικαθάρματα νομιζομένους καὶ περίφημα ἕως ἄρτι; Καὶ εἴ τι προσκτῶνται ἰδρώτι τοῦ προσώπου, οὐκ εἰς τρυφὴν οἰμενοῦν, οὐκ εἰς δόξαν, οὐκ εἰς θελήματα σαρκός, ἀλλ' εἰς τὸ τελεῖν τοὺς βασιλικούς φόρους ὑπὲρ δυνάμιν ὄντας. Πῶς οἴεσθε τοὺς τοιοῦτους; Εἴ μὲν ἦσαν ἐκ λατίνων, μάρτυρας ἀντιλογίας ἐκτὸς ὀνομάσατε ἂν. Μάρτυρας ἡμεῖς τοὺς ἡμετέρους τοιοῦτους ὄντας ἂν μὴ καλοῖμεν, ἀλλ' ἀθλητάς γε κρίνομεν καὶ ὁμολογητάς... Ἴδε τουρανοῦν, ὅποια νῦν ἡ Ἑλλάς καὶ ἡ Ὀρθόδοξος ἀνατολίς ἀπὸ τοῦ χωρισμοῦ ἡμῶν μάλιστα. Τεταπεινωμένη μὲν κατὰ τὸν κόσμον, δεδοξασμένη δὲ κατὰ τὸν Θεόν, ... ἐν παννυχίσι ἐορτάζουσα, ἐν

ἓνα «θρῆνόν» του, γραφέντα «ἐν ὄρει Μενοικέως, ἐν τῇ μονῇ Προδρόμου» (παρὰ τὰς Σέρρας) περὶ τὸ 1460 ὁδύρεται «ἐπὶ τῷ τοῦ Γένους ὀλέθρῳ· Γένους, ὃ τῶν ἐπὶ γῆς κάλλιστον ἦν, σοφία διαλάμπων, φρονήσει τεθηλὸς (= θάλλον), εὐνομίαις ἀνθοῦν, καλοῖς πᾶσι κατάκοσμον. Τίς οὐχ ὁμολογεῖ βελτίστους Ἑλληνας πάντων ἀνθρώπων γενέσθαι; ... Ὡ πατρίς ἐμή καὶ κοινὴ πάντων τῶν ἀπὸ Χριστοῦ καλουμένων...».

ξεσπάσωμεν εἰς φωνὴν (δυνατὴν) μὲ κραυγὴν καὶ δυνατὸν κλαυθμὸν καὶ νὰ ψυχορραγήσωμεν. Διότι ὅταν ἐκυριεύθη (ἡ Πόλις), ἐβεβηλώθησαν τὰ θυσιαστήρια, κατεπατήθησαν τὰ ἱερά (σκεύη καὶ ἀντικείμενα), ἐχύθη πολὺ αἷμα, ἠτιμάσθησαν μοναχί, ἐβιάσθησαν παρθένοι, ἀπεκεφαλίσθησαν βρέφη· ἐφρονεύθησαν μὲ τὰ μαχαίρια τῶν ἀσεβῶν ἄρχοντες, ἱερεῖς, ἄνδρες, γυναῖκες, κάθε ἡλικία. Ἀλλοίμονον εἰς ἐμὲ τὸν ταλαίπωρον καὶ ἄθλιον! Ποῦ εἶναι ἱκανὸς νὰ ἐξιστορήσῃ κατὰ τρόπον δραματικὸν τὸ μέγα αὐτὸ πάθημα καὶ νὰ ἀναγγεῖλῃ εἰς τοὺς μεταγενεστέρους τὴν συμφορὰν; Ἀλλοίμονον! Ποῦ εἶναι ἡ βασιλικὴ πομπὴ καὶ παράταξις; Ποῦ εἶναι ἡ στρατιωτικὴ παράταξις τῶν ἀνακτόρων; Ποῦ εἶναι τὸ τόσον μέγα πλῆθος τῶν ἀρχόντων; Ποῦ εἶναι τὰ διδακτήρια τῆς σοφίας; Ἀλλοίμονον εἰς ἐμὲ τὸν δυστυχησμένον! Ποῦ εἶναι ἡ πατριαρχικὴ διοίκησις; Ποῦ εἶναι ἡ ὁμορφιά τῆς Ἐκκλησίας τοῦ Χριστοῦ; Ποῦ εἶναι ὁ τόσον πολυπληθὴς καὶ τόσον ἐκλεκτὸς χορὸς τῆς ἀρχιερατικῆς καὶ μοναχικῆς τάξεως; Ἐξηφανίσθησαν ἀπὸ τὸν Μωάμεθ. Καὶ τὰ κακὰ δὲν ὑπάρχουν μόνον εἰς τὴν βασιλεύουσαν (πρωτεύουσαν), ἀλλὰ καὶ εἰς τὰς μικροτέρας πόλεις ἀκόμη καὶ περισσότερα καὶ πάρα πολὺ φοβερά. «Ὅλα δὲ αὐτὰ ἔγιναν ἐξ αἰτίας τῶν ἁμαρτιῶν μας.» Ὅταν δὲ στρέψω τὴν προσοχὴν μου εἰς αὐτὰ, γίνομαι διαφραρετικὸς, ἡ ψυχὴ μου ταρασσεται καὶ τὸ πνεῦμά μου παθαίνει ἴλιγγον».

34. Μετάφρασις.

«Καὶ πράγματι τέτοια εἶναι τώρα ἡ κατάστασις τῆς (ἐλληνικῆς) Ἀνατολῆς. Διότι δὲν ὑπάρχει πόλις καὶ τόπος, ὅπου δὲν χύνονται θαρραλέα τὰ αἷματα ἡμῶν τῶν ὀρθοδόξων (Ἑλλήνων) πρὸς χάριν τῆς εὐσεβείας. Πρὶν ἀπὸ ὀλίγα χρόνια εἶδομεν ἀκόμη καὶ μικρὰ παλληκάρια νὰ κλίνουν ἄφοβα τὸν λαιμὸν τους κάτω ἀπὸ τὸ μαχαίρι. Βέβαια δὲν ἔχομεν τὸ καμάρι τῶν ἀρχαίων μαρτύρων, ἀλλ' αὐτὸ, ποῦ ἔχομεν, δὲν εἶναι μικρόν... Ποῖαν ἰδέαν ἔχετε δι' αὐτούς, οἱ ὅποιοι ὑφίστανται κακουχίας ὑπὲρ τοῦ Χριστοῦ καὶ καθημερινὰ πρὸς χάριν τῆς διακηρύξεως τῆς πίστεως τολαιπωροῦνται καὶ πεινοῦν καὶ διψοῦν καὶ στεροῦνται ἐπαρχῶν ἐνδυμάτων καὶ δέχονται ραπίσματα (ἢ κτυπήματα) καὶ μετα-

34. Περικοπὴ ἐκ τοῦ ἔργου τοῦ Πατριάρχου Ἱεροσολύμων Νεκταρίου (17^{ος} αἰών), ὅπερ φέρει τὸν τίτλον «Πρὸς τὰς προσκομισθείσας θέσεις τῶν ἐν Ἱεροσολύμοις φρατόρων διὰ Πέτρου τοῦ αὐτῶν μαίστορος περὶ τῆς ἀρχῆς τοῦ Πάπα ἀντίρρησις» (ἐν Ἰασιφ 1682) (σελ 209 - 210). Εἰς τὸ ἔργον τοῦτο ὁ

ἀγρυπνίαις πανηγυρίζουσα, ἐν φαλμοφθαίς χαίρουσα, εἰς ἔκπληξιν καὶ θάμβος τῶν εἰδόντων ἡμῶν καὶ αὐτῶν τῶν ἀπίστων...

Ἡ Ἐκκλησία (Κωνσταντινουπόλεως) καὶ τοὺς ἄλλους συνέχει καὶ στηρίζει θρόνους καὶ δόξα Χριστιανῶν ἀναδείκνυται, ἅμα καὶ καύχημα. Εἰ καὶ ἐάλω ἡ Κωνσταντινούπολις καὶ ἐδουλώθη, τὸ ἔθνος οὐδαμῶς ἐξεροῖσθή».

Νεκτάριος ἀναίρει τὰς γνώμας τῶν λατίνων περὶ τῶν Ὁρθοδόξων Ἑλλήνων καὶ προβάλλει τὴν Ὁρθόδοξον Ἑλληνικὴν Ἀνατολήν.

α) **Λεξιλογικά καὶ συντακτικά: προχέομαι** = ἐκχύνομαι πρὸς τὰ ἔμπρός, θαρραλέα. — **μειράκιον** = νεανίσκος, παλληκαράκι. — **ἀστατέω-ω** = περιπλανῶμαι ἀπὸ τόπου εἰς τόπον, μετακινουμαι διαρκῶς. — **περικάθαρμα** = ἡ διὰ τοῦ σαρώματος περισυλλεγομένη ἀκαθαρσία, ἀποσάρωμα, σκουπίδι. — **περίφημα** = κάθε τι ποῦ ἀπορρίπτεται μὲ τὸ ἀποσπόγγισμα, ἀκαθαρσία. — **οὐμενοῦν** = οὐ μὲν οὖν = βεβαίως ὄχι, λοιπὸν ὄχι. — **εἰ τι προσκτῶνται...** (προσκτῶνται) **οὐκ εἰς τρυφήν...** ὑποθετικὸς λόγος ἀ' εἴδους, κατὰ τὸν ὅποιον τὸ ὑποτιθέμενον λαμβάνεται ὡς πραγματικόν. — **τελέω-ω** = ἐκτελῶ, πληρῶνω. — **εἰ μὲν ἦσαν...**, **ὀνομάσατε ἄν** ὑποθετικὸς λόγος β' εἴδους, κατὰ τὸν ὅποιον τὸ ὑποτιθέμενον εἶναι ἀντίθετον πρὸς τὴν πραγματικότητα: ἡ ἀπόδοσις θὰ ἦτο δοκιμώτερον νὰ ἔχη δυνητικὴν ὀριστικὴν: «ὠνομάζετε ἄν». — **θάμβος** = θάμβωμα· κατάπληξις, θαυμασμός. — **ἀλίσκομαι** (ἀόρ. ἐάλων) = κυριεύομαι, πίπτω εἰς τὰ χέρια τοῦ ἐχθροῦ.

β) **Πραγματικαὶ παρατηρήσεις: Οὐ γὰρ ἔστι πόλις καὶ τόπος** ἐκάστη περιοχὴ τοῦ ὑποδοῦλου γένους ἔχει νὰ ἐπιδείξη νεομάρτυρας. — **καὶ μειράκια...** τὸν **αὐχένα** ἑμαρτύρησαν διὰ τὸν Χριστὸν κατὰ τοὺς χρόνους τῆς Τουρκοκρατίας, π.χ. ὁ «ἐννεακαίδεκαετής υἱὸς τοῦ πρώτου ἀρχόντος τῆς Ραιδεστοῦ», ὁ δεκαοκταετής Τριαντάφυλλος εἰς τὴν Ζαγοράν, ὁ 15ετής Ἰωάννης ἐκ Βλαχίας, ὁ 14ετής Ἰωάννης ἐκ Θάσου κ.λ.π. Χαρακτηριστικῶς ὁ λογοτέχνης Βερίτης γράφει διὰ τὰ μειράκια αὐτά: «Τὰ νεαρά τοῦτα βλαστάρια, οἱ σεμνοὶ αὐτοὶ ἐφηβοί, ποῦ δώσασε τὸ αἷμά τους παρθενικὴ σπονδὴ στὸν Ἀρχηγὸ τῶν μαρτύρων, εἰν' ἀδέλφια μας κι' αὐτά, χθεσινὰ μόλις ἑλληνόπουλα... Ἀνανεώσατε τὴν ἀρχαίαν παράδοσιν τοῦ δωδεκάχρονου Ταρσιζίου». — **ταλαιπωρουμένους...** καὶ **περίφημα ἕως ἄρτι** Α' Κορ. δ', 11-13. Ὁ Εὐγένιος Βούλγαρις ὁμιλεῖ διὰ τοὺς «ὄσημέραι κακουμένους καὶ ὄσα οὐδ' εἶναι δυνατὸν τις νὰ διεξέλθῃ πάσχοντας, τοὺς ἐν τριήρεσι βίον μόχθων καὶ ταιλαιπωριῶν δι-ἀγοντας καὶ τέως καταγρησκόοντας, τοὺς ἐν χειρὶ βαρεῖα δεσποτῶν ἀγρίων τε καὶ ἀνημέρων ἀνηλεῶς θλιβομένους καὶ ἀγχομένους, τοὺς ἐν μαστιγῇ καὶ κακώσεσι καὶ στρεβλώσεσι, τοὺς ἐν μυρίοις βασάνων εἶδеси κατατεινομένους καὶ ἐν ὀρθῇ τέως ὁμολογίᾳ ἐκπνέοντας». — **μάρτυρας...** ἄν μὴ **καλοῖμεν** ἡ συνείδησις τοῦ ὀρθοδόξου ἑλληνικοῦ λαοῦ ὠνόμασεν αὐτοὺς «νεομάρτυρας». — ἐν παν-

κινούνται συνεχῶς (χωρίς νὰ στέκωνται πουθενά) καὶ ὑβρίζονται καὶ καταδιώκονται καὶ δέχονται βλασφημίας καὶ θεωροῦνται ὡς σκουπίδια (ἀποσαρώματα) καὶ ἀκαθαρσίαι ἕως τὴν στιγμὴν αὐτήν; Καὶ ἐὰν ἀποκτοῦν κάτι, τὸ ἀποκτοῦν βεβαίως ἔχι δι' ἀπόλαυσιν, ἔχι διὰ δόξαν, οὔτε πρὸς χάριν σαρκικῶν ἐπιθυμιῶν, ἀλλὰ διὰ νὰ πληρώσουν τοὺς βασιλικοὺς φόρους, οἱ ὅποιοι εἶναι ἐπάνω ἀπὸ τὴν δύναμιν των. Πῶς κρίνετε τοὺς τοιοῦτου εἴδους ἀνθρώπους; Ἐὰν μὲν αὐτοὶ προήρχοντο ἀπὸ τοὺς Λατίνους, θὰ τοὺς ὠνομάζατε ἀναμφιβόλως μάρτυρας. Ἡμεῖς δὲν θὰ ὠνομάζαμεν μάρτυρας τοὺς ἰδικούς μας, οἱ ὅποιοι εἶναι τέτοιοι, ἀλλ' ὅμως τοὺς θεωροῦμεν βεβαίως ἀθλητὰς καὶ ὁμολογητὰς... Νὰ ἰδῆς λοιπὸν ποῖα εἶναι σήμερον ἡ Ἑλλάς καὶ ἡ Ὀρθόδοξος Ἀνατολή, μάλιστα μετὰ τὸν χωρισμὸν σας. Εἶναι μὲν ταπεινωμένη ἀπὸ ἀνθρωπίνην ἄποψιν, ἀλλ' ὅμως δοξασμένη ἀπὸ τὴν ἄποψιν τοῦ Θεοῦ..., τελοῦσα ἑορτὰς εἰς ὀλονυκτίας, πανηγυρίζουσα μὲ ἀγρυπνίας, δοκιμάζουσα χαρὰν εἰς τὰς ψαλμωδίας, πρᾶγμα πού δημιουργεῖ ἐκπληξιν καὶ θάμβωμα (θαυμασμὸν) εἰς σᾶς (τοὺς λατίνους), πού γνωρίζετε (τὴν κατάστασίν μας), καὶ εἰς αὐτοὺς τοὺς ἀπίστους...

Ἡ Ἐκκλησία (τῆς Κωνσταντινουπόλεως) διατηρεῖ εἰς συνοχὴν καὶ στηρίζει καὶ τοὺς ἄλλους (πατριαρχικοὺς θρόνους) καὶ γίνεται ἡ δόξα καὶ συγχρόνως τὸ καμάρι τῶν Χριστιανῶν. Ἄν καὶ ἔπεσεν εἰς τὰ χέρια τοῦ ἐχθροῦ ἡ Κωνσταντινούπολις καὶ ὑπεδουλώθη, τὸ ἔθνος μὲ κανένα τρόπον δὲν ἐξεριζώθη».

νουχίσιν... χαίρουσα· ἡ Ἐκκλησία ἐνεψύχωσε τὸ ὑπόδουλον Γένος μὲ τὴν καλλιέργειαν τῆς λειτουργικῆς ζωῆς. — δόξα... καὶ καύχημα· ἡ Ἐκκλησία ὡς φιλόστοργος μήτηρ καὶ ὡς «ὄρνις τὰ νοσσία ἑαυτῆς» συνάγουσα (Ματθ. κγ', 37) ἀνέλαβε τὴν κηδεμονίαν τῶν ὑποδούλων Ἑλλήνων καὶ διέσωσε τὸν ἔθνισμὸν των. — οὐδαμῶς ἐξεριζώθη· ὁ ἱστορικός Σπυρίδων Ζαμπέλιος χαρακτηρίζει τὴν Ἐκκλησίαν ὡς «Ἑλληνοσωτήριαν». Ἄνευ αὐτῆς, τονίζει, «τὸ ὄνομα τῆς Ἑλλάδος δὲν ἦθελεν ἴσως ὑπάρχει σήμερον ἢ ἐντὸς βιβλιοθηκῶν καὶ εἰς σοφῶν τινῶν ἀναμνήσεις».

35. Η ΕΝΟΤΗΣ ΤΩΝ (ΟΡΘΟΔΟΞΩΝ) ΕΚΚΛΗΣΙΩΝ (Ειρηναίου).

« Ἡ γὰρ Ἐκκλησία, καίπερ καθ' ὅλης τῆς οἰκουμένης ἕως περὶ τὸν οὐρανὸν καὶ τὴν γῆν καὶ τὰς θαλάσσας καὶ πάντα τὰ ἐν αὐτοῖς, πίστιν· καὶ εἰς ἕνα Χριστὸν Ἰησοῦν, τὸν Υἱὸν τοῦ Θεοῦ, τὸν σαρκωθέντα ὑπὲρ τῆς ἡμετέρας σωτηρίας· καὶ εἰς Πνεῦμα ἅγιον, τὸ διὰ τῶν Προφητῶν κεκηρυχὸς τὰς οἰκονομίας, καὶ τὰς ἐλεύσεις καὶ τὴν ἐκ Παρθένου γέννησιν καὶ τὸ πάθος καὶ τὴν ἔγερσιν ἐκ νεκρῶν καὶ τὴν ἐνσαρκον εἰς τοὺς οὐρανοὺς ἀνάληψιν τοῦ ἡγαπημένου Χριστοῦ Ἰησοῦ τοῦ Κυρίου ἡμῶν καὶ τὴν ἐκ τῶν οὐρανῶν ἐν τῇ δόξῃ τοῦ Πατρὸς παρουσίαν αὐτοῦ... Τοῦτο τὸ κήρυγμα παρεληφύα καὶ ταύτην τὴν πίστιν, ὡς προέφαμεν, ἡ Ἐκκλησία, καίπερ ἐν ὅλῳ τῷ κόσμῳ διεσπαρμένη, ἐπιμελῶς φυλάσσει, ὡς ἕνα οἶκον οἰκοῦσα· καὶ ὁμοίως πιστεύει τούτοις, ὡς μίαν ψυχὴν καὶ τὴν αὐτὴν ἔχουσα καρδίαν, καὶ συμφώνως ταῦτα κηρύσσει καὶ διδάσκει καὶ παραδίδωσιν, ὡς ἐν στόμα κεκτημένη. Καὶ γὰρ αἱ κατὰ τὸν κόσμον διάλεκτοι ἀνόμοιοι, ἀλλ' ἡ δύναμις τῆς παραδόσεως μία καὶ ἡ αὐτή. Καὶ οὔτε αἱ ἐν Γερμανίαις ἰδρυμέναι Ἐκκλησίαι ἄλλως πεπιστεύκασιν ἢ ἄλλως παραδιδόασιν, οὔτε ἐν ταῖς Ἰβηρίαις, οὔτε ἐν Κελτοῖς, οὔτε κατὰ τὰς ἀνατολάς, οὔτε ἐν Αἰγύπτῳ, οὔτε ἐν Λιβύῃ, οὔτε αἱ κατὰ μέσα τοῦ κόσμου ἰδρυμέναι· ἀλλ' ὡσπερ ὁ ἦλιος, τὸ κτίσμα τοῦ Θεοῦ, ἐν ὅλῳ τῷ κόσμῳ εἰς καὶ ὁ αὐτός· οὕτω καὶ τὸ κήρυγμα τῆς ἀληθείας πανταχῇ φαίνει καὶ φωτίζει πάντας ἀνθρώπους τοὺς βουλομένους εἰς ἐπίγνωσιν ἀληθείας ἔλθειν ».

35. Περικοπή ἐκ τοῦ ἔργου τοῦ Εἰρηναίου «Ἐλεγχος ψευδωνύμου γνώσεως» (ΒΕΠΕΣ 5, 115 - 116).

α) **Λεξιλογικά καὶ συντακτικά :** οἰκονομία = ἡ φροντίς εἰς τὴν οἰκονομικὴν διαχείρισιν· γενικῶς φροντίς· ἡ φροντίς τοῦ Θεοῦ διὰ τὸν κόσμον. — καὶ τὰς ἐλεύσεις... καὶ τὴν ἐκ τῶν οὐρανῶν· πολυσύνδετον. — πεπιστεύκασιν· παρακείμενος σημαίων ὑπάρχουσαν κατάστασιν εἰς τὸ παρὸν, ἢ ὅποια προῆλθεν ἐκ προηγηθείσης ἐνεργείας. — οὔτε... οὔτε... οὔτε... σχῆμα ἐπαπαφορᾶς ἢ ἐπανόδου.

35. Μετάφρασις.

«Διότι ἡ Ἐκκλησία, ἂν καὶ εἶναι διασκορπισμένη εἰς ὀλόκληρον τὴν οἰκουμένην ἕως τὰ ἄκρα τῆς γῆς, παρέλαβεν ἀπὸ τοὺς Ἀποστόλους καὶ τοὺς μαθητὰς ἐκείνην τὴν (μίαν) πίστιν εἰς τὸν ἕνα Θεόν, τὸν Παντοκράτορα Πατέρα, ὁ ὁποῖος ἔχει δημιουργήσει τὸν οὐρανὸν καὶ τὴν γῆν καὶ τὰς θαλάσσας καὶ ὅλα ὅσα εὐρίσκονται εἰς αὐτά· καὶ (τὴν πίστιν) εἰς ἕνα Ἰησοῦν Χριστόν, τὸν Υἱὸν τοῦ Θεοῦ, ὁ ὁποῖος ἔγινεν ἄνθρωπος πρὸς χάριν τῆς ἰδικῆς μας σωτηρίας· καὶ εἰς τὸ ἅγιον Πνεῦμα, τὸ ὁποῖον διὰ τῶν Προφητῶν ἔχει κηρύξει τὰς (θείας) φροντίδας πρὸς χάριν τοῦ κόσμου καὶ τὰς ἐλεύσεις καὶ τὴν γέννησιν ἐκ Παρθένου καὶ τὸ πάθος καὶ τὴν ἔγερσιν ἐκ νεκρῶν καὶ τὴν εἰς τοὺς οὐρανοὺς σωματικὴν ἀνάληψιν τοῦ Ἰησοῦ Χριστοῦ τοῦ Κυρίου ἡμῶν, πού εἶναι ἀγαπημένος, καὶ τὴν ἐκ τῶν οὐρανῶν (δευτέραν) παρουσίαν αὐτοῦ μέσα εἰς τὴν δόξαν τοῦ Πατρὸς... Αὐτὸ τὸ κήρυγμα καὶ αὐτὴν τὴν πίστιν, ὅπως εἴπομεν προηγουμένως, ἀφοῦ ἔχει παραλάβει ἡ Ἐκκλησία, ἂν καὶ ἔχη διασπαρῆ εἰς ὀλόκληρον τὸν κόσμον, φυλάσσει μὲ ἐπιμέλειαν, ὡσάν νὰ κατοικῆ εἰς ἕνα σπίτι· καὶ καθ' ὅμοιον τρόπον πιστεύει εἰς αὐτά, ὡς ἐὰν ἔχη μίαν ψυχὴν καὶ τὴν ἴδιαν καρδίαν, καὶ μὲ σύμφωνον τρόπον κηρύσσει αὐτά καὶ τὰ διδάσκει καὶ τὰ παραδίδει (εἰς τοὺς μεταγενεστέρους), ὡς ἐὰν ἔχη ἕνα στόμα. Καὶ βέβαια αἱ γλωσσικαὶ διάλεκτοι εἰς τὸν κόσμον δὲν εἶναι ἴσμοιαι, ἀλλ' ἡ δύναμις τῆς παραδόσεως εἶναι μία καὶ ἡ αὐτή. Καὶ οὔτε αἱ ἐκκλησίαι, πού ἔχουν ἰδρυθῆ εἰς τὰς γερμανικὰς χώρας, πιστεύουν διαφορετικὰ ἢ μεταδίδουν ἄλλην ποράδοσιν, οὔτε (αὐταί, πού ἔχουν ἰδρυθῆ) εἰς τὰς Ἰβηρικὰς χώρας, οὔτε εἰς τοὺς Κέλτας, οὔτε εἰς τὴν Ἀνατολήν, οὔτε εἰς τὴν Αἴγυπτον, οὔτε εἰς τὴν Λιβύην, οὔτε αὐταὶ πού ἔχουν ἰδρυθῆ εἰς τὰ μέσα τοῦ κόσμου· ἀλλὰ καθὼς ὁ ἥλιος, τὸ δημιουργήμα αὐτὸ τοῦ Θεοῦ, εἶναι ἕνας καὶ ὁ ἴδιος εἰς ὅλον τὸν κόσμον· τοιοῦτοτρόπως καὶ τὸ κήρυγμα τῆς ἀληθείας φέρει τὸ φῶς παντῶ καὶ φωτίζει ὅλους τοὺς ἀνθρώπους, οἱ ὁποῖοι θέλουν νὰ ἀποκτήσουν συνειδητὴν γνῶσιν τῆς ἀληθείας».

β) Πραγματικαὶ παρατηρήσεις : «τὸν πεποιοηκότα... ἐν αὐτοῖς» φράσεις ἐκ ψαλμ. ρμ', 6 καὶ Πράξ. 8', 24· 18', 15. — ἡγαπημένου· ἀπὸ τὸν οὐρανόσιον Πατέρα καὶ ἀπὸ τοὺς μαθητὰς του. — ἐν Γερμανίαις... ἐν Λιβύη· ἡ διάδοσις τοῦ Χριστιανισμοῦ τὸ β' ἡμισυ τοῦ β' αἰῶνος ἦτο ἡδη θαυμαστή.

36. Η ΣΥΜΠΕΡΙΦΟΡΑ ΕΝΑΝΤΙ ΤΩΝ ΕΤΕΡΟΔΟΞΩΝ

(Ιωάννου τοῦ Χρυσοστόμου).

« Παρακαλῶ πάντας ὑμᾶς, καθάπερ τοὺς φρενίτιδι περιπεσόντας νόσω καὶ παραπαίοντας, κατὰ δύναμιν τὴν ὑμετέραν πειρᾶσθαι θεραπεύειν μετὰ προσηνείας καὶ ἐπεικειάς αὐτοῖς διαλεγομένους. Καὶ γὰρ ἐξ ἀπονοίας αὐτοῖς τὸ δόγμα τοῦτο ἐτέχθη καὶ πολὺ τῆς διανοίας αὐτῶν τὸ φύσημα. Τὰ δὲ φλεγμαίνοντα τῶν τραυμάτων οὐδὲ ἐπιβολὴν χειρὸς ἀνέχεται, οὐδὲ ἀγὴν ὑπομένει τραχυτέραν. Διὰ τοῦτο οἱ σοφοὶ τῶν ἰατρῶν μαλακῇ τινι σπογγιᾷ τὰ τοιαῦτα καταψήχουσιν ἔλκη. Ἐπεὶ οὖν καὶ τούτοις ἔλκος ἐστὶν ἐν τῇ ψυχῇ φλεγμαίνον, ὥσπερ ἀπαλῆ τινι σπογγιᾷ προσηνές ὕδωρ καὶ πόσιμον σπῶντες, οὕτω, τὰ εἰρημένα ἅπαντα καταντλήσαντες, πειρώμεθα καταστέλλειν αὐτῶν τὸ φύσημα καὶ τὸν ὄγκον καθαιρεῖν ἅπαντα. Κἂν ὑβρίζωσι, κἂν λακτίζωσι, κἂν ἐμπτίωσι, κἂν ὀτιοῦν ποιῶσι, μὴ καταλείψης τὴν ἰατρειάν, ἀγαπητέ. Τοὺς γὰρ ἄνθρωπον παραπλήγα θεραπεύοντας ἀνάγκη πολλὰ τοιαῦτα ὑπομένειν, ἀλλ' ὅμως οὐδὲ οὕτως ἀφίστασθαι χρεὶ, ἀλλὰ δι' αὐτὰ μὲν οὖν ταῦτα μάλιστα αὐτοὺς ταλανίζειν καὶ δακρύειν χρεὶ, ὅτι τοιοῦτον αὐτῶν τῆς ἀρρωστίας ἐστὶ τὸ εἶδος.

Ταῦτα πρὸς τοὺς ἰσχυροτέρους λέγω καὶ ἀνεπηρεάστους καὶ δυναμένους ἐκ τῆς ἐκείνων ὁμιλίας μηδεμίαν παραδέξασθαι βλάβην, ὡς εἴ τις ἀσθενέστερος εἶη, φευγέτω ταύτων τὰς συνομισίας, ἀποπηδάτω τοὺς συλλόγους, ὥστε μὴ τὴν τῆς φιλίας ὑπόθεσιν ἀφορμὴν ἀσβεβείας γενέσθαι. Οὕτω καὶ Παῦλος ποιεῖ αὐτὸς μὲν τοῖς ἀρρωστοῦσιν ἀνα-

36. Περικοπὴ ἐκ τοῦ β' λόγου πρὸς Ἀνομοίους περὶ τοῦ ἀκαταλήπτου τοῦ Θεοῦ (Ἐ.Π. 48, 718). Οἱ Ἀνόμοιοι ἦσαν μία μερὶς τῶν Ἀρειανῶν, οἱ ὅποιοι ἀντὶ τοῦ « ὁμοουσίου » ὑπεστήριζον τὸ « ἀνόμοιον » τοῦ Υἱοῦ πρὸς τὸν Πατέρα.

α) Λεξιλογικὰ καὶ συντακτικὰ : φρενίτις νόσος = ἐγκεφαλικὴ φλεγμονή· διατάραξις τῶν φρενῶν. — παρακαλῶ... διαλεγομένους: « ὑμᾶς » εἶναι ἀντικείμενον τοῦ « παρακαλῶ » καὶ ὑποκείμενον τοῦ « πειρᾶσθαι ». — παραπαίω = διαπράττω ἀνοησίαν. — ἀπόνοια = παράφρων ἐνέργεια. — φύσημα = οἰδημα, φούσκωμα· ἀλαζονεία. — φλεγμαίνω = φλογίζω, προκαλῶ φλεγμονήν. — τῶν τραυμάτων· τῶν ἰατρῶν· γενικαὶ διαίρετικαί. — καταψήχω = τρίβω διὰ τῆς χειρὸς, ψηλαφῶ, θωπεύω, χαϊδεύω· καθαρίζω ἑλαφρά. — σπᾶμαι - ὦμαι = ἔλκω, σύρω, ἀντλῶ, λαμβάνω. — καταντλέω-ῶ = ἐπιχέω ἀφθάνως ὕδωρ ἢ ὑγρὸν τι ἐπὶ τινος ἐπιχέω· περιλούω. — παραπλήξ-ῆγος (δ.ῆ) = παράπληκτος, παράφρων, μανιακός, τρελλός· ταλανίζω — ἄνομά-

36. Μετάφρασις.

«Σᾶς παρακλιῶ ὅλους νὰ προσπαθῆτε ὅσον ἠμπορεῖτε νὰ θεραπεύετε αὐτοὺς (τοὺς αἰρετικούς), συζητοῦντες μαζί των μὲ εὐπροσηγορίαν καὶ ἐπιείκειαν, ὅπως ἀκριβῶς θὰ συνεζητοῦσατε μὲ ἐκείνους, οἱ ὁποῖοι ἔχουν πάθει διατάραξιν τῶν φρενῶν καὶ διαπράττουν ἀνοησίας. Διότι διεμορφώθη εἰς αὐτοὺς ἡ διδασκαλία αὐτὴ ἀπὸ παράφρονα ἐνέργειαν καὶ τὸ φούσκωμα τῆς διανοίας των εἶναι μεγάλο. Ἐκεῖνα δὲ ἀπὸ τὰ τραύματα, τοῦ προκαλοῦν φλεγμονήν, οὔτε ἀνέχονται ἐπάνω τους ἐπαφὴν τοῦ χειριοῦ, οὔτε ὑποφέρουν ἄγγιγμα ὀλιγώτερον ἀπαλόν. Διὰ τοῦτο οἱ σοφοὶ ἰατροὶ μὲ κάποιο μαλακὸ σφουγγάρι καθαρίζουν ἐλαφρὰ τὰς τοιοῦτου εἶδους πληγὰς. Ἐπειδὴ λοιπὸν καὶ εἰς αὐτοὺς ὑπάρχει μέτα εἰς τὴν ψυχὴν φλεγμονή, ἀφοῦ τοὺς περιλούσωμεν μὲ ὄλα, ὅσα ἔχομεν εἶπει (διδάξει), λαμβάνοντες τρόπον τινὰ μὲ μαλακὸ σφουγγάρι γλυκὺ καὶ πόσιμον νερό, ἄς προσπαθῶμεν νὰ περιορίζωμεν τὸ ψυχικὸν των οἴδημα καὶ νὰ διαλύωμεν ὀλόκληρον τὸ ἐξόγκωμα. Καὶ ἐὰν ὑβρίζουν καὶ ἐὰν λακτίζουν καὶ ἂν πτύουν καὶ ἂν κάνουν ὁτιδήποτε, νὰ μὴ ἐγκαταλείπῃς τὸ ἔργον τῆς θεραπείας, ἀγαπητέ. Ὅσοι βεβαίως θεραπεύουν ἄνθρωπον παράφρονα εἶναι ἀνάγκη νὰ ὑπομένουν πολλὰ τοιαῦτα, παρὰ ταῦτα ἡμῶς δὲν πρέπει νὰ ἐγκαταλείπουν τὴν προσπάθειαν, ἀλλὰ δι' αὐτὰ ταῦτα ἀκριβῶς (τὰ πράγματα) πρέπει πάρα πολὺ νὰ αἰσθάνωνται οἴκτον καὶ νὰ δακρῶζον δι' αὐτούς, διότι τέτοιο εἶναι τὸ εἶδος τῆς ἀσθενείας των.

Αὐτὰ λέγω πρὸς τοὺς ἰσχυροτέρους καὶ ἀνεπηρεάστους καὶ πρὸς αὐτοὺς, οἱ ὁποῖοι ἠμποροῦν νὰ μὴ ὑποστοῦν βλάβην ἐκ τῆς συναναστροφῆς ἐκείνων, ὥστε, ἐὰν κανεὶς εἶναι ἀσθενέστερος, νὰ ἀπιφεύγῃ τὰς συναναστροφὰς τούτων, νὰ ἀπομακρύνεται ἀπὸ τὰς συνελύσεις των, ὥστε νὰ μὴ γίνῃ ἡ φροντίς διὰ τὴν φιλίαν ἀφορμὴ ἀσεβείας. Τοιοῦτοτρόπως κἀνεὶ καὶ ὁ Παῦλος· αὐτὸς μὲν ἀναμιγνύεται μὲ τοὺς ἀρρώστους καὶ λέγει «ἔγινα εἰς τοὺς Ἰουδαίους ὡς Ἰουδαῖος, εἰς τοὺς σπερουμενοὺς (τοῦ

ζω κάποιον ταλαίπωρον· αἰσθάνομαι οἴκτον διὰ κάποιον. — σύλλογος = σύνασις, συνέλευσις. — ὑπόθεσις = τὸ ἀντικείμενον συζητήσεως, ἐρεύνης, φροντίδος.

β) Πραγματικαὶ παρατηρήσεις : «ἐγενόμην τοῖς Ἰουδαίοις... ὡς ἄνομος»· Α' Κορ. θ', 20. φθειροῦσι... Α' Κορ. ιε', 33. — ἐξέλθετε... λέγει Κύριος· Β' Κορ. στ', 17. — τὸν θέλοντα πάντας... ἐλθεῖν· Α' Τιμ. β', 4. — Ὡς εἶναι φανερόν ἐκ τῆς ὄλης περικοιτῆς, ὁ Χρισόστομος δὲν ἀποκλείει τὸν διάλογον μὲ τοὺς ἑτεροδόξους, ἀλλὰ τὸν θεωρεῖ ἐπιβεβλημένον. Ἄλλ' ὁ διάλογος αὐτὸς περικλείει πολλοὺς κινδύνους. Δι' αὐτὸ πρέπει νὰ γίνεταί μόνον ἀπὸ πρόσωπα, τὰ ὅποια ἔχουν ζῶσαν πίστιν καὶ εἰδικὰς γνώσεις.

μίνονται καὶ λέγει « ἐγενόμην τοῖς Ἰουδαίοις ὡς Ἰουδαῖος, τοῖς ἀνόμοις ὡς ἄνομος », τοὺς δὲ μαθητὰς καὶ ἀσθενέστερον διακειμένους ἀπάγει παραιτῶν οὕτω καὶ διδάσκων « φθείρουσιν ἡθὴ χρηστὰ ὀμιλία κακαί », καὶ πάλιν « ἐξέλθετε ἐκ μέσου αὐτῶν καὶ ἀφορίσθητε, λέγει Κύριος... ». "Ἰν' οὖν μὴ τὰ μέγιστα ἡμᾶς αὐτοὺς παραβλάψωμεν, φεύγωμεν αὐτῶν τὰς συνουσίας, εὐχόμενοι μόνον καὶ παρακαλοῦντες τὸν φιλόανθρωπον Θεόν, τὸν θέλοντα πάντα ἀνθρώπους σωθῆναι καὶ εἰς ἐπίγνωσιν ἀληθείας ἔλθεῖν, ἀπαλλάξαι μὲν αὐτοὺς τῆς πλάνης καὶ τῆς τοῦ διαβόλου παγίδος, ἐπαναγαγεῖν δὲ ἐπὶ τὸ τῆς γνώσεως φῶς ».

37. ΠΡΟ·Υ·ΠΟΘΕΣΙΣ ΤΗΣ ΕΝΩΣΕΩΣ ΤΩΝ ΕΚΚΛΗΣΙΩΝ

(Ἱερεμίου Β', πατριάρχου Κωνσταντινουπόλεως).

« Ἄπαντα ταῦτα τὰ παρ' ἡμῶν ρηθέντα, ἀγαπητοί, ὡς καὶ ὑμεῖς καλῶς οἰδατε, τῆς θεοπνεύστου Γραφῆς ἔχεται, κατὰ τὴν τῶν σοφῶν καὶ ἁγίων θεολόγων ἡμῶν ἐρμηνείαν καὶ ὑγιῆ διδασκαλίαν καὶ διασάφησιν. Οὐ γὰρ ἡμῖν ἔξεστι, τῇ ἰδίᾳ καταβαροῦσιν ἐξηγήσει, τί τῶν τῆς θεοπνεύστου Γραφῆς ρητῶν συνιέναι καὶ κατανοεῖν ἢ διερμηνεύειν, εἰ μὴ κατὰ τοὺς παρὰ τῶν ἁγίων συνόδων, ἐν ἁγίῳ Πνεύματι, πρὸς τὸν εὐσεβῆ σκοπὸν δοκιμασθέντας θεολόγους, ἵνα μὴ ἀπὸ τῆς ὀρθῆς εὐαγγελικῆς διδασκαλίας καὶ ἀληθοῦς σοφίας τε καὶ φρονήσεως ἐκκλινόντων, ἢ διάνοια ἡμῶν δίκην Πρωτέως ἐντεῦθεν κἀκεῖθεν περιφέρηται. Ἄλλὰ ποία ἂν τις εἴπῃ διόρθωσις ἔσται τούτοις, ποία ; Θεοῦ συναιρομένοι, αὕτη· τὸ μηδὲν παρὰ τὰ διατεταγμένα τοῖς ἱεροῖς ἀποστόλοις καὶ ταῖς ἁγίαις συνόδοις μεταχειρίζεσθαι ἢ φρονεῖν. Ὁ γὰρ

37. Περικοπή ἐκ τῆς α' ἀποκρίσεως Ἱερεμίου Β', πατριάρχου Κωνσταντινουπόλεως πρὸς τοὺς Βυρτεμπεργίους λουθηρανούς θεολόγους (Δ.Σ.Μ. 502). Περί τῆς ἀποκρίσεως ταύτης ἰδὲ τὰ σχόλια τῆς ὑπ' ἀριθ. 32 περικοπῆς.

α) Λεξιλογικά καὶ συντακτικά : καταθαρρέω-ῶ = ἔχω πεπειθήσιν, ἐμπιστοσύνην. — δίκην + γεν. = κατὰ τὸν τρόπον, κατὰ τὴν συνήθειαν. — ἀλλὰ ποία ἂν τις εἴποι... σχῆμα ἀνθυποφορᾶς. — συναίρομαι = βοηθῶ κάποιον εἰς κάτι. — ἀπαναίνομαι = ἀπορρίπτω, ἀπαρνοῦμαι. — ὄμοσε χωρῶ

Ιουδαϊκοῦ) νόμου (ἐθνικούς) ἔγινε ὡς ἐθνικὸς χωρὶς νόμον», ἀλλὰ τοὺς μαθητὰς καὶ ἐκείνους, ποὺ ἔχουν ἀσθενεστέρην διάθεσιν, ἀπομακρύνει (ἐκ τῶν κακῶν ἢ αἰρετικῶν) συμβουλευῶν καὶ διδασκῶν κατ' αὐτὸν τὸν τρόπον: «καὶ κακαὶ συναναστροφὰὶ διαφθείρουν τὰ καλὰ ἤθη» καὶ πάλιν «ἐξέλθετε ἐκ μέσου αὐτῶν καὶ ξεχωρισθῆτε, λέγει ὁ Κύριος... Διὰ τὸ νὰ μὴ βλάψωμεν λοιπὸν πάρα πολὺ τοὺς ἑαυτοὺς μας, ἃς ἀποφεύγωμεν τὰς συναναστροφὰς τῶν, προσευχόμενοι μόνον καὶ παρακαλοῦντες τὸν φιλόανθρωπον Θεόν, ὁ ὁποῖος θέλει ὅλοι οἱ ἄνθρωποι νὰ σωθῶν καὶ νὰ ἔλθουν εἰς πλήρη γνῶσιν τῆς ἀληθείας, διὰ τὸ νὰ τοὺς ἀπαλλάξῃ μὲν ἀπὸ τὴν πλάνην καὶ τὴν παγίδα τοῦ διαβόλου, ἐπιναφέρῃ δὲ αὐτοὺς εἰς τὸ φῶς τῆς γνώσεως».

37. Μετάφρασις.

«Ὅλα αὐτά, τὰ ὁποῖα ἀνεφέρθησαν ἀπὸ ἡμᾶς, ἀγαπητοί, ὅπως καὶ σεῖς καλῶς γνωρίζετε, στηρίζονται εἰς τὴν θεόπνευστον Γραφήν, συμφώνως πρὸς τὴν ἐρμηνείαν καὶ ὑγιᾶ διδασκαλίαν καὶ διασάφησιν τῶν ἁγίων θεολόγων μας. Διότι δὲν εἶναι δυνατὸν εἰς ἡμᾶς, ὅταν ἔχωμεν ἐμπιστοσύνην εἰς τὴν ἰδικὴν μας ἐξήγησιν (ἐρμηνείαν), νὰ ἐννοήσωμεν ἢ νὰ κατανοήσωμεν ἢ νὰ ἐρμηνεύσωμεν τελείως κατὰ ὅποιοι λόγους τῆς θεοπνεύστου Γραφῆς, παρὰ μόνον σύμφωνα μὲ τὴν ἄποψιν τῶν θεολόγων (Πατέρων), οἱ ὁποῖοι ἐν ἁγίῳ Πνεύματι ἔχουν ἐπιδοκιμασθῆ ἀπὸ τὰς ἁγίας συνόδους ὡς κατὰλληλοι πρὸς τὸν εὐσεβῆ αὐτὸν σκοπὸν, διὰ τὸ νὰ μὴ στριφογυρίζῃ ὁ νοῦς μας ἀπὸ ἐδῶ καὶ ἀπὸ ἐκεῖ κατὰ τὴν συνήθειαν τοῦ Πρωτεύους, ἀφοῦ ἡμεῖς ἀπομακρυνώμεθα ἀπὸ τὴν ὀρθὴν εὐαγγελικὴν διδασκαλίαν καὶ τὴν ἀληθῆ σοφίαν καὶ σύνεσιν. Ἄλλὰ, θὰ ἤμποροῦσε κανεὶς νὰ εἴπῃ, ποία ἐπαναφορὰ εἰς τὴν ὀρθὴν θέσιν θὰ ὑπάρξῃ εἰς αὐτοὺς, ποία; Μὲ τὴν βοήθειαν τοῦ Θεοῦ, ἢ ἐξῆς τίποτε νὰ μὴ μεταχειριζώμεθα ἢ νὰ μὴ παραδεχώμεθα εἰς τὸν νοῦν μας ἀντιθέτως πρὸς ὅσα ἔχουν διαταχθῆ ἀπὸ τοὺς ἱεροὺς ἀποστόλους καὶ τὰς ἁγίας συνόδους. Διότι ὁποῖος φυλάσσει ὀρθῶς τὸν ὄρον αὐτόν, θὰ εἶναι σύντροφος μαζί

= ἔρχομαι, ὁρῶ ἐναντίον. — ἀναίδην ἀντὶ τοῦ ἀνέδην = ἀνεμποδίστως, ἐλευθέρως, ἀχαλινώτως.

β) **Πραγματικαὶ παρατηρήσεις**: ἅπαντα ταῦτα· ὅλαι αἱ ἀλήθειαι τῆς ὀρθοδόξου πίστεως, τὰς ὁποίας προηγουμένως ἀναφέρει ἢ α' ἀπόκρισις τοῦ πατριάρχου Ἱερεμίου Β'. — **Πρωτεύς**: θαλασσία θεότης, ποὺ προσελάμβανεν ἀληθοδιαδόχως διαφόρους μορφάς.

τοῦτον τὸν ὄρον φυλάττων ὀρθῶς, συγχροεντῆς ἡμῶν ἔσται, συγκοι-
νωτὸς καὶ ὁμόπιστος. Ὁ γὰρ τοὺς προειρημένους κανόνας ἀπαναινό-
μενος καὶ κατὰ τῶν ἀποστόλων ὁμόσε χοροῶν καὶ κατὰ τῶν ἁγίων ἀ-
ναίδην φερόμενος ἀποστόλων, τίνα ἦν σχολίη ποδὲς ἡμῶς κοινωνίαν ;
Τίς δὲ μοῖς μεθ' ἡμῶν ἔσται τοῦτο ; ».

μας, θά ἐπικοινωνῆ μαζί μας καί θά ἔχη τήν ἰδίαν πίστιν μέ ἡμᾶς. Διότι ὅποιος ἀπαρνέται τοὺς κανόνας, περὶ τῶν ὁποίων ἔχομεν ὁμιλήσει προηγουμένως, καί ὁρμᾷ ἐναντίον τῶν ἀποστόλων καί συμπεριφέρεται ἀνεμποδίστως ἐναντίον τῶν ἁγίων ἀποστόλων, ποίαν ἐπικοινωνίαν θά ἡμπορῶσε νά ἔχη πρὸς ἡμᾶς; Ποῖον δὲ μερίδιον θά ἔχη αὐτός μαζί μας;

Τοῦτον τὸν κανόνα τὸν ἕχοντα τὴν ἰδίαν πίστιν μέ ἡμᾶς...
 ὅποιος ἀπαρνέται τοὺς κανόνας, περὶ τῶν ὁποίων ἔχομεν ὁμιλήσει προηγουμένως...

Γρηγόριος ὁ Θεολόγος καὶ Ἰωάννης ὁ Χρυσόστομος.
 Τοιχογραφία τῆς ἱ. μονῆς Μεταμορφώσεως Μετεώρων.
 Ψηφιοποιήθηκε ἀπὸ τὸ Ἰνστιτούτο Ἐκπαιδευτικῆς Πολιτικῆς

ΜΕΡΟΣ ΔΕΥΤΕΡΟΝ

ΑΝΘΟΛΟΓΙΟΝ
ΠΑΤΕΡΙΚΩΝ ΚΕΙΜΕΝΩΝ

ΔΙΑ ΤΗΝ Ε΄ ΤΑΞΙΝ

(ΚΑΤΗΧΗΣΙΣ — ΛΕΙΤΟΥΡΓΙΚΗ)

Α' ΚΕΙΜΕΝΑ

38. Η ΑΓΙΑ ΓΡΑΦΗ

(Ιωάννου του Δαμασκηνού).

«Κάλλιστον καὶ ψυχοφειλέστατον ἐρευνᾶν τὰς θείας Γραφάς. Ὡσπερ γὰρ δένδρον, παρὰ τὰς διεξόδους τῶν ὑδάτων πεφουτευμένον, οὕτω καὶ ἡ ψυχὴ, τῇ θείᾳ ἀρδευομένη Γραφῇ, πιαίνεται καὶ καρπὸν ὥριμον δίδωσι πίστιν ὀρθόδοξον καὶ ἀειθαλέσι τοῖς φύλλοις, ταῖς θεοαρέστοις φημί ὠραίζεται πράξεσι. Πρὸς τε γὰρ πρᾶξιν ἐνάρετον καὶ θεωρίαν ἀθόλωτον ἐκ τῶν ἁγίων Γραφῶν ρυθμιζόμεθα. Πάσης γὰρ ἀρετῆς παράκλησιν καὶ κακίας ἀπάσης ἀποτροπὴν ἐν ταύταις εὐρίσκομεν... Κρούσωμεν τοίνυν εἰς τὸν κάλλιστον παράδεισον τῶν Γραφῶν, τὸν εὐώδη, τὸν γλυκύτατον, τὸν ὠραιότατον, τὸν παντοίοις τῶν νοερῶν θεοφόρων ὀρνέων κελαδήμασι περιηχοῦντα ἡμῶν τὰ ὄτα, τὸν ἀπτόμενον ἡμῶν τῆς καρδίας καὶ λυπουμένην μὲν παρακαλοῦντα, θυμουμένην δὲ κατευναζόντα καὶ χαρᾶς αἰδίου ἐμπιπλῶντα, τὸν ἐπιβιβάζοντα ἡμῶν τὴν διάνοιαν ἐπὶ τὰ χρυσαυγῇ μετάφρενα τῆς θείας Περιστερᾶς καὶ ὑπέρολαμπρα, καὶ ταῖς φανωτάταις αὐτῆς πτέρυξι πρὸς τὸν Μονογενῆ Υἱὸν καὶ κληρονόμον τοῦ φυτουργοῦ τοῦ νοητοῦ ἀμπε-

38. Περικοπή ἐκ τοῦ ἔργου τοῦ Δαμασκηνοῦ «Ἐκθεσις ἀκριβῆς τῆς ὀρθοδόξου πίστεως» (Ἐ.Π. 94, 1176).

α) Λεξιλογικὰ καὶ συντακτικὰ : πιαίνω = παχύνω· τρέφω. — ἀπτομαί = ἐγγίζω· ἐπιδρῶ· ἐπενεργῶ· συγκινῶ. — τὰ μετάφρενα = τὰ νῶτα. — χρυσαυγῆς = ἐκπέμπων χρυσῆν λάμψιν. — φανός, ἡ, ὄν = φωτεινός, λαμπρός. — ἐκκακῶ-ῶ = ἀποδειλιῶ, χάνω τὸ θάρρος μου, λιποψυχῶ. — διαγιγνώσκω = ξεχωρίζω, διακρίνω ἐπακριβῶς. — ἀδολεσχέω-ῶ = ἀργολογῶ, φλυαρῶ, ὀμιλῶ πολυῶ.

β) Πραγματικαὶ παρατηρήσεις : ὡσπερ γὰρ δένδρον, παρὰ τὰς διεξόδους... ψαλμ. α', 3. — μὴ ἐκκακῶσωμεν κρούοντες· πρβλ. Ὀριγέ- νους «περὶ τοῦ μὴ ἐκκακεῖν ἐν τῇ ἀναγνώσει τῆς θείας Γραφῆς τὸν μὴ

Β' ΝΕΟΕΛΛΗΝΙΚΗ ΑΠΟΔΟΣΙΣ

38. Μετάφρασις.

«Εἶναι πάρα πολὺ ὠραῖον καὶ πάρα πολὺ ὠφέλιμον διὰ τὴν ψυχὴν νὰ μελετῶμεν πρυσεκτικὰ τὰς θείας Γραφάς. Διότι καθὼς ἀκριβῶς ἔνα δένδρον, ποῦ ἔχει φυτευθῆ ἐκεῖ ὅπου τρέχουν καὶ χύνονται ἄφθυνα νερά, τοιοῦτοτρόπως καὶ ἡ ψυχὴ, ὅταν ποτίζεται μὲ τὴν θείαν Γραφήν, τρέφεται καὶ παράγει ὡς ὠριμον καρπὸν πίστιν ὀρθόδοξον καὶ ἐξωραίζεται μὲ καταπράσινα πάντοτε φύλλα —θέλω νὰ εἶπω— μὲ θεαρέστους πράξεις. Διότι ἀπὸ τὰς ἁγίας Γραφάς λαμβάνομεν κατεύθυνσιν καὶ πρὸς τὴν ἐνάρετον πράξιν καὶ πρὸς τὴν καθαρὰν θεωρίαν. Διότι μέσα εἰς αὐτὰ εὐρίσκομεν παρόρμησιν διὰ κάθε ἀρετὴν καὶ ἀπόκρουσιν ὅλης τῆς κακίας... Ἄς κτυπήσωμεν λοιπὸν τὴν πόρταν εἰς τὸν πάρα πολὺ ὁμορφον παράδεισον τῶν Γραφῶν, τὸν εὐώδη, τὸν γλυκύτατον, τὸν ὠραιότατον, ἐκεῖνον, ποῦ μεταδίδει εἰς τὰ αὐτιά μας ἀπὸ τριγύρω εὐχαρίστους ἤχους μὲ τὰ παντὸς εἶδους κελαδήματα τῶν πνευματικῶν θεοφόρων πτηνῶν, ἐκεῖνον, ποῦ συγκινεῖ τὴν καρδίαν μας, καί, ὅταν μὲν εἶναι λυπημένη, τὴν παρηγορεῖ, ὅταν δὲ εἶναι ὠργισμένη, τὴν γαληνεύει καὶ τὴν γεμίζει μὲ παντοτεινὴν χαρὰν, ἐκεῖνον, ποῦ ἀνεβάζει τὴν διάνοιάν μας ἐπάνω εἰς τὰ ἄνω τῆς θείας Περιστερᾶς, τὰ ὅποια ἀκτινοβολοῦν μὲ χρυσαῆς ἀνταυγείας καὶ εἶναι ὀλόλαμπρα, καὶ ποῦ μὲ τὰ φωτεινὰ πτερά τῆς μᾶς μεταφέρει πρὸς τὰ ἄνω, πρὸς τὸν Μονογενῆ Υἱὸν καὶ κληρονόμον ἐκείνου, ὁ ὅποιος ἐφύτευσε καὶ καλλιεργεῖ τὸν ἀόρατον πνευματικὸν ἀμπελῶνα, καὶ (τέλος ἐκεῖνον τὸν παράδεισον) ποῦ δι' Αὐτοῦ (τοῦ Υἱοῦ) μᾶς φέρει κοντὰ εἰς τὸν Πατέρα τῶν φώτων. Ἄλλ' ἄς μὴ κτυπήσωμεν τὴν πόρταν (τοῦ παραδείσου αὐτοῦ) ἀμελῶς, ἀλλὰ μᾶλλον προθύμως καὶ μὲ ἐπιμο-

συνιέντα τὸ σκοτεινὸν τῶν ἐν αὐτῇ αἰνιγμάτων καὶ παραβολῶν» ('Ε.Π. 12, 917-922). — «ἐπερώτησον...» Δευτ. λβ', 7. — τὸν πατέρα... τοῦς πρεσβυτέρους· δι' ἡμᾶς τοῦς Ὀρθοδόξους μόνον μὲ τὴν βοήθειαν τῶν Πατέρων τῆς Ἐκκλησίας εἶναι δυνατόν νὰ ἐρμηνεύσωμεν ἱκανοποιητικῶς τὴν Ἁγίαν Γραφήν.

λῶνος ἀνάγοντα, καὶ δι' Αὐτοῦ τῷ Πατρὶ τῶν φώτων προσάγοντα. Ἄλλὰ μὴ παρέργως κρούσωμεν, προθύμως δὲ μᾶλλον καὶ ἐπιμόνως. Μὴ ἐκκακίσωμεν κρούοντες. Οὕτω γὰρ ἡμῖν ἀνοιγίσεται. Ἐὰν ἀναγνώμεν ἅπαξ καὶ δις καὶ μὴ διαγνώμεν, ἃ ἀναγινώσκομεν, μὴ ἐκκακίσωμεν ἀλλ' ἐπιμεινῶμεν, ἀδολεσχίσωμεν, ἐρωτήσωμεν. « ἐπερωτήσον γὰρ, φησί, τὸν πατέρα σου καὶ ἀναγγελεῖ σοι τοὺς πρεσβυτέρους σου, καὶ ἐροῦσί σοι ».

39. Η ΙΕΡΑ ΠΑΡΑΔΟΣΙΣ

(Μεγάλου Βασιλείου).

« Τῶν ἐν τῇ Ἐκκλησίᾳ πεφυλαγμένων δογμάτων καὶ κηρυγμάτων τὰ μὲν ἐκ τῆς ἐγγράφου διδασκαλίας ἔχομεν, τὰ δὲ ἐκ τῆς τῶν ἀποστόλων παραδόσεως διαδοθέντα ἡμῖν ἐν μυστηρίῳ παρεδεξάμεθα· ἅπερ ἀμφοτέρω τῆν αὐτὴν ἰσχὺν ἔχει πρὸς τὴν εὐδέβειαν. Καὶ τούτοις οὐδεὶς ἀντρεῖ, σὺκοῦν ὅστις γε κατὰ μικρὸν γοῦν θεσμῶν ἐκκλησιαστικῶν πεπεύραται. Εἰ γὰρ ἐπιχειρήσαιμεν τὰ ἄγραφα τῶν ἐθνῶν ὡς μὴ μεγάλην ἔχοντα τὴν δύναμιν παραιτεῖσθαι, λάθοιμεν ἂν εἰς αὐτὰ τὰ καίρια ζημιούντες τὸ Εὐαγγέλιον· μᾶλλον δὲ εἰς ὄνομα ψιλὸν περιϊστῶντες τὸ κήρυγμα. Οἶον (ἵνα τοῦ πρώτου καὶ κοινοτάτου πρώτου μνησθῶ)

39. Περικοπή ἐκ τοῦ ἔργου τοῦ Μεγ. Βασιλείου « περὶ τοῦ ἁγίου Πνεύματος » (Ἐ.Π. 32, 188).

α) **Λεξιλογικά καὶ συντακτικά :** ἐν μυστηρίῳ = μὲ μυστικὴν, ἀπόρητον (ἄγραφον) συνθήειαν. — γε = τοῦλάχιστον. — γοῦν = γ' οὖν = τοῦλάχιστον, λοιπόν, ἐπὶ τέλος. — εἰ γὰρ ἐπιχειρήσαιμεν... λάθοιμεν ἂν· ὑποθετικὸς λόγος γ' εἶδους, ἐκφράζων ἀπλήν σκέψιν τοῦ λέγοντος· ἡ ὑπόθεσις ἐκφράζεται διὰ εἰ καὶ εὐκτικῆς, ἡ δὲ ἀπόδοσις μὲ δυνητικὴν εὐκτικῆν. — λανθάνω ζημιῶν = λελθότως, ἀπαρητήτως, μυστικά ἐπιφέρω ζημίαν. — λανθάνω ζημιῶν = στήνω. ὀλόγυρα· μετατρέπω, μεταβάλλω. — κατασημαίνομαι = κάνω κάτι νὰ σφραγισθῆ καλῶς. — τύπος = ἀποτύπωμα, σημεῖον. — ἡλτικα· παρακείμενος, ποῦ δεικνύει ἰσχὺν καὶ εἰς τὸ παρόν. — τετράφθαι· ἀπαρέμφ. τοῦ παθ. παρακ. τοῦ ρ. τρέπω = στρέφω, κατευθύνω. — καταλείπω = ἀφήνω ὀπίσω· κληροδοτῶ, ἀφήνω ὡς κληρονομίαν. — ἀνάδειξις = ἀνακήρυξις· τελετὴ ἐπισήμου ἀναγνωρίσεως ἢ καθιερώσεως· ἄρα ἐδῶ = καθαιγιασμός. — ἐπιμινῆσκομαι τινος = μνεῖαν ποιοῦμαι περὶ τινος, μνημονεύω τινός, ἀναφέρω περὶ τινος.

β) **Πραγματικαὶ παρατηρήσεις :** ἀμφοτέρω τῆν αὐτὴν ἰσχὺν ἔχει· ἀντιθέτως πρὸς τοὺς Ρωμαιοκαθολικοὺς, οἱ ὅποιοι συχνάκις ἐξαιροῦν τὴν παράδοσιν ὑπεράνω τῆς ἁγίας Γραφῆς καὶ ἀντιθέτως πρὸς τοὺς Προτεστάντας.

νήν. Ἄς μὴ χάσωμεν τὸ θάρρος μας, καθὼς κρούομεν. Διότι μόνον κατ' αὐτὸν τὸν τρόπον θὰ μᾶς ἀνοιγῆ ἡ θύρα. Ἐὰν ἀναγνώσωμεν μίαν φοράν καὶ δύο φορές καὶ δὲν ἐννοήσωμεν ἀκριβῶς ἐκεῖνα, ποῦ ἀναγινώσκομεν, ἄς μὴ λιποψυχήσωμεν· ἀλλ' ἄς ἐπιμεινώμεν, ἄς ὀμιλήσωμεν πολὺ, ἄς ἐρωτήσωμεν. Διότι, λέγει (ὁ λόγος τοῦ Θεοῦ) «ζήτησε νὰ μάθῃς ἀπὸ τὸν Πατέρα σου, καὶ (αὐτὸς) θὰ σοῦ καταστήσῃ τὰ πράγματα γνωστά· ἀπὸ τοὺς πρεσβυτέρους σου, καὶ (αὐτοὶ) θὰ σοῦ εἴπουν (σχετικῶς)».

39. Μετάφρασις.

«Ἀπὸ τὰ δόγματα καὶ τὰ κηρύγματα, τὰ ὅποια ἔχουν φυλαχθῆ μέσα εἰς τὴν Ἐκκλησίαν, ἄλλα μὲν ἔχομεν (παραλάβει) ἀπὸ τὴν γραπτὴν διδασκαλίαν, ἄλλα δέ, ἀφοῦ μετεδόθησαν εἰς ἡμᾶς κατὰ μυστικὴν (ἄγραφον) συνήθειαν, τὰ ἐδέχθημεν ἐκ τῆς παραδόσεως τῶν ἀποστόλων· βεβαίως καὶ τὰ δύο ἔχουν τὴν ἰδίαν δύναμιν διὰ τὴν εὐσέβειαν. Καὶ εἰς αὐτὰ κανεῖς δὲν θὰ ἔχῃ ἀντίρρησην, κανεῖς βέβαια, ὁ ὅποιος ἔχει λάβει τοῦλάχιστον ἔστω καὶ μικρὰν πείραν τῶν ἐκκλησιαστικῶν θεσμῶν. Διότι ἐὰν θὰ ἐπεχειρούσαμεν νὰ ἐγκαταλείψωμεν τὰ ἄγραφα ἀπὸ τὰ ἔθιμα, διότι δῆθεν δὲν ἔχουν μεγάλην δύναμιν, χωρὶς νὰ ἀντιληφθῶμεν (ἀπαρητήτως) θὰ ἐζημιώναμεν εἰς αὐτὰ τὰ σπουδαιότερα (πλέον εὐαίσθητα) σημεῖα τὸ Εὐαγγέλιον· μᾶλλον δὲ θὰ μετεβάλλομεν τὸ κήρυγμα εἰς ἀπλήν (ἀπογυμνωμένην) ὀνομασίαν. Παραδείγματος χάριν, (διὰ νὰ ἐνθυμηθῶ τὸ πρῶτον καὶ πάρα πολὺ γνωστὸν εἰς ὅλους), ποῖος εἶναι ἐκεῖ-

οὶ ὅποιοι ἀπορρίπτουν τὴν ἱερὰν παράδοσιν, διὰ τοὺς Ὁρθοδόξους ἢ ἱερὰ παράδοσις ὡς πηγὴ τῶν δογματικῶν καὶ ἠθικῶν ἀληθειῶν ἔχει τὸ ἴδιον κύρος πρὸς τὴν Ἁγίαν Γραφήν. — τὰ τῆς ἐπικλήσεως **ρήματα**... τοῦ ποτηρίου **τῆς εὐλογίας**· ὁ Μ. Βασίλειος ἐννοεῖ τοὺς ὑπὸ τοῦ ἱερέως λεγομένους κατὰ τὴν Θ. Λειτουργίαν λόγους: «...δεόμεθα καὶ ἱκετεύομεν· κατὰτεμψον τὸ Πνεῦμά Σου τὸ ἅγιον ἐφ' ἡμᾶς καὶ ἐπὶ τὰ προκείμενα δῶρα ταῦτα καὶ ποιήσον τὸν μὲν ἄρτον τοῦτον τίμιον Σῶμα τοῦ Χριστοῦ σου, τὸ δὲ ἐν τῷ ποτηρίῳ τούτῳ τίμιον Αἷμα τοῦ Χριστοῦ Σου, μεταβαλὼν τῷ Πνεύματί Σου τῷ Ἁγίῳ». — ποτηρίου **τῆς εὐλογίας**· τὸ ποτήριον, διὰ τὸ ὅποῖον ὁ Κύριος κατὰ τὴν ἐσπέραν τοῦ Μυστικοῦ Δείπνου ἀπηύθυνεν εὐχαριστήριον προσευχὴν πρὸς τὸν Θεὸν εὐλογῶν αὐτὸν δι' αὐτό. — ἐκ **τῆς ἀγράφου διδασκαλίας παραλαβόντες**· πρβλ. Α' Κορ. ια', 2, 34. Κατὰ τὸν Ἐπιφάνειον «τὰ μὲν ἐν γραφαῖς, τὰ δὲ ἐν παραδόσεσι παρέδωκαν οἱ ἅγιοι ἀπόστολοι» ('Ε.Π. 41, 1047). Καὶ κατὰ τὸν Χρυσόστομον «δῆλον ὅτι οὐ πάντα δι' ἐπιστολῆς παρεδίδονσαν, ἀλλὰ πολλὰ καὶ ἀγράφως· ὁμοίως δὲ κακεῖνα καὶ ταῦτα ἐστὶν ἀξίοπιστα».

τῷ ἰσχυρῷ τοῦ σταυροῦ τοὺς εἰς τὸ ὄνομα τοῦ Κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ ἠλπικίαις κατασημαίνεσθαι τίς ὁ διὰ γραμμίτου διδάξας ; Τὸ πρὸς ἀνατολὰς τετραῖθαι κατὰ τὴν προσευχὴν ποῖον ἐδίδαξεν ἡμᾶς γραμμί : Τὰ τῆς ἐπικλήσεως ῥήματα ἐπὶ τῇ ἀναδείξει τοῦ ἁγίου τῆς Ἐυχαριστίας καὶ τοῦ ποτηρίου τῆς εὐλογίας τίς τῶν ἀγίων ἐγγράφως ἡμῶν καταλέλοιπεν ; Οὐ γὰρ δὴ τοῦτοις ἀρκούμεθα, ὧν ὁ Ἄπόστολος ἦ τὸ Εὐαγγέλιον ἐπερνήσθη, ἀλλὰ καὶ προλέγομεν καὶ ἐπιλέγομεν ἕτερα. ὡς μεγάλην ἔχοντα πρὸς τὸ μυστήριον τὴν ἰσχύν, ἐκ τῆς ἀγράφου διδασκαλίας παραλαβόντες ».

40. Η ΜΕΡΙΚΗ ΓΝΩΣΙΣ ΤΟΥ ΘΕΟΥ ΕΚ ΤΗΣ ΜΕΛΕΤΗΣ ΤΩΝ ΔΗΜΙΟΥΡΓΗΜΑΤΩΝ (Γρηγορίου Νύσσης).

« Ἡ θεία φύσις αὐτὴ καθ' ἑαυτὴν ὅ,τι ποτὲ κατ' οὐσίαν ἐοτί, πάσης ὑπέρεκται καταληπτικῆς ἐπινοίας, ἀπρόσιτος καὶ ἀπροσπέλαστος οὐσα ταῖς στοχαστικαῖς ἐπινοίαις, καὶ οὐπω τις ἀνθρώποις πρὸς τὴν τῶν ἐκλίπτων κατανόησιν ἐξεύρηται δύναμις· οὐδέ τις ἔφοδος καταληπτικῆ τῶν ἀμηχάνων ἐπενοήθη. Διὸ καὶ ἀνεξιχνιάστους τὰς ὁδοὺς αὐτοῦ ὁ μέγας ὀνομάζει Ἄπόστολος, σημαίνων διὰ τοῦ λόγου τὸ ἀνεπίβητον εἶναι λογισμοῖς τὴν ὁδὸν ἐκείνην, ἣ πρὸς τὴν γνῶσιν τῆς

40. Περικοπη ἐκ τοῦ στ' λόγου τοῦ Γρηγορίου Νύσσης εἰς τοὺς μακαρισμοὺς. Ὁ λόγος οὗτος ἐρμηνεύει τὸν μακαρισμὸν « Μακάριοι οἱ καθαροὶ τῆ καρδίᾳ, ὅτι αὐτοὶ τὸν Θεὸν ὄφονται » (Ε.Π. 44,1268).

α) **Λεξιλογικὰ καὶ συντακτικὰ :** **καταληπτικός** = ὁ δυνάμενος νὰ ἐννοήσῃ τι. — **ἔφοδος** (ἦ) = ὁδός, προσέγγισις. — **ἀμήχανος, ον** = αὐτός, διὰ τὸν ὅποιον δὲν ὑπάρχει μηχανή, μέσον ἐπιτεύξεως· ἀδύνατος, ἀπραγματοποίητος, ἀκατόρθωτος· ἀσύλληπτος. — **ἀνεξιχνιάστος** = αὐτός, τὸν ὅποιον δὲν ἠμπορεῖ κανεὶς νὰ ἐξιχνιάσῃ, νὰ εὕρῃ παρακολουθῶν τὰ ἴχνη του, ἄρα νὰ διευκρινίσῃ, νὰ ἐξακριβώσῃ. — **ἀνεπίβητος** = ἀπρόσιτος, ἀπροσπέλαστος. — **στοχαστικῶς** = μὲ τὸν τρόπον τοῦ συμπεραίνειν. — **φύσις** = ἡ τοιαύτη ἢ τοιαύτη ὑπόστασις ἐνὸς ὄντος, ἢ φυσικὴ αὐτοῦ κατάστασις καὶ μορφή· ἢ οὐσία· τὸ σύνολον τῶν ὄντων τῆς δημιουργίας. — **κόσμος** = τάξις, εὐταξία, εὐκοσμία· εὐτακτοῦ διάταξις. — **ἀνατυπόμαι-οὔμαι** = ἀναπαριστῶ εἰς τὴν διάνοιαν, εἰς τὴν φαντασίαν.

β) **Πραγματικαὶ παρατηρήσεις :** ἀπρόσιτος· ἀπροσπέλαστος· ἀνεπίβητον... πρὸς τὴν γνῶσιν τῆς θείας οὐσίας· ὁ Γρηγόριος Νύσσης τονίζει, ὅτι δὲν δυνάμεθα νὰ γνωρίσωμεν αὐτὴν ταύτην τὴν οὐσίαν τοῦ Θεοῦ. Καὶ κατὰ

νος, πού γραπτῶς μᾶς ἐδίδαξε νὰ σφραγίζωνται (σημειώνονται) με τὸ σημεῖον τοῦ σταυροῦ ἐκεῖνοι, οἱ ὅποιοι ἐλπίζουν εἰς τὸ ὄνομα τοῦ Κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ ; Ποῖον γραπτὸν ἔργον μᾶς ἐδίδαξε τὸ νὰ εἴμεθα ἐστραμμένοι πρὸς ἀνατολὰς κατὰ τὴν προσευχήν; Ποῖος ἀπὸ τοὺς ἁγίους ἔχει ἐγγράφως κληροδοτήσει εἰς ἡμᾶς τοὺς λόγους τῆς ἐπικλήσεως διὰ τὸν καθαγιασμόν τοῦ ἄρτου τῆς (θείας) Εὐχαριστίας καὶ τοῦ ποτηρίου τῆς εὐλογίας; Διότι δὲν ἀρκούμεθα εἰς αὐτά, διὰ τὰ ὅποια ἀνέφερον ὁ Ἀπόστολος ἢ τὸ Εὐαγγέλιον, ἀλλὰ λέγομεν ἐπὶ πλεον ἄλλα πρὸ αὐτῶν ἢ μετὰ ἀπὸ αὐτά, ἀφοῦ τὰ παρελάβομεν ἀπὸ τὴν ἄγραφον διδασκαλίαν».

40. Μετάφρασις.

«Ὅ,τι εἶναι τέλος πάντων ἡ θεία φύσις αὐτὴ καὶ ἑαυτὴν εἰς τὴν οὐσίαν τῆς, εὐρίσκεται ὑπεράνω κάθε ἀντιληπτικῆς ἐνεργείας τῆς διανοίας, διότι (ἡ θεία αὐτὴ φύσις) εἶναι ἀπρόσιτος καὶ ἀπροσπέλαστος εἰς τοὺς διανοητικούς στοχασμούς καὶ δὲν ἔχει εὐρεθὴ ἀκόμη διὰ τοὺς ἀνθρώπους μία δύναμις κατάλληλος διὰ τὴν κατανόησιν τῶν εὐρισκυμένων ἐκτὸς τῆς, περιοχῆς τῆς ἀντιληπτικῆς ἐνεργείας τοῦ ἀνθρώπου· οὔτε ἐπενούθη κάποια ὁδός, κατάλληλος διὰ τὴν κατανόησιν τῶν ἀσυλλήπτων. Διὰ τοῦτο καὶ ὁ μέγας Ἀπόστολος ἠνομάζει ἀνεξιχνιάστους τὰς ὁδοὺς αὐτοῦ (τοῦ Θεοῦ), φανεράνων μὲ τὸν λόγον αὐτὸν ὅτι εἶναι ἀπρόσιτος εἰς τὰς λογικὰς σκέψεις ἢ ὁδὸς ἐκεῖνη, ἡ ὅποια ὁδηγεῖ πρὸς τὴν γνῶσιν τῆς θείας οὐσίας. Ἐφ' ὅσον λοιπὸν τοιοῦτος εἶναι ὡς πρὸς τὴν φύσιν τοῦ ἐκεῖνος, πού εἶναι ὑπεράνω πάσης φύσεως, μὲ ἄλλον τρόπον γίνεται καὶ ὁρατὸς καὶ ἀντιληπτός αὐτός, πού εἶναι καὶ ἀόρατος καὶ ἀπερίγραπτος. Πολλοὶ δὲ εἶναι οἱ τρόποι τῆς τοιοῦτου εἴδους κατανοήσεως. Διότι εἶναι δυνατόν καὶ μὲ

τὸν Γρηγόριον τὸν Ναζιανζηνὸν ὁ Θεὸς εἶναι «φῶς τὸ ἀκρότατον καὶ ἀπρόσιτον καὶ ἄρρητον, οὔτε νῶφ καταληπτὸν οὔτε λόγῳ ρητὸν» (Ἐ.Π. 36, 364). Καὶ ὁ Μ. Βασίλειος πιστεύει, ὅτι «ἀπερινόητος ἀνθρώπου φύσει καὶ ἄρρητος παντελῶς ἡ οὐσία τοῦ Θεοῦ ἀποδέδεικται» (Ἐ.Π. 29, 544 - 545). Καθ' ὅλους τοὺς Πατέρας, ἡ οὐσία τοῦ Θεοῦ ἀποδέδεικται, ἀλλὰ τὰ περὶ τὴν οὐσίαν Αὐτοῦ, «οὐ τὴν γνωρίζομεν ὄχι τὴν οὐσίαν τοῦ Θεοῦ, ἀλλὰ τὰ περὶ τὴν φύσιν» (Ἰωάννης Δαμασκηνός, Ἐ.Π. 94, 800). — διὰ τῆς ἐμφαινόμενης τῶ παντὶ σοφίας... πάντα σοφῶς· ὅλοι Πατέρες μὲ ἄλλους λόγους τονίζουν ὅτι ἔλεγε καὶ ὁ Μέγας Ἀθανάσιος, ὅσοις ἐδίδασκεν, ὅτι εἶναι δυνατόν νὰ φθάσωμεν εἰς τὴν ἰδέαν τοῦ Θεοῦ διὰ τῆς μελέτης τῆς κτίσεως, «ὥσπερ γράμμασι διὰ τῆς τάξεως καὶ ἁρμονίας τὸν ἑαυτῆς δεσπότην καὶ ποιητὴν σημαίνουσης καὶ βωώσης» (Ἐ.Π. 25, 69).

θείας ουσίας ἄγει. Τοιοῦτος δὲ ὢν κατὰ τὴν φύσιν ὁ ὅπερ πᾶσαν φύσιν, ἄλλω λόγῳ καὶ ὁρᾶται καὶ καταλαμβάνεται ὁ ἀόρατός τε καὶ ἀπερίγραπτος. Πολλοὶ δὲ οἱ τῆς τοιαύτης κατανοήσεως τρόποι. Ἔστι γὰρ καὶ διὰ τῆς ἐμφαινομένης τῷ παντὶ σοφίας τὸν ἐν σοφίᾳ πάντα πεποιηκότα στοχαστικῶς ἰδεῖν. Καθότι καὶ ἐπὶ τῶν ἀνθρωπίνων δημιουργημάτων ὁρᾶται τρόπον τινὰ τῇ διανοίᾳ ὁ δημιουργὸς τοῦ προκειμένου κατασκευάσματος, τὴν τέχνην τῷ ἔργῳ ἐναποθέμενος. Ὅραται δὲ οὐχ ἡ φύσις τοῦ τεχνητεύσαντος, ἀλλὰ μόνον ἡ τεχνικὴ ἐπιστήμη, ἣν ὁ τεχνίτης τῇ κατασκευῇ ἐναπέθετο. Οὕτω καὶ πρὸς τὸν ἐν τῇ κτίσει βλέποντες κόσμον, ἐννοιοῦν οὐ τῆς οὐσίας, ἀλλὰ τῆς σοφίας τοῦ κατὰ πάντα σοφῶς πεποιηκότος ἀνατυπούμεθα ».

41. ΟΙ ΚΑΘΑΡΟΙ Τῆ ΚΑΡΔΙΑΣ ΒΛΕΠΟΥΝ ΤΟΝ ΘΕΟΝ (Γρηγορίου Νύσσης).

« Ὁ πάσης τῆς κτίσεως καὶ ἐμπαθοῦς διαθέσεως τὴν ἑαυτοῦ καυδὶαν ἀποκαθήρας, ἐν τῷ ἰδίῳ κάλλει τῆς θείας φύσεως καθορᾷ τὴν εἰκόνα... Τῶν γὰρ τῆς ἰδίας φύσεως ἀγαθῶν ὁ Θεὸς ἐνετόπωσε τῇ σῆ κατασκευῇ τὰ μιμήματα, οἷόν τινα κηρὸν σχήματι γλυφῆς προτυπώσας. Ἄλλ' ἡ κακία τῷ θεοειδεῖ χαρακτῆρι περιχυθεῖσα ἄχρηστον ἐ-

41. Περικοπή ἐκ τοῦ λόγου τοῦ Γρηγορίου Νύσσης εἰς τὸν μακαρισμὸν « Μακάριοι οἱ καθαροὶ τῆ καρδίας, ὅτι αὐτοὶ τὸν Θεὸν ὁφονται » (Ἐ.Π. 44, 1269).

α) Λεξιλογικὰ καὶ συντακτικὰ : **μίμημα** = ὁμοίωμα, ἀντίτυπον. — **ἐντυπώω** = ἐγχαράττω. — **γλυφῆ** = ἡ γλυπτὴ παράστασις. — **προτυπώω** = ἀπεικονίζω, πλάττω σχεδιάζων. — **θεοειδής** = θεόμορφος, ὁ ὅμοιος πρὸς τὸν Θεὸν κατὰ τὴν μορφήν. — **χαρακτῆρ** = τὸ διὰ χαραξέως γε-νόμενον σημεῖον· χαρακτηριστικόν. — **προκάλυμμα** = παραπέτασμα· περίβλημα, σκέπασμα. — **ἀποκλύζω** = διὰ πλύσεως καθαρίζω, ἀποπλύνω, ξεπλένω καλά. — **ἐπιπλάσσω** = ἐπιθέτω ἢ ἐπαλείφω κατὰ ἐπάνω εἰς κατὰ. — **εἰ ἀποκλύσειας**... **ἀναλάμψει**· ὑποθετικὸς λόγος τοῦ γ' εἶδους. Εἰς τὸ εἶδος αὐτὸ ἐνίστη ἡ ἀπόδοσις ἐκφράζεται μὲ ὀριστικὴν. — **ἡ ἀκόνη** = τὸ ἀκόνι· λείον καὶ σκληρὸν ὄργανον ἐκ λίθου ἢ καὶ ἐξ ἄλλης ὕλης κατάλληλον πρὸς τρόχισμα. — **ἰδός** = δηλητήριον, σκωρία. — **στίλβω** = λάμπω, ἀκτινοβολῶ. — **ἀποξύω** = ἀφαιρῶ δι' ἀποξέσεως· ἀφαιρῶ ἐξωτερικὸν περίβλημα. — **ἰώδης** = ὅμοιος πρὸς σκουριάν. — **εὐρώς - ὠτος (ὀ)** = ὑγρασία μετὰ σήψεως, μούχλα. — **ἐπανθέωω** = ἀνθῶ· σχηματίζομαι, ἐμφανίζομαι ἐπὶ τῆς ἐπιφανείας. — **ἀναλαμβάνω** = λαμβάνω ἐκ νέου. — **τὸ ἀρχέτυπον** = ὁ ἀρχικὸς τύπος, τὸ πρότυπον, τὸ ὡς ὑπόδειγμα χρησιμεῖον.

τὴν βοήθειαν τῆς σοφίας, ἡ ὁποία φανερώνεται μέσα εἰς τὸ σύμπαν, νὰ ἴδωμεν μὲ λογικὸν συμπέρασμα ἐκεῖνον, ὁ ὁποῖος ἔχει δημιουργήσει ἐν σοφίᾳ τὰ πάντα. Καθὼς ἀκριβῶς καὶ εἰς τὰ ἀνθρώπινα δημιουργήματα μὲ τὴν διάνοιαν γίνεται τρόπον τινὰ ὁρατὸς ὁ δημιουργὸς τοῦ κατασκευάσματος, τὸ ὁποῖον εὐρίσκεται μπροστά μας, ἀφοῦ ἔβαλε τὴν τέχνην του μέσα εἰς τὸ ἔργον. Δὲν εἶναι δὲ ὁρατὴ ἡ οὐσία τοῦ κατασκευάσαντος, ἀλλὰ μόνον ἡ (εἰδικὴ) τεχνικὴ γνῶσις, τὴν ὁποίαν ὁ τεχνίτης ἔβαλε μέσα εἰς τὸ κατασκευάσμα. Τοιοῦτοτρόπως καὶ ὅταν βλέπωμεν προσεκτικὰ τὴν εὐταξίαν μέσα εἰς τὴν κτίσιν, ἀναπαριστάνομεν μέσα εἰς τὴν διάνοιάν μας ὄχι τὴν οὐσίαν, ἀλλὰ τὴν σοφίαν ἐκεῖνου, ποῦ ἔχει δημιουργήσει τὴν κτίσιν καθ' ὅλα μὲ σοφίαν».

41. Μετάφρασις.

«Ἐκεῖνος, ποῦ ἐκαθάρισε τὴν καρδίαν του ἀπὸ τὰς ἐπιδράσεις ὀλοκλήρου τῆς ὑλικῆς κτίσεως καὶ ἀπὸ τὴν ἐπηρεαζομένην ἀπὸ τὰ πάθη κακῆν διάθεσιν, μέσα εἰς τὴν ἰδικήν του ψυχικὴν ὁμορφίαν διακρίνει καθαρά τὴν εἰκόνα τῆς θείας φύσεως (τοῦ Θεοῦ)... Διότι ὁ Θεὸς εἰς τὴν ἰδικήν σου κατασκευὴν ἐνεχάραξε τὰ ὁμοιώματα τῶν ἀγαθῶν τῆς ἰδικῆς του (θείας) φύσεως, σὰν νὰ ἔπλασε σχεδιάζων τὸ κερί μὲ τὸ σχῆμα μιᾶς γλυπτῆς παραστάσεως. Ἄλλ' ἡ ἁμαρτία, ἀφοῦ ἀπλώθηκε γύρω ἀπὸ τὸ θεόμορφον χάραγμα, ἔκαμε διὰ σέ ἄχρηστον τὸ ἀγαθόν, τὸ ὁποῖον εἶναι κρυμμένον κάτω ἀπὸ τὰ ἄσχημα περιβλήματα. Ἐὰν λοιπὸν μὲ τὴν προσεκτικὴν ζωὴν ξεπλύνῃς πάλιν τὴν ἀκαθαρσίαν, ἡ ὁποία ἐτέθη ὡς ἐπίχρισμα ἐπάνω εἰς τὴν καρδίαν σου, θὰ λάμπῃ ἐκ νέου εἰς σέ τὸ θεόμορφον κάλλος.» Ὅπως ἀκριβῶς συμβαίνει φυσικὰ νὰ γίνεται εἰς τὸ σίδηρο, ὅταν μὲ τὸ ἀκόνι ἀπαλλαγῇ ἀπὸ τὴν σκουριάν, (ὥστε) αὐτό, ποῦ πρὸ

β) **Πραγματικαὶ παρατηρήσεις :** Ἡ ὅλη περικοπὴ ἀποδεικνύει, ὅτι ὁ Γρηγόριος Νύσσης εἶναι μεγάλη φιλοσοφικὴ διάνοια. Οὗτος προχωρεῖ πέραν τοῦ γνωσιολογικοῦ σχήματος τοῦ Ἀριστοτέλους, κατὰ τὸ ὁποῖον αἱ πηγαὶ τῆς γνώσεως εἶναι δύο, δηλαδὴ ἀφ' ἐνὸς ἢ διὰ τῶν αἰσθήσεων ἐμπειρία καὶ ἀφ' ἑτέρου ἢ ἐπ' αὐτῆς στηριζομένη διανοητικὴ ἐργασία τῆς σκέψεως καὶ τοῦ συλλογισμοῦ. Ὁ Γρηγόριος Νύσσης ἔχει τὴν πλατωνικὴν ἀντίληψιν, ὅτι, ἐκτὸς τῆς κατ' αἴσθησιν ἐμπειρίας καὶ τῆς ἐπ' αὐτῆς στηριζομένης διανοητικῆς ἐργασίας, ὑπάρχει καὶ ἄλλη σημαντικώτερα πηγὴ γνώσεως: ἡ ἐσωτερικὴ ἐμπειρία, τὸ ἐσωτερικὸν βίωμα, ἡ ἀμεσος πνευματικὴ θέα. Ὁ τρόπος αὐτὸς τῆς γνώσεως εἶναι κατ' ἔξοχὴν κατάλληλος διὰ τὴν γνῶσιν τοῦ Θεοῦ ὑπὸ τῆς ψυχῆς τοῦ ἀνθρώπου, ἡ ὁποία ἔχει καθαρθῆ. Παρομοίαν διδασκαλίαν ἀνε-

ποίησέ σοι τὸ ἀγαθὸν ὑποκεκρυμμένον τοῖς αἰσχροῖς προκαλύμμασιν. Εἰ οὖν ἀποκλύσειας πάλιν δι' ἐπιμελείας βίου τὸν ἐπιπλασθέντα τῇ καρδίᾳ σου ρύπον, ἀναλάβει σοι τὸ θεοειδὲς κάλλος. Ὡσπερ ἐπὶ τοῦ σιδήρου γίνεσθαι πέφικεν, ὅταν δι' ἀκόνης τοῦ ἰοῦ γυμνωθῇ, ὁ πρὸ δόλγου μέλας, αὐγὰς τινὰς ἐφ' ἑαυτοῦ πρὸς τὸν ἥλιον στίλβων καὶ λαμπηδόνας ἐκδίδωσιν, οὕτω καὶ ὁ ἔνδοξος ἄνθρωπος, ὃν καρδίαν ὀνομάζει ὁ Κύριος, ἐπειδὴν ἀποξύσῃται τὸν ἰώδη ρύπον τὸν διὰ τοῦ πονηροῦ εὐρωτός ἐπανθήσαντα τῇ μορφῇ, πάλιν ἀναλήφεται τὴν πρὸς τὸ ἀρχέτυπον ὁμοιότητα καὶ ἀγαθὸς ἔσται. Τὸ γὰρ ἀγαθῶ ὅμοιον ἀγαθὸν πάντως. Οὐκοῦν ὁ ἑαυτὸν βλέπων, ἐν ἑαυτῷ τὸ ποθοῦμενον βλέπει καὶ οὕτω γίνεται μακάριος ὁ καθαρὸς τῇ καρδίᾳ, ὅτι πρὸς τὴν ἰδίαν καθαρότητα βλέπων, ἐν τῇ εἰκόνι καθορᾷ τὸ ἀρχέτυπον... Καθαρότης γὰρ, ἀπάθεια καὶ κακοῦ παντός ἀλλοτριώσεις ἢ θεότης ἐστίν. Εἰ οὖν ταῦτα ἐν σοὶ ἐστί, Θεὸς πάντως ἐν σοὶ ἐστίν ».

42. Αἱ ἰδιότητες καὶ τὸ τριαδικὸν τοῦ Θεοῦ

(Ἰωάννου τοῦ Δαμασκηνοῦ).

« Τὸ ἄκτιστον, τὸ ἄνωχον, τὸ ἀθάνατον καὶ ἀπέραντον καὶ αἰώνιον, τὸ ἄβυλον, τὸ ἀγαθόν, τὸ δημιουργικόν, τὸ δίκαιον, τὸ φωτιστικόν, τὸ ἄτρεπτον, τὸ ἀπαθές, τὸ ἀπερίγραπτον, τὸ ἀχώρητον, τὸ ἀπεριόριστον, τὸ ἀόριστον, τὸ ἀόρατον, τὸ ἀπερινόητον, τὸ ἀνευδές, τὸ αὐτοκρατές καὶ αὐτεξούσιον, τὸ παντοκρατορικόν, τὸ ζωοδοτικόν, τὸ παντοδύναμον, τὸ ἀπειροδύναμον, τὸ ἀγιαστικόν καὶ μεταδοτικόν, τὸ

πτυσαν καὶ ἄλλοι Πατέρες, ὅπως ὁ Αὐγουστίνος εἰς τὴν Δύσιν καὶ πολλοὶ Ἕλλη-
νες ἐν τῇ Ἀνατολῇ. — τῶν γὰρ τῆς ἰδίας φύσεως ἀγαθῶν ὁ Θεὸς εἶναι
εἶναι μόνον ἢ ὑψίστη ὄντολογικὴ πραγματικότης, ἀλλὰ καὶ ἡ ὑψίστη ἀξιολογικὴ
πραγματικότης, ἡ πηγὴ ὅλων τῶν ἀξιών καὶ ἀγαθῶν, τὸ ὑψίστον ἀγαθόν. —
ἐνετύπωσε τῇ σῇ κατασκευῇ τὰ μιμήματα· ὁ ἀνθρώπος ἐπλάσθη κατ' εἰκόνα
καὶ καθ' ὁμοίωσιν τοῦ Θεοῦ. — εἰ ἀποκλύσειας...· ἐπειδὴν ἀποξύσῃται
τὸν ἰώδη ρύπον... ὁ καθαρὸς τῇ καρδίᾳ· πᾶσαι αἱ ἐκφράσεις ἐνθυμίζουσι
παρομοίαν παλαιότεραν διδασκαλίαν τοῦ ἀπολογητοῦ Θεοφίλου Ἀντιοχείας
(β' αἰών), ὅστις ἔγραφε: « Βλέπεται γὰρ ὁ Θεὸς τοῖς δυναμένοις αὐτὸν ὁρᾶν,
ἔπᾶν ἔχωσι τοὺς ὀφθαλμοὺς ἀνεωγμένους τῆς ψυχῆς... Ὡσπερ ἔσοπτον
ἔστιλβωμένον, οὕτω δεῖ τὸν ἀνθρώπον ἔχειν καθαρὰν ψυχὴν... Ὅταν ἡ ἀμαρ-
τία ἐν τῷ ἀνθρώπῳ, οὐ δύναται ὁ τοιοῦτος ἀνθρώπος θεωρεῖν τὸν Θεόν »
(ΒΕΠΕΣ 5, 13 - 14). Ταῦτα ἐξηγοῦν διὰ τὸ κυριώτερον αἴτιον τῆς ἀπίστης
εἶναι ἡ ἑλλειψὶς ἠθικῆς καθαρότητος.

λίγην ἤτο μαῦρον, βγάζει ἐπάνω του μερικὰς ἀνταυγείας καὶ λάμπεις, καθὼς ἀκτινοβολεῖ ἀπέναντι εἰς τὸν ἥλιον, τοιουτρόπως καὶ ὁ ἐσωτερικὸς ἄνθρωπος, τὸν ὁποῖον ὁ Κύριος ὀνομάζει καρδίαν, ὅταν ἀφαιρέσῃ μὲ ἀπόξέσιν τὴν ὁμοίαν πρὸς σκουριὰν ἀκαθαρσίαν, ἢ ὅποια μὲ τὴν κακὴν μούχλαν ἐσχηματίσθῃ ἐπάνω εἰς τὴν μορφήν, θὰ ἀποκτήσῃ ἐκ νέου τὴν ὁμοιότητα πρὸς τὸ πρωτότυπον καὶ θὰ εἶναι ἀγαθός. Διότι τὸ ὅμοιον πρὸς τὸ (ἀπόλυτον) ἀγαθὸν εἶναι ἐξ ἅπαντος ἀγαθόν. Λοιπὸν ὅποιος παρατηρεῖ τὸν ἑαυτὸν του, βλέπει μέσα εἰς τὸν ἑαυτὸν του αὐτό, τὸ ὁποῖον ποθεῖ· καὶ κατ' αὐτὸν τὸν τρόπον γίνεται μακάριος αὐτός πού ἔχει τὴν καρδίαν καθαρὰν ἀπὸ τὸν μολυσμὸν τῆς ἁμαρτίας, διότι, παρατηρῶν προσεκτικὰ τὴν ἰδικὴν του καθαρότητα, μέσα εἰς τὴν εἰκόνα διακρίνει καθαρὰ τὸ ἀρχέτυπον... Διότι ἡ καθαρότης, ἡ ἔλλειψις παθῶν καὶ ἡ ἀποξένωσις ἀπὸ κάθε κακὸν εἶναι ἡ θεότης. 'Εὰν ἔχῃς αὐτά, τότε ὁ Θεὸς ἐξ ἅπαντος ὑπάρχει μέσα σου».

42. Μετάφρασις.

«Τὸ ὅτι δὲν ἐδημιουργήθη, τὸ χωρὶς ἀρχῆν, τὸ ἀθάνατον καὶ ἄπειρον καὶ αἰώνιον, τὸ ἄυλον, τὸ ἀγαθόν, ἡ δημιουργικὴ δύναμις, τὸ δίκαιον, ἡ πηγὴ τοῦ φωτός, τὸ ἀμετάβλητον, τὸ ἐλεύθερον ἀπὸ πάθη, τὸ ἀπερίγραπτον, ἐκεῖνο πού δὲν ἤμπορεῖ νὰ περιληφθῇ εἰς ὠρισμένον χῶρον, τὸ ἀπεριόριστον, τὸ μὴ ἔχον ὄρια, τὸ ἀόρατον, τὸ μὴ καταληπτόν, αὐτὸ πού ἔχει αὐτάρκειαν (δὲν ἔχει ἀνάγκας), τὸ κύριον τοῦ ἑαυτοῦ του (αὐτοκυρίαρχον) καὶ ἐλεύθερον, τὸ ἐξουσιάζον τὰ πάντα, αὐτὸ πού δίδει τὴν ζωὴν, τὸ παντοδύναμον, αὐτὸ πού ἔχει ἄπειρον δύναμιν, ἡ πηγὴ τοῦ ἀγασμοῦ καὶ τῶν δωρεῶν, αὐτὸ πού περιβάλλει καὶ διατηρεῖ εἰς συνολὴν τὰ σύμπαντα καὶ προνοεῖ δι' ὅλα· ὅλα αὐτὰ καὶ τὰ παρόμοια τὰ ἔχει ἡ θεότης ἐκ φύσεως, χωρὶς νὰ τὰ ἔχῃ λάβει ἀπὸ ἀλλοῦ, ἀλλ' αὐτὴ μεταδίδουσα κάθε ἀγαθὸν εἰς τὰ δημιουργήματά της, ἀναλόγως πρὸς τὴν δεκτικότητα τοῦ καθενὸς ἐξ αὐτῶν.

Τὰ πρόσωπα (αἱ ὑποστάσεις) μένουσιν καὶ κατοικοῦν τὸ ἓνα μέσα εἰς

42. Περικοτὴ ἐκ τοῦ ἔργου Ἰωάννου τοῦ Δαμασκηνοῦ «Ἐκθεσις ἀκριβῆς τῆς ὀρθοδόξου πίστεως» (Ἐ.Π. 94, 860).

Λεξιλογικὰ καὶ συντακτικὰ : ἀπέραντος = ὁ μὴ περαινόμενος, ὁ ἄπειρος, ὁ τέλειος. — ἀχώρητος = ὁ μὴ δυνάμενος νὰ περιληφθῇ εἰς χῶρον, ἀμετρος, ἄπειρος. — ἀπερινότης = ὁ μὴ πλήρως νοητός, μὴ καταληπτός. — περιέχω = περιβάλλω. — μονή = διαμονή, παραμονή. — ἴδρυσις = κτίσις.

περιέχειν και συνέχειν τὰ σύμπαντα και πάντων προνοεῖσθαι· πάντα ταῦτα και τὰ τοιαῦτα φύσει ἔχει, οὐκ ἄλλοθεν ἢ θεία φύσις εἰληφύια, ἀλλ' αὐτὴ μεταδιδούσα παντός ἀγαθοῦ τοῖς οικείοις ποιήμασι, κατὰ τὴν ἐκάστον δεκτικὴν δύναμιν.

Ἡ ἐν ἀλλήλοις τῶν ὑποστάσεων μονὴ τε και ἴδρυνσις· ἀδιάστατοι γὰρ αὐται και ἀνεκφοίτητοι ἀλλήλων εἰσίν, ἀσύγχυτον ἔχουσαι τὴν ἐν ἀλλήλαις περιχώρησιν· οὐχ ὥστε συναλείφεσθαι ἢ συγχεῖσθαι, ἀλλ' ὥστε ἔχεσθαι ἀλλήλων. Υἱὸς γὰρ ἐν Πατρὶ και Πνεύματι και Πνεῦμα ἐν Πατρὶ και Υἱῷ· και Πατὴρ ἐν Υἱῷ και Πνεύματι, μηδεμιᾶς γινομένης συναλοιφῆς ἢ συμφύσεως ἢ συγχύσεως. Και τὸ ἐν και ταυτὸν τῆς κινήσεως· ἐν γὰρ ἔξαλμα και μία κίνησις τῶν τριῶν ὑποστάσεων· ὁ περ ἐπὶ τῆς κτιστῆς φύσεως θεωρηθῆναι ἀδύνατον.

Ἡ θεία ἔλλαμψις και ἐνέργεια, μία οὐσα και ἀπλῆ και ἀμερήσις, και ἀγαθοειδῶς ἐν τοῖς μεριστοῖς ποικιλλομένη και τοῖς πᾶσι τὰ τῆς οικείας φύσεως συστατικὰ νέμουσα, μένει ἀπλῆ· πληθονομένη ἐν τοῖς μεριστοῖς ἀμερίστως και τὰ μεριστὰ πρὸς τὴν ἑαυτῆς ἀπλότητα συνάγουσα και ἐπιστρέφουσα. Πάντα γὰρ αὐτῆς ἐφίεται και ἐν αὐτῇ ἔχει τὴν ὑπαρξιν. Και αὐτὴ μὲν τοῖς πᾶσι τοῦ εἶναι μεταδίδωσι· και αὐτὴ ἐστὶ τῶν ὄντων τὸ εἶναι και τῶν ζώντων ἢ ζωῆ και τῶν λογικῶς ὄντων ὁ λόγος και τῶν νοερῶς ὄντων ἢ νόησις. Αὐτὴ ὑπὲρ νοῦν οὐσα, και ὑπὲρ λόγον, και ὑπὲρ ζωὴν, και ὑπὲρ οὐσίαν».

43. Η ΔΗΜΙΟΥΡΓΙΑ ΤΟΥ ΚΟΣΜΟΥ (Μεγάλου Βασιλείου).

«Ἐν ἀρχῇ ἐποίησεν ὁ Θεὸς τὸν οὐρανὸν και τὴν γῆν· Ἰστησί μου τὸν λόγον τὸ θαῦμα τῆς διανοίας. Τί πρῶτον εἶπω; Πόθεν ἀρξωμαι τῆς ἐξηγήσεως; Ἐλέγξω τῶν ἔξω τὴν ματαιότητα ἢ

διαμονή, κατοικία. — ἀδιάστατος = συνεχής· ἀνευ διαφορᾶς· ἀχώριστος. — ἀνεκφοίτητος = αὐτὸς πού δὲν ἐξέρχεται, ἀλλὰ διαμένει πάντοτε κατ' οἶκον. — περιχώρησις = ἐνύπαρξις (τῶν τριῶν προσώπων ἐν ἀλλήλοις, κατὰ τὴν ὅποιαν ταῦτα διακρίνονται και συγχρόνως συνάπτονται εἰς τὴν ταυτότητα τῆς οὐσίας). — συναλείφω = συνενώνω, συγχέω, συγχωνεύω. — σύμφυσις = ἀνάμιξις, σύγχυσις. — σύγχυσις = σύμμιξις, ἀνακάτωμα. — ἔξαλμα = ἔλμα πρὸς τὰ ἔξω. — ἔλλαμψις = ἐπιλαμψις, λάμψις, ἀκτινοβολία. — ἀγαθοειδής = ὁ ἔχων μορφήν τοῦ ἀγαθοῦ. — ποικίλλω = μεταβάλλω διαφοροτρόπως, διαχωρίζω εἰς τὰ διάφορα εἶδη. — ἐφίεμαι = ἀποβλέπω εἰς κάτι· ὀρέγομαι σφοδρῶς, ἐπιθυμῶ κάτι. — οὐσία = τὸ πραγματικῶς ὑπάρχον· τὸ εἶναι.

τὸ ἄλλο· διότι αὐτὰ εἶναι ἀχώριστα καὶ τὸ ἓν δὲν ἐξέρχεται ἐκ τοῦ ἄλλου, διότι ἐνυπάρχει ἀσυγχύτως τὸ ἓν μέσθ εἰς τὸ ἄλλο· εἰς τρόπον ὥστε νὰ μὴ συγχωνεύωνται ἢ συγχέωνται, ἀλλὰ νὰ ἀλληλοεξαρτῶνται. Διότι ὁ Υἱὸς εἶναι ἐν Πατρὶ καὶ ἀγίῳ Πνεύματι· καὶ τὸ Πνεῦμα ἐν Πατρὶ καὶ Υἱῷ καὶ ὁ Πατὴρ ἐν Υἱῷ καὶ Πνεύματι, χωρὶς νὰ γίνεσθαι οὐδεμίαν συγχώνευσιν ἢ ἀνάμειξιν ἢ σύγχυσιν. Καὶ ὑφίσταται μία καὶ ἡ αὐτὴ κίνησις· διότι μία εἶναι ἡ πρὸς τὰ ἔξω ἐνέργεια καὶ μία ἡ κίνησις τῶν τριῶν προσώπων· αὐτὸ δὲν εἶναι δυνατὸν νὰ παρατηρηθῆ εἰς τὴν φύσιν, ἢ ὁποῖα ἐδημιουργήθη.

Ἡ θεία ἀκτινοβολία καὶ ἐνέργεια, ποῦ εἶναι μία καὶ ἀπλή καὶ χωρὶς μέρη καὶ ποῦ μεταβάλλεται διαφοροτρόπως εἰς τὰ ἐπὶ μέρους δημιουργήματα ὑπὸ τὴν μορφήν ἀγαθῶν καὶ διανέμει εἰς πάντα τὰ ὄντα τὰ κατὰλληλα διὰ τὴν σύστασιν τῆς ἰδικῆς των φύσεως, παραμένει ἀπλή· πολλαπλασιαζομένη εἰς τὰ ἐπὶ μέρους ὄντα χωρὶς νὰ ἡμπορῆ νὰ διαιρεθῆ εἰς μέρη καὶ συγκεντρῶνουσα καὶ φέρουσα ὀπίσω πρὸς τὴν ἰδικὴν τῆς ἀπλότητά τὰ ἐπὶ μέρους. Διότι ὅλα ἐπιθυμοῦν αὐτὴν σφοδρῶς καὶ μέσα εἰς αὐτὴν ἔχουν τὴν ὑπαρξιν. Καὶ αὐτὴ μὲν δίδει εἰς ὅλα τὸ εἶναι· καὶ αὐτὴ εἶναι τὸ εἶναι τῶν ὄντων καὶ ἡ ζωὴ τῶν ζώων καὶ τὸ λογικὸν τῶν λογικῶν ὄντων καὶ ἡ νόησις τῶν πνευματικῶν ὄντων. Αὐτὴ, ποῦ ὑπάρχει ὑπεράνω τοῦ νοῦ καὶ ὑπεράνω τῆς λογικῆς δυνάμεως καὶ ὑπεράνω τῆς ζωῆς καὶ ὑπεράνω τοῦ εἶναι».

43. Μετάφρασις.

«Ἐν ἀρχῇ ἐποίησεν ὁ Θεὸς τὸν οὐρανὸν καὶ τὴν γῆν. Μοῦ σταματᾷ τὸν λόγον ὁ θαυμασμὸς διὰ τὴν ἐννοίαν (τῆς φράσεως αὐτῆς). Τί νὰ εἶπω πρῶτον; Ἀπὸ ποῦ νὰ ἀρχίσω τὴν ἐξήγησιν; Νὰ ἐλέγξω τὴν ἀφροσύνην τῶν ἐκτὸς τοῦ Χριστιανισμοῦ ἢ νὰ ἀνυμνήσω τὴν ἰδικὴν μας ἀλήθειαν; ...

Αὐτός, ποῦ συνέγραψε τὴν δημιουργίαν τοῦ κόσμου, ἀμέσως εἰς

43. Περικοπὴ τῆς πρώτης ἐκ τῶν ἑννέα ὁμιλιῶν τοῦ Μ. Βασιλείου εἰς τὴν Ἑξαήμερον (Ἐ.Π. 29, 5-9). Αἱ ὁμιλίαι αὗται διακρίνονται διὰ τὴν καταπληκτικὴν γνώσιν τῶν δεδομένων τῶν φυσικῶν ἐπιστημῶν τῆς ἐποχῆς ἐκείνης, διὰ τὴν ἀγάπην πρὸς τὴν φύσιν καὶ διὰ τὴν παρατηρητικότητα, μὲν τὴν ὁποῖαν ὁ ἱερὸς πατὴρ ἐμελέτα ταύτην.

α) **Λεξιλογικά καὶ συντακτικά** : διάνοια = σκέψις· ἡ ἐνέργεια τοῦ διανοεῖσθαι· ἐννοία, σημασία λέξεως ἢ ἐκφράσεως ἢ χωρίου. — ματαιότης = ἀφροσύνη. — οἶμαι = νομίζω, φαντάζομαι. — ἐπάγω = προσθέτω. — ἐξαναλίσκω

ἀνομνήσω τὴν ἡμετέραν ἀλήθειαν ;... Ὁ τὴν κοσμοποιίαν συγγράφων εὐθὺς ἐν τοῖς πρώτοις ῥήμασι τῷ ὀνόματι τοῦ Θεοῦ τὴν διάνοιαν ἡμῶν κατεφώτισεν, εἰπὼν **Ἐν ἀρχῇ ἐποίησεν ὁ Θεός.** Τὶ καλὴ ἢ τάξις ; Ἀρχὴν πρῶτον ἐπέθηκεν, ἵνα μὴ ἄναρχον αὐτὸν οἰηθῶσι τινες εἶτα ἐπήγαγε τὸ **Ἐποίησεν,** ἵνα δειχθῇ, ὅτι ἐλάχιστον μέρος τῆς τοῦ δημιουργοῦ δυνάμεώς ἐστι τὸ ποιηθέν. Ὡς γὰρ ὁ κεραμεύς, ἀπὸ τῆς αὐτῆς τέχνης μυρία διαπλάσας σκεύη, οὔτε τὴν τέχνην οὔτε τὴν δύναμιν ἐξανήλωσεν οὕτω καὶ ὁ τοῦ παντός τούτου δημιουργός, οὐχ ἐν κόσμῳ σύμμετρον τὴν ποιητικὴν ἔχων δύναμιν, ἀλλ' εἰς τὸ ἀπειροπέλασιον ὑπερβαίνουσαν, τῇ ροπῇ τοῦ θελήματος μόνη εἰς τὸ εἶναι παρήγαγε τὰ μεγέθη τῶν ὄρωμένων. Εἰ οὖν καὶ ἀρχὴν ἔχει ὁ κόσμος καὶ πεποιήται, ζήτηι, τίς ὁ τὴν ἀρχὴν αὐτῷ δοὺς καὶ τίς ὁ ποιητής... Ἡ μακαρία φύσις, ἡ ἄφθοτος ἀγαθότης, τὸ ἀγαπητὸν πᾶσι τοῖς λόγου μετεिल्φόσι, τὸ πολυπόθητον κάλλος, ἡ ἀρχὴ τῶν ὄντων, ἡ πηγὴ τῆς ζωῆς, τὸ νοερὸν φῶς, ἡ ἀπρόσιτος σοφία, οὗτος **ἐποίησεν ἐν ἀρχῇ τὸν οὐρανὸν καὶ τὴν γῆν...** Προαναφώνησις τῶν περὶ συντελείας δογμάτων καὶ περὶ τῆς τοῦ κόσμου μεταποιήσεως, τὰ νῦν ἐν βραχέσι κατὰ τὴν στοιχείωσιν τῆς θεοπνεύστου διδασκαλίας παραδιδόμενα. **Ἐν ἀρχῇ ἐποίησεν ὁ Θεός.** Τὰ ἀπὸ χρόνου ἀρξάμενα πᾶσα ἀνάγκη καὶ ἐν χρόνῳ συντελεσθῆναι ».

44. Ο ΚΥΒΕΡΝΗΤΗΣ ΤΟΥ ΠΑΝΤΟΣ (Μεγάλου Ἀθανασίου).

« Ἐπεὶ οὖν οὐκ ἀταξία ἀλλὰ τάξις ἐστὶν ἐν τῷ παντί, καὶ οὐκ ἀμετρία ἀλλὰ συμμετρία, καὶ οὐκ ἀκοσμία ἀλλὰ κόσμος καὶ κόσμος παναομόνιος σύνταξις· ἀνάγκη λογίζεσθαι καὶ λαμβάνειν ἔννοιαν τοῦ

= διαπαντὶ τελείως, ἐξοδεύω τελείως, ἐξαντλῶ. — σύμμετρος = ἀκριβῶς κατὰλληλος. — οἱ λόγου μετεिल्φότες = οἱ ἔχοντες λάβει λογικόν, τὰ λογικὰ ὄντα. — στοιχείωσις = στοιχειώδης διδασκαλία.

β) Πραγματικαὶ παρατηρήσεις : « Ἐν ἀρχῇ ἐποίησεν... » Γεν. α', 1. — ὁ τὴν κοσμοποιίαν συγγράφων δηλαδὴ ὁ Μωϋσῆς. — συντελείας... μεταποιήσεως· πρβλ. Ψαλμ. ρα', 26· Ἦσ. λδ', 4 καὶ να', 6· Β' Πέτρ. γ', 7, 10, 13.

44. Περικοπὴ ἐκ τοῦ λόγου τοῦ Μ. Ἀθανασίου « κατὰ Ἑλλήνων » (δηλαδὴ ἐναντίον τῶν εἰδωλολατρῶν) ('Ε.Π. 25, 76).

α) Λεξιλογικὰ καὶ συντακτικὰ : σύνταξις = ἡ κατὰ τάξιν διευθέτησις, συγκρότησις. — αὐ = ἀκόμη, προσέτι. — πρυτανεύω = κυβερνῶ· ἀρχῶ· κατὰ

τούς πρώτους λόγους ἐφώτισε τελείως τὴν διάνοιάν μας μὲ τὸ ὄνομα τοῦ Θεοῦ, διότι εἶπεν· Ἐν ἀρχῇ ἐποίησεν ὁ Θεός. Πόσον ὠραία εἶναι ἡ τάξις; Ὡμίλησε πρῶτον διὰ τὴν ἀρχήν, διὰ νὰ μὴ φαντασθοῦν μερικοὶ ὡς ἀναρχον αὐτὸν (δηλαδὴ τὸν κόσμον): ἔπειτα προσέθεσε τὸ Ἐποίησε, διὰ νὰ φανερωθῇ, ὅτι αὐτό, πού ἐδημιουργήθη, εἶναι ἐλαχίστη ἐκδήλωσις τῆς δυνάμεως τοῦ δημιουργοῦ. Διότι ὅπως ὁ ἀγγειοπλάστης, πού κατεσκεύασε μὲ τὴν ἰδίαν τέχνην ἀναρίθμητα σκεύη, οὔτε τὴν τέχνην, οὔτε τὴν δύναμιν (του) ἐξήντησε· τοιοῦτοτρόπως καὶ ὁ δημιουργὸς τοῦ σύμπαντος αὐτοῦ, ἐπειδὴ ἔχει δημιουργικὴν δύναμιν ὄχι μόνον ἀκριβῶς κατάλληλον (ἐπαρκοῦσαν) διὰ τὴν δημιουργίαν ἑνὸς κόσμου, ἀλλὰ ἀπειροπλασίως ἀνωτέραν, μὲ μόνην τὴν ἐλαχίστην κίνησιν τῆς θελήσεώς του ἔφερον εἰς τὴν ὑπαρξιν τοὺς ὄγκους αὐτῶν, τὰ ὁποῖα βλέπομεν. Ἐὰν λοιπὸν ὁ κόσμος ἔχη ἀρχὴν καὶ ἔχη δημιουργηθῆ, νὰ ἐξετάζῃς νὰ μάθῃς ποῖος εἶναι ἐκεῖνος, πού τοῦ ἔδωσε τὴν ἀρχήν, καὶ ποῖος εἶναι ὁ δημιουργὸς του... Ἡ μακαρία φύσις, ἡ ἀφθονος ἀγαθότης, ἐκεῖνο πού εἶναι ἀγαπητὸν εἰς ὅλα τὰ λογικὰ ὄντα, τὸ πολυπόθητον κάλλος, ἡ ἀρχὴ τῶν ὄντων, ἡ πηγὴ τῆς ζωῆς, τὸ αἶθρον φῶς, ἡ ἀπλησίαστος σοφία, αὐτὸς ἐδημιούργησεν εἰς τὴν ἀρχὴν τὸν οὐρανὸν καὶ τὴν γῆν... Αὐτά, πού τώρα μεταδίδονται δι' ὀλίγων σύμφωνα μὲ τὴν στοιχειώδη θεόπνευστον διδασκαλίαν, εἶναι μία προαναγγελία τῶν δογμάτων περὶ τῆς συντελείας καὶ τοῦ μετασχηματισμοῦ τοῦ κόσμου. Ἐν ἀρχῇ ἐποίησεν ὁ Θεός. Ὅσα ἤρχισαν εἰς ὠρισμένον χρόνον εἶναι ἀπολύτως ἀναγκαῖον καὶ νὰ τελειώσουν εἰς ὠρισμένην χρονικὴν στιγμήν».

44. Μετάφρασις.

«Ἐπειδὴ λοιπὸν μέσα εἰς τὸ σύμπαν δὲν ὑπάρχει ἀταξία, ἀλλὰ τάξις, καὶ ὄχι ἔλλειψις μέτρου, ἀλλὰ συμμετρία, καὶ ὄχι χάος, ἀλλὰ εὐταξία καὶ γεμάτη ἀπὸ ἀρμονίαν συγκρότησις τοῦ κόσμου· πρέπει νὰ σκεπτώμεθα καὶ νὰ ἀποκτώμεν ἔννοιαν τοῦ Κυρίου, ὁ ὁποῖος συνέδεσε καὶ ἔσπε-

ριστῶ δυνατόν κάτι πρὸς χάριν κάποιου. — εἰ θεωρήσαιμεν... εἰ βλέπομεν, πάντως ἐννοοῦμεν· ὑποθετικὸς λόγος γ' εἶδους.

β) Πραγματικαὶ παρατηρήσεις : Ἡ περικοπὴ αὕτη παρουσιάζει παραστατικῶς μὲ ὠραίαν παρομοίωσιν τὴν θείαν πρόνοιαν ὡς διακυβέρνησιν τοῦ κόσμου, εἰς τὴν ὁποῖαν ὀφείλεται ἡ τάξις καὶ ἡ ἀρμονία τοῦ σύμπαντος.

ταῦτα συναγαρόντος καὶ συσφίγγαντος Λεσπότου. Κἄν γὰρ μὴ τοῖς ὀφθαλμοῖς ὁράται, ἀλλ' ἀπὸ τῆς τάξεως καὶ συμφωνίας τῶν ἐναντίων, ἐννοεῖν ἔστι τὸν τούτων ἄρχοντα καὶ κοσμήτορα καὶ βασιλέα. Ὡστερ γὰρ πόλιν ἐκ πολλῶν καὶ διαφόρων ἀνθρώπων συνεστῶσαν, μικρῶν καὶ μεγάλων, καὶ πλουσίων αὐτῶν καὶ πενήτων, καὶ πάλιν γερόντων καὶ νεωτέρων, καὶ ἀρρένων καὶ θηλέων, εἰ θεωρήσῃμεν εὐτάκτως οἰκουμένην, καὶ τοὺς ἐν αὐτῇ διαφόρους μὲν ὄντας, ὁμοιοῦντας δὲ πρὸς ἑαυτοὺς καὶ μήτε τοὺς πλουσίους κατὰ τῶν πενήτων, μήτε τοὺς μεγάλους κατὰ τῶν μικρῶν, μήτε τοὺς νέους κατὰ τῶν γερόντων γιγνομένους, ἀλλὰ πάντας κατὰ τὴν ἰσομοιρίαν εἰρηνεύοντας· εἰ ταῦτα βλέπομεν, πάντως ἐννοοῦμεν, ὅτι ἄρχοντος παρουσία τὴν ὁμοιοίαν προτανεύει, κἄν μὴ ὄρωμεν αὐτόν. Ἡ μὲν γὰρ ἀταξία ἀναρχίας ἔστι γνώρισμα· ἡ δὲ τάξις τὸν ἡγεμονεύοντα δείκνυσιν... Οὕτως ἐν τῇ τοῦ παντός τάξει καὶ ἁρμονίᾳ τὸν τοῦ παντός ἡγεμόνα νοεῖν ἀνάγκη Θεόν, καὶ τοῦτον ἓνα καὶ οὐ πολλούς».

45. Η ΣΥΝΤΗΡΗΣΙΣ ΤΟΥ ΚΟΣΜΟΥ (Ἰωάννου τοῦ Χρυσοστόμου).

«Καλύβην μικρὰν ἐπέζησά τις ἐν ταῖς ἀμπέλοις καὶ τοῦ καρποῦ συναρθεύοντος ἀφῆκεν ἔρημον, καὶ οὐδὲ δύο πολλάκις ἡμέρας διαμένει, ἀλλὰ διαλύεται καὶ καταπίπτει ταχέως. Εἶτα καλύβη μὲν οὐκ ἂν σταίη χωρὶς τοῦ προνοοῦντος, δημιουργημάτων δὲ τοσοῦτον οὕτω καλὸν καὶ θαυμαστόν, καὶ νόμοι νυκτὸς καὶ ἡμέρας, καὶ ὥρων ἐνηλλαγμένα χρο-

45. Περικοπὴ τῆς 10ης ἐκ τῶν 21 ὁμιλιῶν τοῦ Χρυσοστόμου «εἰς τοὺς ἀνδριάντας» ('Ε.Π. 49, 114).

α) **Λεξιλογικὰ καὶ γλωσσικὰ** : πῆγνυμι = μπήγω· στήνω· κατασκευάζω. — συναίρω-ω = συλλαμβάνω, συνάγω. — χορεία = ὄρχησις, χορὸς μετὰ μουσικῆς καὶ Ἰδίας ὁ ἐν κυκλικῇ κινήσει. — νήχομαι = κολυμβῶ, πλέω ἐπὶ τοῦ ὕδατος ἢ πορευομαι διὰ τοῦ ὕδατος. — ἀδιάπτωτος = διαρκής. — ἐπέρχομαι τῷ λόγῳ = ἐρχομαι διὰ τὴν ὁμιλήσω. — χρεία = χρῆσις, ὠφέλεια, χρησιμότης. — νάπη = δασώδης κοιλὰς ἢ φάραγξ. — δρυμὸς = δάσος. — ἴρις = οὐράνιον τόξον. — πορφυρίζω = ἔχω χρῶμα ὑποπορφυροῦν, πλησιάζον πρὸς τὴν πορφύραν. — ἐπιλείπω = ἐξαντλοῦμαι, ξηραίνομαι, στερεῶ. — βρῶν = ἔχω ἀφθονίαν· εἶμαι πλήρης· ἀναβλύζω. — διέρχομαι = διεξέρχομαι, ἐξιστορῶ ἐν ἐκτάσει (λεπτομερῶς). — σοφός· κατ' εὐφημισμὸν ἢ καὶ εἰρωνικῶς. — Ἡ ὅλη περικοπὴ εἶναι παραστατικὴ μὲ τὰς εἰκόνας καὶ τὰ διάφορα σχήματα (πολυσύνδετον, ἀσύνδετον κ.λ.π.).

ρέωσεν όλα αυτά μαζί. Διότι ἂν καὶ οὗτος εἶναι ἀόρατος εἰς τὰ μάτια, ὅμως εἶναι δυνατὸν ἀπὸ τὴν τάξιν καὶ τὴν ἑναρμόνισιν τῶν ἀντιθέτων νὰ συλλάβωμεν μέσα εἰς τὴν διάνοιάν μας τὸν ἄρχοντα καὶ διακοσμητὴν καὶ βασιλέα αὐτῶν. "Ὅπως μίαν πολιτείαν, πού συγκροτεῖται ἀπὸ πολλοὺς καὶ διαφόρους ἀνθρώπους, ἀπὸ μικροὺς καὶ μεγάλους, καὶ ἀκόμη ἀπὸ πλουσίους καὶ πτωχοὺς, καὶ ἐπὶ πλέον ἀπὸ γέροντας καὶ νεωτέρους, καὶ ἀπὸ ἀνδρας καὶ γυναῖκας, ἐὰν τὴν ἐβλέπαμεν νὰ ἔχῃ κατοίκους, οἱ ὅποιοι ζοῦν μὲ καλὴν τάξιν, καὶ ἐὰν ἐβλέπαμεν αὐτούς, οἱ ὅποιοι ὑπάρχουν μέσα εἰς αὐτὴν, ἐνῶ εἶναι διαφορετικοί, νὰ ἔχουν ὁμόνοιαν μεταξὺ τῶν καὶ νὰ μὴ στρέφονται οἱ πλούσιοι ἐναντίον τῶν πτωχῶν, οὔτε οἱ μεγάλοι ἐναντίον τῶν μικρῶν, οὔτε οἱ νέοι ἐναντίον τῶν γερόντων, ἀλλὰ ὅλοι νὰ ζοῦν εἰρηνικὰ μὲ ἴσα μερίδια· ἐὰν ἐβλέπαμεν όλα αὐτά, θὰ ἐκάναμεν τὴν σκέψιν, ὅτι ἡ ὑπαρξίς κάποιου ἄρχοντος καθιστᾷ δυνατὴν τὴν ὁμόνοιαν, ἔστω καὶ ἐὰν δὲν βλέπωμεν αὐτόν. Διότι ἡ μὲν ἀταξία εἶναι γνώρισμα τῆς ἀναρχίας· ἡ δὲ τάξις δεικνύει αὐτόν, πού εἶναι ἡγεμῶν... Τοιοῦτοτρόπως μέσα εἰς τὴν τάξιν καὶ ἁρμονίαν τοῦ σύμπαντος πρέπει νὰ βλέπωμεν νεσερῶς τὸν κυρίαρχον τοῦ παντός Θεὸν καὶ μάλιστα τοῦτον ὡς ἓνα καὶ ὅχι ὡς πολλοὺς».

45. Μετάφρασις.

«Κάποιος ἔστησεν ἓνα μικρὸ καλύβι ἀνάμεσα εἰς τὰ ἀμπέλια καὶ, ἀφοῦ ἐπῆρε τὸν καρπὸν, τὸ ἐγκατέλειψεν ἔρημον καὶ αὐτὸ συχνὰ δὲν διατηρεῖται οὔτε δύο ἡμέρας, ἀλλὰ διαλύεται καὶ πέφτει κάτω γρήγορα. Λοιπὸν (ἐὰν) ἓνα καλύβι δὲν θὰ ἡμπορῶσε νὰ σταθῇ ὄρθιον χωρὶς ἐκεῖνον, πού θὰ φροντίσῃ δι' αὐτό, τότε ἓνα δημιουργήμα τόσο πολὺ ὥραϊον καὶ θαυμαστόν, καὶ οἱ νόμοι τῆς νυκτὸς καὶ τῆς ἡμέρας, καὶ οἱ διοδεχόμενοι ὁ ἓνας τὸν ἄλλον κυκλικὸι χοροὶ τῶν ἐποχῶν τοῦ ἔτους, καὶ ἡ πορεία τῆς φύσεως μὲ τὴν ποικιλίαν καὶ τὰς παντὸς εἴδους μορφὰς εἰς τὴν γῆν καὶ τὴν θάλασσαν καὶ τὸν ἀέρα καὶ τὸν οὐρανὸν καὶ ἀνάμεσα εἰς τὰ φυτὰ καὶ τὰ πτηνὰ καὶ τὰ ζῶα πού εἶναι ὑδρόβια, πού βαδίζουν, πού ἔρπου, καὶ μέσα εἰς τὸ γένος τῶν ἀνθρώπων, πού εἶναι σπου-

β) Πραγματικαὶ παρατηρήσεις : τὰς βοτάνας ἀπάσας, τὰς χρεῖας αὐτῶν χαρακτηριστικοὶ σχετικῶς εἶναι οἱ λόγοι τοῦ Παρακέλσου : « Κάθε λιβάδι καὶ λαγκάδι, κάθε βουνὸ καὶ λόφος εἶναι φαρμακεῖον τοῦ Θεοῦ ». — καὶ πᾶσαν ὑπερβαῖνον βαφὴν· χαρακτηριστικὴ εἶναι ἐπάνω εἰς τὰ πτερὰ ἡ ἀμφίπλευρος ἁρμονία τῶν χρωμάτων ἐκατέρωθεν τοῦ στελέχους.

ρειαι, καὶ φύσεις δρόμος ποικίλος τις καὶ παντοδαπὸς ἐν γῆ καὶ θαλάττῃ καὶ ἀέρι καὶ οὐρανῷ καὶ φυτοῖς καὶ ζώοις πετομένοις, νηχομένοις, βαδίζουσιν, ἔρπουσι καὶ ἐν τῷ πάντων ἐκείνων κυριωτέρῳ ἀνθρώπων γένει, πῶς ἂν διέμεινεν ἐπὶ τοσοῦτον ἀδιάπτωτον χρόνον χωρὶς προνοίας τινός; Μετὰ γὰρ τῶν εἰρημένων ἔπελθέ μοι τοὺς λειμῶνας τῷ λόγῳ, τοὺς παραδείσους, τὰ γένη τῶν ἀνθῶν, τὰς βοτάνας ἀπάσας, τὰς χρεῖας αὐτῶν, τὴν εὐωδίαν, τὰ σχήματα, τὴν θέσιν, τὰ ὀνόματα μόνον· τὰ δένδρα τὰ ἔγκαρπα, τὰ ἄκαρπα, τῶν μετάλλων τὴν φύσιν... τὰ ὄρη, τὰς νάπας, τοὺς ὄρυμους, τὸν κάτω λειμῶνα, τὸν ἄνω λειμῶνα καὶ γὰρ ἐν τῇ γῆ λειμῶν καὶ ἐν τῷ οὐρανῷ λειμῶν, τὰ ποικίλα τῶν ἀστρῶν ἄνθη, κάτω ρόδα, ἄνω ἱρις. Βούλει καὶ ἐπὶ τῶν ὀρνίθων σοι δεῖξω λειμῶνα; Κατάμαθε τοῦ ταῷ τὸ σῶμα τὸ ποικίλον καὶ πᾶσαν ὑπερβαῖνον βαφήν, τοὺς πορφυρίζοντας στρουθοὺς. Ἐνόησόν μοι τὸ κάλλος τοῦ οὐρανοῦ πόσον ἔχει χρόνον καὶ οὐκ ἤμαυρώθη, ἀλλ' ὡσπερ σήμερον κατασκευασθεῖς, οὕτως ἐστὶν ἀποστίλβων καὶ λαμπρός... Ἄλλὰ τίς ὁ σοφὸς τῶν ἀπίστων λόγος, ὅταν ἅπαντα ταῦτα διέλθωμεν πρὸς αὐτούς, τὸ μέγεθος, τὸ κάλλος τῆς κτίσεως, τὴν διαφίλειαν, τὴν ἀφρονίαν τὴν ἐν ἅπασιν;».

46. Η ΥΠΑΡΞΙΣ ΤΟΥ ΦΥΣΙΚΟΥ ΚΑΙ ΗΘΙΚΟΥ ΚΑΚΟΥ ΤΟ ΠΡΟΒΛΗΜΑ ΤΗΣ ΘΕΟΔΙΚΙΑΣ (Μεγάλου Βασιλείου).

«Ἐὰν οὖν ζητῆς διατὶ τοῦ μὲν ἁμαρτωλοῦ ἡ ζωὴ παρατείνεται, τοῦ δὲ δικαίου αἱ ἡμέραι τῆς παροικίας συντέμνονται, διατὶ ὁ μὲν ἄδικος εὐθηνεῖται, ὁ δὲ δίκαιος θλίβεται, διατὶ τὸ παιδίον πρὶν εἰς τελείωσιν ἔλθειν ἀνηρπάσθη, πόθεν πόλεμοι, διατὶ τὰ νανάγια, οἱ σεισμοί, οἱ ἀσχημοί, αἱ ἐπομβρίαί, διατὶ τὰ φθαρτικὰ τῶν ἀνθρώπων δεδημιούργηται, διατὶ ὁ μὲν δούλος, ὁ δὲ ἐλεύθερος, ὁ μὲν πλουτεῖ, ὁ δὲ πένηται... καὶ τίς ἢ ἐφ' ἐκάστου τούτων παρὰ τοῦ Κριτοῦ ἀνταπόδοσις· ταῦτα πάντα λαβῶν εἰς ἔννοιαν, ἐνθυμήθητι, ὅτι ἄβυσσός ἐστι τὰ κρίματα τοῦ Θεοῦ».

46. Περικοπή ἐκ τῆς ὀμιλίας τοῦ Μ. Βασιλείου εἰς τὸν λβ' ψαλμὸν ('Ε.Π. 29, 336).

α) Λεξιλογικὰ καὶ συντακτικὰ : παροικία = ἡ προσωρινὴ διαμονὴ εἰς ξένην χώραν. — εὐθηνέω-ῶ = εὐδοκιμῶ, ἀκμάζω, εὐημερῶ. — τελείωσις = τελειοποίησις, συμπλήρωσις. — αὐχμὸς = ἀνομβρία. — ἐπομβρία = ἡ ὑπερβολικὴ βροχὴ· πλήμμυρα. — φθαρτικὸς = ὁ ἐπιφέρων φθοράν, καταστρεπτικὸς.

δαιότερον ἀπὸ ὅλα ἐκεῖνα, (ὅλα αὐτὰ) πῶς θὰ παρέμενον σταθερὰ ἐπὶ τόσον πολὺ συνεχῆ χρόνον χωρὶς κάποιαν πρόνοιαν; Μαζὶ μὲ ὅσα ἐλέχθησαν ἔλα νὰ μοῦ ὀμιλήσης διὰ τὰ λιβάδια, τοὺς ὠραίους κήπους, τὰ γένη τῶν λουλουδιῶν, ὅλα τὰ βότανα, τὴν χρησιμότητά των, τὸ ἄρωμα, τὰ σχήματα, τὴν θέσιν, τὰ ὀνόματα μόνον· τὰ δένδρα τὰ κερποφόρα, τὰ ἄκαρπα, τὴν φύσιν τῶν μετάλλων...· τὰ βουνά, τὰ δασωμένα φαράγγια, τὰ δάση, τὸ κάτω λιβάδι, τὸ ἐπάνω λιβάδι, διότι καὶ εἰς τὴν γῆν ὑπάρχει λιβάδι καὶ εἰς τὸν οὐρανὸν ὑπάρχει λιβάδι, τὰ ποικίλα λουλούδια τῶν ἄστρων, κάτω τριαντάφυλλα, ἐπάνω τὸ οὐράνιον τόξον. Θέλεις νὰ σοῦ δείξω ἓνα λιβάδι καὶ εἰς τὰ πτηνά; Ἐξέτασε μὲ προσοχὴν τὸ σῶμα τοῦ παγωνιοῦ, ποῦ παρουσιάζει ποικιλίαν καὶ ξεπερνᾷ κάθε ἄλλον χρωματισμὸν, τὰ σπουργίτια, τὰ ὅποια ἔχουν χρῶμα, ποῦ πλησιάζει πρὸς τὸ χρῶμα τῆς πορφύρας. Κάμε μου τὴν χάριν νὰ ἐξετάσης τὸ κάλλος τοῦ οὐρανοῦ πόσον χρόνον ὑπάρχει χωρὶς νὰ χάσῃ τὴν λάμπην του, ἀλλὰ, σὰν νὰ κατεσκευάσθῃ σήμερον, τοιουτοτρόπως λάμπει καὶ εἶναι φωτεινός... Ἄλλὰ ποῖος θὰ εἶναι ὁ σοφὸς λόγος τῶν ἀπίστων, ὅταν ἐκθέσωμεν λεπτομερῶς εἰς αὐτοὺς ὅλα αὐτὰ, τὸ μέγεθος, τὸ κάλλος τῆς κτίσεως, τὸν πλοῦτον, τὴν ἀφθονίαν, ποῦ ὑπάρχει εἰς ὅλα;».

46. Μετάφρασις.

«Ἐὰν λοιπὸν ζητῆς νὰ μάθης διατὶ ἡ ζωὴ μὲν τοῦ ἁμαρτωλοῦ παρατείνεται, αἱ δὲ ἡμέραι τῆς προσωρινῆς ζωῆς τοῦ δικαίου περικόπτονται (συντομεύουν), διατὶ ὁ μὲν ἄδικος εὐημερεῖ, ὁ δὲ δίκαιος δοκιμάζει θλίψεις, διατὶ τὸ παιδί πρὶν μεγαλώσῃ ἀνηρπάγῃ (ἀπὸ τὸν θάνατον), ἀπὸ ποῦ οἱ πόλεμοι, διατὶ τὰ ναυάγια, οἱ σεισμοί, αἱ ἀνομβρίαι, αἱ πλήμυραι, διατὶ ἔχουν γίνῃ τὰ καταστρεπτικὰ διὰ τοὺς ἀνθρώπους συμβάντα, διατὶ ὁ μὲν εἶναι δούλος, ὁ δὲ ἐλεύθερος, ὁ μὲν εἶναι πλούσιος, ὁ δὲ εἶναι πτωχός, καὶ ποῖα θὰ εἶναι εἰς τὸν καθένα ἀπὸ αὐτοὺς ἡ πληρωμὴ (ἀνταπόδοσις) ἐκ μέρους τοῦ Κριτοῦ· ὅταν ὅλα αὐτὰ ἔλθουν εἰς τὸν νοῦν σου, νὰ ἐνθυμηθῆς, ὅτι αἱ ἀποφάσεις (κρίσεις) τοῦ Θεοῦ εἶναι ἀνεξερείνητοι (ὅπως ἡ πολὺ βαθεὶά θάλασσα)».

φθοροποιός. — ἐνθυμέομαι-οὔμαι = φέρω, ἔχω εἰς τὴν μνήμην μου. — ἄβυσσος = ὁ μὴ ἔχων βυθόν, πυθμένα. — κρίμα = ἀπόφασις, κρίσις.

β) Πραγματικὰ παρατηρήσεις: Ὁ Μέγας Βασιλεὺς εἰς τὴν παρούσαν περικοπὴν ἀντιμετωπίζει τὸ πρόβλημα τῆς Θεοδικίας, κατὰ τὸ ὅτι οἶον τρόπον τινὰ κρίνεται ὁ Θεὸς διατὶ ὑπάρχει ἐν τῷ κόσμῳ τὸ φυσικὸν καὶ τὸ ἠθικὸν κα-

47. ΟΙ ΑΓΓΕΛΟΙ

(Ίωάννου τοῦ Δαμασκηνοῦ).

«Αὐτὸς τῶν ἀγγέλων ἐστὶ ποιητὴς καὶ δημιουργός, ἐκ τοῦ μῆ-
δοντος εἰς τὸ εἶναι παραγαγὼν αὐτούς, κατ' οἰκειάν εἰκόνα κτίσας αὐ-
τούς, φύσιν ἀσώματον, οἷόν τι πνεῦμα, καὶ πῦρ αὔλον... Ἄγγελοι
τοίνυν ἐστὶν οὐσία νοερά, ἀεικίνητος, ἀτεξούσιος, ἀσώματος, Θεῶ
λειτουργοῦσα, κατὰ χάριν ἐν τῇ φύσει τὸ ἀθάνατον εἰληφυσία...

Ἔστι τοίνυν φύσις λογική, ἀτεξούσιος, τρεπτή κατὰ γνώμην,
ἤτοι θελότρεπτος. Πᾶν γὰρ κτιστόν, καὶ τρεπτόν· μόνον δὲ τὸ ἄκτι-
στον, ἄτρεπτον. Καὶ πᾶν λογικόν, ἀτεξούσιον. Ὡς μὲν οὖν λογική
καὶ νοερά, ἀτεξούσιός ἐστιν ὡς δὲ κτιστή, τρεπτή, ἔχουσα ἐξουσίαν
καὶ μένειν καὶ προκόπτειν ἐν τῷ ἀγαθῷ καὶ ἐπὶ τὸ χεῖρον τρέπεσθαι...

Ἀθάνατος, οὐ φύσει ἀλλὰ χάριτι. Πᾶν γὰρ τὸ ἀρξάμενον, καὶ
τελευτᾷ κατὰ φύσιν. Μόνος δὲ ὁ Θεὸς αἰεὶ ὢν, μᾶλλον δὲ καὶ ὑπὲρ τὸ
αἰεῖ· οὐχ ὑπὸ χρόνον γάρ, ἀλλ' ὑπὲρ χρόνον, ὁ τῶν χρόνων ποιητής.

Ἰσχυροὶ καὶ ἔτοιμοι πρὸς τὴν τοῦ θείου θελήματος ἐκπλήρωσιν,
καὶ πανταχοῦ εὐθέως εὐρισκόμενοι, ἐνθα ἂν ἡ θεία κελεύση ἐπίνενσι,
τάχει φύσεως· καὶ φυλάττοντες τὰ μέρη τῆς γῆς· καὶ ἔθνων καὶ τόπων
προϊστάμενοι, καθὼς ὑπὸ τοῦ δημιουργοῦ ἐτάχθησαν· καὶ τὰ καθ'
ἡμᾶς οἰκονομοῦντες καὶ βοηθοῦντες ἡμῖν... Δυσκίνητοι πρὸς τὸ κακὸν
καὶ οὐκ ἀκίνητοι· νῦν δὲ καὶ ἀκίνητοι οὐ φύσει, ἀλλὰ χάριτι, καὶ τῇ
τοῦ μόνου ἀγαθοῦ προσεδρεία. Μετασχηματίζονται δὲ πρὸς ὅπερ ἂν

κόν. — ἄδικος εὐθηνεῖται· πρβλ. Ἱερ. ιβ', 1 : « Τὶ ὅτι ὁδὸς ἀσεβῶν εὐοδοῦται; »
— ἄβυσσός ἐστι τὰ κρίματα τοῦ Θεοῦ· πρβλ. Ρωμ. ια', 33 : « Ὁ βάθος πλοῦ-
του καὶ σοφίας καὶ γνώσεως Θεοῦ· ὡς ἀνεξερευνήτα τὰ κρίματα αὐτοῦ καὶ ἀνεξ-
ιχνίαστοι αἱ ὁδοὶ αὐτοῦ ».

47. Περικοπή ἐκ τοῦ ἔργου Ἰωάννου τοῦ Δαμασκηνοῦ «Ἐκδοσις ἀκριβῆς
τῆς ὀρθοδόξου πίστεως» ('Ε.Π. 94, 865 - 868).

α) Λεξιλογικά καὶ συντακτικά : τρεπτός = μεταβλητός, δεκτικός
μεταβολῆς. — γνώμη = νοῦς· διαθέσις, θέλησις, κλίσις. — εὐρισκόμενοι· φυ-
λάττοντες· οἰκονομοῦντες· βοηθοῦντες· ἐνν. εἰσίν. — προσεδρεία = τὸ
καθησθαι πλησίον τινός· ἢ σταθερὰ προσκόλλησις.

β) Πραγματικαὶ παρατηρήσεις : φύσιν ἀσώματον· οὐσία νοερά·
τὸ ὅτι ὁ ἀγγελικὸς κόσμος δὲν γίνεται ἀντιληπτός ἀπὸ ἡμᾶς, τοῦτο δὲν εἶναι
ἀποχρῶν λόγος, διὰ τὸ ἀρνηθῶμεν τὴν ὑπαρξίν του. Ὅπως ὁ θαυμασιὸς ἀν-
θρώπινος πολιτισμὸς ὑφίσταται, ἔστω καὶ ἂν οἱ ἰχθύες, οἱ ὅποιοι εἶναι μέσα εἰς
τὴν θάλασσαν, δὲν ἠμποροῦν νὰ φαντασθοῦν τὴν ὑπαρξίν του, τοιοῦτοτρόπως οἱ
ἄνθρωποι, οἱ ὅποιοι ζοῦν τρόπον τινὰ μέσα εἰς τὴν θάλασσαν τοῦ ὕλικου κό-

47. Μετάφρασις.

«Αὐτός (ὁ Θεός) εἶναι ὁ πλάστης καὶ δημιουργὸς τῶν ἀγγέλων, ἀφοῦ τοὺς ἔφεραν ἀπὸ τὴν ἀνυπαρξίαν εἰς τὴν ὑπαρξιν, κατασκευάσας αὐτοὺς σύμφωνα μὲ τὴν ἰδικὴν του εἰκόνα ὡς φύσιν χωρὶς σῶμα καὶ ὡς ἐν εἶδος πνοῆς ἄερος καὶ ὡς αὐλον φωτιάν... Ὁ ἄγγελος λοιπὸν εἶναι μία οὐσία νοερά, πάντοτε κινουμένη (ἐνεργουῦσα), μὲ ἐλευθέραν θέλησιν, ἀσώματος, πού ὑπηρετεῖ τὸν Θεόν, πού σύμφωνα μὲ (θειαν) δωρεάν ἔχει λάβει εἰς τὴν φύσιν της τὴν ἀθανασίαν...

Εἶναι λοιπὸν φύσις λογικὴ, μὲ ἐλευθέραν θέλησιν, πού ἐπιδέχεται μεταβολὴν εἰς τὴν διάθεσιν, δηλαδὴ ἠμπορεῖ νὰ μεταβληθῇ μὲ τὴν θέλησίν της. Διότι κάθε τι, πού ἔχει κατασκευασθῆ, εἶναι δυνατόν καὶ νὰ μεταβληθῇ· μόνον δὲ ὅ,τι δὲν ἔχει κατασκευασθῆ, εἶναι ἀμετάβλητον. Καὶ κάθε λογικὸν ὄν ἐξουσιάζει τὸν ἑαυτὸν του. Ἐφ' ὅσον λοιπὸν (ὁ ἄγγελος) εἶναι φύσις λογικὴ καὶ νοερά, ἔχει καὶ ἐλευθέραν θέλησιν· ὡς φύσις δέ, πού κατασκευασθῆ, εἶναι μεταβλητὴ, ἔχει ἐξουσίαν καὶ νὰ παραμένῃ σταθερὰ εἰς τὸ ἀγαθὸν καὶ νὰ στρέφεται πρὸς τὸ χειρότερον...

(Ὁ ἄγγελος) εἶναι ἀθάνατος ὄχι-ἐκ φύσεως, ἀλλὰ κατὰ χάριν (θειαν δωρεάν). Διότι κάθε τι, πού ἤρχισεν, ἐκ φύσεως ἔχει τέλος. Μόνος δὲ ὁ Θεός, πού ὑπάρχει πάντοτε ἢ μᾶλλον εὐρίσκεται καὶ ὑπεράνω τοῦ παντοτεινοῦ, (εἶναι ἀθάνατος)· διότι αὐτός, πού ἐδημιούργησε τοὺς χρόνους, δὲν εὐρίσκεται ὑπὸ τὴν κυριαρχίαν τοῦ χρόνου, ἀλλ' ὑπεράνω τοῦ χρόνου.

(Οἱ ἄγγελοι) εἶναι δυνατοὶ καὶ ἔτοιμοι διὰ τὴν πραγματοποίησιν τοῦ θείου θελήματος καὶ μὲ τὴν βοήθειαν τῆς ταχύτητος τῆς φύσεώς των εὐρίσκονται ἀμέσως παντοῦ, ὅπου τοὺς διατάξῃ μὲ ἓνα νεῦμα ὁ Θεός· καὶ φρουροῦν τὰ μέρη τῆς γῆς· καὶ προστατεύουν ἔθνη καὶ τόπους, καθὼς ὠρίσθησαν ἀπὸ τὸν Δημιουργόν· καὶ φροντίζουν διὰ τὰς ὑποθέσεις μας καὶ μᾶς βοηθοῦν... Εἶναι δυσκίνητοι πρὸς τὸ κακόν, ἀλλὰ ὄχι καὶ (ἐκ φύσεως) ἀκίνητοι· τῶρα δὲ δὲν ἠμποροῦν πλέον νὰ κινήθωσιν πρὸς τὸ κακόν ὄχι ἐκ φύσεως, ἀλλὰ κατὰ χάριν καὶ μὲ τὴν σταθερὰν προσκόλλησιν εἰς μόνον τὸ ἀγαθόν. (Οἱ ἄγγελοι) λαμβάνουν τὴν μορφήν, τὴν ὅποιαν θὰ διατάξῃ

σμου, δὲν ἠμποροῦν νὰ ἀντιληφθοῦν τὴν ὑπεραισθητὴν πραγματικότητα τοῦ πνευματικοῦ κόσμου. — καὶ ἐπὶ τὸ χειρὸν τρέπεσθαι· οὐκ ἀκίνητα· οὕτως ἐξηγεῖται ἡ ὑπαρξὶς τῶν δαιμόνων. Πρόκειται δι' ἄγγελους, οἱ ὅποιοι ἔκαμαν κακὴν χρῆσιν τῆς ἐλευθέρας θελήσεως καὶ προσεχώρησαν εἰς τὸ κακόν.

ὁ Λεσπότης κελεύσῃ Θεός, καὶ οὕτω τοῖς ἀνθρώποις ἐπιφαίνονται καὶ τὰ θεῖα αὐτοῖς ἀποκαλύπτουσι μυστήρια. Ἐν οὐρανῷ διατρίβουσι καὶ ἐν ἔργον ἔχουσιν ὑμνεῖν τὸν Θεὸν καὶ λειτουργεῖν τῷ θεῷ αὐτοῦ θελήματι».

48. Η ΣΥΝΕΝΩΣΙΣ ΤΟΥ ΟΡΑΤΟΥ ΚΑΙ ΑΟΡΑΤΟΥ ΚΟΣΜΟΥ ΕΙΣ ΤΟΝ ΑΝΘΡΩΠΟΝ

(Γρηγορίου τοῦ Ναζιανζηνοῦ).

«Ὁ τεχνίτης Λόγος ζῶν ἐν ἐξ ἀμφοτέρων, ἀοράτου τε καὶ ὀρα-
τῆς φύσεως, δημιουργεῖ τὸν ἄνθρωπον καὶ παρὰ μὲν τῆς ὕλης λαβὼν
τὸ σῶμα ἤδη προϋποστάσης, παρ' ἑαυτοῦ δὲ πνοὴν ἐνθείς. . . , οἷόν
τινα κόσμον δεύτερον, ἐν μικρῷ μέγαν, ἐπὶ τῆς γῆς ἴστησιν, ἀγγε-
λον ἄλλον, προσκυνητὴν μικτόν, ἐπόπτην τῆς ὀρατῆς κτίσεως, μύ-
στην τῆς νοουμένης, βασιλέα τῶν ἐπὶ γῆς, βασιλευόμενον ἄνωθεν, ἐ-
πίγειον καὶ οὐράνιον, πρόσκαιρον καὶ ἀθάνατον, ὀρατὸν καὶ νοούμενον,
μέσον μεγέθους καὶ ταπεινότητος· τὸν αὐτὸν πνεῦμα καὶ σάρκα ζῶν
ἐνταῦθα οἰκονομούμενον καὶ ἀλλαχοῦ μεθιστάμενον, καὶ πέρας τοῦ
μυστηρίου τῆ πρὸς Θεὸν νεύσει θεούμενον».

49. ΤΟ ΜΕΓΑΛΕΙΟΝ ΤΟΥ ΑΝΘΡΩΠΟΥ

(Ἰωάννου τοῦ Χρυσοστόμου).

«Καὶ τὸν βραχὺν τοῦτον καὶ τρίτηχον καὶ τοσοῦτον τῶν ἀλόγων
ἐλάττωτα κατὰ τὴν τοῦ σώματος ἰσχύν, ὑψηλότερον πάντων ἐποίησε,
λογικὴν ψυχὴν αὐτῷ χαρισάμενος, ὅπερ ἐστὶ μάλιστα τιμῆς τεκμή-
ριον».

48. Περικοπή ἐκ τοῦ λη' λόγου Γρηγορίου τοῦ Θεολόγου εἰς τὰ Θεοφάνεια
ἢ εἰς τὰ Γενέθλια τοῦ Σωτῆρος ('Ε.Π. 36, 321 - 322).

α) Λεξιλογικὰ καὶ συντακτικὰ : νοούμενος = μόνον διὰ τοῦ νοῦ ἀν-
τιληπτός, ἀόρατος. — οἰκονομέω-ω = κατευθύνω, κυβερνῶ. — πέρας = τέλος,
ὄριον· τέρμα· τελειώσις, τὸ ἄκρον ἄωτον. — νεύσις = κλίσις, τάσις, ροπή.

β) Πραγματικὰ παρατηρήσεις : ὁ τεχνίτης Λόγος· εἶναι σταθερὸν
δίδαγμα τῆς ἀγίας Γραφῆς καὶ τῶν πατέρων, ὅτι ὁ Θεὸς ἐδημιούργησε τὸν
κόσμον διὰ τοῦ Υἱοῦ ἢ τοῦ Λόγου αὐτοῦ. Πρβλ. Ἰωάν. α', 3 : «πάντα δι' αὐτοῦ
ἐγένετο καὶ χωρὶς αὐτοῦ ἐγένετο οὐδὲ ἓν ὃ γέγονεν». — παρὰ τῆς ὕλης· πνοὴν
ἐνθείς· πρβλ. Γεν. β', 7 : «καὶ ἐπλασεν ὁ Θεὸς τὸν ἄνθρωπον χοῦν ἀπὸ τῆς
γῆς καὶ ἐνεφύσησεν εἰς τὸ πρόσωπον αὐτοῦ πνοὴν ζωῆς καὶ ἐγένετο ὁ ἄνθρω-
πος εἰς ψυχὴν ζῶσαν».

εις αὐτοὺς ὁ Κύριος καὶ τριουτοτρόπως ἐμφανίζονται εἰς τοὺς ἀνθρώπους καὶ ἀποκαλύπτουν εἰς αὐτοὺς τὰ θεῖα μυστικά. Ζοῦν εἰς τὸν οὐρανὸν καὶ ἔχουν ὡς μοναδικὸν ἔργον των νὰ ὑμνοῦν τὸν Θεὸν καὶ νὰ ὑπηρετοῦν τὸ θεῖόν του θέλημα».

48. Μετάφρασις.

«Ὁ τεχνίτης Λόγος (τοῦ Θεοῦ) ἀπὸ τὰ δύο, δηλαδὴ τὴν ἀόρατον καὶ τὴν ὀρατὴν φύσιν, δημιουργεῖ ἐν ζωντανὸν πλάσμα, δηλαδὴ τὸν ἄνθρωπον· καὶ ἀφοῦ ἔλαβε τὸ σῶμα ἀπὸ τὴν ὕλην, ποῦ εἶχεν ἤδη δημιουργηθῆ, καὶ ἀφοῦ ἔβαλε μέσα εἰς αὐτὸ πνοὴν ἀπὸ τὸν ἑαυτὸν του..., τὸν τοποθετεῖ ἐπάνω εἰς τὴν γῆν τρόπον τινὰ ὡς ἓνα δεῦτερον κόσμον, μεγάλον μέσα εἰς τὸν μικρόν, ὡς ἓνα ἄλλον ἄγγελον, μικτὸν προσκυνητὴν (λάτρη), ἐπιτηρητὴν τῆς ὀρατῆς κτίσεως, μνημένον εἰς τὰ μυστικά τῆς ἀόρατου (μόνον διὰ τοῦ νοῦ ἀντιληπτῆς), βασιλέα τῶν ἐπιγείων, ἀλλ' ὑπήκουον εἰς τὴν ἄνω βασιλείαν, ἐπίγειον καὶ οὐράνιον, πρόσκαιρον καὶ ἀθάνατον, ὀρατὸν καὶ ἀόρατον, εὐρισκόμενον εἰς τὸ μέσον μεταξύ μεγαλείου καὶ ταπεινῆς θέσεως· τὸν ἴδιον πνεῦμα καὶ σάρκα· ἐν ζωντανὸν ὄν, τὸ ὁποῖον ἐδῶ (εἰς τὸν κόσμον αὐτὸν) διακυβερνᾶται, ἀλλ' ἄλλοῦ κατευθύνεται (ἀποδημεῖ), καί, πρᾶγμα ποῦ ἀποτελεῖ τὸ ἄκρον ἄκρον τοῦ μυστηρίου, φθάνει εἰς τὴν θέωσιν μὲ τὴν ροπὴν (τάσιν) πρὸς τὸν Θεόν».

49. Μετάφρασις.

«Καὶ τὸν ἀσήμαντον τοῦτον (ἄνθρωπον), ποῦ ἔχει ὕψος μόλις τρεῖς πηχεῖς καὶ εἶναι τόσο πολὺ κατώτερος ἀπὸ τὰ ζῶα ὡς πρὸς τὴν σωματικὴν δύναμιν, τὸν ἔκαμε πολὺ ὑψηλότερον (ἀνώτερον) ἀπὸ ὅλα, διότι ἐχάρισεν εἰς αὐτὸν λογικὴν ψυχὴν, πρᾶγμα ποῦ πάρα πολὺ ἀποτελεῖ ἀπόδειξιν τιμῆς (πρὸς αὐτόν). Διότι (ὁ ἄνθρωπος) μὲ τὸ λογικὸν καὶ ἔκτισε πόλεις καὶ διέσχισε τὴν θάλασσαν καὶ ἐστόλισε τὴν γῆν καὶ ἐπενόησεν ἀναριθμήτους τέχνας καὶ ἐνίκησε τὰ πλέον ἄγρια ζῶα, καί, ἐκεῖνο ποῦ εἶναι τὸ μέγιστον ἀπὸ ὅλα καὶ τὸ

49. Περικοπή ἐκ τοῦ λόγου Ἰωάννου τοῦ Χρυσοστόμου εἰς τὸν μη' ψαλμὸν ('Ε.Π. 55, 220 - 221).

α) Λεξιλογικά καὶ συντακτικά : βραχύς = μικροῦ μήκους· ἀσήμαντος, ταπεινός. — καὶ πόλεις...καὶ τοῦτο μόνος· πολυσύνδετον. — τροπή = μεταβολὴ τῆς θέσεως τοῦ ἡλίου καὶ τῶν ἀστρῶν. — δι' αὐτὸν γῆ... δι' αὐτὸν ἄγγελοι· ἀσύνδετον σχῆμα καὶ σχῆμα ἐπαναφορᾶς ἢ ἐνανόδου. — ἀπόστολοι

ριον. Διὰ γὰρ τούτου καὶ πόλεις ᾠκοδόμησε καὶ θάλατταν ἔτεμε καὶ γῆν ἐκαλλώπισε καὶ τέχνας μυρίας ἐξεύρε καὶ τῶν ἀγριωτέρων ἀλόγων περιεγένετο καὶ τὸ δὴ πάντων μέγιστον καὶ πρῶτον τὸν ποιήσαντα αὐτὸν ἐπέγνω Θεὸν καὶ πρὸς ἀρετὴν χειραγωγήθη καὶ ἔγνω τί μὲν καλόν, τί δὲ οὐ τοιοῦτον, Θεῷ προσεύχεται τῶν ὀρωμένων μόνος· ἀποκαλύψεων ἀπέλαυσε, καὶ τοῦτο μόνος πάλιν· δι' αὐτὸν γῆ, δι' αὐτὸν οὐρανός, δι' αὐτὸν ἥλιος καὶ ἀστέρες· δι' αὐτὸν σελήνης δρόμοι καὶ ὠρῶν καὶ τροπῶν διαφοραί· δι' αὐτὸν καρπῶν γενέσεις καὶ φυτὰ καὶ ἀλόγων γένη τσαῦτα· δι' αὐτὸν ἡμέρα καὶ δι' αὐτὸν νύξ· δι' αὐτὸν ἀπὸστολοι καὶ προφῆται ἐπέμφθησαν, δι' αὐτὸν ἄγγελοι πολλὰκις ἀπεστάλησαν. Τί δεῖ τὰ πολλὰ λέγειν; Οὐδὲ γὰρ δυνατόν ἅπαντα ἐπελθεῖν. Δι' αὐτὸν ὁ μονογενὴς Υἱὸς τοῦ Θεοῦ ἄνθρωπος γέγονε καὶ ἐσταυρώθη καὶ ἐτάφη καὶ τὰ φρικώδη θαύματα ἐκεῖνα μετὰ τὴν ἀνάστασιν δι' αὐτὸν γέγονε ».

50. Η ΕΝΑΝΘΡΩΠΗΣΙΣ ΤΟΥ ΘΕΟΥ

(Γρηγορίου Ναζιανζηνού).

« Αὐτὸς ὁ τοῦ Θεοῦ Λόγος, ὁ προαιώνιος, ὁ ἀόρατος, ὁ ἀπερίληπτος, ὁ ἀσώματος, ἢ ἐκ τῆς ἀρχῆς ἀρχή, τὸ ἐκ τοῦ φωτὸς φῶς, ἢ τῆς ζωῆς καὶ τῆς ἀθανασίας, τὸ ἐκμαγεῖον τοῦ ἀρχετύπου κάλλους, ἢ μὴ κινουμένη σφραγίς, ἢ ἀπαράλλακτος εἰκών, ὁ τοῦ Πατρὸς λόγος ἐπὶ τὴν ἰδίαν εἰκόνα χωρεῖ καὶ σάρκα φορεῖ διὰ τὴν σάρκα καὶ ψυχῆ νοερά διὰ τὴν ἐμὴν ψυχὴν μίγνται, τῷ ὁμοίῳ τὸ ὁμοίον ἀνακαθαίρων καὶ πάντα γίνεται, πλὴν τῆς ἁμαρτίας, ἄνθρωπος... Ὁ ὢν, γίνεται καὶ ὁ ἄκτιστος, κτίζεται... καὶ ὁ πλουτίζων, πτωχεύει· πτωχεύει γὰρ τὴν ἐμὴν σάρκα, ἵν' ἐγὼ πλουτήσω τὴν αὐτοῦ θεότητα. Καὶ ὁ πλήρης κενούται· κενούται γὰρ τῆς ἑαυτοῦ δόξης ἐπὶ μικρόν, ἵν' ἐγὼ τῆς ἐκεῖνου

καὶ προφῆται· σχῆμα πρωθύστερον. — ἐπέρχομαι τι = ἐξετάζω κάτι μὲ ἀκριβείαν. — φρικώδης = προκαλῶν δέος.

β) Πραγματικαὶ παρατηρήσεις: θαύματα... μετὰ τὴν ἀνάστασιν ἐμφανίσεις τοῦ Ἀναστάτου, Ἀνάληψις, Πεντηκοστή, ἐξάπλωσις τῆς Ἐκκλησίας.

50. Περικοπὴ ἐκ τοῦ με' λόγου τοῦ Γρηγορίου Θεολόγου εἰς τὸ ἅγιον Πάσχα (Ἐ.Π. 36, 633 - 636).

α) Λεξιλογικὰ καὶ συντακτικὰ: ἐκμαγεῖον = πετσέτα· συνεκδοχικῶς τὸ ἐπὶ εὐμαλάκτου ὕλης (κηροῦ, γύψου κ.λ.π.) ἀποτυπούμενον, τὸ ἀποτύπωμα. — ἀρχετύπος = πρωτότυπος. — χωρῶ = ἐρχομαι. — Ἡ ὅλη περικοπὴ εἶναι πλήρης ὠραίων παρομοιώσεων καὶ ἀντιθέσεων.

πρῶτον, ἐγνώρισεν ἐνσυνειδήτως τὸν Θεόν, ὁ ὁποῖος τὸν ἐπλασε, καὶ κρατούμενος ἀπὸ τὸ χέρι ὠδηγήθη εἰς τὴν ἀρετὴν καὶ ἐγνώρισε τί μὲν εἶναι καλόν, τί δὲ δὲν εἶναι τσιούτο. Ἀπὸ ὅλα, ὅσα βλέπομεν, μόνος αὐτὸς προσεύχεται εἰς τὸν Θεόν: Ἐλαβε (θείας) ἀποκαλύψεις, καὶ τούτο πάλιν μόνος αὐτός: δι' αὐτὸν ὑπάρχει ἡ γῆ, δι' αὐτὸν ὁ οὐρανός, δι' αὐτὸν ὁ ἥλιος καὶ οἱ ἀστέρες: δι' αὐτὸν οἱ δρόμοι τῆς σελήνης καὶ αἱ διαφοραὶ τῶν ἐποχῶν τοῦ ἔτους καὶ τῶν μεταβολῶν τῆς θέσεως τῶν ἄστρον: δι' αὐτὸν αἱ παραγωγαὶ τῶν καρπῶν καὶ τόσα πολλὰ φυτὰ καὶ γένη ζώων: δι' αὐτὸν ἡ ἡμέρα καὶ ἡ νύκτα: δι' αὐτὸν ἐστάλησαν ἀπόστολοι καὶ προφῆται, δι' αὐτὸν ἄγγελοι πολλὰς φοράς ἦλθον ὡς ἀπεσταλμένοι. Ἄλλὰ διατὶ πρέπει νὰ ἀναφέρω τὰ πολλὰ; Ἄλλωστε δὲν εἶναι δυνατὸν νὰ ἐξετάσωμεν ὅλα ἀκριβῶς. Δι' αὐτὸν ὁ μονογενὴς Υἱὸς τοῦ Θεοῦ ἔχει γίνεαι ἄνθρωπος καὶ ἐσταυρώθη καὶ ἐτάφη: καὶ τὰ θαύματα ἐκεῖνα μετὰ τὴν ἀνάστασιν, τὰ ὅποια προκαλοῦν δέος, ἔχουν γίνεαι δι' αὐτόν».

50. Μετάφρασις.

«Αὐτὸς ὁ ἴδιος ὁ Λόγος τοῦ Θεοῦ, ὁ προαιώνιος, ὁ ἀόρατος, ὁ ἀπεριόριστος, ὁ ἀσώματος, ἡ ἀρχὴ ἐκ τῆς ἀρχῆς, τὸ φῶς ἐκ τοῦ φωτός, ἡ πηγὴ τῆς ζωῆς καὶ τῆς ἀθανασίας, τὸ ἀποτύπωμα τοῦ πρωτοτύπου κάλλους, ἡ ἀκίνητος σφραγίς, ἡ ἀμετάβλητος εἰκὼν, ὁ λόγος τοῦ Πατρὸς ἔρχεται εἰς τὴν ἰδικὴν του εἰκόνα καὶ ἐνδύεται τὸ ἀνθρώπινον σῶμα πρὸς χάριν τοῦ ἀνθρώπου καὶ συνδέεται μὲ νοεράν ψυχὴν πρὸς χάριν τῆς ἰδικῆς μου ψυχῆς, καθαρίζων τὸ ὅμοιον μὲ τὸ ὅμοιον, καὶ γίνεαι ἄνθρωπος εἰς ὅλα, ἐκτὸς τῆς ἀμαρτίας... Ἐκεῖνος, πού ὑπάρχει, γίνεαι (ἄνθρωπος) καὶ ὁ ἄκτιστος (ὁ μὴ δημιουργηθεὶς) κτίζεται (δημιουργεῖται)... καὶ ἐκεῖνος, πού χορηγεῖ τὸν πλοῦτον, γίνεαι πτωχός: προσλαμβάνει τὴν πτωχείαν τοῦ (ἀνθρώπινου) σώματός μου, διὰ νὰ λάβω ἐγὼ τὸν πλοῦτον τῆς θεότητός του. Καὶ αὐτός, πού εἶναι πλήρης (ἀπὸ τὰ ἀγαθὰ τῆς θείας φύσεως), ἀποβάλλει τὸ θεῖον μεγαλεῖόν του: διότι ἀποξενώνεται ἐπ' ὀλίγον χρόνον ἀπὸ τὴν δόξαν του, διὰ νὰ πάρω ἐγὼ μέρος ἀπὸ τὸν ἰδικόν του πλοῦτον (τῶν θείων ἀγαθῶν). Ποῖος εἶναι ὁ πλοῦτος τῆς

β) Πραγματικαὶ παρατηρήσεις: ὁ τοῦ Θεοῦ Λόγος ἰδὲ σχετικῶς εἰς τὸ ὑπ' ἀριθ. 5 μάθημα. — τοῦ ἀρχετύπου κάλλους: ὁ Θεὸς εἶναι κατὰ τοὺς πατέρας τὸ ἀπόλυτον καὶ «πανυπερτέλειον» κάλλος. Καὶ εἰς τὸ «Συμπόσιον» τοῦ Πλάτωνος ἀναφέρεται ὡς τὸ ἀπόλυτον «καλόν», τὸ «δαί ὄν καὶ οὔτε γινόμενον οὔτε ἀπολλύμενον, οὔτε ἀφανόμενον οὔτε φθίνον».

μεταλάβω πληρώσεως. Τις ὁ πλοῦτος τῆς ἀγαθότητος ; Τι τὸ περὶ ἐμὲ τοῦτο μυστήριον ; Μετέλαβον τῆς εἰκόνας, καὶ οὐκ ἐφύλαξα· μεταλαμβάνει τῆς ἐμῆς σαρκός, ἵνα καὶ τὴν εἰκόνα σώσῃ καὶ τὴν σάρκα ἀθανάτησιν ».

51. Ο ΘΑΝΑΤΟΣ ΤΟΥ ΚΥΡΙΟΥ

(Ἰωάννου τοῦ Δαμασκηνοῦ).

« Χριστὸς ἐν σταυρῷ· συνέλθωμεν καὶ κοινωνοὶ τῶν παθημάτων αὐτοῦ γενώμεθα. Χριστὸς ἐν νεκροῖς· νεκρωθῶμεν τῇ ἁμαρτία, ἵνα τῇ δικαιοσύνῃ ζήσωμεν. Χριστὸς σινδόσι καθαραῖς ἐνειλίττεται· λυθῶμεν τῶν τῆς ἁμαρτίας σειρῶν, ἵνα τὴν θείαν αἴγλην ἀμφιασώμεθα. Χριστὸς ἐν τάφῳ καινῷ· ἑαυτοὺς ἐκκαθάρωμεν τῆς παλαιᾶς ζύμης καὶ νέον γενώμεθα φύραμα, ἵνα Χριστοῦ χρηματίσωμεν καταγώγιον· Χριστὸς ἐν Ἄδῃ· πρὸς τὴν ὑποκοιὸν ταπεινώσιν συγκατέλθωμεν, ἵνα καὶ συναναστῶμεν καὶ συννηρωθῶμεν καὶ συνδοξασθῶμεν, καὶ Θεὸν ὄρωντες αἰεὶ καὶ ὀρώμενοι ».

52. Η ΑΝΑΣΤΑΣΙΣ ΤΟΥ ΚΥΡΙΟΥ

(Ἐπιφανίου Κύπρου).

« Ὁ τῆς δικαιοσύνης τριήμερος Ἥλιος ἀπέτειλε σήμερον καὶ πᾶσαν τὴν κτίσιν ἐφώτισεν· ὁ τριήμερος καὶ προαιώνιος Χριστὸς, ὁ βότρως, ἐβλάστησε καὶ τὴν οἰκουμένην εὐφροσύνης ἐπλήρωσε... Πύλαι Ἄδου ὑπὸ Χριστοῦ ἠνοιχθήσαν καὶ νεκροὶ ὡς ἐξ ὕπνου ἀνέστησαν. Ἄ-

51. Περικοπή ἐκ τοῦ λόγου Ἰωάννου τοῦ Δαμασκηνοῦ « εἰς τὸ Μέγα Σάββατον » (Ἐ.Π. 96, 604).

α) Λεξιλογικά καὶ γλωσσικά : ἐνειλίττω = ἰων. τύπος τοῦ ἐνελίττω = τυλίσσω κάτι μέσα εἰς κάτι, περιτυλίσσω. — σειρᾶ = σχοινίον, δεσμός, ταινία· τὸ σχοινίον, ποῦ ἀπολήγει εἰς βρόχον. — ἀμφιάζω = ἐνδύω. — αἴγλη = λάμψις· δόξα. — ἑαυτοῦς· ὀρθότερον θὰ ἦτο : ἡμᾶς αὐτοὺς. — καταγώγιον = κατάλυμα, πανδοχεῖον, κατοικητήριον. — χρηματίζω = εἶμαι, διατελῶ, γίνομαι.

β) Πραγματικαὶ παρατηρήσεις : ἐκκαθάρωμεν. . . φύραμα· Α' Κορινθ. ε', 7. — συναναστῶμεν. . . συνδοξασθῶμεν· πρβλ. Ἐφεσ. β', 6. — Διὰ τῆς ὄλης περικοπῆς ὁ ἱερὸς Δαμασκηνὸς καλεῖ ἡμᾶς νὰ συμμετάσχωμεν εἰς τὸν μυστικὸν βίον τοῦ Χριστοῦ, ἵνα, ὅπως λέγει ὁ ὕμνος τῆς Ἐκκλησίας, « κεκαθαρμέναις διανοαῖς συμπορευθῶμεν αὐτῷ καὶ συσταυρωθῶμεν καὶ νεκρωθῶμεν δι' αὐτὸν ταῖς τοῦ βίου ἡδοναῖς, ἵνα καὶ συζήσωμεν ».

θείας αγαθότητος; Ποῖον εἶναι τὸ μυστήριον τοῦτο, πού ενδιαφέρει ἐμέ; "Ἐλαβον τὴν εἰκόνα (τοῦ Θεοῦ) καὶ δὲν τὴν ἐφύλαξα· παίρνει τὴν ἰδικὴν μου σάρκα, διὰ νὰ σώσῃ τὴν εἰκόνα καὶ καταστήσῃ τὴν σάρκα (τὴν ἀνθρωπίνην φύσιν) ἀθάνατον».

51. Μετάφρασις.

«Ὁ Χριστὸς εὐρίσκεται εἰς τὸν σταυρόν· ἄς ἔλθωμεν νὰ συμμετάσχωμεν μαζί του εἰς τὰ παθήματα. Ὁ Χριστὸς εὐρίσκεται ἀνάμεσα εἰς τοὺς νεκρούς· ἄς νεκρωθῶμεν διὰ τὴν ἁμαρτίαν, διὰ νὰ ζήσωμεν διὰ τὴν δικαιοσύνην. Ὁ Χριστὸς περιτυλίσσεται μὲ καθαρά σινδόνια· ἄς λυθῶμεν ἀπὸ τὰ δεσμά τῆς ἁμαρτίας, διὰ νὰ ἐνδυθῶμεν τὴν θείαν δόξαν. Ὁ Χριστὸς εἶναι μέσα εἰς ἓνα καινούργιον τάφον· ἄς καθαρίσωμεν τοὺς ἑαυτοὺς μας ἀπὸ τὸ παλαιὸν προζύμι (τῆς ἁμαρτίας) καὶ ἄς γίνωμεν νέα μᾶζα ζυμαριοῦ, διὰ νὰ γίνωμεν κατοικητήριον τοῦ Χριστοῦ· ὁ Χριστὸς εὐρίσκεται εἰς τὸν "Ἄδην· ἄς κατέλθωμεν μαζί του πρὸς τὴν ταπείνωσιν, ἣ ὅποια ἀνυψώνει, διὰ νὰ ἀναστηθῶμεν καὶ ὑψωθῶμεν εἰς τὸν οὐρανὸν καὶ δοξασθῶμεν μαζί του, καὶ βλέποντες πάντοτε τὸν Θεὸν καὶ βλέπόμενοι ὑπ' αὐτοῦ».

52. Μετάφρασις.

«Ὁ ἥλιος τῆς δικαιοσύνης μετὰ τρεῖς ἡμέρας ἀνέτειλε σήμερον καὶ ἐφώτισεν ὀλόκληρον τὴν γῆσιν· ὁ τριήμερος καὶ προαιώνιος Χριστὸς, τὸ (πνευματικὸν) σταφύλι, ἐβλάστησε καὶ ἐγένεσε τὴν οἰκουμένην μὲ εὐφροσύνην... Αἱ πύλαι τοῦ "Ἄδου ἠνοίχθησαν ἀπὸ τὸν Χριστὸν καὶ οἱ νεκροὶ ἐσηκώθησαν σὰν νὰ ἐκοιμῶντο. Ἀνέστη ὁ Χριστὸς, πού εἶναι ἡ ἀνάστασις τῶν πεσμένων, καὶ ἀνέστησε μαζί του τὸν Ἀδάμ· ἀνέστη ὁ Χριστὸς, πού εἶναι ἡ ἀνάστασις ὄλων, καὶ ἠλευθέρωσε τὴν Εὐαν ἐκ τῆς κατάρας· ἀνέστη ὁ Χριστὸς, πού εἶναι ἡ ἀνάστασις, καὶ ἀφοῦ ἐχάρισε τάξιν εἰς τὸν κόσμον, πού εὐρίσκετο εἰς ἀταξίαν, τὸν κατέστησε

---

52. Περικοπή ἐκ τοῦ λόγου τοῦ Ἐπιφανίου Κύπρου εἰς τὴν ἁγίαν τοῦ Χριστοῦ ἀνάστασιν (Ἐ.Π. 43, 465 - 468).

α) **Λεξιλογικὰ καὶ συντακτικὰ** : ἄκοσμος = χωρὶς τάξιν, ἀτακτος, ἐν συγχύσει. - φαιδρύνω = καθαρίζω, λαμπρύνω· εὐφραίνω. - ἐγκαινίζω = ἀνανεώνω. - Ἡ ὄλη περικοπή εἶναι πολὺ ζωντανή μὲ τὰς παρηχήσεις καὶ τὰ σχήματα τῆς ἐπαναφορᾶς ἢ ἐπανόδου.

β) **Πραγματικαὶ παρατηρήσεις** : Πύλαι "Ἄδου. . . ἠνοίχθησαν. . . τὸν

νέστη Χριστός, ἡ τῶν πεσόντων ἀνάστασις, καὶ τὸν Ἄδὰμ συνήγειρεν· ἀνέστη Χριστός, ἡ πάντων ἀνάστασις, καὶ τὴν Εὐὰν τῆς κατάρτας ἀπήλλαξεν· ἀνέστη Χριστός, ἡ ἀνάστασις, καὶ τὸν πρὶν ἄκοσμον κατακοσμήσας ἐφαίδρυνεν... Ἀνέστη καὶ χαρὰν πάσῃ τῇ κτίσει ἔδωρήσατο· ἀνέστη καὶ τὸ τοῦ Ἄδου δεσποτήριον ἐκενώθη· ἀνέστη καὶ τὴν φθορὰν τῆς φύσεως εἰς ἀφθαρσίαν μετήγαγεν... Αὕτη ἡμέρα, ἣν ἐποίησεν ὁ Κύριος· ἀγαλλιασώμεθα πνευματικῶς καὶ εὐφρανθῶμεν θεοπρεπῶς ἐν αὐτῇ. Αὕτη ἡμῖν ἡ πασῶν τῶν ἑορτῶν ὑπερεορτία... Τὸ Πάσχα ἡμῶν, τὸ Πάσχα τὸ ἀληθινόν, ἐτύθη Χριστός· καὶ εἰ τις ἐν Χριστῷ καινὴ κτίσις, εἴ τις ἐν Χριστῷ καινὴ πίστις, καινοὶ νόμοι, καινὸς ὁ τοῦ Θεοῦ λαός· καινός, ἀλλ' οὐ παλαιὸς Ἰσραήλ, καὶ καινὸν Πάσχα· καινὴ καὶ πνευματικὴ περιτομή· καινὴ καὶ ἀναίμακτος θυσία· καινὴ καὶ θεία διαθήκη. Ἐγκαινίεσθε σήμερον καὶ πνεῦμα εὐθὲς ἐγκαινίσατε ἐν ταῖς καρδίαις ὑμῶν, ὅπως δέξησθε τὰ τῆς ἑορτῆς τῆς νέας καὶ ἀληθινῆς μυστήρια καὶ τρυφήσητε σήμερον τρυφὴν τὴν ὄντως οὐράνιον».

53. ΤΟ ΑΓΙΟΝ ΠΝΕΥΜΑ

(Γρηγορίου Ναζιανζηνού).

« Τὸ Πνεῦμα τὸ ἅγιον ἦν μὲν αἰεὶ καὶ ἔστι καὶ ἔσται, οὔτε ἀρξάμενον, οὔτε παυσόμενον, ἀλλ' αἰεὶ Πατρὶ καὶ Υἱῷ συντεταγμένον

Ἄδὰμ συνήγειρεν... καὶ τὴν Εὐὰν ἀπήλλαξεν· πάντα τὰ στοιχεῖα ταῦτα ἀπεικονίζονται εἰς τὴν ὀρθόδοξον εἰκόνα τῆς Ἀναστάσεως τοῦ Κυρίου, ἡ ὁποία δὲν παριστάνει, ὅπως εἰς τὴν Δύσιν, τὴν ἔξοδον τοῦ Κυρίου ἐκ τοῦ τάφου, ἀλλὰ τὴν εἰς Ἄδου κάθοδον, τὴν συντριβὴν τῶν πυλῶν καὶ τῶν δεσμῶν τοῦ Ἄδου καὶ τὴν ἀπελευθέρωσιν τῶν ἐν αὐτῷ εὕρισκομένων (Ἄδὰμ, Εὐὰς καὶ λοιπῶν). — τὸ Πάσχα... ἐτύθη Χριστός· Α' Κορ. ε', 7. — εἰ τις ἐν Χριστῷ... Β' Κορ. ε', 17. — ἀναίμακτος θυσία· ἡ Θεία Λειτουργία. — πνεῦμα εὐθὲς ἐγκαινίσατε· πρβλ. Ψαλμ. ν', 12.

53. Περικοπή ἐκ τοῦ μα' λόγου Γρηγορίου τοῦ Θεολόγου εἰς τὴν Πεντηκοστήν ('Ε.Π 36, 441).

α) Λεξιλογικὰ καὶ συντακτικὰ : συντάσσομαι = συννεοῦμαι. — τελειοῦν· ἐνν. τὸ ἐστίν. — ἀνείδεος· = ἀνευ εἶδους, ἀνευ μορφῆς, ἄμορφος. — ἀναφῆς = μὴ ἀπτός, μὴ δυνάμενος νὰ ψηλαφηθῇ. — εὐθύς = βαιῶν χωρὶς νὰ κάμψεται ἢ νὰ ἀλλάσῃ κατεύθυνσιν, δίκαιος, ἐντιμος. — ἡγεμονικὸς = κατάλληλος νὰ ἡγεμονεύῃ, ὁδηγῇ· ἱκανὸς εἰς τὸ κυβερνᾶν. — ἀφορίζω = ἀποχωρίζω διὰ τὸν ἑαυτόν μου, ἐκλέγω. — ναοποιῶ = κατασκευάζω ναούς. —

λαμπρόν... Ἀνέστη καὶ ἐχάρισε χαρὰν εἰς ὅλην τὴν κτίσιν· ἀνέστη καὶ ἡ φυλακὴ τοῦ Ἄδου ἐξεκνώθη· ἀνέστη καὶ τὴν φθορὰν τῆς φύσεως μετέτρεψεν εἰς ἀφθαρσίαν... Αὕτῃ εἶναι ἡ ἡμέρα, τὴν ὅποیان ἔκαμε δι' ἡμᾶς ὁ Κύριος· ἃς αἰσθανθῶμεν πνευματικὴν ἀγαλλίασιν καὶ ἃς εὐφρανθῶμεν εἰς τὴν ἡμέρον αὐτὴν κατὰ τρόπον, ποῦ ἀρμόζει εἰς τὸν Θεόν. Αὕτῃ εἶναι ἡ ἑορτὴ, ποῦ εὐρίσκεται ὑπεράνω ὅλων τῶν ἑορτῶν... Κατὰ τὸ ἰδικόν μας Πάσχα, τὸ Πάσχα τὸ ἀληθινόν, ἐθουσιάσθη πρὸς χάριν μας ὡς πασχάλιος ἀμνὸς ὁ Χριστός· καὶ ἐὰν κανεῖς εἶναι ἐνωμένος μετὸν Χριστόν, αὐτὸς εἶναι νέον δημιουργημα· μετὴν ἐν Χριστῷ ζωὴν ὑπάρχουν καινούργια πίστις, καινούργιοι νόμοι, ὁ καινούργιος λαὸς τοῦ Θεοῦ· δημιουργεῖται καινούργιος, καὶ ὄχι ὁ παλαιὸς Ἰσραὴλ, καὶ καινούργιον Πάσχα· νέα καὶ πνευματικὴ περιτομή· νέα καὶ ἀναίμακτος θυσία· νέα καὶ θεία διαθήκη· νὰ ἀνανεωθῆτε σήμερον καὶ νὰ ἐγκαινιάσετε μέσα εἰς τὰς καρδίας σας ὄρθον φρόνημα, διὰ νὰ δεχθῆτε τὰ μυστικά τῆς νέας καὶ ἀληθινῆς ἑορτῆς καὶ διὰ νὰ δοκιμάσετε σήμερον τὴν πραγματικὰ οὐράνιον ἀπόλαυσιν».

53. Μετάφρασις.

«Τὸ Πνεῦμα τὸ ἅγιον ὑπῆρχε μὲν πάντοτε καὶ ὑπάρχει καὶ θὰ ὑπάρχη, διότι οὔτε ἤρχισεν, οὔτε θὰ παύσῃ νὰ ὑφίσταται, ἀλλ' ἦτο καὶ εἶναι πάντοτε συνηνωμένον καὶ ἀριθμεῖται μαζί μετὸν Πατέρα καὶ τὸν Υἱόν· διότι οὔτε ἔπρεπε ποτὲ νὰ λείπῃ ἢ ὁ Υἱὸς εἰς τὸν Πατέρα ἢ τὸ Πνεῦμα εἰς τὸν Υἱόν... Διότι πάντοτε τὸ Ἅγιον Πνεῦμα ἤμποροῦσε νὰ γίνῃ μεταλαμβανόμενον, ἀλλὰ δὲν ἦτο δυνατόν νὰ πάρῃ μέρος ἀπὸ κάτι ἄλλο (διότι ὡς Θεὸς δὲν ἔχει ἀπὸ τίποτε ἀνάγκη)· τελειοποιεῖ, ἀλλὰ δὲν τελειοποιεῖται (ἐφ' ὅσον εἶναι τέλειον)· καθιστᾷ ἡμᾶς πλήρεις ἀπὸ ἀγαθὰ, ἀλλὰ δὲν συμπληρώνεται ἐκεῖνο ἀγιάζει, ἀλλὰ δὲν ἀγιάζεται· αὐτὸ πάντοτε εἶναι τὸ ἴδιον μετὸν ἑαυτὸν του καὶ μετὸν ἐκείνους (τὸν Πατέρα καὶ τὸν Υἱόν), μετὸν ὁποίους εἶναι συνηνωμένον· εἶναι ἀόρα-

διαίρέω-ῶ = διαχωρίζω εἰς μέρη, διανέμω, μοιράζω. — Ἡ περικοπὴ εἶναι πλήρης ἀσυνδέτων.

β) **Πραγματικαὶ παρατηρήσεις** : Πλείστα ἐκ τῶν ἐκφράσεων τῆς περικοπῆς ἔχουν περιληφθῆ εἰς τὰ λειτουργικὰ κείμενα. Χαρακτηριστικὰ παραδείγματα εἶναι μερικὰ Στιχηρὰ Ἰδιόμελα εἰς τὸν κατὰ τὴν Κυριακὴν τῆς Πεντηκοστῆς τελούμενον Ἐσπερινὸν τῆς ἑορτῆς τοῦ Ἁγ. Πνεύματος : « Τὸ Πνεῦμα τὸ ἅγιον ἦν μὲν αἰεῖ... μία δύναμις, μία σύνταξις, μία προσκύνησις τῆς ἁγίας Τριάδος »· « τὸ πνεῦμα τὸ ἅγιον φῶς καὶ ζωὴ... εἰς νομὰς χαρισμάτων ».

καὶ συναριθμούμενον· οὔτε γὰρ ἔπρεπεν ἑλλείπειν ποτὲ ἢ Υἱὸν Πατρὸς ἢ Πνεῦμα Υἱῶ... Ἦν οὖν ἀεὶ μεταληπτὸν, οὐ μεταληπτικὸν· τελειοῦν, οὐ τελειούμενον· πληροῦν, οὐ πληρούμενον· ἀγιαζόν, οὐχ ἀγιαζόμενον· αὐτὸ ἑαυτῷ ταυτὸν ἀεὶ καὶ οἷς συντέτακται· ἀόρατον, ἄχρονον, ἀχώρητον, ἀναλλοίωτον, ἄποιον, ἄποσον, ἀνείδεον, ἀναφές, αὐτοκίνητον, ἀεικίνητον, αὐτεξούσιον, αὐτοδύναμον, παντοδύναμον· ζωὴ καὶ ζωοποιόν· φῶς καὶ χορηγὸν φωτός· αὐτοάγαθον καὶ πηγὴ ἀγαθότητος· Πνεῦμα εὐθές, ἡγεμονικόν, κύριον, ἀποστέλλον, ἀφορίζον, ναοποιούν ἑαυτῷ, ὁδηγοῦν, ἐνεργοῦν ὡς βούλεται, διαιροῦν χαρίσματα· Πνεῦμα νόθεσις, ἀληθείας, σοφίας, συνέσεως, γνώσεως, εὐσεβείας, βουλῆς, ἰσχύος, φόβου· δι' οὗ Πατὴρ γινώσκειται καὶ Υἱὸς δοξάζεται καὶ πατρῶν μόνον γινώσκειται, μία σύνταξις, λατρεία μία, προσκλήσεις, δύναμις, τελειότης, ἁγιασμός. Τί μοι μακρολογεῖν; Πάντα ὅσα ὁ Πατὴρ τοῦ Υἱοῦ πλὴν τῆς ἀγεννησίας. Πάντα ὅσα ὁ Υἱὸς τοῦ Πνεύματος, πλὴν τῆς γεννήσεως».

54. Η ΘΕΙΑ ΧΑΡΙΣ ΩΣ ΠΝΕΥΜΑΤΙΚΟΝ ΥΔΩΡ

(Κυρίλλου Ἱεροσολύμων).

« Πίνωμεν ἀπὸ ὕδατος ζῶντος, ἀλλομένου εἰς ζωὴν αἰώνιον. Τοῦτο δὲ εἶπεν ὁ Σωτὴρ περὶ τοῦ Πνεύματος, οὗ ἔμελλον λαμβάνειν οἱ πιστεύοντες εἰς αὐτόν. Καὶ διατὶ ἄρα τὴν πνευματικὴν χάριν ὕδωρ ὠνόμασεν; Ἐπειδὴ δι' ὕδατος ἡ σύστασις τῶν ἀπάντων· ἐπειδὴ χλοοποιόν καὶ ζωοποιόν ἐστὶ τὸ ὕδωρ· ἐπειδὴ ἐξ οὐρανῶν κατέρχεται τὸ τῶν ἄμβρων ὕδωρ· ἐπειδὴ μονοειδὲς μὲν κατέρχεται, πολυειδῶς δὲ ἐνεργεῖ. Μία μὲν γὰρ πηγὴ ὄλον παράδεισον ἐπαρδεύει· εἰς δὲ καὶ ὁ αὐτὸς ὑετός κατέρχεται ἐν παντὶ τῷ κόσμῳ· καὶ γίνεται λευκὸς μὲν ἐν κρίνῳ, ἐρυθ-

54. Περικοπὴ ἐκ τῆς 101^τ Κατηχήσεως τοῦ Κυρίλλου Ἱεροσολύμων ('Ε.Π. 33, 932 - 933).

α) Λεξιλογικά καὶ συντακτικά: ἄλλομαι = πηδῶ, (ἀνα)σκιρτῶ, τινάσσομαι. — σύστασις = ἀποτελέσις, σύνθεσις, συναρμολόγησις, σύμπηξις, σχηματισμός. — χλοοποιός = ὁ παράγων χλόην, βοτάνην, φυτά. — ἐπαρδεύω = ποτιζῶ. — ὑετός = ραγδαία βροχὴ. — πρόσφορος = χρησιμος, κατάλληλος. — ξύλον = κορμός, κλάδος δένδρου. — καταξιούμαι τινοῦς = θεωροῦμαι ἄξιος διὰ κάτι. — Ἡ περικοπὴ εἶναι χαρακτηριστικὴ διὰ τὰ σχήματα (πολυσύνθετον, σχῆμα ἐπαναφορᾶς ἢ ἐπανόδου κ.λπ.), τὰς παρεμοιώσεις καὶ τὰς ἐναργεῖς εἰκόνας.

β) Πραγματικαὶ παρατηρήσεις: ὕδατος ζῶντος· Ἰωάν. 5', 10· Πρό-

τον, ἐκτὸς χρόνου, ἐκτὸς χώρου, ἀναλλοίωτον, χωρὶς ιδιότητος, χωρὶς ποσότητα, χωρὶς μορφήν, ὄχι ἀπτόν, κινούμενον ἀφ' ἐαυτοῦ, πάντοτε ἐνεργοῦν, μὲ ἐλευθέραν θελήσιν, μὲ ἰδικήν του δύναμιν, παντοδύναμον· εἶναι ζωὴ καὶ ζωοποιεῖ· εἶναι φῶς καὶ χορηγεῖ φῶς· τὸ ἀπολύτως ἀγαθὸν καὶ ἡ πηγὴ τῆς ἀγαθότητος· εἶναι Πνεῦμα μὲ εὐθύτητα. ἱκανὸν νὰ ἡγεμονεύῃ (κυβερνᾷ), κυρίαρχον, πού στέλλει ἀπεσταλμένους, πού ἐκλέγει (πνευματικούς ἐργάτας), πού κατασκευάζει διὰ τὸν ἑαυτὸν του (πνευματικούς) ναοὺς, πού καθοδηγεῖ, πού ἐνεργεῖ ὅπως θέλει, πού μοιράζει τὰ χαρίσματα· εἶναι πνεῦμα υἰοθεσίας, ἀληθείας, σοφίας, συνέσεως, γνώσεως, εὐσεβείας, θελήσεως, δυνάμεως, δέους· μὲ τὸ ὅποιον ὁ Πατὴρ γίνεται γνωστός καὶ ὁ Υἱὸς δοξάζεται, καὶ ἀπὸ τοὺς ὁποίους μόνον εἶναι αὐτὸ γνωστόν, μία σύνθεσις, μία λατρεία, προσκύνησις, δύνამις, τελειότης, ἁγιασμός. Διατί νὰ μακρηγορῶ; "Ὅλα ὅσα ἔχει ὁ Πατὴρ ἀνήκουν εἰς τὸν Υἱὸν ἐκτὸς τοῦ ὅτι ὁ Πατὴρ εἶναι ἀγέννητος. "Ὅλα ὅσα ἔχει ὁ Υἱὸς ἀνήκουν εἰς τὸ Πνεῦμα, ἐκτὸς τοῦ ὅτι ὁ Υἱὸς ἐγεννήθη».

54. Μετάφρασις.

«Ἄς πίνωμεν ἀπὸ τὸ ἀστείρευτον καὶ τρεχόμενον νερό, πού ἀναβλύζει καὶ πηδᾷ καὶ τρέχει πάντοτε, διὰ νὰ παρέχῃ ζωὴν αἰώνιον. Τοῦτο δὲ εἶπεν ὁ Σωτὴρ διὰ τὸ ἅγιον Πνεῦμα, τὸ ὅποιον ἐπρόκειτο νὰ λαμβάνουν ἐκεῖνοι, οἱ ὅποιοι πιστεύουν εἰς αὐτόν. Ἀλλὰ διατί ἄρα γε τὴν πνευματικὴν χάριν ὠνόμασε νερό; Διότι μὲ τὸ νερό γίνεται ὁ σχηματισμὸς τῶν ὄλων· διότι τὸ ὕδωρ παράγει τὴν χλόην (τὰ φυτὰ) καὶ τοὺς ζῶντας ὄργανισμούς· διότι ἀπὸ τοὺς οὐρανοὺς κατέρχεται τὸ νερό τῶν βροχῶν· ἐπειδὴ μὲ μίαν μὲν μορφήν κατέρχεται, ἀλλὰ παρουσιάζει ἐνέργειαν εἰς πολλὰς μορφάς. Διότι μία μὲν πηγὴ ποτίζει ἓνα ὀλόκληρον ὠραῖον κήπον· μία δὲ καὶ ἡ ἰδία ραχδαία βροχὴ κατεβαίνει εἰς ὀλόκληρον τὸν κόσμον· καὶ γίνεται λευκὴ μὲν εἰς τὸ κρίνον, κόκκινη δὲ εἰς τὸ τριαντάφυλλον, πορφυρένια εἰς τοὺς μενεξέδες καὶ τοὺς ὑακίνθους καὶ διαφορετικὴ καὶ ποικιλόχρωμη εἰς τὰς παντὸς εἴδους μορφάς (τῶν φυτῶν)· καὶ εἰς τὸν φοῖνικα μὲν γίνεται ἄλλη, εἰς τὴν κληματαριάν δὲ διαφορετικὴ καὶ εἰς ὅλα προσλαμβάνει ὅλας τὰς μορφάς· ἂν καὶ (ἡ βροχὴ) ἔχῃ μίαν μόνον μορφήν καὶ δὲν εἶναι αὐτὴ διαφορετικὴ ἀπὸ τὸν ἑαυτὸν της. Διότι ἡ βροχὴ δὲν κατέρχεται κάθε φοράν ἄλλη καὶ διαφορετικὴ, μεταβάλλουσα (τρόπον τινὰ) τὸν ἑαυτὸν της· ἀλλὰ προσαρμοζομένη εἰς τὴν κατασκευὴν τῶν φυτῶν, πού τὴν ὑποδέχονται, γίνεται εἰς τὸ καθένα ἡ

θρός δὲ ἐν ῥόδῳ, πορφυραῖος δὲ ἐν ἴοις καὶ ὑακίνθοις καὶ διάφορος καὶ ποικίλος ἐν παντοίοις εἶθεσι καὶ ἐν φοίνικι μὲν ἄλλος, ἐν ἀμπέλῳ δὲ ἄλλος καὶ ἐν πᾶσι τὰ πάντα· μονοειδῆς ὢν καὶ οὐκ ὢν ἄλλος αὐτός ἐαυτοῦ. Οὐ γὰρ μεταβάλλων ἐαυτὸν ὁ ἕτέρος, ἄλλος καὶ ἄλλος κατέρχεται· ἀλλὰ τῇ τῶν ὑποδεχομένων κατασκευῇ συμπεριφερόμενος, ἐκάστῳ τὸ πρόσφορον γίνεται. Οὕτω καὶ τὸ Πνεῦμα τὸ ἅγιον, ἐν ὧν καὶ μονοειδὲς καὶ ἀδιαίρετον, ἐκάστῳ διαιρεῖ τὴν Χάριν καθὼς βούλεται. Καί ὡσπερ τὸ ξηρὸν ξύλον, ὕδατι κοινωνῆσαν, βλαστοὺς ἐκδίδωσιν· οὕτω καὶ ἡ ἐν ἁμαρτίαις ψυχὴ, διὰ μετανοίας ἁγίου Πνεύματος καταξιωθείσα, βότρυνας ἐκφέρει δικαιοσύνης. Μονοειδὲς δὲ ὧν, πολλὰς νεύματι Θεοῦ καὶ ἐν ὀνόματι Χριστοῦ τὰς ἀρετὰς ἐνεργεῖ. Τινὸς μὲν γὰρ συγκέχρηται γλώσση πρὸς σοφίαν. Ἄλλον φωτίζει τὴν ψυχὴν ἐν προφητείᾳ, ἄλλῳ δὲ δίδωσι δύναμιν ἀπελάσαι δαίμονας, ἄλλῳ δὲ δίδωσιν ἐρμηνεύσαι τὰς θείας Γραφάς· ἄλλον τὴν σωφροσύνην ἐνισχύει, ἄλλον διδάσκει τὰ περὶ ἐλεημοσύνης, ἄλλον διδάσκει νηστεύειν καὶ ἀσκεῖν, ἄλλον διδάσκει καταφρονεῖν τῶν τοῦ σώματος πραγμάτων, ἄλλον ἐτοιμάζει πρὸς μαρτύριον· ἄλλο ἐν ἄλλοις, αὐτὸ δὲ οὐκ ἄλλο ἐαυτοῦ».

55. Η ΑΓΙΑΣΤΙΚΗ ΚΑΙ ΑΝΑΚΑΙΝΙΣΤΙΚΗ ΔΥΝΑΜΙΣ ΤΗΣ ΕΚΚΛΗΣΙΑΣ (Ἰωάννου τοῦ Χρυσοστόμου).

«Τίς γὰρ τοιοῦτος λιμὴν, οἷος ἡ Ἐκκλησία ; Τίς τοιοῦτος παράδεισος, ὡς ἡ σύνοδος ἡ ἡμετέρα ; Οὐκ ἔστιν ἐνταῦθα ὄφις ἐπιβουλεύων, ἀλλ' ὁ Χριστὸς μυσταγωγῶν· οὐκ ἔστιν Εὐὰ ὑποσκελίζουσα, ἀλλ' ἡ Ἐκκλησία ὀρθοῦσα· οὐκ ἔστιν ἐνταῦθα φύλλα δένδρων, ἀλλ' ὁ καρπὸς τοῦ πνεύματος· οὐκ ἔστιν ἐνταῦθα φραγμὸς ἀκανθῶν, ἀλλ' ἄμπε-

κεται διὰ τὸ ρέον καὶ πηγαιὸν ὕδωρ καὶ ὄχι διὰ τὸ ὕδωρ, τοῦ εἶναι ἀκίνητον εἰς ὕδαταποθήκην ἢ φρέαρ ἢ λάκκουσ. Καὶ κατὰ τὸν Κύριλλον Ἀλεξανδρείας « ὕδωρ ζῶν ἀποκαλεῖ τὴν ζωοποιὸν τοῦ Πνεύματος δόσιν, δι' ἧς καὶ μόνης ἡ ἀνθρωπότης... ζηρὰ τε ἦδη καὶ πάσης ἀγονος ἀρετῆς... τὴν ζωοποιὸν ἐκπέινουσα χάριν, πολυτρόποις ἀγαθῶν ἰδέαις περιανθίζεται ». — ἄλλομένου εἰς ζωὴν αἰώνιον· Ἰωάν. 8', 14: Ὅπως γράφει σύγχρονος ξένος ἐρμηνευτής, « τὸ ρεῦμα τοῦ ὕδατος δὲν σταματᾷ ἕως οὐ καταλήξῃ εἰς τὸν ὠκεανόν· τοιοῦτοτρόπως καὶ τὸ πνευματικὸν ὕδωρ τῆς χάριτος, ὡς οὐράνιον ρεῦμα, ἀνατηθᾷ τείνον νὰ ἐπανελθῇ εἰς τὸ ὕψος, ἐκ τοῦ ὅπου εἶχε τὴν πηγὴν » — Χάριν· Χάρις εἶναι ἡ ὑπερφυσικὴ δωρεά, ποῦ παρέχεται μὲ τὴν ἐνέργειαν τοῦ ἁγ. Πνεύματος πρὸς τὸν ἀνθρώπου, διὰ νὰ ἀνακαινίζεται οὗτος καὶ καθίσταται ἀξίος τῆς αἰωνίου σωτηρίας.

κατάλληλος μορφή. Τοιουτοτρόπως και τὸ ἅγιον Πνεῦμα, ἂν και εἶναι ἔν και με μίαν μορφήν και ἀδιαίρετον, εἰς τὸν καθένα μοιράζει τὴν Χάριν, ὅπως θέλει. Και καθὼς τὸ ξερὸ κλαδί, ὅταν ἔλθῃ εἰς ἐπαφήν με τὸ νερό, βγάξει βλασάρια· τοιουτοτρόπως και ἡ ψυχὴ, ποὺ ἔζησε μέσα εἰς τὰς ἁμαρτίας, ἀφοῦ με τὴν μετάνοιαν γίνῃ ἀξία τῆς δωρεᾶς τοῦ ἁγίου Πνεύματος, παράγει τὰ τσαμπιά τῶν σταφυλιῶν τῆς δικαιοσύνης. Ἐνῶ δὲ ἔχει μίαν μορφήν, με ἓνα νεῦμα (γένεψιμο) τοῦ Θεοῦ και εἰς τὸ ὄνομα τοῦ Χριστοῦ κάνει πολλὰς τὰς ἀρετάς. Διότι εἰς τὸν ἓνα χρησιμοποιεῖ μαζί του τὴν γλῶσσαν πρὸς ἐκδήλωσιν σοφίας. Ἄλλου φωτίζει τὴν ψυχὴν εἰς τὸ ἔργον τῆς προφητείας, εἰς τὸν ἄλλον δὲ δίδει δύναμιν διὰ νὰ ἐκδιώξῃ δαίμονας, εἰς τὸν ἄλλον δὲ χαρίζει τὴν ἰκανότητα νὰ ἐρμηνεύσῃ τὰς θείας Γραφάς· ἄλλου ἐνισχύει τὴν σωφροσύνην, ἄλλον διδάσκει ὅσα ἔχουν σχέσιν με τὴν ἐλεημοσύνην, ἄλλον διδάσκει νὰ νηστεύῃ και νὰ ὑποβάλλεται εἰς ἀσκήσιν, ἄλλον διδάσκει νὰ περιφρονῇ τὰ ὑλικά πράγματα, ἄλλον ἐτοιμάζει πρὸς τὸ μαρτύριον· ἄλλο παρουσιάζεται (τὸ Πνεῦμα) εἰς ἄλλους, ἀλλ' αὐτὸ τὸ ἴδιον δὲν εἶναι διαφορετικὸν πρὸς τὸν ἑαυτὸν του».

55. Μετάφρασις.

«Διότι ποῖον λιμάνι εἶναι τέτοιο, ὅπως ἡ Ἐκκλησία; Ποῖος παράδεισος ὁμοιάζει πρὸς τὴν ἰδικὴν σας σύναξιν; Δὲν ὑπάρχει ἐδῶ φίδι, ποὺ σχεδιάζει τὸ κακόν, ἀλλ' ὁ Χριστὸς ποὺ ὀδηγεῖ εἰς τὴν μυστηριακὴν ζωὴν· δὲν ὑπάρχει ἡ Εὐα, ποὺ ρίπτει κάτω με τρικλοποδιάν, ἀλλ' ἡ Ἐκκλησία, ποὺ ἀνορθώνει· δὲν ὑπάρχουν ἐδῶ φύλλα δένδρων, ἀλλ' ὁ καρπὸς τοῦ πνεύματος· δὲν ὑπάρχει ἐδῶ φράκτης με ἀγκάθια, ἀλλ' ἄμπέλι θαλερόν. Ἐὰν δὲ εὕρω ἓνα ἀγκάθι, τὸ μετατρέπω εἰς ἐλῆάν· διότι ὅσα ὑπάρχουν

55. Περικοπή ἐκ τῆς ἠ' ὁμιλίας Ἰωάννου τοῦ Χρυσοστόμου περὶ μετανοίας (Ἐ.Π. 49, 335 - 337).

α) Λεξιλογικὰ και συντακτικὰ : ὑποσκελιζῶ = ρίπτω κάτω με τρικλοποδιάν, πεδικλώνω. — εὐθηνέω-ῶ = θάλλω, ἀκμάζω. — ἀπορία = ἔλλειψις διεξόδου· δυσχέρεια. — μεταφέρω (ἐπὶ γνώμης) = μετατρέπω, τροποποιῶ. — Ἡ περικοπή εἶναι πλήρης ὡραίων εἰκόνων, παρομοιώσεων και ἀντιθέσεων.

β) Πραγματικαὶ παρατηρήσεις : φύλλα δένδρων· πρβλ. τὰ « φύλλα συκῆς », με τὰ ὅποια οἱ ἁμαρτήσαντες πρωτόπλαστοι ἐκάλυψαν τὴν γυμνότητά των. — ἄμπελος· πρβλ. Ἰωάν. ιε', 5. — ἀπορία φύσεως. . . προαιρέσεως· εὐσύννοπτος διατύπωσις τῆς ἀληθείας, ὅτι εἰς μὲν τὴν φύσιν ἐπικρατοῦν ἀναγκαστικοὶ νόμοι, εἰς δὲ τὴν πνευματικὴν ζωὴν ἡ ἐλευθέρη ἐνέργεια τοῦ ἀνθρώπου. — Ἡ ὄλη περικοπή ἐξαίρει τὴν ἀγιαστικὴν και ἀνακαινιστικὴν δύναμιν τῆς Ἐκκλησίας.

λος εὐθηνούσα. Ἐὰν δὲ ἄκωνθαι εὖρω, εἰς ἐλαίαν μεταφέρω· οὐ γὰρ ἀπορία φύσεως τὰ ἐνταῦθα, ἀλλ' ἐλευθερία προαιρέσεως τετίμηται. ἐὰν δὲ λύκον εὖρω, πρόβατον ποιῶ, οὐ τὴν φύσιν μεταβάλλων, ἀλλὰ τὴν προαίρεσιν μεταφέρων. Διὰ τοῦτο οὐκ ἂν ἁμάρτοι τις τῆς κιβωτοῦ τὴν Ἐκκλησίαν μείζονα προσειπῶν. Ἡ μὲν γὰρ κιβωτός παρελάμβανε τὰ ζῶα καὶ ἐφύλαττε ζῶα, ἡ δὲ Ἐκκλησία παραλαμβάνει τὰ ζῶα καὶ μεταβάλλει. Οἷόν τι λέγω. Εἰσῆλθεν ἐκεῖ ἰέραξ καὶ ἐξῆλθεν ἰέραξ· εἰσῆλθε λύκος καὶ ἐξῆλθε λύκος· εἰσῆλθέ τις ἰέραξ ἐνταῦθα καὶ ἐξέρχεται περιστέρα· εἰσέρχεται λύκος καὶ ἐξέρχεται πρόβατον· εἰσέρχεται ὄφις καὶ ἐξέρχεται ἀρνίον, οὐ τῆς φύσεως μεταβαλλομένης, ἀλλὰ τῆς κακίας ἐλαυνομένης ».

56. Η ΚΑΘΟΛΙΚΟΤΗΣ ΤΗΣ ΕΚΚΛΗΣΙΑΣ

(Κυρίλλου Ἱεροσολύμων).

« Καθολικὴ μὲν οὖν καλεῖται (ἡ Ἐκκλησία), διὰ τὸ κατὰ πάσης εἶναι τῆς οἰκουμένης, ἀπὸ περάτων γῆς ἕως περάτων· καὶ διὰ τὸ διδάσκειν καθολικῶς καὶ ἀνελλιπῶς ἅπαντα τὰ εἰς γνώσιν ἀνθρώπων ἔλθεῖν ὀφείλοντα δόγματα, περὶ τε ὁρατῶν καὶ ἀορατῶν πραγμάτων, ἐπουρανίων τε καὶ ἐπιγείων· καὶ διὰ τὸ πᾶν γένος ἀνθρώπων εἰς εὐσέβειαν ὑποτάσσειν, ἀρχόντων τε καὶ ἀρχομένων, λογίων τε καὶ ἰδιωτῶν· καὶ τὸ καθολικῶς ἰατρῆν μὲν καὶ θεραπεύειν ἅπαν τὸ τῶν ἁμαρτιῶν εἶδος, τῶν διὰ ψυχῆς καὶ σώματος ἐπιτελουμένων, κεκτῆσθαι δὲ ἐν αὐτῇ πᾶσαν ἰδέαν ὀνομαζομένης ἀρετῆς, ἐν ἔργοις τε καὶ λόγοις καὶ πνευματικοῖς παντοίοις χαρίσμασιν. Ἐκκλησία δὲ καλεῖται φερωνύμως διὰ τὸ πάντα ἐκκαλεῖσθαι καὶ ὁμοῦ συνάγειν ».

56. Περικοπή ἐκ τῆς 17ῆς Κατηχήσεως τοῦ Κυρίλλου Ἱεροσολύμων (Ἐ.Π. 33, 1044).

α) Λεξιλογικά: ἰδέα = μορφή, εἶδος, τρόπος.

β) Πραγματικαὶ παρατηρήσεις: Ἐκκλησία· ἀρχικῶς ἡ λέξις ἐσήμαινε τὴν συνέλευσιν τοῦ δήμου, δηλαδὴ τῶν πολιτῶν, οἱ ὅποιοι συνεκαλοῦντο ὑπὸ τῶν ἀρμοδίων πρὸς ἀνακοίνωσιν, σύσκεψιν, γνωμοδότησιν, ἀπόφασιν. Ἡ ὅλη περικοπὴ παρουσιάζει κατὰ εὐσύνοπτον τρόπον τοὺς κυριωτέρους λό-

ἐδῶ δὲν ἔχουν τὸ ἀναγκαστικὸν ἀδιέξοδον τῆς φύσεως, ἀλλ' ἔχουν τιμηθῆ με τὴν ἐλευθερίαν τῆς μετὰ ὄριμον σκέψιν ἀποφάσεως· ἐάν δὲ εὖρω ἓνα λύκον, τὸν μεταβάλλω εἰς πρόβατον, χωρὶς νὰ μεταβάλλω τὴν φύσιν, ἀλλὰ μετατρέπων τὴν ἀπόφασιν. Διὰ τοῦτο δὲν θὰ ἔκανε κανεὶς λάθος, ἐάν ἔλεγεν ὅτι ἡ Ἐκκλησία ἔχει μεγαλυτέραν ἀξίαν ἀπὸ τὴν κιβωτόν. Διότι ἡ μὲν κιβωτὸς παρελάμβανε τὰ ζῶα καὶ τὰ διετήρει ζῶα, ἐνῶ ἡ Ἐκκλησία παραλαμβάνει τὰ ζῶα καὶ τὰ μεταβάλλει." Ἀς χρησιμοποήσω παραδείγματα. Εἰσηλθεν ἐκεῖ (εἰς τὴν κιβωτόν) ἰέραξ καὶ ἐξῆλθεν ἰέραξ· εἰσηλθε λύκος καὶ ἐξῆλθε λύκος· ἐδῶ εἰσηλθε κάποιος ἰέραξ καὶ ἐξέρχεται περιστέρα· εἰσέρχεται λύκος καὶ ἐξέρχεται πρόβατον· εἰσέρχεται φίδι καὶ ἐξέρχεται ἀρνί, διότι δὲν μεταβάλλεται ἡ φύσις, ἀλλ' ἐκδιώκεται ἡ κακία».

56. Μετάφρασις.

«Ἡ Ἐκκλησία μὲν λοιπὸν ὀνομάζεται καθολικὴ, διότι εὐρίσκεται καθ' ὅλην (εἰς ὀλόκληρον) τὴν Οἰκουμένην, ἀπὸ τὸ ἓν ἄκρον τῆς γῆς ἕως τὸ ἄλλο ἄκρον· ἐπίσης (λέγεται καθολικὴ) καὶ διὰ τὸ ὅτι διδάσκει ἐξ ὀλοκλήρου καὶ ἀνελλιπῶς δι' ὅλα τὰ δόγματα, ποῦ πρέπει νὰ ἔλθουν εἰς γνῶσιν τῶν ἀνθρώπων, διὰ τὰ ὁρατὰ καὶ τὰ ἀόρατα πράγματα, διὰ τὰ ἐπουράνια καὶ τὰ ἐπίγεια· ἐπίσης (λέγεται καθολικὴ) διὰ τὸ ὅτι ἐπιδιώκει νὰ ὀδηγήσῃ εἰς τὴν εὐσέβειαν ὀλόκληρον τὸ γένος τῶν ἀνθρώπων, καὶ τῶν ἀρχόντων καὶ τῶν ἀρχομένων (πολιτῶν), καὶ τῶν μορφωμένων καὶ τῶν ἀπλοϊκῶν· ἐπίσης (λέγεται καθολικὴ) καὶ διὰ τὸ ὅτι ἀφ' ἑνὸς μὲν δίδει ἐξ ὀλοκλήρου τὴν ὑγίαν καὶ θεραπεύει κάθε μορφήν τῶν ἁμαρτιῶν, αἱ ὁποῖαι πράττονται μετὰ τὴν ψυχὴν καὶ τὸ σῶμα, ἀφ' ἑτέρου δὲ ἀποκτᾶται μέσα εἰς αὐτὴν κάθε εἶδος ἀναφερομένης ἀρετῆς, ποῦ παρατηρεῖται καὶ εἰς τὰ ἔργα καὶ εἰς τοὺς λόγους καὶ εἰς τὰ ποικίλα πνευματικὰ χαρίσματα. Ἐκκλησία δὲ ὀνομάζεται σύμφωνα πρὸς τὸ ὄνομά της, διότι καλεῖ ὅλους καὶ τοὺς συν-αθροίζει μαζί».

γους, διὰ τοὺς ὁποίους ἡ Ἐκκλησία καλεῖται καθολικὴ. Ἡ Ἐκκλησία ὀνομάζεται ὡσαύτως καθολικὴ καὶ διότι εἶναι αἰωνόβιος. Κατὰ τὸν Μ. Ἀθανάσιον, «ἔσται ἡ Ἐκκλησία Χριστοῦ καταστράπτουσα καὶ φωτίζουσα τὴν ὑπ' οὐρανὸν καὶ μένουσα διηλεκτῶς ὡς ὁ ἥλιος καὶ ἡ σελήνη».

57. ΓΕΝΙΚΑ ΠΕΡΙ ΤΩΝ ΕΠΤΑ ΜΥΣΤΗΡΙΩΝ

(Συμewν τοῦ Θεσσαλονίκης).

« Ἐπτά τὰ μυστήρια τῆς Ἐκκλησίας διὰ τοῦ Πνεύματος ενεργούμενα. Ταῦτα δέ εἰσι βάπτισμα, χρίσμα, κοινωνία, χειροτονία, γάμος, μετάνοια καὶ ἔλαιον ἅγιον.

Τὸ βάπτισμα ἀναγεννᾷ Πνεύματι, ἐπεὶπερ τὴν πρώτην ἀπαθῆ γέννησιν ἀπολέσαμεν καὶ ἐν ἀνομίαις ἡμεῖς συνελήφθημεν καὶ ἐν ἀμαρτίαις, ὡς ψάλλει Δαβὶδ, ἐκίσθησεν ἕκαστον ἡμῶν ἢ μήτηρ αὐτοῦ.

Τὸ χρίσμα δὲ τὴν σφραγίδα τὴν πρώτην καὶ τὸ κατ' εἰκόνα ἐντίθησιν, ὅπερ διὰ παρακοὴν ἀπολέσαμεν· εἰ δὲ καὶ τὴν χάριν, ἣν ἐν τῇ ψυχῇ τῇ θεῖα ἐμπνεύσει ἐλάβομεν. Διὸ καὶ τὴν τοῦ Πνεύματος φέρει δύναμιν καὶ τὴν εὐωδίαν αὐτοῦ πλουτεῖ καὶ σημειώσεις Χριστοῦ ἐστὶ καὶ σφραγίς.

Ἡ κοινωνία δὲ αὐτῷ ἐνοῖ τῷ Δεσπότῃ. Καὶ ἐπεὶ διὰ βρώσεως ἀπεθάνομεν καὶ παραδείσου καὶ Θεοῦ ἐχωρίσθημεν, τὴν ζωὴν τὴν αἰώνιον διὰ τῆς κοινωνίας ἀναλαμβάνομεν ἀδθις καὶ, τὴν φθορὰν ἀποβαλλόμενοι, τῷ ἀθανάτῳ ἐνούμεθα, θνητῶ δι' ἡμᾶς διὰ σαρκὸς γεγονότι.

Ἡ χειροτονία δὲ τὴν ἐξουσίαν παρέχει καὶ δύναμιν τοῦ ποιήσαντος. Καὶ ἐπειδὴ οὐδὲν τῶν ὄντων χωρὶς αὐτοῦ, ἦλθε δὲ αὐτὸς εἰς τὸ εὐ εἶναι ἡμᾶς ἀγαγεῖν, ταύτην αὐτοῦ τὴν δύναμιν ἀναλαμβάνόμενος ἀφ' ἡμῶν παρέσχεν ἡμῖν διὰ τῆς αὐτοῦ ἱερωσύνης· καὶ δι' αὐτῆς πᾶσαι ἡμῖν αἱ τελεταὶ ἐνεργοῦνται καὶ οὐδὲν ἅγιον χωρὶς ἱερέως ἐστίν...

Ὁ δὲ γάμος συγκатаβάσεώς ἐστὶ δῶρον Θεοῦ διὰ τὴν παιδοποιήσαν... Εὐλογεῖ τὸν γάμον αὐτός, ὡς ἂν μὴ χωρὶς εὐλογίας ἢ ἀπαρχῆς τυγχάνῃ τῆς ἡμετέρας ζωῆς.

57. Περικοπή ἐκ τοῦ « περὶ τῶν ἱερῶν τελετῶν » κεφαλαίου τοῦ ἔργου Συμewν τοῦ Θεσσαλονίκης, ὅπερ ἐπιγράφεται « Διάλογος ἐν Χριστῷ κατὰ πασῶν τῶν ἀρέσεων » (Ἐ.Π. 155, 177 - 180).

α) **Λεξιλογικά καὶ συντακτικά** : κισσάω-ῶ = ἐπιθυμῶ (ἐπὶ γυναικός) συλλαμβάνω καὶ γεννῶ. — ἐμπνευσις = πνοή, φύσημα. — σημειώσεις = σφραγίσις με σημείον τι πρὸς ἀναγνώρισιν ἢ ὑπόμνησιν· δῆλωσις διὰ σημείου. — πτώμα = πτώσις, πέσιμο· νεκρὸν σῶμα. — ἐπανάκλησις = ἐπαναφορά. — ἐπιστροφή = ἐπάνοδος. — τύπος = ἀποτύπωμα· σχεδίασμα· σκιαγραφία. — ἀπολύτρωσις = ἡ διὰ λύτρων ἀπελευθέρωσις, ἐξαγορά, σωτηρία. — λύσις = ἀπελευθέρωσις, ἀπαλλαγὴ, ἀπαλλαγὴ ἐκ τῆς ἐνοχῆς.

β) **Πραγματικαὶ παρατηρήσεις** : τὴν πρώτην ἀπαθῆ γέννησιν· δηλ.

57. Μετάφρασις.

«Ἐπτά εἶναι τὰ μυστήρια τῆς Ἐκκλησίας, τὰ ὅποια τελοῦνται μετὰ τὴν ἐνέργειαν τοῦ ἁγίου Πνεύματος. Αὐτὰ δὲ εἶναι τὸ βάπτισμα, τὸ χρῆσμα, ἡ θεία κοινωνία, ἡ χειροτονία, ὁ γάμος, ἡ μετάνοια καὶ τὸ ἅγιον ἔλαιον (=εὐχέλαιον).

Τὸ βάπτισμα ἀναγεννᾷ μετὰ τὴν βοήθειαν τοῦ ἁγίου Πνεύματος, διότι ἀκριβῶς ἐχάσαμεν τὴν πρώτην χωρὶς πάθη γέννησιν καὶ ἡμεῖς ἐν μέσῳ ἀνομιῶν (παραβάσεων τοῦ θεοῦ νόμου) συνελήφθημεν (εἰς τὴν κοιλίαν τῆς μητέρας μας) καὶ ἐν μέσῳ ἁμαρτιῶν, ὅπως ψάλλει ὁ Δαβὶδ, ἐκυοφόρησε καὶ ἐγέννησε τὸν καθένα ἀπὸ ἡμᾶς ἡ μητέρα του.

Τὸ χρῆσμα δὲ θέτει μέσα μας τὴν πρώτην σφραγίδα καὶ τὸ «κατ' εἰκόνα», πού ἐχάσαμεν ἐξ αἰτίας τῆς παρακοῆς· ἀκόμη δὲ καὶ τὴν χάριν, τὴν ὅποιαν ἐπήραμεν μέσα εἰς τὴν ψυχὴν μετὰ τὴν θείαν πνοὴν (τοῦ ἁγ. Πνεύματος). Διὰ τοῦτο τὸ χρῆσμα φέρει καὶ τὴν δύναμιν τοῦ ἁγ. Πνεύματος καὶ τὴν εὐωδίαν αὐτοῦ μεταδίδει ὡς πλοῦτον καὶ εἶναι ἡ διὰ σημεῖου δῆλωσις καὶ ἡ σφραγὶς τοῦ Χριστοῦ.

Ἡ (θεία) κοινωνία μᾶς ἐνώνει μετὰ αὐτὸν τὸν Κύριον. Καὶ ἐπειδὴ μετὰ τὸ φάγωμα (τοῦ μήλου) ἀπεθάνομεν (ἐγίναμεν θνητοὶ) καὶ ἐχωρίσθημεν ἀπὸ τὸν παράδεισον καὶ τὸν Θεόν, μετὰ τὴν θείαν κοινωνίαν λαμβάνομεν ἐκ νέου τὴν αἰώνιον ζωὴν καί, ἀφοῦ πετᾶμε ἀπὸ ἐπάνω μας τὴν φθοράν, ἐνωόμεθα μετὰ τὸν ἀθάνατον, ὁ ὅποιος μετὰ τὴν ἐνσάρκωσιν ἔγινε δι' ἡμᾶς ἄνθρωπος.

Ἡ χειροτονία δὲ παρέχει τὴν ἐξουσίαν καὶ τὴν δύναμιν τοῦ Διαιουργοῦ. Καὶ ἐπειδὴ κανένα ἀπὸ τὰ ὄντα δὲν ὑπάρχει χωρὶς αὐτόν, αὐτὸς δὲ ἤλθε διὰ νὰ μᾶς ὀδηγήσῃ εἰς τὴν ὀρθὴν ζωὴν, δι' αὐτό, ὅταν μετὰ τὴν ἀνάληψίν του ἀπεμακρύνετο ἀπὸ ἡμᾶς, ἔδωκεν εἰς ἡμᾶς τὴν δύναμιν του αὐτὴν μετὰ τὴν ἱερωσύνην, τὴν ὅποιαν αὐτὸς ἱδρυσεν· καὶ μετὰ αὐτὴν τελοῦνται πρὸς χάριν μας ὅλαι αἱ τελεταὶ καὶ τίποτε δὲν ἀγιάζεται χωρὶς τὸν ἱερέα.

Ὁ δὲ γάμος εἶναι δῶρον τῆς συγκαταβάσεως τοῦ Θεοῦ διὰ τὴν γέννησιν τέκνων... Αὐτὸς εὐλογεῖ τὸν γάμον, διὰ νὰ μὴ τυχαίη νὰ εἶναι χωρὶς εὐλογίαν ἡ ἐναρξὶς τῆς ἰδικῆς μας ζωῆς.

τὴν τῶν πρωτοπλάστων. — σφραγίδα· ἴδὲ τὰ σχόλια τῆς ὑπ' ἀριθ. 18 περικοπῆς. — Γενικῶς ἡ περικοπὴ ἀποτελεῖ μίαν εὐστοχον σύνοψιν τῆς πατερικῆς διδασκαλίας περὶ τῶν μυστηρίων τῆς Ἐκκλησίας.

Ἡ μετάνοια δὲ τὴν ἐπανόρθωσιν ἡμῶν ἀθίς ἀπὸ τοῦ πτώματος ἐνεργεῖ. Καὶ ἐπειδήπερ μετὰ τὸ βάπτισμα οὐκ ἔστιν ἐπανάκλησις ἄλλη κατὰ τε χάριν καὶ δωρεάν καὶ ἀγῶνων καὶ πόνων χωρὶς, εἰ μὴ δι' ἐπιστροφῆς καὶ δακρύων καὶ τοῦ ἐξαγορευῆσαι τὰ πταίσματα καὶ ἀποστῆναι τῶν κακῶν, τοῦτο τὸ μέγα δέδοται δῶρον.

Ἄγιον ἔλαιον δὲ παραδέδοται, καὶ τοῦτο ὡς ἱερὰ τελετὴ καὶ θείου τύπος ἐλέους, εἰς ἀπολύτρωσιν καὶ ἁγιασμὸν τοῖς ἀπὸ ἁμαρτίας ἐπιστρέφουσι χορηγούμενον. Διὸ καὶ λύσιν ἁμαρτημάτων παρέχεται καὶ ἐξ ἀρρωστημάτων ἐγείρει καὶ ἁγιασμοῦ ἐμπίπλησιν ».

58. Η ΜΕΤΑΝΟΙΑ

(Ἰωάννου τοῦ Χρυσοστόμου).

« Ἄν ἔχῃς ἁμαρτήματα, μὴ ἀπογνῶς· οὐ παύομαι ταῦτα συνεχῶς λέγων· κἀν καθ' ἡμέραν ἁμαρτάνῃς, καθ' ἡμέραν μετανόει· καὶ ὅπερ ἐν ταῖς παλαιαῖς ποιούμεν οἰκίας, ὅταν σαθρωθῶσιν, ὑπεξαίρουμεθα τὰ σεσαθρωμένα καὶ καινὰ ἐπισκευάζομεν καὶ οὐδέποτε συνεχῶς ἐπιμελείας ἐπιλανθανόμεθα, τοῦτο καὶ ἐν ἡμῖν ποιῶμεν. Εἰ ἐπαλαιώθῃς σήμερον ἀπὸ τῆς ἁμαρτίας, ἀνακαινίσσον σεαυτὸν ἀπὸ τῆς μετάνοιας. Καὶ ἔνι, φησί, μετανοήσαντα σωθῆναι ; Καὶ πάνυ ἔνι. Πάντων βίον ἐν ἁμαρτίαις διέτριψα· καὶ ἐὰν μετανοήσω, σῶζομαι ; Πάνυ. Πόθεν δῆλον ; Ἀπὸ τῆς τοῦ Δεσπότη σου φιλανθρωπίας... Θεοῦ γὰρ φιλανθρωπίας μέτρον οὐκ ἔστιν, οὐδὲ λόγῳ ἐρμηνευθῆναι δύναται αὐτοῦ ἢ ἀγαθότης... Ἐνόησον σπινθῆρα εἰς πέλαγος ἐμπεσόντα· μὴ δύναται στῆναι ἢ φανῆναι ; Ὅσον σπινθῆρ πρὸς πέλαγος, τοσοῦτον κακία πρὸς τὴν τοῦ Θεοῦ φιλανθρωπίαν· μᾶλλον δὲ οὐδὲ τοσοῦτον, ἀλλὰ πολλῶ πλέον. Τὸ μὲν γὰρ πέλαγος, κἀν μέγα ἦ, μέτρον ἔχει· ἡ δὲ τοῦ Θεοῦ φιλανθρωπία ἀπεριόριστος ».

58. Περικοπὴ ἐκ τῆς ἡ' ὀμιλίας τοῦ Χρυσοστόμου περὶ μετάνοιας (Ἐ.Π. 49, 337).

α) Λεξιλογικὰ καὶ συντακτικὰ : ἀπογι(γ)νώσκω = εὐρίσκομαι εἰς ἀπόγνωσιν, ἀπελπίζομαι. — σαθρόομαι - οὔμαι = γίνομαι σαθρός, ἐτοιμόρροπος, σάπιος. — ὑπεξαίρέομαι - οὔμαι = ἀφαιρῶ. — Καὶ ἔνι ... σωθῆναι ... φιλανθρωπίας· σχήματα ἀνθυποφορᾶς. — Ἡ περικοπὴ διακρίνεται διὰ τὰς ὠραίας εἰκόνας καὶ παρομοιώσεις.

β) Πραγματικαὶ παρατηρήσεις : Οἱ λόγοι τῆς περικοπῆς εἶναι δυνατὸν νὰ

Ἡ μετάνοια ἐξ ἄλλου ἔχει ὡς ἀποτέλεσμα τὴν ἐκ νέου ἀνορθώσιν μας ἀπὸ τὴν πτώσιν. Καὶ ἐπειδὴ ἀκριβῶς μετὰ τὸ βάπτισμα δὲν ὑπάρχει ἄλλος τρόπος ἐπιαναφορᾶς μὲ χάριν καὶ δωρεάν καὶ χωρὶς ἀγῶνας καὶ κόπους, παρὰ μόνον μὲ ἐπάνοδον εἰς τὸ σημεῖον τῆς ἀφετηρίας καὶ μὲ δάκρυα καὶ μὲ τὴν ἐξομολόγησιν τῶν ἁμαρτιῶν καὶ μὲ τὴν ἀπομάκρυνσιν ἐκ τῶν κακῶν, δι' αὐτὸ ἔχει δοθῆ (εἰς ἡμᾶς) τὸ μεγάλο αὐτὸ δῶρον.

Μᾶς ἔχει παραδοθῆ δὲ καὶ τὸ εὐχέλαιον, καὶ τοῦτο ὡς ἱερά τελετὴ καὶ ἀποτύπωμα τοῦ θείου ἐλέους, ποῦ χορηγεῖται εἰς ἐκείνους, οἱ ὁποῖοι ἐπιστρέφουν ἐκ τῆς ἁμαρτίας, πρὸς ἀπελευθέρωσιν ἐκ τῆς ἁμαρτίας καὶ ἁγιασμόν. Διὰ τοῦτο παρέχει καὶ ἀπαλλαγὴν ἐκ τῆς ἐνοχῆς τῶν ἁμαρτημάτων καὶ ἀνορθώνει ἀπὸ τὰς ἀσθενείας καὶ γεμίζει μὲ ἁγιασμόν».

58. Μετάφρασις.

«Ἐὰν ἔχῃς ἁμαρτίας, νὰ μὴ ἀπελπισθῆς· δὲν παύω νὰ σᾶς τὸ το-
νίζω αὐτὸ συνεχῶς· καὶ ἐὰν κάθε ἡμέραν ἁμαρτάνῃς, νὰ μετανοῆς
καθημερινά· καὶ ἐκεῖνο, τὸ ὅποιον κάνομεν εἰς τὰ παλαιὰ σπίτια, ὅταν
γίνουιν ἐτοιμόρροπα, δηλαδὴ ἀφαιροῦμεν τὰ σαπισμένα μέρη καὶ ἐτοιμά-
ζομεν καινούργια καὶ ποτὲ δὲν λησιμονοῦμεν τὴν συνεχῆ συντήρησιν, αὐτὸ
ὡς κάνομεν καὶ εἰς ἡμᾶς. Ἐὰν ἐπάληωσες σήμερον ἀπὸ τὴν ἁμαρτίαν, νὰ
ἀνακαινίσῃς τὸν ἑαυτὸν σου μὲ τὴν μετάνοιαν. Καὶ εἶναι δυνατόν, λέγει
κανεῖς, νὰ σωθῶ, ἀφοῦ μετανοήσω; Καὶ πάρα πολὺ εἶναι δυνατόν. Ὀλην
τὴν ζωὴν μου τὴν ἐπέρασα μέσα εἰς ἁμαρτίας· καὶ ἐὰν μετανοήσω,
ἐπιτυχαίνω τὴν σωτηρίαν; Πολύ. Ἀπὸ ποῦ αὐτὸ γίνεται φανερόν; Ἀπὸ
τὴν φιλανθρωπίαν τοῦ Κυρίου σου... Διότι δὲν ὑπάρχει μέτρον τῆς φιλαν-
θρωπίας τοῦ Θεοῦ, οὔτε εἶναι δυνατόν νὰ ἐρμηνευθῆ μὲ λόγον ἢ ἀγαθό-
της του... Φέρε εἰς τὸν νοῦν σου ἓνα σπινθῆρα, ποῦ ἔπεσε μέσα εἰς τὴν
θάλασσαν· μήπως ἔμπορεῖ νὰ σταθῆ ἐκεῖ ἢ νὰ φανῆ; Ὅσην σχέσιν ἔχει
μία σπῖθα πρὸς τὸ πέλαγος, τόσην μεγάλην σχέσιν ἔχει ἡ ἁμαρτία ἐν
συγκρίσει πρὸς τὴν φιλανθρωπίαν τοῦ Θεοῦ· μᾶλλον δὲ οὔτε τόσον μεγά-
λην, ἀλλὰ πολὺ περισσότερον διαφορητικὴν. Διότι τὸ μὲν πέλαγος,
ἀκόμη καὶ ἐὰν εἶναι μεγάλο, ἔχει ὄριον, ποῦ μετρεῖται· ἐνῶ ἡ φιλανθρω-
πία τοῦ Θεοῦ εἶναι ἀπεριόριστος».

παρηγορήσουν καὶ τὸν μεγαλύτερον ἁμαρτωλὸν καὶ νὰ τὸν ἐνθαρρύνουν πρὸς
μετάνοιαν.

59. Η ΣΥΧΝΗ ΘΕΙΑ ΚΟΙΝΩΝΙΑ

(Μεγάλου Βασιλείου).

« Καὶ τὸ κοινωνεῖν δὲ καθ' ἑκάστην ἡμέραν καὶ μεταλαμβάνειν τοῦ ἁγίου σώματος καὶ αἵματος τοῦ Χριστοῦ, καλὸν καὶ ἐπωφελές, αὐτοῦ σαφῶς λέγοντος: «ὁ τρώγων μου τὴν σάρκα καὶ πίνων μου τὸ αἷμα ἔχει ζωὴν αἰώνιον». Τίς γὰρ ἀμφιβάλλει, ὅτι τὸ μετέχειν συνεχῶς τῆς ζωῆς οὐδὲν ἄλλο ἐστὶν ἢ ζῆν πολλὰχῶς; Ἡμεῖς μέντοι γε τέταρτον καθ' ἑκάστην ἑβδομάδα κοινωνοῦμεν, ἐν τῇ κυριακῇ, ἐν τῇ τετάρτῳ καὶ ἐν τῇ παρασκευῇ καὶ τῷ σαββάτῳ καὶ ἐν ταῖς ἄλλαις ἡμέραις, ἐὰν ἢ μνήμη ἁγίου τινός ».

60. Η ΧΡΙΣΤΙΑΝΙΚΗ ΑΝΤΙΜΕΤΩΠΙΣΙΣ ΤΟΥ ΘΑΝΑΤΟΥ

(Μεγάλου Βασιλείου).

« Σὺ δὲ ὦδαίς τισι πρὸς τὸ κατηφές πεπονημέναις παραβηρεῖς καὶ μέλει σοι γοεροῖς ἐκτίθειν σεαυτοῦ τὴν ψυχὴν ἐπιτηδεύεις· καὶ ὡσπερ τῶν τραγωδῶν ἰδιὸν ἐστὶ τὸ ἀνάπλασμα καὶ ἡ σκευή, μεθ' ἧς τὰ θέατρα καταλαμβάνουσιν· οὕτως οἶει προσήκειν καὶ τῷ πενθοῦντι πρέ-

---

59. Περικοπή ἐκ τῆς 93ης ἐπιστολῆς τοῦ Μ. Βασιλείου « πρὸς Καισαρίαν πατρικίαν περὶ κοινωνίας » (Ε.Π. 32, 484).

α) **Λεξιλογικά καὶ γλωσσικά:** τέταρτον = ἐπιρ. τέσσαρας φορές. — τετράς = ἡ Τετάρτη.

β) **Πραγματικαὶ παρατηρήσεις:** «Ὁ τρώγων μου. . . ζωὴν αἰώνιον». Ἰωάν. στ', 54. Διὰ τοῦ μυστηρίου τῆς Θεῆς Εὐχαριστίας γινόμεθα κοινωνοὶ καὶ συμμετοχοὶ τῆς ζωῆς, τῆς θυσίας καὶ τῆς ἀναστάσεως τοῦ Χριστοῦ καὶ ἔχομεν ἤδη εἰς τὸν παρόντα βίον αἰώνιον ζωὴν. — Ἡ περικοπὴ συνιστᾷ τὴν συχνὴν θεῖαν κοινωνίαν, πρᾶγμα ποῦ ἦτο ὁ κανὼν εἰς τὴν ἀρχαίαν Ἐκκλησίαν. Οἱ ἀρχαῖοι Χριστιανοὶ « ἦσαν προσκαρτεροῦντες... τῇ κλάσει τοῦ ἄρτου » (Πράξ. β', 42). Πρὸς τοὺς ἀπουσιάζοντας ἐκ τῆς Θεῆς Λειτουργίας ἀσθενεῖς ἐπέλετο ἡ Θ. Κοινωνία με τοὺς διακόνους ἢ τὰς διακονίσσας. Ὁ Χρυσόστομος ἤλεγχεν αὐστηρῶς τοὺς παρισταμένους εἰς τὴν Θεῖαν Λειτουργίαν καὶ μὴ μεταλαμβάνοντας: « Εἰπέ μοι, εἴ τις εἰς ἐστίασιν κληθεὶς τὰς χεῖρας νίψαιτο καὶ κατακλιθεῖ (εἰς τὸ ἀνάκλιτρον) καὶ ἔτοιμος γένοιτο πρὸς τὴν τράπεζαν, εἶτα μὴ μετέχῃ, οὐχ ὑβρίζει τὸν καλέσαντα; ». Εὐγλωττοὶ εἶναι καὶ αἱ ἑκφράσεις τῆς Θ. Λειτουργίας « Προσέλθετε » ἢ « Ὁρβοὶ μεταλάβοντες... ». — Θὰ ἔπρεπε καὶ σήμερον νὰ ἀναβίωσῃ τὸ καθεστῶς τῆς συχνῆς Θ. Κοινωνίας, ἡ ὁποία εἶναι δύναμις καὶ φάρμακον. Βεβαίως προϋπόθεσις αὐτῆς εἶναι πάντοτε ὁ φόβος τοῦ Θεοῦ, ἡ πίστις καὶ ἡ ἀγάπη. Κατὰ τὸν Ἀπ. Παῦλον « δοκιμαζέτω δὲ ἄνθρωπος ἑαυτὸν καὶ οὕτως

59. Μετάφρασις.

«Καὶ τὸ νὰ λαμβάνη κανεὶς καθημερινὰ τὴν θείαν Κοινωνίαν καὶ νὰ μεταλαβαίνῃ τὸ ἅγιον σῶμα καὶ αἷμα τοῦ Χριστοῦ, εἶναι καλὸν καὶ ὠφέλιμον, διότι αὐτὸς μᾶς λέγει σαφῶς: «Ὅποιος τρώγει τὴν σάρκα μου καὶ πίνει τὸ αἷμά μου ἔχει (ἤδη ἀπὸ τὸν παρόντα βίον) ζωὴν αἰώνιον». Διότι ποῖος ἀμφιβάλλει, ὅτι τὸ νὰ παίρῃ κανεὶς μέρος εἰς τὴν ζωὴν τοῦ Χριστοῦ δὲν εἶναι τίποτε ἄλλο παρὰ νὰ ζῇ τὴν ζωὴν αὐτὴν κατὰ πολλοὺς τρόπους; Ἡμεῖς ὁμῶς βέβαια λαμβάνομεν τὴν θείαν Κοινωνίαν τέσσαρας φορές κάθε ἑβδομάδα, εἰς τὴν Κυριακὴν, εἰς τὴν Τετάρτην καὶ εἰς τὴν Παρασκευὴν καὶ εἰς τὸ Σάββατον καὶ εἰς τὰς ἄλλας ἡμέρας, ἐὰν ἑορτάζεται ἡ μνήμη κάποιου ἁγίου».

60. Μετάφρασις.

«Σὺ δὲ θρηνεῖς μὲ τραγούδια, ποὺ ἔχουν γίνεи διὰ νὰ δημιουργοῦν βαρυθυμίαν, καὶ μὲ μοιρολόγια καταγίνεσαι εἰς τὸ νὰ λειώνης τελείως τὴν ψυχὴν σου· καὶ ὅπως ἀκριβῶς χαρακτηριστικὸν γνώρισμα τῶν ἠθοποιῶν εἶναι ἡ μιμικὴ ἀναπαράστασις καὶ ἡ χρησιμοποίησις τῶν θεατρικῶν κουστουμιῶν, μὲ τὰ ὁποῖα παρουσιάζονται εἰς τὴν σκηνὴν τῶν θεάτρων· τοιοῦτοτρόπως νομίζεις, ὅτι ἐπιβάλλεται καὶ ἀρμόζει εἰς τὸν πενθοῦντα ἀνάλογος ἐξωτερικὴ ἐμφάνισις, μαῦρον ἔνδυμα καὶ ἀγρία ἐμφάνισις τῶν μαλλιῶν καὶ σκοτάδι μέσα εἰς τὸ σπῆτι καὶ ρυπαρότης καὶ σκόνη καὶ μοιρολόγι, ποὺ διατηρεῖ νωπὸν τὸ τραῦμα τῆς λύπης εἰς τὴν ψυχὴν. Ἄφησε νὰ κάνουν αὐτὰ ἐκεῖνοι, ποὺ δὲν ἔχουν ἐλπίδα. Σὺ δὲ ἐδιδάχθης δι' ὅσους ἔχουν κοιμηθῆ (ἀποθάνει) ἐν Χριστῷ, ὅτι «σπεί-

ἐκ τοῦ ἄρτου ἐσθιέτω καὶ ἐκ τοῦ ποτηρίου πινέτω. Ὁ γὰρ ἐσθίων καὶ πίνων ἀνάξιος, κρίμα ἑαυτῷ ἐσθίει καὶ πίνει, μὴ διακρίνων τὸ σῶμα τοῦ Κυρίου» (Α' Κορ. ια', 28 - 29). Εἶναι φανερόν, ὅτι ἡ συχνὴ Θ. Κοινωνία δὲν προϋποθέτει παρατεταμένην νηστείαν.

60. Περικοπὴ ἐκ τῆς ὁμιλίας τοῦ Μ. Βασιλείου «περὶ εὐχαριστίας» (Ἐ.Π. 31, 232 - 233).

α) Λεξιλογικά καὶ γλωσσικά: παραθρηνώ = θρηνώ, μοιρολογῶ. — ἐκτήκω = λειώνω ἐντελῶς. — ἐπιτηδεύω = καταγίνομαι εἰς κάτι, συνηθίζω, φροντίζω. — τραγωδός = ἠθοποιός (εἰς ἔργα τραγωδίας). — ἀνάπλασμα = τὸ ἀναπλασθέν. — σκευὴ = ἐξοπλισμός, ἐξάρτησις, ἱματισμός, τρόπος τοῦ ἐνδύεσθαι. — σχῆμα = ἐξωτερικὴ ἐμφάνισις. — αὐχμηρὸς (ἐπὶ κόμης) = ἐξηγριωμένος, ἀγριωπός. — μέλος = ᾄσμα, μελωδία. — συγνός = κατηφής,

πον είναι σχῆμα, μέλαν ἱμάτιον καὶ ἀρχμηρὰν κόμην καὶ σκότος ἐν οἰκίᾳ καὶ ρύπον καὶ κόνιν καὶ μέλος στυγνόν, αἶ νεαρὸν τῆς λύπης τὸ τραῦμα τῆ ψυχῆ διασφῶζον. Κατάλιπε ταῦτα ποιεῖν τοῖς μὴ ἔχουσι ἐλπίδα. Σὺ δὲ ἐδιδάχθης περὶ τῶν ἐν Χριστῷ κοιμηθέντων, ὅτι «σπείρεται ἐν φθορᾷ, ἐγείρεται ἐν ἀφθαρσίᾳ· σπείρεται ἐν ἀσθενείᾳ, ἐγείρεται ἐν δυνάμει· σπείρεται σῶμα ψυχικόν, ἐγείρεται σῶμα πνευματικόν». Τὶ οὖν κλαίεις τὸν ἐξεληθόντα μεταμφιάσασθαι; Μήτε σεαυτὸν θρήνηι ὡς βοηθοῦ τινος πρὸς τὸν βίον στερούμενος· ἀγαθὸν γάρ, φησίν, ἐλπίζειν ἐπὶ Κύριον, ἢ ἐλπίζειν ἐπ' ἄνθρωπον. Μήτε ἐκεῖνον οὐδύρου, ὡς δεινὰ πεπονθότα. Μικρὸν γάρ ὕστερον ἢ ἐξ οὐρανῶν σάλπιγξ αὐτὸν διωπνίσει καὶ ὄψει αὐτὸν παριστάμενον τῷ βήματι τοῦ Χριστοῦ».

61. Ο ΟΙΚΟΣ ΤΟΥ ΘΕΟΥ ΚΑΙ Ο ΕΚΚΛΗΣΙΑΣΜΟΣ (Ἰωάννου τοῦ Χρυσοστόμου).

«Καθάρτερ λιμὴν, πνευμάτων καὶ κυμάτων ἀτηλλαγμένος, πολλὴν τοῖς ὀρμιζομένοις πλοίοις παρέχει τὴν ἀσφάλειαν, οὕτω καὶ ὁ τοῦ Θεοῦ οἶκος, ὡσπερ ἀπὸ τινος χειμῶνος τῶν ἐξωθεν πραγμάτων τοὺς εἰσιόντας ἐξαρθάζων, μετὰ πολλῆς παρέχει τῆς γαλήνης καὶ τῆς ἀσφαλείας ἐστάναι, καὶ τῶν θείων ἀκροῶσθαι λογίων. Τοῦτο τὸ χωρίον ὑπόθεσις ἐστὶν ἀρετῆς, διδασκαλεῖον φιλοσοφίας· οὐκ ἐν συνάξει μόνον, ὅτε ἀκρόασις Γραφῶν καὶ διδασκαλία πνευματικὴ καὶ συνῆδησιον πατέρων αἰδεσίμων, ἀλλὰ καὶ ἐν παντὶ τῷ λοιπῷ καιρῷ. Ἐπίβηθι τῶν προθύρων μόνον, καὶ εὐθέως ἀπέθου τὰς φροντίδας τὰς βιωτικὰς.

σκυθρωπός, δυσάρεστος, λυπηρός. — μεταμφιάζομαι = ἀλλάσσω ἔνδυμα εἰς τὸν ἑαυτὸν μου. — διωπνίζω = ἐγείρω ἐκ τοῦ ὕπνου, ἀφυπνίζω, ξυπνώ. — βῆμα = βῆμα, κάθισμα· ὑψηλότερα θέσις, ἀπὸ τῆν ὅποιαν ὠμίλουν οἱ ῥήτορες εἰς τὴν Ἐκκλησίαν τοῦ δήμου· δικαστικὴ ἔδρα.

β) Πραγματικὰ παρατηρήσεις: μέλαν ἔνδυμα· ἡ χρῆσις τῶν μερῶν ἔνδυμάτων εἰς ἐνδειξιν πένθους ἐνδεικνύται ἐπὶ μικρὸν χρονικὸν διάστημα διὰ λόγους κοινωνικοῦς, ἀλλὰ δὲν εἶναι δυνατόν νὰ ἐπιβάλλεται ἐπὶ μακρὸν ἐκ λόγων θρησκευτικῶν.—«σπείρεται ἐν φθορᾷ... πνευματικόν»· Α' Κορ. 15', 42-44.— σῶμα ψυχικόν· εἶναι τὸ σῶμα, ποῦ ζωοποιεῖται ὑπὸ τῶν κατωτέρων ψυχικῶν ζωϊκῶν δυνάμεων.—σῶμα πνευματικόν· εἶναι τὸ σῶμα, ποῦδ ἰαμορφώνεται ὑπὸ τῶν ἀνωτέρων πνευματικῶν δυνάμεων τῆς ψυχῆς, ἢ ὅποια εὐρίσκεται εἰς ζωσαν ἐπαφήν μὲ τὸ Πνεῦμα τοῦ Θεοῦ.— ἢ ἐξ οὐρανῶν σάλπιγξ· Α' Θεσσ. 5', 16' Α' Κορ. 15', 52.

ρεται τὸ σῶμα εἰς κατάστασιν φθορᾶς, ἀνίσταται εἰς κατάστασιν ἀφθαρείας· σπείρεται εἰς κατάστασιν ἀσθενείας, ἐγείρεται περιβεβλημένον δύναμιν· σπείρεται σῶμα, πὺ ἔχει ἀπλῶς ζωὴν, ἀνίσταται σῶμα πνευματικόν». Διατὶ λοιπὸν κλαίεις δι' αὐτόν, πὺ ἐξῆλθεν ἐκ τῆς ζωῆς αὐτῆς, διὰ νὰ ἀλλάξῃ (τὸ παλαιὸν φθαρτὸν) ἔνδυμα καὶ νὰ φορέσῃ νέον ἔνδυμα (ἀφθαρείας); Οὔτε νὰ θρηγῆς διὰ τὸν ἑαυτὸν σου, διότι στερεῖσαι ἓνα βοηθὸν χρήσιμον εἰς τὴν ζωὴν, διότι, λέγει (ἡ Γραφή), εἶναι καλὸν νὰ ἐλπίζῃ κανεὶς εἰς τὸν Κύριον παρὰ νὰ ἐλπίζῃ εἰς ἄνθρωπον. Μῆτε νὰ ὀδύρεσαι δι' ἐκεῖνον, διότι δῆθεν ἔχει πάθει (πράγματα) φοβερὰ. Διότι μετ' ὀλίγον (κατὰ τὴν δευτέραν παρουσίαν) θὰ τὸν ζυπνήσῃ ἢ σάλπιγξ ἀπὸ τὸν οὐρανὸν καὶ θὰ τὸν ἴδῃς νὰ παρίσταται ἔμπρὸς εἰς τὸν θρόνον τοῦ Χριστοῦ».

61. Μετάφρασις.

«Καθὼς ἀκριβῶς ἓνα λιμάνι, πὺ εἶναι ἀπηλλαγμένον ἀπὸ τοὺς ἀνέμους καὶ τὰ κύματα, παρέχει πολλὴν ἀσφάλειαν εἰς τὰ πλοῖα, πὺ ἀγκυροβολοῦν, τοιουτοτρόπως λοιπὸν καὶ ὁ οἶκος τοῦ Θεοῦ, σὰν νὰ σφίξῃ τοὺς εἰσερχομένους ἀπὸ κάποιαν τρικυμίαν τῶν ἐξωτερικῶν ὑποθέσεων, δίδει εἰς αὐτοὺς τὴν δυνατότητα νὰ στέκωνται μὲ πολλὴν γαλήνην καὶ ἀσφάλειαν καὶ νὰ ἀκούουν τοὺς θεῖους λόγους. Αὐτὸς ὁ τόπος εἶναι θεμέλιον ἀρετῆς, διδασκαλεῖον φιλοσοφίας· ὄχι μόνον κατὰ τὴν ὥραν τῆς (λατρευτικῆς) συνάξεως, ὅποτε γίνεται προσεκτικὴ διὰ τῆς ἀκοῆς παρακολούθησις τῶν Γραφῶν καὶ πνευματικὴ διδασκαλία καὶ συγκέντρωσις σεβαστῶν πατέρων, ἀλλὰ καὶ εἰς ὅλον τὸν ὑπόλοιπον χρόνον. Πάτησε μόνον τὸ πόδι σου εἰς τὸν πρόναον, καὶ ἀμέσως ἀπεμάκρυνες τὰς φροντίδας τῆς καθημερινῆς ζωῆς. Νὰ εἰσέλθῃς μέσα εἰς τὸν πρόναον, καὶ ἓνα εἶδος αὔρας πνευματικῆς σοῦ περικυκλῶνει τὴν ψυχὴν. Αὐτὴ ἡ ἰσχύς ὀδηγεῖ εἰς θρησκευτικὸν ρῖγος (δέος) καὶ διδάσκει νὰ φιλοσο-

61. Περικοπή ἐκ τῆς ἐπιτιμῆσεως τοῦ Χρυσοστόμου «κατὰ τῶν ἀπολειφθέντων» καὶ ἐκ τῆς παραινέσεως αὐτοῦ πρὸς τοὺς παρόντας (ἐν τῷ αὐτῷ) (Ἐ.Π. 31, 145).

α) Λεξιλογικὰ καὶ συντακτικὰ : ὀρμιζομαι = ἀγκυροβολῶ εἰς ὄρμον, ἀράζω. — ἐξαπατάζω = ἀρπάζω ἀπαλλάσσω, ἐλευθερώνω, σφάζω. — ὑπόθεσις = τὸ θετειμένον ὑποκάτω, βᾶσις, θεμέλιον. — πρόθυρον = ἐξώπορτα· πρόναος. — εἶσω = εἰς τὰ ἐντός, πρὸς τὰ μέσα. — περισταμαι + αἰτ. = περιβάλλω, περικυκλῶνω. — φρικη = φρικίασις, ρῖγος, ἀνατρίχιασμα, δέος θρησκευτι-

Εἴσελθε τῶν προθύρων εἰσω, καὶ καθάπερ αὔρα τις πνευματικὴ περι-
 ἵσταται σου τὴν ψυχὴν. Αὕτη ἡ ἡσυχία εἰς φοικὴν ἄγει καὶ διδάσκει
 φιλοσοφεῖν· ἀνίστησι τὸ φρόνημα καὶ οὐκ ἀφήσει μεμνηθῆναι τῶν πα-
 ρόντων· μεθίστησί σε ἀπὸ γῆς εἰς οὐρανόν. Εἰ δὲ χωρὶς συνάξεως το-
 σοῦτον κέδος τῆς ἐνταῦθα παρουσίας, ὅταν Προφητῆται πάντοθεν βο-
 ῶσιν, ὅταν Ἀπόστολοι εὐαγγελίζωνται, ὅταν ὁ Χριστὸς ἐν μέσῳ ἐ-
 στήκη, ὅταν Πατὴρ ἀποδέχηται τὰ γινόμενα, ὅταν Πνεῦμα Ἅγιον πα-
 ρέχη τὴν οἰκίαν ἀγαλλίαςιν, πόσης μὲν ὠφελείας ἐμπλησθέντες οἱ
 παρόντες ἀπέρχονται; Οἱ ἀπόντες δὲ πόσῃ ζημίαν ὑπομένουσιν;...
 Βαλανεῖόν ἐστι τὰ ἐνταῦθα πνευματικόν, τῇ θέρμῃ τοῦ Πνεύματος πάν-
 τα ἀποσμῆχον ῥύπον· μᾶλλον δὲ οὐχὶ ῥύπον ἀποσμῆχον μόνον τὸ τοῦ
 πνεύματος πῦρ, ἀλλὰ καὶ βαφήν. «Ἐὰν γὰρ ὦσι, φησὶν, αἱ ἁμαρτίαι
 ὑμῶν ὡς φοικικοῦν, ὡς χιόνα λευκανῶ».

62. ΑΙ ΑΚΟΛΟΥΘΙΑΙ ΤΟΥ ΕΙΚΟΣΙΤΕΤΡΑΩΡΟΥ (Μεγάλου Βασιλείου).

«Τοὺς διατετυπωμένους καιροὺς τῶν προσευχῶν ἐξελεξάμεθα,
 ἐκάστου ἰδίαν τινὰ ὑπόμνησιν τῶν παρὰ τοῦ Θεοῦ ἀγαθῶν ἔχοντας.
 Τὸν μὲν ὄρθρον, ὥστε τὰ πρῶτα κινήματα τῆς ψυχῆς καὶ τοῦ νοῦ ἀνα-
 θήματα εἶναι Θεοῦ καὶ μηδὲν ἕτερον ἀναλαμβάνειν εἰς φροντίδα, πρὶν
 ἢ τῇ παρὰ Θεοῦ ἐννοίᾳ ἐνευφρανθῆναι, καθὼς γέγραπται: «Ἐμνή-
 σθη τὸ Θεοῦ καὶ ἠυφράνθη»· μηδὲ σῶμα κινήσαι πρὸς ἐργασίαν,
 πρὶν ποιῆσαι τὸ εἰρημένον· «Πρὸς σὲ προσεύξομαι, Κύριε· καὶ τὸ πρῶτόν
 εἰσακούσῃ τῆς φωνῆς μου· τὸ πρῶτόν παραστήσομαί σοι καὶ ἐπόψει με».
 Πάλιν δὲ κατὰ τὴν τρίτην ὥραν εἰς τὴν προσευχὴν ἀνίστασθαι· καὶ

κόν. — βαλανεῖον = λουτρόν. — ἀποσμῆχῳ = ἀποσπογγίζω, σπογγίζων
 ἀφαιρῶ.

β) Πραγματικαὶ παρατηρήσεις: φιλοσοφίας· φιλοσοφεῖν· ἐννοεῖ
 τὴν ἀγάπην τῆς κατὰ Θεὸν σοφίας, τὴν ὁποίαν τὰ λειτουργικὰ μας κεί-
 μενα χαρακτηρίζουν ὡς «κρίττονα σοφίαν» καὶ «ἀμείνονα φιλοσοφίαν». —
 Προφητῆται βοῶσιν... Ἀπόστολοι εὐαγγελίζωνται· ἐννοεῖ τὰ προφητικὰ ἀ-
 ναγνώσματα, ὡς καὶ τὰ ἀποστολικά καὶ εὐαγγελικά ἀναγνώσματα, τὰ
 ὅποια ἀκούονται εἰς τὴν Θ. Λειτουργίαν. Εἰς τὴν ἀρχαίαν Ἐκκλησίαν ἦτο ἀνεύ-
 λιπῆς ἡ χρῆσις καὶ τῶν προφητικῶν ἀναγνώσμάτων. — ὁ Χριστὸς ἐν μέσῳ·
 προσιάντων διὰ τοῦ μυστηρίου τῆς Θείας Εὐχαριστίας. — «ὡς χιόνα λευκανῶ»·
 Ἡσ. α', 18· ἡ λεύκανσις αὕτη ἐπιτυγχάνεται μὲ τὴν μυστηριακὴν ζωὴν
 τῆς Ἐκκλησίας, εἰς τὴν ὁποίαν συμμετέχουν οἱ ἐνσυνειδήτως ἐκκλησιαζόμενοι.

φῶμεν· ἀνυψώνει τὸ φρόνημα καὶ δὲν ἀφήνει νὰ ἐνθυμούμεθα τὰ παρόντα· σὲ μεταθέτει ἀπὸ τὴν γῆν εἰς τὸν οὐρανόν. Ἐὰν δὲ χωρὶς λατρευτικῆν σὺναξιν εἶναι τόσον μέγα τὸ κέρδος ἐκ τῆς παρουσίας ἐδῶ (εἰς τὸν ναόν), ὅταν ἀπὸ ὅλα τὰ μέρη οἱ Προφῆται λαλοῦν μεγαλοφώνως, ὅταν οἱ Ἀπόστολοι κηρύττουν τὸ Εὐαγγέλιον, ὅταν ὁ Χριστὸς εὐρίσκεται εἰς τὸ μέσον, ὅταν ὁ Πατὴρ δέχεται ἐκεῖνα, ποῦ τελοῦνται, ὅταν τὸ Ἅγιον Πνεῦμα παρέχη τὴν ἰδικὴν του (πνευματικὴν) ἀγαλλίασιν, τότε μὲ πόσῃν ὠφέλειαν ἀφοῦ γεμίσουν οἱ παρόντες φεύγουν; Οἱ δὲ ἀπόντες πόσῃν βλάβῃν ὑφίστανται;... Ὅσα ὑπάρχουν καὶ γίνονται ἐδῶ εἶναι πνευματικὸν λουτρόν, τὸ ὁποῖον μὲ τὴν θερμότητα τοῦ Πνεύματος ἀφαιρεῖ κάθε ρυπαρότητα· μᾶλλον δὲ ἡ φωτιὰ τοῦ Πνεύματος δὲν ἀφαιρεῖ μόνον τὴν ρυπαρότητα, ἀλλὰ καὶ τὸν χρωματισμόν. «Διότι, λέγει (ὁ λόγος τοῦ Θεοῦ), ἐὰν αἱ ἁμαρτίαι σας εἶναι ὡς τὸ ἐρυθρὸν χρῶμα, θὰ δώσω τὴν λευκότητα τοῦ χιονιοῦ».

62. Μετάφρασις.

«Τοὺς καθωρισμένους χρόνους τῶν προσευχῶν ἐξελέξαμεν διὰ τοὺς ἑαυτοὺς μας, διότι ὁ καθένας ἀπὸ αὐτοὺς περιέχει κάποιαν ἰδιαιτέραν ὑπόμνησιν τῶν ἀγαθῶν, τὰ ὁποῖα μᾶς ἐχορηγήθησαν ὑπὸ τοῦ Θεοῦ. Τὸν μὲν ὀρθρον ἐξελέξαμεν, ὥστε αἱ πρῶται κινήσεις τῆς ψυχῆς καὶ τοῦ νοῦ νὰ εἶναι ἀφιερωμένοι εἰς τὸν Θεόν καὶ διὰ τίποτε ἄλλο νὰ μὴ φροντίζωμεν, πρὶν αἰσθανθῶμεν ἐσωτερικὴν εὐφροσύνην φέροντες τὸν νοῦν μας εἰς τὸν Θεόν, καθὼς ἔχει γραφῆ· «Ἐνεθυμήθη τὸν Θεόν, καὶ ἠσθάνθη ἐσωτερικὴν εὐφροσύνην» καὶ νὰ μὴ κινῶμεν τὸ σῶμα πρὸς ἐργασίαν, πρὶν κάμωμεν αὐτό, ποῦ ἔχει λεχθῆ· «Πρὸς σὲ θὰ προσευχηθῶ Κύριε· καὶ τὸ πρῶτ θὰ ἀκούσης τὴν φωνὴν μου· τὸ πρῶτ θὰ παρουσιασθῶ ἐνώπιόν σου, καὶ θὰ (εὐδοκήσης) νὰ ρίψης (εὐμένες) τὸ βλέμμα σου ἐπάνω μου». Πάλιν δὲ κατὰ τὴν τρίτην ὥραν πρέπει νὰ σηκωνώμεθα διὰ τὴν προσευχὴν· καὶ ἀφοῦ ἐνθυμηθῶμεν τὴν δωρεάν τοῦ ἁγίου Πνεύματος, ποῦ ἐδόθη τὴν τρίτην ὥραν εἰς τοὺς Ἀποστόλους, πρέπει ὅλοι μαζί μὲ μιὰ καρδιὰ νὰ προσκλίνωμεν (προσκυνήσωμεν) εὐλαβῶς, διὰ νὰ γίνωμεν καὶ ἡμεῖς οἱ ἴδιοι ἄξιοι νὰ δεχθῶμεν τὸν ἁγιασμόν...

Ἐχρίναμεν δὲ ὅτι εἶναι ἀναγκαῖα ἡ προσευχὴ εἰς τὴν ἕκτην ὥραν,

62. Περικοπὴ ἐκ τοῦ ἔργου τοῦ Μ. Βασιλείου «Ὅροι κατὰ πλάτος, κατ' ἐρώτησιν καὶ ἀπόκρισιν» (Ἀπόκρισις εἰς τὴν λζ' ἐρώτησιν, Ἐ.Π. 31,

ὕπομνησθέντας τῆς τοῦ Πνεύματος δωρεᾶς, τῆς κατὰ τὴν τρίτην ὥραν τοῖς ἀποστόλοις δεδομένης, προσκυνῆσαι πάντας ὁμοθυμαδόν, εἰς τὸ ἀξιόλους γενέσθαι καὶ αὐτοὺς τῆς ὑποδοχῆς τοῦ ἁγιασμοῦ... Ἐν δὲ τῇ ἕκτη ὥρᾳ κατὰ μίμησιν τῶν ἁγίων ἀναγκαίαν εἶναι τὴν προσευχὴν ἐκρίναμεν, τῶν λεγόντων « Ἐσπέρας καὶ πρωτὶ καὶ μεσημβρίας διηγρήσομαι καὶ ἀπαγγελῶ καὶ εἰσακούσεται τῆς φωνῆς μου... ». Ἡ δὲ ἐνάτη παρ' αὐτῶν ἡμῖν τῶν ἀποστόλων ἐν ταῖς Πράξεσιν ἀναγκαία εἰς προσευχὴν παραδέδοται ἱστορούσαις, ὅτι « Πέτρος καὶ Ἰωάννης ἀνέβαινον εἰς τὸ ἱερόν ἐπὶ τὴν ὥραν τῆς προσευχῆς τὴν ἐνάτην ». Συμπληρωθείσης δὲ τῆς ἡμέρας, ἡ εὐχαριστία περὶ τῶν ἐν αὐτῇ δεδομένων ἢ κατωρθωμένων ἡμῖν καὶ τῶν παρεθέντων ἢ ἐξαγόρευσις, εἴτε ἐκούσιον, εἴτε ἀκούσιον, εἴτε πον καὶ λανθάνον πλημμέλημα γέγονεν ἢ ἐν ῥήμασιν ἢ ἐν ἔργοις ἢ κατ' αὐτὴν τὴν καρδίαν, περὶ πάντων ἐπιλειουμένων ἡμῶν διὰ τῆς προσευχῆς τὸν Θεόν. Μέγα γὰρ ὄφελος ἡ ἐπίσκεψις τῶν παρελθόντων πρὸς τὸ μὴ τοῖς ὁμοίοις αἰθῆς περιπεσεῖν... Καὶ πάλιν τῆς νυκτὸς ἀρχομένης, ἡ αἴτησις τοῦ ἀπρόσκοπον ἡμῖν ἐπάρξαι τὴν ἀνάπανσιν. Τὸ δὲ μεσονύκτιον Παῦλος καὶ Σίλας ἡμῖν ἀναγκαῖον εἰς προσευχὴν παραδεδώκασιν, ὡς ἡ τῶν Πράξεων ἱστορία παρίστησι, λέγουσα: « Κατὰ δὲ τὸ μεσονύκτιον Παῦλος καὶ Σίλας ὕμνον τὸν Θεόν καὶ ὁ ψαλμῶδὸς λέγων « Μεσονύκτιον ἐξεγείροίμην τοῦ ἐξομολογεῖσθαί σοι ἐπὶ τὰ κρίματα τῆς δικαιοσύνης σου ».

63. Η ΘΕΙΑ ΛΕΙΤΟΥΡΓΙΑ (ΙΚΕΤΗΡΙΟΣ ΔΕΗΣΙΣ)

(Λειτουργία Μεγάλου Βασιλείου).

« Μνήσθητι, Κύριε, τοῦ περιστώτος λαοῦ καὶ τῶν δι' ἐδλόγους αἰτίας ἀπολειφθέντων καὶ ἐλέησον αὐτοὺς καὶ ἡμᾶς, κατὰ τὸ πλῆθος

1013 - 1016). Τὸ ἔργον τοῦτο τοῦ Μ. Βασιλείου ἐξετάζει τὰ κεφαλαιώδη ζητήματα τῆς μοναχικῆς πολιτείας.

α) **Λεξιλογικὰ καὶ συντακτικὰ** : ἐκλέγομαι = ἐκλέγω διὰ τὸν ἑαυτόν μου. — ἀνίστασθαι ἔνν. ἡμᾶς δεῖ. — παρεθεις = μτχ. παθ. ἀορ. α' τοῦ ρ. παρήμιμ = παραλείπω, παραμειῶ νὰ πράξω κάτι. — ἐπίσκεψις = ἐξέτασις. — ἀπρόσκοπος = ὁ μὴ συναντῶν ἐμπόδια, ἀσφαλής.

β) **Πραγματικαὶ παρατηρήσεις** : « ἐμνήσθην τοῦ Θεοῦ... ». Ψαλμ. οστ', 4. — « Πρὸς σὲ προσεύξομαι... ἐπόψει με ». Ψαλμ. ε', 4--5. — τρίτην ὥραν τὴν καθ' ἡμᾶς ἐνάτην πρωϊνήν. — ἕκτη ὥρα: δηλαδὴ κατὰ τὴν δωδεκάτην μεσημβρινήν. — « Ἐσπέρας καὶ πρωτὶ... φωνῆς μου ». Ψαλμ. νδ', 18. — ἐνάτη ἢ τρίτη ἀπογευματινὴ καθ' ἡμᾶς. — Πέτρος καὶ Ἰωάννης... ». Πράξ.

διότι ἐμιμήθημεν τοὺς ἁγίους, οἱ ὅποιοι λέγουν· «Κατὰ τὸ ἑσπέρας καὶ τὸ πρωῒ καὶ τὸ μεσημέρι θὰ διηγῶμαι καὶ θὰ ἀναγγέλλω εἰς τὸν Κύριον (τὰ προβλήματα μου) καὶ ὁ Κύριος θὰ ἀκούσῃ καὶ θὰ κάμῃ δεκτὴν τὴν προσευχὴν μου». Ἡ δὲ ἐνάτη ὥρα ἔχει παραδοθῆ εἰς ἡμᾶς διὰ προσευχὴν ἀπὸ αὐτῶν τοὺς ἀπιστόλους εἰς τὰς Πράξεις, αἱ ὅποια ἐξιστοροῦν ὅτι «ὁ Πέτρος καὶ ὁ Ἰωάννης ἀνέβαιναν μαζὶ εἰς τὸ ἱερόν κατὰ τὴν ἐνάτην ὥραν τῆς προσευχῆς». Ὅταν δὲ συμπληρωθῆ ἡ ἡμέρα, γίνεται ἡ ἔκφρασις τῆς εὐχαριστίας δι' ὅσα ἔχουν δοθῆ εἰς ἡμᾶς ἢ ἔχουν κατορθωθῆ ἀπο ἡμῶν καὶ ἡ ἐξομολόγησις τῶν παραλείψεων, εἴτε ἔχει γίνει κάποιος ἐκούσιον εἴτε ἀκούσιον εἴτε κάποιος ἀπαρατήρητον πλημμέλημα ἢ μὲ λόγους ἢ μὲ ἔργα, εἴτε μέσα εἰς αὐτὴν τὴν καρδίαν (διάθεσιν τῆς ψυχῆς), ἐνῶ μὲ τὴν προσευχὴν ζητοῦμεν δι' ὅλα τὴν θείαν ἐξιλίωσιν. Διότι εἶναι πολὺ ὠφέλιμος ἡ ἐξέτασις τῶν περασμένων, διὰ νὰ μὴ πέσωμεν ἐκ νέου εἰς παρόμοια σφάλματα. Καὶ πάλιν, ὅταν ἀρχίζῃ ἡ νύκτα, ζητοῦμεν μὲ τὴν προσευχὴν νὰ εἶναι ἡ νυκτερινὴ ἀνάπαυσις χωρὶς ἐμπόδια. Τὸ δὲ μεσονύκτιον ὁ Παῦλος καὶ ὁ Σίλας ἡμᾶς τὸ ἔχουν ὑποδείξει ὡς ἀναγκαῖον εἰς προσευχὴν, ὅπως παρουσιάζει ἡ ἱστορία τῶν Πράξεων, πού λέγει· «Εἰς τὸ μεσονύκτιον δὲ ὁ Παῦλος καὶ ὁ Σίλας προσευχόμενοι ἀπηύθυνον ὕμνους εἰς τὸν Θεόν», καὶ ὁ ψαλμωδός, πού λέγει· «Ἐσηκωνόμην τὸ μεσονύκτιον, διὰ νὰ σὲ δοξολογήσω καὶ ὑμνήσω διὰ τὰ δίκαια παραγγέλματά σου, πού εἶναι εἰς τὸν νόμον».

63. Μετάφρασις.

«Νὰ ἐνθυμηθῆς, Κύριε, τὸν λαόν, πού στέκεται ὀλόγυρα, καὶ ἐκείνους, οἱ ὅποιοι ἔμειναν μακρὰν τῆς λειτουργίας (δὲν προσῆλθον εἰς τὴν

γ', 1. — Παῦλος καὶ Σίλας... παραδεδώκασιν· εἰς τοὺς Φιλίππους τῆς Μακεδονίας, ὅταν εὐρίσκοντο εἰς τὴν φυλακὴν. — «κατὰ δὲ τὸ μεσονύκτιον... ὕμνου τὸν Θεόν»· Πράξ. 1στ', 25. — μεσονύκτιον ἐξεγειρόμην... τῆς δικαιοσύνης σου»· Ψαλμ. ρη', 62. — Ὡς καθίσταται φανερόν, ἡ περικοπὴ ὑποδεικνύει τὸν πυρῆνα τῶν ἀκολουθιῶν τοῦ εικοσιτετραώρου, αἱ ὅποια ἀρχικῶς ἐτελοῦντο εἰς τὰς ἱερὰς μονάς. Ἡ ἀνάγνωσις ἐκ τοῦ «ὠρολογίου» μερικῶν χαρακτηριστικῶν εὐχῶν τῶν ἀκολουθιῶν τούτων θὰ εἶναι καλὸν συμπλήρωμα τοῦ ὅλου μαθήματος.

63. Περικοπὴ ἐκ τῆς ἱκετηρίου δεήσεως τῆς εἰς τὸν Μέγαν Βασιλεῖον ἀποδιδομένης λειτουργίας. Ἡ δέησις αὕτη γίνεται ὑπὸ τοῦ ἱερέως μετὰ τὴν Ἐπίκλησιν καὶ τὸν Καθαγιασμὸν τῶν Τιμίων Δώρων.

α) Λεξιλογικὰ καὶ συντακτικὰ : ἀπολείπομαι = ὑστερῶ, ἀπέχω, ἀφι-

τοῦ ἔλλους σου. Τὰ ταμεῖα αὐτῶν ἐμπλήσον παντὸς ἀγαθοῦ· τὰς συ-
 ζυγίας αὐτῶν ἐν εἰρήνῃ καὶ ὁμονοίᾳ διατήρησον· τὰ νήπια ἐκθρεψον·
 τὴν νεότητα παιδαγωγήσον· τὸ γῆρας περικράτησον· τοὺς ὀλιγοψύ-
 χους παραμύθησαι· τοὺς ἐσκορπισμένους ἐπισυνάγαγε· τοὺς πεπλανη-
 μένους ἐπανάγαγε καὶ σύναφον τῇ ἀγίᾳ σου καθολικῇ καὶ ἀποστολικῇ
 Ἐκκλησίᾳ. Τοὺς ὀχλονμένους ὑπὸ πνευμάτων ἀκαθάρτων ἐλευθέρω-
 στον· τοῖς πλέουσι σύμπλευσον· τοῖς ὁδοιποροῦσι συνόδευσον· χηρῶν
 πρόστηθι· ὀρφανῶν ὑπεράσπισον· αἰχμαλώτους ρῦσαι· νοσοῦντας ἴα-
 σαι. Τῶν ἐν βήμασι καὶ μετάλλοις καὶ ἐξορίαις καὶ πικραῖς δουλεί-
 αῖς καὶ πάσῃ θλίψει καὶ ἀνάγκῃ καὶ περιστάσει ὄντων μνημόνευσον,
 ὁ Θεός, καὶ πάντων τῶν δεομένων τῆς μεγάλης σου εὐσπλαγχνίας
 καὶ τῶν ἀγαπῶντων ἡμᾶς καὶ τῶν μισούντων καὶ τῶν ἐντειλαμένων
 ἡμῖν τοῖς ἀναξίοις εὐχεσθαι ὑπὲρ αὐτῶν. Καὶ παντὸς τοῦ λαοῦ σου
 μνήσθητι, Κύριε ὁ Θεὸς ἡμῶν, καὶ ἐπὶ πάντας ἔκχεον τὸ πλούσιόν σου
 ἔλεος, πᾶσι παρέχων τὰ πρὸς σωτηρίαν αἰτήματα. Καὶ ὢν ἡμεῖς οὐκ
 ἐμνημονεύσαμεν δι' ἄγνοιαν ἢ λήθην ἢ πλῆθος ὀνομάτων, αὐτὸς μνη-
 μόνευσον, ὁ Θεός, ὁ εἰδὼς ἕκαστου τὴν ἡλικίαν καὶ τὴν προσηγορίαν,
 ὁ εἰδὼς ἕκαστον ἐκ κοιλίας μητρὸς αὐτοῦ. Σὺ γὰρ εἶ, Κύριε, ἡ βοήθεια
 τῶν ἀβοηθήτων, ἡ ἐλπίς τῶν ἀπηλπισμένων, ὁ τῶν χειμαζομένων σω-
 τήρ, ὁ τῶν πλεόντων λιμῆν, ὁ τῶν νοσοῦντων ἰατρός. Αὐτὸς τοῖς πᾶσι
 τὰ πάντα γενοῦ, ὁ εἰδὼς ἕκαστον καὶ τὸ αἶτημα αὐτοῦ, οἶκον καὶ τὴν
 χρεῖαν αὐτοῦ. Ρῦσαι, Κύριε, τὴν πόλιν (ἢ τὴν μονὴν) ταύτην καὶ
 πᾶσαν πόλιν καὶ χώραν, ἀπὸ λιμοῦ, λοιμοῦ, σεισμοῦ, καταποντισμοῦ,
 πυρός, μαχαίρας, ἐπιδρομῆς ἀλλοφύλων καὶ ἐμφυλίου πολέμου ».

σταμαι, εἶμαι μακράν τινος. — ταμεῖον = ἀποθήκη. — περικρατέω-ω = κρατῶ
 κάτι ἰσχυρῶς, κατέχω σταθερῶς.

β) Πραγματικαὶ παρατηρήσεις : Ἡ ἱκετήριος αὐτῆ δέησις ἀποδεικνύει,
 ὅτι ἡ Θ. Λειτουργία δὲν ἔχει μόνον οὐράνιον καὶ μυσταγωγικόν χαρα-
 κτήρα, ἀλλ' ἐνδιαφέρεται καὶ δι' αὐτὰς τὰς ὑλικὰς, βιολογικὰς, κοινωνικὰς καὶ πο-
 λιτειακὰς ἀξίας, ἀντιμετωπίζουσα μὲ στοργὴν ἀκόμη καὶ τὰς ὑλικὰς ἀνάγκας τοῦ
 ἀτόμου, τῆς οἰκογενείας, τῆς κοινωνίας καὶ τῆς πολιτείας.

λειτουργίαν) διὰ δικαιολογημένας αἰτίας, καὶ νὰ ἐλεήσης αὐτοὺς καὶ ἡμᾶς σύμφωνα μὲ τὸ πλῆθος τοῦ ἐλέους σου. Γέμισε τὰς ἀποθήκας των μὲ κάθε ἀγαθόν· διατήρησε τὰς συζυγικὰς ἐνώσεις των μὲ εἰρήνην καὶ ὁμόνοιαν· ἀνάθρεψε τὰ νήπια· παιδαγωγῆσε τὴν νεότητα· κράτησε ἰσχυρὰ μὲ τὸ χέρι σου (προστάτευσε) τὰ γηρατειά· παρηγόρησε τοὺς μικροψύχους (δειλοὺς)· συνάθροισε τοὺς σκρριπισμένους· νὰ ἐπαναφέρῃς αὐτοὺς, ποὺ ἔχουν πλανηθῆ, καὶ νὰ τοὺς ἐνώσῃς μὲ τὴν ἀγίαν σου καθολικὴν καὶ ἀποστολικὴν Ἐκκλησίαν. Ἐλευθέρωσε αὐτοὺς, οἱ ὅποιοι ἐνδοχλοῦνται ἀπὸ ἀκάθαρτα (πονηρὰ) πνεύματα· νὰ συντροφεύσῃς εἰς τὸ ταξίδι αὐτοὺς, ποὺ ταξιδεύουν εἰς τὴν θάλασσαν· συνόδευσε αὐτοὺς, οἱ ὅποιοι ὁδοιποροῦν· προστάτευσε τὰς χήρας· ὑπεράσπισε τὰ ὄρφανά· ἐλευθέρωσε τοὺς αἰχμαλώτους· θεράπευσε τοὺς ἀσθενεῖς. Νὰ ἐνθυμηθῆς, Κύριε ὁ Θεός μας, ἐκείνους ποὺ εὐρίσκονται εἰς τὰ δικαστήρια καὶ εἰς καταναγκαστικὰ ἔργα μέσα εἰς μεταλλωρυχεῖα καὶ εἰς ἐξορίας καὶ εἰς πικρὰς δουλείας καὶ εἰς κάθε θλίψιν καὶ ἀνάγκην καὶ δύσκολον περίστασιν, καθὼς καὶ ὄλους, ὅσοι ἔχουν ἀνάγκην τῆς μεγάλης σου εὐσπλαγχνίας· καὶ αὐτοὺς, οἱ ὅποιοι μᾶς ἀγαποῦν, καὶ ἐκείνους, οἱ ὅποιοι μᾶς μισοῦν, καὶ αὐτοὺς, οἱ ὅποιοι παρηγγείλαν εἰς ἡμᾶς τοὺς ἀναξίους νὰ προσευχώμεθα ὑπὲρ αὐτῶν. Νὰ ἐνθυμηθῆς, Κύριε ὁ Θεός ἡμῶν, καὶ ὄλον τὸν λαόν σου καὶ νὰ ἐκχύσῃς εἰς ὄλους ἡμᾶς τὸ πλούσιον ἔλεός σου, παρέλκων εἰς ὄλους τὴν πλήρωσιν τῶν αἰτημάτων, τὰ ὅποια ἀποβλέπουν εἰς τὴν σωτηρίαν. Ἐπίσης καὶ ἐκείνους, τοὺς ὁποίους ἡμεῖς δὲν ἐνεθυμηθήμεν δι' ἄγνοιαν (τῆς ὑπάρξεως ἢ τῶν ὀνομάτων των) ἢ διότι τοὺς ἐλησημονήσαμεν ἢ (διότι) διὰ τὸ πλῆθος τῶν ὀνομάτων (δὲν ἐπροσθάσαμεν νὰ τοὺς ἀναφέρωμεν), νὰ τοὺς ἐνθυμηθῆς σύ, ὁ Θεός, ὁ ὅποιος γνωρίζεις τὴν ἡλικίαν καὶ τὸ ὄνομα ἐκάστου, γνωρίζεις τὸν καθένα ἀφ' ὅτου ἦτο εἰς τὴν κοιλίαν τῆς μητέρας του. Διότι σύ, Κύριε, εἶσαι ἡ βοήθεια τῶν ἀβοηθήτων, ἡ ἐλπίς τῶν ἀπηλπισμένων, ὁ σωτὴρ αὐτῶν, οἱ ὅποιοι ἀντιμετωπίζουν τρικυμίας (θύελλας), ὁ λιμὴν τῶν ταξιδευόντων εἰς τὴν θάλασσαν, ὁ ἰατρὸς τῶν ἀσθενῶν. Αὐτὸς νὰ γίνῃς τὰ πάντα δι' ὄλους, σύ, ποὺ γνωρίζεις τὸν καθένα καὶ πᾶν ὅ,τι ζητεῖ, τὴν οἰκογένειαν καὶ τὴν ἀνάγκην αὐτῆς. Σῶσε, Κύριε, τὴν πόλιν (ἢ τὴν μονὴν) ταύτην καὶ κάθε πόλιν καὶ χώραν ἀπὸ πείναν, ἐπιδημίας, σεισμόν, καταποντισμόν, πυρκαϊάν, σφαγὴν, ἐπιδρομὴν (ἐχθρῶν) ἀλλοφύλων καὶ ἀπὸ ἐμφύλιον πόλεμον».

64. ΕΥΧΗ ΤΗΣ ΛΕΙΤΟΥΡΓΙΑΣ ΤΩΝ ΠΡΟΗΓΙΑΣΜΕΝΩΝ

« Ὁ τῶν ἀρρήτων καὶ ἀθεάτων μυστηρίων Θεός, παρ' ᾧ οἱ θησαυροὶ τῆς σοφίας καὶ τῆς γνώσεως οἱ ἀπόκρυφοὶ ὁ τὴν διακονίαν τῆς λειτουργίας ταύτης ἀποκαλύψας ἡμῖν καὶ θέμενος ἡμᾶς τοὺς ἁμαρτωλοὺς διὰ τὴν πολλὴν σου φιλανθρωπίαν εἰς τὸ προσφέρειν δῶρά τε καὶ θυσίας ὑπὲρ τῶν ἰδίων ἁμαρτημάτων καὶ τῶν τοῦ λαοῦ ἀγνοημάτων· αὐτός, ἀόρατε Βασιλεῦ, ὁ ποιῶν μεγάλα καὶ ἀνεξιχνίαστα, ἐνδοξά τε καὶ ἐξαισία, ὧν οὐκ ἔστιν ἀριθμὸς, ἐπίδε ἐφ' ἡμᾶς τοὺς ἀναξίους δούλους σου, τοὺς τῷ ἁγίῳ σου τούτῳ θυσιαστηρίῳ ὡς τῷ χερουβικῷ σου παρισταμένους θρόνῳ, ἐφ' ᾧ ὁ μονογενὴς σου Υἱὸς καὶ Θεὸς ἡμῶν διὰ τῶν προκειμένων φρικτῶν ἐπαναπαύεται μυστηρίων· καὶ πάσης ἡμᾶς καὶ τὸν πιστὸν σου λαὸν ἐλευθερώσας ἀκαθαρσίας, ἁγιάσον πάντων ἡμῶν τὰς ψυχὰς καὶ τὰ σώματα ἁγιασμῶ ἀναφαιρέτῳ· ἵνα ἐν καθαρῷ συνειδῶσι, ἀνεπαισχύντῳ προσώπῳ, πεφωτισμένῃ καρδίᾳ τῶν θείων τούτων μεταλαμβάνοντες ἁγιασμάτων καὶ ὑπ' αὐτῶν ζωοποιούμενοι, ἐνωθῶμεν αὐτῷ τῷ Χριστῷ σου, τῷ ἀληθινῷ Θεῷ ἡμῶν ».

65. ΕΥΧΗ ΤΟΥ ΙΕΡΕΩΣ

ΕΙΣ ΤΗΝ ΑΚΟΛΟΥΘΙΑΝ ΤΟΥ ΑΓ. ΒΑΠΤΙΣΜΑΤΟΣ

« Κύριε, δὸς μεταποιηθῆναι τὸν ἐν αὐτῷ βαπτιζόμενον εἰς τὸ ἀποθέσθαι μὲν τὸν παλαιὸν ἄνθρωπον, τὸν φθειρόμενον κατὰ τὰς ἐπιθυμίας τῆς ἀπάτης, ἐνδύσασθαι δὲ τὸν νέον, τὸν ἀνακαινούμενον κατ' εἰκόνα τοῦ κτίσαντος αὐτόν, ἵνα γενόμενος σύμφυτος τῷ ὁμοιώματι τοῦ θανάτου σου διὰ τοῦ Βαπτίσματος, κοινωνὸς καὶ τῆς ἀναστάσεώς σου γένηται· καὶ φυλάξας τὴν δωρεὰν τοῦ Ἁγίου σου Πνεύματος καὶ ἀδόξης τῆς παρακαταθήκης τῆς χάριτος, δέξηται τὸ βραβεῖον τῆς ἁγίας κλήσεως καὶ συγκαταριθμηθῆ τοῖς πρωτοτόκοις, τοῖς ἀπογεγραμμένοις ἐν οὐρανῷ ».

64. Περικοπή ἐκ τῆς εὐχῆς, ἣτις λέγεται εἰς τὴν Λειτουργίαν τῶν Προηγιασμένων μετὰ τὴν Μεγάλην Εἰσοδον.

Πραγματικαὶ παρατηρήσεις : τῶν προκειμένων φρικτῶν μυστηρίων πρόκειται διὰ τὰ προηγιασμένα δῶρα, δι' αὐτὸ τὸ Σῶμα καὶ Αἷμα τοῦ Κυρίου.

65. Περικοπή ἐξ εὐχῆς λεγομένης ὑπὸ τοῦ ἱερέως κατὰ τὴν τελεσιουργίαν τοῦ ἁγίου Βαπτίσματος.

α) Λεξιλογικὰ καὶ συντακτικὰ : σύμφυτος = συμφυής, συμμετοχός.

64. Μετάφρασις.

«Ὁ Θεὸς τῶν μυστηρίων, τὰ ὁποῖα εἶναι ἀνέκφραστα μὲ τὴν γλῶσσαν καὶ ἀθέατα ἀπὸ τὸ μάτι, εἰς τὸν ὅποιον ὑπάρχουν οἱ κρυμμένοι θησαυροὶ τῆς σοφίας καὶ τῆς γνώσεως· ὁ ὁποῖος ἐφανέρωσες εἰς ἡμᾶς τὴν ἱερὰν ὑπηρεσίαν τῆς λειτουργίας αὐτῆς καὶ διὰ τὴν πολλὴν σου φιλανθρωπίαν ἐτοποθέτησες ἡμᾶς τοὺς ἁμαρτωλοὺς εἰς τὸ νὰ προσφέρωμεν δῶρα καὶ θυσίας διὰ τὰς ἰδικὰς μας ἁμαρτίας καὶ διὰ τὰ ἐξ ἀγνοίας παραπτώματα τοῦ λαοῦ. Αὐτός, ἄβρατε Βασιλεῦ, ὁ ὁποῖος κάνεις ἔργα μεγάλα καὶ ἀνεξιχνίαστα, ἐνδοξα καὶ ἐκτάκτως θαυμαστά, τὰ ὁποῖα εἶναι ἀναρίθμητα, ρίψε βλέμμα ἀγάπης εἰς ἡμᾶς τοὺς ἀναξίους δούλους σου, οἱ ὅποιοι ἰστάμεθα μπροστὰ εἰς τὸ ἅγιον τοῦτο θυσιαστήριον ὡς εἰς τὸν χερουβικόν σου θρόνον, ἐπὶ τοῦ ὁποῖου θυσιαστηρίου ἐπαναπαύεται ὁ μονογενὴς σου υἱὸς καὶ Θεὸς μας διὰ τῶν φρικτῶν μυστηρίων, τὰ ὁποῖα εὐρίσκονται μπροστὰ μας· καί, ἀφοῦ ἐλευθερώσῃς ἡμᾶς καὶ τὸν πιστόν σου λαὸν ἀπὸ κάθε ἀκαθαρσίαν, ἀγίασε τὰς ψυχὰς καὶ τὰ σώματα ὅλων μας μὲ ἁγιασμόν μόνιμον· διὰ νὰ ἀξιωθῶμεν, μεταλαμβάνοντες μὲ καθαρὰν συνείδησιν, μὲ ἐλεύθερον ἀπὸ ἐντροπὴν πρόσωπον, μὲ φωτισμένην καρδίαν τὰ θεῖα αὐτὰ ἁγιαστικά μυστήρια καὶ ζωοποιούμενοι μὲ αὐτά, νὰ ἐνωθῶμεν μὲ αὐτὸν τὸν Χριστόν σου, τὸν ἀληθινὸν Θεόν μας».

65. Μετάφρασις.

«Δῶσε, Κύριε, ὥστε αὐτός, πού βαπτίζεται μέσα εἰς τὸ ὕδωρ αὐτὸ νὰ μεταβληθῇ, διὰ νὰ ἀποβάλλῃ μὲν τὸν παλαιὸν ἄνθρωπον, ὁ ὁποῖος φθίρεται σύμφωνα μὲ τὰς ἐπιθυμίας, τὰς ὁποίας προκαλεῖ ἡ ἀπάτη τῆς ἁμαρτίας, νὰ ἐνδυθῇ δὲ τὸν νέον ἄνθρωπον, ὁ ὁποῖος γίνεται ὅλον ἐν καινουργίᾳ συμμορφούμενος πρὸς τὴν εἰκόνα ἐκείνου, ὁ ὁποῖος τὸν ἐδημιούργησε, διὰ νὰ εἶναι (κατὰ φυσικὴν συνέπειαν) συμμετοχὸς καὶ τῆς Ἀναστάσεώς σου, ἀφοῦ προηγουμένως γίνῃ μὲ τὸ βάπτισμα συμμετοχὸς εἰς τὸ ὁμοίωμα τοῦ θανάτου σου· καὶ ἀφοῦ φυλάξῃ τὴν δωρεάν τοῦ ἁγ. Πνεύματος καὶ αὐξήσῃ τὸν θησαυρόν, πού μᾶς ἐνεπιστεύθη ἡ Χάρις, δεχθῇ τὸ βραβεῖον τῆς οὐρανόυ κλήσεως καὶ ἀριθμηθῇ (καταταγῇ) μαζὶ μὲ τοὺς (προσφιλεῖς) πρωτοτόκους υἱοὺς τοῦ Θεοῦ, οἱ ὅποιοι ἔχουν καταγραφῇ ὡς πολῖται εἰς τὸν οὐρανόν».

β) Πραγματικαὶ παρατηρήσεις : τὸν φθειρόμενον... ἀπάτης· Ἐφεσ. 8', 22. — ἐνδύσασθαι δὲ τὸν νέον· Ἐφ. 8', 24. — τὸν ἀνακαινούμενον κατ' εἰκόνα τοῦ κτίσαντος· Κολ. γ', 10. — ἵνα γενόμενος σύμφυτος...

66. ΕΥΧΗ ΤΟΥ ΙΕΡΕΩΣ ΚΑΤΑ ΤΗΝ ΤΕΛΕΤΗΝ ΤΟΥ ΧΡΙΣΜΑΤΟΣ

«Δέσποτα, παμβασιλεῦ, εὐσπλαγγχε, χάρισαι αὐτῷ καὶ τὴν σφραγίδα τῆς δωρεᾶς τοῦ ἁγίου καὶ παντοδυνάμου καὶ προσκνητοῦ σου Πνεύματος».

67. ΕΥΧΗ ΤΟΥ ΙΕΡΕΩΣ

ΠΡΟΣ ΤΟΝ ΜΕΤΑΝΟΟΥΝΤΑ ΚΑΙ ΕΞΟΜΟΛΟΓΟΥΜΕΝΟΝ

«Ὁ Θεός, ὁ συγχωρήσας Δαβὶδ, διὰ Νάθαν τοῦ Προφήτου, τὰ ἴδια ἐξομολογήσαντι ἁμαρτήματα, καὶ Πέτρῳ τὴν ἄρνησιν, κλαύσαντι πικρῶς, καὶ πόρνη, δακρυσάσῃ ἐπὶ τοὺς αὐτοῦ πόδας, καὶ τελῶνῃ καὶ ἀσώτῳ· αὐτὸς ὁ Θεός, συγχωρήσοι σοι δι' ἐμοῦ τοῦ ἁμαρτωλοῦ πάντα καὶ ἐν τῷ νῦν αἰῶνι καὶ ἐν τῷ μέλλοντι καὶ ἀκατάκριτόν σε παραστήσοι ἐν τῷ φοβερῷ αὐτοῦ Βήματι· περὶ δὲ τῶν ἐξαγορευθέντων ἐγκλημάτων μηδεμίαν φροντίδα ἔχων, πορεύου εἰς εἰρήνην».

68. ΕΥΧΗ ΤΟΥ ΕΠΙΣΚΟΠΟΥ

ΚΑΤΑ ΤΗΝ ΧΕΙΡΟΤΟΝΙΑΝ ΠΡΕΣΒΥΤΕΡΟΥ

«Ὁ Θεός, ὁ μέγας ἐν δυνάμει καὶ ἀνεξιχνίαστος ἐν συνέσει, ὁ θανμαστός ἐν βουλαῖς ὑπὲρ τοὺς υἱοὺς τῶν ἀνθρώπων· αὐτός, Κύριε, καὶ τοῦτον, ὃν εὐδόκησας τὸν τοῦ Πρεσβυτέρου ὑπεισελεθεῖν βαθμόν, πληρώσον τῆς τοῦ Ἁγίου σου Πνεύματος δωρεᾶς, ἵνα γένηται ἄξιός παραστάναι ἀμέμπτως τῷ θυσιαστηρίῳ σου, κηρύσσειν τὸ Εὐαγγέλιον τῆς βασιλείας σου, ἱερουργεῖν τὸν λόγον τῆς ἀληθείας σου, προσφέρειν σοι δῶρα καὶ θυσίας πνευματικᾶς, ἀνακαινίζειν τὸν λαόν σου, διὰ τῆς τοῦ λουτροῦ παλιγγενεσίας».

ἀναστάσεώς σου· Ρωμ. στ', 5· κατὰ τὸν Οἰκουμένιον «ὁμοίωμα θανάτου ἔχον ἐν τῷ βαπτίσματι, οὐ σωματικὸν θάνατον», ἐνῶ, ὡς τονίζει ὁ Χρυσόστομος, «οὐκ εἶπε τῷ ὁμοιώματι τῆς ἀναστάσεως, ἀλλ' αὐτῆς τῆς ἀναστάσεως». — βραβεῖον τῆς ἄνω κλήσεως· Φιλίπ. γ', 14. — πρωτοτόκοις, τοῖς ἀπογεγραμμένοις· Ἐβρ. ιβ', 23. — Ἡ δὴ περικοπὴ συναποτελεῖται ἐξ ὠραιωτάτων χωρίων τῆς Κ.Δ.

66. Περικοπὴ ἐκ τῆς ἀκολουθίας τοῦ χρίσματος, ἣτις συνδέεται μετὰ τῆς τελετῆς τοῦ ἁγ. βαπτίσματος. (Περὶ τῆς σημασίας τῆς λέξεως σφραγίδα ἴδὲ τὰς παρατηρήσεις εἰς τὴν ὑπ' ἀριθ. 18 περικοπὴν).

66. Μετάφρασις.

«Κύριε, πού είσαι ὁ βασιλεὺς τῶν ὄλων, εὐσπλαγχνε, χάρισε εἰς αὐτὸν καὶ τὴν σφραγιδα τῆς δωρεᾶς τοῦ ἁγίου καὶ παντοδυναμίου καὶ ἀξίου προσκυνήσεως ἁγίου Πνεύματος».

67. Μετάφρασις.

«Σὺ ὁ Θεός, πού διὰ τοῦ Νάθαν τοῦ Προφήτου συνεχώρησες τὸν Δαυτδ, ὅταν οὗτος ἐξωμολογήθη τὰ ἀμαρτήματά του, καὶ τὴν ἄρνησιν εἰς τὸν Πέτρον, πού ἐκλαυσε πικρά, καὶ τὴν ἀμαρτωλήν, πού ἐδάκρυσεν εἰς τὰ πόδια σου, καὶ τὸν τελώνην καὶ τὸν ἄσωτον· Αὐτὸς ὁ Θεός, εἶθε δι' ἐμοῦ τοῦ ἀμαρτωλοῦ νὰ σοῦ συγχωρήσῃ ὅλα καὶ εἰς τὴν παροῦσαν ζωὴν καὶ εἰς τὴν μέλλουσαν καὶ εἶθε νὰ σὲ παρουσιάσῃ χωρὶς ἐνοχλῆν μπροστὰ εἰς τὸν φοβερὸν του Θρόνον· διὰ δὲ τὰ ἀμαρτήματα, πού ἐξωμολογήθης, νὰ συνεχίζῃς τὴν πορείαν σου εἰρηνικά, χωρὶς καθόλου νὰ ἔχῃς ἀνησυχίαν».

68. Μετάφρασις.

«Σὺ ὁ Θεός, πού είσαι μέγας εἰς δύναμιν καὶ ἔχεις γνῶσιν (ἀντιληπτικὴν δύναμιν), τῆς ὁποίας δὲν ἤμποροῦμεν νὰ παρακολουθήσωμεν τὰ ἔχνη, σὺ πού είσαι θαυμαστός εἰς τὰς θελήσεις περισσότερον ἀπὸ ὅλους τοὺς υἱοὺς τῶν ἀνθρώπων· σὺ ὁ ἴδιος, Κύριε, γέμισε μὲ τὴν δωρεάν τοῦ ἁγίου Πνεύματος καὶ τοῦτον, πού συγκατετέθης εὐμενῶς νὰ εἰσέλθῃ εἰς τὸν βαθμὸν τοῦ πρεσβυτέρου, διὰ νὰ γίνῃ ἀξιὸς νὰ παρουσιάζεται κατὰ τρόπον ἄψογον εἰς τὸ θυσιαστήριόν σου, νὰ κηρύσῃ τὸ Εὐαγγέλιον τῆς βασιλείας σου, νὰ ἐπιτελῇ ὡς εἶδος θυσίας πρὸς τὸν Θεὸν τὸ ἱερὸν ἔργον τῆς μεταδόσεως τοῦ λόγου τῆς ἀληθείας σου, νὰ προσφέρῃ δῶρα καὶ θυσίας πνευματικάς, νὰ ἀνακαινίζῃ τὸν λαόν σου μὲ τὸ λουτρὸν (τοῦ Βαπτίσματος), τὸ ὁποῖον μᾶς παρέχει νέαν γέννησιν».

67. Περικοπὴ ἐκ τῆς ἀκολουθίας τῶν ἐξομολογουμένων, ἡ ὁποία ὑπενθυμίζει βιβλικά παραδείγματα εἰλικρινοῦς μετανοίας.

68. Εὐχὴ ἐκ τῆς ἀκολουθίας τῆς χειροτονίας τοῦ πρεσβυτέρου, πρὸς κατασκευὴν τῆς ὁποίας ἐχρησιμοποιήθησαν πλείστοι βιβλικά ἐκφράσεις (Δευτ. ζ', 21· Ψαλμ. μδ', 3· Δευτ. ι', 8· ιη', 15· Ματθ. 8', 23· Ρωμ. ιε', 16· Ἐφεσ. α', 13· Ἐβρ. ε', 1· Α' Πέτρ. β', 5· Τιτ. γ', 5). Γενικῶς παρατηροῦμεν, ὅτι τὰ λειτουργικά μας κείμενα εἶναι πλήρη ἐξ αὐτουσιῶν ἐκφράσεων τῆς ἁγ. Γραφῆς.

69. ΕΥΧΗ ΤΟΥ ΕΠΙΣΚΟΠΟΥ ΕΠΙ ΧΕΙΡΟΤΟΝΙΑΣ ΔΙΑΚΟΝΙΣΣΗΣ

(Έκ τοῦ Βαρβερινοῦ κώδικος· η' - θ' αἰών).

«Ὁ Θεὸς ὁ ἅγιος, ὁ Παντοδύναμος, ὁ διὰ τῆς ἐκ Παρθένου κατὰ σάρκα γεννήσεως τοῦ μονογενοῦς σου Υἱοῦ καὶ Θεοῦ ἡμῶν ἁγιάσας τὸ θῆλυ· καὶ οὐκ ἀνδράσι μόνον, ἀλλὰ καὶ ταῖς γυναίξι δωρησάμενος τὴν χάριν καὶ τὴν ἐπιφοίτησιν τοῦ ἁγίου σου Πνεύματος· Αὐτὸς καὶ νῦν, Δέσποτα, ἐπίδε ἐπὶ τὴν δούλην σου ταύτην· καὶ προσκάλεισθαι αὐτὴν εἰς τὸ ἔργον τῆς διακονίας σου καὶ κατάπεμψον αὐτῇ τὴν πλουσίαν δωρεὰν τοῦ ἁγίου σου Πνεύματος· διαφύλαξον αὐτὴν ἐν τῇ ὀρθοδόξῳ σου πίστει, ἐν ἀμέπτῳ πολιτείᾳ κατὰ τὸ σοὶ εὐάρεστον τὴν ἑαυτῆς λειτουργίαν διὰ παντὸς ἐκπληροῦσαν».

70. ΕΥΧΗ ΕΚ ΤΗΣ ΑΚΟΛΟΥΘΙΑΣ ΤΟΥ ΜΥΣΤΗΡΙΟΥ ΤΟΥ ΓΑΜΟΥ

«Ὁ Θεός, ὁ ἅγιος, ὁ πλάσας ἐκ χοῦς τὸν ἄνθρωπον καὶ ἐκ τῆς πλευρᾶς αὐτοῦ ἀνοικοδομήσας γυναῖκα καὶ συζεύξας αὐτῷ βοηθὸν κατ' αὐτήν, διὰ τὸ οὕτως ἀρέσαι τῇ σῇ μεγαλειότητι, μὴ μόνον εἶναι τὸν ἄνθρωπον ἐπὶ τῆς γῆς· αὐτὸς καὶ νῦν, Δέσποτα, ἐξαπόστειλον τὴν χεῖρά σου ἐξ ἁγίου κατοικητηρίου σου καὶ ἄρμωσον τὸν δοῦλόν σου (τόν δε) καὶ τὴν δούλην σου (τὴν δε), ὅτι παρὰ σοῦ ἀρμόζεται ἀνδρὶ γυνή. Σύζευξον αὐτοὺς ἐν ὁμοφροσύνῃ· στεφάνωσον αὐτοὺς ἐν ἀγάπῃ· ἔνωσον αὐτοὺς εἰς σάρκα μίαν· χάρισται αὐτοῖς καρπὸν κοιλίας, εὐτεκνίας ἀπόλυσιν».

71. ΕΥΧΗ ΕΚ ΤΗΣ ΤΕΛΕΤΗΣ ΤΟΥ ΕΥΧΕΛΑΙΟΥ

«Δέσποτα Κύριε ὁ Θεὸς ἡμῶν, δεόμεθά σου, παντοδύναμε, τοῦ σφίξειν πάντας ἡμᾶς· ὁ μόνος ψυχῶν τε καὶ σωμάτων ἰατρός, ἁγιάσων πάντας ἡμᾶς· ὁ πᾶσαν νόσον ἰώμενος, ἴασαι καὶ τὸν δοῦλόν σου (τόν

69. Εὐχή ἐκ τῆς ἀκολουθίας τῆς χειροτονίας τῶν διακονισσῶν, διὰ τὴν ὁποῖαν μαρτυρεῖ ὁ εἰς τὸ Βατικανὸν φυλασσόμενος Βαρβερινὸς κώδιξ (η' - θ' αἰών), ὡς καὶ πολλοὶ ἄλλοι κώδικες. Εἰς τὴν ἀρχαίαν καὶ τὴν Βυζαντινὴν Ἐκκλησίαν ἠκμαζεν ἡ τάξις τῶν διακονισσῶν, αἱ ὁποῖαι ἐχειροτονοῦντο, ὅπως ἀκριβῶς οἱ διάκονοι, καὶ εἶχον ὡς καθήκοντα τὴν ἀσκησιν τῶν ἔργων τῆς ἀγάπης, τὴν ἱεραποστολικήν, κατηχητικὴν καὶ διδακτικὴν ἐργασίαν μέσα εἰς τὰς τάξεις τῶν γυναικῶν, τὴν διὰ τοῦ ἐλαίου καὶ τοῦ ἁγίου μύρου χρίσιν τῶν βαπτιζομένων γυναικῶν, τὴν μεταφορὰν τῆς θείας Κοινωνίας εἰς τὰς ἀσθενεῖς γυναῖκας κ.τ.τ.

69. Μετάφρασις.

«Σὺ ὁ Θεὸς ὁ ἅγιος, ὁ Παντοδύναμος, πού με τὴν κατὰ σάρκα γέννησιν τοῦ μονογενοῦς σου Υἱοῦ καὶ Θεοῦ ἡμῶν ἐξηγήσας τὴν τάξιν τῶν γυναικῶν· καὶ πού ἐχάρισες τὴν χάριν καὶ τὴν ἐπέλευσιν (κάθοδον) τοῦ ἁγίου σου Πνεύματος ὄχι μόνον εἰς τοὺς ἄνδρας, ἀλλὰ καὶ εἰς τὰς γυναῖκας· σὺ ὁ ἴδιος καὶ τώρα, Κύριε, στρέψε εὐμενῶς τὸ βλέμμα σου ἐπάνω εἰς τὴν δούλην σου αὐτὴν· καὶ προσκάλεσέ την εἰς τὸ ἔργον τῆς διακονίας σου καὶ στείλε ἀπὸ ὑψηλά εἰς αὐτὴν τὴν πλουσίαν δωρεάν τοῦ ἁγίου σου Πνεύματος· διατήρησε αὐτὴν εἰς τὴν ὀρθόδοξόν σου πίστιν, διὰ νὰ ἐκπληρώνη πάντοτε τὴν ἱερὰν ὑπηρεσίαν της με ἄψογον ζωὴν, ὅπως ἀρέσει εἰς σέ».

70. Μετάφρασις.

«Σὺ ὁ Θεὸς ὁ ἅγιος, πού ἐπλασες ἀπὸ ὕλην τὸν ἄνθρωπον καὶ ἀπὸ τὴν πλευράν του ἐδημιούργησες τὴν γυναῖκα καὶ τὴν συνήνωσες με αὐτόν, διὰ νὰ τοῦ εἶναι σύντροφος, διότι ἤρρεσεν εἰς τὴν μεγαλειότητά σου τοιοῦτοτρόπως, δηλαδὴ νὰ μὴ εἶναι ὁ ἄνθρωπος μόνος του ἐπὶ τῆς γῆς· σὺ ὁ ἴδιος καὶ τώρα, Κύριε, στείλε τὸ χέρι σου ἀπὸ τὸ ἅγιον κατοικητήριόν σου καὶ συνένωσε τὸν δοῦλόν σου (τάδε) καὶ τὴν δούλην σου (τάδε), διότι ἀπὸ σέ συνενώνεται ταιριαστὰ ἡ γυναῖκα με τὸν ἄνδρα. Συνένωσε τους με ὁμόνοιαν· στεφάνωσε τους με ἀγάπην· ἔνωσέ τους εἰς σάρκα μίαν· χάρισέ τους καρπὸν κοιλίας, τὴν ἀπόλαυσιν τῶν καλῶν τέκνων».

71. Μετάφρασις.

«Δέσποτα Κύριε ὁ Θεὸς ἡμῶν, σέ παρακαλοῦμεν, Παντοδύναμε, νὰ σφίξεις ὅλους ἡμᾶς· σὺ, πού εἶσαι ὁ μόνος ἰατρὸς τῶν ψυχῶν καὶ τῶν σωμάτων, καθάγιασε ὅλους ἡμᾶς· σὺ, πού θεραπεύεις πᾶσαν ἀσθένειαν, θεράπευσε καὶ τὸν δοῦλόν σου (τάδε)· σήκωσέ τον ἀπὸ τὸ ὀδυνηρὸν κρεβ-

---

70. Ἡ εὐχή παρουσιάζει εὐσυνόπτως τοὺς κυριωτέρους σκοποὺς τοῦ γάμου, οἱ ὅποιοι εἶναι ἀφ' ἑνὸς ἡ ἀλληλοσυμπλήρωσις τῶν συζύγων καὶ ἀφ' ἑτέρου ἡ τεκνογονία. — Ἡ ὄλη περικοπή εἶναι πλήρης βιβλικῶν ἐκφράσεων (Γεν. β', 7, 21, 18· Παροιμ. δ', 14· Γεν. β', 24· λ', 2· Ψαλμ. ρλα', 11 κ.ά.).

71. Καὶ ἡ περικοπή αὐτὴ ἐκ τῆς ἀκολουθίας τοῦ εὐχελαίου εἶναι πλήρης βιβλικῶν ἐκφράσεων (Ἰωαν. ιζ', 17· Ψαλμ. ρβ', 4· Ἐξόδ. ιγ', 9· Δευτ. θ', 26 κ.ά.).

δε) ἔξέγειρον αὐτὸν ἀπὸ κλίνης ὀδυνηρᾶς διὰ ἐλέους τῆς σῆς χρηστό-
τητος· ἐπίσκεψαι αὐτὸν ἐν ἐλέει καὶ οἰκτιρμοῖς σου· ἀποδώξον ἀπ'
αὐτοῦ πᾶσαν ἀρρωστίαν καὶ ἀσθένειαν· ἴνα, ἐξαναστὰς τῇ χειρὶ σου τῇ
κραταιᾷ, δουλεύῃ σοι μετὰ πάσης εὐχαριστίας ».

72. ΝΕΚΡΩΣΙΜΟΝ ΕΥΛΟΓΗΤΑΡΙΟΝ

« Ὁ πόλαι μὲν ἐκ μὴ ὄντων πλάσας με καὶ εἰκόνι σου θείᾳ τιμή-
σας, παραβάσει ἐντολῆς δὲ πάλιν με ἐπιστρέψας εἰς γῆν, ἐξ ἧς ἐλήφθην,
εἰς τὸ καθ' ὁμοίωσιν ἐπανάγαγε, τὸ ἀρχαῖον κάλλος ἀναμορφώσασθαι ».

73. ΝΕΚΡΩΣΙΜΟΝ ΙΔΙΟΜΕΛΟΝ (Ἑχθος α')

(Ἰωάννου τοῦ Δαμασκηνοῦ).

« Ποία τοῦ βίου τρυφή διαμένει λύπης ἀμέτοχος ; Ποία δόξα
ἔστηκεν ἐπὶ γῆς ἀμετάθετος ; Πάντα σκιᾶς ἀσθενέστερα, πάντα ὀνει-
ρων ἀπατηλότερα· μία ροπή, καὶ ταῦτα πάντα θάνατος διαδέχεται· ἀλλ'
ἐν τῷ φωτὶ, Χριστέ, τοῦ προσώπου σου καὶ τῷ γλυκασμῷ τῆς σῆς ὡ-
ραιότητος, ὃν ἐξελέξω ἀνάπανσον ὡς φιλόνητος ».

74. ΝΕΚΡΩΣΙΜΟΝ ΣΤΙΧΗΡΟΝ

ΕΚ ΤΟΥ ΜΕΓΑΛΟΥ ΕΥΧΟΛΟΓΙΟΥ (Ἑχθος β')

« Οἷα ἡ ζωὴ ἡμῶν ἐστίν, ἄνθος καὶ ἀτμὶς τε καὶ δρόσος ἐωθινή
ἀληθῶς· δεῦτε οὖν κατίδωμεν ἐπὶ τοὺς τάφους τρανῶς. Ποῦ τὸ κάλλος
τοῦ σώματος ; Καὶ ποῦ ἡ νεότης ; Ποῦ εἰσι τὰ ὄμματα καὶ ἡ μορφὴ
τῆς σαρκός ; Πάντα ἐξηράνθη ὡς χόρτος, πάντα ἠφανίσθησαν· δεῦτε
τῷ Χριστῷ προσπέσωμεν ἐν δάκρυσιν ».

72. Ὁ ὕμνος εἶναι εὐλογητάριον, διότι προηγείται αὐτοῦ τὸ « Εὐ-
λογητὸς εἶ, Κύριε, διδάξόν με τὰ δικαιώματά σου ».

Πραγματικαὶ παρατηρήσεις : τὸ ἀρχαῖον κάλλος ἀναμορφώσασθαι·
πρόκειται διὰ τὸ πνευματικὸν κάλλος, ποῦ εἶχον οἱ Πρωτόπλαστοι εἰς τὸν παρά-
δεισον. Συμφώνως πρὸς τὴν διδασκαλίαν τῶν πατέρων τῆς Ἐκκλησίας καὶ τῶν
λειτουργικῶν μας κειμένων, μέσα εἰς τὴν ἀτμόσφαιραν τῆς θείας Χάριτος οἱ ἄν-
θρωποι ἀποκτοῦν ἐκ νέου τὸ « πρωτόκτιστον κάλλος » καὶ εἶναι « λελαμπρυ-
σμένοι τῆς ὠραιότητος ταῖς καλλοαῖς ».

73. Τὸ νεκρώσιμον αὐτὸ ἰδιόμελον Ἰωάννου τοῦ Δαμασκηνοῦ μὲ τὰς

βάτι τῆς ἀσθενείας μὲ τὸ ἔλεος τῆς καλωσύνης σου· νὰ τὸν ἐπισκεφθῆς μὲ τὸ ἔλεος καὶ τοὺς οἰκτιρμούς σου· νὰ διώξῃς μακρὰν ἀπὸ αὐτὸν πᾶσαν νόσον καὶ ἀσθένειαν, διὰ νὰ σηκωθῇ μὲ τὸ δυνατὸ χέρι σου καὶ σὲ ὑπηρετῇ μὲ κάθε εὐχαριστίαν».

72. Μετάφρασις.

«Ἐκεῖνος, ποῦ κατὰ τὸ παρελθὸν μὲ ἐδημιούργησες μὲν ἐκ τῆς ἀνυπαρξίας καὶ μὲ ἐτίμησες μὲ τὴν θεῖαν σου εἰκόνα, ἀλλὰ ἔνεκα τῆς παραβάσεως τῆς ἐντολῆς μὲ ἐπανεφέρεις εἰς τὴν γῆν, ἀπὸ τὴν ὁποῖαν ἐλήφθην, φέρε με πάλιν εἰς τὸ «καθ' ὁμοίωσιν», διὰ νὰ ἀποκτήσω νέαν μορφήν μὲ τὸ ἀρχαῖον κάλλος».

73. Μετάφρασις.

«Ποῖα ἀπόλαυσις τῆς ζωῆς ὑπάρχει χωρὶς νὰ συμμετέχη εἰς τὴν λύπην; Ποῖα δόξα ἐπάνω εἰς τὴν γῆν στέκεται ἀμετακίνητος; Ὅλα εἶναι περισσότερο ἀσθενῆ ἀπὸ τὴν σκιάν, ὅλα περισσότερο ἀπατηλά ἀπὸ τὰ ὄνειρα· γίνεται μία μικρὰ ἀλλαγὴ τῆς καταστάσεως, καὶ ὅλα αὐτὰ τὰ διαδέχεται ὁ θάνατος. Ἀλλὰ μέσα εἰς τὸ φῶς τοῦ προσώπου σου καὶ μὲ τὴν γλυκύτητα τῆς ὠραιότητός σου, ἀνάπαυσε, Χριστέ, ὡς φιλόθρωπος ποῦ εἶσαι, αὐτόν, τὸν ὁποῖον ἐδιάλεξες».

74. Μετάφρασις.

«Ποῖας λογῆς εἶναι ἡ ζωὴ μας, ἀληθινὰ ἄνθος καὶ ἀτμὸς καὶ πρωτὴ δροσιά· ἐλάτε νὰ ρίψωμεν ἓνα βλέμμα ἐπάνω εἰς τοὺς τάφους προσεκτικά. Ποῦ εἶναι ἡ ὁμορφιά τοῦ σώματος; Καὶ ποῦ εἶναι τὰ νεῖατα; Ποῦ εἶναι τὰ πρόσωπα καὶ ἡ μορφή τοῦ σώματος; Ὅλα ἐξεράθησαν σὰν χορτάρια, ὅλα ἐξηφανίσθησαν· ἐλάτε λοιπὸν μὲ δάκρυα νὰ καταφύγωμεν εἰς τὸν Χριστόν».

ἀλληπαλλήλους ἐρωτήσεις παρουσιάζει παραστατικῶς τὴν ματαιότητα τῶν ἐπιγείων καὶ τὴν ἀνάπαυσιν τῆς ψυχῆς πλησίον τοῦ Χριστοῦ.

74. Στιχηρὸν, τὸ ὁποῖον μὲ παραστατικὰς εἰκόνας καὶ ἐρωτήσεις καὶ μὲ ρεαλιστικὴν δραματικότητα παρουσιάζει τὸ φθαρτὸν τῆς ἐπιγείου ὑπάρξεως. Στιχηρὰ λέγονται τὰ τροπάρια, τῶν ὁποίων προτάσσονται στίχοι ἐκ τῶν Ψαλμῶν.

Λεξιλογικά : ὄμματα = συνεκδοχικῶς τὰ πρόσωπα.

75. Η ΕΟΡΤΗ ΤΩΝ ΧΡΙΣΤΟΥΓΕΝΝΩΝ.

(Γρηγορίου Ναζιανζηνοῦ).

« Ὁ λαός, ὁ καθήμενος ἐν σκότει τῆς ἀγνοίας, ἰδέτω φῶς μέγα τῆς ἐπιγνώσεως. « Τὰ ἀρχαῖα παρῆλθεν· ἰδοὺ γέγονε τὰ πάντα καινά ». Τὸ γράμμα ὑποχωρεῖ, τὸ πνεῦμα πλεονεκτεῖ· αἱ σκιαὶ παρατρέχουσιν, ἡ ἀλήθεια ἐπεισέρχεται... »

Τοῦτό ἐστιν ἡμῖν ἡ πανήγυρις, τοῦτο ἐορτάζομεν σήμερον, ἐπιδημίαν Θεοῦ πρὸς ἀνθρώπους, ἵνα πρὸς Θεὸν ἐνδημήσωμεν ἢ ἐπανέλθωμεν (οὕτω γὰρ εἰπεῖν οἰκειότερον), ἵνα, τὸν παλαιὸν ἀνθρώπον ἀποθήμενοι, τὸν νέον ἐνδυσώμεθα· καὶ ὡσπερ ἐν τῷ Ἀδὰμ ἀπεθάνομεν, οὕτως ἐν τῷ Χριστῷ ζήσωμεν, Χριστῷ καὶ συγγεννώμενοι καὶ συσταυρούμενοι καὶ συναπαττόμενοι καὶ συνανιστάμενοι...

Τοιγαροῦν ἐορτάζομεν μὴ πανηγυρικῶς, ἀλλὰ θεϊκῶς· μὴ κοσμικῶς, ἀλλ' ὑπερκοσμικῶς· μὴ τὰ ἡμέτερα, ἀλλὰ τὰ τοῦ ἡμετέρου, μᾶλλον δὲ τὰ τοῦ Δεσπότη· μὴ τὰ τῆς ἀσθενείας, ἀλλὰ τὰ τῆς ἰατρείας· μὴ τὰ τῆς πλάσεως, ἀλλὰ τὰ τῆς ἀναπλάσεως ».

76. Η ΕΟΡΤΗ ΤΩΝ ΘΕΟΦΑΝΕΙΩΝ — ΥΜΝΟΙ ΤΗΣ ΑΚΟΛΟΥΘΙΑΣ ΤΟΥ ΜΕΓΑΛΟΥ ΑΓΙΑΣΜΟΥ (Ἦχος πλ. δ')

(Σωφρονίου Ἱεροσολύμων).

« Σήμερον τῶν ὑδάτων ἀγιάζεται ἡ φύσις καὶ ρήγγνται ὁ Ἰορδάνης καὶ τῶν ἰδίων ναμάτων ἐπέχει τὸ ρεῦμα, Δεσπότην ὄρων ρυπτόμενον ».

75. Περικοπή ἐκ τοῦ λη' λόγου Γρηγορίου τοῦ Θεολόγου « εἰς τὰ Θεοφάνεια, εἶπουν Γενέθλια τοῦ Σωτῆρος » ('Ε.Π. 36, 312 - 316). Ὁ λόγος οὗτος ἀρχίζει διὰ τῶν περιφώνων λόγων, οἱ ὅποιοι περιελήφθησαν αὐτοῦσιοι καὶ εἰς σχετικὸν ὕμνον: « Χριστὸς γεννᾶται, δοξάσατε· Χριστὸς ἐξ οὐρανῶν, ἀπαντήσατε· Χριστὸς ἐπὶ γῆς, ὑψώθητε ».

α) **Λεξιλογικὰ καὶ συντακτικὰ**: ἐπίγνωσις = ἐνσυνείδητος γνώσις. — παρατρέχω = παρέρχομαι, διέρχομαι δρομαίως. — ἐνδημέω-ω = διαμένω, παραμένω εἰς ἓνα τόπον· ἐρχομαι πρὸς παραμονήν. — Ὁ λόγος ἐν τῇ περικοπῇ γίνεται ζωηρὸς μὲ τὰς εἰκόνας, τὰς ἀντιθέσεις, τὰς παρηχήσεις καὶ τὰ ὁμοιοτέλευτα.

β) **Πραγματικαὶ παρατηρήσεις**: ὁ λαὸς ὁ καθήμενος ἐν σκότει... 'Ἦσ. θ', 2. — τὰ ἀρχαῖα παρῆλθεν... καινά τὰ πάντα· Β' Κορ. ε', 17. — ἐν τῷ Χριστῷ ζήσωμεν... καὶ συνανιστάμενοι· ἰδὲ τὰ λεχθέντα εἰς τὰ σχόλια

75. Μετάφρασις.

«Ὁ λαός, ὁ ὁποῖος ἐκάθητο εἰς τὸ σκοτάδι τῆς ἀγνοίας, ἃς ἴδῃ τὸ μέγα φῶς τῆς ἐνσυνειδήτου γνώσεως. «Ἡ ἀρχαία κατάστασις, τὴν ὁποίαν ἐδημιούργει ἡ ἁμαρτία, παρῆλθεν, ἰδοὺ ἔχουν γίνεαι ὅλα καινούργια». Τὸ γράμμα (τοῦ μωσαϊκοῦ νόμου) ὑποχωρεῖ, τὸ πνεῦμα ὑπερισχύει· αἱ σκιαὶ παρέρχονται γρήγορα, ἡ ἀλήθεια φθάνει...

Αὐτὸ πανηγυρίζομεν, αὐτὸ ἐορτάζομεν σήμερον, τὴν ἔλευσιν τοῦ Θεοῦ πρὸς τοὺς ἀνθρώπους, διὰ τὸ νὰ ἔλθωμεν ἢ —διὰ τὸ νὰ ὀμιλήσωμεν καλύτερον— νὰ ἐπιστρέψωμεν πρὸς τὸν Θεόν, διὰ τὸ νὰ ἐνδυθῶμεν τὸν νέον ἄνθρωπον, ἀφοῦ ἀποβάλωμεν τὸν παλαιόν· καὶ καθὼς ἀκριβῶς μετὰ τὴν ζωὴν τοῦ Ἀδάμ ἀπεθάνομεν (ἐγίναμεν θνητοί), τοιοῦτοτρόπως ἐν Χριστῷ θὰ ζήσωμεν, καὶ γεννώμενοι μαζὶ μετὰ τὸν Χριστὸν καὶ ἀνερχόμενοι εἰς τὸν σταυρὸν μαζὶ του καὶ ἐνταφιαζόμενοι καὶ ἀνιστάμενοι μετὰ αὐτόν...

Λοιπὸν ἃς ἐορτάζωμεν ὄχι μετὰ κοσμικὰ πανηγύρια, ἀλλὰ κατὰ τρόπον, ποῦ ταιριάζει εἰς τὸν Θεόν· ὄχι κατὰ τρόπον γήινον, ἀλλὰ κατὰ τρόπον ὑπερκόσμιον· ἃς ἐορτάζωμεν ἐπιδιώκοντες ὄχι τὰ ἰδικὰ μας, ἀλλ' ἐκεῖνα, ποῦ ἀνήκουν εἰς τὸν ἰδικόν μας, ἢ ἀκριβέστερον ἐκεῖνα, ποῦ, ἀνήκουν εἰς τὸν Κύριον· ὄχι ἐκεῖνα, ποῦ ὀδηγοῦν εἰς τὴν ἀσθένειαν, ἀλλ' ἐκεῖνα, ποῦ ὀδηγοῦν εἰς τὴν θεραπείαν· ὄχι ἐκεῖνα, ποῦ ἔχουν σχέσιν μετὰ τὴν δημιουργίαν, ἀλλ' ἐκεῖνα ποῦ ἀφοροῦν εἰς τὴν ἀναδημιουργίαν μας».

76. Μετάφρασις.

«Σήμερον ἀγιάζεται ἡ φύσις τῶν ὑδάτων καὶ διαχωρίζεται ὁ Ἰορδάνης καὶ συγκρατεῖ τὴν ροὴν τῶν ὑδάτων του, καθὼς βλέπει τὸν Δεσπότην νὰ βαπτίζεται».

«Κύριε, ἀφοῦ ἐπῆρες μορφὴν δούλου, ἤλθες πρὸς αὐτόν, ὁ ὁποῖος

τῆς ὑπ' ἀριθ. 1 περικοπῆς διὰ τὴν συμμετοχὴν μας εἰς τοὺς κυρίους σταθμοὺς τοῦ ἀπολυτρωτικοῦ ἔργου τοῦ Χριστοῦ.

76. Τὰ τροπάρια αὐτὰ διακρίνονται διὰ τὰς ζωηρὰς εἰκόνας καὶ τὰς προσωποποιήσεις, ὡς καὶ τὰς ρητορικὰς ὑπερβολὰς, αἱ ὁποῖαι δικαιολογοῦνται ποιητικῇ ἀδείᾳ. Γενικῶς εἰς τὰ ὀρθόδοξα λειτουργικὰ κείμενα εἶναι κατὰ τὸ σύνθημα ἢ προσωποποιήσεις τῶν στοιχείων τῆς φύσεως, τὰ ὁποῖα παρουσιάζονται διαρκῶς ὡς μετέχοντα τῆς χαρᾶς ἢ τῆς λύπης, ἢ ὁποῖα δημιουργεῖται ἀπὸ τὰ πνευματικὰ γεγονότα.

« Πρὸς τὴν φωνὴν τοῦ βοῶντος ἐν τῇ ἐρήμῳ « Ἐτοιμάσατε τὴν ὁδὸν τοῦ Κυρίου » ἤλθες, Κύριε, μορφὴν δούλου λαβῶν, βάπτισμα αἰτῶν, ὁ μὴ γνούς ἁμαρτίαν ». Εἶδοσάν σε ὕδατα καὶ ἐφοβήθησαν· σύντρομος γέγονεν ὁ Προδρόμος καὶ ἐβόησε λέγων· « Πῶς φωτίζει ὁ λύχνος τὸ φῶς; Πῶς χειροθετήσῃ ὁ δούλος τὸν Δεσπότην; Ἀγίασον ἐμὲ καὶ τὰ ὕδατα, Σωτήρ, ὁ αἶρων τοῦ κόσμου τὴν ἁμαρτίαν ».

77. ΕΥΧΗ ΤΟΥ ΜΕΓΑΛΟΥ ΑΓΙΑΣΜΟΥ

« Σήμερον ἡ χάρις τοῦ ἁγίου Πνεύματος, ἐν εἶδει περιστερᾶς, τοῖς ὕδασι ἐπεφοίτησε. Σήμερον ὁ ἄδντος Ἥλιος ἀνέτειλε καὶ ὁ κόσμος τῷ φωτὶ Κυρίου καταναγάζεται... Σήμερον τὰ τοῦ Ἰορδάνου νάματα εἰς ἰάματα μεταποιεῖται τῇ τοῦ Κυρίου παρουσίᾳ. Σήμερον ρεῖθροις μυστικοῖς πᾶσα ἡ κτίσις ἀρδεύεται. Σήμερον τὰ τῶν ἀνθρώπων πταίσματα τοῖς ὕδασι τοῦ Ἰορδάνου ἀταλείφονται... Ὁ Ἰορδάνης ἐστράφη εἰς τὰ ὀπίσω θεασάμενος τὸ πῦρ τῆς Θεότητος, σωματικῶς κατερχόμενον καὶ εἰσερχόμενον ἐπ' αὐτόν. Ὁ Ἰορδάνης ἐστράφη εἰς τὰ ὀπίσω θεωρῶν τὸ Πνεῦμα τὸ Ἅγιον ἐν εἶδει περιστερᾶς κατερχόμενον καὶ περιπτάμενόν σοι. Ὁ Ἰορδάνης ἐστράφη εἰς τὰ ὀπίσω, ὁρῶν τὸν ἀόρατον ὄραθέντα, τὸν Κτίστην σαρκωθέντα, τὸν Δεσπότην ἐν δούλου μορφῇ. Ὁ Ἰορδάνης ἐστράφη εἰς τὰ ὀπίσω καὶ τὰ ὄρη ἐσκίρτησαν, Θεὸν ἐν σαρκὶ καθορῶντα, καὶ νεφέλαι φωνὴν ἔδωκαν, θαυμάζουσαι τὸν παραγενόμενον, φῶς ἐκ φωτός, Θεὸν ἀληθινὸν ἐκ Θεοῦ ἀληθινοῦ ».

78. Η ΕΟΡΤΗ ΤΗΣ ΥΠΑΠΑΝΤΗΣ

(Κυρίλλου Ἱεροσολύμων).

« Πάντα τὰ ἔθνη, κροτήσατε χεῖρας· πάντα τὰ πέρατα τῆς γῆς, δεῦτε καὶ ἴδετε τὰ ἔργα τοῦ Θεοῦ· πᾶσα πνοὴ αἰνεσάτω τὸν Κύριον »

77. Ἡ εὐχή αὕτη ἀποδίδεται εἰς τὸν Σωφρόνιον Ἱεροσολύμων, ἀλλὰ τοῦτο δὲν εἶναι ἀπολύτως βέβαιον. Ἡ ὄλη περικοπή μὲ τὰ ἀλλειπάλληλα « σήμερον » ὑποβοηθεῖ ἄριστα τὴν βίωσιν τῆς ἐννοίας τοῦ λειτουργικοῦ χρόνου (Ἴδὲ τὰ σχόλια τῆς ὑπ' ἀριθ. 1 περικοπῆς). Ἐπίσης καθιστᾷ τὸν λόγον παραστατικὸν ἢ προσωποποιήσις τοῦ Ἰορδάνου καὶ ἡ χρῆσις τοῦ σχήματος τῆς ἐπαναφορᾶς ἢ ἐπανόδου μὲ τὴν ἐπανάληψιν εἰς τὴν ἀρχὴν τῶν περιόδων εἴτε τῆς λέξεως « σήμερον », εἴτε τῆς προτάσεως « Ὁ Ἰορδάνης ἐστράφη εἰς τὰ ὀπίσω ».

78. Περικοπή ἐκ τοῦ εἰς τὸν Κύριλλον Ἱεροσολύμων ἀποδιδόμενου λόγου εἰς τὴν Ὑπαπαντὴν τοῦ Κυρίου (Ἐ.Π. 33, 1192).

μεγαλοφώνως εἰς τὴν ἔρημον ἔλεγε· «νά ἐτοιμάσετε τὴν ὁδὸν Κυρίου», ζητῶν (ἐξ αὐτοῦ) βάπτισμα, σὺ, ποῦ δὲν ἐγνώρισες ἁμαρτίαν. Σὲ εἶδαν τὰ νερά καὶ ἐφοβήθησαν· ὁ Πρύδρομος ἐτρόμαξε πάρα πολὺ καὶ μεγαλοφώνως εἶπε: «Πῶς τὸ λυχνάρι θὰ φωτίσῃ τὸ φῶς; Πῶς θὰ βάλῃ ὁ δοῦλος τὸ χέρι του ἐπάνω εἰς τὸ κεφάλι τοῦ Δεσπότη; Νὰ ἀγιάσῃ ἐμὲ καὶ τὰ ὕδατα, σὺ ὁ Σωτὴρ, ποῦ σηκώνεις τὰς ἁμαρτίας τοῦ κόσμου».

77. Μετάφρασις.

«Σήμερον ἡ χάρις τοῦ ἁγίου Πνεύματος ἦλθεν ἐπάνω εἰς τὰ ὕδατα μὲ μορφήν περιστεριοῦ. Σήμερον ἀνέτειλεν ὁ Ἥλιος, ποῦ δὲν δύει ποτέ, καὶ ὁ κόσμος καταυγάζεται μὲ τὸ φῶς τοῦ Κυρίου... Σήμερον τὰ νερά τοῦ Ἰορδάνου μὲ τὴν παρουσίαν τοῦ Κυρίου μεταβάλλονται εἰς φάρμακα. Σήμερον ποτίζεται ὅλη ἡ κτίσις μὲ τὰ μυστικὰ ρυάκια. Σήμερον σβήνονται αἱ ἁμαρτίαι τῶν ἀνθρώπων μὲ τὰ νερά τοῦ Ἰορδάνου... Ὁ Ἰορδάνης ἐγύρισε ὀπίσω, ὅταν εἶδε τὴν φωτιὰν τῆς Θεότητος νὰ ἐρχεται κάτω μὲ μορφήν σώματος καὶ νὰ εἰσέρχεται εἰς αὐτόν. Ὁ Ἰορδάνης ἐγύρισε ὀπίσω, βλέπων τὸ ἅγιον Πνεῦμα νὰ κατέρχεται μὲ μορφήν περιστεριοῦ καὶ νὰ πετυγίξῃ τριγύρω σου. Ὁ Ἰορδάνης ἐγύρισε ὀπίσω, ὅταν εἶδεν, ὅτι ὁ ἀόρατος ἐγένετο ὄρατος, ὁ Δημιουργὸς ἐγένετο ἄνθρωπος καὶ ὁ Δεσπότης ἔχει μορφήν δούλου. Ὁ Ἰορδάνης ἐγύρισε ὀπίσω καὶ τὰ ἄρη ἔνοιωσαν χαρούμενον σκίρτημα, καθὼς βλέπουν τὸν Θεὸν ἐνσαρκωμένον, καὶ τὰ σύννεφα ἐφώναξαν δυνατὰ, ἐκφράζοντα θαυμασμὸν δι' αὐτόν, ὁ ὁποῖος ἦλθε, φῶς ἐκ φωτός, Θεὸς ἀληθινὸς ἀπὸ Θεοῦ ἀληθινοῦ».

78. Μετάφρασις.

«Ὅλα τὰ ἔθνη, χειροκροτήσατε· ὅλα τὰ ἄκρα τῆς γῆς, ἐλάτε καὶ προσέξατε τὰ ἔργα τοῦ Θεοῦ· κάθε τι, ποῦ ἔχει ζωὴν καὶ ἀναπνέει, ἄς αἰνέσῃ τὸν Κύριον· ὅλη ἡ γῆ ἄς προσκυνήσῃ· κάθε γλῶσσα ἄς τραγουδήσῃ· κάθε γλῶσσα ἄς ψάλλῃ· κάθε γλῶσσα ἄς δοξολογήσῃ ἓνα παιδί σαράντα ἡμερῶν, ποῦ εἶναι Θεὸς προαιώνιος· ἓνα μικρὸ παιδί καὶ τὸν πα-

α) **Λεξιλογικά καὶ συντακτικά** : τῶν αἰώνων ποιητὴν· κατὰ μετωνυμίαν τοῦ περιέχοντος ἀντὶ τοῦ περιεχομένου οἱ αἰῶνες εἶναι ὁ κόσμος ἢ τὸ σύνολον ἐκείνων, τὰ ὁποῖα περιλαμβάνονται ἐντὸς τοῦ χρόνου. Ἡ περικοπὴ ἔχει σχήματα ἐπαναφορᾶς ἢ ἐπανόδου, παρηχίσεως καὶ ὁμοιοτελεύτου.

β) **Πραγματικαὶ παρατηρήσεις** : πᾶσα πνοή... Ψαλμ. ρν', 5. — πᾶσα ἡ γῆ προσκυνήσάτω· Ψαλμ. ζστ', 4. — παλαιὸν τῶν ἡμερῶν· Δαν. ζ', 9. — τὸν αἰώνων ποιητὴν· Ἐβρ. α', 2.

πᾶσα ἡ γῆ προσκνησάτω· πᾶσα γλῶσσα ἀσάτω· πᾶσα ψαλλέτω· πᾶσα δοξολογησάτω· παιδίον Θεόν, τεσσαρακονθήμερον καὶ προαιώνιον· παιδίον μικρὸν καὶ παλαιὸν τῶν ἡμερῶν· παιδίον θηλάζον καὶ τῶν αἰώνων ποιητήν. Βρέφος βλέπω καὶ Θεόν μου γνωρίζω· βρέφος θηλάζον καὶ τὸν κόσμον διατρέφον· βρέφος κλαυθμυρίζον καὶ κόσμῳ ζῶν καὶ χαρὰν χαριζόμενον· βρέφος σπαργανούμενον καὶ τῶν σπαργάνων μετῆς ἁμαρτίας λυτρούμενον. Βρέφος βλέπω ἐκ Βηθλεὲμ εἰς Ἱερουσαλὴμ εἰσερχόμενον καὶ τῆς ἄνω Ἱερουσαλὴμ οὐδαμῶς χωριζόμενον».

79. Η ΜΕΤΑΜΟΡΦΩΣΙΣ ΤΟΥ ΚΥΡΙΟΥ

(Ἰωάννου τοῦ Δαμασκηνοῦ).

«Ἐμπροσθεν τῶν μαθητῶν μεταμορφοῦται ὁ αἰὶ ὡσαύτως δεδοξασμένος καὶ λάμπων τῇ ἀστραπῇ τῆς θεότητος. Ἄνάρχως μὲν γὰρ ἐκ Πατρὸς γεννηθείς, τὴν φυσικὴν ἀκτῖνα ἀναρχον κέκτηται τῆς θεότητος, οὐχ ὕστερον τὸ εἶναι, οὐδ' αὖ τὴν δόξαν προσλαμβάνομενος. Ἐκ Πατρὸς μὲν γάρ, ἀλλ' ἀνάρχως καὶ ἀχρόνως ἐστὶ. τὴν οἰκείαν κεκτημένος τῆς δόξης τὴν λαμπρότητα... Μεταμορφοῦται τοίνυν, οὐχ ὃ οὐκ ἦν προσλαβόμενος, ἀλλ' ὅπερ ἦν τοῖς οἰκείοις μαθηταῖς ἐκφανόμενος, διανοίγων τούτων τὰ ὄμματα καὶ ἐκ τυφλῶν ἐργαζόμενος βλέποντας».

80. Ο ΤΙΜΙΟΣ ΣΤΑΥΡΟΣ

(Ἰωάννου τοῦ Χρυσοστόμου).

«Τὸ ἐπάραιον τοῦτο, τὸ ἀπενκτόν, τὸ τῆς ἐσχάτης τιμωρίας σύμβολον, νῦν γέγονε ποθεινὸν καὶ ἐπέραστον. Οὐδὲ γὰρ οὕτω στέφανος

79. Περικοπή ἐκ τοῦ λόγου Ἰωάννου τοῦ Δαμασκηνοῦ εἰς τὴν Μεταμόρφωσιν τοῦ Κυρίου ('Ε.Π. 96, 654).

α) Λεξιλογικὰ καὶ συντακτικὰ : προσλαμβάνω = λαμβάνω ἐπὶ πλεόν, παίρνω ἀκόμη. — ἐκφαίνω = παρουσιάζω, ἀποκαλύπτω.

β) Πραγματικαὶ παρατηρήσεις : Ἡ περικοπή τονίζει, ὅτι ἡ Μεταμόρφωσις τοῦ Κυρίου δὲν σημαίνει κάποια, τρόπον τινά, προσθήκη δόξης εἰς τὸ πρόσωπόν του, ἀλλ' ἦτο διάνοιξις τῶν ὀφθαλμῶν τῶν μαθητῶν, διὰ νὰ ἴδουν ἀκτῖνάς τινας τοῦ θεοῦ μεγαλείου, τὸ ὅποιον χωρὶς ἀρχὴν ὁ Κύριος κατέχει ὡς Υἱὸς τοῦ Θεοῦ.

80. Περικοπή ἐκ τῆς ἀποδείξεως Ἰωάννου τοῦ Χρυσοστόμου « πρὸς τοὺς Ἰουδαίους καὶ Ἕλληνας, ὅτι ἐστὶ Θεὸς ὁ Χριστὸς » ('Ε.Π. 48, 826).

λαιὸν τῶν ἡμερῶν· ἓνα παιδί, ποῦ θηλάζει, καὶ τὸν δημιουργὸν τῶν αἰ-
ώνων. Βλέπω ἓνα βρέφος καὶ γνωρίζω τὸν Θεὸν μου· ἓνα βρέφος, ποῦ θη-
λάζει καὶ ποῦ διατρέφει τὸν κόσμον· ἓνα βρέφος, ποῦ κλαυθμυρίζει καὶ
χαρίζει ζωὴν καὶ χαρὰν εἰς τὸν κόσμον· ἓνα βρέφος, ποῦ περιτυλίσ-
σεται μέσα εἰς σπάργανα (φασκιές) καὶ ποῦ με ἐλευθερώνει ἀπὸ τὰ
δεσμὰ τῆς ἁμαρτίας. Βλέπω ἓνα βρέφος ἀπὸ τὴν Βηθλεὲμ νὰ εἰσέρχεται
εἰς τὴν Ἱερουσαλήμ χωρὶς με κανένα τρόπον νὰ χωρίζεται ἀπὸ τὴν
ἄνω Ἱερουσαλήμ».

79. Μετάφρασις.

«Μεταμορφώνεται μπροστὰ εἰς τοὺς μαθητὰς ἐκεῖνος, ποῦ πάντοτε
εἶναι δοξασμένος καὶ λάμπει με τὴν ἀστραπὴν τῆς θεότητος. Διότι, ἐφ'
ὅσον ἐγεννήθη χωρὶς ἀρχὴν ἀπὸ τὸν Πατέρα, κατέχει ὡς ἰδικὴν του τὴν
ἄνευ ἀρχῆς φυσικὴν ἀκτίνα τῆς Θεότητος, χωρὶς νὰ λάβῃ ἐκ τῶν ὑστέ-
ρων ἐπὶ πλέον τὴν ὑπαρξιν ἢ καὶ τὴν δόξαν. Διότι προέρχεται μὲν ἀπὸ
τὸν Πατέρα, ἀλλ' ὑπάρχει χωρὶς ἀρχὴν καὶ ἐκτὸς χρόνου, κατέχων ἰδικὴν
του τὴν λαμπρότητα τῆς δόξης... Μεταμορφώνεται λοιπόν, ὄχι ἀφοῦ τυ-
χὸν ἔλαβεν ἐπὶ πλέον ἐκεῖνο, ποῦ δὲν ἦτο προηγουμένως, ἀλλὰ παρουσιάζ-
ων εἰς τοὺς ἰδικούς του μαθητὰς ὡς φανερὸν ἐκεῖνο, τὸ ὁποῖον ἦτο
αὐτός, διανοίγων τὰ πνευματικὰ τοὺς μάτια καὶ μεταβάλλων αὐτοὺς ἀπὸ
τυφλοὺς εἰς βλέποντας».

80. Μετάφρασις.

«Τὸ κατηραμένον αὐτό, τὸ ἀνεπιθύμητον, τὸ σύμβολον τῆς ἐσχάτης
τιμωρίας (τῆς θανατικῆς καταδίκης) τώρα ἐγένινεν ἐπιθυμητὸν καὶ ἀξιαγά-
πητον. Διότι ἓνα βασιλικὸν στέμμα δὲν στολιζει τόσον τὸ κεφάλι,
ὅσον ὁ σταυρός, ποῦ εἶναι πολυτιμότερος ἀπὸ κάθε κόσμημα... Αὐτὸς
χρησιμοποιεῖται εἰς τὴν ἁγίαν Τράπεζαν, αὐτὸς εἰς τὰς χειροτονίας
τῶν ἱερέων, αὐτὸς πάλιν μαζί με τὸ σῶμα τοῦ Χριστοῦ λάμπει ζωηρὰ

α) Λεξιλογικὰ καὶ συντακτικὰ : ἀπευκτός = ἀνεπιθύμητος - χορεύω
= κινεῖσθαι κυκλοτερώς· περιφέρομαι. - νάπη = δασώδης κοιλὰς ἢ φάραγξ.
- παστάς = εἶδος προπυλαίου, αἵθουσα, θάλαμος, ἐσωτερικὸν δωμάτιον, νυμ-
φικὸς θάλαμος. - περιμάχητος = περιζήτητος. - περιβολή = περίβλημα,
περιδέραιον.

β) Πραγματικαὶ παρατηρήσεις : τῆς ἐσχάτης τιμωρίας σύμβολον
ἐπὶ τοῦ σταυροῦ ἐθανατώνοντο οἱ κακοῦργοι.

βασιλικὸς καλλωπίζει κεφαλὴν, ὡς σταυρὸς παντὸς κόσμου τιμιώτερος ὢν... Οὗτος ἐν τῇ ἱερᾷ τραπέζῃ, οὗτος ἐν ταῖς τῶν ἱερῶν χειροτονίαις, οὗτος πάλιν μετὰ τοῦ σώματος τοῦ Χριστοῦ ἐπὶ τὸ μυστικὸν δεῖπνον διαλάμπει τοῦτον πανταχοῦ χορεύοντα ἴδοι τις ἂν, ἐν οἰκίαις, ἐν ἀγοραῖς, ἐν ἐρημίαις, ἐν ὁδοῖς, ἐν ὄρεσιν, ἐν νάπαις, ἐν βουνοῖς, ἐν θαλάττῃ καὶ πλοίοις καὶ νήσοις, ἐν κλίμαις, ἐν ἱματίοις, ἐν παστάσι, ἐν συμποσίοις, ἐν σκεύεσιν ἀργυροῖς, ἐν χρυσεῖς, ἐν μαργαρίταις, ἐν τοίχων γραφαῖς... Οὕτω περιμάχητον ἅπασι γέγονε τὸ θαυμαστὸν τοῦτο δῶρον, ἧ ἄφατος αὕτη χάρις. Οὐδεὶς αἰσχύνεται, οὐκ ἐγκαλύπτεται ἐννοῶν, ὅτι θανάτου τοῦ ἐπαράτου τοῦτο σύμβολον, ἀλλὰ πάντες τούτῳ καλλωπιζόμεθα μᾶλλον ἢ στεφάνοις καὶ διαδήμασι καὶ μυρίαῖς μαργαριτῶν περιβολαῖς ».

81. Η ΚΥΡΙΑΚΗ ΤΩΝ ΒΑΪΩΝ

(Κυρίλλου Ἀλεξανδρείας).

« Ἀνυμνήσωμεν καὶ ἐορτάσωμεν σήμερόν, μὴ πανηγυρικῶς, ἀλλὰ θεϊκῶς· μὴ μόνον τῇ χειρὶ, ἀλλὰ καὶ τῇ ψυχῇ, βαῖα κατέχοντες· καὶ ταύτην ὑπὲρ χιόνα λευκάναντες, πᾶσαν ἐξ αὐτῆς τοῦ παλαιοῦ καὶ δερματίνου χιτῶνος τὴν νέκρωσιν ἀποδυσώμεθα, πάντα τύφον καὶ ἐπασιν ἀπορροίφαντες. Διὰ τοῦτο γὰρ ὁ βασιλεὺς τῶν ἀσωμάτων οὐκ ἐφ' ἀρμάτων καὶ στρατευμάτων παραγίνεται· ἀλλ' ἐπὶ πόλου οἰκτροῦ καὶ μικροῦ καθήμενος ἔρχεται. Διὸ καὶ ἡμεῖς συμμετριᾶσωμεν Χριστῷ, ἵνα καὶ συναλέθωμεν· μετὰ ἀγγέλων ὑμνήσωμεν, μετὰ τῶν παίδων δοξάσωμεν· μετὰ Βηθανίας σκιρτήσωμεν, μετὰ Λαζάρου τῶν νεκρῶν ἔργων ἀναστῶμεν· μετὰ τῶν ἐν Σιών χορεύσωμεν· μετὰ τῶν ἀναβλεψάντων τυφλῶν κράξωμεν· μετὰ νηπίων καὶ γερόντων αἰνέσωμεν· μετὰ μαθητῶν κηρύξωμεν· ἐλαιῶν κλάδους δι' ἐλεημοσύνης ἐν τῇ τοῦ βίου ὁδῷ καλῶς ὑποστρώσωμεν κατὰ τοὺς παῖδας ».

81. Περικοπή ἐκ τῆς 17' ὁμιλίας Κυρίλλου Ἀλεξανδρείας εἰς τὴν ἐορτὴν τῶν Βαῖων ('Ε.Π. 77, 1069 - 1072).

α) Λεξιλογικὰ καὶ συντακτικὰ: συμμετριᾶζω + δοτ. = δεικνύω μετριοφροσύνην μαζί μὲ κάποιον.

β) Πραγματικαὶ παρατηρήσεις: δερματίνου χιτῶνος· πρόκειται διὰ τὸν χιτῶνα, τὸν ὅποιον ἐφόρεσαν οἱ Πρωτόπλαστοι μετὰ τὴν ἀπομάκρυνσίν των ἐκ τοῦ παραδείσου (Γεν. β', 21). - Σιών· ἡ Ἱερουσαλήμ.

εις τὸν μυστικὸν δεῖπνον (τὴν Θ. Εὐχαριστίαν): τοῦτον θὰ ἤμποροῦσε κανεὶς νὰ τὸν ἔδῃ νὰ περιφέρεται παντοῦ, εἰς τὰ σπίτια, εἰς τὰς ἀγοράς, εἰς τὰ ἀκατοίκητα μέρη, εἰς τοὺς δρόμους, εἰς τὰ ἔρη, εἰς τὰ δασωμένα φαράγγια, εἰς τοὺς λόφους, εἰς τὴν θάλασσαν καὶ τὰ πλοῖα καὶ τὰ νησιά, εἰς τὰ κρεββάτια, εἰς τὰ ἐνδύματα, εἰς τὰς αἰθούσας, εἰς τὰ συμπόσια, εἰς τὰ ἀσημένια κατασκευάσματα, εἰς τὰ χρυσᾶ, εἰς τὰ μαργαριταρένια, εἰς τὰς τοιχογραφίας... Τόσον περιζήτητον εἰς ὅλους ἔχει γίνεи τὸ θαυμαστὸν αὐτὸ δῶρον, ἢ ἀνέκφραστος αὐτῇ χάρις. Κανεὶς δὲν τὸ ἐντρέπεται, κανεὶς δὲν τὸ ἀποφεύγει μὲ τὴν σκέψιν, ὅτι αὐτὸ εἶναι τὸ σύμβολον τοῦ κατηραμένου θανάτου, ἀλλ' ὅλοι χρησιμοποιοῦμεν αὐτὸ ὡς κόσμημα περισσότερον ἀπὸ τὰ στεφάνια καὶ τὰ στέμματα καὶ ἀναρίθμητα μαργαριταρένια περιδέραια».

81. Μετάφρασις.

«Σήμερον ἄς ἀναπέμφωμεν ὕμνους καὶ ἄς ἐορτάσωμεν, ὄχι ὅπως γίνεται εἰς τὰ κοσμικὰ πανηγύρια, ἀλλὰ ὅπως ταιριάζει εἰς τὸν Θεόν· κρατοῦντες κλαδιά φοίνικος ὄχι μόνον μὲ τὸ χέρι, ἀλλὰ καὶ μὲ τὴν ψυχὴν· καὶ ἀφοῦ κάμωμεν αὐτὴν λευκὴν περισσότερον ἀπὸ τὸ χιόνι, ἄς ἀπομακρύνωμεν ἐξ αὐτῆς ὅλην τὴν νέκρωσιν τοῦ παλαιοῦ καὶ δερματίνου χιτῶνος, μὲ τὸ νὰ ἀπορρίψωμεν κάθε ἀλαζονεῖαν καὶ ἔπαρσιν. Διότι δι' αὐτὸν τὸν σκοπὸν ὁ βασιλεὺς τῶν ἀγγέλων δὲν ἔρχεται ἐπάνω εἰς ἄρματα καὶ ἐπὶ κεφαλῆς στρατευμάτων· ἀλλ' ἔρχεται καθήμενος ἐπάνω εἰς ἓνα ἄθλιον καὶ μικρὸν πουλάρι ὄνου. Δι' αὐτὸ καὶ ἡμεῖς ἄς δεῖξωμεν μετριοφροσύνην μαζί μὲ τὸν Χριστόν, διὰ νὰ ἀνυψωθῶμεν ἐπίσης μαζί του· ἄς τὸν ὑμνήσωμεν μαζί μὲ τοὺς ἀγγέλους, ἄς τὸν δοξολογήσωμεν μὲ τὰ παιδιὰ· ἄς αἰσθανθῶμεν μαζί μὲ τὴν Βηθανίαν χαριμόσυνον σκίρτημα, ἄς ἀναστηθῶμεν μαζί μὲ τὸν Λάζαρον ἀπὸ τὰ νεκρὰ ἔργα· μαζί μὲ τοὺς κατοίκους τῆς Σιών ἄς ἀναπηδήσωμεν ἀπὸ χαρὰν· μαζί μὲ τοὺς τυφλοὺς, πού ἀπέκτησαν τὸ φῶς, ἄς φωνάζωμεν ἀπὸ χαρὰν· μαζί μὲ τὰ νήπια καὶ τοὺς γέροντας ἄς δοξολογήσωμεν· μὲ τοὺς μαθητάς ἄς κηρύξωμεν· σύμφωνα μὲ τὸ παράδειγμα τῶν παιδιῶν, ἄς στρώσωμεν καλὰ κάτω εἰς τὸν δρόμον τῆς ζωῆς κλάδους ἐληᾶς μὲ τὴν ἐλεημοσύνην».

82. ΤΟ ΝΟΗΜΑ ΤΩΝ ΠΑΘΩΝ ΤΟΥ ΚΥΡΙΟΥ

(Μεγάλου Φωτίου).

« Ἐννοήσωμεν τῆς παρούσης ἡμέρας τὸ μυστήριον, ὅπως ὁ τῶν ἔλων δεσπότης καὶ ποιητής, ὁ ἀπεριόριστος τε καὶ ἀπερίγραπτος, ὁ τὴν γῆν μετέωρον ῥήματι μόνῳ κρατῶν καὶ νεύματι κινῶν τὸν οὐρανὸν καὶ τὸ σύμπαν κατέχων δρακί, ἐννοήσωμεν, ὅπως ἐπὶ σταυροῦ κρέμαται καὶ τὰς χεῖρας ἤλοις ἐκδίδωσι καὶ τοὺς πόδας προσπήγνυται καὶ τὴν πλευρὰν διορύσσεται καὶ ἐμπιύεται καὶ ραπίζεται, ὃν τὰ Χερουβὶμ τρέμει καὶ οὐ προνοία τοῦ παντός ἢ κυβέρνησις. Διὰ ταῦτα πάσχει; Ἴνα σοι τὴν σωτηρίαν πηγάσῃ, ἵνα τῆς δουλείας τοῦ διαβόλου ἀπαλλάξῃ, ἵνα τῆς παλαιᾶς τυραννίδος ἐξαρπάσῃ ».

83. ΤΟ ΜΕΓΑ ΣΑΒΒΑΤΟΝ

(Ἀμφιλοχίου Ἰκονίου).

« Ἐπιτάφιον ἑορτὴν τοῦ Σωτῆρος ἡμῶν ἑορτάζομεν σήμερον. Καὶ ὁ μὲν, παρὰ τοῖς νεκροῖς κάτω τοῦ θανάτου τὰ δεσμὰ διαλύων καὶ φωτὸς τὸν Ἄδην πληρῶν καὶ ἀφυπνίζων τοὺς κεκοιμημένους· ἡμεῖς δὲ χορευόμεν ὑπὲρ γῆν, τὴν ἀνάστασιν φανταζόμενοι, καὶ οὐ δεδοίκαμεν τὴν φθορὰν, μὴ κατισχύσῃ τῆς ἀφθαρσίας... »

Ἦ καινῶν καὶ παραδόξων πραγμάτων! Σύλω τείνεται ὁ λόγῳ

---

82. Περικοπή ἐκ τῆς δευτέρας ὁμιλίας τοῦ Μεγάλου Φωτίου εἰς τὴν Μ. Παρασκευὴν (Β. Λαούρδα, Φωτίου ὁμιλίας, Θεσσαλονίκη 1959, σ. 27).

α) Λεξιλογικὰ καὶ συντακτικὰ : ἐκδίδωμι = παραδίδω, ἐγκαταλείπω. — προσπήγνυμι = προσηλῶ, καρφῶνω. — διορύσσω = σκάπτω διὰ μέσου τινός· ἀνοίγω διώρυγα· (ἐδῶ) τρυπῶ.

β) Πραγματικαὶ παρατηρήσεις : ἵνα τῆς δουλείας τοῦ διαβόλου ἀπαλλάξῃ, ἵνα τῆς παλαιᾶς τυραννίδος ἐξαρπάσῃ· συμφῶνως πρὸς τὴν παλαιοχριστιανικὴν ἀντιλήψιν, ὁ Ἐσταυρωμένος διὰ τοῦ θανάτου Του ἔγινεν ὁ νικητὴς τοῦ Διαβόλου. Ὁ Κύριος ἐπὶ τοῦ Σταυροῦ καὶ διὰ τοῦ Σταυροῦ κατήγαγε τὴν μεγίστην νίκην. Ἐξεμηθένησε τὴν κυριαρχίαν τοῦ Σατανᾶ ἐπὶ τῶν ἀνθρώπων (Κολ. β', 13 - 15).

83. Περικοπή ἐκ τοῦ ε' λόγου τοῦ Ἀμφιλοχίου Ἰκονίου εἰς τὴν ἡμέραν τοῦ ἁγίου Σαββάτου (Ἐ.Π. 39, 89 - 93).

α) Λεξιλογικὰ καὶ συντακτικὰ : φαντάζομαι = σκέπτομαι μὲ τὴν φαντασίαν. — τείνω = ἐκτείνω, ἀπλώνω. — τύπτω = κτυπῶ. — ἀπαναίνομαι = (ἀόρ. ἀπηνηάμην) = ἀρνούμαι, ἀποκρούω, ἀπορρίπτω μὲ περιφρόνησιν, δὲν ἀναγνωρίζω. — σήμαντρον = σφραγίς.

82. Μετάφρασις.

« Ἄς κατανοήσωμεν τὸ μυστήριον τῆς σημερινῆς ἡμέρας, πῶς δηλαδὴ ὁ Κύριος καὶ Δημιουργὸς τῶν ὄλων, ὁ ἀπεριόριστος καὶ ἐκτὸς κάθε περιγραφῆς, αὐτὸς, ποῦ μὲ μόνον τὸν λόγον κρατεῖ τὴν γῆν αἰωρουμένην εἰς τὸν ἀέρα καὶ μὲ ἓνα νεῦμά του κινεῖ τὸν οὐρανὸν καὶ συγκρατεῖ τὸ σύμπαν εἰς τὴν φοῦχτάν του, ἄς κατανοήσωμεν πῶς εἶναι κρεμασμένος ἐπάνω εἰς τὸν σταυρὸν καὶ παραδίδει τὰ χέρια του εἰς τὰ καρφιά καὶ καρφώνεται εἰς τὰ πόδια καὶ τρυπᾶται εἰς τὴν πλευρὰν καὶ δέχεται ἐμπυσμους καὶ ραπίσματα αὐτὸς, τὸν ὅποιον τρέμουν τὰ Χερουβὶμ καὶ μὲ τὴν πρόνοιαν τοῦ ὁποίου γίνεται ἡ διακυβέρνησις τοῦ σύμπαντος. Διατί πάσχει αὐτά; Διὰ τὴν ἀσπέρησιν τὴν πηγὴν τῆς σωτηρίας, διὰ τὴν ἀπαλλάξιν ἀπὸ τὴν δουλείαν τοῦ διαβόλου, διὰ τὴν ἀποσπάσιν καὶ σῶσιν ἀπὸ τὴν παλαιὰν καταδυνάστευσιν».

83. Μετάφρασις.

« Σήμερον ἐορτάζομεν τὴν ἐπιτάφιον ἐορτὴν τοῦ Σωτῆρός μας. Καὶ αὐτὸς μὲν εὐρίσκεται κάτω (εἰς τὸν Ἄδην) κοντὰ εἰς τοὺς νεκρούς, συντρίβων τὰ δεσμὰ τοῦ θανάτου καὶ γεμίζων τὸν Ἄδην μὲ φῶς καὶ ἐγείρων ἐκ τοῦ ὕπνου αὐτούς, οἱ ὅποιοι εἶχον κοιμηθῆ· ἡμεῖς δὲ πηδῶμεν ἀπὸ χαρὰν ὑπεράνω τῆς γῆς, σκεπτόμενοι μὲ τὴν φαντασίαν τὴν ἀνάστασιν, καὶ δὲν φοβούμεθα μήπως ἡ φθορὰ ὑπερνικήσῃ τὴν ἀφθαρσίαν...

Ὡ καὶνούργια καὶ παράδοξα γεγονότα! Ἐπάνω εἰς τὸ ξύλον (τοῦ Σταυροῦ) ἐκτείνεται αὐτὸς, ποῦ μὲ τὸν λόγον ἐξέτεινε τὸν οὐρανὸν καὶ δένεται μὲ δεσμὰ αὐτὸς, ποῦ ἔδεσε μὲ ἄμμον τὴν θάλασσαν· ποτίζεται μὲ χολὴν αὐτὸς, ποῦ ἐχάρισε τὰς πηγὰς τοῦ μέλιτος καὶ στεφα-

---

β) Πραγματικαὶ παρατηρήσεις : παρὰ τοῖς νεκροῖς... ἀφυπνίζων τοὺς κοιμημένους· παραστάσεις, ποῦ ἀπεικονίζονται εἰς τὴν ὀρθόδοξον εἰκόνα τῆς Ἀναστάσεως, ἡ ὅποια παριστᾷ τὴν εἰς Ἄδου κάθοδον. Ἡ εἰκὼν αὕτη ἀπεικονίζει ὅτι λέγει καὶ ὁ μέγας Φώτιος εἰς τὴν ὁμιλίαν του εἰς τὸ Ἱ. Σάββατον, παρουσιάζων τὸν Σωτῆρα ὑπενθυμίζοντα εἰς ἡμᾶς τὰ ἑξῆς : « Τά-φον ἔκρησα καὶ πύλαι χαλκαὶ συνετρίβησαν καὶ κλεῖθρα καὶ μοχλοὶ σιδηροὶ συν-εθλάσθησαν καὶ τὰ τῆς καθ' ἡμῶν τυραννίδος βασιλεία καθηρέθησαν ». Καὶ κατὰ τὸν Γρηγόριον Νύσσης, ἡ Ἀνάστασις τοῦ Κυρίου « ἔλυσε τὴν τοῦ θανάτου ὠ-δίνα. Αὕτη τὸν τῶν νεκρῶν πρωτότοκον ἔμαίευστο. Ἐν ταύτῃ συνετρίβησαν αἱ σιδηραὶ τοῦ θανάτου πύλαι. Ἐν ταύτῃ οἱ χαλκοὶ τοῦ Ἄδου μοχλοὶ συνεθλά-σθησαν. Νῦν ἀνοίγεται τοῦ θανάτου τὸ δεσμοτήριον. Νῦν κηρύσσεται τοῖς αἰ-χμαλώτοις ἡ ἀφεσις » (Ἐ.Π. 46, 605).

τείνας τὸν οὐρανὸν καὶ δεσμοῖς περιβάλλεται ὁ δῆσας ψάμμω τὴν θάλασσαν· ποτίζεται χολῆν ὁ τὰς πηγὰς μέλιτος χαρισάμενος· καὶ στεφανοῦται ἀκάνθαις ὁ τὴν γῆν στεφανώσας τοῖς ἄνθεσι· καὶ τύπτεται μὲν καλάμῳ τὴν κεφαλὴν ὁ πατάξας τὴν Αἴγυπτον ταῖς δέκα πληγαῖς καὶ τὴν κεφαλὴν τοῦ Φαραὼ καλύψας τοῖς ὕδασι. Ἐμπίπτει τὸ πρόσωπον, ὃ ἰδεῖν οὐ φέρει τὰ Χερουβίμ. Τὶ δεῖ λέγειν τὰ πλεῖω ; Οὐδὲν τῆς ἀγαθότητος ἀπανηράμενοι, ἐγκλείουσι τάφῳ, ὃν οὐδὲν τῶν ὄντων χωρεῖ· καὶ σήμαντρα ἐπιτιθέασιν, ἡμῶν τὴν σωτηρίαν φυλάττοντες· καὶ δεδιότες τὴν Ἀνάστασιν, στρατιώτας φύλακας ἐφιστῶσι τῷ μνήματι ».

84. «ΑΝΑΣΤΑΣΕΩΣ ΗΜΕΡΑ»

(Γρηγορίου Ναζιανζηνοῦ).

« Ἀναστάσεως ἡμέρα καὶ ἡ ἀρχὴ δεξιὰ καὶ λαμπρυνθῶμεν τῇ πανηγύρει καὶ ἀλλήλους περιπτυσώμεθα· εἴπωμεν, ἀδελφοί, καὶ τοῖς μισοῦσιν ἡμᾶς, μὴ ὅτι τοῖς δι' ἀγάπην τι πεποιηκόσιν ἢ πεπονηόσι· συγχωρήσωμεν πάντα τῇ ἀναστάσει· δῶμεν συγγνώμην ἀλλήλοις... Χθὲς συνεσταυρούμην Χριστῷ, σήμερον συνοδοξάζομαι· χθὲς συνενεκρούμην, συζωοποιεῖμαι σήμερον· χθὲς συνεθωπτόμην, σήμερον συνεγείρομαι... Γενώμεθα ὡς Χριστός, ἐπεὶ καὶ Χριστὸς ὡς ἡμεῖς· γενώμεθα θεοὶ δι' αὐτόν, ἐπεὶ καὶ ὁ Χριστὸς ὡς ἡμεῖς· ἀνθρώπος. Προσέλαβε τὸ χεῖρον, ἵνα δῶ τὸ βέλτιον· ἐπτώχευσεν, ἵν' ἡμεῖς τῇ ἐκείνου πτωχεῖα πλουτήσωμεν· δούλου μορφὴν ἔλαβεν, ἵνα τὴν ἐλευθερίαν ἡμεῖς ἀπολάβωμεν· κατῆλθεν, ἵν' ὑψωθῶμεν· ἐπειράσθη, ἵνα νικήσωμεν· ἠτιμάσθη, ἵνα δοξάσῃ· ἀπέθανεν, ἵνα σώσῃ· ἀνῆλθεν, ἵν' ἐλκύσῃ πρὸς ἑαυτὸν κάτω κειμένους ἐν τῷ τῆς ἁμαρτίας πτώματι ».

84. Περικοπή ἐκ τοῦ α' λόγου Γρηγορίου τοῦ Θεολόγου εἰς τὸ ἅγιον Πάσχα ('Ε.Π. 35, 396 - 400).

α) Λεξιλογικὰ καὶ συντακτικὰ : λαμπρύνομαι = γίνομαι λαμπρός. — συγχωρέω-ῶ = συμφωνῶ· συμβιβάζομαι· δωρίζω, χαρίζω χρέος· δίδω ἀφειν. — πτώμα = πτώσις, πέσιμον.

β) Πραγματικὰ παρατηρήσεις : ἡ ἀρχὴ δεξιὰ· τῆς πασχαλείου περιόδου καὶ μάλιστα τῆς διακαινησίμου ἑβδομάδος. — ἀναστάσεως ἡμέρα. . . δῶμεν συγγνώμην ἀλλήλοις· πολλαὶ τῶν ἐκφράσεων αὐτῶν περιελήφθησαν εἰς τὸν γνωστὸν πασχάλειον ὕμνον « Ἀναστάσεως ἡμέρα καὶ λαμπρυνθῶμεν τῇ πανηγύρει καὶ ἀλλήλους περιπτυσώμεθα. Εἴπωμεν ἀδελφοί καὶ τοῖς μισοῦσιν ἡμᾶς· Συγχωρήσωμεν πάντα τῇ Ἀναστάσει. . . ». Πολλάκις ἡ ὑμνολογία τῆς Ἐκκλησίας μας χρησιμοποιοῖ αὐτοῦσις ἐκφράσεις ἐκ τῶν πατε-

νώνεται με ἀγκάθια αὐτός, πού ἐστεφάνωσε τὴν γῆν με τὰ λουλούδια· καὶ κτυπᾶται πράγματι εἰς τὸ κεφάλι με καλάμι ἐκεῖνος, πού ἐπάταξε τὴν Αἴγυπτον με τὰς δέκα πληγὰς καὶ ἐσκέπασε με τὰ νερὰ τὸ κεφάλι τοῦ Φαραώ. Δέχεται ἐμπυτσοὺς τὸ πρόσωπον, τὸ ὅποιον τὰ Χερουβὶμ δὲν ἤμποροῦν νὰ ἀντικρύσουν. Διατί νὰ εἶπω περισσότερα; Χωρὶς νὰ ἀναγνωρίσουν τίποτε ἀπὸ τὴν ἀγαθότητά του, κλείουν εἰς τάφον ἐκεῖνον, τὸν ὅποιον κανένα ἀπὸ τὰ ὄντα δὲν δύναται νὰ περικλείσῃ· καὶ τοποθετοῦν ἐπάνω εἰς τὸν τάφον σφραγιῖδας φρουροῦντες αὐτόν, πού εἶναι ἡ σωτηρία μας· καὶ ἐπειδὴ φοβοῦνται τὴν Ἀνάστασιν, ἐγκαθιστοῦν στρατιώτας φρουροὺς εἰς τὸν τάφον».

84. Μετάφρασις.

«Σήμερον εἶναι ἡμέρα τῆς Ἀναστάσεως καὶ ἡ ἔναρξις εἶναι εὐοίω-
νος (κατάλληλος) καὶ ἄς ἀποκτήσωμεν ἀκτινοβόλον λαμπρότητα πρὸς
χάριν τῆς πανηγύρεως καὶ ἄς ἀγκαλιάσωμεν ὁ ἓνας τὸν ἄλλον· ἄς προσ-
φωνήσωμεν ὡς ἀδελφία ἀκόμη καὶ ἐκείνους, οἱ ὅποιοι μᾶς μισοῦν, πολὺ
δὲ περισσότερον ἐκείνους, οἱ ὅποιοι ἀπὸ ἀγάπην ἔχουν κάμει ἢ ἔχουν
πάθει κάτι· ἄς δώσωμεν ἄφεσιν δι' ὅλα πρὸς χάριν τῆς ἀναστάσεως·
ἄς δώσωμεν συγγνώμην ὁ ἓνας εἰς τὸν ἄλλον... Χθὲς ὑφιστάμην σταύ-
ρωσιν μαζί με τὸν Χριστόν, σήμερον δοξάζομαι μαζί του· χθὲς ἐγινόμην
νεκρὸς μαζί Του, σήμερον ζωοποιοῦμαι με Αὐτόν· χθὲς ὑφιστάμην
ἐνταφιασμὸν μαζί Του, σήμερον ἀνίσταμαι μαζί με Αὐτόν... Ἄς
γίνωμεν ὅπως ὁ Χριστός, διότι καὶ ὁ Χριστός ἐγινεν ὅπως ἡμεῖς·
ἄς γίνωμεν θεοὶ δι' αὐτόν, ἐπειδὴ καὶ ἐκεῖνος ἐγινεν ἄνθρωπος
πρὸς χάριν ἡμῶν. Ἐδέχθη τὸ χειρότερον, διὰ νὰ δώσῃ τὸ καλύτερον·
ἔγινε πτωχός, διὰ νὰ γίνωμεν ἡμεῖς πλούσιοι με τὴν ἰδικήν του πτω-
χείαν· ἔλαβε μορφήν δούλου, διὰ νὰ λάβωμεν ἡμεῖς ἀπὸ Αὐτόν τὴν
ἐλευθερίαν· κατήλθεν εἰς τὴν γῆν, διὰ νὰ ὑψωθῶμεν εἰς τὸν οὐρανόν·
ὑπέστη πειρασμούς, διὰ νὰ νικήσωμεν ὑπέστη προσβολάς, διὰ νὰ μᾶς
δοξάσῃ· ἀπέθανε, διὰ νὰ μᾶς σώσῃ· ἀνῆλθεν (εἰς τοὺς οὐρανοὺς με
τὴν Ἀνάληψιν), διὰ νὰ σύρῃ πρὸς τὸν ἑαυτόν του ἡμᾶς, πού εὕρισκό-
μεθα πεσμένοι κάτω με τὸ πέσιμον τῆς ἁμαρτίας».

ρικῶν κηρυγμάτων. — δούλου μορφήν ἔλαβεν... ἐν τῷ τῆς ἁμαρτίας πτώ-
ματι· ὁ Γρηγόριος ὑπενθυμίζει δι' ὀλίγων πάντας τοὺς σταθμοὺς τοῦ ἀπολυ-
τρωτικῆς ἔργου τοῦ Κυρίου. Συχνὰ οἱ Πατέρες, ὁμιλοῦντες διὰ μίαν δεσποτικὴν
ἐκέρτην, ὑπενθυμίζουν καὶ πάσας τὰς ἄλλας, ὡς συναποτελοῦσας μίαν ἐνότητα.

85. «ΧΡΙΣΤΟΣ ΕΓΕΡΘΕΙΣ ΕΚ ΝΕΚΡΩΝ ΑΠΑΡΧΗ ΤΩΝ ΚΕΚΟΙΜΗΜΕΝΩΝ ΕΓΕΝΕΤΟ»

(Ίωάννου τοῦ Χρυσοστόμου ;).

« Μηδεὶς φοβείσθω θάνατον· ἠλευθέρωσε γὰρ ἡμᾶς ὁ τοῦ Σωτῆρος θάνατος. Ἐσβεσεν αὐτόν, ὅπ' αὐτοῦ κατεχόμενος. Ἐσκόλευσε τὸν Ἄδην ὁ κατελθὼν εἰς τὸν Ἄδην. Ἐπίκρανεν αὐτὸν γενεσάμενον τῆς σαρκὸς αὐτοῦ. Καὶ τοῦτο προλαβὼν Ἡσαΐας, ἐβόησεν. Ὁ Ἄδης, φησὶν, ἐπικράνηθι, συναντήσας σοι κάτω. Ἐπικράνηθι καὶ γὰρ κατηργήθη. Ἐπικράνηθι καὶ γὰρ ἐνεπαίχθη. Ἐπικράνηθι καὶ γὰρ ἐνεκρώθη. Ἐπικράνηθι καὶ γὰρ καθηρέθη. Ἐπικράνηθι καὶ γὰρ ἐδεσμεύθη... Ποῦ σου, θάνατε, τὸ κέντρον ; Ποῦ σου, Ἄδη, τὸ νίκος ; Ἀνέστη Χριστὸς καὶ σὺ καταβέβλησαι. Ἀνέστη Χριστὸς καὶ πεπτώκασι δαίμονες. Ἀνέστη Χριστὸς καὶ χαίρουσιν ἄγγελοι. Ἀνέστη Χριστὸς καὶ ζωὴ πολιτεύεται. Ἀνέστη Χριστὸς καὶ νεκρὸς οὐδεὶς ἐπὶ μνήματος. Χριστὸς γὰρ ἐγερθεὶς ἐκ νεκρῶν, ἀπαρχὴ τῶν κεκοιμημένων ἐγένετο ».

86. Η ΑΝΑΛΗΨΙΣ ΤΟΥ ΚΥΡΙΟΥ (Θεοφάνους Κεραμέως).

« Λαμπρὰ τῷ ὄντι καὶ περιφανὴς ἡ παροῦσα πανήγυρις, αὐτὸ δὴ τῶν ἑορτῶν τὸ κεφάλαιον ὑπόθεσιν ἔχουσα· αὕτη γὰρ ἡ τῶν μυστηρίων

85. Ἀπόσπασμα ἐκ τοῦ εἰς τὸν Ἰωάννην τὸν Χρυσόστομον ἀποδιδόμενου Κατηχητικοῦ λόγου, ὃ ὁποῖος ἀναγινώσκεται κατὰ τὴν ἀπόλυσιν τῆς Κυριακῆς τοῦ Πάσχα (Ἐ.Π. 59, 721-724).

α) **Λεξιλογικὰ καὶ συντακτικὰ :** κέντρον = ὄξεϊα αἰχμή· κεντρὶ (ζφου). — νίκος = νίκη. — πολιτεύομαι = σχηματίζω πολιτείαν, κυβερνῶ, λαμβάνω μέρος εἰς τὴν διοίκησιν, μετέχω εἰς τὰ πολιτικὰ πράγματα. — ἀπαρχὴ = προσφορά καὶ θυσία τῶν πρώτων καρπῶν· ἔναρξις. — Ἡ περικοπή γίνεται πολὺ παραστατικῆ μετὰ τὰ διάφορα ρητορικὰ σχήματα καὶ ἰδίως μετὰ τὰς ἐρωτήσεις καὶ τὰ ἀλλεπάλληλα σχήματα ἐπανόδου ἢ ἐπαναφορᾶς.

β) **Πραγματικαὶ παρατηρήσεις :** Ποῦ σου, θάνατε, τὸ κέντρον ; Α' Κορ. ιε', 55· κατὰ τὴν παρατήρησιν τοῦ Θεοφυλάκτου, « ὥσπερ γὰρ ὁ σκορπίος αὐτὸς μὲν ἐστὶ ζωύφιόν τι μικρόν, ἐν δὲ τῷ κέντρῳ τὴν ἰσχὺν ἔχει· οὕτω καὶ ὁ θάνατος διὰ τῆς ἀμαρτίας ἰσχυεῖν ». — ποῦ σου, Ἄδη, τὸ νίκος ; Α' Κορ. ιε', 55. — ἀπαρχὴ τῶν κεκοιμημένων ἐγένετο· Α' Κορ. ιε', 20. Ὑπονοεῖται, ὅτι ὁ Χριστὸς ὑπῆρξε τῆς αὐτῆς φύσεως πρὸς τοὺς κεκοιμημένους, ὅπως δὲ αἱ ἀπαρχαὶ τῶν καρπῶν ἀποτελοῦν τὸν βέβαιον προάγγελον τῆς γενικῆς συγκομιδῆς, ποῦ θὰ ἔλθῃ μετ' ὀλίγον, τοιοῦτοτρόπως καὶ ἡ ἀνάστασις τοῦ Χριστοῦ εἶναι ὁ προάγγελος τῆς ἀναστάσεως πάντων τῶν κεκοιμημένων.

85. Μετάφρασις.

«Κανείς ἄς μὴ φοβῆται τὸν θάνατον· διότι μᾶς ἠλευθέρωσεν (ἀπὸ τὸν θάνατον) ὁ θάνατος τοῦ Σωτῆρος. "Αν καὶ κατείχετο (ὁ Σωτῆρ) ἀπὸ τὸν θάνατον, ὅμως τὸν ἔσβησεν (ἐξηφάνισεν). Αὐτός, πού κατέβη εἰς τὸν "Αἶδην, ἐλαφυραγώγησε τὸν "Αἶδην. "Ἐδωκε πικρίαν εἰς τὸν "Αἶδην, ὅταν αὐτός ἐγεύθη τὴν σάρκα του. Καὶ αὐτό, ἀφοῦ ἐπρόφθασε νὰ εἴπῃ ὁ "Ησαίας, ἐφώνησε δυνατά· ὁ "Αἶδης, λέγει, ἔδοκίμασε πικρίαν, ὅταν Σὲ συνήτησε κάτω. "Ἐδοκίμασε πικρίαν, διότι βεβαίως κατηργήθη. "Ἐδοκίμασε πικρίαν, διότι ἀσφαλῶς ἐγελοιοποιήθη. "Ἐδοκίμασε πικρίαν, διότι ἐνεκρώθη. "Ἐδοκίμασε πικρίαν, διότι ἔχασε τὴν ἐξουσίαν του. "Ἐδοκίμασε πικρίαν, διότι ἐπίσης ἔγινε δεσμώτης... Ποῦ εἶναι, θάνατε, τὸ δηλητηριώδες κεντρί σου; Ποῦ εἶναι, "Αἶδη, ἡ νίκη σου; "Ανέστη ὁ Χριστὸς καὶ σὺ ἔχεις ριφθῆ κάτω ταπεινωμένος. "Ανέστη ὁ Χριστὸς καὶ οἱ δαίμονες ἔχουν σωριασθῆ. "Ανέστη ὁ Χριστὸς καὶ οἱ ἄγγελοι χαίρουν. "Ανέστη ὁ Χριστὸς καὶ ἡ ζωὴ κατέχει τὴν ἐξουσίαν. "Ανέστη ὁ Χριστὸς καὶ κανείς νεκρὸς δὲν θὰ εἶναι εἰς τὸν τάφον. Διότι ὁ Χριστὸς, ἀφοῦ ἠγέρθη ἐκ νεκρῶν, ἔγινεν ὁ πρῶτος ὠριμάσας καρπὸς τῆς ἀναστάσεως αὐτῶν, οἱ ὅποιοι ἔχουν κοιμηθῆ».

86. Μετάφρασις.

«Εἶναι πράγματι λαμπρὰ καὶ ἐνδοξος ἡ σημερινὴ μεγάλη ἑορτὴ, πού ἔχει ὡς ἀντικείμενον ἑορτασμοῦ αὐτὴν ἀκριβῶς τὴν ἀνακεφαλαίωσιν (τὴν συνισταμένην) τῶν ἑορτῶν· διότι αὐτὴ εἶναι ἡ κορωνὶς (τὸ κορυφωμα) τῶν μυστηρίων τοῦ Χριστοῦ· αὐτὴ εἶναι ἡ τελειοποίησις τῆς σωτηρίας μας· σήμερον ἡ ἀνθρωπίνη φύσις ἐγκαθίσταται εἰς τὴν ἐπουράνιον τιμητικὴν θέσιν· σήμερον ἔχει διαλυθῆ ἡ ἔχθρα τῶν λογικῶν ὄντων, πού ὑπάρχει ἐξ ἀρχῆς, καὶ ἔχει γίνει ἡ ἔνωσις τῶν ἀγγέλων καὶ τῶν ἀνθρώ-

86. Περικοπὴ ἐκ τῆς 18' ὁμιλίας Θεοφάνους τοῦ Κεραμέως « εἰς τὴν σωτήριον "Ανάληψιν » ('Ε.Π. 132, 744 καὶ 760).

α) **Λεξιλογικὰ καὶ συντακτικὰ :** κεφάλαιον = ἀνακεφαλαίωσις, περίληψις. — **θῶκος** = ἔδρα, κάθισμα, ἔδρα ἀξιώματος, θέσις. — **ἐγκαθίδρυμαι** = τοποθετοῦμαι, ἐγκαθίσταμαι. — **βρότειος** = ἀνθρώπινος. — **φύραμα** = μᾶζα, ζυμωμένον ὑλικόν. — **ὑπεραίρομαι** = ὑψοῦμαι ὑπεράνω. — **ἐμφανῶ** = ἐκθέτω πρὸς φανέρωσιν, ἐπιδεικνύω, παρουσιάζω. — **σύμβολον** = πρᾶγμα χρησιμεῖον ὡς ἔνδειξις, τεκμήριον, δείγμα. — **φιλοπευστέω-ω** = ἀρέσκομαι εἰς τὸ νὰ ἐρωτῶ, νὰ μαθάνω. — **γηίνων** = (συνεκδοχικῶς καὶ μετωνυμικῶς) τῆς γῆς. — **περίγειος** = ὁ περὶ τὴν γῆν· ἐπίσης ὁ ἀνήκων εἰς τὴν γῆν, ὁ ἐπὶ

τοῦ Χριστοῦ κορωνίς· αὕτη τῆς σωτηρίας ἡμῶν ἢ τελείωσις· σήμερον ἢ φύσις τῶν ἀνθρώπων εἰς τὸν ὑπερουράνιον θῶκον ἐνίδρυσται· σήμερον ἢ ἀνέκαθεν ἔχθρα τῆς λογικῆς φύσεως διαλέλνται καὶ ἀγγέλων καὶ ἀνθρώπων γέγονεν ἔνωσις· σήμερον τῆς ἀσωμάτων ἀξίας ὑπερήρθη τὸ βρότειον φῶμα καὶ θεϊκῆς ἀξίας γέγονε μέτοχον· σήμερον αἱ νοεραὶ δυνάμεις ἐορτάζουσι, μετ' ἐκπλήξεως οὐρανῶ συνημμένην ὀρῶσαι τὴν γῆν...

Οἱ ὑποδεχόμενοι ἄγγελοι βλέποντες αὐτὸν μετὰ σώματος ἀνιόντα καὶ τὰ τοῦ πάθους ἐμφαίνοντα σύμβολα φιλοπευστοῦσι· «Τὶς οὗτος ὁ βασιλεὺς τῆς δόξης;». Πρὸς οὓς ἀποκρίνονται· «Κύριος κραταῖός καὶ δυνατός, Κύριος δυνατός ἐν πολέμῳ», ὅς πρὸς τὸν διάβολον ὑπὲρ τῆς τῶν ἀνθρώπων φύσεως ἐπολέμησεν ».

87. Η ΕΟΡΤΗ ΤΗΣ ΠΕΝΤΗΚΟΣΤΗΣ.

Η ΠΡΟ-Υ-ΠΟΘΕΣΙΣ ΤΗΣ «ΜΕΤΟΥΣΙΑΣ» ΤΟΥ ΑΓΙΟΥ ΠΝΕΥΜΑΤΟΣ

(Γρηγορίου Νύσσης).

« Σήμερον κατὰ τὴν ἐτήσιον τοῦ ἔτους περίοδον τῆς Πεντηκοστῆς συμπληρουμένης, κατὰ τὴν ὥραν ταύτην, εἶγε περὶ τὴν τρίτην ὥραν τῆς ἡμέρας ἑσμέν, ἐγένετο ἢ ἀνεκδιήγητος χάρις. Κατεμίχθη γὰρ πάλιν τοῖς ἀνθρώποις τὸ Πνεῦμα, ὅπερ πρότερον διὰ τὸ γενέσθαι σάρκα τὸν ἄνθρωπον τῆς φύσεως ἡμῶν ἀπεφοίτησε. Καὶ διὰ τῆς βιαίας ἐκείνης πνοῆς... ἐν τῇ καθόδῳ τοῦ Πνεύματος, πλήρεις τῆς θείας δυν-

---

τῆς γῆς, ὁ γῆινος. — πρόβλημα = πᾶν ὅ,τι προβάλλει κανεὶς πρὸς ἀμυνὰν τοῦ τεύχους· θῶραξ.

β) Πραγματικαὶ παρατηρήσεις : τῶν ἐορτῶν τὸ κεφάλαιον... κορωνίς· ἢ Ἀνάληψις τοῦ Κυρίου εἶναι τῷ ὄντι ἢ συνισταμένη καὶ ἡ κορωνίς πασῶν τῶν ἐορτῶν, διότι προβάλλει τὸν τελικὸν σκοπὸν ὄλων τῶν ἀπολυτρωτικῶν ἐνεργειῶν τοῦ Κυρίου, τὰς ὁποίας μᾶς ἐνθυμίζουσι αἱ ἄλλαι ἐορταί. Ὁ σκοπὸς αὐτὸς εἶναι ἡ ἀναβίβασις τῆς δοξασμένης ἀνθρωπίνης φύσεως εἰς τὸν οὐρανόν. Πρόδρομος εἰς τὴν ἀνοδικὴν αὐτὴν πορείαν ἐγένετο ὁ Κύριος μετὰ τὴν ἀνάληψίν του. Ἀνυψώθη εἰς τὰ δεξιὰ τοῦ οὐρανοῦ Πατρός του ὡς πρωτότοκος ἀδελφός μας, ὡς κεφαλὴ τοῦ μυστικοῦ σώματος τῆς Ἐκκλησίας, διὰ τὴν χάρισθαι εἰς ἡμᾶς καὶ αὐτὴν τὴν ἀφθαρσίαν τῆς σαρκός. « Δεῖ γὰρ τὸ φθαρτὸν τοῦτο ἐνδύσασθαι ἀφθαρσίαν καὶ τὸ θνητὸν τοῦτο ἐνδύσασθαι ἀθάνασιαν » (Α' Κορ. 15', 53). — « Κύριος κραταῖός... δυνατός ἐν πολέμῳ ». Ψαλμ. κγ', 8.

παν· σήμερον ἡ ἀνθρωπίνη μάζα ὑψώθη ὑπεράνω τῆς ἀξίας τῶν ἀγγέλων καὶ ἔχει γίνει συμμέτοχος εἰς τὴν θεϊκὴν ἀξίαν· σήμερον αἱ νοεραὶ (κύβηλοι) δυνάμεις ἐσπράττον, διότι βλέπουν μὲ ἐκπληξιν τὴν γῆν συνηνωμένην μὲ τὸν οὐρανόν...

Οἱ ἄγγελοι, πού ὑποδέχονται τὸν Κύριον, καθὼς τὸν βλέπουν νὰ ἀνέρχεται (εἰς τὸν οὐρανόν) μὲ σῶμα καὶ νὰ ἐπιδεικνύῃ τὰ τεκμήρια τοῦ πάθους (δὴλ. τὰ σημάδια ἀπὸ τὰ καρφιά καὶ τὴν λόγχην), εὐχαρίστως ἐρωτοῦν (μὲ τοὺς λόγους τοῦ Ἡσαίου): «Ποῖος εἶναι αὐτός, ὁ βασιλεὺς τῆς δόξης!». Πρὸς αὐτοὺς (τοὺς ἀγγέλους) ἄλλοι ἀποκρίνονται: «Εἶναι ὁ Κύριος ὁ πανίσχυρος καὶ δυνατός, ὁ Κύριος ὁ δυνατός εἰς τὸν πόλεμον», ὁ ὅποιος ἠγωνίσθη νικηφόρα ἐναντίον τοῦ διαβόλου πρὸς χάριν τοῦ ἀνθρωπίνου γένους».

87. Μετάφρασις.

«Σήμερον, πού εἰς τὴν περίοδον τοῦ ἔτους συμπληρώνεται ἡ Πεντηκοστή κατὰ τὴν ὥραν ταύτην, ἐφ' ὅσον βεβαίως εὐρισκόμεθα (αὐτὴν τὴν στιγμήν) περίπου εἰς τὴν τρίτην ὥραν τῆς ἡμέρας, ἐγινεν ἡ ἀπερίγραπτος (θεία) δωρεά. Διότι ἠνώθη πάλιν μὲ τοὺς ἀνθρώπους τὸ (ἅγιον) Πνεῦμα, τὸ ὅποιον προηγουμένως ἀπεμακρύνθη ἐκ τοῦ ἀνθρωπίνου γένους ἐξ αἰτίας τοῦ ὅτι ὁ ἀνθρώπος (ἔχασε τὴν πνευματικότητά του καὶ) ἐγινε σὰρξ (ὕλη). Καὶ μὲ τὴν βίαν ἐκείνην πνοὴν κατὰ τὴν κάθοδον τοῦ ἁγίου Πνεύματος, ἐκεῖνοι, οἱ ὅποιοι εἶχον ἐγκαταλειφθῆ εἰς τὸ ὑπερῶν, ἐγέμισαν ἀπὸ τὴν θείαν δύναμιν, πού εἶχε παρουσιασθῆ ὑπὸ

87. Περικοπή ἐκ τοῦ λόγου τοῦ Γρηγορίου Νύσσης εἰς τὸ ἅγιον Πνεῦμα.

α) Λεξιλογικὰ καὶ συντακτικὰ : τὴν ἐτήσιον τοῦ ἔτους· πλεονασμός. — καταμ(ε)γίνυμι = ἐνώνω δύο ἢ περισσότερα πράγματα. — καταλείπομαι = ἐγκαταλείπομαι. — ὑπερῶν = ὁ ἀνώτατος ὄροφος τῆς οἰκίας.

β) Πραγματικαὶ παρατηρήσεις : τὴν ἐτήσιον περίοδον τῆς Πεντηκοστῆς· ὡς Πεντηκοστή ἐχαρακτηρίζετο ὄχι μόνον μία ἡμέρα, ἀλλὰ καὶ ὁλόκληρον τὸ πεντηκονθήμερον, πού ἤρχιζε τὸ Πάσχα. — περὶ τὴν τρίτην ὥραν δηλαδὴ τὴν 9ην π.μ. — οἱ ἐν τῷ ὑπερῶν καταλειφθέντες· πρβλ. Πράξ. α', 12, ὅπου λέγεται, ὅτι οἱ ἀπόστολοι μετὰ τὴν ἀνάληψιν τοῦ Κυρίου « εἰς τὸ ὑπερῶν ἀνέβησαν οὗ ἦσαν καταμένοι ». Τὸ « ὑπερῶν » ἐκλαμβάνεται ὑπὸ τοῦ Γρηγορίου Νύσσης ἀλληγορικῶς ὡς ἡ ζωὴ τῆς πνευματικῆς ἀνατάσεως καὶ ἐξάρσεως.

νάμεως, ἐν εἶδει πυρός, οἱ ἐν τῷ ὑπερφῶ καταλειφθέντες ἐγένοντο· οὐδὲ γὰρ ἐστὶ δυνατόν ἄλλως μέτοχον Πνεύματος ἁγίου γενέσθαι τινά, μὴ τῷ ὑπερφῶ τῆς ζωῆς ταύτης ἐνδιδαιτώμενον. "Ὅσοι γὰρ τὰ ἄνω φρονοῦσι, μεταθέντες ἑαυτῶν ἀπὸ γῆς εἰς οὐρανὸν τὸ πολίτευμα, τοῦ ὑπερφῶ τῆς ὑψηλῆς πολιτείας ὄντες οἰκήτορες, ἐν μετουσίᾳ τοῦ ἁγίου Πνεύματος γίνονται ».

88. ΑΙΤΗΣΙΣ ΠΡΟΣ ΛΗΨΙΝ ΤΗΣ ΔΩΡΕΑΣ ΤΟΥ ΑΓ. ΠΝΕΥΜΑΤΟΣ (Εὐχὴ γονυκλισίας).

« Κύριε Ἰησοῦ Χριστέ, ὁ Θεὸς ἡμῶν, ὁ τὴν σὴν εἰρήνην δεδωκώς τοῖς ἀνθρώποις καὶ τὴν τοῦ παναγίου Πνεύματος δωρεάν, ἔτι τῷ βίῳ καὶ ἡμῖν συμπαρόν, εἰς κληρονομίαν ἀναφαίρετον τοῖς πιστοῖς ἀεὶ παρέχων..., Σὺ οὖν γνώρισόν μοι ὁδὸν ἐν ἣ πορεύσομαι. Πνεῦμα σοφίας σου τοῖς ἐμοῖς παρᾶσχου διαλογισμοῖς, Πνεῦμα συνέσεως τῇ ἀφροσύνῃ μου δωρούμενος· Πνεῦμα φόβου σου τοῖς ἐμοῖς ἐπισκίασον ἔργοις· καὶ Πνεῦμα εὐθὲς ἐγκαινίσον ἐν τοῖς ἐγκάτοις μου· καὶ Πνεύματι ἡγεμονικῶ τὸ τῆς διανοίας μου στήριξον ὀλισθηρόν· ἵνα καθ' ἐκάστην ἡμέραν, τῷ Πνεύματί σου τῷ ἀγαθῷ, πρὸς τὸ συμφέρον ὀδηγούμετος, καταξιωθῶ ποιεῖν τὰς ἐντολάς σου ».

89. Η ΕΟΡΤΗ ΤΟΥ ΕΥΑΓΓΕΛΙΣΜΟΥ (Φωτίου τοῦ Μεγάλου).

« Χαῖρε, παρθένε, βοῶ, τῆς ἐμῆς ἀσθενείας καὶ ἀπορίας τὸ καταφύγιον. Χαῖρε, κεχαριτωμένη, δι' ἧς τὸ ἡρρωσθηκὸς ἐπιρρώνυται καὶ τὸ συντριβὲν ἀναπλάττεται... Χαῖρε, κεχαριτωμένη, δι' ἧς ἡ πικρὰ

88. Ἀπόσπασμα μιᾶς τῶν εὐχῶν τῆς γονυκλισίας κατὰ τὸν ἑσπερινὸν τῆς εορτῆς τοῦ ἁγίου Πνεύματος, ὁ ὁποῖος τελεῖται κατὰ τὴν ἡμέραν τῆς Πεντηκοστῆς.

α) **Λεξιλογικὰ καὶ συντακτικὰ :** τῷ βίῳ καὶ ἡμῖν· ἐν διὰ δυοῖν = τῷ βίῳ ἡμῶν. — τῇ ἀφροσύνῃ μου = (μετωνυμικῶς) εἰς ἐμέ τὸν ἀφρονα. — ἔγ κατα = τὰ ἔσω, τὰ ἐντός, τὰ ἐντόσθια· τὰ ἔσωτερικά, τὰ μύχια, τὰ κατὰβαθα.

β) **Πραγματικαὶ παρατηρήσεις :** εἰρήνην δεδωκώς· Ἰωάν. 18', 27: « εἰρήνην ἀφίημι ὑμῖν, εἰρήνην τὴν ἐμὴν δίδωμι ὑμῖν ». — Πνεῦμα εὐθὲς... Πνεύματι ἡγεμονικῶ...· ἐκφράσεις ἐκ τοῦ πεντηκοστοῦ ψαλμοῦ (στ. 12 καὶ 14).

89. Περικοπὴ ἐκ τῆς ζ' ὁμιλίας τοῦ ἱεροῦ Φωτίου εἰς τὸν Εὐαγγελισμὸν τῆς Θεοτόκου (Β. Λαοῦρδα, ἐνθ' ἄνωτ., σελ. 81 - 82).

τὴν μορφήν φωτιᾶς· διότι δὲν εἶναι δυνατόν κατ' ἄλλον τρόπον νὰ γίνῃ κανεὶς μέτοχος τοῦ ἁγίου Πνεύματος, ἐὰν δὲν διαμένῃ καὶ ζῆ εἰς τὸ ὑπερῶν (εἰς τὴν ὑψηλοτέραν σφαῖραν) τῆς ζωῆς αὐτῆς. Διότι ὅσοι διευθύνουν τὰς σκέψεις των πρὸς τὰ ἄνω, διότι μετέθεσαν τὴν πατρίδα των ἐκ τῆς γῆς εἰς τὸν οὐρανόν, ἐφ' ὅσον εἶναι κάτοικοι τοῦ ὑπερφύτου τῆς ὑψηλῆς πολιτείας, ἐνώνουνται μετὰ τὸ ἅγιον Πνεῦμα.

88. Μετάφρασις.

«Κύριε Ἰησοῦ Χριστέ, ὁ Θεός μας, ποῦ ἔχεις δώσει τὴν ἰδικήν σου εἰρήνην εἰς τοὺς ἀνθρώπους καὶ ποῦ πάντοτε, εὐρισκόμενος ἀκόμη παρῶν καὶ εἰς τὴν ἰδικήν μας ζωὴν, παρέχεις εἰς τοὺς πιστοὺς τὴν δωρεάν τοῦ ἁγίου Πνεύματος ὡς ἀναφαίρετον κληρονομίαν..., σὺ λοιπὸν κάμε γνωστὸν εἰς ἐμὲ τὸν δρόμον, εἰς τὸν ὅποιον θὰ βαδίζω. Δώσε εἰς τὰς σκέψεις μου Πνεῦμα σοφίας, ἀφοῦ χάρισης εἰς ἐμὲ τὸν ἄφρονα Πνεῦμα συνέσεως· Πνεῦμα φόβου σου ρίψε ὡς σκιὰν ἐπάνω εἰς τὰ ἔργα μου· καὶ Πνεῦμα εὐθύτητος (μετὰ κινήσεις τοῦ νοῦς εὐθείας καὶ ὀρθῆς) νὰ ἐγκαινιάσῃς μέσα εἰς τὰ κατὰβαθα τῆς ψυχῆς μου· καὶ μετὰ Πνεῦμα νὰ ἐκτακτοποιήσῃς μέσα μου, στήριξε τὴν διάνοιάν μου, ποῦ ἰσχυρόν, ποῦ νὰ κυριαρχῆ μέσα μου, στήριξε τὴν διάνοιάν μου, ποῦ ὑπόκειται εἰς ὀλίσησιν· διὰ νὰ καταστῶ ἄξιος νὰ ἐκτελῶ τὰς ἐντολάς σου, ἀφοῦ καθημερινὰ καθοδηγοῦμαι μετὰ τὸ Πνεῦμά σου τὸ ἀγαθόν».

89. Μετάφρασις.

«Χαῖρε, παρθένε, φωνάζω δυνατὰ, σὺ ποῦ εἶσαι τὸ καταφύγιον ἐμοῦ, ποῦ εἶμαι ἀσθενής καὶ εὐρίσκομαι εἰς ἀδιέξοδον. Χαῖρε, σὺ, ἡ ὁποία ἔχεις λάβει ἐξαιρετικὰς χάριτας ἀπὸ τὸν Θεόν, μετὰ τὴν ὁποίαν αὐτό, ποῦ ἔχει ἀρρωστήσει, ἐνδυναμώνεται, καὶ αὐτό, ποῦ συνετρίβη, πλάσσεται ἐκ νέου εἰς νέαν καλυτέραν μορφήν... Χαῖρε, κεχαριτωμένη, μετὰ τὴν ὁποίαν ἡ πικρὰ ἀπόφασις ἐναντίον τοῦ ἀνθρωπίνου γένους σβήνεται μετὰ τὴν γλυκύτητα τῶν χαρμοσύνων ἀγγελιῶν σου καὶ (μετὰ τὴν ὁποίαν), ἀφοῦ ἐλευθερώσωμεν τοὺς ἑαυτοὺς μας ἀπὸ τὴν ἀταξίαν (ἀσχημῶν) τῆς παρὰβάσεως (ἀμαρτίας), φοροῦμεν ὡς στεφάνι τὴν ὠραιότητα σου».

α) **Λεξιλογικὰ καὶ συντακτικὰ** : τῆς ἐμῆς ἀσθενείας... καταφύγιον (μετωνυμία) = καταφύγιον ἐμοῦ, ποῦ εἶμαι ἀσθενής. — ἐπιρρώνυμι = ἐνδυναμώνω. — ἀποσκευάζομαι = ἀπαλάττω τὸν ἑαυτόν μου ἀπὸ ὅσα φέρω. ἀπαλλάττομαι. — στεφανηφορέω - ὦ = φέρω, φορῶ στέφανον. — θεόληπτος = ὑπὸ τοῦ Θεοῦ κατεχόμενος, θεόπνευστος. — ἐποπτικὸς = ὁ ἀνῆκων ἢ ἀναφερόμενος εἰς τὸν ἐπόπτην, δηλαδὴ τὸν μεμνημένον θεατῆν τῶν

κατὰ τοῦ γένους ἀπόφασις τῷ γλυκασμῷ τῶν σῶν εὐαγγελίων ἀπαλείφεται καὶ τῆς παραβάσεως τὴν ἀκοσμίαν ἀποσκευασάμενοι τῆς ἐκ σοῦ θεοφανείας στεφανηφοροῦμεν τὴν ὠραιότητα. Χαῖρε, κεχαριτωμένη, τῆς τῶν θεολήπτων προφητῶν ἐποπτικῆς διαγνώσεως τὸ νοητὸν καὶ θεότευκτον ἔνοπτρον, ἐν ᾧ τὴν πρὸς ἡμᾶς τοῦ λόγου συγκατάβασιν μυστικῶς ἐνοπτριζάμενοι, οἶα δὴ σάλπιγγες θείῳ πνεύματι ἐνηχοῦμενοι τῆς γῆς ἀπάσης τὰ πέρατα παρέλαβον, τὴν σὴν κροφορίαν περιηχήσαντες. Χαῖρε, κεχαριτωμένη, τῆς κοσμικῆς χαρᾶς τὸ ἐργαστήριον, ἐν ᾧ τῆς πρώτης ἀρᾶς ἐχωνεύθη τὸ κατάκριμα καὶ τῆς διὰ σοῦ χαρᾶς ἐχαλέυθη τὸ ἀξίωμα ».

90. Η ΚΟΙΜΗΣΙΣ ΤΗΣ ΘΕΟΤΟΚΟΥ

(Θεοδώρου τοῦ Στουδίτου).

« Σήμερον ἡ νοητὴ καὶ θεοφώτιστος σελήνη τῷ τῆς δικαιοσύνης ἡλίῳ συνεισβάλλουσα, ἐκλείπει μὲν τοῦ τῆς παρανίκα ζωῆς προσκλήρου, ἐν τ' αὐτῷ δὲ ἀνατέλλουσα καταλαμπρεύεται τῷ τῆς ἀθανασίας ἀξιώματι· σήμερον ἡ χρυσότευκτος καὶ θεοκατασκευάστος κιβωτὸς τοῦ ἀγιάσματος ἐκ τῶν ἐπιχθονίων σκηνομάτων ἀπαίρουσα πρὸς τὴν ἄνω Ἱερουσαλὴμ μετακομίζεται εἰς κατάταυσιν ἀτελεύτητον... Νῦν οὖν αἰσθητοὺς ὀφθαλμοὺς ἢ θεοτόκος συμμύσασα, τοὺς νοητοὺς ἡμῖν ὡς λαμπροὺς καὶ μεγάλους ἀνίσχει φωστῆρας, μήπω καταδύσαντας, εἰς τὸ γρηγορεῖν τε καὶ ἐξιλάσκεσθαι τῷ προσώπῳ τοῦ Θεοῦ ὑπὲρ τῆς τοῦ κόσμου ἀντιλήψεως· νῦν ἐν τῇ ἐνάρθῳ φωνῇ τὰ θεοκίνητα χεῖλη

μυστηρίων. — διάγνωσις = ἀκριβὴς γνῶσις. — ἔνοπτρον = κάτοπτρον, καθρέπτης. — ἐνοπτριζομαι = βλέπω ὡς ἐν κατόπτρῳ. — περιλαμβάνω = περιβάλλω, περικυκλῶ, περιπτύσσομαι. — περιηχῶ = ἤχῳ, ἀντηχῶ περίε, δλόγυρα. — χωνεύω = τήκω, λειώνω μέταλλον. — κατάκριμα = καταδίκη, κατάκρισις. — ἀξίωμα = ἡ ἀπονομὴ τιμῆς· ἀξία, ποιότης.

β) Πραγματικαὶ παρατηρήσεις: Χαῖρε· ἡ λέξις αὕτη, ἐπαναλαμβάνομένη μὲ σχῆμα ἐπαναφορᾶς ἢ ἐπανόδου, δίδει εἰς τὴν περικοπὴν μορφήν Χαίρετισμῶν, οἱ ὅποιοι ὑπεθυμίζουν τὸν Ἀκάθιστον Ὑμνον, ὁ ὅποιος ἔχει ὡς ὑπόθεσιν τὸν Εὐαγγελισμὸν τῆς Θεοτόκου. — κεχαριτωμένη (ἐκ τοῦ χαριτόομαι -οῦμαι)· ὀνομάζεται τοιοῦτοτρόπως ἡ Παρθένοσ Μαρία ὡσ λαβοῦσα ἀπὸ τὸν Θεὸν πολλὰς καὶ μεγάλας χάριτας καὶ κατ' ἐξοχὴν τὴν μεγίστην χάριν τοῦ να καταξικωθῆ νά γίνῃ ἡ μήτηρ τοῦ Λυτρωτοῦ. — τῆς κοσμικῆς χαρᾶς... τῆς ἀρᾶς· πρβλ. εἰς τὸν Ἀκάθιστον Ὑμνον: « Χαῖρε, δι' ἧς ἡ χαρὰ ἐκλάμψει· χαῖρε, δι' ἧς ἡ ἀρὰ ἐκλείπει ».

τῆς φανερώσεως τοῦ Θεοῦ, ποῦ ἔγινεν ἀπὸ σέ. Χαῖρε, κεχαριτωμένη, ποῦ εἶσαι ἡ νοητὸς καὶ θεοκατασκευαστὸς καθρέπτης τῆς διὰ μυστικῆς θέας ἀποικτωμένης ἀκριβοῦς γνώσεως, τὴν ὁποίαν ἔχουν αἱ θεόπνευστοι προφῆται, εἰς τὸν ὁποῖον, ἀφοῦ εἶδον οὗτοι μυστικὰ τὴν συγκατάβασιν τοῦ Λόγου τοῦ Θεοῦ πρὸς ἡμᾶς, σὰν σάλπιγγες, ποῦ ἀνῆχθον μὲ τὴν ἐνέργειαν τοῦ Θείου Πνεύματος, περιεκύκλωσαν ὅλα τὰ ἄκρα τῆς γῆς, διακηρύξαντες ὀλόγυρα κατὰ τρόπον ἠχηρὸν τὴν κυοφορίαν σου. Χαῖρε, κεχαριτωμένη, ποῦ εἶσαι τὸ ἐργαστήριον τῆς χαρᾶς τοῦ κόσμου, μέσα εἰς τὸ ὁποῖον ἔλειψεν ἡ καταδίκη τῆς πρώτης κατάρης καὶ κατασκευάσθη (ἡτοιμάσθη) ἡ ἀνωτέρα ποιότης τῆς χαρᾶς, ποῦ ἦλθε μὲ σέ).

90. Μετάφρασις.

«Σήμερον ἡ ὑπεραισθητὴ καὶ φωτιζομένη ἀπὸ τὸν Θεὸν σελήνη, εἰσέρχομένη εἰς τὸν πνευματικὸν οὐρανὸν μαζί μὲ τὸν ἥλιον τῆς δικαιοσύνης, ὑφίσταται μὲν ἐκλείψιν ὡς πρὸς τὸ πρόσκαιρον τῆς παρούσης ζωῆς, ἀλλὰ συγχρόνως, καθὼς ἀνατέλλει, γίνεται ὀλόλαμπρη μὲ τὴν τιμὴν τῆς ἀθανασίας· σήμερον ἡ κιβωτὸς τοῦ ἁγιάσματος, ποῦ εἶναι κατασκευασμένη μὲ χρυσὸν καὶ μάλιστα ἀπὸ τὸν Θεόν, ἀναχωροῦσα ἀπὸ τὰς ἐπιγεῖους σκηνάς, μεταφέρεται εἰς τὴν ἄνω Ἱερουσαλήμ πρὸς ἀτελεύτητον ἀνάπαισιν... Ἔώρα λοιπὸν, ἀφοῦ ἡ Θεοτόκος ἐκλείσει τὰ αἰσθητὰ της μάτια, ἀνοψώνει τοὺς δι' ἡμᾶς ὑπεραισθητοὺς ὀφθαλμοὺς σὰν λαμπρὰ καὶ μεγάλα ἄστρα, ποῦ δὲν ἔχουν ἀκόμη δύσει, διὰ τὰ ἀγρυπνῆ καὶ ἐξευμενίζῃ (μὲ τὴν μεσιτείαν της) τὸ πρόσωπον τοῦ Θεοῦ πρὸς χάριν τῆς προστασίας τοῦ κόσμου· ἔώρα, ἀφοῦ ὡς πρὸς τὴν ἐναρθρὸν ὀμίλιαν ἐκράτησε σιωπηλὰ τὰ θεοκίνητα χεῖλη της, ἀνοίγει διάπλατα, διὰ τὰ λαλῆ πάντοτε, τὸ

90. Περικοιτῆ ἐκ τοῦ ε' λόγου τοῦ Θεοδώρου τοῦ Στουδίτου, ὅστις λόγος εἶναι ἐγκώμιον εἰς τὴν Κοίμησιν τῆς Θεοτόκου.

α) **Λεξιλογικὰ καὶ συντακτικὰ :** ἐκλείπω = παρέρχομαι τι, ἀφήνω· ὑφίσταμαι, πάσχω ἐκλείψιν. — ἡ παραυτίκα ζωὴ = ἡ παρούσα ὀλιγοχρόνιος ζωὴ. — ἀπαίρω = σηκώνω· ἀποσύρω· ἀνασύρω τὴν ἀγκυραν· ἀποπλέω· ἀναχωρῶ. — συμμύω = συγκλείομαι, συγκλείω. — ἀνίσχω = ἀνέχω = ἀνοψώνω. — ἐξιλάσκομαι = ἐξιλεῶ, ἐξευμενίζω. — ἀντίληψις = προστασία, ἐνίσχυσις, ἐπικουρία, συνδρομή, ἀρωγὴ. — αἶρω = ποιητικὸς τύπος τοῦ αἶρω.

β) **Πραγματικαὶ παρατηρήσεις :** παλάμας... ἀειρομένης... ὑπὲρ τῆς οἰκουμένης ἀπάσης· ὁ Θεόδωρος Στουδίτης ἔχει εἰς τὸν νοῦν του τὴν εἰκόνα τῆς δεομένης Θεοτόκου. — Γενικῶς ἡ περικοιτῆ ὑπενθυμίζει τὴν μεσιτείαν τῆς Παναγίας πρὸς τὸν Υἱὸν της πρὸς χάριν τοῦ ἀνθρωπίνου γένους.

ύποσιωπήσασα, ἀείλαλον αὐτῆς τὸ πρεσβευτικὸν ὑπὲρ τοῦ παντός γένους ἐξαυτοῦ στόμα· νῦν τὰς σωματικὰς καὶ θεοφόρους παλάμας ὑποστείλασα, ἀερωμένης αὐτὰς ἀφθαρτισθεῖσα πρὸς τὸν Δεσπότην ὑπὲρ τῆς οἰκουμένης ἀπάσης παρίστησιν ».

91. ΤΟ ΠΑΡΑΔΕΙΓΜΑ ΤΩΝ ΜΑΡΤΥΡΩΝ ΚΑΙ ΑΓΙΩΝ (Μεγάλου Βασιλείου).

« Δεῦρο δὴ οὖν, εἰς μέσον αὐτοὺς ἀγαγόντες διὰ τῆς ὑπομνήσεως, κοινήν τὴν ἀπ' αὐτῶν ὠφέλειαν τοῖς παροῦσι καταστησώμεθα, προδείξαντες πᾶσιν, ὡσπερ ἐν γραφῇ, τὰς τῶν ἀνδρῶν ἀριστείας. Ἐπεὶ καὶ πολέμων ἀνδραγαθήματα καὶ λογογράφοι πολλάκις καὶ ζωγράφοι διασημαίνουσιν, οἱ μὲν τῷ λόγῳ διακοσμοῦντες, οἱ δὲ τοῖς πίναξιν ἐγχαράττοντες, καὶ πολλοὺς ἐπήγειραν πρὸς ἀνδρείαν ἑκάτεροι. Ἄ γὰρ ὁ λόγος τῆς ἱστορίας διὰ τῆς ἀκοῆς παρίστησι, ταῦτα γραφικῆ σιωπῶσα διὰ μιμνήσεως δείκνυσιν. Οὕτω δὴ καὶ ἡμεῖς ἀναμνήσωμεν τῆς ἀρετῆς τῶν ἀνδρῶν τοὺς παρόντας καὶ οἴονεϊ ὑπ' ὄψιν αὐτῶν ἀγαγόντες τὰς πράξεις, κινήσωμεν πρὸς τὴν μίμησιν τοὺς γενναιοτέρους καὶ οἰκειοτέρους αὐτοῖς τὴν προαίρεσιν. Τοῦτο γάρ ἐστι μαρτύρων ἐγκώμιον, ἢ πρὸς ἀρετὴν παράκλησις τῶν συνειλεγμένων ».

92. Η ΤΙΜΗ ΤΩΝ ΑΓΙΩΝ (Ἰωάννου τοῦ Δαμασκηνοῦ).

« Πόσα ἂν ἔκαμες, ἵνα προστάτην εὐρηῖς θητηῶ σε βασιλεῖ προσά-

91. Περικοπή ἐκ τῆς 18' ὁμιλίας τοῦ Μ Βασιλείου εἰς τοὺς ἁγίους τεσσαράκοντα μάρτυρας (Ἐ.Π. 31, 508 - 509).

α) Λεξιλογικὰ καὶ συντακτικὰ : διασημαίνω = δηλῶ σαφῶς, φανερώνω. — ἐπεγείρω = διεγείρω, παρορμῶ, παρακινῶ. — ἀναμνήσκω τινὰ = ὑπενθυμίζω εἰς κάποιον. — παράκλησις = πρόσκλησις εἰς ἰκεσίαν· παρακέλευσις, παρόρμησις, προτροπή. — τῶν συνειλεγμένων· γενικὴ ἀντικειμενική.

β) Πραγματικαὶ παρατηρήσεις : Οἱ ἅγιοι ἀποτελοῦν μορφωτικὰ πρότυπα. Ἡ οὐσία παντός μορφωτικοῦ προτύπου συνίσταται εἰς τὸ ὅτι τοῦτο συνδυάζει ἀρμονικῶς τὸ ἀξιολογικὸν καὶ τὸ ὄντολογικὸν στοιχεῖον, δοθέντος ὅτι εἰς τὴν προσωπικότητα αὐτοῦ αἱ ἀξίαι καὶ τὰ ἰδεώδη ἔχουν γίνεαι πραγματικότης.

92. Περικοπή ἐκ τοῦ 1ε' κεφαλαίου τοῦ ἔργου Ἰωάννου τοῦ Δαμασκηνοῦ

στόμα της, πού μεσιτεύει ὑπὲρ τοῦ ἀνθρωπίνου γένους: τώρα, ἀφοῦ κατεβίβασε μὲ τὴν κοίμησιν τὰς σωματικὰς καὶ θεοφόρους παλάμας, ἀποκήσασα τὴν ἀφθαρσίαν, παρουσιάζει αὐτὰς ὑψωμένας πρὸς τὸν Κύριον (εἰς στάσιν δεήσεως) ὑπὲρ ὀλοκλήρου τῆς οἰκουμένης».

91. Μετάφρασις.

«Ἐμπρὸς λοιπὸν, ἀφοῦ φέρωμεν αὐτοὺς (τοὺς ἁγίους μάρτυρας) εἰς τὸ μέσον μὲ τὴν ὑπόμνησιν (τῆς ζωῆς των), ἃς προσφέρωμεν κοινῇ τὴν ἐξ αὐτῶν ὠφέλειαν εἰς ὅλους τοὺς παρόντας, ἀφοῦ παρουσιάσωμεν ἐνώπιον ὅλων, ὅπως εἰς ἓν ζωγραφικὸν ἔργον, τὰ κατορθώματα τῶν ἀνδρῶν. Διότι πολλὰς φορὰς καὶ λογογράφοι καὶ ζωγράφοι καθιστοῦν σαφῶς εἰς ἡμᾶς γνωστὰ καὶ τὰ ἀνδραγαθήματα τῶν πολέμων, ἐκεῖνοι μὲν ἐξωρατίζοντες αὐτὰ μὲ τὸν λόγον, αὐτοὶ δὲ ἀποτυπώνοντες αὐτὰ εἰς ζωγραφικοὺς πίνακας, καὶ τιοιουτρόπως καὶ οἱ μὲν καὶ οἱ δὲ παρεκίνησαν πρὸς ἐκδήλωσιν γενναιότητος. Διότι ἐκεῖνα, τὰ ὁποῖα ἡ ἱστορικὴ ἀφήγησις παρουσιάζει μὲ τὴν ἀκοήν, αὐτὰ τὰ ἴδια ἡ ζωγραφικὴ, ἂν καὶ σιωπᾷ, παρουσιάζει μὲ τὴν μίμησιν. Τιοιουτρόπως λοιπὸν καὶ ἡμεῖς ἃς ὑπενθυμίσωμεν τὴν ἀρετὴν τῶν ἀνδρῶν εἰς τοὺς παρόντας καί, τρόπον τινά, ἀφοῦ θέσωμεν ὑπ' ὄψιν των τὰς πράξεις, ἃς παρακινήσωμεν πρὸς τὴν μίμησιν τοὺς γενναιότερους καὶ τοὺς συγγενεστέρους πρὸς αὐτοὺς κατὰ τὴν διάθεσιν. Διότι αὐτὸ εἶναι τὸ ἐγκώμιον τῶν μαρτύρων, τὸ νὰ λαμβάνουν παρόρμησιν πρὸς τὴν ἀρετὴν οἱ συνηθροισμένοι (εἰς τὸν ναόν)».

92. Μετάφρασις.

«Πόσα δὲν θὰ ἔμπορουῖσες νὰ κάμῃς διὰ νὰ εὕρῃς ἓνα προστάτην, πού ἔμπορεῖ νὰ σὲ παρουσιάσῃ εἰς τὸν θνητὸν βασιλέα καὶ νὰ ὁμιλήσῃ πρὸς αὐτὸν διὰ σέ; Λοιπὸν δὲν πρέπει νὰ τιμῶμεν τοὺς προστάτας ὀλοκλήρου τοῦ ἀνθρωπίνου γένους, οἱ ὁποῖοι μεσιτεύουν ὑπὲρ ἡμῶν

νοῦ « Ἐκδοσις ἀκριβῆς τῆς ὀρθοδόξου πίστεως » (Ἐ.Π. 94, 1165-1168).

α) **Λεξιλογικά καὶ συντακτικά** : ἔντευξις = παράκλησις, μεσιτεία πρὸς κάποιον ὑπὲρ κάποιου. — τῶν δεομένων· γενικὴ ἀντικειμενικὴ. — **ταξίαρχος** = διοικητὴς στρατιωτικοῦ τμήματος· ἀρχηγός. — **διαθλέω-ω** = παλαιῶ, ἀγωνίζομαι ἀπεγνωσμένως. — **ἀναθεωρέω-ω** = ἐξετάζω μὲ προσοχήν.

β) **Πραγματικαὶ παρατηρήσεις** : Ὁ καλύτερος ἑορτασμός τῆς μνήμης τῶν ἁγίων καὶ κατὰ τὸν Ἰωάννην τὸν Δαμασκητὸν εἶναι ἡ μίμησις τῆς ζωῆς των.

γοντα και ὑπὲρ σοῦ πρὸς αὐτὸν τοὺς λόγους ποιούμενον ; Τοὺς οὖν προστάτας τοῦ γένους παντός, τοὺς τῷ Θεῷ ὑπὲρ ἡμῶν τὰς ἐντεύξεις ποιουμένους, οὐ τιμητέον ; Ναὶ μὴν τιμητέον, ναοὺς ἐγείροντας τῷ Θεῷ ἐπὶ τῷ τούτων ὀνόματι, καρποφορίας προσάροντας, τὰς τούτων μῆμας γεραίροντας καὶ ἐν αὐταῖς εὐφραينوμένους πνευματικῶς... Ἐν ψαλμοῖς καὶ ὕμνοις καὶ ᾠδαῖς πνευματικαῖς καὶ κατανόξει καὶ τῶν δεομένων ἐλέῳ τοὺς ἀγίους θεραπεύσωμεν. Στήλας αὐτοῖς ἐγείρωμεν, ὄρωμένας τε εἰκόνας, καὶ αὐτοὶ ἔμφυχοι στήλαι αὐτῶν καὶ εἰκόνες, τῇ τῶν ἀρετῶν μιμήσει γενόμεθα. Τὴν Θεοτόκον, ὡς κυρίως καὶ ἀληθῶς Θεοῦ Μητέρα, τιμήσωμεν. Τὸν προφήτην Ἰωάννην, ὡς πρόδρομον καὶ βαπτιστὴν, ἀπόστολόν τε καὶ μάρτυρα... Τοὺς ἀποστόλους, ὡς ἀδελφοὺς τοῦ Κυρίου καὶ ἀπόπτας..., τοὺς τε Κυρίου μάρτυρας ἐκ παντός τάγματος ἐκλελεγμένους ὡς στρατιώτας Χριστοῦ, ὧν ταξίαρχος ὁ πρωτοδιάκονος Χριστοῦ καὶ ἀπόστολος καὶ πρωτομάρτυς Στέφανος· καὶ τοὺς ὁσίους πατέρας ἡμῶν, τοὺς θεοφόρους ἀσκητάς, τοὺς τὸ χρονιώτερον καὶ ἐπιπυνώτερον μαρτύριον τῆς συνειδήσεως διαθλίψαντας. Τοὺς πρὸ τῆς χάριτος προφήτας, πατριάρχας, δικαίους, τοὺς προκατηγγελκότας τὴν τοῦ Κυρίου παρουσίαν. Τούτων πάντων ἀναθεωροῦντες τὴν πολιτείαν, ζηλώσωμεν τὴν πίστιν, τὴν ἀγάπην, τὴν ἐλπίδα, τὸν ζῆλον, τὸν βίον, τὴν καρτερίαν τῶν παθημάτων, τὴν ὑπομονὴν μέχρις αἵματος, ἵνα καὶ τῶν τῆς δόξης στεφάνων αὐτοῖς κοινωνήσωμεν ».

εἰς τὸν Θεόν; Βεβαίως πρέπει νὰ τοὺς τιμῶμεν, ἀνεγείροντες ναοὺς εἰς τὸν Θεόν, πού τιμῶνται μὲ τὸ ὄνομά των, προσφέροντες δῶρα, δοξάζοντες τὰς μνήμας αὐτῶν καὶ εὐχαριστοῦντες αὐτὰς μὲ πνευματικὴν εὐφροσύνην... Μὲ ψαλμοὺς καὶ ὕμνους καὶ πνευματικὰ ἄσματα καὶ μὲ κατάνυξιν καὶ μὲ ἐκδήλωσιν εὐσπλαγχνίας πρὸς τοὺς πάσχοντας ἅς τιμήσωμεν τοὺς ἀγίους. Ἄς ὑψώσωμεν εἰς αὐτοὺς ἀναμνηστικὰς στήλας καὶ εἰκόνας, πού προσελκύουν τὸ βλέμμα, καὶ ἅς γίνωμεν ἡμεῖς οἱ ἴδιοι ζωντανὰ στήλαί των καὶ εἰκόνας μὲ τὴν μίμησιν τῶν ἀρετῶν. Ἄς τιμήσωμεν τὴν Θεοτόκον ὡς κυριολεκτικῶς καὶ ἀληθῶς Μητέρα Θεοῦ. Τὸν Προφήτην Ἰωάννην, ὡς πρόδρομον καὶ βαπτιστὴν καὶ ἀπόστολον καὶ μάρτυρα... Τοὺς ἀποστόλους, ὡς ἀδελφοὺς τοῦ Κυρίου καὶ αὐτόπτης..., καὶ τοὺς μάρτυρας τοῦ Κυρίου, οἱ ὅποιοι ἔχουν ἐκλεγῆ ἐκ πάσης τάξεως, ὡς στρατιώτας Χριστοῦ..., τῶν ὁποίων ἀρχηγὸς εἶναι ὁ πρωτοδιάκονος τοῦ Χριστοῦ καὶ ἀπόστολος καὶ πρωτομάρτυς Στέφανος· καὶ τοὺς ὁσίους Πατέρας ἡμῶν, τοὺς θεοφόρους ἀσκητὰς, οἱ ὅποιοι ἠγωνίσθησαν ἀπεγνωσμένως πρὸς ἀντιμετώπισιν τοῦ πλέον μακροχρονίου καὶ περισσότερον βασιανιστικοῦ μαρτυρίου τῆς συνειδήσεως. Τοὺς προφήτας, οἱ ὅποιοι ἔζησαν πρὸ τῆς ἐποχῆς τῆς χάριτος, τοὺς Πατριάρχας, τοὺς δικαίους, οἱ ὅποιοι προανήγγειλαν τὴν παρουσίαν τοῦ Κυρίου. Ἐξετάζοντες μὲ προσοχὴν τὴν ζωὴν ὄλων αὐτῶν, ἅς μιμηθῶμεν τὴν πίστιν, τὴν ἀγάπην, τὴν ἐλπίδα, τὸν ζῆλον, τὸν βίον, τὴν καρτερικὴν ἀντιμετώπισιν τῶν παθημάτων, τὴν ὑπομονὴν μέχρις αἵματος, διὰ νὰ συμμετάσχωμεν μαζί των καὶ εἰς τοὺς στεφάνους τῆς δόξης».

Ο Άγιος Γρηγόριος Νύσσης (Μυσταῖας).
Ψηφιοποιήθηκε από το Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής

ΕΙΣΑΓΩΓΗ ΚΕΙΜΕΝΑ
23. Ο ΕΚΛΟΓΕΣ ΤΟΥ ΑΝΘΡΩΠΙΝΟΥ ΒΙΟΥ

ΜΕΡΟΣ ΤΡΙΤΟΝ

**ΑΝΘΟΛΟΓΙΟΝ
ΠΑΤΕΡΙΚΩΝ ΚΕΙΜΕΝΩΝ**

ΔΙΑ ΤΗΝ ΣΤ' ΤΑΞΙΝ
(ΧΡΙΣΤΙΑΝΙΚΗ ΗΘΙΚΗ)

Α' ΚΕΙΜΕΝΑ

93. Ο ΣΚΟΠΟΣ ΤΟΥ ΑΝΘΡΩΠΙΝΟΥ ΒΙΟΥ

(Μεγάλου Βασιλείου).

« Ἐφραντάσθησαν μὲν τινες καὶ τῶν ἔξω περὶ τοῦ ἀνθρωπείου τέλους καὶ διαφόρως ἠρέχθησαν εἰς τὴν περὶ τοῦ τέλους ἔννοιαν. Οἱ μὲν γὰρ ἀπεφίναντο τέλος εἶναι τὴν ἐπιστήμην, οἱ δὲ τὴν πρακτικὴν ἐνέργειαν· ἄλλοι τὸ διαφόρως χρῆσθαι τῷ βίῳ καὶ τῷ σώματι· οἱ δὲ βουσκηματώδεις ἡδονὴν ἀπεφίναντο εἶναι τὸ τέλος. Ἡμῖν δὲ τέλος, οὐ ἔργον πάντα πράττομεν καὶ πρὸς ὃ ἐπειγόμεθα, ἡ μακαρία διαγωγὴ ἐν τῷ μέλλοντι αἰῶνι. Αὕτη δὲ συμπληροῦται ἐν τῷ βασιλεύεσθαι ὑπὸ τοῦ Θεοῦ. Τοῦτον γὰρ οὐδὲ μέχρις ἐπινοίας βέλτιόν τι ἐξευρεθεῖ τῇ λογικῇ φύσει ».

94. « Η ΠΡΟΣ ΤΟ ΘΕΙΟΝ ΟΜΟΙΩΣΙΣ »

(Γρηγορίου Νύσσης).

« Τέλος τοῦ κατ' ἀρετὴν βίου μακαριότης ἐστί. Πᾶν γὰρ τὸ κατὰ σπουδὴν κατορθούμενον πρὸς τι τὴν ἀναφορὸν πάντως ἔχει. Καὶ ὡς περὶ

93. Περικοπητὴ ἐκ τῆς ὁμιλίας τοῦ Μ. Βασιλείου εἰς τὸν μὴ ψαλμὸν (Ἑ.Π. 29, 432).

α) Λεξιλογικὰ καὶ συντακτικὰ : οἱ ἔξω = οἱ μὴ Χριστιανοί, οἱ ἐθνικοί. — φαντάζομαι = παριστῶ κάτι μέσα εἰς τὴν διάνοιαν, σκέπτομαι. — τὸ ἀνθρώπινον τέλος = ὁ σκοπὸς τῆς ἀνθρωπίνης ζωῆς. — φέρομαι (πρὸς ἀόρ. ἠνέχθη) = ὀδηγοῦμαι. — βουσκηματώδης = ὁμοιάζων πρὸς τὰ ζῶα, πού βόσκουν· κτηνώδης. — ἐπινοία = δύναμις τοῦ ἐπινοεῖν· ἐφεύρεσις.

β) Πραγματικαὶ παρατηρήσεις : Ὁ Μ. Βασίλειος εἰς τὰς κυριωτέρας εἰδωλοατρικὰς ἠθικὰς θεωρίας περὶ τοῦ σκοποῦ τῆς ἀνθρωπίνης ζωῆς ἀντιτάσσει τὴν χριστιανικὴν ἀντίληψιν, κατὰ τὴν ὁποίαν σκοπὸς τῆς ἀνθρωπίνης ζωῆς εἶναι ἡ ἐν τῇ βασιλείᾳ τοῦ Θεοῦ μακαριότης. Ἡ μακαριότης αὕτη δὲν εἶναι τὸ ὠφελμιστικὸν ἑλαττήριον τοῦ ἠθικοῦ βίου, ἀλλὰ τὸ ἀναπόφευκτον τέρμα, πρὸς τὸ ὁποῖον ὀδηγεῖται ὁ ἄνθρωπος, ὁ ὁποῖος ἑκουσίως ὑποτάσσεται εἰς τὸν Θεὸν ὡς βασιλεῖα.

Β' ΝΕΟΕΛΛΗΝΙΚΗ ΑΠΟΔΟΣΙΣ

93. Μετάφρασις.

«Μερικοὶ καὶ ἀπὸ τοὺς ἔξω (τοὺς μὴ Χριστιανοὺς) ἐσκέφθησαν βεβαίως περὶ τοῦ σκοποῦ τῆς ἀνθρωπίνης ζωῆς καὶ κατὰ διαφορτικὸν τρόπον ὠδηγήθησαν εἰς τὴν ἀντίληψιν (ἐσχημάτισαν διαφορτικὴν ἀντίληψιν) περὶ τοῦ σκοποῦ (αὐτοῦ). Διότι ἄλλοι μὲν διεκήρυξαν, ὅτι σκοπὸς (τῆς ἀνθρωπίνης ζωῆς) εἶναι ἡ ἀκριβῆς θεωρητικὴ γνῶσις, ἄλλοι δὲ εἶπον, ὅτι σκοπὸς εἶναι ἡ πρακτικὴ ἐνέργεια· ἄλλοι εἶπον, ὅτι σκοπὸς εἶναι τὸ νὰ χρησιμοποιῇ κανεὶς διαφορτικὰ τὴν ζωὴν καὶ τὸ σῶμα· μάλιστα οἱ ὁμοιάζοντες πρὸς τὰ ζῶα, τὰ ὁποῖα βόσκουν, ἰσχυρίσθησαν φανερά, ὅτι σκοπὸς (τῆς ἀνθρωπίνης ζωῆς) εἶναι ἡ ἡδονή. Ἀλλὰ δι' ἡμᾶς (τοὺς Χριστιανοὺς) σκοπὸς, ἕνεκα τοῦ ὁποίου πράττομεν τὰ πάντα καὶ πρὸς πραγματοποιήσιν τοῦ ὁποίου σπεύδομεν μὲ προθυμίαν, εἶναι ἡ μακαρία ζωὴ εἰς τὸν μέλλοντα αἰῶνα. Αὕτη ὅμως ὀλοκληρώνεται (πραγματοποιεῖται πλήρως) μὲ τὴν ὑποταγὴν εἰς τὸν Θεὸν ὡς Βασιλέα. Κάτι καλῦτερον ἀπὸ τὸν σκοπὸν αὐτὸν δὲν θὰ ἦτο δυνατόν νὰ ἐπινοηθῇ διὰ τὸ ἀνθρώπινον γένος».

94. Μετάφρασις.

«Τελικὸν τέρμα (σκοπὸς) τοῦ ἐναρέτου βίου εἶναι ἡ μακαριότης. Διότι κάθε τι, πού κατορθώνεται μὲ ζῆλον, ἀναφέρεται (ἀποβλέπει) ἐν πάσῃ περιπτώσει εἰς κάτι. Καὶ καθὼς ἀκριβῶς ἡ μὲν ἰατρικὴ ἀποβλέπει πρὸς τὴν ὑγείαν, ὁ δὲ σκοπὸς τῆς γεωργίας εἶναι τὸ νὰ ἐτοιμάζῃ τὰ μέσα διὰ τὴν ζωὴν, τοιοῦτοτρόπως καὶ ἡ ἀπόκτησις τῆς ἀρετῆς ἀποβλέπει εἰς τὸ νὰ γίνῃ μακάριος ὅποιος ζῆ σύμφωνα μὲ αὐτήν... Διότι ἐὰν κανεὶς ἠρωτᾶτο, τί εἶναι ἡ μακαριότης, δὲν θὰ ἀπετύγχανεν

94. Περικοπὴ ἐκ τοῦ πρώτου βιβλίου τοῦ Γρηγορίου Νύσσης «εἰς τὴν ἐπιγραφὴν τῶν Ψαλμῶν» ('Ε.Π. 44, 433).

α) Λεξιλογικὰ καὶ συντακτικὰ : εἰ γάρ τις ἐρωτηθεῖ... οὐκ ἂν ἀμάρτοι... ὑποθετικὸς λόγος τρίτου εἴδους. — μέθεξις = μετοχή, συμμετοχή, ἕνωσις. — ποσῶς = κατὰ τι ποσόν, τρόπον τινά.

ἡ μὲν λατρικὴ πρὸς τὴν ὑγιάν ὁρᾶ, τῆς δὲ γεωργίας ὁ σκοπὸς πρὸς τὸ ζῆν ἔστι παρασκευή, οὕτω καὶ ἡ τῆς ἀρετῆς κτήσις πρὸς τὸ μακάριον γενέσθαι τὸν κατ' αὐτὴν ζῶντα βλέπει... Εἰ γάρ τις ἐρωτηθεῖ, τί ἔστι τὸ μακάριον, οὐκ ἂν τῆς εὐσεβοῦς ἀποκρίσεως ἰμύριοι ἐπακολοθήσας τῇ Παύλου φωνῇ καὶ εἰπὼν, ὅτι μακάριόν ἐστίν, ὃ κυρίως λέγεται καὶ πρώτως, ἢ τοῦ παντός ἐπέκεινα φύσις· τὸ δὲ ἐν ἀνθρώποις μακάριον, τῇ μεθέξει τοῦ ὄντως ὄντος, ἐκεῖνο ποσῶς γίνεται τε καὶ ὀνομάζεται, ὅπερ ἡ τοῦ μετεχομένου φύσις ἐστίν. Οὐκοῦν ὁρος ἐστὶ τῆς ἀνθρωπίνης μακαριότητος ἢ πρὸς τὸ θεῖον ὁμοίωσις ».

95. ΑΙ ΔΥΟ ΟΔΟΙ (Μεγάλου Ἀθανασίου).

« Ἴδου δύο ὁδοὶ παρετέθησαν ἐνώπιόν σου, ἡ ζωὴ καὶ ὁ θάνατος· ὅπου ἐὰν θέλῃς, πορεύου. Καὶ ἴδου πῦρ καὶ ὕδωρ· ὅπου ἐὰν θέλῃς, ἔκτεινον τὴν χειρὰ σου· ἐπὶ σοὶ ἐστίν, ἐὰν θέλῃς κτήσασθαι τὴν ζωὴν, καὶ ἐπὶ σοὶ ἐστίν, ἐὰν θέλῃς κτήσασθαι τὸν θάνατον. Ὁ οὖν θάνατός ἐστιν ὁ κόσμος. ἡ δὲ ζωὴ ἐστίν ἡ δικαιοσύνη ».

96. ΤΟ ΑΥΤΕΞΟΥΣΙΟΝ ΤΟΥ ΑΝΘΡΩΠΟΥ (Ἰωάννου τοῦ Χρυσοστόμου).

« Νῶε τὴν ἄκραν ἀρετὴν ἐπεδείξατο, ὥστε καὶ τὴν παρὰ τοῦ Θεοῦ ἐπισπάσασθαι εὐνοίαν, καὶ πάντων ὑπευθίνων τῇ τιμωρίᾳ γενομένων, αὐτὸν μόνον διαφυγεῖν μετὰ τῶν αὐτῶ προσηκόντων... Εἶδες ὡς αὐτεξούσιον ἡμῶν τὴν φύσιν ὁ Λεσπότης ἐδημιούργησε; Πόθεν γάρ, εἰπέ μοι, ἐκεῖνοι μὲν πρὸς τὴν κακίαν ἔσπευδον καὶ τῇ τιμωρίᾳ ὑπευθίνους ἑαυτοὺς καθίστανον, οὗτος δὲ τὴν ἀρετὴν ἐλόμενος καὶ τὴν πρὸς ἐκείνους κοινωνίαν φηγόν, τῆς τιμωρίας πείραν οὐκ ἐλάμβανεν;

β) Πραγματικαὶ παρατηρήσεις : τῇ Παύλου φωνῇ· Α' Τιμ. στ', 15-16. — τῇ μεθέξει τοῦ ὄντως ὄντος (δηλαδὴ τοῦ Θεοῦ)· ἢ πρὸς τὸ θεῖον ὁμοίωσις· εἰς τὰς ἐκφράσεις ταύτας εἶναι ἐκδηλὸς ἡ μορφολογικὴ ἐπίδρασις τῆς πλατωνικῆς φιλοσοφίας.

95. Περικοπὴ ἐκ τοῦ ἔργου τοῦ Μ. Ἀθανασίου « περὶ παρθεσίας, ἢ τοῦ περὶ ἀσκήσεως » (Ἐ.Π. 28, 373).

Πραγματικαὶ παρατηρήσεις : δύο ὁδοί· ἡ περὶ τῶν δύο ὁδῶν διδασκαλία εἶναι γνωστὴ ἐκ τῆς ἀρχαιότητος καὶ ἐπαναλαμβάνεται συχνάκις. — θάνατος· πνευματικὸς θάνατος.

εις τὸ νὰ δώσῃ εὐσεβῆ (ὁρθὴν) ἀπάντησιν, ἐὰν ἀκολουθήσῃ τὴν φωνὴν τοῦ Παύλου καὶ εἴπῃ, ὅτι μακαριότης εἶναι ἐκεῖνο, ποῦ λέγεται κυρίως καὶ πρωτίστως ὡς μακάριον, δηλαδὴ ἡ (ὑπερβατικὴ) φύσις, ποῦ εἶναι πέραν καὶ ὑπεράνω τοῦ παντός· ὡς μακαριότης δὲ ἀνάμεσα εἰς τοὺς ἀνθρώπους διὰ τῆς συμμετοχῆς εἰς τὴν ζωὴν τοῦ ὄντως ὄντος (τοῦ πραγματικῶς ὑπάρχοντος) γίνεται καὶ ὀνομάζεται τρόπον τινὰ ἐκεῖνο, τὸ ὁποῖον εἶναι ἡ φύσις τοῦ Θεοῦ, εἰς τὴν ζωὴν τοῦ ὁποῖου συμμετέχομεν. Λοιπὸν προϋπόθεσις τῆς ἀνθρωπίνης μακαριότητος εἶναι ἡ ὁμοίωσις πρὸς τὸ θεῖον».

95. Μετάφρασις.

«Ἴδού, δύο δρόμοι ἐτέθησαν μπροστά σου, ἡ ζωὴ καὶ ὁ θάνατος· νὰ πορευέσαι, ὅπου θέλεις. Καὶ ἰδοὺ φωτιὰ καὶ νερό· ὅπου ἐὰν θέλῃς, ἀπλῶσε τὸ χέρι σου· ἀπὸ σέ ἐξαρτᾶται, ἐὰν θέλῃς νὰ ἀποκτήσῃς τὴν ζωὴν, καὶ ἀπὸ σέ ἐξαρτᾶται, ἐὰν θέλῃς νὰ ἀποκτήσῃς τὸν θάνατον. Ὁ θάνατος λοιπὸν εἶναι ἡ ζωὴ τοῦ (ἀμαρτωλοῦ) κόσμου, ἡ δὲ ζωὴ εἶναι ἡ (ἐν Θεῷ) δικαιοσύνη».

96. Μετάφρασις.

«Ὁ Νῶε παρουσίασε τὴν ὑψίστην ἀρετὴν, ὥστε νὰ ἐλύσῃ ἐπάνω εἰς τὸν ἑαυτὸν τοῦ τὴν εὐνοίαν τοῦ Θεοῦ, καί, ἐνῶ ὅλοι ἐγίναν ἐνοχοὶ πρὸς τιμωρίαν, αὐτὸς μόνον νὰ σωθῇ μαζί με τοὺς ἰδικούς του... Εἶδες πῶς ὁ Κύριος ἐδημιούργησεν αὐτεξούσιον τὸ γένος μας; Διότι, νὰ μοῦ ἐξηγήσῃς διατὶ ἐκεῖνοι μὲν ἔσπευδον πρὸς τὴν ἀμαρτίαν καὶ ἔκαναν τοὺς ἑαυτοὺς των ἐνόχους πρὸς τιμωρίαν, αὐτὸς δὲ ἀφοῦ ἐδιάλεξε τὴν ἀρετὴν καὶ ἀπέφυγε τὴν ἐπικοινωνίαν πρὸς ἐκείνους, δὲν ἐγνώριζε τὴν τιμωρίαν; Δὲν εἶναι φανερόν, ὅτι συνέβη αὐτό, διότι ὁ καθένας μετὰ τὴν ἰδικὴν του (ἐλευθέραν) ἀπόφασιν ἐκλέγει ἢ τὴν κακίαν ἢ

96. Περικοπὴ ἐκ τῆς κβ' ὀμιλίας Ἰωάννου τοῦ Χρυσοστόμου εἰς τὴν Γένεσιν ('Ε.Π. 53, 185 - 187). Ἐν τῇ ὀμιλίᾳ ταύτῃ ἐξυμνεῖται ὑπὸ τοῦ Χρυσοστόμου ὁ Νῶε.

Πραγματικαὶ παρατηρήσεις : Ὁ Χρυσόστομος τονίζει, ὅτι ὁ καταλογισμὸς τῶν πράξεων τοῦ ἀνθρώπου ἔχει ὡς προϋπόθεσιν τὴν ἐλευθέραν θέλησιν αὐτοῦ. — **ἀντιδόσεις :** αἱ ἀντιδόσεις δὲν εἶναι τὸ ἐλατῆριον τῆς ἀρετῆς, ἀλλὰ τὸ ἀναγκαῖον συνοδεῖον ἐπιφαινούμενον καὶ ὁ καρπὸς αὐτῆς.

Οὐκ εὐδηλον, ὅτι διὰ τὸ ἕκαστον οἰκείμ προαιρέσει ἢ τὴν κακίαν ἢ τὴν ἀρετὴν αἰρεῖσθαι ; Εἰ γὰρ μὴ τοῦτο ἦν, μὴδὲ ἐν τῇ φύσει τῇ ἡμετέρα τὰ τῆς ἐξουσίας ἔκειτο, οὔτε ἐκείνους κολάεσθαι ἔδει, οὔτε τούτους ἀμοιβὰς λαμβάνειν τῆς ἀρετῆς· ἀλλ' ἐπειδὴ ἐν τῇ προαιρέσει τῇ ἡμετέρα κατέλιπε μετὰ τὴν ἀνωθεν χάριν τὸ πῦν, διὰ τοῦτο καὶ τοῖς ἀμαρτάνουσι κολάσεις ἀπόκεινται καὶ τοῖς κατορθοῦσιν ἀντιδόσεις καὶ ἀμοιβαί ».

97. Η ΕΝΝΟΙΑ ΤΗΣ ΑΡΕΤΗΣ ΚΑΙ ΤΗΣ ΚΑΚΙΑΣ

(Μεγάλου Βασιλείου).

« Πασῶν τῶν δοθεισῶν ἡμῖν ἐντολῶν παρὰ Θεοῦ, τούτων καὶ τὰς δυνάμεις παρ' αὐτοῦ προειλήφαμεν... Καὶ διὰ τούτων τῶν δυνάμεων ὀρθῶς μὲν καὶ προσηκόντως ἐνεργοῦντες, τὸν κατ' ἀρετὴν εἰσεβῶς συμπληροῦμεν βίον· παρασθείροντες δὲ αὐτῶν τὴν ἐνέργειαν, πρὸς τὴν κακίαν ὑποφερόμεθα. Καὶ ἔστιν οὗτος κακίας ὄρος, ἡ πονηρὰ καὶ παρ' ἐντολῆν τοῦ Κυρίου χρῆσις τῶν ἐπ' ἀγαθῶ παρὰ τοῦ Θεοῦ δεδομένων ἡμῖν· ὡσπερ οὖν, τῆς παρὰ Θεοῦ ἐπιζητουμένης ἀρετῆς, ἡ ἐξ ἀγαθοῦ τοῦ συνειδότης κατ' ἐντολῆν τοῦ Κυρίου χρῆσις αὐτῶν ».

98. Η ΚΑΛΗ ἢ ΚΑΚΗ ΧΡΗΣΙΣ

ΤΩΝ ΔΙΑΦΟΡΩΝ ΑΓΑΘΩΝ ΚΑΙ ΑΞΙΩΝ

(Μαξίμου τοῦ Ὁμολογητοῦ).

« Τῶν εἰς χρῆσιν παρὰ Θεοῦ δοθέντων ἡμῖν πραγμάτων, τὰ μὲν ἐν τῇ ψυχῇ, τὰ δὲ ἐν τῷ σώματι, τὰ δὲ περὶ τὸ σῶμα εὐρίσκεται· οἶον, ἐν μὲν τῇ ψυχῇ, αἱ δυνάμεις αὐτῆς, ἐν δὲ τῷ σώματι τὰ αἰσθητήρια καὶ τὰ λοιπὰ μέλη, περὶ δὲ τὸ σῶμα βρώματα, κτήματα καὶ τὰ ἕξῃς. Τὸ οὖν εὐδ' αὐτοῖς χρῆσασθαι ἢ κακῶς ἢ τοῖς περὶ ταῦτα συμβεβηκόσιν ».

97. Περικοπή ἐκ τοῦ ἔργου τοῦ Μ. Βασιλείου « Ὅροι κατὰ Πλάτων » (β' ἀπόκρισις) (Ἐ.Π. 31, 909).

Πραγματικαὶ παρατηρήσεις : Κατὰ τὸν Μ. Βασίλειον ἡ ἀρετὴ δὲν σημαίνει ἀρνησιν τῶν διαφόρων ἀγαθῶν, ἀλλὰ καλὴν χρῆσιν αὐτῶν· ἀντιθέτως κακία δὲν εἶναι τὸ ὅτι δεχόμεθα τὰ διάφορα ἀγαθὰ, τὰ ὅποια ἔχουν δοθῆ ὑπὸ τοῦ Θεοῦ, ἀλλὰ τὸ ὅτι κάνομεν κακὴν χρῆσιν αὐτῶν.

98. Περικοπή ἀπὸ τὰ «Κεφάλαια περὶ ἀγάπης» Μαξίμου τοῦ Ὁμολογητοῦ (Ἐ.Π. 90, 1008 καὶ 1017).

Πραγματικαὶ παρατηρήσεις : Καὶ κατὰ τὸν Μάξιμον τὸν ὁμολογητήν.

τὴν ἀρετὴν; Διότι ἐὰν δὲν συνέβαινε αὐτὸ καὶ δὲν ὑπῆρχεν εἰς τὴν φύσιν μας ἡ ἐξουσία τῆς ἐλευθέρου ἐκλογῆς, οὔτε ἐκεῖνοι ἔπρεπε νὰ τιμωρῶνται, οὔτε οὗτοι νὰ λαμβάνουν τὰς ἀμοιβὰς τῆς ἀρετῆς· ἀλλ' ἐπειδὴ (ὁ Θεὸς) μετὰ τὴν χάριν, ποὺ ἔρχεται ἄνωθεν, ἄφησε τὸ κάθε τι εἰς τὴν ἰδικὴν μας ἐλευθέρου ἀπόφασιν, διὰ τοῦτο καὶ εἰς μὲν τοὺς ἀμαρτάνοντας ἐπιφυλάσσονται τιμωραὶ, εἰς ἐκείνους δέ, ποὺ κατορθώνουν τὴν ἀρετὴν, ἀνταλλάγματα καὶ ἀμοιβαί.

97. Μετάφρασις.

«Ἐχομεν λάβει ἐκ τῶν προτέρων ἀπὸ τὸν Θεὸν τὰς δυνάμεις πρὸς πραγματοποιήσιν ὅλων τῶν ἐντολῶν, αἱ ὑποῖαι ἐδόθησαν εἰς ἡμᾶς ἀπὸ αὐτόν... Καὶ μὲ τὰς δυνάμεις αὐτάς, ὅταν μὲν ἐνεργῶμεν ὀρθῶς καὶ μὲ τὸν ἀρμόζοντα τρόπον, ἐπιτυγχάνομεν πλήρως μὲ εὐσέβειαν τὴν ἐνάρετον ζωὴν· ὅταν δὲ κάνομεν κακὴν χρῆσιν τῆς ἐνεργείας αὐτῶν, παρասυρόμεθα πρὸς τὴν ἀμαρτίαν. Καὶ αὐτὸ εἶναι τὸ σύνορον (τὸ ὄρισημον) τῆς κακίας, δηλ. ἡ κακὴ καὶ ἀντίθετα πρὸς τὴν ἐντολὴν τοῦ Κυρίου χρῆσις ἐκείνων, τὰ ὑποῖα ἔχουν δοθῆ ἀπὸ τὸν Θεὸν εἰς ἡμᾶς πρὸς ἐπιτέλειαν τοῦ (ἠθικῶς) ἀγαθοῦ· ὅπως ἐξ ἄλλου τὸ σύνορον (ὄρισημον) τῆς ἀρετῆς, τὴν ὑποῖαν ζητεῖ ὁ Θεός, εἶναι ἡ σύμφωνα μὲ τὴν ἐντολὴν τοῦ Κυρίου χρῆσις αὐτῶν ἀπὸ ἀγαθῶν συνειδησιν».

98. Μετάφρασις.

«Ἀπὸ τὰ πράγματα, ποὺ ἔδωκεν εἰς ἡμᾶς ὁ Θεὸς πρὸς χρῆσιν, ἄλλα μὲν εὐρίσκονται μέσα εἰς τὴν ψυχὴν, ἄλλα δὲ εἰς τὸ σῶμα καὶ ἄλλα γύρω ἀπὸ τὸ σῶμα· π.χ. μέσα εἰς τὴν ψυχὴν εὐρίσκονται αἱ δυνάμεις αὐτῆς, εἰς τὸ σῶμα δὲ τὰ αἰσθητήρια ὄργανα καὶ τὰ λοιπὰ μέλη, γύρω δὲ ἀπὸ τὸ σῶμα αἱ τροφαί, τὰ κτήματα καὶ τὰ λοιπά. Τὸ νὰ χρησιμοποιήσωμεν λοιπὸν καλῶς ἢ κακῶς αὐτὰ ἢ καὶ ἕσα συμβαίνουν γύρω ἀπὸ αὐτὰ καθιστᾷ ἡμᾶς ἐναρέτους ἢ φαύλους... Ἀπὸ αὐτὰ ἄλλα μὲν θεωροῦνται ἀπὸ τοὺς ἀνθρώπους ὡς καλά, ἄλλα δὲ ὡς κακά, ἐνῶ κανένα ἀπὸ αὐτὰ δὲν εἶναι κακὸν ἕνεκ ἰδικῆς του αἰτίας· ἀναλόγως δὲ πρὸς τὴν

ἢ καλὴ ἢ κακὴ χρῆσις τῶν πνευματικῶν ἢ σωματικῶν ἀγαθῶν καὶ ἀξιών καθιστᾷ ἡμᾶς ἐναρέτους ἢ φαύλους. Ἐπομένως πρέπει νὰ ἔχομεν ἐναντι τῶν ἀγαθῶν στάσιν σύμμετρον πρὸς τὴν ἀντικειμενικὴν ἱεραρχικὴν κλίμακα καὶ διαβάθμισιν αὐτῶν καὶ ὄχι νὰ θεωροῦμεν τὸ κατώτερον αὐτῶν ὡς ἀνώτερον ἢ τὸ ἀνώτερον ὡς κατώτερον.

ἢ ἐναρέτους ἢ φαύλους ἡμᾶς ἀποφαίνει... Τούτων δὲ τὰ μὲν καλὰ, τὰ δὲ κακὰ τοῖς ἀνθρώποις νομίζεται, οὐδὲν αὐτῶν κακὸν ὄν τῷ ἰδίῳ λόγῳ· κατὰ δὲ τὴν χρῆσιν, εἴτε κακὰ κυρίως, εἴτε ἀγαθὰ εὐρίσκεται. Καλὴ ἢ γνῶσις τῇ φύσει ὁμοίως δὲ καὶ ὑγίεια· ἀλλὰ τὰναντία τοὺς πολλοὺς ἤπερ ταῦτα ὄνῃσε. Τοῖς γὰρ φαύλοις οὐκ εἰς καλὸν ἢ γνῶσις συμβαίνει, εἰ καὶ τῇ φύσει, ὡς εἴρηται, ἐστὶ καλή· ὁμοίως δὲ οὐδὲ ὑγίεια, οὐδὲ πλοῦτος, οὐδὲ χαρὰ. Οὐ γὰρ συμφερόντως τούτοις κέχρηται. Ἄρα οὖν τὰναντία τοῖσι συμφέρει. Οὐκοῦν οὐδὲ ἐκεῖνα κακὰ τῷ ἰδίῳ λόγῳ τυγχάνει, εἰ καὶ δοκεῖ κακὰ εἶναι...

Οὐ τὰ βρώματα κακὰ, ἀλλ' ἡ γαστριμαργία· οὐδὲ τὰ χρήματα, ἀλλ' ἡ φιλαργυρία· οὐδὲ ἡ δόξα, ἀλλ' ἡ κενοδοξία. Εἰ δὲ τοῦτο, οὐδὲν ἐν τοῖς οὐσι κακόν, εἰ μὴ ἡ παράχρησις ».

99. Η ΑΛΛΗΛΕΞΑΡΤΗΣΙΣ ΤΩΝ ΑΡΕΤΩΝ ἢ ΤΩΝ ΚΑΚΙΩΝ

(Μακαρίου τοῦ Αἰγυπτίου;).

« Τοῦτο γινώσκετε, ἀγαπητοί, ὅτι ἀλλήλων ἐκδέδενται πᾶσαι αἱ ἀρεταί. Ὡσπερὶ γάρ τις πνευματικὴ ἄλλυσις, μία τῆς μιᾶς ἤρτηνται ἢ εὐχὴ ἀπὸ τῆς ἀγάπης, ἢ ἀγάπη ἀπὸ τῆς χαρᾶς, ἢ χαρὰ ἀπὸ τῆς πραότητος, ἢ πραότης ἀπὸ τῆς ταπεινώσεως, ἢ ταπεινώσις ἀπὸ τῆς διακονίας, ἢ διακονία ἀπὸ τῆς ἐλπίδος, ἢ ἐλπίς ἀπὸ τῆς πίστεως, ἢ πίστις ἀπὸ τῆς ὑπακοῆς, ἢ ὑπακοή ἀπὸ τῆς ἀπλότητος. Ὡσπερ καὶ τὸ ἐναντίον μέρος ἐν ἀφ' ἐνὸς τὰ κακὰ ἐκδέδενται· τὸ μῖσος ἀπὸ τοῦ θυμοῦ, ὁ θυμὸς ἀπὸ τῆς ὑπερηφανίας, ἢ ὑπερηφανία ἀπὸ τῆς κενοδοξίας, ἢ κενοδοξία ἀπὸ τῆς ἀπιστίας, ἢ ἀπιστία ἀπὸ τῆς σκληροκαρδίας, ἢ σκληροκαρδία ἀπὸ τῆς ἀμελείας, ἢ ἀμέλεια ἀπὸ τῆς χαννώσεως, ἢ χαννώσις ἀπὸ τῆς ἀκηδίας, ἢ ἀκηδία ἀπὸ τῆς ἀνυπομονησίας, ἢ ἀνυπομονησία ἀπὸ τῆς φιληδονίας· καὶ τὰ λοιπὰ μέλη τῆς κακίας ἀλλήλων εἰσὶν ἐκκερεμάμενα· οὕτω κἂν τῷ ἀγαθῷ μέρει ἀλλήλων εἰσὶν ἐκκερεμάμεναι αἱ ἀρεταὶ καὶ ἀτηρημέναι. Κεφάλαιον δὲ πάσης σπουδῆς ἀγαθῆς καὶ κορυφαῖον τῶν κατορθωμάτων ἐστὶ τὸ προσκαρτερεῖν τῇ εὐχῇ, ἀφ' ἧς

99. Περικοπή ἐκ τῆς τεσσαρακοστῆς ὁμιλίας, ἣτις ἀποδίδεται εἰς τὸν Μακάριον τὸν Αἰγύπτιον ('Ε.Π. 34, 764). Ἡ γνησιότης τῶν εἰς τὸν Μακάριον ἀποδιδόμενων ἐπιστολῶν ἀμφισβητεῖται ὑπὸ πολλῶν, ἀλλὰ τοῦτο δὲν ἀφρεῖ τὸ βαθυστόχαστον τοῦ περιεχομένου αὐτῶν.

Πραγματικαὶ παρατηρήσεις : Ἡ περικοπὴ μὲ ἀρίστην ψυχολογικὴν ἐμβάθυνσιν ὑποδεικνύει τὴν ἀλληλεξάρτησιν τῶν διαφόρων ἀρετῶν ἢ κακί-

χρήσιν (αὐτῶν), θεωροῦνται εἴτε κυρίως κακὰ εἴτε ἀγαθὰ. Ἡ γνῶσις ἐκ φύσεως εἶναι καλή· ὁμοίως δὲ καὶ ἡ ὑγεία· ἀλλὰ τοὺς πολλοὺς ὠφέλησαν (μᾶλλον) τὰ ἀντίθετα παρὰ αὐτά. Διότι διὰ τοὺς φαύλους δὲν ἀποβαίνει ἡ γνῶσις εἰς καλόν, ἂν καὶ ἐκ φύσεως, ὡς ἔχει λεχθῆ, εἶναι καλή· ὁμοίως οὔτε ἡ ὑγεία, οὔτε ὁ πλοῦτος, οὔτε ἡ χαρὰ. Διότι δὲν χρησιμοποιοῦν αὐτὰ κατὰ τὸν συμφέροντα τρόπον. Ἄρα λοιπὸν εἰς αὐτοὺς εἶναι συμφέροντα τὰ ἀντίθετα. Λοιπὸν οὔτε καὶ ἐκεῖνα τυχαίνει νὰ εἶναι κακὰ ἀπὸ ἰδικῆν των αἰτίαν, ἂν καὶ φαίνονται, ὅτι εἶναι κακά...

Δὲν εἶναι αἱ τροφαὶ τὸ κακόν, ἀλλ' ἡ γαστριμαργία· οὔτε τὰ χρήματα, ἀλλ' ἡ φιλαργυρία· οὔτε ἡ δόξα, ἀλλ' ἡ ματαιοδοξία. Ἐὰν αὐτὸ εἶναι ἀληθές, τότε κανένα κακόν δὲν ὑπάρχει ἀνάμεσα εἰς τὰ διάφορα (μὴ λογικὰ) ὄντα παρὰ μόνον ἢ (ὑπὸ τῶν λογικῶν ὄντων) κακῆ χρήσις αὐτῶν».

99. Μετάφρασις.

«Τοῦτο νὰ γνωρίζετε, ἀγαπητοί, ὅτι ὅλαι αἱ ἀρεταὶ εἶναι δεμέναι μεταξὺ των. Ὡς ἐὰν εἶναι κάποια πνευματικὴ ἀλυσίδα, ἐξαρτῶνται ἢ μία ἀπὸ τὴν ἄλλην· ἢ προσευχὴ ἀπὸ τὴν ἀγάπην, ἢ ἀγάπη ἀπὸ τὴν χαρὰν, ἢ χαρὰ ἀπὸ τὴν πραύτητα, ἢ πραύτης ἀπὸ τὴν ταπεινωσιν, ἢ ταπεινωσις ἀπὸ τὴν διακονίαν (πρόθυμον ὑπηρεσίαν καὶ ἐκδήλωσιν ἀγάπης), ἢ διακονία ἀπὸ τὴν ἐλπίδα, ἢ ἐλπίς ἀπὸ τὴν πίστιν, ἢ πίστις ἀπὸ τὴν ὑπακοήν, ἢ ὑπακοὴ ἀπὸ τὴν ἀπλότητα. Καὶ ἀντιθέτως τὰ κακὰ εἶναι δεμένα τὸ καθένα ἀπὸ ἓνα ἄλλο· τὸ μῖσος ἀπὸ τὸν θυμόν, ὁ θυμὸς ἀπὸ τὴν ἀλαζονείαν, ἢ ἀλαζονεία ἀπὸ τὴν ματαιοδοξίαν, ἢ ματαιοδοξία ἀπὸ τὴν ἀπιστίαν, ἢ ἀπιστία ἀπὸ τὴν σκληροκαρδίαν, ἢ σκληροκαρδία ἀπὸ τὴν ἀμέλειαν, ἢ ἀμέλεια ἀπὸ τὴν πνευματικὴν νωθρότητα, ἢ νωθρότης ἀπὸ τὴν ἀδράνεια, ἢ ἀδράνεια ἀπὸ τὴν ἔλλειψιν ὑπομονῆς, ἢ ἔλλειψις ὑπομονῆς ἀπὸ τὴν φιληδονίαν· καὶ τὰ ὑπόλοιπα μέλη (εἰς τὸν ὄργανισμὸν) τῆς ἀμαρτίας εἶναι κρεμασμένα τὸ ἓνα ἀπὸ τὸ ἄλλο· τοιοῦτοτρόπως καὶ εἰς τὴν πλευρὰν τοῦ ἀγαθοῦ αἱ ἀρεταὶ εἶναι κρεμασμένοι καὶ ἐξαρτῶνται ἢ μία ἀπὸ τὴν ἄλλην. Ἡ κορωνὶς δὲ κάθε καλῆς προθυμίας καὶ τὸ κορύφωμα τῶν κατορθωμάτων εἶναι νὰ ἐπιμένωμεν με καρτερίαν εἰς τὴν προσευχὴν, ἀπὸ τὴν ὅποιαν ἤμποροῦμεν ἀπὸ ἡμέρας εἰς ἡμέραν νὰ ἀποκτῶμεν καὶ

ὦν. Πρβλ. τοὺς λόγους: « Ὅστις... πταισῆ ἐν ἐνί, γέγονε πάντων ἔνοχος » (Ίακ. β', 10). — χάριν τῆς τοῦ Πνεύματος ἁγία ἱκτικῆς τελειότητος ὑποδέχεται· ἢ ἐν ἀγίῳ Πνεύματι ζωὴ τῆς προσευχῆς εἶναι· τὸ φυτῶριον τῶν ἀρετῶν.

καὶ τὰς λοιπὰς ἀρετὰς διὰ τῆς παρὰ Θεοῦ αἰτήσεως ὁσημέραι προσκταῖσθαι δυνάμεθα... Ὁ γὰρ ἑαυτὸν ὁσημέραι τῇ προσευχῇ προσκαρτερεῖν ἀναγκάζων, εἰς ἔρωτα θεῖον καὶ πόθον ἐμπυρον ὑπὸ τῆς πνευματικῆς ἀγάπης ἐκκαλεῖται πρὸς Θεὸν καὶ τὴν χάριν τῆς τοῦ Πνεύματος ἁγιαστικῆς τελειότητος ὑποδέχεται ».

100. Η ΑΡΕΤΗ ΚΑΘΙΣΤΑ ΤΗΝ ΖΩΗΝ ΕΥΚΟΛΩΤΕΡΑΝ ΚΑΙ ΦΕΡΕΙ ΑΓΑΛΛΙΑΣΙΝ

(Ἰσιδώρου τοῦ Πηλουσιώτου).

« Ἡ ἀρετὴ τῷ γε ἀκριβῶς σκοπούμενῳ εὐκολωτέρα πολλῶ τῆς κακίας ἐστίν· εἰ δέ τις ἀπιστεῖ, μὴ θορυβεῖτω, ἀλλὰ ἀναμενεῖτω τὴν ἀπίδειξιν, πάσης προλήψεως καὶ φιλονικίας καθαρὸν ἑαυτὸν διατηρῶν. Τὸ μὲν οὖν θεῖαν αὐτὴν εἶναι καὶ περπωδεστάτην καὶ τῇ φύσει ἀρμοδιωτάτην καὶ κόσμον καὶ ἐγκαλλόπισμα τῶν ἀσκούτων, ὡς πᾶσιν ὁμολογημένον παρήσω, ἐπὶ δὲ τὸ ἀμφιβαλλόμενον ἦξω. Τὶ οὖν ἐστὶν εὐκολώτερον, εἰπέ μοι· τὸ μυρίους ἀνιχνεύειν θησαυροὺς ἢ τὸ τοῖς οὐδὲν ἀρκεῖσθαι; τὸ νύκτωρ καὶ μεθ' ἡμέραν αἰσχροὺς κέρδη καὶ τόκους ἀνελευθέρους ἀριθμεῖν, ἢ τὸ τὴν αὐτάρκειαν ἀσπάξασθαι; καὶ φιλεῖν τὸ πάντας ἀδικεῖν ἢ τὸ τοῖς δεομένοις ἐπικουρεῖν; τὸ νοσεῖν τὸν ἀνήκεστον τῆς φιλοχρηματίας ἔρωτα ἢ τὸ ἐκτὸς εἶναι τῆς τοιαύτης μανίας; τὸ δόλους ράπτειν ἢ τὸ ἀδόλως προσφέρεισθαι; τὸ δικαστηρίοις ἐνοχλεῖν ἢ τὸ τὰς ἡσυχίας ἄρειν; τὸ ἀρπάζειν τὰ μὴ προσήκοντα ἢ καὶ τὰ τὰ οἰκεῖα διανέμειν; τὸ πράγμασι καὶ ἐγκλήμασι ἐγκαλινθεῖσθαι ἢ τὸ πραγμάτων ἀτηλλάχθαι καὶ φόβων; τὸ περὶ πολλῶν καὶ ἀνηνύτων φροντίδων μεριμνᾶν ἢ τὸ μίαν ἔχειν φροντίδα, πῶς τῆς ἀρετῆς μὴ ἐκπέσῃ; τὸ θαλαττεύειν καὶ ναυαγίους περιπίπτειν ἢ τὸ ἐν λιμένι καθῆσθαι καὶ τὰ τῶν ἄλλων ἐπισκοπεῖν ναυάγια; Ἐγὼ μὲν οὖν τὴν εὐκολίαν ἐβουλήθην δεῖξαι τῆς ἀρετῆς, καὶ τὴν δυσκολίαν τῆς κακίας· ὁ δὲ λόγος προῖόν τι πεποίηκε, τῇ μὲν ἀρετῇ καὶ τὴν εὐφροσύνην, τῇ δὲ κακίᾳ καὶ τὴν ἀηδίαν ἐπομένην συναποδείξας ».

100. Περικοπή ἐκ τῆς σμ' ἐπιστολῆς Ἰσιδώρου τοῦ Πηλουσιώτου (Ε.Π. 78).

α) Λεξιλογικά καὶ συντακτικά : ἀνήκεστος = ἀνιάτος, ἀθεράπευτος. — ἐγκαλινθέομαι-οὔμαι = κυλλομαι ἐντός. — ἀνήνυτος = ἀκατόρθωτος' ἀτελείωτος, ἀτελεύτητος.

β) Πραγματικαὶ παρατηρήσεις : Ὁ Ἰσιδωρος μὲ σχήματα ἐρωτήσεως καὶ μὲ ρητορικὰς ὑπερβολὰς διεγείρει τὴν προσοχὴν καὶ παρουσιάζει πειστικῶς τὴν ἀλήθειαν, ὅτι ἡ ἀρετὴ φέρει ἀγαλλίασιν, ἐνῶ ἡ ἀμαρτία εἶναι εἰς τὴν πραγματικότητα ἀηδής.

τάς ὑπολοίπους ἀρετάς, ζητοῦντες αὐτάς ἀπὸ τὸν Θεόν... Διότι ὅποιος ἀναγκάζει καθημερινὰ τὸν ἑαυτόν του νὰ ἐπιμένῃ μὲ καρτερίαν εἰς τὴν προσευχὴν, κατακαίεται ἀπὸ τὴν πνευματικὴν ἀγάπην πρὸς τὸν Θεὸν εἰς ἓνα θεῖον ἔρωτα καὶ πυρακτωμένον πόθον καὶ ὑποδέχεται τὴν χάριν τῆς ἀγιαστικῆς τελειότητος τοῦ (ἀγίου) Πνεύματος».

100. Μετάφρασις.

«Ἡ ἀρετὴ, βεβαίως δι' ἐκεῖνον πού ἐξετάζει ἀκριβῶς, εἶναι κατὰ πολὺ εὐκολωτέρα τῆς ἀμαρτίας· εἰς δὲ κανεὶς δὲν τὸ πιστεῦν, ἄς μὴ δημιουργῆ θόρυβον (ἀνησυχίαν), ἀλλ' ἄς περιμένῃ τὴν ἀπόδειξιν, ἀποῦ διατηρῆ τὸν ἑαυτόν του καθαρὸν ἀπὸ κάθε προκατάληψιν καὶ ἐριστικὴν διάθεσιν. Τὸ ὅτι μὲν βεβαίως αὐτὴ (ἡ ἀρετὴ) εἶναι θεία καὶ πάρα πολὺ πρέπουσα καὶ πάρα πολὺ ἀρμόζουσα εἰς τὴν (ἀνθρωπίνην) φύσιν καὶ στολισμὸς καὶ ἐγκαλλώπισμα αὐτῶν, οἱ ὅποιοι τὴν ἀσκοῦν (δηλ. ἔχουν τὴν σταθερὰν συνήθειαν νὰ τὴν ἐκτελοῦν), θὰ τὸ παραλείψω, διότι εἶναι ἀπὸ ὅλους παραδεκτόν, θὰ εἴθω δὲ εἰς τὰ ἀμφισβητούμενα. Νὰ μοῦ εἴπῃς, τί εἶναι εὐκολώτερον· τὸ νὰ ἀναζητῆ κανεὶς (μὲ πλεονεξίαν) τὰ ἔχνη ἀνακριθιμῶτων θησαυρῶν ἢ νὰ ἀρκῆται εἰς τὰ ὑπάρχοντα; τὸ νὰ μετρή κανεὶς τὴν νύκτα καὶ ὕστερα ἀπὸ τὴν ἡμέραν αἰσχρὰ κέρδη καὶ τόκους, οἱ ὅποιοι σκλαβώνουν, ἢ νὰ ὑποδέχεται μὲ χαρὰν τὴν ὀλιγάκειαν; καὶ τὸ νὰ ἔχη τὴν τάσιν νὰ ἀδικῆ ὅλους ἢ τὸ νὰ βοηθῆ τοὺς ἔχοντας ἀνάγκην; τὸ νὰ εἶναι ἄρρωστος ἀπὸ τὸν ἀνίατον ἔρωτα τῆς φιλοχρηματίας ἢ τὸ νὰ εἶναι ἐλεύθερος ἀπὸ τὴν μανίαν αὐτὴν; τὸ νὰ ἐπινοῆ δολίαν ἐνεργείαν ἢ τὸ νὰ συμπεριφέρεται χωρὶς δολίαν διάθεσιν; τὸ νὰ εἶναι ὑψηλὸς εἰς τὰ δικαστήρια ἢ τὸ νὰ ζῆ ἡσυχία; τὸ νὰ ἀρπάξῃ ἐκεῖνα, πού δὲν πρέπει, ἢ τὸ νὰ διανέμῃ (μὲ τὴν ἐλεημοσύνην) καὶ τὰ ἰδικά του; τὸ νὰ κυλιέται κανεὶς εἰς ἐνοχλητικὰς ὑποθέσεις καὶ ἐνόχους ἐνεργείας ἢ τὸ νὰ ἔχη ἀπαλλαγῆ ἀπὸ τὰς ὑποθέσεις αὐτάς καὶ τοὺς φόβους; τὸ νὰ ἔχη ἀγωνιώδη μέριμναν διὰ πολλὰς καὶ ἀτελειώτους φροντίδας ἢ τὸ νὰ ἔχη μίαν φροντίδα, δηλαδή τὸ πῶς νὰ μὴ παρεκκλίνῃ ἀπὸ τὴν ἀρετὴν; τὸ νὰ θαλασσοδέρνεται καὶ νὰ πέφτῃ εἰς ναυάγια ἢ τὸ νὰ εὐρίσκεται εἰς τὸ λιμάνι καὶ νὰ παρατηρῆ τὰ ναυάγια τῶν ἄλλων; Ἐγὼ μὲν λοιπὸν ἠθέλησα νὰ δείξω τὴν εὐκολίαν τῆς ἀρετῆς καὶ τὴν δυσκολίαν τῆς κακίας· ἀλλ' ὁ λόγος προχωρῶν ἔχει ἐπιτύχει κάτι μεγαλύτερον, διότι ἀπέδειξε συγχρόνως ὅτι εἰς τὴν ἀρετὴν μὲν ἀκολουθεῖ καὶ ἡ ψυχικὴ ἀγαλλίασις, εἰς δὲ τὴν ἀμαρτίαν καὶ ἡ ἀηδία».

101. «ΚΑΛΟΝ ΘΕΩΡΙΑ ΚΑΙ ΚΑΛΟΝ ΠΡΑΞΙΣ»

(Γρηγορίου τοῦ Ναζιανζηνοῦ).

« Καλὸν θεωρία καὶ καλὸν πράξις· ἡ μὲν, ἐντεῦθεν ἐπανιστάσα καὶ εἰς τὰ ἅγια τῶν ἁγίων χωροῦσα καὶ τὸν νοῦν ἡμῶν πρὸς τὸ συγγενὲς ἐπανάγουσα· ἡ δέ, Χριστὸν ὑποδεχομένη καὶ θεραπεύουσα καὶ τοῖς ἔργοις τὸ φίλτρον ἐλέγχουσα ».

102. «ΠΡΑΞΙΣ ΘΕΩΡΙΑΣ ΕΠΙΒΑΣΙΣ»

(Γρηγορίου τοῦ Ναζιανζηνοῦ).

« Εἰς δύο γὰρ ταῦτα διηρημένης πάσης φιλοσοφίας, θεωρίαν τε λέγω καὶ πράξιν, καὶ τῆς μὲν ὑψηλοτέρας οὔσης, δυστεκμάρτου δέ, τῆς δὲ ταπεινοτέρας, χρησιμοτέρας δέ, ἡμῖν ἀμφοτέρω δι' ἀλλήλων εὐδοκιμεῖ· καὶ γὰρ θεωρίαν συνέκδημον πρὸς τὰ ἐκεῖθεν ποιούμεθα, καὶ πράξιν θεωρίας ἐπίβασιν· οὐδὲ γὰρ οἷόν τε εἶναι σοφίας μετέχειν μὴ σοφῶς ἀναστραφέντας ».

103. ΜΙΜΗΣΙΣ ΤΗΣ ΘΕΙΑΣ ΦΥΣΕΩΣ

(Γρηγορίου Νύσσης).

« Εἰ τοίνυν τὸ μὲν ὄνομά τις τοῦ Χριστοῦ ὑποδύοιτο, ὅσα δὲ τῷ ὀνόματι τούτῳ συνθεορεῖται, μὴ δεικνύοι τῷ βίῳ, καταφεύδεται τοῦ ὀνόματος ὁ τοιοῦτος, κατὰ τὸ ὑπόδειγμα, προσωπεῖον ἄψυχον ἀνθρωπίνῳ χαρακτήρι μεμορφωμένον περιθεῖς τῷ πιθήκῳ. Οὔτε γὰρ τὸν Χριστὸν ἔστι μὴ δικαιοσύνην εἶναι καὶ καθαρότητα, καὶ ἀλήθειαν καὶ κακοῦ παντός ἀλλοτρίωσιν, οὔτε χριστιανὸν ἔστιν εἶναι (τὸν γε ἀληθῶς χριστιανόν), μὴ κἀκείνων τῶν ὀνομάτων τὴν κοινωνίαν ἐν ἑαυτῷ

---

101. Περικοπή ἐκ τοῦ 15' λόγου Γρηγορίου τοῦ Θεολόγου « περὶ φιλοπτωχίας » ('Ε.Π. 35, 864).

102. Περικοπή ἐκ τοῦ πρώτου στηλιτευτικοῦ λόγου Γρηγορίου τοῦ Θεολόγου ἐναντίον τοῦ Ἰουλιανοῦ ('Ε.Π. 35, 649 - 652).

α) Λεξιλογικά καὶ συντακτικά : δυστέκμαρτος = ἐκεῖνος, τὸν ὅποιον δύσκολα ἡμπορεῖ κανεὶς νὰ διευκρινίσῃ, δυσκολονόητος. — συνέκδημος = συναπόδημος, συντάξιδιδώτης, σύντροφος. — ἐπίβασις = διάβασις· πέρασμα· βᾶθρον, σκάλα.

101. Μετάφρασις.

«Ὁραία εἶναι ἡ θεωρία καὶ ὠραία ἡ πράξις· ἡ μὲν μία, διότι ὑψώνεται ὑπεράνω τῶν ἐγκοσμίων καὶ προχωρεῖ εἰς τὰ ἅγια τῶν ἁγίων καὶ ἐπαναφέρει τὸν νοῦν μας πρὸς τὸ συγγ. νὸς (τὸν Θεόν)· ἡ δὲ ἄλλη, διότι ὑποδέχεται τὸν Χριστὸν καὶ τὸν ὑπηρετεῖ καὶ μὲ τὰ ἔργα ἀποδεικνύει τὴν ἀγάπην (πρὸς αὐτόν)».

102. Μετάφρασις.

«Ἐπειδὴ κάθε φιλοσοφία εἶναι βεβαίως διηρημένη εἰς τὰ δύο αὐτά, δηλαδή καὶ εἰς τὴν θεωρίαν καὶ εἰς τὴν πράξιν, καὶ (ἐκ τούτων) ἡ μὲν πρώτη εἶναι ὑψηλότερα, ἀλλὰ δυσκολονόητος, ἡ δὲ δευτέρα εὐρίσκεται χαμηλότερα, ἀλλ' εἶναι πλέον χρήσιμος, (δι' αὐτὴ) καὶ τὰ δύο ἀλληλοβοηθούμενα φέρουν καλὰ εἰς ἡμᾶς τοὺς Χριστιανούς· διότι καὶ τὴν θεωρίαν κάνομεν σύντροφον εἰς τὴν πορείαν μας πρὸς τὰ εὐρισκόμενα ἐκεῖ (πέραν τοῦ κόσμου τούτου) καὶ τὴν πράξιν βάθρον (ἢ σκάλκην) τῆς θεωρίας· διότι οὔτε εἶναι δυνατὸν νὰ συμμετέχουν εἰς τὴν σοφίαν ἐκεῖνοι, ποὺ δὲν συμπεριεφέρθησαν (ἔζησαν) μὲ σοφίαν».

103. Μετάφρασις.

«Ἐὰν λοιπὸν κανεὶς παρουσιάζεται νὰ φορῆ σὰν προσωπεῖον τὸ ὄνομα τοῦ Χριστοῦ, ἀλλὰ δὲν δεικνύη εἰς τὴν ζωὴν του ὅσα παρατηροῦνται μαζί (συνυπάρχουν) μὲ τὸ ὄνομα αὐτό, (αὐτὸς) δημιουργεῖ ψευδῆ ἐντύπωσιν διὰ τὸ ὄνομα αὐτό, διότι, σύμφωνα μὲ τὸ (χρησιμοποιηθὲν) παράδειγμα, ἐφόρῃσε τρόπον τινὰ εἰς τὸν πίθηκον μίαν μάσκαν κατασκευασμένην μὲ ἀνθρωπίνην μορφήν. Διότι οὔτε ἔμπορεῖ νὰ μὴ εἶναι ὁ Χριστὸς δικαιοσύνη καὶ ἠθικὴ καθαρότης καὶ ἀλήθεια καὶ ἀποξένωσις ἀπὸ κάθε κακίαν, οὔτε εἶναι δυνατὸν ὁ Χριστιανὸς (βεβαίως ὁ ἀληθὴς Χριστιανὸς) νὰ μὴ παρουσιάζη εἰς τὸν ἑαυτὸν του τὴν ἐνεργὸν συμ-

β) **Πραγματικαὶ παρατηρήσεις** : Ἡ ἠθικὴ ζωὴ προϋποθέτει ἀρμονίαν θεωρητικῆς πίστεως καὶ πράξεως, ὡς καὶ ἐνσυνείδητον ἐκλογὴν τοῦ ἀγαθοῦ. — **σοφίας**· ἐννοεῖται ἡ κατὰ Θεὸν σοφία.

103. Περικοπή ἐκ τοῦ ἔργου τοῦ Γρηγορίου Νύσσης «Τὶ τῶν Χριστιανῶν ὄνομα ἢ ἐπάγγελμα» ('Ε.Π. 46, 244).

Πραγματικαὶ παρατηρήσεις : Ἡ περικοπὴ τονίζει, ὅτι ἡ ζωὴ μας πρέπει νὰ εἶναι ἀνάλογος πρὸς τὸ ὄνομα ἡμῶν ὡς Χριστιανῶν.

δεικνύοντα. Οὐκοῦν, ὡς ἂν τις ὄρα τοῦ Χριστιανισμοῦ τὴν διάνοιαν ἐμμηρεύσειεν, οὕτως ἐροῦμεν, ὅτι Χριστιανισμὸς ἐστὶ τῆς θείας φύσεως μίμησις ».

104. ΑΡΜΟΝΙΑ ΛΟΓΩΝ ΚΑΙ ΕΡΓΩΝ ΚΑΙ ΕΜΠΕΙΡΙΑΣ

(Μακαρίου τοῦ Αἰγυπτίου;).

« Ἄλλο ἐστὶ τὸ περὶ ἄρτον διηγῆσασθαι καὶ τραπέζης καὶ ἄλλο ἐστὶ φαγεῖν καὶ λαβεῖν τὸν νόστον τοῦ ἄρτου καὶ ἐνδυναμωθῆναι ὅλα τὰ μέλη. Ἄλλο ἐστὶν εἰπεῖν περὶ ποτοῦ ἡδυτάτου λόγοις καὶ ἄλλο ἐστὶν ἀπιθεῖν καὶ δοῦξασθαι ἐξ αὐτῆς τῆς πηγῆς καὶ ἐμπλησθῆναι αὐτῆς τῆς γεύσεως τοῦ ἡδυτάτου ποτοῦ. Ἄλλο ἐστὶ διηγῆσασθαι περὶ πολέμου καὶ γενναίων ἀθλητῶν καὶ πολεμιστῶν καὶ ἄλλο ἐστὶ τὸ ἀπελθεῖν τινα εἰς παράταξιν πολέμου καὶ συμβαλεῖν τοῖς ἐχθροῖς καὶ εἰσελθεῖν καὶ ἐξελεῖν καὶ λαβεῖν καὶ δοῦναι καὶ ἀπενέγκασθαι τὰ νικητήρια. Οὕτω κἂν τοῖς πνευματικοῖς. Ἄλλο ἐστὶ τὸ γνῶσει τι καὶ νοῦ διηγῆσαι λόγους καὶ ἄλλο ἐστὶ τὸ ἐν ὑποστάσει καὶ ἔργῳ καὶ ἐν πληροφορίᾳ καὶ ἐν τῷ ἔνδον ἀνθρώπῳ καὶ τῷ νῷ ἔχειν τὸν θησαυρὸν καὶ τὴν χάριν καὶ τὴν γεῦσιν καὶ τὴν ἐνέργειαν τοῦ Ἁγίου Πνεύματος ».

105. Η ΟΥΡΑΝΙΑ ΕΙΚΩΝ ΤΟΥ ΑΤΕΝΙΖΟΝΤΟΣ ΠΡΟΣ ΤΟΝ ΧΡΙΣΤΟΝ

(Μακαρίου τοῦ Αἰγυπτίου;).

« Ὡσπερ γὰρ ὁ εἰκονογράφος προσέχει τῷ προσώπῳ τοῦ βασιλέως καὶ γράφει καὶ ἐπὶν ἐξ ἐναντίας ἢ τὸ πρόσωπον τοῦ βασιλέως προσέχον αὐτῷ γράφοντι, ἐκόλως καὶ καλῶς ἐκεῖνος ζωγραφεῖ τὴν εἰκόνα· ἐπὶν δὲ ἀποστρέφῃ τὸ πρόσωπον, οὐ δύναται γράψαι, διὰ τὸ

104. Περικοπή ἐκ τῆς 27ης ὁμιλίας, ἣτις ἀποδίδεται εἰς τὸν Μακάριον τὸν Αἰγύπτιον (Ἑ.Π. 34, 701).

α) Λεξιλογικὰ καὶ συντακτικὰ : δράττομαι = συλλαμβάνω μὲ ὀρμήν, πιάνω σφιχτά· ἀρπάζω τι ἐκ τινος. — συμβάλλω = συμπλέκομαι. — ἀποφέρωμαι (μέσ. ἀόρ. ἀπηνεγκάμην) = ἀποφέρω δι' ἑμαυτοῦ· φέρω ὁ ἴδιος εἰς τὸν ἑαυτὸν μου. — ὑπόστασις = πραγματικὴ ὑπαρξις, πραγματικότης. — πληροφορία = τελεία πιστοποίησις, βεβαιότης.

β) Πραγματικαὶ παρατηρήσεις : Διὰ τὴν ἐν Χριστῷ ζῶν δέν εἶναι ἄρκετοὶ οἱ λόγοι· ἀπαιτοῦνται καὶ ἔργα, ὡς καὶ ἄμεσα βιώματα διὰ προσωπικῆς ἐμπειρίας.

105. Περικοπή ἐκ τῆς 30ης ὁμιλίας, ἣτις ἀποδίδεται εἰς τὸν Μακάριον τὸν Αἰγύπτιον (Ἑ.Π. 34, 724).

μετοχήν και εις τὰ ὀνόματα ἐκεῖνα. Λοιπόν, ὅπως ἐάν παρουσίαζε κανεῖς με κάποιον ὀρισμὸν τὸ νόημα τοῦ Χριστιανισμοῦ, τοιοῦτοτρόπως θὰ εἴπωμεν, ὅτι Χριστιανισμὸς εἶναι ἡ μίμησις τῆς Θείας φύσεως».

104. Μετάφρασις.

« Ἄλλο πρᾶγμα εἶναι νὰ ὁμιλήσῃ κανεῖς διὰ τὸν ἄρτον και τὸ τραπέζι και ἄλλο πρᾶγμα εἶναι νὰ φάγῃ και νὰ γνωρίσῃ τὴν γλυκεῖαν γεῦσιν τοῦ ἄρτου και νὰ ἐνδυναμωθοῦν ὅλα τὰ μέλη (τοῦ σώματος). Ἄλλο πρᾶγμα εἶναι νὰ ὁμιλήσῃ κανεῖς με λόγια δι' ἓνα πάρα πολὺ γλυκὺ ποτὸν και ἄλλο πρᾶγμα εἶναι νὰ ἐξέλθῃ και νὰ τὸ πάρῃ ἀπὸ αὐτὴν τὴν πηγὴν του και νὰ εὐχαριστηθῇ ἀπὸ τὴν γεῦσιν τοῦ γλυκυτάτου ποτοῦ. Ἄλλο πρᾶγμα εἶναι νὰ διηγηθῇ κανεῖς δι' ἓνα πόλεμον και διὰ γενναίους ἀθλητὰς και πολεμιστὰς και ἄλλο πρᾶγμα εἶναι τὸ νὰ μεταβῇ κανεῖς εἰς τὴν παράταξιν τῆς μάχης και νὰ συμπλακῇ με τοὺς ἐχθρούς και νὰ εἰσέλθῃ και νὰ ἐξέλθῃ και νὰ λάβῃ και νὰ δώσῃ και νὰ φέρῃ ὁ ἴδιος εἰς τὸν ἑαυτὸν του τὰ βραβεῖα τῆς νίκης. Κάτι παρόμοιον συμβαίνει και εἰς τὰ πνευματικὰ πράγματα. Ἄλλο πρᾶγμα εἶναι νὰ ἐξηγῇ κανεῖς τοὺς λόγους με κάποιαν γνῶσιν και διανοητικῶς και ἄλλο πρᾶγμα εἶναι νὰ κατέχῃ τὸν θησαυρὸν και τὴν χάριν και τὴν γεῦσιν και τὴν ἐνέργειαν τοῦ ἁγίου Πνεύματος πραγματικῶς και ἐμπράκτως και με τελείαν βεβαιότητα και εἰς τὸν ἐσωτερικὸν ἄνθρωπον και εἰς τὸν νοῦν».

105. Μετάφρασις.

« Διότι ὅπως ἀκριβῶς αὐτός, ποὺ κάνει προσωπογραφίας, ἔχει ἐστραμμένην τὴν προσοχὴν εἰς τὸ πρόσωπον τοῦ βασιλέως και ζωγραφίζει· και ὅταν τὸ πρόσωπον τοῦ βασιλέως ἀπὸ ἀπέναντι βλέπῃ προσεκτικὰ πρὸς αὐτόν, τὸν ζωγράφον, τότε αὐτὸς ζωγραφίζει τὸ ὁμοίωμα (τοῦ βασιλέως) εὐκολα και ὠραῖα· ὅταν δὲ (ὁ βασιλεὺς) στρέψῃ εἰς ἄλλην κατεύθυνσιν τὸ πρόσωπον, δὲν ἤμπορεῖ (ὁ καλλιτέχνης) νὰ ζωγραφίσῃ, διότι (ὁ βασιλεὺς) δὲν προσηλώνει τὰ μάτια εἰς αὐτόν τὸν ζωγράφον· κατὰ τὸν αὐτὸν τρόπον και ὁ καλὸς ζωγράφος Χριστὸς εἰς ἐκεῖνους, οἱ ὁποῖοι πιστεύουν εἰς αὐτόν και ἔχουν προσηλωμένα σταθερὰ τὰ μάτια τους εἰς αὐτόν, ἀμέσως ζωγραφίζει σύμφωνα με τὸ

α) Λεξιλογικὰ και συντακτικὰ : προσέχω = ἔχω ἐστραμμένην τὴν προσοχὴν, προσηλοῦμαι. — ἐντυπῶμαι-οῦμαι = χαράσσομαι.

β) Πραγματικαὶ παρατηρήσεις : Ἡ περικοπή τονίζει, ὅτι ἡ ζωὴ τοῦ

μη ἀτενίζειν αὐτῷ τῷ γράφοντι τὸν αὐτὸν τρόπον καὶ ὁ καλὸς ζωγράφος Χριστὸς τοῖς πιστεύουσιν αὐτῷ καὶ ἀτενίζουσιν διὰ παντὸς πρὸς αὐτὸν εὐθέως ζωγραφεῖ κατὰ τὴν εἰκόνα αὐτοῦ ἐπουράνιον ἄνθρωπον... Ἐἴ τις οὖν οὐκ ἀτενίζει διὰ παντὸς πρὸς αὐτὸν τῶν πάντων ὑπεριδῶν, οὐ μὴ γράψῃ ὁ Κύριος αὐτοῦ τὴν εἰκόνα ἐκ τοῦ ἑαυτοῦ φωτός. Χρὴ τῶν ἀτενίζειν ἡμᾶς εἰς αὐτὸν πιστεύοντας καὶ ἀγαπῶντας αὐτόν, πάντα ρίψαντας καὶ αὐτῷ προσέχοντας, ἵνα γράψας τὴν ἑαυτοῦ εἰκόνα τὴν ἐπουράνιον ἀποστείλῃ ἐν ταῖς ψυχαῖς ἡμῶν...

Ὡσπερ τὸ νόμισμα τοῦ χρυσοῦ, ἐὰν μὴ λάβῃ καὶ ἐντυπωθῇ τὴν βασιλικὴν εἰκόνα, οὔτε εἰς ἐμπορίαν ἀπέρχεται, οὔτε εἰς βασιλεῶς θησαυροῦς ἀποτίθεται, οὕτω καὶ ἡ ψυχὴ, ἐὰν μὴ ἔχῃ εἰκόνα τοῦ ἐπουρανίου Πνεύματος ἐν φωτὶ ἀρρήτῳ, Χριστὸν ἐντετυπωμένον ἐν αὐτῇ, οὐ χρησιμεύει εἰς τοὺς ἄνω θησαυροῦς καὶ ὑπὸ τῶν ἐμπόρων τῆς βασιλείας τῶν καλῶν ἀποστόλων ἀπόβλητος γίνεται).

106. Η ΣΥΝΕΙΔΗΣΙΣ ΩΣ ΠΑΡΑΓΩΝ ΤΟΥ ΗΘΙΚΟΥ ΒΙΟΥ (Ἰωάννου τοῦ Χρυσοστόμου).

« Τίνος δὲ ἔνεκεν ὅλως ἐν τῇ διανοίᾳ τῇ ἡμετέρα κριτὴν οὕτω διηλεκῶς ἐρηγοροῦντα καὶ νήφοντα κατέστησεν ἡμῖν ὁ Θεός; Τὸ συνειδὸς λέγω. Οὐ γάρ ἐστιν, οὐκ ἔστιν οὐδεὶς δικαστὴς οὕτως ἄγρυπνος ἐν ἀνθρώποις, οἷον τὸ ἡμέτερον συνειδὸς. Οἱ μὲν γὰρ ἔξωθεν δικασταὶ καὶ ὑπὸ χρημάτων διαφθείρονται καὶ κολακείαις χανοῦνται καὶ διὰ φόβον καθυποκρίνονται καὶ πολλὰ ἕτερα ἔστι τὰ λυμαινόμενα τὴν ὀρθὴν ἐκείνων ψῆφον· τὸ δὲ τοῦ συνειδύτος δικαστήριον οὐδενὶ τούτων εἴκειν οἶδεν· ἀλλὰ κἂν χρήματα δῶς, κἂν κολακεύσῃς, κἂν ἀπειλήσῃς, κἂν ἕτερον ὀτιοῦν ἐργάσῃ, δικαίαν ἐξοίσει τὴν ψῆφον κατὰ τῶν ἡμαρτηκῶν λογισμῶν καὶ αὐτὸς ὁ τὴν ἁμαρτίαν ἐργασάμενος αὐτὸς ἑαυτὸν

Χριστιανοῦ πρέπει μὲ τὴν προσήλωσιν τῆς ψυχῆς εἰς τὸν Χριστὸν νὰ ἀποβῇ ἐν πνευματικῶν καλλιτέχνημα, τὸ ὁποῖον θὰ κατασκευάσῃ αὐτὸς ὁ Κύριος καὶ ἐντὸς τοῦ ὁποίου θὰ εἶναι ἀποτυπωμένη ἡ μορφή τοῦ Χριστοῦ καὶ ἡ μορφή τοῦ πρὸς Αὐτὸν ἀτενίζοντος ἀνθρώπου, ὁ ὁποῖος ἀντανακλᾷ τὸ θεῖον φῶς.

106. Περικοπή ἐκ τοῦ δ' λόγου Ἰωάννου τοῦ Χρυσοστόμου εἰς τὸν πλούσιον καὶ τὸν Λάζαρον ('Ε.Π. 48, 1011 - 1012).

α) **Λεξιλογικὰ καὶ συντακτικὰ :** νήφω = ἀπέχω τοῦ οἴνου, εἶμαι νηφάλιος· ἔχω πνευματικὴν διαύγειαν. — λυμαινόμεαι = ἀφαιρῶ τινος τὸν

ὁμοίωμά του ἐπουράνιον ἄνθρωπον... Ἐὰν λοιπὸν κανεὶς δὲν βλέπη πάντοτε ἀτενῶς πρὸς αὐτὸν (τὸν Χριστὸν) παραβιέψας τὰ πάντα, δὲν θὰ ζωγραφίσῃ ὁ Κύριος τὴν εἰκόνα του ἀπὸ τὸ φῶς του. Πρέπει λοιπὸν ἡμεῖς νὰ ἀτενίζωμεν εἰς αὐτὸν πιστεύοντες καὶ ἀγαπῶντες αὐτόν, ἀφοῦ ἀπορρίψωμεν ὅλα καὶ ἔχωμεν ἐστραμμένην τὴν πρῶσυχὴν εἰς αὐτόν, διὰ νὰ ζωγραφίσῃ καὶ ἀποστείλῃ εἰς τὰς ψυχὰς μας τὴν ἰδικὴν του εἰκόνα τὴν ἐπουράνιον...

Ὅπως ἀκριβῶς τὸ χρυσοῦν νόμισμα, ἐὰν δὲν δεχθῇ τὸ βασιλικὸν ὁμοίωμα καὶ δὲν χαραχθῇ μὲ αὐτό, δὲν κυκλοφορεῖ εἰς τὸ ἐμπόριον οὔτε τοποθετεῖται εἰς τὰ θησαυροφυλάκια τοῦ βασιλέως, τοιουτοτρόπως καὶ ἡ ψυχὴ, ἐὰν δὲν ἔχη τὴν εἰκόνα τοῦ ἐπουράνιου Πνεύματος μέσα εἰς ἀνέκφραστον φῶς, τὸν Χριστὸν χαραγμένον εἰς αὐτήν, δὲν εἶναι κατάλληλος πρὸς χρῆσιν εἰς τὰ οὐράνια θησαυροφυλάκια καὶ ἀπορρίπτεται ἀπὸ τοὺς ἐμπόρους τῆς βασιλείας τῶν καλῶν ἀποστόλων».

106. Μετάφρασις.

« Ἀλλὰ διὰ ποῖον λόγον ὁ Θεὸς ἐγκατέστησεν ἐξ ὀλοκλήρου μέσα εἰς τὴν διάνοιάν μας ἓνα κριτὴν, ὁ ὁποῖος τόσων ἀγρυπνεῖ καὶ ἔχει πνευματικὴν διαύγειαν ; Ὅμιλῶ περὶ τῆς συνειδήσεως. Διότι δὲν ὑπάρχει, δὲν ὑπάρχει ἀνάμεσα εἰς τοὺς ἀνθρώπους κανένας δικαστὴς κατὰ τοιοῦτον τρόπον ἀγρυπνῶν, ὅπως ἡ συνείδησίς μας. Διότι οἱ μὲν ἐκτὸς τοῦ Χριστιανισμοῦ δικασταὶ καὶ διαφθεύονται ἀπὸ τὰ χρήματα καὶ γίνονται χαλαροὶ (νωθροὶ) μὲ τὰς κολακείας καὶ πρῶσοιοῦνται ἕνεκα φόβου καὶ ὑπάρχουν πολλὰ ἄλλα, τὰ ὁποῖα καταστρέφουν τὴν ὀρθὴν ἀπόφασιν ἐκείνων· ἀλλὰ τὸ δικαστήριον τῆς συνειδήσεως εἰς τίποτε ἀπὸ αὐτὰ δὲν γνωρίζει νὰ ὑποχωρῇ, ἀλλὰ καὶ ἐὰν δώσῃς χρήματα, καὶ ἐὰν κολακεύσῃς, καὶ ἐὰν ἀπειλήσῃς, καὶ ἐὰν κάμῃς ὅ,τιδήποτε ἄλλο, θὰ ἐκφέρῃ δικαίαν τὴν ἀπόφασιν ἐναντίον τῶν λογισμῶν, οἱ ὁποῖοι ἔχουν ἁμαρτήσῃ· καὶ αὐτός, πού ἔπραξε τὴν ἁμαρτίαν, καταδικάζει ὁ ἴδιος τὸν ἑαυτὸν του, καὶ ἐὰν κανένας ἄλλος δὲν τὸν κατηγορῇ. Καὶ ὕχι μίαν φοράν,

ρῦπον· καταστρέφω, ἀφανίζω· μεταβάλλω πρὸς τὸ χειρότερον. — ἐπιλανθάνομαι ἢ ἐπιλήθομαι τινος = λησμονῶ κάτι.

β) Πραγματικαὶ παρατηρήσεις : Μὲ ζωντανὰ παραδείγματα ὁ Χρυσόστομος περιγράφει τὴν συνείδησιν. — ἐν τῷ γίγνεσθαι... μετὰ τὸ γενέσθαι... ὑποδηλοῦται πρῶτον ἡ συνοδεύουσα τὴν πρᾶξιν συνείδησις, δευτέρον ἡ προλαμβάνουσα (προτρεπτικὴ ἢ ἀποτρεπτικὴ) καὶ τρίτον ἡ ἐπακολουθοῦσα (ἐπιδοκιμαστικὴ ἢ ἀποδοκιμαστικὴ).

καταδικάζει, κἄν μηδὲς ἔτιρός κατατροπῆ. Καὶ οὐχ ἄπειξ, οὐδὲ δίς, ἀλλὰ καὶ πολλάκις καὶ διὰ παντός τοῦ βίου τοῦτου ποιῶν διατελεῖ κἄν πολὺς πιεζέσθῃ χρόνος, οὐδέποτε ἐπιλήσειται τῶν γερευημένων, ἀλλὰ καὶ ἐν τῷ γίνεσθαι τὴν ἁμαρτίαν καὶ πρὶν γινέσθαι καὶ μετὰ τὸ γενέσθαι σφοδρὸς ἐφέστηκεν ἡμῖν κατήγορος, καὶ μάλιστα μετὰ τὸ γενέσθαι. Ἐν μὲν γὰρ τῷ πρᾶττειν τὴν ἁμαρτίαν ὑπὸ τῆς ἡδονῆς μεθοσοντες οὐχ οὕτως αἰσθανόμεθα ἐπειδιὰν δὲ γένηται καὶ λάβῃ τέλος, τότε δὴ μάλιστα, τῆς ἡδονῆς σβεσθείσης ἀπάσης, τὸ πικρὸν τῆς μετανοίας ἐπεισέρχεται κέντρον».

107. ΜΟΡΦΑΙ ΤΟΥ ΠΝΕΥΜΑΤΙΚΟΥ ΑΓΩΝΟΣ

(Ἡσυχίου Ἱεροσολύμων).

«Τῆς μὲν φρονήσεως ἔργον τὸ αἰεὶ κινεῖν τὸ θυμικὸν πρὸς συμπλοκὴν τῆς ἔνδον μάχης καὶ πρὸς αὐτομεμφίαν τῆς σοφίας δέ, κινεῖν τὸ λογιστικὸν πρὸς νῆψιν ἀκριβῆ καὶ ἐνδελεχῆ καὶ θεωρίαν πνευματικὴν τῆς δὲ δικαιοσύνης, τὸ ἰθύνειν τὸ ἐπιθυμητικὸν πρὸς τε ἀρετὴν καὶ Θεόν τῆς δὲ ἀνδορείας, τὰς πέντε αἰσθήσεις κοβερνᾶν καὶ διακατέχειν, ἵνα μὴ δι' αὐτῶν μολύνῃται ὁ ἐνὶὸς ἡμῶν ἄνθρωπος, ὅς ἐστιν ἡ καρδιά, καὶ ὁ ἐκτός, ὅς ἐστι τὸ σῶμα».

108. ΑΠΟΦΥΓΗ ΤΗΣ ΑΠΟΓΝΩΣΕΩΣ

(Ἰωάννου τοῦ Χρυσοστόμου).

«Οὐ δεινόν, τὸ παλαιόντα πεισεῖν, ἀλλὰ τὸ μεῖναι ἐν τῷ πτόματι οὐδὲ χαλεπόν, τὸ πολεμοῦντα τρωθῆναι, ἀλλὰ τὸ μετὰ τὴν πληγὴν ἀπογνῶναι καὶ ἀμελήσαι τοῦ τραύματος. Οὐδεὶς ἔμπορος, ἄπειξ ναυαγίῳ

107. Περικοπητὴ ἐκ τοῦ «πρὸς Θεόδουλον» λόγου τοῦ Ἡσυχίου Ἱεροσολύμων «περὶ νήψεως καὶ ἀρετῆς» (Ἐ.Π. 93, 1492).

α) **Λεξιλογικὰ καὶ συντακτικὰ :** φρόνησις = σύνεσις· ἀκριβοδικαία κρίσις. — αὐτομεμφία = αὐτοέλεγχος. — τὸ λογιστικὸν = ἡ νόησις, ἡ ἱκανότης τοῦ λογικεύεσθαι. — νῆψις = νηφαλιότης, σωφροσύνη. — ἐνδελεχῆς = διηνεκῆς, διαρκῆς, ἀδιάλειπτος· ἐπίμονος. — διακατέχω = κυριεύω καὶ κρατῶ ὑπὸ τὴν ἐξουσίαν μου.

β) **Πραγματικαὶ παρατηρήσεις :** Εἰς τὰς ἐκ τῆς ἑλληνικῆς ἀρχαίτητος γνωστὰς τέσσαρας ἀρετὰς (φρόνησιν, σοφίαν, δικαιοσύνην καὶ ἀνδρείαν) ὁ Ἡσυχίος δίδει ἰδιαίτερον περιεχόμενον καὶ χρωματισμὸν, ἀνταποκρινόμενον εἰς τὸ χριστιανικὸν αἶτημα περὶ συνεχοῦς πνευματικοῦ ἀγῶνος καὶ ἐπαγμυπνήσεως.

οὔτε δύο φορές, ἀλλὰ καὶ πολλὰς φορές καὶ καθ' ὅλην τὴν ζωὴν συνεχίζει νὰ πράττῃ αὐτό· καὶ ἐὰν περάσῃ πολὺς χρόνος, ποτὲ δὲν θὰ λησμονήσῃ αὐτά, τὰ ὁποῖα ἔχουν γίνῃ, ἀλλὰ καὶ ὅταν γίνεταί ἡ ἁμαρτία καὶ πρὶν γίνῃ καὶ ἀφοῦ γίνῃ, στέκεται ἀπέναντί μας ὡς αἰσθητὸς κατήγορος καὶ μάλιστα μετὰ τὴν διάπραξιν τῆς ἁμαρτίας. Διότι καθ' ὅν χρόνον πράττομεν μὲν τὴν ἁμαρτίαν, ἐπειδὴ εἰμεθα μεθυσμένοι ἀπὸ τὴν ἡδονήν, δὲν αἰσθανόμεθα τόσον (τὴν συνείδησιν)· ἀλλ' ὅταν γίνῃ ἡ ἁμαρτία καὶ τελειώσῃ, τότε λοιπόν, ἀφοῦ σβῆσῃ ὅλη ἡ ἡδονή, εἰσορμᾷ τὸ πικρὸν κεντρὶ τῆς μεταμελείας ».

107. Μετάφρασις.

« Ἔργον μὲν τῆς συνέσεως εἶναι τὸ νὰ παρακινή πάντοτε τὸ συναίσθημα πρὸς (συμμετοχὴν εἰς) τὴν σύγκρουσιν, τὴν ὁποῖαν δημιουργεῖ ἡ ἐσωτερικὴ μάχη, καὶ πρὸς αὐτοέλεγχον· τῆς σοφίας δὲ ἔργον εἶναι νὰ παρακινή τὴν νόησιν πρὸς ἀκριβῆ καὶ συνεχῆ νηφαλιότητα (σωφροσύνην) καὶ πνευματικὴν θεωρίαν· τῆς δὲ δικαιοσύνης ἔργον εἶναι νὰ κατευθύνῃ τὴν θέλησιν καὶ πρὸς τὴν ἀρετὴν καὶ πρὸς τὸν Θεόν· τῆς ἀνδρείας ἐξ ἄλλου ἔργον εἶναι νὰ κυβερνᾷ καὶ νὰ κρατῇ ὑπὸ τὴν ἐξουσίαν τῆς τὰς πέντε αἰσθήσεις, διὰ νὰ μὴ μολύνεται μὲ αὐτάς ὁ ἐσωτερικὸς ἄνθρωπος, ποῦ εἶναι ἡ καρδιά, καὶ ὁ ἐξωτερικὸς, ποῦ εἶναι τὸ σῶμα ».

108. Μετάφρασις.

« Δὲν εἶναι φοβερὸν τὸ νὰ πέσῃ κανεὶς, ὅταν συμμετέχῃ εἰς ἀγῶνα πάλης, ἀλλὰ τὸ νὰ μείνῃ πεσμένος· οὔτε εἶναι ἐπικίνδυνον τὸ νὰ τραυματισθῇ κανεὶς καθ' ὅν χρόνον πολεμεῖ, ἀλλὰ τὸ νὰ πάθῃ μετὰ τὸ πλήγωμα ἀπόγνωσιν (ἀπελπισίαν) καὶ νὰ παραμελήσῃ τὸ τραῦμα. Κανένας ἔμπορος, ποῦ ἔπαθε ναυάγιον καὶ ἔχασε τὸ φορτίον τοῦ πλοίου, δὲν ἐσταμάτησε τὰ θαλασσινὰ ταξίδια, ἀλλὰ καὶ πάλιν δισχίζεи τὴν θάλασσαν καὶ τὰ κύματα καὶ τὰ μακρὰ πελάγη καὶ ἀποκτᾷ ἐκ νέου

108. Περικοπὴ ἐκ τοῦ β' παραινετικοῦ λόγου Ἰωάννου τοῦ Χρυσοστόμου πρὸς Θεόδωρον ἐκπεσόντα (Ἐ.Π. 47, 309).

α) **Λεξιλογικὰ καὶ συντακτικὰ** : ἀναδέομαι (ἀνρ. ἀνεδησάμην) = περιδένω τὴν κόμην μου μὲ ταινίαν· φορῶ. — εἰ δὲ τούτων... οὐκ ἂν ἀπῆλαυσαεν· ὑποθετικὸς λόγος τοῦ γ' εἰδους.

περιπεσὼν καὶ τὸν φόρτον ἀπολέσας, ἀπέστη τοῦ πλεῖν, ἀλλὰ πάλιν τὴν θάλασσαν καὶ τὰ κύματα καὶ τὰ μακρὰ διαβαίνει πελάγη καὶ τὸν πρότερον ἀνακτᾶται πλοῦτον. Καὶ ἀθλητὰς δὲ ὀρῶμεν μετὰ πολλὰ πτώματα στεφανίτας γενομένους· ἤδη δὲ καὶ στρατιώτης πολλακίς φηγῶν, ἔσχατον ἀριστεὺς ἀπεδείχθη καὶ τῶν πολεμίων ἐπεκράτησε. Πολλοὶ δὲ καὶ τῶν τὸν Χριστὸν ἀρνησαμένων, διὰ τὴν τῶν βασάνων ἀνάγκην ἀνεμαχέσαντο πάλιν καὶ τὸν τοῦ μαρτυρίου στέφανον ἀπῆλθον ἀναδησάμενοι. Εἰ δὲ τούτων ἕκαστος ἐκ τῆς προτέρας πληγῆς ἀπέγνω, οὐκ ἂν τῶν δευτέρων ἀπῆλυσεν ἀγαθῶν ».

109. Η ΔΙΑ ΤΟΥ ΑΓΩΝΟΣ ΗΘΙΚΗ ΠΡΟΟΔΟΣ ΚΑΙ ΤΕΛΕΙΩΣΙΣ (Γρηγορίου Νύσσης).

« Οὐκ ἂν δὲ γένοιτο νομίμως ἄθλησις, μὴ ὄντος τοῦ προσπαλαίοντος. Εἰ οὖν μὴ ἦν ὁ ἀντίπαλος, οὐδ' ἂν ὁ στέφανος ἦν· ἡ νίκη γὰρ καθ' ἑαυτὴν οὐκ ἔστιν, ἐὰν μὴ ἦ τὸ ἠττώμενον. Οὐκοῦν πρὸς αὐτὸ τὸ τρεπτόν τῆς φύσεως ἡμῶν ἀγωνισώμεθα, οἷόν τινα ἀντιπάλω διὰ τῶν λογισμῶν συμπλεκόμενοι, οὐ διὰ τοῦ καταβαλεῖν αὐτὴν νικηταί γινόμενοι, ἀλλὰ διὰ τοῦ μὴ συγχωρῆσαι πεσεῖν. Οὐδὲ γὰρ μόνον πρὸς τὸ κακὸν ὁ ἄνθρωπος τῇ τροπῇ χρῆται· ἡ γὰρ ἂν ἀμήχανον ἦν αὐτὸν ἐν ἀγαθῷ γενέσθαι, εἰ πρὸς τὸ ἐναντίον μόνον τὴν τροπὴν εἶχεν ἐκ φύσεως. Νυνὶ δὲ τὸ κάλλιστον τῆς τροπῆς ἔργον ἢ ἐν τοῖς ἀγαθοῖς ἔστιν αὐξήσις πάντοτε τῆς πρὸς τὸ κρεῖττον ἀλλοιώσεως ἐπὶ τὸ θεϊότερον μεταποιούσης τὸ καλῶς ἀλλοιούμενον. Οὐκοῦν τὸ φοβερόν εἶναι δοκοῦν, λέγω δὲ τὸ τρεπτὴν ἡμῶν εἶναι τὴν φύσιν, οἷόν τι περὶ πρὸς τὴν ἐπὶ τὰ μείζω πτῆσιν ὁ λόγος ὑπέδειξεν, ὡς ζημίαν εἶναι ἡμῖν τὸ μὴ δύνασθαι τὴν

109. Περικοπή ἐκ τοῦ ἔργου τοῦ Γρηγορίου Νύσσης « περὶ τελειότητος καὶ ὁποῖον χρῆ εἶναι τὸν Χριστιανόν » ('Ε.Π. 46, 285).

α) **Λεξιλογικὰ καὶ συντακτικὰ :** **τρεπτός** = μεταβλητός. — **ἐπιτήδειος** = ἱκανός, ἐμπειρος, κατάλληλος, δυνατός. — **τρέπομαι** = εἶμαι ἐστραμμένος πρὸς κάποιαν κατεύθυνσιν· μεταβάλλομαι.

β) **Πραγματικὰ παρατηρήσεις :** **νομίμως ἄθλησις**· πρβλ. Β' Τιμ. β', 5. — **ἀπὸ δόξης εἰς δόξαν μεταμορφούμενος**· Β' Κορ. γ', 18. — Δι' ἐπιγραμματικῶν ἐκφράσεων ὁ Γρηγόριος Νύσσης λέγει τί εἶναι ἡ τελειότης. Αὕτη δὲν εἶναι ἀφίξις εἰς τὸ τέρας, ἀλλὰ συνεχῆς δυναμικὴ κατεύθυνσις πρὸς τὸ ὑψηλότερον, τὸ ἀξιολογώτερον, τὸ ἀνώτερον, τὸ καλύτερον, τὸ τελειότερον. Συμφώνως πρὸς τὰς ἐκφράσεις πάντων τῶν μεγάλων Πατέρων, ἠθικὴ πρόοδος

τὸν προηγούμενον πλοῦτον. Ἐπίσης βλέπομεν καὶ ἀθλητάς, οἱ ὅποιοι ὕστερα ἀπὸ πολλὰς πτώσεις ἐφόρεσαν τὸ στεφάνι τῆς νίκης· ἀκόμη δὲ καὶ στρατιώτης, ποῦ πολλὰς φορὰς ἐτράπη εἰς φυγὴν, εἰς τὸ τέλος διεκρίθη ὡς ἄριστος καὶ ἐνίκησε τοὺς ἐχθρούς. Πολλοὶ δὲ καὶ ἀπὸ ἐκείνους, οἱ ὅποιοι ἠρνήθησαν τὸν Χριστόν, διὰ τὸ ἀναπόφευκτον τῶν βασάνων ἔκαμαν νέαν μάχην καὶ ἔφυγαν (ἀπὸ τὸν κόσμον αὐτόν), ἀφοῦ ἐφόρεσαν τὸ στεφάνι τοῦ μαρτυρίου. Ἐὰν δὲ ὁ καθένας ἀπὸ αὐτοὺς ἀπηλπίζετο ἀπὸ τὴν προηγουμένην πληγὴν, δὲν θὰ ἀπελάμβανε τὰ ἀγαθὰ, ποῦ ἤλθαν (εἰς τὴν ζωὴν του) δεῦτερα (καὶ δὲν ὑπῆρχον ἐξ ἀρχῆς) ».

109. Μετάφρασις.

« Δὲν θὰ ἦτο δυνατὸν νὰ γίνῃ ἀθλητικὸς ἀγὼν σύμφωνα πρὸς τοὺς ἀθλητικὸς κανόνας, ἐὰν δὲν ὑπάρχῃ ὁ ἀνταγωνιστής. Ἐὰν λοιπὸν δὲν ὑπῆρχεν ὁ ἀντίπαλος, δὲν θὰ ὑπῆρχεν οὔτε τὸ στεφάνι (τῆς νίκης)· διότι ἡ νίκη αὐτὴ καθ' ἑαυτὴν δὲν ὑπάρχει, ἐὰν δὲν ὑπάρχῃ ἐκεῖνο, ποῦ ὑφίσταται τὴν ἦταν. Λοιπὸν ἄς ἀγωνισθῶμεν πρὸς αὐτὸ τὸ μεταβλητὸν τῆς φύσεώς μας, ἐρχόμενοι νοερῶς εἰς τὰ χέρια μὲ αὐτό, σὰν τρόπον τινὰ μὲ κάποιον ἀντίπαλον, χωρὶς νὰ γινώμεθα νικηταὶ μὲ τὸ νὰ ρίψωμεν κάτω αὐτὴν (τὴν φύσιν μας), ἀλλὰ μὲ τὸ νὰ μὴ ἐπιτρέψωμεν (εἰς αὐτὴν) νὰ πέσῃ. Διότι ὁ ἄνθρωπος δὲν χρησιμοποιοεῖ τὴν μεταβολὴν μόνον πρὸς τὸ κακόν· πραγματικὰ θὰ ἦτο ἀκατόρθωτον νὰ φθάσῃ ὁ ἄνθρωπος εἰς τὸ ἀγαθόν, ἐὰν εἶχεν ἐκ φύσεως τὴν ροπὴν (τάσιν) μόνον πρὸς τὸ ἀντίθετον. Τώρα ὅμως ἀκριβῶς τὸ ὠραιότατον ἔργον τῆς μεταβολῆς εἶναι ἡ αὐξήσις εἰς τὰ ἀγαθὰ εἰς τρόπον ὥστε πάντοτε ἡ πρὸς τὸ καλῦτερον ἀλλοίωσις (μεταβολὴ) νὰ μεταβάλλῃ ἐκεῖνο, ποῦ καλῶς ὑφίσταται τὴν ἀλλοίωσιν, εἰς κατάστασιν πλησιέστερον πρὸς τὸν Θεὸν εὐρισχομένην. Λοιπὸν αὐτό, ποῦ φαίνεται (ἐκ πρώτης ὄψεως) εἰς ἡμᾶς ὅτι εἶναι φοβερόν, δηλαδὴ τὸ ὅτι ἡ φύσις μας εἶναι μεταβλητὴ, αὐτὸ ὁ θεῖος λόγος ὑπέδειξε σὰν κάποιο πτερόν διὰ τὸ πέταγμα (φτερούγισμα) πρὸς τὰ σπουδαιότερα (ὑψηλότερα), ὥστε νὰ εἶναι ζημία τὸ νὰ μὴ δυνάμεθα νὰ δεχθῶμεν τὴν πρὸς τὸ καλῦτερον (ἀνώτερον) μεταβολὴν. Λοιπὸν ἄς μὴ λυπηθῶμεν ὅποιος βλέπει μέσα εἰς τὴν φύσιν του τὴν δυνατότητα πρὸς τὴν μεταβολὴν, ἀλλὰ, μεταβαλλόμενος

καὶ τελείωσις εἶναι ἡ « καλλίστη ἀλλοίωσις » « ἐπὶ τὸ βέλτιον », τὸ « ἐκ χειρόνων εἰς κρείττονα προκόπτειν ».

πρὸς τὸ κρεῖττον ἀλλοίωσιν δέξασθαι. Μὴ τοῖνον λελείσθω ὁ βλέπων ἐν τῇ φύσει τὸ πρὸς τὴν μεταβολὴν ἐπιτήδειον, ἀλλὰ πρὸς τὸ κρεῖττον πάντως ἀλλοιούμενος καὶ ἀπὸ δόξης εἰς δόξαν μεταμορφούμενος, οὕτω τρεπέσθω, διὰ τῆς καθ' ἡμέραν αὐξήσεως πάντοτε κρεῖττων γινόμενος καὶ αἰεὶ τελειούμενος καὶ μηδέποτε πρὸς τὸ πέρασ φθάνων τῆς τελειότητος. Ἀντίκα γάρ ἐστιν ὡς ἀληθῶς τελειότης τὸ μηδέποτε στῆραι πρὸς τὸ κρεῖττον αὐξανόμενον, μηδέ τινι πέρατι περιορίσαι τὴν τελειότητα ».

110. Η ΠΙΣΤΙΣ ΠΡΟΣ ΤΟΝ ΘΕΟΝ

(Μεγάλου Βασιλείου).

« Ἄλλ' αἱ μὲν ἐνεργεῖαι ποικίλαι, ἡ δὲ οὐσία ὅπλη. Ἡμεῖς δὲ ἐκ μὲν τῶν ἐνεργειῶν γνωρίζειν λέγομεν τὸν Θεὸν ἡμῶν, τῇ δὲ οὐσίᾳ αὐτῇ προσεγγίζειν οὐχ ὕψισχνούμεθα. Αἱ μὲν γὰρ ἐνεργεῖαι αὐτοῦ πρὸς ἡμᾶς καταβαίνουσιν, ἡ δὲ οὐσία αὐτοῦ μένει ἀπρόσιτος... Ἐγὼ δέ, ὅτι μὲν ἐστίν, οἶδα· τί δὲ ἡ οὐσία, ὑπὲρ διάνοιαν τίθεμαι. Πῶς οὖν σφίξομαι; Διὰ τῆς πίστεως. Πίστις δὲ ἀντάρκης εἶδέναι, ὅτι ἔστι Θεός, οὐχὶ τί ἐστίν· καὶ τοῖς ἐκζητοῦσιν αὐτὸν μισθαποδοτῆς γίνεται. Εἶδησις ἄρα τῆς θείας οὐσίας ἢ αἰσθησις αὐτοῦ τῆς ἀκαταληψίας· καὶ σεπτὸν οὐ τὸ καταληφθὲν τίς ἡ οὐσία, ἀλλ' ὅτι ἔστιν ἡ οὐσία ».

111. Η ΕΛΠΙΣ ΕΙΣ ΤΟΝ ΘΕΟΝ

(Ἰωάννου τοῦ Χρυσοστόμου).

« Μεγάλῃ τῆς ἐπὶ τὸν Κύριον ἐλπίδος ἡ δύναμις, φρούριον ἀχέρωτον, τεῖχος ἄμαχον, συμμαχία ἀκαταγώνιστος, λιμὴν εὐδιδος, πύργος ἀκαταμάχητος, ὄπλον ἀήττητον, δύναμις ἄμαχος καὶ ἐκ τῶν ἀπόρων εὐρίσκουσα πόρον. Διὰ ταύτης ὄπλοι τῶν ὀπλισμένων καὶ γυναῖκες ἀνδρῶν περιεγέροντο καὶ παῖδες τῶν τὰ πολεμικὰ μεμελετηκότων ἰσχυρότεροι μετὰ πολλῆς τῆς εὐκολίας ἀνεφάνησαν. Καὶ τί θαυμαστόν εἰ πολεμίων ἐκράτησαν, ὅπου γε καὶ αὐτοῦ τοῦ κόσμου περιεγέροντο... Ἡ γὰρ εἰς τὸν Θεὸν ἐλπίς πάντα μεταρροθμίζει ».

110. Περικοπή ἐκ τῆς ἐπιστολῆς σλδ' (234) τοῦ Μ. Βασιλείου πρὸς Ἀμφιλόχιον ('Ε.Π. 32, 869).

εἰς πᾶσαν περίπτωσιν πρὸς τὸ ἀνώτερον (ὑπεροχώτερον, καλύτερον) καὶ μεταμορφωνόμενος προοδευτικᾶ ἀπὸ μίαν δόξαν εἰς ἄλλην ἀνωτέραν δόξαν, ἃς μεταβάλλεται κατ' αὐτὸν τὸν τρόπον, δηλαδὴ μὲ τὸ νὰ γίνεται μὲ καθημερινὴν προοδευτικὴν ἀνάπτυξιν ὄλονεν καλύτερος καὶ μὲ τὸ νὰ τελειοποιῆται πάντοτε καὶ ποτὲ νὰ μὴ φθάνη εἰς τὸ τέρμα τῆς τελειότητος. Διότι βέβαια ἡ ἀληθινὴ τελειότης εἶναι τὸ νὰ μὴ σταματήσῃ ποτὲ κανεὶς νὰ αὐξάνεται (ἀναπτύσσεται προοδευτικῶς) πρὸς τὸ καλύτερον, οὔτε νὰ περιορίσῃ τὴν τελειότητα μὲ κάποιον τέρμα ».

110. Μετάφρασις.

« Ἄλλ' αἱ μὲν ἐνέργειαι (τοῦ Θεοῦ) εἶναι ποικίλαι, ἡ δὲ οὐσία του ἀπλή. Ἡμεῖς δὲ λέγομεν, ὅτι γνωρίζομεν μὲν τὸν Θεὸν ἀπὸ τὰς ἐνεργείας (του), ἀλλὰ δὲν βεβαιώνομεν, ὅτι πλησιάζομεν τὴν ἰδίαν τὴν οὐσίαν του. Διότι αἱ μὲν ἐνέργειαι του κατέρχονται πρὸς ἡμᾶς, ἀλλ' ἡ οὐσία του μένει ἀπλησίαστος... Ἐγὼ δέ, ὅτι μὲν ὑπάρχει, τὸ γνωρίζω· ἀλλὰ τί εἶναι ἡ οὐσία του, τὸ θεωρῶ ὅτι ξεπερνᾷ τὴν διάνοιάν μου. Πῶς λοιπὸν σφίζομαι ; Μὲ τὴν πίστιν. Ἡ πίστις δὲ ἀρκεῖται εἰς τὸ νὰ γνωρίζῃ ὅτι ὑπάρχει ὁ Θεός, ὅχι τί εἶναι (οὗτος)· καὶ (νὰ γνωρίζῃ ἐπίσης) ὅτι ὁ Θεὸς ἀνταμείβει αὐτούς, οἱ ὅποιοι τὸν ζητοῦν. Ἄρα γνωσὶς τῆς θείας οὐσίας εἶναι τὸ νὰ ἀντιλαμβάνωμεθα, ὅτι δὲν ἠμποροῦμεν νὰ τὸν συλλάβωμεν μὲ τὸν νοῦν μας· καὶ ἄξιον σεβασμοῦ εἶναι ὅχι τὸ κατανοηθὲν ποῖα εἶναι ἡ οὐσία, ἀλλ' ὅτι ὑπάρχει ἡ οὐσία ».

111. Μετάφρασις.

« Μεγάλῃ εἶναι ἡ δύναμις τῆς ἐλπίδος εἰς τὸν Κύριον, φρούριον ἀπόρθητον, τεῖχος ἀκαταμάχητον, συμμαχία ἀκατανίκητος, λιμάνι γαλήνιον, πύργος ἀκαταγώνιστος, ὄπλον ἀνίκητον, δύναμις ἀκαταμάχητος, ποῦ καὶ ἀπὸ τὰ ἀδιέξοδα εὐρίσκει διέξοδον. Μὲ αὐτὴν ἐνίκησαν ἄοπλοι τοὺς ὤπλισμένους καὶ γυναῖκες τοὺς ἄνδρας, καὶ παιδιὰ μὲ πολλὴν εὐκολίαν ἀνεδείχθησαν ἰσχυρότερα ἀπὸ ἐκείνους, ποῦ εἶχαν σπουδάσει τὴν πολεμικὴν τέχνην. Καὶ διατὶ εἶναι ἀξιοθαύμαστον, ἐὰν ἐνίκησαν τοὺς ἐχθρούς, ἀφοῦ ἐνίκησαν καὶ αὐτὸν τὸν κόσμον ;... Διότι ἡ ἐλπίς εἰς τὸν Θεὸν μεταρρυθμίζει τὰ πάντα ».

111. Περικοπή ἐκ τῆς ἑρμηνείας τοῦ Χρυσόστομου εἰς τὸν 1' ψαλμὸν (Ἐ.Π. 55, 140).

112. ΣΧΕΣΙΣ ΠΙΣΤΕΩΣ ΚΑΙ ΑΓΑΠΗΣ ΠΡΟΣ ΤΟΝ ΘΕΟΝ

(Κλήμεντος τοῦ Ἀλεξανδρέως).

« Ἡ μὲν οὖν πίστις σύντομός ἐστιν, ὡς εἶπειν, τῶν κατεπειγόντων γνώσεις, ἢ γνώσεις δὲ ἀπόδειξις τῶν διὰ πίστεως παρελημμένων ἰσχυρὰ καὶ βέβαιος, διὰ τῆς κυριακῆς διδασκαλίας ἐποικοδομουμένη τῇ πίστει εἰς τὸ ἀμετάπτωτον καὶ μετ' ἐπιστήμης καταληπτὸν παραλέπουσα. Καὶ μοι δοκεῖ πρώτη τις εἶναι μεταβολὴ σωτήριος ἢ ἐξ ἔθνῶν εἰς πίστιν, δευτέρα δὲ ἢ ἐκ πίστεως εἰς γνώσιν· ἢ δε, εἰς ἀγάπην περιουμένη, ἐνθένδε ἦδη φίλον φίλῳ τὸ γινῶσκον τῷ γινωσκομένῳ παρίστησιν ».

113. Η ΑΔΙΑΛΕΙΠΤΟΣ ΠΡΟΣΕΥΧΗ

(Ὁριγένους).

« Ἀδιαλείπτως δὲ προσεύχεται ὁ συνάπτων τοῖς δέουσιν ἔργοις τὴν εὐχὴν καὶ τῇ εὐχῇ τὰς προεπούσας πράξεις· οὕτω γὰρ μόνως τὸ « ἀδιαλείπτως προσεύχεσθε » ἐκδέξασθαι δυνάμεθα ὡς δυνατόν ὃν εἰρημένον, εἰ πάντα τὸν βίον τοῦ ἀγίου μίαν συναπτομένην μεγάλην εἴποιμεν εὐχὴν· ἥς εὐχῆς μέρος ἐστὶ καὶ ἡ συνήθως ὀνομαζομένη εὐχή, οὐκ ἔλαττον τοῦ τρις ἐκάστης ἡμέρας ἐπιτελεῖσθαι ὀφείλουσα ».

114. Ο ΤΟΠΟΣ ΚΑΙ Ο ΤΡΟΠΟΣ ΤΗΣ ΠΡΟΣΕΥΧΗΣ

(Ἰωάννου τοῦ Χρυσοστόμου).

« Ὅταν εἶπω τινί· Παρακάλεσον τὸν Θεόν, δεήθητι αὐτοῦ, ἰκέτευσον αὐτόν, λέγει· Παρακάλεσα ἅπαξ, δεύτερον, τρίτον, δέκατον, εἰκοστὸν καὶ οὐκέτι οὐκ ἔλαβον. Μὴ ἀποστῆς, ἀδελφέ, ἕως ἂν λάβῃς ».

112. Περικοπή ἐκ τοῦ ἔργου « Στρωματεῖς » Κλήμεντος τοῦ Ἀλεξανδρέως (ΒΕΠΕΣ 8, 271 - 272).

Πραγματικαὶ παρατηρήσεις : Εἰς τὴν σύντομον περικοπὴν φαίνεται ἡ τάσις Κλήμεντος τοῦ Ἀλεξανδρέως, ὡς καὶ τῆς ὄλης ἀλεξανδρινῆς θεολογικῆς σχολῆς, πρὸς ἀνύψωσιν τῆς πίστεως εἰς γνώσιν διὰ τῶν μέσων τῆς ἑλληνικῆς κυρίως φιλοσοφίας.

113. Περικοπή ἐκ τοῦ « περὶ εὐχῆς » ἔργου τοῦ Ὁριγένους (ΒΕΠΕΣ 10, 252).

Πραγματικαὶ παρατηρήσεις : Ὅτι καὶ ἂν πράττωμεν, δυνάμεθα νὰ ἀνατείνωμεν τὴν σκέψιν μας εἰς τὸν Θεόν, διὰ νὰ τὸ ἐκτελῶμεν συμφῶνως πρὸς τὸ θέλημά του.

114. Περικοπή ἐκ τοῦ λόγου τοῦ Χρυσοστόμου « εἰς τὴν ἐπίλυσιν τῆς Χαναanaίας » (Ἐ.Π. 52, 458).

112. Μετάφρασις.

« Ἡ μὲν πίστις λοιπὸν εἶναι, οὕτως εἰπεῖν, μία σύντομος γνῶσις τῶν ἀναγκαίων, ἡ γνῶσις δὲ ἰσχυρὰ καὶ βεβαία ἀπόδειξις ἐκείνων, τὰ ὅποια ἔχουν γίνεαι παραδεκτὰ μὲ τὴν πίστιν, ἡ ὅποια ἀπόδειξις οἰκοδομεῖται μὲ τὴν διδασκαλίαν τοῦ Κυρίου ἐπάνω εἰς τὴν πίστιν καὶ ὁδηγεῖ εἰς τὴν σταθερότητα (τῆς πίστεως) καὶ εἰς τὴν κατανόησιν (τῶν ἀληθειῶν αὐτῆς) μὲ ἀκριβῆ γνῶσιν. Καὶ νομίζω, ὅτι ἡ πρώτη σωτήριος μεταβολὴ (τοῦ ἀνθρώπου) εἶναι ἡ μεταβολὴ ἐκ τῆς εἰδωλολατρίας εἰς τὴν (χριστιανικὴν) πίστιν, δευτέρα δὲ ἡ μεταβολὴ ἐκ τῆς πίστεως εἰς τὴν γνῶσιν· αὕτη δέ, καταλήγουσα εἰς τὴν ἀγάπην, παρουσιάζει μετὰ ταῦτα, ὡς φίλον εἰς τὸν φίλον, αὐτό, τὸ ὅποῖον ἀποκτᾷ τὴν γνῶσιν, (δηλαδὴ τὸν ἀνθρώπον), εἰς αὐτό, τὸ ὅποῖον καθίσταται γνωστὸν, (δηλ. εἰς τὸν Θεόν) ».

113. Μετάφρασις.

« Προσεύχεται δὲ χωρὶς διάλειμμα ἐκεῖνος, ποῦ συνδυάζει τὴν προσευχὴν μὲ τὰ πρέποντα ἔργα καὶ τὰς ἀρμοζούσας πράξεις μὲ τὴν προσευχὴν· διότι μόνον κατ' αὐτὸν τὸν τρόπον δυνάμεθα νὰ παραδεχθῶμεν, ὅτι ἦτο δυνατόν νὰ ἔχη λεχθῆ τὸ «ἀδιαλείπτως προσεύχεσθε», ἐὰν ὀνομάσωμεν ὀλόκληρον τὸν βίον τοῦ ἀγίου μίαν συνεχεῆ μεγάλην προσευχὴν· τῆς ὁποίας προσευχῆς μέρος εἶναι καὶ ἡ συνήθως ὀνομαζομένη προσευχή, ἣτις ὀφείλει νὰ γίνεαι ὄχι ὀλιγώτερον ἀπὸ τρεῖς φορές τὴν ἡμέραν ».

114. Μετάφρασις.

« Ὅταν εἶπω εἰς κάποιον· Νὰ παρακαλέσης τὸν Θεόν, νὰ δεηθῆς εἰς αὐτόν, νὰ τὸν ἱκετεύσης, ἀπαντᾷ· Παρακάλεσα μίαν φοράν, δύο φορές, τρεῖς, δέκα, εἴκοσι φορές καὶ ἀκόμη δὲν ἔλαβον τίποτε. Νὰ μὴ ἀπομακρυνθῆς (ἀπὸ τὴν προσευχὴν), ἀδελφέ μου, ἕως ὅτου λάβης· τέρμα τῆς αἰτήσεως εἶναι τὸ νὰ δοθῆ τὸ ζητούμενον. Τότε νὰ παραιτηθῆς (ἀπὸ τὴν προσευχὴν), ὅταν λάβης· μᾶλλον δὲ οὔτε τότε, ἀλλὰ καὶ τότε νὰ παραμένης. Καὶ ἐὰν δὲν λάβης, νὰ ζητῆς διὰ νὰ λάβης· ὅταν δὲ λάβης, νὰ εὐχαριστήσης, διότι ἔλαβες. Εἰσέρχονται πολλοὶ εἰς τὸν ναόν, κατασκευάζουν ἀναριθμήτους στίχους προσευχῆς καὶ ἐξέρχονται καὶ δὲν γνωρίζουν τί εἶπον· τὰ χεῖλη κινουῦνται, ἀλλ' ἡ (ἐσωτερικὴ) ἀκοὴ δὲν ἀκούει. Σὺ δὲν ἀκούεις τὴν προσευχὴν σου καὶ θέλεις ὁ Θεὸς νὰ εἰσακούσῃ τὴν προσευχὴν σου ; Ἐγონάτισα, λέγεις· ἀλλ' ἡ διάνοιά σου

τέλος αιτήσεως ἢ δόσις τοῦ αἰτουμένου. Τότε ἀπόστηθι, ὅταν λάβῃς, μαῖλλον δὲ μὴδὲ τότε, ἀλλὰ καὶ τότε παράμενε. Κἂν μὴ λάβῃς, αἶτει, ἵνα λάβῃς· ὅταν δὲ λάβῃς, εὐχαρίστησον, ὅτι ἔλαβες. Εἰσέρχονται πολλοὶ ἐν τῇ ἐκκλησίᾳ, ἀπαρτίζουσι μυρίους στίχους εὐχῆς καὶ ἐξέρχονται καὶ οὐκ οἶδασι τί εἶπον· τὰ χεῖλη κινεῖται, ἡ δὲ ἀκοὴ οὐκ ἀκούει. Σὺ οὐκ ἀκούεις τῆς εὐχῆς σου καὶ τὸν Θεὸν θέλεις εἰσακοῦσαι τῆς εὐχῆς σου ; Ἔκλινα, λέγεις, τὰ γόνατα· ἀλλ' ἡ διάνοιά σου ἔξω ἐπέτετο· τὸ σῶμά σου ἔνδον τῆς ἐκκλησίας, καὶ ἡ γνώμη σου ἔξω· τὸ στόμα ἔλεγε τὴν εὐχὴν καὶ ἡ διάνοια ἠρίθμει τόκους, συμβόλαια, συναλλάγματα, χωρία, κτήματα, φίλων συνουσίας. Ὁ γὰρ διάβολος πονηρὸς ὢν καὶ εἰδώς, ὅτι ἐν καιρῷ εὐχῆς μεγάλα ἀνύομεν, τότε ἐπέρχεται. Πολλάκις κείμεθα ὑπτιοὶ ἐν κλίῃ καὶ οὐδὲν λογιζόμεθα· ἤλθομεν εὐξασθαι καὶ μυριοὶ λογισμοί, ἵνα ἐκβάλῃ ἡμᾶς κενοῦς.

Ταῦτα τοίνυν εἰδὼς ἐν ταῖς εὐχαῖς, ἀγαπητέ, γίνεσθαι, τὴν Χαναϊαν μίμησαι... Κἂν ἔξω ἦς, κράζε καὶ λέγε· Ἐλεησόν με, μὴ κινῶν τὰ χεῖλη, ἀλλὰ τῇ διανοίᾳ βοῶν· καὶ σιωπῶντων γὰρ ἀκούει ὁ Θεός. Οὐ ζητεῖται τόπος, ἀλλ' ἀρχὴ τρόπου. Ὁ Ἰερემίας ἐν βορβόρῳ ἦν καὶ τὸν Θεὸν ἐπεσπάσατο· ὁ Δανιὴλ ἐν λάκκῳ λεόντων καὶ τὸν Θεὸν ἐξυμνεῖσάτο· οἱ παῖδες, οἱ τρεῖς ἐν τῇ καμίνῳ ἦσαν καὶ τὸν Θεὸν ὑμνοῦντες ἐδυσώπησαν· ὁ ληστής ἐσταυρώθη καὶ οὐκ ἐκώλυσεν ὁ σταυρὸς, ἀλλὰ παράδεισον ἤνοιξεν· ὁ Ἰώβ ἐν κοπρίᾳ ἦν καὶ τὸν Θεὸν ἕλειπον κατεσκευάσεν· ὁ Ἰωνᾶς ἐν τῇ κοιλίᾳ τοῦ κήτους καὶ τὸν Θεὸν ὑπήκουον ἔσχε. Κἂν ἐν βαλανείῳ ἦς, εὐχου, κἂν ἐν ὁδῷ, κἂν ἐπὶ κλίῃς· ὅπου ἐὰν ἦς, εὐχου. Ναὸς εἰ τοῦ Θεοῦ, μὴ ζήτηί τόπον· γνώμης χρεια μόνον».

115. ΑΙ ΕΚ ΤΟΥ ΕΚΚΛΗΣΙΑΣΜΟΥ ΩΦΕΛΕΙΑΙ

(Ἰωάννου τοῦ Χρυσοστόμου).

«Ὅτῳ γὰρ ἡμᾶς ἐντεῦθεν ἐξιέναι δεῖ, ὥσπερ ἐξ ἱερῶν ἀδύτων, ὥσπερ ἐξ αὐτῶν καταβάντας τῶν οὐρανῶν, γενομένους κατεσταλμέ-

α) **Λεξιλογικά καὶ συντακτικά** : ἀνώω = ἐκτελῶ, περαίνω, τελεσφορῶ· κατορθώνω, ὠφελοῦμαι. — Ὁ λόγος ἐν τῇ περικοπῇ ἔχει ζωηρότητα ἐνεκα τοῦ πλήθους τῶν μικρῶν περιόδων.

β) **Πραγματικά παρατηρήσεις** : Ἡ περικοπὴ εἶναι πλήρης παραδειγμάτων ἀπὸ τὴν καθημερινὴν ζωὴν καὶ τὴν Ἁγίαν Γραφήν.

115. Περικοπὴ ἐκ τοῦ λόγου Ἰωάννου τοῦ Χρυσοστόμου «πρὸς τοὺς μὴ ἀπαντήσαντας εἰς τὴν σύναξιν» (Ἐ.Π. 51, 179).

έπετοῦσε ἔξω· τὸ σῶμά σου ἦτο μέσα εἰς τὴν ἐκκλησίαν, ἀλλ' ὁ νοῦς σου ἔξω· τὸ στόμα ἔλεγε τὴν προσευχὴν, ἀλλ' ἡ διάνοια ἐλογάριαζε τόκους, συμβόλαια, συναλλαγὰς, χωράφια, κτήματα, συναναστροφὰς φίλων. Διότι ὁ διάβολος, ἐπειδὴ εἶναι πονηρὸς καὶ γνωρίζει, ὅτι εἰς τὴν καιρὸν τῆς προσευχῆς κατορθώνομεν μεγάλα (πράγματα), τότε ἐρ-
χεται ζαφνικὰ ἐναντίον μας. Πολλάκις εἴμεθα ξαπλωμένοι εἰς τὸ κρεβ-
βάτι καὶ δὲν σκεπτόμεθα τίποτε· ἤλθομεν νὰ προσευχηθῶμεν καὶ ἀνα-
ρίθμητοι σκέψεις (ὑποβάλλονται ὑπὸ τοῦ διαβόλου), διὰ νὰ μᾶς βγά-
λῃ ἔξω (ἀπὸ τὸν ναὸν) ἄδεις (στερημένους ἀπὸ κάθε ὠφέλειαν).

“Ὅταν λοιπὸν, ἀγαπητέ, γνωρίζῃς, ὅτι αὐτὰ γίνονται εἰς τὰς πρυσ-
ευχὰς, νὰ μιμηθῇς τὴν Χανααναίαν... Καὶ ἐὰν εἶσαι ἔξω, νὰ κράζῃς καὶ
νὰ λέγῃς Ἐλέησόν με, χωρὶς νὰ κινήῃς τὰ χεῖλη, ἀλλὰ φωνάζων
δυνατὰ νοερώς· διότι, καὶ ὅταν σιωπῶμεν, μᾶς ἀκούει ὁ Θεός. Δὲν ζη-
τεῖται ὠρισμένος τόπος, ἀλλ' ἡ προϋπόθεσις τοῦ τρόπου. Ὁ Ἱερεμίας
ἦτο εἰς τὸν βόρβυρον καὶ εἴλκυσε κοντὰ του τὸν Θεόν· ὁ Δανιὴλ εἰς τὸν
λάκκον τῶν λεόντων καὶ κατέστησε πρὸς χάριν τοῦ ἑαυτοῦ του εὐμενῆ
τὸν Θεόν· οἱ τρεῖς παῖδες ἦσαν μέσα εἰς τὸ καμίνι καὶ με ὕμνους ἰκέ-
τευσαν τὸν Θεὸν διὰ τὴν βοήθειάν του· ὁ ληστής ἐσταυρώθη καὶ δὲν
ἤμπόδισεν ὁ σταυρός, ἀλλ' ἤνοιξε τὸν παράδεισον· ὁ Ἰὼβ ἦτο εἰς ἕνα
μέρος με κόπρον καὶ ἔκαμε τὸν Θεὸν εὐμενῆ· ὁ Ἰωνᾶς ἦτο εἰς τὴν κοι-
λίαν τοῦ κήτους καὶ ἔκαμε τὸν Θεὸν νὰ τὸν ἀκούσῃ. Καὶ ἐὰν εἶσαι μέσα
εἰς λουτρόν, νὰ προσεύχεσαι, καὶ ἂν εἶσαι εἰς τὸν δρόμον, καὶ ἐὰν εἶσαι
εἰς τὸ κρεβάτι· ὅπου ἐὰν εἶσαι, νὰ προσεύχεσαι. Εἶσαι ναὸς τοῦ Θεοῦ,
νὰ μὴ ζητῇς τόπον· μόνον χρειάζεται ἡ διάνοια ».

115. Μετάφρασις.

«Διότι ἡμεῖς πρέπει νὰ ἐξερχώμεθα ἀπὸ ἐδῶ (δηλαδὴ ἐκ τοῦ ναοῦ)
σὰν νὰ ἐξήλθομεν ἀπὸ ἱερὰ ἄδυστα, σὰν νὰ κατέβημεν ἐξ αὐτῶν τῶν οὐ-
ρανῶν, ἀφροῦ γίνωμεν συνεσταλμένοι, φιλοσοφημένοι, οἱ ὅποιοι πρᾶτ-
τουν καὶ λέγουν ὅλα με τάξιν· καὶ ὅταν βλέπῃ ἡ γυναίκα τὸν ἄνδρα νὰ
φεύγῃ ἀπὸ τὴν λατρευτικὴν σύναξιν καὶ ὁ πατὴρ τὸν υἱὸν καὶ τὸ παιδί
τὸν πατέρα καὶ ὁ ὑπηρέτης τὸν κύριον καὶ ὁ φίλος τὸν φίλον καὶ ὁ

Πραγματικαὶ παρατηρήσεις : μετὰ τίνων ἀναπέμψεις... μετὰ τίνων
βοῆς τὸ Τρισάγιος· ἔννοεῖ τοὺς ἀγγέλους, τὰ Σεραφεῖμ, τὰ ὅποια, κατὰ τὸν
Ἡσαΐαν, ἐγγὺς τοῦ θρόνου τοῦ Θεοῦ ἱστάμενα ἀναβοοῦν ἀσιγήτως « Ἅγιος
ἅγιος, ἅγιος, Κύριος Σαβαώθ » (Ἡσ. στ', 2 - 3).

νους, φιλοσοφοῦντας, ρυθμῶ πάντα καὶ ποιοῦντας καὶ λέγοντας· καὶ γυνή τὸν ἄνδρα ὀρώσα ἀπὸ συνάξεως ἀναχωροῦντα καὶ τὸν υἱὸν πατῆρ καὶ τὸν πατέρα ὁ παῖς καὶ τὸν δεσπότην ὁ δοῦλος καὶ τὸν φίλον ὁ φίλος καὶ τὸν ἐχθρὸν ὁ ἐχθρός, λαμβανέτωσαν ἅπαντες αἰσθησιν τῆς ἐντιῦθα γενομένης ἡμῖν ὠφελείας· λήφονται δέ, ἂν πραοτέρων, ἂν φιλοσοφωτέρων, ἂν εὐλαβεστέρων ὁμῶν γεγενημένων αἰσθάνονται. Ἐνόησον οἷας ἀπολαύεις μυσταγωγίας ὁ μεμνημένος σύ, μετὰ τίνων ἀναπέμπεις τὸ μυστικὸν μέλος ἐκεῖνο, μετὰ τίνων βοᾷς τὸ Τρισάγιος. Δίδαξον τοὺς ἔξωθεν, ὅτι μετὰ τῶν Σεραφεῖμ ἐχώρευσας, ὅτι εἰς τὸν δῆμον τὸν ἄνω τελεῖς, ὅτι εἰς τὸν χορὸν ἐνεγράφης τὸν τῶν ἀγγέλων, ὅτι τῷ Δεσπότη διελέχθης, ὅτι τῷ Χριστῷ συνεγένου».

116. «ΤΑΠΕΙΝΟΥ ΣΑΥΤΟΝ»

(Ἰωάννου τοῦ Χρυσοστόμου).

«Ὅσον μέγας εἶ, τοσοῦτον ταπεῖνον σαυτόν. Ὅταν ἀναβῆς εἰς τὸ ὕψος, ἀσφαλισθῆναι χρεῖαν ἔχεις, ἵνα μὴ πέσῃς... Τὶ μέγα φρονεῖς, ἄνθρωπος ὢν, τῆς γῆς συγγενῆς, ὁμοούσιος τῇ τέφρᾳ ἐν τε τῇ φύσει, ἐν τε τῇ γνώμῃ καὶ τῇ προαιρέσει τῶν πραγμάτων; Σήμερον πλούσιος, αὔριον πένης· σήμερον ὑγιαίνων, αὔριον νοσῶν· σήμερον χαίρων, αὔριον λυπούμενος· σήμερον ἐν δόξῃ, αὔριον ἐν ἀτιμίᾳ· σήμερον ἐν νεότητι, αὔριον ἐν γῆρᾳ. Μὴ ἴσταταί τι τῶν ἀνθρωπίνων, ἀλλ' ὥσπερ τῶν ποταμίων ρευμάτων μιμεῖται τὸν δρόμον; Ὅμοῦ τε γὰρ ἐφάνη καὶ σκιᾶς ταχύτερον ἡμᾶς καταλιμπάνει. Τὶ οὖν μέγα φρονεῖς, ἄνθρωπε, ὁ καπνός, ἡ ματαιότης; Ἄνθρωπος γὰρ ματαιότητι ὁμοιώθη. Ὡσεὶ χόρτος αἱ ἡμέραι αὐτοῦ. Ἐξηράνθη ὁ χόρτος καὶ τὸ ἄνθος αὐτοῦ ἐξέπεσεν».

117. ΠΡΟΣΩΠΟΓΡΑΦΙΑ ΤΟΥ ΤΑΠΕΙΝΟΦΡΟΝΟΣ

(Μεγάλου Βασιλείου).

«Πῶς εἰς τὴν σωτήριον ταπεινοφροσύνην καταβησόμεθα, τὸν δλέθριον ὄγκον τῆς ὑπερηφανείας καταλιπόντες; Ἐὰν διὰ πάντων

116. Περικοπή ἐκ τῆς δ' ὁμιλίας τοῦ Χρυσοστόμου εἰς τὸ Ἅσ. στ', 1 (Ἐ.Π. 56, 125).

Πραγματικαὶ παρατηρήσεις: Ἄνθρωπος γὰρ ματαιότητι... αὐτοῦ ἐξέπεσε φράσεις ἐκ Ψαλμ. ρμγ', 4· ρβ', 15· Ἅσ. μ', 8.

117. Περικοπή ἐκ τῆς κ' ὁμιλίας τοῦ Μ. Βασιλείου «περὶ ταπεινοφροσύνης» (Ἐ.Π. 31, 537-540).

ἐχθρὸς τὸν ἐχθρόν, ὡς ἀντιλαμβάνονται ὅλοι τὴν ὠφέλειαν, ἡ ὁποία προέκυψε ἐδῶ· θὰ τὴν ἀντιληφθοῦν δέ, ἂν καταλάβουν, ὅτι ἔχετε γίνει πραότεροι, ὅτι ἔχετε ἀποκτήσει μεγαλύτεραν ἀγάπην πρὸς τὴν ἀληθῆ σοφίαν, ὅτι ἔχετε γίνει περισσότερον εὐλαβεῖς. Πρέπει νὰ ἐννοήσης ποίαν μύησιν εἰς τὰ ἱερά μυστήρια ἀπολαμβάνεις σύ, πού ἔχεις μυηθῆ, μὲ ποίους μαζὶ ἀπευθύνεις πρὸς τὰ ἄνω τὴν μυστικὴν ἐκείνην μελωδίαν, μὲ ποίους λέγεις μεγαλοφώνως τὸν Τρισάγιον ὕμνον. Νὰ διδάξης (μὲ τὴν συμπεριφορὰν σου) τοὺς ἄλλους, ὅτι ἔλαβες μέρος εἰς τὸν ἱερὸν χορὸν μαζὶ μὲ τὰ Σεραφεῖμ, ὅτι εὕρισκεσαι εἰς τὴν οὐράνιον πολιτείαν, ὅτι ἐνεγράφης εἰς τὴν χορείαν τῶν ἀγγέλων, ὅτι συνωμίλησες μὲ τὸν Κύριον, ὅτι συνανεστράφης τὸν Χριστόν ».

116. Μετάφρασις.

« Ὅσον εἶσαι σπουδαῖος, τόσον νὰ εἶσαι ταπεινόφρων. Ὅταν ἀνέλθης ὑψηλά, ἔχεις ἀνάγκην νὰ ἀσφαλισθῆς, διὰ νὰ μὴ πέσης... Διατὶ ὑψηλοφρονεῖς, ἀφοῦ εἶσαι ἄνθρωπος, συγγενῆς μὲ τὴν γῆν, ὁμοούσιος μὲ τὴν στάχτην καὶ εἰς τὴν φύσιν καὶ εἰς τὴν γνώμην καὶ εἰς τὴν (ἐξ ἐλευθέρως ἀποφάσεως) ἐκλογὴν τῶν πραγμάτων; Σήμερον εἶσαι πλούσιος, αὔριον πτωχός· σήμερον ὑγιής, αὔριον ἄρρωστος· σήμερον χαρούμενος, αὔριον λυπημένος· σήμερον μὲ δόξαν, αὔριον περιφρονημένος· σήμερον εἰς κατὰστασιν νεότητος, αὔριον εἰς γηρατεία. Μήπως στέκεται τίποτε ἀπὸ τὰ ἀνθρώπινα ἢ μήπως ἀντιθέτως μιμεῖται τὸν δρόμον τῶν ρευμάτων τῶν ποταμῶν; Ἐφάνη βέβαια μαζὶ μας, ἀλλὰ μᾶς ἐγκαταλείπει γρηγορότερον ἀπὸ τὴν σκιάν. Διατὶ λοιπὸν ἔχεις ἀλαζονείαν, ἄνθρωπε, πού εἶσαι ὁ καπνός, ἡ ματαιότης; Διότι ὁ ἄνθρωπος ἐγινεν ὅμοιος πρὸς ματαιότητα. Αἱ ἡμέραι αὐτοῦ εἶναι σὰν χορτάρη. Ἐξηράνθη τὸ χορτάρη καὶ τὸ ἄνθος του ἔπεσε μαραμένον ».

117. Μετάφρασις.

« Πῶς θὰ κατέλθωμεν εἰς τὴν σωτήριον ταπεινοφροσύνην, ἀφοῦ ἐγκαταλείψωμεν τὸ ὀλέθριον ἐξόγκωμα (οἰδημα) τῆς ὑπερηφανείας; Ἐὰν εἰς ὅλα κάνωμεν τὴν τοιαύτην προσπάθειαν καὶ δὲν παραμεινῶμεν τίποτε μὲ τὴν πρόφασιν, ὅτι τάχα δὲν θὰ ὑποστῶμεν βλάβην. Διότι ἡ ψυχὴ ἐξομοιώνεται μὲ ἐκεῖνα, μὲ τὰ ὁποῖα ἀσχολούμεθα, καὶ λαμβάνει τὸν τύπον ἐκείνων, τὰ ὁποῖα πράττει, καὶ σχηματίζεται ἀνάλογως πρὸς αὐτά. Καὶ ἡ ἐμφάνισις καὶ τὸ ἔνδυμα καὶ ὁ τρόπος τοῦ βα-

ἀσκῶμεν τὸ τοιοῦτο καὶ μηδὲν παρορῶμεν ὡς οὐ παρὰ τοῦτο βλαβηρό-
μενοι. Τοῖς γὰρ ἐπιτηδεύμασιν ὁμοιοῦται ψυχὴ καί, πρὸς ἃ πράττει,
τυποῦται καὶ πρὸς ταῦτα σχηματίζεται. Ἔστω σοι καὶ σχῆμα καὶ
ἱμάτιον καὶ βάδισμα καὶ καθέδρα καὶ τροφῆς κατάστασις καὶ οἶκος καὶ
τὰ ἐν οἴκῳ σκευὴ πάντα πρὸς εὐτέλειαν ἡσκημένα· καὶ λόγος καὶ ᾠδὴ
καὶ ἡ τοῦ πλησίον ἔντευξις καὶ ταῦτα πρὸς μετριότητα μᾶλλον ἢ πρὸς
ᾄσκον ὁράτω. Μὴ μοι κόμπους ἐν λόγῳ σοφιστικούς, μηδὲ ἐν ᾠδαῖς
ἡδυφωνίας ὑπερβαλλούσας, μηδὲ διαλέξεις ὑπερηφάνους καὶ βαρείας·
ἀλλ' ἐν ἅπασιν ὑφαίρει τοῦ μεγέθους· χρηστὸς πρὸς τὸν φίλον, ἥπιος
πρὸς τὸν οἰκέτην, ἀνεξίκακος πρὸς τοὺς θρασεῖς, φιλόανθρωπος πρὸς
τοὺς ταπεινοὺς, παρηγορῶν κακουμένους, ἐπισκεπτόμενος τοὺς ἐν ὀ-
δύναϊς, μηδένα καθάλαξ ὑπερορῶν, γλυκὺς ἐν προσηγορίᾳ, φαιδρὸς ἐν
ἀποκρίσει, δεξιὸς, εὐπρόσιτος ἅπασιν, μίτε σεαυτοῦ διεξιῶν ἐγκώμια,
μηδὲ ἑτέρους λέγειν παρασκευάζων, μηδὲ λόγον ἄσεμον ἀποδεχόμε-
νος, ἐπικαλύπτων ὅσα δυνατὸν τῶν σεαυτοῦ πλεονεκτημάτων· ἐπὶ δὲ
τοῖς ἁμαρτήμασι κατηγορῶν σεαυτοῦ καὶ μὴ τοὺς ἑτέρων ἐλέγχους
ἀναμένων, ἵνα ἦς, κατὰ τὸν Ἰώβ, ὅς οὐ διετράπη πολυοχλίαν πόλεως
ἐπ' αὐτῶν ἐξαγορευῆσαι τὸ ἴδιον πταῖσμα. Μὴ βαρὺς ἐν ἐπιτιμήσεσι
γίνου, μηδὲ ταχέως, μηδὲ ἐμπαθῶς ἐξελέγχων (αἰσθαδες γὰρ τὸ τοι-
οῦτο), μηδὲ ἐπὶ μικροῖς καταδικάζων, ὡς ἀκριβοδίκαιος αὐτὸς ὑπάρ-
χων... Μὴ τοίνυν ζημίου σεαυτὸν, ἐπὶ ἀνθρώπων φαίνεσθαι βουλόμε-
νος. Ἐπειδὴ Θεὸς μέγας θεατῆς, φιλοδόξησον ἐπὶ Θεοῦ».

118. Η ΕΠΑΦΗ ΜΕ ΤΗΝ ΑΨΥΧΟΝ ΚΑΙ ΕΜΨΥΧΟΝ ΦΥΣΙΝ (Μεγάλου Βασιλείου).

« Ὅρος γάρ ἐστιν ὑψηλόν, βαθεῖα ὕλη κεκαλυμμένον, ψυχροῖς
ὕδασι καὶ διαφανέσιν εἰς τὸ κατ' ἄρκτον κατάρρυστον. Τούτου ταῖς ὑπώ-

Πραγματικαὶ παρατηρήσεις : Κατὰ τὸν Ἰώβ· 18ῆ σχετικῶς Ἰώβ λα',
34. — Ἡ ὄλη περικοπὴ ἀποτελεῖ θαυμασίαν προσωπογραφίαν τοῦ ταπεινοφρο-
νος, παρουσιάζουσαν μὲ ψυχολογικὴν ἐμβάθυνσιν πολλὰ ἐκ τῶν χαρακτηριστι-
κῶν γνωρισμάτων αὐτοῦ.

118. Περικοπὴ ἐκ τῆς 18' ἐπιστολῆς τοῦ Μ. Βασιλείου πρὸς τὸν Γρηγόριον
Ναζιανζηνόν (Ἐ.Π. 32, 276 - 277). Τὴν ἐπιστολὴν ταύτην ὁ Μ. Βασίλειος
ἔγραψεν ἀπὸ τὸ ὥραϊον ἐρημικὸν μέρος, πλησίον εἰς τὸν Ἰριν ποταμόν, ὅπου
ἐμόνασεν ἐπὶ ἓν χρονικὸν διάστημα.

α) Λεξιλογικὰ καὶ συντακτικὰ : ὑποστορέννυμι (παθ. πρκ. ὑπεστό-

δίσματος καὶ τὸ κάθισμα καὶ ὁ τρόπος τῆς τροφῆς καὶ τὸ σπίτι καὶ τὰ σκεύη τοῦ σπιτιοῦ ἄς εἶναι ὅλα τακτοποιημένα μὲ ἀπλότητα· ἀκόμη καὶ ὁ λόγος καὶ τὸ ἄσμα καὶ ἡ συνάντησις μὲ τὸν πλησίον καὶ αὐτὰ ἄς ἀποβλέπουν μᾶλλον εἰς τὴν χρῆσιν τοῦ μέτρου παρά εἰς τὴν ἐπιδεικτικὴν ἐξόγκωσιν. Νὰ μὴ μοῦ χρησιμοποίῃς σοφιστικὰς ἐξογκώσεις εἰς τὸν λόγον, οὔτε εἰς τὰ ἄσματα ὑπερβολικὰ γλυκείας φωνάς, οὔτε συνδιαλέξεις ὑπερηφάνους καὶ φορτικὰς διὰ τοὺς ἄλλους, ἀλλ' εἰς ὅλα νὰ ἐλαττώνης τὴν ἐπιδεικτικὴν μεγαλοποίησιν· νὰ εἶσαι ὠφέλιμος εἰς τὸν φίλον, πρᾶος πρὸς τὸν ὑπηρέτην, ἀνεξίκακος πρὸς τοὺς θρασεῖς, φιλόανθρωπος πρὸς τοὺς χαμηλὰ εὐρισκομένους, παρηγορῶν τοὺς πάσχοντας, ἐπισκεπτόμενος τοὺς εὐρισκομένους εἰς θλίψεις, μὴ περιφρονῶν ἀπολύτως κανένα, γλυκὺς εἰς τὴν προσφώνησιν, ἀνοιχτόκαρδος εἰς τὴν ἀπάντησιν, βολικός, εὐκολοπλησίαστος εἰς ὅλους, μὴ ἀναφέρων ἐγκώμια διὰ τὸν ἑαυτὸν σου, μῆτε παρακινῶν ἄλλους νὰ λέγουν (τοιαῦτα διὰ σέ), μὴ δεχόμενος ἄσεμνον λόγον, ἀποκρύπτων ἀπὸ τὰ πλεονεκτήματά σου ὅσα εἶναι δυνατὸν· διὰ τὰ ἁμαρτήματά σου δὲ νὰ γίνεσαι σὺ κατήγορος τοῦ ἑαυτοῦ σου καὶ νὰ μὴ ἀναμένης τοὺς ἐλέγχους τῶν ἄλλων, διὰ νὰ ὁμοιάζης πρὸς τὸν Ἰώβ, ὁ ὁποῖος δὲν ἀπέφυγε τὸν πολὺν ὄχλον τῆς πόλεως, διὰ νὰ ἐξομολογηθῇ ἐνώπιον αὐτῶν τὸ σφάλμα του. Νὰ μὴ γίνεσαι αὐστηρὸς εἰς τὰς ἐπιπλήξεις, οὔτε νὰ ἐλέγχῃς γρήγορα καὶ μὲ ἐμπάθειαν (διότι αὐτὸ εἶναι αὐθάδεια), οὔτε νὰ καταδικάζῃς τὸν ἄλλον διὰ μικρὰ σφάλματα, ὡς ἐὰν εἶσαι σὺ ἀκριβοδίκαιος... Λοιπὸν νὰ μὴ βλάπτῃς τὸν ἑαυτὸν σου, θέλων νὰ φαίνεσαι σπουδαῖος εἰς τοὺς ἀνθρώπους. Ἐπειδὴ ὁ Θεὸς εἶναι ὁ μέγας Θεατῆς, νὰ στρέψῃς τὴν φιλοδοξίαν σου εἰς τὸν Θεόν».

118. Μετάφρασις.

« Διότι ἐδῶ ὑπάρχει ἓνα ὑψηλὸν ὄρος, σκεπασμένον μὲ πυκνὸν δάσος, ποὺ καταρδεύεται πρὸς βορρᾶν ἀπὸ ψυχρὰ καὶ ὀλοκάθαρα νερά. Εἰς τοὺς πρόποδας αὐτοῦ εἶναι στρωμένη καὶ ἐξαπλωμένη μία πεδινὴ ἔκτασις, ἣ ὁποία γίνεται εὐφορὸς ἀπὸ τὰ νερά τοῦ βουνοῦ. Δάσος δὲ ἀπὸ ποικίλα καὶ παντὸς εἶδους δένδρα, ποὺ ἐξεφύτρωσαν ὀλόγουρα αὐτομάτως, περιβάλλει σχεδὸν σὰν φράκτις τὸ τοπεῖον, ὥστε καὶ τὸ νησί τῆς Καλυψῶς, τὸ ὁποῖον φαίνεται ὅτι ὁ Ὅμηρος ἐθαύμασε περισσότερον ἀπὸ ὅλα διὰ τὴν ὁμορφίαν του, νὰ ὑστερῇ ἐν συγκρίσει πρὸς αὐτό. Καὶ διότι δὲν λείπουν πολλὰ εἰς τὸ τοπεῖον, διὰ νὰ εἶναι νησί, ἐφ' ὅσον

ρείαις πεδίοις ὑπτιον ὑπεστώρεσαι, ταῖς ἐκ τοῦ ὄρους νοτίσι διηνεκῶς πιναιόμενον. Ὑλῆ δὲ τούτῳ αὐτομάτως περιφνεῖσα ποικίλων καὶ παντοδαπῶν δένδρων, μικροῦ δεῖν, ἀντὶ ἔρκους αὐτῶ γίνεται, ὡς μικρὰν εἶναι πρὸς τοῦτο καὶ τὴν Καλυνοῦς νῆσον, ἣν δὴ πασῶν πλέον Ὁμηρος εἰς κάλλος θαυμάσας φαίνεται. Καὶ γὰρ οὐδὲ πολὺ ἀποδεῖ τοῦ νῆσος εἶναι, ἐνεκά γε τοῦ πανταχόθεν ἐρύμασι περιεργεσθαι. Φάραγγες μὲν γὰρ αὐτῶ βαθεῖαι κατὰ δύο μέρη περιερρώγασι· κατὰ πλευρὰν δὲ ἀπὸ κρηνοῦ ὁ ποταμὸς ὑπορρέων, τεῖχος ἔστι καὶ αὐτὸς διηνεκὲς καὶ δυσέμβατον... Ὁ δὲ, ὀξύτατα ὧν ἐγὼ οἶδα ποταμῶν ρέων, βραχὺν ἰτὴ γείτοσι πέτρα περιτραχύνεται· ἀπ' ἧς ἀναγεόμενος, εἰς δίνην βαθεῖαν περιειλεῖται· ὄψιν δὲ ἡδίστην ἐμοὶ καὶ παντὶ θεατῇ παρεχόμενος καὶ χρεῖαν τοῖς ἐπιχωρίοις αὐταρκεστάτην, ἰχθύων τε πλῆθος ἀμόθητον ταῖς δίναις ἐντρέφω. Τί δεῖ λέγειν τὰς ἐκ τῆς γῆς ἀναπνοὰς ἢ τὰς ἐκ τοῦ ποταμοῦ αἶρας; Τό γε μὴν τῶν ἀνθέων πλῆθος ἢ τῶν ὠδικῶν ὀρνίθων ἄλλος μὲν ἂν τις θαυμάσειεν· ἐμοὶ δὲ οὐ σχολὴ τούτοις προσέχειν τὸν νοῦν. Ὁ δὲ μέγιστον εἰπεῖν ἔχομεν τοῦ χωρίου, ὅτι, πρὸς πᾶσαν ὑπάρχον καρπῶν φορὰν ἐπιτήδειον, δι' εὐκαιρίαν τῆς θέσεως ἡδιστον ἐμοὶ πάντων καρπῶν τὴν ἡσυχίαν τρέφει· οὐ μόνον καθότι τῶν ἀστικῶν θοροῦβων ἀπήλλακται· ἀλλ' ὅτι οὔτε ὀδίτην τινὰ παραπέμπει πλὴν τῶν κατὰ θήραν ἐπιμιγνυμένων ἡμῖν. Πρὸς γὰρ τοῖς ἄλλοις καὶ θηροτρόφος ἔστιν, οὐχὶ ἄρκτων ἢ λύκων, μὴ γένοιτο!, ἀλλ' ἐλάφων ἀγέλας καὶ αἰγῶν ἀγρίων καὶ λαγωσὺς βόσκει καὶ εἴ τι τούτοις ὅμοιον».

119. Η ΧΡΗΣΙΣ ΤΩΝ ΥΛΙΚΩΝ ΑΓΑΘΩΝ

(Μεγάλου Βασιλείου).

« Εἴτε γὰρ ἐσθλίετε, φησίν, εἴτε πίνετε, εἴτε τι ποιεῖτε, πάντα εἰς δόξαν Θεοῦ ποιεῖτε ». Καθεζόμενος ἐπὶ τραπέζης, προσεύχου· προσ-

ρῆσαι ἢ ὑπέστρωμα) = στρώνω ὑποκάτω. — ἔρκος (τὸ) = φράκτης. — ἔρυμα = προφύλαγμα, ὀχύρωμα. — περιεργῶ = περικλείω, περιφράσω. — περιρρηγνυμι = διασχίζω ὀλόγυρα. — περιειλέω-ῶ = περιτυλίσσω. — προσέχω = ἔχω προσέτι, ἐπὶ πλέον.

β) Πραγματικαὶ παρατηρήσεις : Ἡ ὄλη περικοπὴ μαρτυρεῖ τὴν ἀγάπην τοῦ Μεγάλου Βασιλείου πρὸς τὴν φύσιν. Γενικῶς πάντες οἱ Πατέρες ἐν σχέσει πρὸς τὴν φύσιν εἶχον βιώματα ἀνάλογα πρὸς ἐκεῖνα, τὰ ὅποια εἶχεν ὁ Ἀλέξανδρος Παπαδιαμάντης, ὅστις εἰς τὸ «μανιφέστο», τὸ ὅποσον προτάσσει εἰς τὸν «Λαμπριάτικον Ψάλτην», ὁμολογεῖ : « Ἐν ὅσῳ ζῶ καὶ ἀναπνέω καὶ σωφρονῶ, δὲν θὰ παύσω πάντοτε νὰ ὑμῶν μετὰ λατρείας τὸν Χριστὸν μου, νὰ περιγράψω μετ' ἔρωτος τὴν φύσιν... ».

βέβαια ἀπὸ παντοῦ προστατεύεται μὲ φυσικὰ περιφράγματα. Διότι βαθεῖα μὲν φαράγγια διασχίζουν αὐτὸ τριγύρω εἰς δύο μέρη, πλαγίως δὲ ἀπὸ τὸν κρημνὸν ῥέων κάτω ὁ ποταμὸς εἶναι καὶ αὐτὸς τεῖχος συνεχές καὶ δύσβατον... Αὐτὸς δὲ καθὼς τρέχει πολὺ ὀρμητικώτερα ἀπὸ τὰ ποτάμια, ποὺ γνωρίζω, ἀγριεῖ ἐπ' ὀλίγον καθὼς προσκρούει εἰς τὸν γειτονικὸν βράχον, ἀπὸ τὸν ὁποῖον σκορπιζόμενος πρὸς τὰ ὀπίσω περιτυλίσσεται εἰς μίαν σπειροειδῆ κίνησιν καὶ παρέχει εἰς ἐμὲ καὶ εἰς κάθε θεατὴν πολὺ εὐχάριστον θέαμα, ὡς καὶ ἐπαρκεστάτην ὠφέλειαν εἰς τοὺς κατοίκους τῆς περιοχῆς, ἐφ' ὅσον μέσα εἰς τοὺς ἐλιγμούς του τρέφει ἀπερίγραπτον πλῆθος ψαριῶν. Ἄλλὰ τί πρέπει νὰ εἶπω διὰ τὰς (εὐώδεις) πνοὰς ἀέρος ἀπὸ τὴν γῆν ἢ διὰ τὰς δροσερὰς πνοὰς ἀπὸ τὸ ποτάμι ; Ἀσφαλῶς ἄλλος θὰ ἤμποροῦσε νὰ θαυμάσῃ τὸ πλῆθος τῶν λουλουδιῶν καὶ τῶν ὠδικῶν πτηνῶν ἄλλὰ εἰς ἐμὲ δὲν ὑπάρχει ἐλεύθερος χρόνος, διὰ νὰ ἔχω ἐπὶ πλεόν τὸν νοῦν μου εἰς αὐτά. Ἐκεῖνο δέ, ποὺ ἔχομεν ὡς τὴν μεγίστην ὠφέλειαν ἀπὸ τὸ τοπίον, εἶναι ὅτι, ἐνῶ τοῦτο εἶναι κατάλληλον διὰ κάθε παραγωγὴν καρπῶν, ἕνεκα τοῦ καταλλήλου τῆς θέσεώς του, παρέχει εἰς ἐμὲ τὴν ἡσυχίαν ὡς τὸν γλυκύτερον ἀπὸ ὅλους τοὺς καρπούς· ὄχι μόνον διότι εἶναι ἀπηλλαγμένον ἀπὸ τοὺς θορύβους τῆς πόλεως· ἀλλὰ διότι οὔτε κάποιον ὀδοιπόρον στέλλει εἰς ἡμᾶς ἐκτὸς ἐκείνων, οἱ ὁποῖοι ἔρχονται εἰς συνάφειαν μαζί μας, διὰ νὰ ἐπιδοθῶν εἰς τὸ κυνήγι. Διότι ἐκτὸς ἀπὸ τὰ ἄλλα ὁ τόπος τρέφει καὶ διάφορα ζῷα, ὄχι βέβαια ἄρκτους ἢ λύκους, μὴ γένοιτο !, ἀλλὰ βόσκει κοπάδια ἐλαφιῶν καὶ ἀγρίων κατσικιῶν καὶ λαγούς καὶ ὅ,τι ὁμοιάζει πρὸς αὐτά».

119. Μετάφρασις.

« Διότι εἶτε τρώγετε, λέγει, εἶτε πίνετε, εἶτε κάνετε κάτι, ὅλα νὰ τὰ κάνετε εἰς δόξαν Θεοῦ ». Ὅταν κάθησαι εἰς τὸ τραπέζι, νὰ προσεύχεσαι· ὅταν παρέχῃς εἰς τὸν ἑαυτὸν σου τὸν ἄρτον, νὰ εὐχαριστῆς ἐ-

119. Περικοπή ἐκ τοῦ λόγου τοῦ Μεγάλου Βασιλείου εἰς τὴν μάρτυρα Ἰουλίτταν (Ἐ.Π. 31, 244).

α) **Λεξιλογικὰ καὶ συντακτικὰ** : προσφέρομαι τι = παρέχω εἰς τὸν ἑαυτὸν μου. — ἀποπληρῶ-ῶ χάριν = εὐχαριστῶ. — ὑπερείδω = στηρίζω, ὑποστηρίζω. — περιστέλλω = ἐνδύω, περιτυλίσσω, περικαλύπτω· ἀποκρύπτω.

β) **Πραγματικαὶ παρατηρήσεις** : « Εἶτε γὰρ ἐσθίετε... ποιεῖτε » Ἀ Κορ. ι', 31. Ὅλα τὰ ὑλικά ἀγαθὰ θεωροῦνται ὑπὸ τῶν Πατέρων ὡς εὐλογία Θεοῦ. Ὑπὸ τὴν ἐπίδρασιν τῆς διδασκαλίας τῶν τὰ λειτουργικὰ κείμενα τῆς Ἐκκλησίας μας

φερόμενος τὸν ἄρτον, τῷ δεδωκότι τὴν χάριν ἀποπλήρου· οἶνω τὸ ἀσθενές τοῦ σώματος ὑπερείδων, μέμνησο τοῦ παρεχομένου σοι τὸ δῶρον εἰς εὐφροσύνην καρδίας καὶ παραμυθίαν ἀρρωστημάτων. Παρῆλθεν ἡ χρεία τῶν βρωμάτων ; Ἡ μέντοι μνήμη τοῦ εδεργέτου μὴ παρερχέσθω. Τὸν χιτῶνα ἐνδύόμενος, εὐχαρίστει τῷ δεδωκότι τὸ ἱμάτιον περιβαλλόμενος, αὔξησον τὴν εἰς Θεὸν ἀγάπην, ὃς καὶ χειμῶνι καὶ θέρει ἐπιτήδεια ἡμῖν σκεπάσματα ἐχαρίσατο, τὴν τε ζωὴν ἡμῶν συντηροῦντα καὶ τὸ ἄσχημον περιστέλλοντα. Ἐπληρώθη ἡ ἡμέρα ; Εὐχαρίστει τῷ τὸν ἥλιον μὲν εἰς ὑψηρεσίαν τῶν ἡμερινῶν ἔργων χαρισαμένῳ ἡμῖν, πῦρ δὲ παρασχομένῳ τοῦ φωτίζειν τὴν νύκτα καὶ ταῖς λοιπαῖς χρεαῖαις ταῖς κατὰ τὸν βίον ὑπηρετεῖν ».

120. Η ΧΡΗΣΙΣ ΤΟΥ ΠΛΟΥΤΟΥ (Κλήμεντος τοῦ Ἀλεξανδρέως).

« Οὐκ ἀπορριπτέον τὰ καὶ τοὺς πέλας ὀφελούντα χρήματα· κτήματα γάρ ἐστι κτητὰ ὄντα καὶ χρήματα χρήσιμα ὄντα καὶ εἰς χρῆσιν ἀνθρώπων ὑπὸ τοῦ Θεοῦ παρεσκευασμένα· ἃ δὴ παράκειται καὶ ὑποβέβληται καθάπερ ὕλη τις καὶ ὄργανα πρὸς χρῆσιν ἀγαθὴν τοῖς εἰδόσι. Τὸ ὄργανον, ἐὰν χρῆ τεχνικῶς, τεχνικόν ἐστιν· ἐὰν ὑστερηῆς τῆς τέχνης, ἀπολαύει τῆς σῆς ἀμουσίας, ὃν ἀναίτιον. Τοιοῦτο καὶ ὁ πλοῦτος ὄργανόν ἐστι. Δύνασαι χρῆσθαι δικαίως αὐτῷ ; Πρὸς δικαιοσύνην καθυπηρετεῖ. Ἀδίκως τις αὐτῷ χρῆται ; Πάλιν ὑπηρέτης ἀδικίας εὐρίσκειται. Ὡστε μὴ τὰ κτήματά τις ἀφανίζετω μᾶλλον ἢ τὰ πάθη τῆς ψυχῆς, τὰ μὴ συγχωροῦντα τὴν ἀμείνω χρῆσιν τῶν ὑπαρχόντων ».

121. ΧΡΙΣΤΙΑΝΙΣΜΟΣ ΚΑΙ ΣΩΜΑ. Η ΑΦΘΑΡΣΙΑ ΩΣ ΠΡΟΟΡΙΣΜΟΣ ΤΟΥ ΣΩΜΑΤΟΣ (Γρηγορίου Νύσσης).

« Ἀνάστασις ἐστὶν ἡ εἰς τὸ ἀρχαῖον τῆς φύσεως ἡμῶν ἀποκατάστασις... Στάχυες γὰρ ὄντες κατ' ἀρχάς, ἐπειδὴ τῷ καθύωνι τῆς κακίας

ἔχουν εὐχὰς «εἰς χωράφια, κήπους, ἀμπελῶνας», «ἐπὶ εὐλογῆσει σπόρου», «εἰς μετάληψιν σταφυλῆς», «ἐπὶ εὐλογῆσει οἴνου», «εἰς τὸ εὐλογῆσαι ἕλας» κ.λπ.

120. Περικοπή ἐκ τοῦ ἔργου Κλήμεντος τοῦ Ἀλεξανδρέως «Τὶς ὁ σωζόμενος πλοῦσιος ; » (ΒΕΠΕΣ 8, 358).

Πραγματικαὶ παρατηρήσεις : Κατὰ τὸν Κλήμεντα τὸν Ἀλεξανδρέα ἡ ἠθικὴ ποιότης τῶν ὑλικῶν ἀγαθῶν ἐξαρτᾶται ἐκ τοῦ τρόπου χρήσεως αὐτῶν.

κεῖνον, ὁ ὁποῖος σοῦ τὸν ἔχει δώσει· ὅταν τονώνης μὲ οἶνον τὴν ἀσθενῆ φύσιν τοῦ σώματος, νὰ ἐνθυμῆσαι ἐκεῖνον, πού σοῦ παρέχει τὸ δῶρον πρὸς ψυχικὴν ἀγαλλίασιν καὶ πρὸς ἀνακούφισιν τῶν ἀσθενειῶν. Παρῆλθεν ἡ ἀνάγκη τῶν τροφῶν ; Ἄς μὴ παρέρχεται ὅμως ἡ μνήμη τοῦ εὐεργέτου. Ὅταν ἐνδύσαι μὲ τὸν χιτῶνα, νὰ ἐκφράζῃς εὐχαριστίαν εἰς ἐκεῖνον, ὁ ὁποῖος τὸν ἔχει δώσει· ὅταν φορῆς τὸ ἱμάτιον, νὰ αὐξήσῃς τὴν ἀγάπην εἰς τὸν Θεόν, ὁ ὁποῖος καὶ τὸν χειμῶνα καὶ τὸ θέρος μᾶς ἐχάρισε τὰ κατάλληλα καλύμματα, τὰ ὁποῖα καὶ συντηροῦν τὴν ζωὴν ἡμῶν καὶ ἀποκρύπτουν τὴν δυσμορφίαν. Ἐτελείωσεν ἡ ἡμέρα ; Νὰ εὐχαριστῆς Αὐτόν, ὁ ὁποῖος ἐχάρισε μὲν εἰς ἡμᾶς τὸν ἥλιον πρὸς ἐξυπηρέτησιν τῶν ἔργων τῆς ἡμέρας, ἐχορήγησε δὲ εἰς ἡμᾶς τὸ πῦρ, διὰ νὰ μᾶς φωτίξῃ τὴν νύκτα καὶ διὰ νὰ ἐξυπηρετῇ τὰς ὑπολοίπους ἀνάγκας τῆς ζωῆς ».

120. Μετάφρασις.

« Δὲν πρέπει νὰ ἀπορρίπτωμεν τὰ χρήματα, τὰ ὁποῖα ὠφελοῦν καὶ τοὺς πλησίον· διότι εἶναι πράγματα, τὰ ὁποῖα εἶναι ἄξια ἀποκτήσεως, καὶ ἀγαθὰ, τὰ ὁποῖα ὠφελοῦν καὶ ἔχουν ἐτοιμασθῆ ὑπὸ τοῦ Θεοῦ πρὸς χρησιμοποίησιν ὑπὸ τῶν ἀνθρώπων· αὐτὰ λοιπὸν σὰν κάποιο ὑλικὸν καὶ σὰν ὄργανα παρατίθενται καὶ ἔχουν δοθῆ εἰς τοὺς γνωρίζοντας αὐτὰ πρὸς καλὴν χρῆσιν. Τὸ ὄργανον, ἐὰν τὸ χρησιμοποιήσῃς ἐπιδειξίως, εἶναι κατάλληλον διὰ τὴν τέχνην· ἐὰν ὅμως ὑστερῆς εἰς τὴν τέχνην, τότε ὑφίσταται τὴν ἰδικὴν σου ἔλλειψιν μορφώσεως, χωρὶς νὰ εὐθύνεται αὐτό. Τοιοῦτον ὄργανον εἶναι καὶ ὁ πλοῦτος. Ἡμπορεῖς νὰ τὸν χρησιμοποιήσῃς ὀρθῶς ; Τότε ἐξυπηρετεῖ τὴν δικαιοσύνην. Χρησιμοποιεῖ κάποιος αὐτὸν κατὰ τρόπον ἄδικον ; Τότε εὐρίσκεται ὑπὸ τῆς ἀδικίας... Ὡστε ἄς μὴ ἐξαφανίσῃ κανεὶς τὰ ὑλικά ἀγαθὰ περισσότερον ἀπὸ τὰ πάθη τῆς ψυχῆς, τὰ ὁποῖα δὲν ἐπιτρέπουν τὴν καλυτέραν χρῆσιν τῶν ὑπαρχόντων ».

121. Μετάφρασις.

« Ἀνάστασις εἶναι τὸ νὰ ἐπανέλθῃ ἡ φύσις μας εἰς τὴν ἀρχαίαν κατάστασιν (τοῦ παραδείσου)... Ἐπειδὴ ἐξεραθήκαμεν μὲ τὸν καύ-

121. Περικοπή ἐκ τοῦ λόγου τοῦ Γρηγορίου Νύσσης « περὶ ψυχῆς καὶ ἀναστάσεως » (Ἐ.Π. 46, 148 καὶ 157).

Πραγματικαὶ παρατηρήσεις : Ἡ ὄλη περικοπὴ ὑπενθυμίζει τὴν σχετικὴν διδασκαλίαν τοῦ Ἀπ. Παύλου ἐν Α' Κορινθ. κεφ. 1ε'.

κατεξηράνθημεν, ὑπολαβοῦσα ἡμᾶς ἢ γῆ διὰ τοῦ θανάτου λυθέντας, πάλιν κατὰ τὸ ἔαρ τῆς ἀναστάσεως στάχυν ἀναδείξει τὸν γυμνὸν τοῦτον κόκκον τοῦ σώματος, εὐμεγέθη τε καὶ ἀμφιλαφῆ καὶ ὄρθιον καὶ εἰς τὸ οὐράνιον ὕψος ἀνατεινόμενον, τῇ ἀφθαρσίᾳ καὶ τοῖς λοιποῖς τῶν θεοπρεπῶν γνωρισμάτων ὠραιζόμενον. Δεῖ γὰρ τὸ φθαρτὸν τοῦτο ἐνδύσασθαι ἀφθαρσίαν ».

122. Η ΚΑΛΗ ΧΡΗΣΙΣ ΤΗΣ ΝΗΣΤΕΙΑΣ

(Ἰωάννου τοῦ Χρυσοστόμου).

« Καθάπερ οὖν χειμῶνος παρελθόντος καὶ θέρους φανέντος, ἔλκει μὲν πρὸς τὸ πέλαγος τὸ πλοῖον ὁ ναύτης, ἀποσμήχει δὲ ὁ στρατιώτης τὰ ὄπλα καὶ παρασκευάζει τὸν ἵππον εἰς πόλεμον, καὶ γεωργὸς ἀκονᾷ δρέπανον καὶ ὀδοιπόρος θαρρῶν ἀποδημίας ἄπτεται μακροῦς καὶ πρὸς τοὺς ἀγῶνας ἀθλητῆς ἀποδύεται καὶ γυμνοῦται· οὕτω δὴ καὶ ἡμεῖς, καθάπερ θέρους πνευματικοῦ τινος τῆς νηστείας φανείσης, καὶ ὡς στρατιῶται τὰ ὄπλα ἀποσμήξωμεν καὶ ὡς γεωργοὶ τὴν δρεπάνην ἀκονήσωμεν καὶ ὡς κυβερνήται πρὸς τὰ κύματα τῶν ἀτόπων ἐπιθυμιῶν τοὺς λογισμοὺς ἀντιτάξωμεν καὶ ὡς ὀδίται τῆς εἰς τὸν οὐρανὸν ἀποδημίας ἀφώμεθα καὶ ὡς ἀθληταὶ πρὸς τοὺς ἀγῶνας ἀποδυσώμεθα. Ὁ γὰρ πιστὸς καὶ γεωργὸς καὶ κυβερνήτης καὶ στρατιώτης καὶ ἀθλητῆς καὶ ὀδοιπόρος ἐστὶ... Νηστείαν δὲ οὐ ταύτην λέγω τὴν τῶν πολλῶν, ἀλλὰ τὴν ἀκριβῆ νηστείαν, οὐ τὴν τῶν βρωμάτων ἀποχὴν μόνον, ἀλλὰ καὶ τὴν τῶν ἀμαρτημάτων... Φάρμακόν ἐστιν ἡ νηστεία, ἀλλὰ τὸ φάρμακον, κἂν μυριάκις ὠφέλιμον ᾖ, πολλάκις ἄχρηστον γίνεται διὰ τὴν ἀπειρίαν τοῦ χρωμένου. Καὶ γὰρ καὶ καιρὸν εἰδέναι χρὴ, καθ' ὃν δεῖ τοῦτο ἐπιτιθέναι, καὶ ποσότητα αὐτοῦ τοῦ φαρμάκου καὶ σώματος κρᾶσιν τὴν δεχομένην καὶ χώρας φύσιν καὶ ὥραν ἔτους καὶ δίαιταν κατάλληλον καὶ πολλὰ ἕτερα· ὧν ὅπερ ἂν παροφθείη, τοῖς ἄλλοις λυμανεῖται πᾶσι τοῖς εἰρημένοις ».

---

122. Ἀποσπάσματα ἐκ τῆς γ' ὁμιλίας τοῦ Χρυσοστόμου « εἰς ἀνδριάντας » (Ἐ.Π. 49, 47 - 59).

σωνα τῆς ἀμαρτίας, ἐφ' ὅσον βεβαίως ἤμεθα κατ' ἀρχὰς (ὡς) στάχυα, ἡ γῆ, ἀφοῦ ἐδέχθη ἡμᾶς, οἱ ὅποιοι διελύθημεν μὲ τὸν θάνατον, εἰς τὴν ἀνοιξιν τῆς ἀναστάσεως τὸν γυμνὸν τοῦτον κόκκον θὰ τὸν ἀναδείξῃ πάλιν εἰς ἓνα στάχυν ὑψηλὸν καὶ λικνιζόμενον πρὸς ὄλας τὰς κατευθύνσεις καὶ ὄρθιον, ὁ ὅποιος τείνει πρὸς τὰ ἄνω εἰς τὸ ὕψος τοῦ οὐρανοῦ, ὁ ὅποιος ἐξωρατίζεται μὲ τὴν ἀφθαρσίαν καὶ τὰ ὑπόλοιπα θεοπρεπῆ γνωρίσματα. Διότι πρέπει ἡ θνητὴ αὐτὴ φύσις μας νὰ ἐνδυθῇ ἀφθαρσίαν».

122. Μετάφρασις.

« Ὅπως λοιπὸν ἀκριβῶς, ὅταν περάσῃ ὁ χειμὼν καὶ φανῇ τὸ θέρος, ὁ μὲν ναυτικὸς σύρει τὸ πλοῖον πρὸς τὴν θάλασσαν, ὁ δὲ στρατιώτης καθαρίζει τὰ ὄπλα καὶ ἐτοιμάζει τὸ ἄλογον διὰ τὸν πόλεμον, καὶ ὁ γεωργὸς ἀκονίζει τὸ δρεπάνι καὶ ὁ ὄδοιπόρος μὲ θάρρος ἀρχίζει μακρυνὸ ἀποδημητικὸν ταξίδι καὶ ὁ ἀθλητὴς ἐκδύεται καὶ γυμνώνεται, διὰ νὰ μετάσῃ εἰς τοὺς ἀγῶνας· τοιοῦτοτρόπως λοιπὸν καὶ ἡμεῖς, τώρα, πού ἡ νηστεία ἐφάνη σὰν κάποιο πνευματικὸν καλοκαίρι, καὶ ὡς στρατιῶται ἄς καθαρίσωμεν τὰ ὄπλα καὶ ὡς γεωργοὶ ἄς ἀκονίσωμεν τὸ δρεπάνι καὶ ὡς κυβερνήται ἄς ἀντιτάξωμεν τοὺς στοχασμοὺς εἰς τὰ κύματα τῶν ἀτόπων ἐπιθυμιῶν καὶ ὡς ὄδοιποροὶ ἄς ἀρχίσωμεν τὸ ἀποδημητικὸν ταξίδι εἰς τὸν οὐρανὸν καὶ ὡς ἀθληταὶ ἄς ἐκδυθῶμεν διὰ τοὺς ἀγῶνας. Διότι ὁ πιστὸς εἶναι καὶ γεωργὸς καὶ κυβερνήτης καὶ στρατιώτης καὶ ἀθλητὴς καὶ ὄδοιπόρος... Ὡς νηστείαν δὲ δὲν ἀναφέρω αὐτὴν τὴν νηστείαν τῶν πολλῶν, ἀλλὰ τὴν ὀρθὴν νηστείαν, δηλ. ὄχι μόνον τὴν ἀποχὴν ἀπὸ τὰς τροφάς, ἀλλὰ καὶ τὴν νηστείαν ἀπὸ τὰ ἀμαρτήματα... Ἡ νηστεία εἶναι φάρμακον, ἀλλὰ τὸ φάρμακον, καὶ ἐὰν ἀναριθμητοὺς φορὰς εἶναι ὠφέλιμον, συχνὰ γίνεται ἀχρηστον ἕνεκα τῆς ἀγνοίας αὐτοῦ, ὁ ὅποιος τὸ χρησιμοποιοεῖ. Διότι πρέπει νὰ γνωρίζωμεν καὶ τὸν χρόνον, κατὰ τὸν ὅποιον πρέπει νὰ τὸ ἐπιβάλλωμεν (χρησιμοποιοῦμεν), καὶ τὴν ποσότητα τοῦ φαρμάκου αὐτοῦ καὶ τὴν κρᾶσιν τοῦ σώματος, ἡ ὅποια δέχεται τὸ φάρμακον, καὶ τὴν φύσιν τοῦ τόπου καὶ τὴν ἐποχὴν τοῦ ἔτους καὶ τὴν κατάλληλον δίαιταν καὶ πολλὰ ἄλλα· ἐκ τῶν ὁποίων ἐκεῖνο, τὸ ὅποιον θὰ παραμεληθῇ, θὰ βλάβῃ ὄλα τὰ ἄλλα, τὰ ὅποια ἔχουν ἀναφερθῆ ».

123. Ο ΤΕΧΝΙΚΟΣ ΠΟΛΙΤΙΣΜΟΣ ΩΣ ΔΗΜΙΟΥΡΓΗΜΑ ΤΟΥ ΑΝΘΡΩΠΙΝΟΥ ΠΝΕΥΜΑΤΟΣ

(Μεγάλου Βασιλείου).

« Ψυχὴν ἔλαβες νοεράν, δι' ἧς Θεὸν περινοεῖς, τῶν ὄντων τὴν φύσιν λογισμῶ καθορᾶς, σοφίας δρέπη καρπὸν ἦδιστον. Πάντα μὲν σοὶ τὰ χερσαῖα ζῶα, ἡμερὰ τε καὶ ἄγρια, πάντα δὲ τὰ ἐν ὕδασι διατρώμενα, καὶ ὅσα τὸν ἀέρα διαπέταται τοῦτον, δοῦλά ἐστι καὶ ὑποχείρια. Οὐ σὺ μέντοι τέχνας ἐξεῦρες καὶ πόλεις συνεστήσω καὶ ὅσα ἀναγκαῖα καὶ ὅσα πρὸς τρυφὴν ἐπενόησας ; Οὐ βάσιμά σοι τὰ πελάγη διὰ τὸν λόγον ; Οὐ γῆ καὶ θάλαττα ὑπηρετεῖ τῷ βίῳ τῷ σῶ ; Οὐκ ἄῤῥ καὶ οὐρανὸς καὶ ἀστέρων χορεῖαι σοὶ τὴν ἐαυτῶν ἐπιδείκνυνται τάξιν ; ».

124. Η ΤΕΧΝΙΚΗ ΠΡΟΟΔΟΣ ΩΣ ΣΥΝΕΧΕΙΑ ΤΟΥ ΕΡΓΟΥ ΤΟΥ ΘΕΟΥ (Γρηγορίου Νύσσης).

« Τίς ἐδίδαξε τὴν μέλισσαν ἐργάζεσθαι τὸν κηρὸν καὶ σὺν ἐκείνῳ τὸ μέλι ; Τίς τὴν πύτυν καὶ τερέβινθον καὶ τῆς μαστίχης τὸ δένδρον τὸν λιπαρὸν ἐκείνου χυμὸν ἀποστάζειν ἐποίησεν ; Ἡ τίς τὴν Ἰνδῶν χώραν ἐδημιούργησε ξηρῶν καρπῶν καὶ εὐωδῶν μητέρα ; Τίς τὴν ἐλαίαν ἐφύσε, πόνων σωματικῶν καὶ ἀλγηδόνων ἐπίκουρον ; Τίς ἔδωκεν ἡμῖν ριζῶν καὶ βοτανῶν διάγνωσιν καὶ τῶν ἐν αὐταῖς ποιότητων μάθησιν ; Τίς τὴν ποιητικὴν τῆς ὑγείας λατρικὴν συνεστήσατο ; Τίς ἀνῆκεν ἐκ τῆς γῆς θερμῶν ὑδάτων πηγὰς ἰωμένας ; Καὶ προσήκει εὐκαίρως εἰπεῖν τὸ τοῦ Βαρούχ· Οὗτος (ὁ Θεὸς) ἐξεῦρε πᾶσαν ὁδὸν ἐπιστήμης καὶ ἔδωκεν αὐτὴν Ἰακὼβ τῷ παιδί αὐτοῦ καὶ Ἰσραὴλ τῷ ἡγαπημένῳ ὑπ' αὐτοῦ.

Διὰ τοῦτο τέχνηαι ἔμπυροι καὶ πυρὸς χωρὶς καὶ ἄλλαι ἔνυθροι καὶ

---

123. Περικοπή ἐκ τῆς ὁμιλίας τοῦ Μ. Βασιλείου εἰς τὸ « Πρόσεχε σεαυτῷ » ('Ε.Π. 31, 212).

Πραγματικαὶ παρατηρήσεις : Οὐκ ἄῤῥ... καὶ ἀστέρων χορεῖαι τὴν ἐαυτῶν ἐπιδείκνυνται τάξιν ; Εἰς αὐτὴν τὴν ἐποχὴν τοῦ γεωκεντρικοῦ κοσμοειδῶλου ὁ Βασίλειος συνεσχέτιζε τὴν ἐπιστημονικοτεχνικὴν πρόοδον τοῦ ἀνθρώπου καὶ πρὸς τὸν οὐρανὸν καὶ τοὺς ἀστέρας. Ἄρα γε τί θὰ ἔλεγεν οὗτος, ἐὰν ἔζη εἰς τὴν σημερινὴν ἐποχὴν τῶν διαστημικῶν πτήσεων ;

124. Περικοπή ἐκ τοῦ α' λόγου τοῦ Γρηγορίου Νύσσης « περὶ φιλοπρωχίας καὶ εὐποίας » ('Ε.Π. 46, 464).

123. Μετάφρασις.

« Ἐλαβες πνευματικὴν ψυχὴν, μὲ τὴν ὁποίαν σκέπτεσαι διὰ τὸν Θεόν, βλέπεις μὲ τὸν στοχασμὸν τὴν φύσιν τῶν ὄντων, συλλέγεις τὸν πάρα πολὺ γλυκὺν καρπὸν τῆς σοφίας. Ὅλα μὲν τὰ ζῶα τῆς ξηρᾶς καὶ τὰ ἡμερα καὶ τὰ ἄγρια, ἔλα δὲ ἕσα ζοῦν μέσα εἰς τὰ ὕδατα καὶ ἕσα πετῶντα διασχίζουσι τὸν ἀέρα τοῦτον εἶναι ὑπὸ τὴν ἰδικὴν σου κυριότητα καὶ ἐξουσίαν. Σὺ λοιπὸν δὲν ἀνεκάλυψες τὰς τέχνας καὶ δὲν ἴδρυσες πόλεις καὶ δὲν ἐπενόησες ἕσα εἶναι ἀναγκαῖα καὶ ἕσα εἶναι πρὸς τέρψιν ; Δὲν εἶναι πλωτὰ πρὸς χάριν σου τὰ πελάγη ἐξ αἰτίας τοῦ λογικοῦ σου ; Δὲν ἐξυπηρετεῖ ἡ γῆ καὶ ἡ θάλασσα τὴν ἰδικὴν σου ζωὴν ; Δὲν ἐπιδεικνύουσι τὴν τάξιν των εἰς σὲ ὁ ἀήρ καὶ ὁ οὐρανὸς καὶ οἱ κυκλικὶ χοροὶ τῶν ἀστρῶν ; ».

124. Μετάφρασις.

« Ποῖος ἐδίδαξε τὴν μέλισσαν νὰ κατασκευάζῃ τὸ κερί καὶ μαζὶ μὲ ἐκεῖνο τὸ μέλι ; Ποῖος ἔκαμε τὴν κουκουναριὰν (τὸ ὀρεινὸν πεῦκον) καὶ τὴν κοκκορεβιθιάν καὶ τὸ μαστιχόδενδρον νὰ στάζουν τὸν λιπαρὸν ἐκεῖνον χυμὸν ; Ἡ ποῖος ἔκαμε τὴν χώραν τῶν Ἰνδῶν μητέρα τῶν ξηρῶν καὶ ἀρωματικῶν καρπῶν ; Ποῖος ἐφύτευσε τὴν ἐληάν, ποῦ μᾶς βοηθεῖ εἰς τοὺς σωματικούς πόνους καὶ τὰς ἀλγηδόνας ; Ποῖος ἔδωκεν εἰς ἡμᾶς τὴν διάκρισιν τῶν ριζῶν καὶ τῶν βοτάνων καὶ τὴν γνῶσιν τῶν ἰδιοτήτων των ; Ποῖος ἴδρυσεν τὴν ἰατρικὴν, ποῦ δίδει τὴν υγείαν ; Ποῖος ἐξήγαγεν ἐκ τῆς γῆς ἰαματικὰς πηγὰς θερμῶν ὑδάτων ; Καὶ ταιριάζει εἰς τὸν κατάλληλον καιρὸν νὰ εἴπωμεν τὸν λόγον τοῦ Βαρούχ· Αὐτὸς (ὁ Θεὸς) ἐφευρε κάθε ὁδὸν ἐπιστήμης καὶ τὴν ἔδωκεν εἰς τὸ παιδί του Ἰακώβ καὶ εἰς τὸν ἀγαπημένον του Ἰσραὴλ.

Δι' αὐτὸ ὑπάρχουσι τέχνη, ποῦ ἀσχοῦνται μὲ φωτιὰν καὶ χωρὶς φωτιὰν καὶ ἄλλαι μέσα εἰς τὸ νερό, ὡς καὶ ἀναρίθμητοι ἐφευρέσεις τῶν ἐπαγγελμάτων, διὰ νὰ ἐξυπηρετῶνται χωρὶς ἔλλειψιν αἱ ἀνάγκαι τῆς

Πραγματικαὶ παρατηρήσεις : Εἰς τὴν περικοπὴν ὁ Γρηγόριος Νύσσης παρουσιάζει τὰς ἐκφάνσεις τοῦ τεχνικοῦ πολιτισμοῦ ὡς δῶρον τοῦ Θεοῦ καὶ ὡς συνέχειαν τοῦ εὐεργετικοῦ ἐν τῷ κόσμῳ ἔργου τοῦ Θεοῦ. Ἐπίσης ὑποδεικνύει ποῖος πρέπει νὰ εἶναι ὁ σκοπὸς τῆς τεχνικῆς προόδου (εἶνα ταῖς τοῦ βίου χρεῖαις ἀνευδεῆς ἢ διακονία γένηται »).

μυρία τῶν ἐπιτηδευμάτων εὐρέσεις, ἵνα ταῖς τοῦ βίου χρείαις ἀνευδής ἢ διακονία γένηται. Καὶ ὁ μὲν Θεὸς οὕτως, ὁ πρῶτος τῆς εὐπορίας εὐρετῆς καὶ τῶν ἡμῖν ἀναγκαίων πλούσιος ὁμοῦ καὶ συμπαθῆς χορηγός.»

125. ΕΡΓΑΣΙΑ ΚΑΙ ΑΡΓΙΑ

(Ἰωάννου τοῦ Χρυσοστόμου).

« Μὴ ἐπαισχυνόμεθα τέχναις, μηδὲ ὄνειδος εἶναι νομίζομεν ἐργασίαν, ἀλλὰ ἀργίαν καὶ τὸ μὴ ἔχειν τι ποιεῖν. Εἰ γὰρ ὄνειδος ἦν τὸ ἐργάζεσθαι, οὐκ ἂν αὐτὸ μετήλθεν ὁ Παῦλος, οὐκ ἂν τοὺς μὴ ἐργαζομένους ἐκέλευσε μηδὲ ἐσθίειν. Ἄμαρτία γὰρ μόνον ἐστὶν ὄνειδος· ταύτην δὲ ἀργία τίκτειν εἴωθε καὶ οὐ μίαν καὶ δύο καὶ τρεῖς μόνον, ἀλλὰ πᾶσαν ὁμοῦ τὴν πονηρίαν... "Ὅπερ γὰρ ἐστὶν ὁ χαλινὸς τῷ ἵππῳ, τοῦτο τὸ ἔργον τῇ φύσει τῇ ἡμετέρᾳ... Οὐκ ἔστι τῶν πάντων οὐδέν, ὃ μὴ διὰ τῆς ἀργίας ἀπόλλυται. Καὶ γὰρ ὕδωρ, τὸ μὲν ἐστηκὸς σήπεται, τὸ δὲ τρέχον καὶ πανταχοῦ πλανώμενον τὴν ἀρετὴν διασφύζει τὴν ἑαυτοῦ· καὶ σίδηρος, ὁ μὲν ἐν ἀργίᾳ κείμενος, ἀπαλώτερός τε καὶ φαυλότερος, ἰσὺ πολλῶν δαπανώμενος, γίνεται· ὁ δὲ ἐν ἐργασίαις ὢν, πολὺν χρησιμώτερος καὶ εὐπρεπέστερος, ἀργύρου παντὸς οὐδὲν ἔλαττον ἀποστίλβων. Καὶ γῆν μὲν τὴν ἀργοῦσαν ἴδοι τις ἂν οὐδὲν ὑγιᾶς ἐκφέρουσαν, ἀλλὰ πονηρὰς βοτάνας καὶ ἀκάνθας καὶ τριβόλους καὶ ἄκαρπα δένδρα, τὴν δὲ ἐργασίας ἀπολαύουσαν, καρποῖς ἡμέροις κομῶσαν. Καὶ ἕκαστον τῶν ὄντων ὑπὸ μὲν τῆς ἀργίας φθεῖρεται, ὑπὸ δὲ τῆς οἰκείας ἐργασίας χρησιμώτερον γίνεται. Ταῦτα οὖν εἰδότες ἅπαντα καὶ πόσον μὲν ἀπὸ τῆς ἀργίας τὸ βλάβος, πόσον δὲ ἀπὸ τῆς ἐργασίας τὸ κέρδος, τὴν μὲν φεύγωμεν, τὴν δὲ διώκωμεν.»

126. Η ΕΠΙΜΕΛΗΣ ΜΕΛΕΤΗ ΚΑΙ ΑΣΚΗΣΙΣ ΩΣ ΠΡΟ-ΥΠΟΘΕΣΙΣ ΕΠΙΤΥΧΙΑΣ ΤΟΥ ΕΠΑΓΓΕΛΜΑΤΟΣ

(Ἰσιδώρου τοῦ Πηλουσιώτου).

« Πᾶσαι αἱ τέχναι, ταῖς μὲν μελέταις συγκροτοῦνται καὶ μείζους γίνονται· ταῖς δ' ἀργίαις ἀπόλλυνται, μάλιστα δὲ ἢ τῶν λόγων

---

125. Περικοπή ἐκ τοῦ α' λόγου τοῦ Χρυσοστόμου εἰς τὸ « Ἀσπάσασθε Πρίσκιλλαν καὶ Ἀκύλαν » (Ρωμ. 1στ', 3) ('Ε.Π. 51, 193-194 καὶ 196).

Πραγματικαὶ παρατηρήσεις : ὄνειδος· εἶναι ἐκδηλος ἢ ἐπίδρασις τῆς διδασκαλίας τοῦ Ἡσιόδου, ὁ ὁποῖος ἔλεγεν : « ἔργον δ' οὐδὲν ὄνειδος, ἀεργίη

ζωῆς. Καί κατ' αὐτὸν τὸν τρόπον ὁ Θεὸς εἶναι ὁ πρῶτος ἐφευρέτης τῶν καλῶν ἔργων καὶ ὁ πλούσιος μαζί καὶ στοργικὸς χρηγῶς εἰς ἡμᾶς τῶν ἀναγκαίων ».

125. Μετάφρασις.

« Ἄς μὴ ἐντροπώμεθα διὰ τὰ (χειρωνακτικὰ ἰδίως) εἶδη τῆς ἐργασίας, οὔτε νὰ θεωρῶμεν ὡς ἐντροπήν τὴν ἐργασίαν, ἀλλὰ τὴν ἀργίαν καὶ τὸ νὰ μὴ ἔχωμεν νὰ κάμωμεν κάτι. Διότι ἐὰν ἦτο ἐντροπή ἡ ἐργασία, δὲν θὰ ἐπεδίωκεν αὐτὴν ὁ Παῦλος, δὲν θὰ παρήγγελλεν εἰς τοὺς μὴ ἐργαζομένους νὰ μὴ τρώγουν. Διότι μόνον ἡ ἁμαρτία εἶναι ἐντροπή· ἡ ἀργία δὲ συνήθως γεννᾷ ταύτην καὶ μάλιστα ὄχι μόνον μίαν ἢ δύο καὶ τρεῖς, ἀλλὰ ὅλην μαζί τὴν κακίαν... "Ὅ,τι εἶναι διὰ τὸ ἄλογο τὸ χαλινάρι, αὐτὸ εἶναι ἡ ἐργασία διὰ τὴν φύσιν μας... Δὲν ὑπάρχει τίποτε ἀπολύτως ἀπὸ ὅλα, τὸ ὁποῖον νὰ μὴ καταστρέφεται μὲ τὴν ἀργίαν. Διότι καὶ τὸ νερό, πού στέκεται μὲν ἀκίνητον, σαπίζει, αὐτὸ δέ, πού τρέχει καὶ τριγυρίζει παντοῦ, διατηρεῖ τὴν καλὴν ποιότητά του· καὶ τὸ σίδηρο, ὅταν εὐρίσκεται εἰς ἀργίαν, γίνεται μαλακώτερον καὶ εὐτελέστερον, διότι καταστρέφεται ἀπὸ πολλὴν σκουριάν· αὐτὸ δέ, πού χρησιμοποιοῦται εἰς ἐργασίας, εἶναι πολὺ χρησιμώτερον καὶ πλεον εὐπαρουσίαστον, διότι λάμπει ὄχι ὀλιγώτερον ἀπὸ κάθε ἀσῆμι. Καὶ θὰ ἤμπορούσε κανεὶς νὰ ἴδῃ τὴν μὲν γῆν, ἢ ὁποία μένει ἀργή, νὰ μὴ παράγῃ τίποτε τὸ ὑγιές, ἀλλὰ βλαβερὰ βότανα καὶ ἀγκάθια καὶ τριβόλια (κολλητσίδες) καὶ ἄκαρπα δένδρα, ἐκείνην δέ, ἢ ὁποία ἀπολαμβάνει τὴν ἐργασίαν, νὰ γεμίζει ἀπὸ ἡμέρους καρπούς. Καὶ τὸ καθένα ἀπὸ τὰ ὄντα καταστρέφεται μὲν ἀπὸ τὴν κακίαν, ἐνῶ μὲ τὴν ἐργασίαν του γίνεται χρησιμώτερον. Γνωρίζοντες λοιπὸν ὅλα αὐτὰ καὶ πόση μὲν εἶναι ἡ βλάβη ἀπὸ τὴν ἀργίαν, πόσον δὲ τὸ κέρδος ἀπὸ τὴν ἐργασίαν, ἄς ἀποφεύγωμεν μὲν τὴν πρῶτην, ἄς ἐπιδιώκωμεν δὲ τὴν δευτέραν ».

126. Μετάφρασις.

« Ὅλαι αἱ τέχνηαι (τὰ εἶδη τῆς ἐργασίας) μὲ τὰς μελέτας (ἐπιμελεῖς ἀσκήσεις) μὲν καλλιεργοῦνται καὶ γίνονται καλύτεραι, μὲ τὰς ἀργίας (ὀκνηρίας) δὲ χάνονται, μάλιστα ἡ δύναμις τῶν λόγων.

δὲ τ' ὄνειδος ». — μηδὲ ἐσθίειν· Β' Θεσσ. γ', 10 : « εἰ τις οὐ θέλει ἐργάζεσθαι, μηδὲ ἐσθιέτω ».

126. Περικοπή ἐκ τοῦ γ' βιβλίου τῶν ἐπιστολῶν Ἰσιδώρου τοῦ Πηλουσιώτου (ἀριθ. 96) ('Ε.Π. 78, 805).

δύναμις. Θεραπευομένη μὲν γὰρ καὶ ἀρδευομένη, μεγίστη γίνεται ἀ-
μελουμένη δέ, ραδίως ἀποφοιτᾷ καὶ ἀφίπταται ».

127. Η ΑΝΑΓΚΗ ΚΑΙ ΤΟ ΚΡΙΤΗΡΙΟΝ ΤΟΥ ΕΠΑΓΓΕΛΜΑΤΙΚΟΥ ΠΡΟΣΑΝΑΤΟΛΙΣΜΟΥ

(Γρηγορίου τοῦ Ναζιανζηνοῦ).

« Νόμος ἦν Ἀθήνησι παλαιός, ὡς δ' ἐγὼ φημί, καὶ κάλλιστα ἔ-
χων, ἐπειδὴν φθάσαιεν εἰς ἤβην οἱ νέοι, πρὸς τέχνας ἄγεσθαι, ἄγεσθαι
δὲ τὸν τρόπον τοῦτον· προτίθεσθαι δημοσίᾳ ἐκάστης τέχνης ὄργανα
καὶ προσάγεσθαι τούτοις τοὺς νέους· ὅτω δὲ τύχῃ χαίρων ἕκαστος καὶ
προστρέχων, τούτου καὶ τὴν τέχνην διδάσκεσθαι· ὡς τοῦ μὲν κατὰ φύ-
σιν ἐπιτυχάνοντος ὡς τὰ πολλά, τοῦ δὲ παρὰ φύσιν διαμαρτάνοντος.
Τί μοι βούλεται τὸ διήγημα ; Καὶ σὲ φημί χεῖρῃναι, πρὸς φιλοσοφίαν
γὰρ ἔχεις ἐπιτηδεύεις, ταύτης μὴ ἀμελεῖν, μηδὲ πρὸς ἄλλο τι μᾶλλον
ἐθίζεσθαι τῶν οὐκ οἰκείων, ἢ ταύτης περιέχεσθαι πρὸς ἣν νένευκας,
οὐχ ὅτι ἀρίστη μόνον ἐστίν, ἀλλ' ὅτι καὶ προσφρεστέρα. Τὸ δὲ μὴ βιά-
ζεσθαι ροῦν ποταμοῦ καὶ ἡ παροιμία παιδεύει καὶ ἵπποσύνην δεδαῶτα
μὴ ἄδειν ἐθέλει ἢ ποιήσεις μὴ τί γένηται ; μὴ καὶ τῆς ἵπποσύνης δια-
μάττης καὶ τῆς ὤδῃς ».

128. Η ΠΝΕΥΜΑΤΙΚΗ ΜΟΡΦΩΣΙΣ ΤΟΥ ΑΝΘΡΩΠΟΥ ΔΙΑ ΤΗΣ ΑΝΑΠΤΥΞΕΩΣ ΤΟΥ «ΚΑΤ' ΕΙΚΟΝΑ» ΕΙΣ ΤΟ «ΚΑΘ' ΟΜΟΙΩΣΙΝ»

(Διαδόχου, ἐπισκόπου Φωτικῆς).

« Δύο ἡμῖν καλὰ ἡ ἀγία χάρις διὰ τοῦ βαπτίσματος περιποιεῖ τῆς
ἀναγεννήσεως, ὧν τινων τὸ ἐν ἀπίρως τοῦ ἑνὸς ὑπερβάλλει. Ἀλλὰ τὸ
μὲν ἐν εὐθέως χαρίζεται· ἀνακαινίζει γὰρ ἡμᾶς ἐν αὐτῷ τῷ ὕδατι καὶ

127. Ἡ ὑπ' ἀριθ. ροη' ἐπιστολὴ Γρηγορίου τοῦ Θεολόγου « Εὐδοξίῳ
ρήτορι » (Ἐ.Π. 37, 289).

α) Λεξιλογικὰ καὶ συντακτικὰ : ἤβη = συνεκδοχικῶς ἡ δύναμις καὶ ἡ
ρῶμη, τὸ σφρίγγος. — ἐπιτηδεύεις ἔχω + δοτ. = διάκειμαι φιλικῶς πρὸς +
αἷτ. — περιέχομαι τινος = ἐπιδικῶ, τείνω εἰς κάτι. — δεδαῶς = μετχ.
παρακ. τοῦ ἀχρήστου δάω + γεν. = μαθᾶνω κάτι· ἐν παρακειμένῳ = γνωρίζω.
— ἵπποσύνη = δεξιότης εἰς τὸ ἡνιοχεῖν τοὺς ἵππους ὄρματος· γενικῶς ἡ τέχνη
τοῦ διευθύνειν ἵππους.

β) Πραγματικαὶ παρατηρήσεις : ἡ παροιμία παιδεύει· ἡ παροιμία

Διότι αὐτὴ μὲν, ὅταν καλλιεργῆται καὶ ποτίζεται, γίνεται πάρα πολὺ μεγάλη· ὅταν δὲ παραμελῆται, εὐκόλα ἀποχωρεῖ καὶ π:τᾶ μακρὰν ».

127. Μετάφρασις.

« Ὑπῆρχεν ἓνας παλαιὸς νόμος εἰς τὰς Ἀθήνας, κατὰ τὴν κρίσιν μου ἄριστος, κατὰ τὸν ὅποιον, ὅταν οἱ νέοι εἰς τὴν ἐφηβικὴν ἡλικίαν ἀπέκτων τὸ κατάλληλον σφροῖγος διὰ τὰ ὀδηγῶνται εἰς τὰ ἐπαγγέλματα, ὀδηγοῦντο πρὸς αὐτὰ κατὰ τὸν ἐξῆς τρόπον· ἐξετίθεντο δημοσίᾳ τὰ ὄργανα ἐκάστου ἐπαγγέλματος καὶ ὀδηγοῦντο οἱ νέοι πρὸς αὐτὰ ἀναλόγως δὲ πρὸς τὸ ὄργανον, διὰ τὸ ὅποιον ἐτύχαινε τὰ ἐκδηλώση χάραν ἕκαστος καὶ πρὸς τὸ ὅποιον ἔτρεχεν, ἐδιδάσκετο καὶ τὸ ἐπάγγελμα, τὸ ὅποιον ἦτο σχετικὸν πρὸς αὐτό, διότι ἐκεῖνο, πού εἶναι σύμφωνον πρὸς τὴν φύσιν μας, ἐπιτυγχάνει, ἐνῶ τὸ ἀντίθετον πρὸς τὴν φύσιν ἀποτυγχάνει. Τί θέλει τὰ εἶπη ἡ διήγησίς μου αὐτή; Ἐννοῶ, ὅτι καὶ σὺ πρέπει, ἐφ' ὅσον διάκεισαι φιλικῶς πρὸς τὴν φιλοσοφίαν, τὰ μὴ παραμελῆς αὐτήν, οὐτε τὰ συνηθίσης τὸν ἑαυτὸν σου περισσότερον πρὸς κάτι ἄλλο ἐξ ἐκείνων, τὰ ὅποια δὲν ἀνήκουν εἰς αὐτήν, παρὰ τὰ ἐπιδιώκης αὐτήν, πρὸς τὴν ὅποιαν ἔχεις ἐκδηλώσει κλίσιν, ὅχι μόνον διότι εἶναι ἀρίστη, ἀλλὰ καὶ διότι εἶναι περισσότερον κατάλληλος διὰ τὴν φύσιν σου. Τὸ τὰ μὴ ἀλλάσσει κανεὶς διὰ τῆς βίας τὸν ροῦν τοῦ ποταμοῦ, τὸ διδάσκει καὶ ἡ παροιμία· καὶ ἡ ποίησις δὲν θέλει τὰ ἀσχολῆται μὲ τὸ ἄσπμα ἐκεῖνος, ὁ ὅποιος γνωρίζει τὴν τέχνην τοῦ τὰ διευθύνῃ τοὺς ἵππους· διὰ τὰ μὴ συμβῆ τί; Διὰ τὰ μὴ ἀποτύχης καὶ εἰς τὴν τέχνην τοῦ τὰ ἡνιοχῆς τὰ ἄλογα καὶ εἰς τὸ ἄσπμα ».

128. Μετάφρασις.

« Ἡ ἀγία χάρις μὲ τὸ βάπτισμα τῆς ἀναγεννήσεως παρέχει εἰς ἡμᾶς δύο καλὰ, ἐκ τῶν ὁποίων τὸ ἓν εἶναι ἀπείρως ἀνώτερον τοῦ ἄλλου. Ἀλλὰ τὸ μὲν ἓν τὸ χαρίζει ἀπ' εὐθείας· διότι μέσα εἰς αὐτὸ τὸ ὕδωρ (τοῦ βαπτίσματος) μᾶς ἀνανεώνει καὶ κάνει λαμπρὰ διὰ τὰ χαρακτηριστικὰ τῆς ψυχῆς, δηλ. τὸ «κατ' εἰκόνα», ἀφοῦ καθάριζεν ἡμᾶς ἀπὸ ὅλην τὴν ρυτίδα τῆς ἁμαρτίας. Τὸ δὲ ἄλλο, πού εἶναι τὸ «καθ' ὁμοίωσιν», περιμένει τὰ τὸ πραγματοποιήσῃ μαζί μας. Ὅταν λοιπὸν ἀρχίσῃ ὁ νοῦς μας μὲ πολλὴν ἐπίγνωσιν τὰ γεύεται τὴν ἐκδήλωσιν ἀγαθότητος τοῦ ἀγίου Πνεύματος, τότε πρέπει τὰ γνωρίζωμεν, ὅτι ἀρχίζει ἡ χάρις, τρόπον τινά, τὰ ζωγραφίζῃ ἐπάνω εἰς τὸ «κατ' εἰκόνα» τὸ «καθ' ὁμοίωσιν».

πάσας τὰς γραμμὰς τῆς ψυχῆς, τοῦτ' ἔστιν τὸ κατ' εἰκόνα, λαμπρύνει, πᾶσαν τὴν ρυτίδα τῆς ἁμαρτίας ἡμᾶς ἀπονίπτουσα. Τὸ δὲ ἐν ἐκδέχεται, ἵνα σὺν ἡμῖν ἐργασθῆται, ὅπερ ἔστι τὸ κατ' ὁμοίωσιν. "Ὅταν οὖν ἄρξηται ὁ νοῦς ἐν πολλῇ αἰσθήσει γεύεσθαι τῆς χρηστότητος τοῦ ἁγίου Πνεύματος, τότε οφείλομεν εἰδέναι, ὅτι ἄρχεται ἡ χάρις ὡσπερ ἐπιζωγραφεῖν εἰς τὸ κατ' εἰκόνα τὸ κατ' ὁμοίωσιν. "Ὅν γὰρ τρόπον οἱ ζωγράφοι πρῶτον μὲν ἐν χρώματι διαγράφουσι τὸ σχῆμα τοῦ ἀνθρώπου, χροιά δὲ τὴν χροιάν κατ' ὀλίγον ἐπανθίζοντες οὕτω τὸ τοῦ ὁμοιογραφομένου ἄχρι καὶ τῶν τριχῶν ἀποσφύζουσι εἶδος οὕτω καὶ ἡ ἁγία Χάρις τοῦ Θεοῦ πρῶτον μὲν διὰ τοῦ βαπτίσματος εἰς τὸ ὅπερ ἦν, ὅτε ἐγένετο ὁ ἄνθρωπος, ρυθμίζει τὸ κατ' εἰκόνα. "Ὅτε δὲ ἡμᾶς ἴδη ἐκ πάσης προθέσεως ἐπιθυμοῦντας τοῦ κάλλους τῆς ὁμοιώσεως καὶ ἐστῶτας γυμνοῦς τε καὶ ἀπτοίητους εἰς τὸ αὐτῆς ἐργαστήριον, τότε ἀρετῇ τὴν ἀρετὴν ἐπανθίζουσα καὶ ἀπὸ δόξης εἰς δόξαν τὸ τῆς ψυχῆς εἶδος ἀναφέρουσα τὸν χαρακτήρα τῆς ὁμοιώσεως αὐτῇ περιποιεῖ... "Ὅταν ὁμοιωθῇ τῇ τοῦ Θεοῦ ἀρετῇ, ὡς χωρεῖ δὲ ὁ ἄνθρωπος, λέγω, ὁμοιωθῆναι Θεῷ, τότε καὶ τῆς θείας ἀγάπης φέρει τὴν ὁμοίωσιν. "Ὡς γὰρ ἐπὶ τῶν ὁμοιογραφομένων τὸ ἀνθηρότερον ὄλων τῶν χρωμάτων χρῶμα προστεθὲν τῇ εἰκόνι ἄχρι καὶ τοῦ μειδιάσαι ἀποσφύζει τὴν τοῦ ὁμοιογραφομένου ὁμοιότητα, οὕτω καὶ ἐπὶ τῶν εἰς τὴν θείαν ὁμοίωσιν παρὰ τῆς θείας χάριτος διαζωγραφομένων ὁ φωτισμὸς τῆς ἀγάπης προστεθείς εἰς τὴν τοῦ κατ' ὁμοίωσιν ὀλοκλήρως εὐπρέπειαν δηλοῖ γενέσθαι τὸ κατ' εἰκόνα. Οὕτε γὰρ ἀπάθειαν ἄλλη ἀρετὴ δύναται περιποιῆσαι τῇ ψυχῇ εἰ μὴ ἀγάπη μόνη. Πλήρωμα γὰρ νόμου ἡ ἀγάπη».

129. Ο ΧΡΙΣΤΙΑΝΟΣ ΚΑΙ ΑΙ «ΑΝΘΡΩΠΙΣΤΙΚΑ» ΣΠΟΥΔΑΙ.

Η «ΠΑΙΔΕΥΣΙΣ» ΕΙΝΑΙ ΤΟ ΠΡΩΤΟΝ ΑΓΑΘΟΝ

(Γρηγορίου τοῦ Ναζιανζηνοῦ).

« Οἶμαι πᾶσιν ἀνωμολογῆσθαι τὸν νοῦν ἐχόντων, παιδεύειν τῶν παρ' ἡμῖν ἀγαθῶν εἶναι τὸ πρῶτον· οὐ ταύτην μόνην τὴν εὐγενεστέραν

λέγει «μὴ βιάζου ροῦν ποταμοῦ». — καὶ ἱπποσύνην δεδαότα... καὶ τῆς φῶδης τὸ ἀρχαῖον ποιητικὸν ἐπίγραμμα λέγει :

« Ἴππεύς Ἰππεύειν ἔδῃ καὶ αἰδὸς αἰδεῖν.

Ἦν δέ τις Ἰππεύειν δεδαῶς ἐθέλῃσιν αἰδεῖν,

Ἄμφοτέρων ἤμαρτε, καὶ Ἰπποσύνης καὶ αἰδῆς ».

Γενικῶς ἡ περικοπὴ διδάσκει, ὅτι πρέπει νὰ γίνεταί ἐπαγγελματικὸς προσανατολισμὸς ἀναλόγως πρὸς τὰς ἐμφύτους κλίσεις τῶν νέων.

“Όπως οί ζωγράφοι πρώτον με έν χρώμα ίχνογραφοῦν (σκιτσάρουν) τήν μορφήν τοῦ ἀνθρώπου, ἔπειτα δέ, ἀφοῦ δημιουργοῦν εἰς αὐτήν ἐμφάνισιν ἀνθηράν ἀναμιγνύοντες ὀλίγον κατ’ ὀλίγον τὸ έν χρώμα με τὸ ἄλλο χρώμα, διασφίζου (διατηροῦν) τήν μορφήν αὐτοῦ, ὁ ὁποῖος ζωγραφίζεται πανομοιούτως, μέχρι καί (τῆς λεπτομερείας) τῶν τριχῶν τοιουτοτρόπως καί ἡ ἀγία Χάρις τοῦ Θεοῦ πρώτον με τὸ βάπτισμα διαμορφώνει τὸ « κατ’ εἰκόνα » εἰς τήν κατάστασιν, εἰς τήν ὁποίαν τοῦτο ἦτο, ἔταν ἐδημιουργήθη ὁ ἄνθρωπος. “Όταν δέ ἴδῃ, ὅτι ὀλοψύχως ἡμεῖς ἐπιθυμοῦμεν τὸ κάλλος τῆς ὁμοιώσεως καί στεκόμεθα γυμνοί καί ἀτρόμητοι εἰς τὸ ἐργαστήριόν της, τότε, δημιουργοῦσα ἀνθηράν ποικιλίαν με τήν προσθήκην τῆς μιᾶς ἀρετῆς εἰς τήν ἄλλην ἀρετὴν καί ἀνυψώνουσα τήν μορφήν τῆς ψυχῆς ἀπὸ μίαν δόξαν εἰς ἄλλην δόξαν, παρέχει εἰς αὐτήν τὸ χαρακτηριστικὸν τῆς ὁμοιώσεως πρὸς τὸν Θεόν... “Όταν ὁ ἄνθρωπος ἀποκτήσῃ τήν ὁμοιότητα τῆς ἀρετῆς τοῦ Θεοῦ, βεβαίως ὅσον εἶναι δυνατὸν ὁ ἄνθρωπος νὰ ἐξομοιωθῇ πρὸς τὸν Θεόν, τότε ἀποκτᾷ καί τήν ὁμοίωσιν τῆς θείας ἀγάπης. Διότι ὅπως εἰς ἐκεῖνα, πού ζωγραφίζονται πανομοιούτως, ἔταν προστεθῆ εἰς τήν εἰκόνα τὸ ζωηρότερον ἀπὸ ὅλα τὰ χρώματα, τοῦτο διασφίζει τήν ὁμοιότητα τοῦ ζωγραφιζομένου προσώπου μέχρι καί τοῦ μειδιάματός του, τοιουτοτρόπως καί εἰς ἐκεῖνους, πού ζωγραφίζονται ἀπὸ τήν θείαν Χάριν διὰ νὰ ἀποκτήσουν τήν ὁμοιότητα πρὸς τὸν Θεόν, ἔταν προστεθῆ ὁ φωτισμὸς τῆς ἀγάπης φανερώνει ὅτι τὸ « κατ’ εἰκόνα » ἔφθασεν ἐξ ὀλοκλήρου εἰς τήν ὠραίαν ἐμφάνισιν τοῦ « καθ’ ὁμοίωσιν ». Διότι δὲν ἤμπορεῖ ἄλλη ἀρετὴ νὰ χάριση εἰς τήν ψυχὴν τὴν ἀπαλλαγὴν ἀπὸ τὰ πάθη παρὰ μόνον ἡ ἀγάπη. Διότι ἡ ἀγάπη εἶναι τελεία ἐκπλήρωσις τοῦ νόμου ».

129. Μετάφρασις .

« Νομίζω ὅτι ἔχει γίνεῖ παραδεκτὸν ἀπὸ ὅλους τοὺς νουνεχεῖς (συνετοῦς) ἀνθρώπους, ὅτι ἡ παιδεία εἶναι τὸ πρῶτον ἀπὸ τὰ ἀγαθὰ,

128. Περικοπή ἐκ τοῦ ἔργου τοῦ Διαδόχου, ἐπισκόπου Φωτικῆς « Κεφάλαια ἑκατὸν περὶ πνευματικῆς τελειώσεως » (ἀρ. 89).

Πραγματικά παρατηρήσεις : Ἡ περικοπὴ με ὠραισιώτατην παρομοίωσιν αἰσθητοποιεῖ τὴν πορείαν τῆς ἀληθοῦς μορφώσεως τῆς ψυχῆς, ἡ ὁποία μὲν ὁμοίωσις οὐδὲν ἄλλο εἶναι παρὰ τὸ « ἐπιζωγραφεῖν εἰς τὸ κατ’ εἰκόνα τὸ καθ’ ὁμοίωσιν ».

129. Περικοπή ἐκ τοῦ ἐπιταφίου λόγου Γρηγορίου τοῦ Θεολόγου εἰς τὸν Μ. Βασίλειον (‘Ε.Π. 36, 508 - 509).

α) Λεξιλογικὰ καί συντακτικὰ : διαπτύω = καταπτύω· ἀποστρέφο

καὶ ἡμετέραν, ἢ πᾶν τὸ ἐν λόγοις κομψὸν καὶ φιλότιμον ἀτιμάζουσα μόνῃς ἔχεται τῆς σωτηρίας καὶ τοῦ κάλλους τῶν νοουμένων· ἀλλὰ καὶ τὴν ἔξωθεν, ἣν οἱ πολλοὶ Χριστιανῶν διαπτύουσιν ὡς ἐπίβουλον καὶ σφαλερὰν καὶ Θεοῦ πόρρω βάλλουσαν, κακῶς εἰδότες. Ὡσπερ γὰρ οὐρανὸν καὶ γῆν καὶ ἀέρα, καὶ ὅσα τούτων, οὐκ ἐπειδὴ κακῶς τινες ἐξελήφασιν, ἀντὶ Θεοῦ τὰ τοῦ Θεοῦ σέβοντες, διὰ τοῦτο περιφρονητέον· ἀλλ' ὅσον χρήσιμον αὐτῶν καρπούμενοι πρὸς τε ζωὴν καὶ ἀπόλαυσιν ὅσον επικίνδυνον διαφεύγομεν...· οὕτω καὶ τούτων τὸ μὲν ἐξεταστικόν τε καὶ θεωρητικόν ἐδεξάμεθα· ὅσον δὲ εἰς δαίμονας φέρει καὶ πλάνην καὶ ἀπωλείας βυθόν, διεπτύσαμεν· ὅτι μὴν καὶ ἐκ τούτων πρὸς θεοσέβειαν ὠφελήμεθα, ἐκ τοῦ χειρόνος τὸ κρεῖττον καταμαθόντες καὶ τὴν ἀσθένειαν ἐκείνων ἰσχὺν τοῦ καθ' ἡμᾶς λόγου πεποιημένοι. Οὐκ οὖν ἀτιμαστέον τὴν παιδευσιν, ὅτι τοῦτο δοκεῖ τρισιν, ἀλλὰ σκαιὸς καὶ ἀπαιδεύτους ὑποληπτέον τοὺς οὕτως ἔχοντας».

130. Η ΩΦΕΛΕΙΑ ΕΚ ΤΗΣ ΘΥΡΑΘΕΝ ΠΑΙΔΕΙΑΣ (Μεγάλου Βασιλείου).

«Καὶ ἡμῖν δὴ οὖν ἀγῶνα προκειῖσθαι πάντων ἀγῶνων μέγιστον νομίζειν χρεῶν, ὑπὲρ οὗ πάντα ποιητέον ἡμῖν καὶ πονητέον εἰς δύναμιν ἐπὶ τὴν τούτου παρασκευήν, καὶ ποιηταῖς καὶ λογοποιοῖς καὶ ῥήτορσι καὶ πᾶσιν ἀνθρώποις ὁμιλητέον, ὅθεν ἂν μέλλῃ πρὸς τὴν τῆς ψυχῆς ἐπιμέλειαν ὠφέλειά τις ἔσσεσθαι. Ὡσπερ οὖν οἱ δευσοποιοί, παρασκευάσαντες πρότερον θεραπείαις τισὶν ὃ τί ποτ' ἂν ᾖ τὸ δεξόμενον τὴν βαφίην, οὕτω τὸ ἄνθος ἐπάγουσιν, ἂν τε ἀλουργόν, ἂν τέ τι ἕτερον ᾖ· τὸν

μαί, περιφρονῶ. — σφαλερὸς = ὀλισθηρὸς, επικίνδυνος. — σκαιὸς = ἐπιζήμιος, ἐπιβλαβής· ἀμόρφωτος, ἀμαθής.

β) **Πραγματικαὶ παρατηρήσεις:** Ἡ περικοπὴ ἀποτελεῖ θαυμασίαν ἀντίκρουσιν ἐκείνων, οἱ ὅποιοι προπαγανδίζουν τὴν ἀποφυγὴν τοῦ φωτὸς τῆς θύραθεν παιδείας.

130. Περικοπὴ ἐκ τῆς ὁμιλίας τοῦ Μ. Βασιλείου «πρὸς τοὺς νέους, ὅπως ἂν ἐξ ἑλληνικῶν ὠφελοῦντο λόγων» (Ἐ.Π. 31, 568).

α) **Λεξιλογικὰ καὶ συντακτικὰ:** δευσοποιοὺς = βαφεύς. — ἄνθος = μεταυμικῶς τὸ χρῶμα. — ἀλουργός = ἀλουργής = βαμμένος με θαλασσίαν πορφύραν, ὅχι μὲν χρῶματ' ἀπομίμησιν αὐτῆς. — προῦργου = χρήσιμον, ἐπωφελές, ὠφέλιμον πρὸς ἐκτέλεσιν ἔργου.

β) **Πραγματικαὶ παρατηρήσεις:** Ἡ στάσις τοῦ Μ. Βασιλείου ἐναντὶ τῆς θύραθεν σοφίας δὲν εἶναι ἀρνητικὴ, οὔτε δουλική, ἀλλὰ κριτικὴ.

τὰ ὅποια ἔχομεν· ὄχι μόνον αὐτὴ ἡ εὐγενεστέρα καὶ ἡ ἰδική μας, ἡ ὅποια, παραθεωροῦσα τὸν καλλωπισμὸν καὶ τὴν ἐπιδεικτικότητά εἰς τοὺς λόγους, ἐπιδιώκει μόνον τὴν σωτηρίαν καὶ τὸ κάλλος ἐκείνων, τὰ ὅποια συλλαμβάνονται μὲ τὸν νοῦν· ἀλλὰ καὶ ἡ ἐκ τῶν ἔξω (κοσμικῆ) παιδεία, τὴν ὅποιαν πολλοὶ ἀπὸ τοὺς Χριστιανούς, ἔχοντες κακὴν ἀντίληψιν, περιφρονοῦν (καταπτύουσι) ὡς ἐγκρύπτουσαν δολίους σκοποὺς καὶ ὡς ὀλισθηρὰν καὶ ἀπομακρύνουσαν ἐκ τοῦ Θεοῦ. Διότι, ὅπως ἀκριβῶς δὲν πρέπει νὰ περιφρονῶμεν τὸν οὐρανὸν καὶ τὴν γῆν καὶ τὸν ἀέρα καὶ τὰ ἄλλα ἐξ αὐτῶν, ἐπειδὴ μερικοὶ ἔχουν σχηματίσει κακὴν ἀντίληψιν περὶ αὐτῶν, λατρεύοντες ἀντὶ τοῦ Θεοῦ τὰ δημιουργήματα τοῦ Θεοῦ· ἀλλ' ἀφοῦ ἐπωφελοῦμεθα ἐξ αὐτῶν ὅτι μᾶς εἶναι χρήσιμον, ἀποφεύγομεν ὅτι εἶναι ἐπικίνδυνον. . . τοιοῦτοτρόπως καὶ ἀπὸ αὐτὰ (δηλαδὴ τὰ δεδομένα τῆς ἔξωθεν παιδείας) παρεδέχθημεν μὲν ὅτι χρησιμεύει εἰς τὴν ἐξέτασιν καὶ τὴν θεωρίαν, ἀλλ' ἀπεκρούσαμεν πᾶν ὅτι ὁδηγεῖ εἰς τοὺς δαίμονας καὶ εἰς τὴν πλάνην καὶ εἰς τὸν βυθὸν τῆς ἀπωλείας· μάλιστα ἀπὸ αὐτὰ ἔχομεν ὠφελῆθῃ εἰς τὴν εὐσέβειαν καὶ λατρείαν τοῦ Θεοῦ, διότι ἐγνωρίσαμεν καλῶς ἐκ τοῦ χειροτέρου τὸ ἀνώτερον καὶ ἔχομεν κάμει τὴν ἀδυναμίαν ἐκείνων δύναμιν τῆς ἰδικῆς μας διδασκαλίας. Λοιπὸν δὲν πρέπει νὰ περιφρονῶμεν τὴν παιδείαν, διότι αὐτὸ φαίνεται καλὸν εἰς μερικούς, ἀλλὰ πρέπει νὰ θεωρῶμεν ἀμαθεῖς καὶ ἀμορφώτους τοὺς ἔχοντας τὴν ἀντίληψιν αὐτὴν ».

130. Μετάφρασις.

« Καὶ ἡμεῖς λοιπὸν εἶναι ἀνάγκη νὰ πιστεύωμεν, ὅτι εὐρίσκεται ἐνώπιόν μας ὁ μέγιστος ἀπὸ ὅλους τοὺς ἀγῶνας, πρὸς χάριν τοῦ ὁποίου πρέπει νὰ πράττωμεν τὰ πάντα καὶ νὰ κοπιᾶζωμεν ὅσον εἶναι εἰς ἡμᾶς δυνατὸν πρὸς προετοιμασίαν δι' αὐτὸν καὶ νὰ ἐρχώμεθα εἰς ἐπαφήν μὲ ποιητὰς καὶ μὲ λογογράφους καὶ μὲ ρήτορας καὶ μὲ ὅλους τοὺς ἀνθρώπους, ἀπὸ τοὺς ὁποίους πρόκειται νὰ ὑπάρξῃ κάποια ὠφέλεια διὰ τὴν φροντίδα περὶ τῆς ψυχῆς. Καθὼς λοιπὸν οἱ βαφεῖς, ἀφοῦ προηγουμένως φροντίσουν νὰ ἐτοιμάσουν πᾶν ὅτι πρόκειται νὰ δεχθῇ τὴν βαφήν, τότε ἐπιφέρουν τὸ χρῶμα, εἴτε αὐτὸ εἶναι γνησίως πορφυροῦν, εἴτε κάποιο ἄλλο· κατὰ τὸν αὐτὸν τρόπον καὶ ἡμεῖς, ἐὰν πρόκειται νὰ παραμένῃ καθ' ὅλον τὸν χρόνον ἀνεξίτηλος εἰς ἡμᾶς ἡ δόξα τοῦ καλοῦ, ἀφοῦ προετοιμασθῶμεν μὲ τὴν μελέτην τούτων, οἱ ὅποιοι εἶναι ἐκτὸς τοῦ Χριστιανισμοῦ, τότε θὰ ἀκούσωμεν τὰς ἱεράς καὶ μυστικὰς διδασκαλίας ».

αὐτὸν δὴ καὶ ἡμεῖς τρόπον, εἰ μέλλοι ἀνέκπλυτος ἡμῖν ἅπαντα τὸν χρόνον ἢ τοῦ καλοῦ παραμένειν δόξα, τοῖς ἔξω δὴ τούτοις προτελεσθέντες, τηρικαῦτα τῶν ἱερῶν καὶ ἀπορρήτων ἐπακουσόμεθα παιδευμάτων· καὶ οἷον ἐν ὕδατι τὸν ἥλιον ὄρῳ ἐθισθέντες, οὕτως αὐτῷ προσβαλοῦμεν τῷ φωτὶ τὰς ὄψεις. Εἰ μὲν οὖν ἐστὶ τις οἰκειότης πρὸς ἀλλήλους τοῖς λόγοις, προῦργου ἡμῖν αὐτῶν ἢ γνῶσις γένοιτο· εἰ δὲ μὴ, ἀλλὰ τό γε, παράλληλα θέντας, καταμαθεῖν τὸ διάφορον, οὐ μικρὸν εἰς βεβαίωσιν τοῦ βελτίονος».

**131. ΤΟ ΚΟΡΥΦΩΜΑ ΤΗΣ ΓΝΩΣΕΩΣ
ΔΙΑ ΤΗΣ ΤΕΛΕΙΑΣ «ΔΙΑΚΡΙΣΕΩΣ»
(Ἰωάννου τῆς Κλίμακος).**

«Διάκρισις ἐστὶν ἐν μὲν τοῖς εἰσαγομένοις ἢ τῶν καθ' ἑαυτοὺς ἀληθῆς ἐπίγνωσις· ἐν τοῖς δὲ μέσοις ἢ τὸ κυρίως ἀγαθὸν ἐκ τοῦ ἐναντίου ἀπταίστως διακρίνουσα νοερά αἴσθησις· ἐν τοῖς δὲ τελείοις ἢ διὰ θείας ἐλλάμψεως ἐνυπάρχουσα γνῶσις, ἥτις καὶ τὰ ἐν ἄλλοις σκοτεινῶς ἐνυπάρχοντα τῷ ἑαυτῆς λύχνῳ καταφωτίζειν ἰσχύει... Καθολικῶς τοῦτο καὶ ἐστὶ καὶ γνωρίζεται διάκρισις, ἢ τοῦ θείου θελήματος ἀσφαλῆς κατάληψις ἐν παντὶ καιρῷ καὶ τόπῳ καὶ πράγματι, ἥτις ἐνυπάρχει μόνοις τοῖς καθαροῖς τῆ καρδία καὶ τῷ σώματι καὶ τῷ στόματι».

**132. Ο ΧΡΙΣΤΙΑΝΟΣ ΚΑΙ ΑΙ ΑΙΣΘΗΤΙΚΑΙ ΑΞΙΑΙ.
Η ΒΙΩΣΙΣ ΤΟΥ ΩΡΑΙΟΥ ΕΝ ΤΗ ΦΥΣΕΙ
(Γρηγορίου τοῦ Ναζιανζηνοῦ).**

«Ἐβάδιζον κατ' ἑμαντόν, ἤδη κλινούσης ἡμέρας. Ἄκτῆ δὲ ἦν ὁ περίπατος... Ἐβάδιζον οὖν καὶ οἱ πόδες ἐφέροντο, ἢ δὲ ὄψις εἶχε τὴν

131. Περικοπή ἐκ τῶν λόγων τοῦ Ἰωάννου (τῆς Κλίμακος) περὶ τῆς κλίμακος τοῦ παραδείσου ('Ε.Π. 88, 1013).

Πραγματικαὶ παρατηρήσεις: διάκρισις· πρβλ. Α' Κορ. ιβ', 10. — Τὸ κορυφωμα τῆς γνώσεως προϋποθέτει θεῖον φωτισμὸν καὶ πνευματικὴν κάθαρσιν.

132. Περικοπή ἐκ τοῦ κοτ' λόγου Γρηγορίου τοῦ Θεολόγου «εἰς ἑαυτὸν ἐξ ἀγροῦ ἐπανήκοντα» ('Ε.Π. 35, 1237).

α) **Λεξιλογικὰ καὶ συντακτικὰ:** κάχλυξ = βότσαλο. — κήρυξ = εἶδος κογχυλιοῦ.

β) **Πραγματικαὶ παρατηρήσεις:** Εἰς τὴν περικοπὴν αὐτὴν ὁ Γρηγόριος Ναζιανζηνὸς περιγράφει θαυμασίως τὴν αἰσθητικὴν κατηγορίαν τοῦ «ἑ-

και ἀφοῦ τρόπον τινά συνηθίσωμεν νά βλέπωμεν τὸν ἥλιον μέσα εἰς τὸ νερό, κατόπιν θά στρέψωμεν τὸ πρόσωπον πρὸς τὸ ἴδιον τὸ φῶς. Ἐὰν μὲν λοιπὸν ὑπάρχη κάποια συγγένεια εἰς τὰς διδασκαλίας μεταξὺ των, θά ἐγίνετο δι' ἡμᾶς ὠφέλιμος ἡ γνῶσις αὐτῶν· ἐὰν ὅμως δὲν ὑπάρχη συγγένεια, τότε τὸ νά γνωρίσωμεν τοῦλάχιστον τὴν διαφορὰν των, ἀφοῦ τὰς θέσωμεν παραλλήλως πρὸς σύγκρισιν, θά συντελέσῃ πολὺ εἰς τὴν διαπίστωσιν τῆς καλυτέρας (διδασκαλίας) ».

131. Μετάφρασις.

« Χάρισμα, διὰ νά διακρίνη κανεὶς τὰ πράγματα, εἰς μὲν τοὺς ἀρχαίους (πρωτοπείρους) εἶναι ἡ ἀληθὴς τελεία γνῶσις τῶν ζητημάτων τοῦ ἑαυτοῦ των· εἰς δὲ τοὺς εὐρισκομένους εἰς τὸ μέσον τῆς ὁδοῦ ἡ πνευματικὴ αἴσθησις, ἡ ὁποία ξεχωρίζει χωρὶς λάθος τὸ κυρίως ἀγαθὸν ἐκ τοῦ ἀντιθέτου πρὸς αὐτό· εἰς δὲ τοὺς τελείους ἡ διὰ τοῦ θείου φωτισμοῦ ὑπάρχουσα ἐντὸς αὐτῶν γνῶσις, ἡ ὁποία ἡμπορεῖ μὲ τὸ λυχνάρι της νά φωτίσῃ τελείως ἐκεῖνα, τὰ ὁποῖα ὑπάρχουν εἰς ἄλλους σκοτεινά... Γενικῶς τοῦτο εἶναι καὶ γίνεται γνωστὸν ὡς διάκρισις, δηλαδὴ ἡ ἀσφαλὴς κατανόησις τοῦ θείου θελήματος εἰς κάθε χρόνον καὶ τόπον καὶ πραγματικῶς, ἡ ὁποία ὑπάρχει εἰς ἐκείνους μόνον, οἱ ὁποῖοι εἶναι καθαροὶ εἰς τὴν καρδίαν καὶ εἰς τὸ σῶμα καὶ τὸ στόμα ».

132. Μετάφρασις.

« Ἐβάδιζα μόνος μου, ἐνῶ ἤδη ἐβράδυκε. Κάποια ἀκρογιαλιά ἦτο ὁ τόπος τοῦ περιπάτου... Ἐβάδιζα λοιπὸν καὶ τὰ πόδια μου ὠδηγοῦντο εἰς τὸ περπάτημα, ἐνῶ τὰ μάτια μου ἐβλεπαν τὴν θάλασσαν. Αὐτὴ δὲ δὲν ἦτο ἓνα θέαμα γλυκύ, ἀν καὶ εἰς ἄλλην περίστασιν εἶναι πάρα πολὺ γλυκύ, ὅταν μὲ τὴν γαλήνην γίνεται πορφυρένια καὶ ὅταν κάτι τὸ εὐχάριστον καὶ ἡμερον χαριεντίζεται μὲ τὰ ἀκρογιάλια. Ἄλλὰ τί συνέβαινε τότε ; Ἐπειδὴ ἔπνεεν ἰσχυρὸς ἄνεμος, ἐσηκῶνετο ὕψηλά

ψηλοῦ », ὅπως αὕτη φαίνεται εἰς τὴν ἐν τρικυμίᾳ εὐρισκομένην θάλασσαν. Τὸ αἰσθητικῶς «ὑπέροχον» ἢ «ὑψηλὸν» βιοῦται, ὅταν εὐρισκώμεθα ἐνώπιον ἀντικειμένων ἢ φαινομένων, τὰ ὁποῖα δὲν ἔχουν αὐστηρῶς καθωρισμένην καὶ στατικὴν ἀρμονικὴν μορφήν καὶ τὰ ὁποῖα ὑπερπηδοῦν πᾶν μέτρον καὶ ὄριον διὰ τοῦ μεγαλειώδους δυναμισμοῦ των, ὁ ὁποῖος δημιουργεῖ ἀφ' ἐνὸς θεός καὶ ἀφ' ἑτέρου εὐφρόσυνον ἐντύπωσιν ἀνυψώσεως καὶ γοητείας τοῦ πνεύματος ἡμῶν. Εἰς ἄλλην περίπτωσιν ὁ Γρηγόριος παρουσιάζει τὴν αἰσθητικὴν κατηγορίαν τοῦ « χαρι-

θάλασσαν. Ἡ δὲ ἦν θέαμα οὐχ ἡδύ, καίτοιγε ἄλλως ἡδιστον οὔσα, ὅταν γαλήνη πορφύρηται καὶ προσπαίξῃ ταῖς ἀκταῖς ἡδύ τι καὶ ἤμερον. Ἀλλὰ τί τότε; Ἀνέμου μεγάλου πνέοντος, διηγείρετό τε καὶ ἐπωρύετο· τῶν δὲ κυμάτων, ὃ φιλεῖ συμβαίνειν ἐν τοῖς τοιοῦτοις κινήμασι, τὰ μὲν πόρρωθεν ἀνιστάμενα καὶ κατὰ μικρὸν κορυφούμενα, εἰτ' ἐλαττούμενα, πρὸς ταῖς ἀκταῖς ἐλύετο· τὰ δὲ ταῖς γείτοσι πέτραις προσπίπτοντα καὶ ἀποκρουόμενα, εἰς ἄχνην ἀφρώδη καὶ ψιλὴν ἐσκορπίζετο. Ἐνθα κάχληκες μὲν καὶ φυκία καὶ κήρυκες καὶ τῶν ὀστρέων τὰ ἐλαφρότατα ἐξωθεῖτο καὶ ἀπεπύετο· ἔστι δὲ ἅ καὶ ἠρπάζετο πάλιν, ἀναχωροῦντος τοῦ κύματος. Αἱ δὲ ἦσαν ἄσειστοι καὶ ἀτίνακτοι».

133. Η ΒΙΩΣΙΣ ΤΟΥ ΩΡΑΙΟΥ ΕΝ Τῇ ΤΕΧΝῇ. Η «ΑΜΕΙΝΩΝ ΚΑΙ ΕΙΣ ΑΜΕΙΝΟΝ ΦΕΡΟΥΣΑ ΜΟΥΣΙΚΗ» (Μεγάλου Βασιλείου).

«Κάθαρσις δὲ ψυχῆς, ὡς ἀθρόως τε εἰπεῖν καὶ ὑμῖν ἰκανῶς, τὰς διὰ τῶν αἰσθήσεων ἡδονὰς ἀτιμάζειν· μὴ ὀφθαλμοῦς ἐστιῶν ταῖς ἀτόποις τῶν θαυματοποιῶν ἐπιδείξεισι, μὴ διὰ τῶν ὠτων διεφθαρμένην μελωδίαν τῶν ψυχῶν καταχεῖν. Ἀνελευθερίας γὰρ δὴ καὶ ταπεινότητος ἔκγονα πάθη ἐκ τοῦ τοιοῦτουδε τῆς μουσικῆς εἶδους ἐγγίνεσθαι πέφυκεν. Ἀλλὰ τὴν ἑτέραν μεταδιωκτέον ἡμῖν, τὴν ἀμείνω τε καὶ εἰς ἄμεινον

εντος», τὸ ὁποῖον παρουσιάζεται κατ' ἐξοχὴν κατὰ τὴν περίοδον τοῦ ἔαρος. «Νῦν, λέγει, αἰγιαλοῖς κύματα σπένδεται, ἡλίω δὲ νέφος, ἀέρι δὲ ἀνεμοί, γῆ δὲ φυτοῖς, φυτὰ δὲ ὄψεσι. Νῦν πηγαὶ διαυγέστερον νάουσι· νῦν δὲ ποταμοὶ θαυμώστερον, τῶν χειμερίων δεσμῶν λυθέντες. Καὶ λειμῶν εὐωδεὶ καὶ φυτῶν βρούει καὶ κείρεται πόα καὶ ἄρνες ἐπισκιρτῶσι χλοεραῖς ταῖς ἀρούραις (= τοῖς ἀγροῖς). Ἄρτι δὲ ποιμὴν καὶ βουκόλος ἀρμόζονται σύριγγας καὶ νόμιον ἐμπνεοῦσι μέλος... Μέλισσα... λειμῶνας ἐπίπταται καὶ συλᾷ τὰ ἄνθη... Ἄρτι δὲ καλιᾶν ὄρνις πηγυσι... πάντα Θεὸν ὑμνεῖ καὶ δοξάζει φωναῖς ἀλαλήτοις» (Ἐ.Π. 36, 617 - 619). Πάντες γενικῶς οἱ Πατέρες ἐξυμνοῦν τὸ κάλλος τῆς φύσεως, ὅπερ ἀνάγει τὸν νοῦν εἰς τὸ «πανυπερέτελλον» κάλλος τοῦ Θεοῦ.

133. Περικοπὴ ἐκ τοῦ λόγου τοῦ Μ. Βασιλείου «Πρὸς τοὺς νέους...» (Ἐ.Π. 31, 581 - 584).

α) Λεξιλογικὰ καὶ συντακτικὰ : ἐστιάω-ῶ = ξενίζω, περιποιοῦμαι· παρέχω ἐστιάσις, γεῦμα. — καταχέω = ἐπιχύνω· κατακλύζω. — κωμαστής = χορευτὴν καὶ ἄδον καὶ ἀσχημονῶν εἰς τὰς ὁδοὺς. — κῶμος (ὁ) = θορυβώδης πομπὴ μὲ διασκεδαστὰς, οἱ ὅποιοι φοροῦν στεφάνια καὶ προσωπίδας, ἄδουν μὲ

καὶ ἐβούλιζε δυνατά· ἀπὸ δὲ τὰ κύματα, πρᾶγμα ποῦ συνήθως συμβαίνει εἰς τὰς τοιαύτας κινήσεις των, ἄλλα μὲν, ἀφοῦ ἀπὸ μακρὰν ἀνυψώνοντο καὶ ὀλίγον κατ' ὀλίγον ἐσχημάτιζον ὑψηλὴν κορυφὴν καὶ ἐν συνεχείᾳ ἐχαμήλωναν, διελύοντο εἰς τὰ ἀκρογιάλια· ἄλλα δέ, ἀφοῦ ἐπιπτον ὀρμητικὰ εἰς τοὺς γειτονικοὺς βράχους καὶ ἀπεκρούοντο, ἐσκορπίζοντο εἰς μίαν ἀφρώδη καὶ λεπτὴν ἀχρην. Τότε βότσαλα μὲν καὶ κογχύλια καὶ τὰ ἐλαφρότερα εἶδη τῶν στρειδιῶν ἐσπρώχοντο πρὸς τὰ ἔξω καὶ ἐξεβάλλοντο ἀπὸ τὴν θάλασσαν· ὑπῆρχον δὲ καὶ ἐκεῖνα, τὰ ὅποια ἤρπάζοντο πάλιν, ὅταν ἀνεχώρει τὸ κύμα. Οἱ δὲ βράχοι ἦσαν ἀσάλευτοι καὶ ἀκλόνητοι ».

133. Μετάφρασις.

« Καθαρισμὸς δὲ ψυχῆς, διὰ τὸ νὰ ὁμιλήσω γενικῶς καὶ καταλλήλως διὰ σᾶς, εἶναι τὸ νὰ περιφρονῶμεν τὰς ἡδονάς, αἱ ὅποιαὶ προέρχονται ἀπὸ τὰς αἰσθήσεις· νὰ μὴ τρέφωμεν τοὺς ὀφθαλμοὺς μὲ τὰς ἀπρεπεῖς ἐπιδείξεις τῶν θαυματοποιῶν (ἀγυρτῶν), νὰ μὴ κατακλύζωμεν διὰ μέσου τῶν αὐτιῶν τὰς ψυχὰς μὲ τὴν διεφθαρμένην μελωδίαν. Διότι ἀπὸ τὸ τοιοῦτον εἶδος τῆς μουσικῆς συνήθως γεννῶνται καὶ ὑπάρχουν μέσα εἰς τὴν ψυχὴν πάθη, τὰ ὅποια τὴν ὑποδουλώνουν καὶ τὴν ταπεινώνουν. Ἄλλὰ πρέπει νὰ ἐπιδιώκωμεν τὴν ἄλλην μουσικὴν, τὴν ἀνωτέραν καὶ ὀδηγοῦσαν εἰς τὸ καλῦτερον, τὴν ὁποίαν χρησιμοποιοῦν καὶ ὁ Δαβὶδ, ὁ ποιητὴς τῶν ἱερῶν ἀσμάτων (τῶν ψαλμῶν), ἠλευθέρωνε τὸν βασιλεῖα Σαοὺλ ἀπὸ τὴν ἐξῆλλον ψυχικὴν κατάστασιν. Λέγεται δὲ ὅτι καὶ ὁ Πυθαγόρας, ὅταν κάποτε συνήτησε μεθυσμένους, οἱ ὅποιοι ἐτραγουδοῦσαν ἀσχημονοῦντες εἰς τὰς ὁδοὺς, προέτρεψεν ἐκεῖνον, ὁ ὅποιος ἐπαιξε

τὴν συνοδεῖαν ὀργάνων καὶ χορεύουν (ἰδίως εἰς τὰς ἑορτὰς τοῦ Διονύσου). — ἐπαυλέω-ῶ = παίζω αὐλὸν συμφῶνως πρὸς κάποιον μέλος. — ἀναφρονέω-ῶ = ἀνακτῶ τὰς φρένας, ἐπανερχομαι εἰς τὰ λογικά μου. — κορυβαντιῶ-ῶ = γίνομαι ἐξαλλος καὶ φρενήρης ἐξ ἐνθουσιασμοῦ. — ἐκβαχεύω = ἐξεγείρω εἰς βραχικὴν μανίαν.

β) Πραγματικαὶ παρατηρήσεις : κορυβαντιῶσι καὶ ἐκβαχεύονται· ἰδὲ τὰς πραγματικὰς παρατηρήσεις εἰς τὴν ὑπ' ἀριθ. 20 περικοπὴν. — Ἡ ὄλη περικοπὴ δεικνύει, ὅτι ἐξ ἐπόψεως χριστιανικῆς εἶναι ἀπαράδεκτος πᾶσα μορφή τέχνης, ἢ ὅποια γενεῖ τὰ « ἀνελευθερίας καὶ ταπεινότητος ἐγγονα πάθη ». — Διὰ τὸν λόγον τοῦτον οἱ Πατέρες κατεπολέμουν τὸ αἰσχρὸν θέατρον τῆς ἐποχῆς των, τὸ ὅποιον κατὰ τὸν Χρυσόστομον ἦτο « ἐπιθυμίας ἀτόπου κατασκευή, μοιχείας μελέτη, ἀκολασίας διδασκαλεῖον ».

φέρουσαν, ἢ καὶ Δαβὶδ χρώμενος, ὁ ποιητὴς τῶν ἱερῶν ᾠμάτων, ἐκ τῆς μανίας τὸν βασιλέα καθίστη. Λέγεται δὲ καὶ Πυθαγόραν, κωμασταῖς περιτυχόντα μεθύουσι, κελεύσαι τὸν ἀθλητὴν τὸν τοῦ κάμου κατάρχοντα, μεταβαλόντα τὴν ἁρμονίαν, ἐπαυλῆσαι σφισι τὸ Δώριον τοὺς δὲ οὕτως ἀναφρονῆσαι ὑπὸ τοῦ μέλους, ὥστε, τοὺς στεφάνους ρίψαντας, αἰσχυνομένους ἐπανελευθῆν. "Ἐτεροι δὲ πρὸς αὐτὸν κορυβαντιῶσι καὶ ἐκβαχεύονται. Τοσοῦτόν ἐστι τὸ διάφορον ὕγιου ἢ μοχθηρᾶς μελωδίας ἀναπλησθῆναι».

134. ΑΙ ΕΚ ΤΗΣ ΨΑΛΜΩΔΙΑΣ ΩΦΕΛΕΙΑΙ

(Μεγάλου Βασιλείου).

«Διὰ τοῦτο τὰ ἐναρμόνια ταῦτα μέλη τῶν ψαλμῶν ἡμῖν ἐπιεινότηται, ἵνα οἱ παῖδες τὴν ἡλικίαν ἢ καὶ ὅλως οἱ νεαροὶ τὸ ἦθος τῷ μὲν δοκεῖν μελωδῶσι, τῇ δὲ ἀληθείᾳ τὰς ψυχὰς ἐκπαιδεύονται...

Ψαλμὸς γαλήνη ψυχῶν, βραβευτῆς εἰρήνης, τὸ θορυβοῦν καὶ κυμαῖνον τῶν λογισμῶν καταστέλλων. Μαλάσσει μὲν γὰρ τῆς ψυχῆς τὸ θυμούμενον, τὸ δὲ ἀκόλαστον σωφρονίζει. Ψαλμὸς φιλίας συναγωγός, ἔνωσις διεστώτων, ἐχθραινόντων διαλλακτῆριον. Τίς γὰρ ἔτι ἐχθρὸν ἠγεῖσθαι δύναται, μεθ' οὗ μίαν ἀφῆκε πρὸς Θεὸν τὴν φωνήν; "Ὡστε καὶ τὸ μέγιστον τῶν ἀγαθῶν τὴν ἀγάπην ἢ ψαλμωδία παρέχεται οἷονεὶ σύνδεσμόν τινα πρὸς τὴν ἔνωσιν τὴν συνωδίαν ἐπινοήσασα καὶ εἰς ἐνὸς χοροῦ συμφωνίαν τὸν λαὸν συναρμύζουσα».

135. Η ΒΙΩΣΙΣ ΤΟΥ ΘΕΙΟΥ ΚΑΛΛΟΥΣ

(Ψευδο-Διονυσίου Ἀρεοπαγίτου).

«Ἄχραντοι γάρ εἰσιν αἱ τοῦ Θεοῦ κρύφια καὶ ὑπὲρ νοῦν εὐόδεις εὐπρέπειαι καὶ νοητῶς ἐμφαίνονται μόνοις τοῖς νοεροῖς... Τὸ γὰρ τῆς

134. Περικοπὴ ἐκ τῆς ὁμιλίας τοῦ Μ. Βασιλείου εἰς τὸν πρῶτον ψαλμὸν (Ἐ.Π. 29, 212).

135. Περικοπὴ ἐκ τοῦ ἔργου «Περὶ ἐκκλησιαστικῆς Ἱεραρχίας», ὅπερ ἀπεδόθη μὲν εἰς τὸν Διονύσιον τὸν Ἀρεοπαγίτην, ἀλλ' ἐγράφη περὶ τὸ ἔτος 500 (Ἐ.Π. 3, 473).

α) Λεξιλογικὰ καὶ συντακτικὰ : ἄχραντος = ἀμίαντος, ἀμόλυτος, καθαρὸς, ἄγνος. — εὐπρέπεια = ὠραία ἐμφάνισις· μεγαλοπρέπεια. — ἀπαράγραπτος = ἀναφαίρετος, ἀνεξάαιρετος, ἀμετάβλητος, διαρκής, ἰσχυρός. — μιμέσθαι-οὔμαι = παριστάνω, εἰκονίζω, ἀπομιμοῦμαι· ἐκφράζω. — τυπώω-ῶ = δίδω μορφήν τινα καὶ τύπον, μορφῶ, σχηματίζω, πλάττω. — ἀπαρέγκλι-

τὸν αὐλὸν καὶ ἦτο ἀρχηγὸς τῆς πομπῆς τῶν ὀργισωδῶς διασκεδάζοντων, νὰ ἀλλάξῃ ἀρμονίαν καὶ νὰ παίξῃ μὲ τὸν αὐλὸν εἰς αὐτοὺς τὸ δωρικὸν μέλος· ἐκεῖνοι δὲ τόσον ἐπανῆλθον εἰς τὰ λογικά των μὲ τὴν μελωδίαν, ὥστε, ἀφοῦ πετάξουν τὰ στεφάνια, νὰ ἐπιστρέψουν εἰς τὰ σπῆτια των ἐντρεπόμενοι. "Ἄλλοι δὲ ἀπὸ τὸν ἦχον τοῦ αὐλοῦ γίνονται ἔξαλλοι ἀπὸ μανιώδη ἐνθουσιασμὸν καὶ περιπίπτουν εἰς βακχικὴν μανίαν. "Ὡστε τόσον μεγάλη εἶναι ἡ διαφορὰ εἰς τὸ νὰ γεμίσῃ ἡ ψυχὴ ἀπὸ τὴν ὑγιᾶ ἢ τὴν κακὴν μελωδίαν ».

134. Μετάφρασις.

« Αἱ ἀρμονικαὶ αὐταὶ μελωδίαι τῶν ψαλμῶν ἔχουν ἐπινοηθῆ πρὸς χάριν μας, ὥστε τὰ μὲν παιδιὰ εἰς τὴν ἡλικίαν ἢ καὶ οἱ τελείως ἀνώριμοι εἰς τὸν τρόπον τῆς ζωῆς νὰ φαίνωνται μὲν ὅτι ψάλλουν, εἰς τὴν πραγματικότητά ὅμως νὰ μορφώνωνται πνευματικῶς... Ὁ ψαλμὸς εἶναι γαλήνη ψυχῶν, χορηγὸς τοῦ βραβείου τῆς εἰρήνης, αὐτός, ποῦ καταπραΰνει τὸν θόρυβον καὶ τὰ κύματα τῶν στοχασμῶν. Διότι μαλακώνει μὲν τὴν ὀργισμένην ψυχὴν, σωφρονίζει δὲ ὅ,τι εἶναι ἀχαλιναγώγητον. Ὁ ψαλμὸς εἶναι αὐτός, ποῦ συνάπτει τὴν φιλίαν· εἶναι ἔνωσις τῶν χωρισμένων· συμπιλίωσις τῶν εὐρισκομένων εἰς ἐχθρικάς σχέσεις. Διότι ποῖος ἤμπορεῖ νὰ θεωρῇ ἀκόμη ὡς ἐχθρὸν ἐκεῖνον, μὲ τὸν ὅποιον συνήνωσε τὴν φωνὴν του ἀπευθυνόμενος πρὸς τὸν Θεόν ; "Ὡστε ἡ ψαλμωδία παρέχει καὶ τὸ μέγιστον τῶν ἀγαθῶν, δηλαδὴ τὴν ἀγάπην, διότι τρόπον τινὰ ἐπένοησε τὴν ᾠδικὴν συμφωνίαν ὡς κάποιον δεσμὸν διὰ τὴν ἔνωσιν καὶ συνταιριάζει τὸν λαὸν εἰς τὴν ἀρμονίαν τῶν φωνῶν ἐνὸς χοροῦ ».

135. Μετάφρασις.

« Διότι αἱ μυστικαὶ καὶ ὑπερβαίνουσαι τὸν νοῦν μας εὐώδεις ἐμφανίσεις τῆς θείας ὠραιότητος εἶναι ἀμόλυντοι καὶ νοερῶς φαίνονται μόνον μέσα εἰς τὰ λογικά ὄντα... Διότι τὸ ἀμετάβλητον ὁμοίωμα τῆς θεομόρφου ἀρετῆς, ποῦ εἶναι κατασκευασμένον μὲ καλὴν μίμησιν, καθὼς ἀποβλέπει εἰς τὸ ὑπεραισητὸν ἐκεῖνο καὶ ἀποπνέον (πνευματικὴν) εὐωδίαν κάλλος, διαμορφώνει κατ' αὐτὸν τὸν τρόπον τὸν ἑαυτὸν του καὶ

τος = ἀκαμπτὸς· κατ' εὐθείαν βλέπων. — ἀπλανῆς = μὴ κινούμενος, σταθερός, ἐδραῖος, ἀδιάσειστος. — Ἰνδαλμα = μορφή, εἰκὼν, ὁμοίωμα.

β) Πραγματικαὶ παρατηρήσεις : Ἡ περικοπή, ἣτις δεικνύει τὸν μυστικισμὸν τοῦ ψευδο-Διονυσίου, μαρτυρεῖ, ὅτι οὗτος εἶναι γνώστης τῆς πλατωνικῆς καὶ νεοπλατωνικῆς φιλοσοφίας.

θεοειδοῦς ἀρετῆς ἀπαράγραπτον εὖ μεμιμημένον ἄγαλμα πρὸς ἐκεῖνο τὸ νοητὸν καὶ εὐώδες ἀφορῶν κάλλος, οὕτως ἑαυτὸ τυποῖ καὶ διαπλάττει πρὸς τὸ κάλλιστον μίμημα... Ὄτω τοῖς φιλοκάλοις ἐν νῶ γραφεῦσιν ἢ πρὸς τὸ εὐώδες καὶ κρύφιον κάλλος ἀτενῆς καὶ ἀπαρέγκλιτος θεωρία τὸ ἀπλανὲς δωρήσεται καὶ θεοειδέστατον ἴνδαλμα».

136. Η ΕΚΛΟΓΗ ΤΩΝ ΦΙΛΩΝ

(Μεγάλου Φωτίου).

«Μὴ ταχὺς ἦσθα ζευγνύειν εἰς φιλίαν· συζεύξας δέ, παντὶ τρόπῳ τὸν δεσμὸν ἄλντον συντήρει, ἅπαν τοῦ πλησίον ἀνέχων τὸ βάρος, πλὴν εἰ ψυχῆς κίνδυνον ἐπάγει... Ἐκείνοις δὲ κέχηρησο φίλοις, οἳ πρὸς ἐτέρους κατὰ πάντα καιρὸν ἄδολον διεσώσαντο τὴν φιλίαν καὶ μῆτε εὐπραγοῦσι βασκανίας ἐπέβαλον ὀφθαλμὸν, μῆτε ἠμέλησαν δυσπραγούντων. Πολλοὶ γὰρ κακῶς μὲν πράττουσιν ἐπεκούρησάν τε καὶ συνήργησαν τοῖς φίλοις, εὖ δὲ φερομένων, ὄραν οὐκ ἤνεγκαν τὴν ἐνημερίαν· καὶ οὖς οὐκ ἤλεγξε καιρὸς συμπαθείας, τούτους ἐφόρησε τὸ πάθος τοῦ φθόνου. Κτῶ τοίνυν φίλους, μὴ τοὺς φαύλους, ἀλλὰ τοὺς ἀρίστους... μὴ ζῆτει δὲ παρὰ φίλων ἀκούειν τὰ ἡδέα, ἀλλὰ τὰ ἀληθῆ μαῖλλον».

137. ΟΙ ΕΛΕΓΧΟΙ ΤΩΝ ΠΡΑΓΜΑΤΙΚΩΝ ΦΙΛΩΝ

(Ἰωάννου τοῦ Χρυσοστόμου).

«Τὸν φιλοῦντά με, οὐχ ὅταν ἐπαινῇ με μόνον, ἀλλὰ καὶ ὅταν ἐγκαλῆ καὶ διορθῶται, τότε φαίην ἂν ἐρωγε φιλεῖν. Τὸ μὲν γὰρ ἀπλῶς πάντα ἐπαινεῖν, καὶ τὰ καλῶς ἔχοντα καὶ τὰ μὴ καλῶς, οὐκ ἔστι φιλοῦντος, ἀλλ' ἀπατεῶνος καὶ εἰρωνος· τὸ δὲ ἐπαινεῖν μὲν ἂν τι τῶν δεόντων γί-

136. Περικοπητὴ ἐκ τῆς στ' ὁμιλίας τοῦ Μ. Φωτίου πρὸς Μιχαὴλ τὸν Ἄρχοντα Βουλγαρίας (Ἰ. Βαλέττα, Φωτίου ἐπιστολαί, ἐν Λονδίῳ 1864, σ. 229 - 230).

α) Λεξιλογικὰ καὶ συντακτικὰ : ζεύγνυμι (ἑμαυτὸν) εἰς φιλίαν = συνάπτω φιλίαν. — ἦσθα = μεταγενέστερος τύπος τοῦ ἴσθι ἢ ἔσο. — φωρᾶω-ῶ = ἀνακαλύπτω.

β) Πραγματικαὶ παρατηρήσεις : συντήρει· πρβλ. τοὺς λόγους τοῦ Ἰσοκράτους : « Βραδέως μὲν γίγνου φίλος· γενόμενος δέ, πειρῶ διαμένειν ». — διεσώσαντο τὴν φιλίαν· πρβλ. ἐπίσης τοὺς λόγους τοῦ Ἰσοκράτους : « Μηδένα φίλον ποιοῦ, πρὶν ἂν ἐξετάσης πῶς κέχηρηται τοῖς πρότερον φίλοις ». — τὸ πάθος τοῦ φθόνου· κατὰ τὸν Πλάτωνα ὁ φθόνος εἶναι « λύπη ἐπὶ φίλων ἀγαθοῖς ἢ οὖσιν ἢ γεγεννημένοις ».

τὸν διαπλάσσει εἰς τὴν ὠραιοτάτην ἀπομίμησιν ἐκείνου... Τοιοῦτοτρόπως ἢ σταθερὰ καὶ ἀκαμπτος θεωρητικὴ ἐνατένισις πρὸς τὸ ἀποπνέον εὐωδίαν καὶ μυστικὸν κάλλος θὰ χάριση εἰς τοὺς ἀγαπῶντας τὸ ὠραῖον ζωγράφου, οἱ ὅποιοι (τρόπον τινά) εἶναι μέσα εἰς τὸν νοῦν, τὸ ἴνδαλμα (ὁμοίωμα), ποῦ εἶναι σταθερὸν καὶ ἔχει μορφήν πάρα πολὺ ὁμοίαν πρὸς τὴν μορφήν τοῦ Θεοῦ».

136. Μετάφρασις.

« Νὰ μὴ συνάπτῃς γρήγορα φιλίαν· ἐὰν δὲ συνάψῃς, νὰ διατηρῆς μὲ κάθε τρόπον τὸν δεσμὸν ἀδιάλυτον, βαστάζων ἕλον τὸ βάρος τοῦ πλησίον, ἐκτὸς ἐὰν αὐτὰ ἔχη ὡς συνέπειαν κίνδυνον τῆς ψυχῆς... Νὰ χρησιμοποιῆς ὡς φίλους ἐκείνους, οἱ ὅποιοι πάντοτε διετήρησαν εὐκρινῆ τὴν φιλίαν πρὸς ἄλλους καὶ οὔτε τοὺς εἶδον μὲ μάτι ζηλοτυπίας, ἔταν ἦσαν εὐτυχεῖς, οὔτε ἔδειξαν δι' αὐτοὺς ἀδιαφορίαν, ἔταν εἶχον ἀτυχίας. Διότι πολλοὶ παρέσχον συνδρομὴν καὶ ἐβοήθησαν τοὺς φίλους, ἔταν οὗτοι εὐρίσκοντο εἰς δυστυχίαν, ἀλλ' ἔταν οὗτοι γυτύχουν, δὲν ἤμποροῦσαν νὰ βλέπουν τὴν ἀφθονίαν τῶν ἀγαθῶν· καὶ ἐκείνους, τοὺς ὁποῖους δὲν ἐφάνέρωσεν ὁ καιρὸς τῆς συμπαθείας, τοὺς ἀνεκάλυψε τὸ πάθος τοῦ φθόνου. Νὰ ἀποκτᾶς λοιπὸν φίλους, ὄχι τοὺς φαύλους, ἀλλὰ τοὺς ἀρίστους... Νὰ μὴ ζητῆς δὲ ἀπὸ τοὺς φίλους νὰ ἀκούῃς τὰ εὐχάριστα, ἀλλὰ μᾶλλον τὰ ἀληθινά ».

137. Μετάφρασις.

« Δι' ἐκεῖνον, ποῦ εἶναι φίλος μου, θὰ ἔλεγον, ὅτι μὲ ἀγαπᾷ, ὄχι μόνον ἔταν μὲ ἐπαινῆ, ἀλλὰ καὶ ἔταν μὲ κατηγορῆ καὶ μὲ διορθῶνῃ. Διότι τὸ νὰ ἐπαινῆ κανεὶς ὅλα ἀνεξαιρέτως, καὶ ἐκεῖνα, ποῦ ἔχουν καλῶς, καὶ ἐκεῖνα, ποῦ δὲν ἔχουν καλῶς, δὲν εἶναι γνῶρισμα φίλου, ἀλλ' ἀπατεῶνος καὶ εἴρωνος· τὸ νὰ ἐπαινῆ δὲ κανεὶς, ἂν μὲν γίνεται κάτι ἀπὸ τὰ πρόποντα, νὰ κατηγορῆ δὲ, ἂν γίνεται κάποιο σφάλμα, τοῦτο εἶναι γνῶρισμα φίλου καὶ κηδεμόνος... Τὸν μὲν λοιπὸν ἐχθρὸν δὲν τὸν δέχο-

---

137. Περικοπὴ ἐκ τῆς ὁμιλίας τοῦ Χρυσοστόμου εἰς τὸ « Σαῦλε, Σαῦλε, τί μὲ διώκεις ; » (Πράξ. θ', 4) ('Ε.Π. 51, 131).

α) Λεξιλογικὰ καὶ συντακτικὰ : προσίεμαι τινα = ἀφήνω κάποιον νὰ ἔλθῃ πλησίον μου, προσδέχομαι αὐτόν.

β) Πραγματικαὶ παρατηρήσεις : φησί τις' ἐν Παροιμ. κζ', 6.

νηται, ἐγκαλεῖν δὲ ἂν τι διαμαρτάνηται, τοῦτο φίλου καὶ κηδεμόνος... Τὸν μὲν οὖν ἐχθρὸν οὐδὲ ἐπαινοῦντα δέχομαι, τὸν δὲ φίλον καὶ ἐγκαλοῦντα προσίεμαι. Ἐκεῖνος, κἂν φιλή με, ἀηδής ἐστίν· οὗτος, κἂν τραυματίῃ με, ποθεινός ἐστίν· ἐκεῖνον τὸ φίλημα ὑποφίας γέμει, τούτου τὸ τραῦμα κηδεμονίαν ἔχει. Διὰ τοῦτο, φησί τις· «Ἀξιοπιστότερα τραύματα φίλου ἢ ἐκούσια φιλήματα ἐχθροῦ».

138. Ο ΧΡΙΣΤΙΑΝΟΣ ΚΑΙ ΑΙ ΚΟΙΝΩΝΙΚΑΙ ΑΞΙΑΙ-ΕΝΟΤΗΣ ΚΑΙ ΕΙΡΗΝΗ (Ἰωάννου τοῦ Χρυσοστόμου).

«Ἐνθα ἂν ἡ ἀγάπη, πάντα οἰστά ἐστιν. «Σπουδάζοντες, φησί, τηρεῖν τὴν ἐνότητα τοῦ πνεύματος ἐν τῷ συνδέσμῳ τῆς εἰρήνης». Τί ἐστὶν ἐνότης πνεύματος; Καθάπερ ἐν σώματι πνεῦμά ἐστι τὸ πάντα συνέχον καὶ ἐν τι ποιοῦν τὸ ἐν διαφόροις ὄν μέλεσιν· οὕτω δὴ καὶ ἐνταῦθα. Διὰ γὰρ τοῦτο τὸ Πνεῦμα ἐδόθη, ἵνα τοὺς γένει καὶ τρόποις διαφόροις διεστηκότας ἐνώση. Ὁ γὰρ γέρον καὶ ὁ νέος, ὁ πένης καὶ ὁ πλούσιος, ὁ παῖς καὶ ὁ ἔφηβος, ἡ γυνὴ καὶ ὁ ἀνὴρ καὶ πᾶσα ψυχὴ ἐν τι γίνεται καὶ μᾶλλον ἢ εἰ σῶμα ἐν ἦν. Ταύτης γὰρ τῆς συγγενείας πολλῶ μείζων ἐκείνη καὶ πλείων ἢ ἀκρίβεια τῆς ἐνώσεως. Ἡ γὰρ τῆς ψυχῆς συνάφεια ἀκριβεστέρα ἐστὶν ὅσῳ καὶ ἀπλή καὶ μονοειδής ἐστι. Πῶς δὲ αὕτη φυλάττεται; «Ἐν τῷ συνδέσμῳ τῆς εἰρήνης». Οὐκ ἐστὶν ἐν ἔχθρῳ καὶ διαστάσει ταύτην εἶναι... Καλὸς οὗτος ὁ δεσμός· τούτῳ τῷ δεσμῷ καὶ ἀλλήλοις καὶ πρὸς τὸν Θεὸν συνδήσωμεν ἡμᾶς αὐτούς... Ὁ ἰσχυρὸς καὶ δεδεμένος μετὰ τοῦ ἀσθενοῦς διαβαστάζει τε ἐκεῖνον καὶ οὐκ ἀφήσιν ἀπολέσθαι· κἂν μετὰ τοῦ ραθύμου προσδεθῇ, διεγείρει μᾶλλον αὐτόν. «Ἀδελφός γὰρ ὑπὸ ἀδελφοῦ βοηθούμενος, φησὶν, ὡς πόλις ὀχυρά». Ταύτην τὴν ἄλυσιν οὐχ ὀδῶν διάστημα κωλύσαι δύναται, οὐκ οὐρανός, οὐ γῆ, οὐ θάνατος, οὐκ ἄλλο οὐδέν, ἀλλὰ πάντων ἐστὶ κρείττων καὶ ἰσχυροτέρα».

138. Περικοπή ἐκ τοῦ Ὑπομνήματος Ἰωάννου τοῦ Χρυσοστόμου εἰς τὴν πρὸς Ἐφεσίους ἐπιστολήν (Ἐ.Π. 62, 72 - 73).

α) Λεξιλογικὰ καὶ συντακτικὰ : οἰστός = ὑποφερτός. — ἀκρίβεια = ἡ ἀπὸ πάσης ἀπόψεως ὀρθὴ ἐκτέλεσις, τελεία πραγματοποίησης. — διαβαστάζω = μεταφέρω κάτι εἰς τὸ ἀπέναντι μέρος, στηρίζω εἰς τὴν πορείαν.

β) Πραγματικὰ παρατηρήσεις : «σπουδάζοντες... ἐν τῷ συνδέσμῳ τῆς εἰρήνης» Ἐφεσ. 8', 3. — «ἀδελφός γὰρ... ὡς πόλις ὀχυρά» Παροιμ. ιη', 19.

μαι, ούτε όταν έπαινή, τον δέ φίλον αφήνω να έλθη πλησίον μου και όταν με κατηγορή. Έκεινος, και εάν έκδηλώνη αγάπην προς έμέ, είναι αηδής· αυτός, και όταν μου προξενή τραύματα, είναι επιθυμητός· τὸ φίλημα εκείνου είναι γεμάτο από ύποψίαν, τὸ τραῦμα ἐξ αὐτοῦ είναι ἀποτέλεσμα κηδεμονίας. Διὰ τοῦτο λέγει κάποιος· «Έμπνέουν περισσοτέραν ἐμπιστοσύνην τὰ τραύματα ἐκ τοῦ φίλου παρά τὰ ἐκούσια φιλήματα τοῦ ἐχθροῦ».

138. Μετάφρασις.

«Όπου υπάρχει αγάπη, εκεί είναι όλα ύποφερτά. « Προσπαθώντας, λέγει (ὁ Ἀπόστολος), με ἐπιμέλειαν νὰ διατηρήτε τὴν ἐνότητα, τὴν ὅποιαν μᾶς ἔδωκε τὸ Πνεῦμα, διὰ τοῦ συνδέσμου τῆς εἰρήνης ». Τί είναι ἡ ἐνότης τοῦ Πνεύματος ; «Όπως ἀκριβῶς εἰς τὸ σῶμα τὸ πνεῦμα είναι ἐκεῖνο, πού συγκρατεῖ (συνέχει) ὅλα καὶ κάνει ἕνα πρᾶγμα ἐκεῖνο, τὸ ὅποιον ὑπάρχει εἰς τὰ διάφορα μέλη· τοιοῦτοτρόπως λοιπὸν γίνεται καὶ ἐδῶ. Διότι δι' αὐτὸν τὸ σκοπὸν ἐδόθη τὸ Πνεῦμα, διὰ νὰ ἐνώση ἐκείνους, οἱ ὅποιοι ἦσαν χωρισμένοι με τὴν διαφορετικὴν καταγωγὴν καὶ τὰς διαφορετικὰς συνηθείας. Διότι ὁ γέρον καὶ ὁ νέος, ὁ πτωχὸς καὶ ὁ πλούσιος, τὸ παιδί καὶ ὁ ἐφηβος, ἡ γυναίκα καὶ ὁ ἄνδρας καὶ κάθε ἄλλη ψυχὴ (ὑπαρξίς) γίνεται μία ἐνότης, πολὺ τελειότερα τῆς σωματικῆς ἐνότητος. Διότι ἀπὸ τὴν σωματικὴν αὐτὴν συγγένειαν εἶναι πολὺ μεγαλύτερα ἐκείνη, ἐνῶ ἡ τελειότης τῆς (ψυχικῆς) ἐνώσεως εἶναι περισσότερα. Διότι ἡ ψυχικὴ σύνδεσις εἶναι περισσότερο τελεία, ὅπως ἐπίσης εἶναι ἀπόλυτος καὶ μοναδική. Πῶς δὲ αὐτὴ ἐξασφαλίζεται ; « Μὲ τὸν σύνδεσμον τῆς εἰρήνης ». Δὲν εἶναι δυνατόν (ἡ σύνδεσις) αὐτὴ νὰ ὑπάρξῃ μέσα εἰς τὴν ἐχθραν καὶ τὴν διχόνοιαν... Ὡραῖος εἶναι ὁ δεσμὸς αὐτός· με αὐτὸν τὸν δεσμὸν ἄς δέσωμεν μαζί τοὺς ἑαυτοὺς μας καὶ μεταξύ των καὶ με τὸν Θεόν... Ὁ ἰσχυρὸς καὶ δεμένος με τὸν ἀσθενῆ καὶ στηρίζει αὐτὸν εἰς τὴν πορείαν του καὶ δὲν τὸν ἀφήνει νὰ χαθῆ· καὶ ἂν δεθῆ μαζί με τὸν νωθρὸν (ὀκνηρόν), διεγείρει περισσότερο τὴν προθυμίαν του. « Διότι, λέγει, ἕνας ἀδελφός, ὅταν βοηθῆται ἀπὸ ἄλλον ἀδελφόν, εἶναι σὰν μία πόλις ὠχυρωμένη ». Αὐτὴν τὴν ἄλυσίδα δὲν ἔμπορεῖ νὰ τὴν ἐμποδίση οὔτε ἡ ἀπόστασις τῶν δρόμων, οὔτε ὁ οὐρανός, οὔτε ἡ γῆ, οὔτε ὁ θάνατος, οὔτε τίποτε ἄλλο, ἀλλὰ ἡ ἄλυσίδα αὐτὴ εἶναι ἀπὸ ὅλα ἀνωτέρα καὶ ἰσχυροτέρα».

139. Η ΑΛΛΗΛΕΞΑΡΤΗΣΙΣ ΕΙΡΗΝΗΣ ΚΑΙ ΔΙΚΑΙΟΣΥΝΗΣ (Ίσιδώρου του Πηλουσιώτου).

« Ἡ εἰρήνη τῇ δικαιοσύνῃ συγκεκραμένη θεῖόν ἐστι χρεῖμα· εἰ δὲ θατέρα ἀνευ τῆς ἑτέρας εἶη, λυμαίνεται τὸ τῆς ἀρετῆς κάλλος. Ἔστι μὲν γὰρ εἰρήνη καὶ λησταῖς πρὸς ἑαυτοὺς καὶ λύκοις· τοῖς μὲν ἐπὶ λύμῃ τῶν ἀνθρώπων, τοῖς δὲ ἐπ' ὀλέθρῳ τῶν προβάτων. Ἄλλ' οὐκ ἂν καλέσαιμι ταύτην εἰρήνην τὴν τῇ δικαιοσύνῃ μὴ κοσμουμένην. Εἰ δ' αὐτῇ συνέλθῃ, ὄντως εἰρήνη κεκλήσεται. Διὸ καὶ ὁ Χριστὸς ἔφη· « Οὐκ ἤλθον βαλεῖν εἰρήνην ἐπὶ τὴν γῆν, ἀλλὰ μάχαιραν ». "Ὅτι γὰρ οὐ πᾶσαν εἰρήνην, ἀλλὰ τὴν τῇ κακίᾳ συνεζευγμένην ἀποκηρύττει, ἀλλαχοῦ φησιν· « Εἰρήνην τὴν ἐμὴν δίδωμι ὑμῖν ». Εἰρήνη γὰρ ὄντως ἐκεῖνη ἐστίν, ἢ τῇ δικαιοσύνῃ καὶ τῇ εὐσεβείᾳ σεμνουμένη ».

140. Η ΠΛΕΟΝΕΞΙΑ ΑΔΙΚΕΙ ΤΟ ΚΟΙΝΩΝΙΚΟΝ ΣΥΝΟΛΟΝ (Μεγάλου Βασιλείου).

« Σὺ δὲ οὐ πλεονέκτης ; Σὺ δὲ οὐκ ἀποστειρητὴς, ἃ πρὸς οἰκονομίαν ἐδέξω, ταῦτα ἴδια σεαυτοῦ ποιούμενος ; Ἡ δὲ μὲν ἐνδεδυμένον ἀπογυμνῶν λοιποδότης ὀνομασθήσεται, ὁ δὲ τὸν γυμνὸν μὴ ἐνδύον, δυνάμενος τοῦτο ποιεῖν, ἄλλης τινὸς ἐστὶ προσηγορίας ἄξιος ; Τοῦ πεινῶντός ἐστιν ὁ ἄρτος, ὃν σὺ κατέχεις· τοῦ γυμνητεύοντος τὸ ἱμάτιον, ὃ σὺ φυλάσσεις ἐν ἀποθήκαις· τοῦ ἀνυποδέτου τὸ ὑπόδημα, ὃ παρὰ σοὶ καταστέπεται· τοῦ χηρῆζοντος τὸ ἀργύριον, ὃ κατορύξας ἔχεις. Ὡστε τοσοῦτους ἀδικεῖς, ὅσοις παρέχειν ἐδύνασο ».

141. ΠΕΡΙΘΑΛΨΙΣ ΤΟΥ ΧΡΙΣΤΟΥ ΕΙΣ ΤΟ ΠΡΟΣΩΠΟΝ ΤΩΝ ΠΑΣΧΟΝΤΩΝ (Γρηγορίου Ναζιανζηνοῦ).

« Καθαρθῶμεν οὖν ἐλεήσαντες καὶ λευκανθῶμεν, οἱ μὲν ὡς ἔριον, οἱ δὲ ὡς χιών, κατὰ τὴν ἀναλογίαν τῆς εὐσπλαγχνίας... "Ἔως ἔτι και-

139. Ἡ ὑπ' ἀριθ. σμστ' ἐπιστολὴ ἐκ τοῦ γ' βιβλίου τῶν ἐπιστολῶν Ἰσιδώρου τοῦ Πηλουσιώτου ('Ε.Π. 78, 924-925).

Πραγματικαὶ παρατηρήσεις : μάχαιραν· Ματθ. ι', 34. Ἡ μάχαιρα, πολεμικὸν ὄπλον, ἀναφέρεται συνεκδοχικῶς καὶ μετωνυμικῶς πρὸς δήλωσιν τοῦ πολέμου, δηλαδὴ τῶν ἀγώνων καὶ τῶν διαχωρισμῶν, οἱ ὅποιοι γίνονται ἐξ αἰτίας τοῦ εὐαγγελίου. — εἰρήνην τὴν ἐμὴν δίδωμι ὑμῖν· Ἰωάν. ιδ', 27.

140. Περικοπὴ ἐκ τῆς ὁμιλίας τοῦ Μ. Βασιλείου περὶ πλεονεξίας ('Ε.Π. 31, 276-277).

139. Μετάφρασις.

« Ἡ εἰρήνη, πού εἶναι ἀχωρίστως συνδεδεμένη μετὰ τὴν δικαιοσύνην, εἶναι θεῖον πρᾶγμα· ἐὰν ἐκάστη ἐκ τῶν δύο ὑπάρχη χωρὶς τὴν ἄλλην, ἐξαφανίζει (καταστρέφει) τὸ κάλλος τῆς ἀρετῆς. Διότι ὑπάρχει βέβαια εἰρήνη ἀνάμεσα καὶ εἰς ληστὰς καὶ εἰς λύκους· εἰς τοὺς μὲν πρώτους πρὸς κακοποίησιν τῶν ἀνθρώπων, εἰς τοὺς ἄλλους δὲ διὰ τὴν ἐξολόθρευσιν τῶν προβάτων. Ἄλλὰ δὲν θὰ ἤμποροῦσα νὰ ὀνομάσω (πραγματικὴν) εἰρήνην αὐτήν, ἣ ὅποια δὲν στολιζέται μετὰ τὴν δικαιοσύνην. Ἐὰν δὲ συμβαδίσῃ μετὰ αὐτήν, θὰ ὀνομασθῆ πραγματικὰ εἰρήνη. Διὰ τοῦτο καὶ ὁ Χριστὸς εἶπε· «δὲν ἤλθα, διὰ νὰ ἐπιφέρω εἰρήνην εἰς τὴν γῆν, ἀλλὰ μάχαιραν». Ὅτι βέβαια (ὁ Κύριος) δὲν ἀποκηρύττει κάθε εἰρήνην, ἀλλὰ ἐκείνην, ἣ ὅποια εἶναι συνηνωμένη μετὰ τὴν κακίαν, τὸ λέγει ἄλλοῦ· « Σὰς δίδω τὴν ἰδικήν μου εἰρήνην ». Διότι πραγματικὴ εἰρήνη εἶναι ἐκείνη, ἣ ὅποια καμαρώνει (ὑπερφηανεύεται) διὰ τὴν δικαιοσύνην καὶ τὴν εὐσέβειαν ».

140. Μετάφρασις.

« Σὺ δὲ δὲν εἶσαι πλεονέκτης ; Σὺ δὲν εἶσαι ἄρπαξ, ἐφ' ὅσον σφετερίζεσαι (οἰκειοποιεῖσαι) σὰν ἰδικὰ σου ἐκεῖνα, τὰ ὅποια ἐδέχθη ἀπὸ τὸν Θεόν, διὰ νὰ τὰ διαχειρισθῆς ὡς οἰκονόμος ; Ἡ ἐκεῖνος μὲν, ὁ ὅποιος ἀφαιρεῖ τὰ ἐνδύματα ἀπὸ κάποιον καὶ τὸν ἀφήνει γυμνὸν θὰ ὀνομασθῆ λωποδύτης, ἐκεῖνος δέ, ὁ ὅποιος δὲν ἐνδύει τὸν γυμνόν, ἐνῶ ἠμπορεῖ νὰ τὸ κάμῃ, εἶναι ἄξιος ἄλλης ὀνομασίας (ἐκτὸς τῆς ὀνομασίας «λωποδύτης») ; Ὁ ἄρτος, τὸν ὅποιον σὺ κατακρατεῖς, ἀνήκει εἰς τὸν πεινασμένον· τὸ ἐνδυμα, πού σὺ φυλάσσεις εἰς ἀποθήκας, ἀνήκει εἰς τὸν γυμνόν· τὸ ὑπόδημα, πού σαπίζει εἰς σέ (εἰς τὸ σπίτι σου), ἀνήκει εἰς τὸν ἀνυπόδητον· τὸ χρῆμα, πού τὸ κατακρατεῖς χωμένον εἰς τὴν γῆν, ἀνήκει εἰς ἐκεῖνον, πού ἔχει ἀνάγκην. Ὡστε τόσους ἀδικεῖς, εἰς ὅσους θὰ ἠμποροῦσες νὰ δίδης (εὐεργεσίας) ».

141. Μετάφρασις.

« Ἄς καθαρῶσμεν λοιπὸν τοὺς ἑαυτοὺς μας μετὰ τὴν ἐλεημοσύνην καὶ ἄς λευκάνωμεν τοὺς ἑαυτοὺς μας, ἄλλοι μὲν ὅπως τὸ μαλλί, ἄλλοι

141. Περικοπή ἐκ τοῦ 18' λόγου Γρηγορίου τοῦ Θεολόγου περὶ φιλοπτωχίας (Ἐ.Π. 35, 908 - 909).

Πραγματικαὶ παρατηρήσεις : ὡς ἡ Μαρία· Ἰωάν. 1β', 3. — σμύρνη· Ματθ. β', 11. Σμύρνα εἶναι τὸ φυτικόν ἄρωμα, ὅπερ φυσικῶς ἢ δι' ἐγκοπῆς

ρός, Χριστὸν ἐπισκεψώμεθα, Χριστὸν θεραπεύσωμεν, Χριστὸν θρέψωμεν, Χριστὸν ἐνδύσωμεν, Χριστὸν συναγάγωμεν, Χριστὸν τιμήσωμεν, μὴ τραπέξῃ μόνω, ὡς τινες, μηδὲ μύροις, ὡς ἡ Μαρία, μηδὲ τάφω μόνον, ὡς Ἰωσήφ ὁ Ἀριμαθαῖος, μηδὲ τοῖς πρὸς τὴν ταφὴν, ὡς Νικόδημος, μηδὲ χρυσῶ καὶ λιβάνω καὶ σμύρνη, ὡς οἱ μάγοι πρὸ τῶν εἰρημένων· ἀλλ' ἐπειδὴ ἔλαιον θέλει καὶ οὐ θυσίαν ὁ πάντων Δεσπότης, καὶ ὑπὲρ μυριάδας ἀρνῶν πιόνων ἢ εὐσπλαγχνία, ταύτην εἰσφέρωμεν αὐτῷ διὰ τῶν δεομένων καὶ χαμῶ σήμερον ἐρριμμένων, ἵνα, ὅταν ἐνθένδε ἀπαλλαγῶμεν, δέξωνται ἡμᾶς εἰς τὰς αἰωνίους σκηνάς ».

142. ΤΟ ΜΥΣΤΗΡΙΟΝ ΤΟΥ ΓΑΜΟΥ

(Ἰωάννου τοῦ Χρυσοστόμου).

« Καταλείπει ἄνθρωπος τὸν πατέρα αὐτοῦ καὶ τὴν μητέρα καὶ προσκολληθήσεται πρὸς τὴν γυναῖκα αὐτοῦ » καὶ τὸν νόμον ἀναγνοὺς τοῦτόν φησι (Παῦλος)· « Τὸ μυστήριον τοῦτο μέγα ἐστὶ ». Πῶς μέγα ἐστὶν ; Εἶπέ μοι. Ὅτι τὸν ἅπαντα θαλαμνομένη ἢ κόρη χρόνον, μηδέποτε τὸν νυμφίον ἑωρακυῖα, ἀπὸ τῆς πρώτης ἡμέρας οὕτω ποθεῖ καὶ στέργει ὡς σῶμα οἰκείου· πάλιν ὁ ἀνὴρ, ἦν οὐδέποτε εἶδεν, ἧς οὐδέποτε τῆς ἐν λόγῳ ἐκοινώνησε συνουσίας, ταύτην κάκεινος ἀπὸ τῆς πρώτης ἡμέρας ἀπάντων προτίθησι, καὶ τῶν φίλων καὶ τῶν οἰκείων καὶ τῶν γεννησαμένων αὐτῶν. Οἱ γονεῖς πάλιν, ἂν μὲν ἐξ ἐτέρας ὑποθέσεως ἀφαιρεθῶσι χρήματα, δάκνονται, ἀλγοῦσιν, εἰς δικαστήριον τοὺς ἀφελομένους ἔλκουσιν· ἀνθρώπων δὲ πολλάκις μηδέποτε ὀφθέντι, μηδὲ γνωρισθέντι, καὶ τὴν θυγατέρα τὴν ἑαυτῶν καὶ προῖκα χρημάτων πολλῶν ἐγχειρίζουσι. Καὶ χαίρουσι τοῦτο ποιῶντες καὶ οὐχ ἡγοῦνται ζημίαν εἶναι τὸ γινόμενον· ἀλλ' ὀρῶντες τὴν θυγατέρα ἀπαγομένην, οὐ σνηθείας μέμνηνται, οὐκ ἀλγοῦσιν, οὐ δάκνονται, ἀλλὰ καὶ εὐχαριστοῦσι καὶ εὐχῆς ἔργον εἶναι νομίζουσι τὸ καὶ τὴν θυγατέρα ἰδεῖν τῆς οἰκίας

ἀπορρέει ἐκ τοῦ δένδρου, τὸ ὁποῖον ὀνομάζεται βαλσαμόδενδρον ἢ μύρρα. Τὸ ἄρωμα τοῦτο ἐχρησιμοποιεῖτο εἴτε ὡς θυμίαμα, εἴτε ὡς ἄρωμα ἐνδυμάτων, στολισμοῦ νεκρῶν κ.λπ.

142. Περικοπή ἐκ τοῦ λόγου τοῦ Χρυσοστόμου « περὶ τοῦ ποίας δεῖ ἀγεσθαι γυναίκας » (Ἐ.Π. 51, 230).

Πραγματικαὶ παρατηρήσεις: « καταλείπει... γυναῖκα αὐτοῦ » Γεν. β', 24. — « τὸ μυστήριον τοῦτο μέγα ἐστὶν » Ἐφεσ. ε', 32.

δὲ ὅπως τὸ χιόνι, ἀναλόγως πρὸς τὴν εὐσπλαγχνίαν (τὴν ὁποίαν θὰ δείξωμεν)... Ἐφ' ὅσον εἶναι ἀκόμη καιρὸς (εἰς τὴν παροῦσαν ζωὴν), ἄς ἐπισκεφθῶμεν τὸν Χριστόν, ἄς ὑπηρετήσωμεν (περιποιηθῶμεν) τὸν Χριστόν, ἄς δώσωμεν τροφήν εἰς τὸν Χριστόν, ἄς ἐνδύσωμεν τὸν Χριστόν, ἄς περιμαζεύσωμεν (εἰς τὸ σπίτι μας) τὸν Χριστόν, ἄς τιμήσωμεν τὸν Χριστόν ὄχι μόνον μὲ τὸ τραπέζι, ὅπως ἔκαμαν μερικοὶ, οὔτε (μόνον) μὲ τὰ ἀρώματα, ὅπως ἔκαμαν ἡ Μαρία, οὔτε μόνον μὲ τὸν τάφον, ὅπως ὁ Ἰωσήφ ποὺ ἦτο ἀπὸ τὴν Ἀριμαθαίαν, οὔτε (μόνον) μὲ τὰ ἀναγκαῖα διὰ τὸν ἐνταφιασμόν, ὅπως ὁ Νικόδημος, οὔτε μὲ χρυσάφι καὶ λιβάνι καὶ σμύρναν, ὅπως ἔκαμαν οἱ μάγοι πρὶν ἀπὸ αὐτούς, τοὺς ὁποίους ἔχομεν ἀναφέρει· ἀλλ' ἐπειδὴ ὁ Κύριος τῶν ὅλων θέλει ἐκδήλωσιν τοῦ ἐλέους καὶ ὄχι ἐξωτερικὴν θυσίαν καὶ ἐπειδὴ ἡ εὐσπλαγχνία εἶναι ἀνωτέρα ἀπὸ ἀναρίθμητα καθορθωμένα ἄρνια (ποὺ προσφέρονται διὰ τὰ θυσιασθοῦν), ἄς προσφέρωμεν αὐτὴν εἰς αὐτὸν δι' ἐκείνων, οἱ ὅποιοι ἔχουν ἀνάγκην καὶ εἶναι πεταγμένοι σήμερον κατὰ γῆς, διὰ τὰ μᾶς ὑποδεχοῦν εἰς τὰ αἰῶνια σκηνώματα, ὅταν φύγωμεν ἀπὸ τὸν κόσμον αὐτόν».

142. Μετάφρασις.

« Θὰ ἐγκαταλείψῃ ὁ ἄνθρωπος τὸν πατέρα του καὶ τὴν μητέρα καὶ θὰ προσκολληθῇ εἰς τὴν γυναῖκά του »· καὶ ἀφοῦ ὁ Παῦλος ἀνέγνωσεν (εἰς τὴν Παλαιὰν Διαθήκην) τὸν νόμον αὐτόν, λέγει· « Ἡ μυστηριώδης αὐτὴ ἀλήθεια (ποὺ ἀπεκαλύφθη ἀπὸ τὸν Θεὸν) εἶναι μεγάλης σημασίας ». Διατὶ εἶναι μεγάλης σημασίας ; Νὰ μοῦ εἴπης (Παῦλε). Διότι, ἐνῶ ἡ κόρη ὅλον τὸν χρόνον ἔζη εἰς ἓνα θάλαμον χωρὶς νὰ ἔχη ἴδει τὸν νυμφίον, ἀπὸ τὴν πρώτην ἡμέραν τόσο πολὺ ἐπιθυμεῖ τὴν παρουσίαν του καὶ δεικνύει στοργὴν πρὸς αὐτόν, ὡς πρὸς ἰδικόν της σῶμα· ἐξ ἄλλου ὁ ἄνδρας αὐτὴν, τὴν ὁποίαν οὐδέποτε (προηγουμένως) εἶδε, μὲ τὴν ὁποίαν ποτὲ (προηγουμένως) δὲν ἔκαμε μίαν συνομιλίαν, αὐτὴν (λοιπὸν) καὶ ἐκεῖνος ἀπὸ τὴν πρώτην ἡμέραν προτιμᾷ ἀπὸ ὅλα, καὶ ἀπὸ τοὺς φίλους καὶ τοὺς συγγενεῖς καὶ αὐτοὺς τοὺς γονεῖς. Οἱ γονεῖς ἐπίσης, ἐὰν μὲν διὰ κάποιαν ἄλλην ὑπόθεσιν ὑπιστοῦν στέρησιν χρημάτων, δυσαρεστοῦνται, αἰσθάνονται πόνον, σύρουν εἰς δικαστήριον ἐκείνους, οἱ ὅποιοι ἀφῆρσαν αὐτά· εἰς ἓνα ἄνθρωπον δέ, τὸν ὁποῖον πολλὰς φορὰς ποτὲ δὲν εἶδον οὔτε ἐγνώρισαν, παραδίδουν τὴν κόρην των καὶ προῖκα ἀπὸ πολλαὶ χρήματα. Καὶ ἔχουν χαράν, ποὺ κάνουν αὐτό, καὶ δὲν νομίζουσι, ὅτι αὐτό, τὸ ὁποῖον γίνεται, εἶναι ζημία· ἀλλ' ὅταν βλέπουν τὴν

ἐξαγομένην καὶ πολλὰ μετ' ἐκείνης χρήματα. Ταῦτα οὖν ἅπαντα ἐν-
νοήσας ὁ Παῦλος, ὅτι τοὺς γονεῖς ἀφέντες ἀμφοτέροισι ἀλλήλοισι συν-
δεσμοῦνται καὶ χρόνου τοσοῦτον συνηθείας ἢ τότε συντυχία τυραννι-
κωτέρα γίνεται, καὶ συνιδόν, ὅτι οὐκ ἔστι τοῦτο ἀνθρώπινον, ἀλλ' ὁ
Θεὸς τοὺς ἔρωτας τούτους ἐγκατέσπειρε καὶ τοὺς ἐκδιδόντας καὶ τοὺς
ἐκδιδομένους μετὰ χαρᾶς τοῦτο ποιεῖν παρεσκεύασε, φησί· « Τὸ μν-
στήριον τοῦτο μέγα ἐστίν ».

143. ΠΡΟ·Υ·ΠΟΘΕΣΙΣ ΚΑΙ ΓΝΩΡΙΣΜΑΤΑ ΤΟΥ ΕΠΙΤΥΧΟΥΣ ΓΑΜΟΥ (Ἰωάννου τοῦ Χρυσοστόμου).

« Ἐν μόνον ζητῶμεν, ψυχῆς ἀρετὴν καὶ εὐγένειαν τρόπων, ἵνα
εἰρήνης ἀπολαύωμεν, ἵνα ἐντροφῶμεν ἐν ὁμοιοῖα καὶ ἀγάτῃ διηγεκεί.
Ὁ μὲν γὰρ εὐπορον λαβῶν γυναῖκα, δέσποιναν μᾶλλον ἔλαβεν ἢ γυ-
ναῖκα... Ὁ δὲ ὁμότιμον ἢ πενεστέραν λαβῶν γυναῖκα, βοηθὸν καὶ σύμ-
μαχον ἔλαβε καὶ πάντα εἰς τὴν οἰκίαν εἰσήγαγε τὰ ἀγαθὰ... Μὴ τοίνυν
τοῦτο ζητῶμεν ὅπως χρήματα ἔχωμεν, ἀλλ' ὅπως εἰρήνην, ὅπως ἡδον-
ῆς ἀπολαύωμεν διὰ τοῦτο γάμος, οὐχ ἵνα πολέμου καὶ μάχης τὰς οἰ-
κίας ἐμπιπλῶμεν, οὐχ ἵνα ἔξεις καὶ φιλονεικίας ἔχωμεν, οὐχ ἵνα πρὸς
ἀλλήλους διαστασιάζωμεν καὶ ἀβίωτον τὸν βίον ποιῶμεν, ἀλλ' ἵνα βο-
ηθείας ἀπολαύωμεν καὶ λιμένα ἔχωμεν καὶ καταφυγὴν καὶ παραμυθίαν
τῶν ἐπικειμένων κακῶν, ἵνα μεθ' ἡδονῆς τῇ γυναικὶ διαλεγόμεθα...

Ταῦτα οὖν ἅπαντα ἐννοοῦντες, μὴ χρήματα περισκοπῶμεν, ἀλλὰ
τρόπων ἐπιεικειαν καὶ σεμνότητα καὶ σωφροσύνην. Γυνὴ γὰρ σώφρων
καὶ ἐπιεικὴς καὶ μετρία, κἂν πένης ἦ, τὴν πενίαν πλοῦτου βέλτιον δια-
θεῖναι δυνήσεται ὥσπερ ἡ διεφθαρμένη καὶ ἀκόλαστος καὶ φίλερις,
κἂν μυρίους εὖρη θησαυροὺς ἔνδον κειμένους, ἀνέμου παντὸς τάχιον
αὐτοὺς ἐκφυσήσασα, καὶ συμφροαῖς μυρίαῖς μετὰ τῆς πενίας περιβάλ-
λει τὸν ἄνδρα. Μὴ τοίνυν πλοῦτον ζητῶμεν, ἀλλὰ τὴν χρησομένην κα-
λῶς τοῖς οὖσιν... Ἄν οὕτω τὰ καθ' ἡμᾶς αὐτοὺς οικονομήσωμεν, τὸν Θεὸν
ἀεὶ παρακαλοῦντες μεσίτην γενέσθαι τῶν πρᾶττομένων ἀπάντων, οὐκ
ἀποστάσιον ἔσται ποτέ, οὐ μοιχείας ὑποψία, οὐ ζηλοτυπίας πρόφασις,
οὐ μάχη καὶ ἔρις, ἀλλὰ πολλῆς μὲν ἀπολαυσόμεθα τῆς εἰρήνης, πολλῆς

143. Περικοπή ἐκ τοῦ λόγου τοῦ Χρυσοστόμου « περὶ τοῦ ποίας δεῖ
ἄγεσθαι γυναίκας » (Ἐ.Π. 51, 231 - 232 καὶ 240).

κόρην νὰ ὀδηγῆται (ἀπὸ τὸν σύζυγον) μακρὰν, δὲν σκέπτονται τὰς συνηθείας (ἀπὸ τὴν κοινὴν ζωὴν μὲ τὴν κόρην των), δὲν λυποῦνται, δὲν δυσαρεστοῦνται, ἀλλὰ καὶ εὐγνωμονοῦν καὶ θεωροῦν, ὅτι ἦτο εὐχῆς ἔργον, ὅτι εἶδον καὶ τὴν θυγατέρα νὰ μεταφέρεται ἔξω ἀπὸ τὸ σπίτι καὶ πολλὰ χρήματα (πράγματα) μαζί μὲ ἐκείνην. "Ὅλα αὐτὰ λοιπὸν ἀφοῦ ἔφερον εἰς τὸν νοῦν τοῦ ὁ Παῦλος, ὅτι δηλαδὴ, ἀφοῦ καὶ οἱ δύο ἐγκατέλειψαν τοὺς γονεῖς, δένονται μαζί μεταξὺ των μὲ τὰ δεσμὰ τοῦ γάμου καὶ ὅτι αὐτὴ ἢ συνένωσις τῆς τύχης των ἀσκεῖ ἐπάνω των μεγαλυτέραν κυριαρχικὴν δύναμιν ἀπὸ ἐκείνην, τὴν ὁποῖαν ἀσκεῖ ἢ τόσον μακροχρόνιος συνῆθεια, καὶ ἀφοῦ (ὁ Παῦλος) ἀντελήφθη (ἐγνώρισε) καλῶς ὅτι αὐτὸ (ἢ ἀγάπη αὐτὴ) δὲν εἶναι κάτι τὸ ἀνθρώπινον, ἀλλ' ὁ Θεὸς ἐγκατέσπειρεν εἰς τοὺς ἀνθρώπους τοὺς ἔρωτας αὐτοὺς καὶ προητόμασε καὶ τοὺς γονεῖς, οἱ ὅποιοι δίδουν ἔξω τῆς οἰκίας τὸ παιδί τους, καὶ τὰ παιδιά, τὰ ὁποῖα δίδονται, νὰ κάμουν αὐτὸ μὲ χαρὰν, λέγει· «Τὸ μυστήριον τοῦτο εἶναι μεγάλης σημασίας».

143. Μετάφρασις.

« Ἄς ζητῶμεν μόνον ἓν πράγμα, τὴν ἀρετὴν τῆς ψυχῆς καὶ τὴν λεπτότητα τῶν τρόπων, διὰ νὰ ἀπολαμβάνωμεν εἰρήνην, διὰ νὰ εὐρίσκωμεν ἀπόλαυσιν μέσα εἰς διαρκῆ ὁμόνοιαν καὶ ἀγάπην. Διότι ὅποιος ἔλαβε πλουσίαν γυναῖκα, ἔλαβε μᾶλλον κυρίαν (ἀφέντραν) παρά σύζυγον... "Ὁποῖος δὲ ἐπῆρεν ὡς σύζυγον ἰσότιμον ἢ πτωχοτέραν γυναῖκα, αὐτὸς ἐπῆρε βοηθὸν καὶ σύμμαχον καὶ ἔφερε μέσα εἰς τὸ σπίτι ὅλα τὰ ἀγαθὰ... Νὰ μὴ ζητῶμεν λοιπὸν αὐτό, πῶς νὰ ἔχωμεν χρήματα, ἀλλὰ πῶς νὰ ἔχωμεν εἰρήνην, πῶς νὰ ζῶμεν εὐχάριστα· διὰ τοῦτο ὑπάρχει ὁ γάμος, ὄχι διὰ νὰ γεμίζωμεν τὰ σπίτια μὲ συμπλοκὴν καὶ μάχην, ὄχι διὰ νὰ ἔχωμεν διενέξεις καὶ φιλονικίας, ὄχι διὰ νὰ ἔχωμεν διχόνοιαν μεταξὺ μας καὶ νὰ κάνωμεν τὸν βίον ἀβίωτον, ἀλλὰ διὰ νὰ ἀπολαμβάνωμεν βοήθειαν καὶ νὰ ἔχωμεν λιμάνι καὶ καταφύγιον καὶ παρηγορίαν διὰ τὰ κακά, πού προσεγγίζουν, διὰ νὰ ἔχωμεν εὐχάριστον ἀνταλλαγὴν σκέψεων μὲ τὴν γυναῖκα...

"Ἐχοντες λοιπὸν ὅλα αὐτὰ εἰς τὸν νοῦν μας, ἄς μὴ στρέφωμεν τὴν προσοχήν μας εἰς τὰ χρήματα, ἀλλὰ εἰς τὴν εὐθύτητα τῶν ἐκδηλώσεων συμπεριφορᾶς καὶ τὴν σεμνότητα καὶ τὴν σωφροσύνην. Διότι μία γυναῖκα σώφρων καὶ ἀξιοπρεπὴς καὶ γνωρίζουσα τὸ μέτρον, καὶ ἐὰν εἶναι πτωχή, θὰ ἤμποροῦσε νὰ διευθετήσῃ τὴν πτωχείαν καλύτερον ἀπὸ τὸν πλοῦτον·

δὲ τῆς ὁμοιοῦς ταύτης δὲ οὐσης, καὶ ἄλλαι πάντως ἐφρονται ἀρεταί.
Ἐν οὕτως οἱ γάμοι γένωνται, καὶ τὰ παιδιά μετὰ πολλῆς τῆς εὐκολίας
εἰς ἀρετὴν ἀγαγεῖν δυνησόμεθα ».

144. ΟΙ ΧΡΙΣΤΙΑΝΟΙ ΕΝ Τῇ ΚΟΙΝΩΝΙΑ ΚΑΙ Τῷ ΠΟΛΙΤΙΣΜῷ

(Ἐκ τῆς ἐπιστολῆς πρὸς Διόγνητον).

« Χριστιανοὶ γὰρ οὔτε γῆ, οὔτε φωνῆ, οὔτε ἔθεσι διακεκριμένοι τῶν λοιπῶν εἰσιν ἀνθρώπων. Οὔτε γάρ που πόλεις ἰδίας κατοικοῦσιν, οὔτε διαλέκτῳ τινὶ παρηλλαγμένῳ χρῶνται... Κατοικοῦντες δὲ πόλεις Ἑλληνίδας τε καὶ βαρβάρους, ὡς ἕκαστος ἐκληρώθη καὶ τοῖς ἐργωροῖς ἔθεσιν ἀκολουθοῦντες ἔν τε ἐσθῆτι καὶ διαίτῃ καὶ τῷ λοιπῷ βίῳ, θαυμαστὴν καὶ ὁμολογουμένως παράδοξον ἐνδείκνυνται τὴν κατάστασιν τῆς ἑαυτῶν πολιτείας. Πατρίδας οἰκοῦσιν ἰδίας, ἀλλ' ὡς πάροικοι. Μετέχουσι πάντων ὡς πολῖται καὶ πάνθ' ὑπομένουσιν ὡς ξένοι· πᾶσα ξένη πατρίς ἐστὶν αὐτῶν καὶ πᾶσα πατρίς ξένη. Τεκνογονοῦσιν ἀλλ' οὐ γίπτουσι τὰ γεννώμενα. Τράπεζαν κοινὴν παρατίθενται, ἀλλ' οὐ κοινὴν. Ἐν σαρκὶ τυγχάνουσιν, ἀλλ' οὐ κατὰ σάρκα ζῶσιν. Ἐπὶ γῆς διατρέβουσιν, ἀλλ' ἐν οὐρανῷ πολιτεύονται. Πείθονται τοῖς ὀρισμένοις νόμοις καὶ τοῖς ἰδίῳ βίοις νικῶσι τοὺς νόμους. Ἀγαπῶσι πάντας καὶ ὑπὸ πάντων διώκονται. Ἀγνοοῦνται καὶ κατακρίνονται· θανατοῦνται καὶ ζωοποιοῦνται. Πτωχεύουσι καὶ πλουτίζουσι πολλοὺς. Πάντων ὑστεροῦνται καὶ ἐν πᾶσι περισσεύουσιν. Ἀτιμοῦνται καὶ ἐν ταῖς ἀτιμίαις δοξάζονται· βλασφημοῦνται καὶ δικαιοῦνται. Λοιδοροῦνται καὶ τιμῶσιν. Ἀγαθοποιοῦντες ὡς κακοὶ κολάζονται· κολαζόμενοι χαίρουσιν ὡς ζωοποιούμενοι. Ὑπὸ Ἰουδαίων ὡς ἀλλόφυλοι πολεμοῦνται καὶ ὑπὸ Ἑλλήνων διώκονται καὶ τὴν αἰτίαν τῆς ἐχθρας εἰπεῖν οἱ μισοῦντες οὐκ ἔχουσιν.

Ἀπλῶς δ' εἰπεῖν, ὅπερ ἐστὶν ἐν σώματι ψυχῇ, τοῦτ' εἰσιν ἐν κό-

---

144. Περικοπή ἐκ τῆς ἐπιστολῆς πρὸς Διόγνητον (ΒΕΡΕΣ Ζ', 253 - 254).

Πραγματικαὶ παρατηρήσεις : Ἡ περικοπή τονίζει, ὅτι οἱ Χριστιανοὶ ἀποτελοῦν τρόπον τινὰ τὴν ζωτικὴν ἐντελέχειαν, ἥτις ἐμψυχώνει τὸν ὄργανισμὸν τῆς ἀνθρωπότητος. Οἱ Χριστιανοὶ δὲν ζοῦν βεβαίως ἐν τῇ ἀτμοσφαιρᾷ ἐνὸς νοσηροῦ θρησκευτικοῦ μυστικισμοῦ, ἀποξενουμένου τῶν ἐκδηλώσεων τῆς ζωῆς καὶ τοῦ πολιτισμοῦ, ἀλλ' ὅμως ἀποτελοῦν πνευματικῶς καὶ μυστικῶς « γένος ἐκλεκτόν » καὶ « ἔθνος ἅγιον ».

ὅπως (ἀντιθέτως) ἡ διεφθαρμένη καὶ ἀχαλίνωτος καὶ φιλόνομος, ἀκόμη καὶ ἐὰν εὖρη νὰ ὑπάρχουν μέσα εἰς τὸ σπίτι ἀναριθμητοὶ θησαυροί, ἀφοῦ γρηγορώτερα ἀπὸ τὸν ἄνεμον διασκορπίσῃ αὐτοὺς μὲ ἓνα φύσημα, παρέχει εἰς τὸν ἄνδρα μαζὶ μὲ τὴν πτωχείαν καὶ ἀναριθμήτους συμφοράς. Λοιπὸν ἂς μὴ ζητῶμεν πλοῦτον, ἀλλ' ἐκείνην, ἡ ὁποία θὰ χρησιμοποιήσῃ καλῶς τὰ ὑπάρχοντα... "Ἄν κατ' αὐτὸν τὸν τρόπον διευθετήσωμεν τὰ ζητήματά μας, παρακαλοῦντες πάντοτε τὸν Θεὸν νὰ μεσολαβῇ εἰς ὅλα, τὰ ὁποῖα πράττονται ἀπὸ ἡμᾶς, δὲν θὰ ὑπάρξῃ ποτὲ διαζύγιον, οὔτε ὑποψία μοιχείας, οὔτε ἀφορμὴ ζηλοτυπίας, οὔτε μάχη καὶ φιλονικία, ἀλλὰ θὰ ἀπολαύσωμεν πολλὴν εἰρήνην, πολλὴν ὁμόνοιαν· ὅταν δὲ αὐτὴ ὑπάρχῃ, θὰ ἀκολουθήσουν ὅπωςδὴποτε καὶ αἱ ἄλλαι ἀρεταί. "Ἄν οἱ γάμοι γίνων κατ' αὐτὸν τὸν τρόπον, τότε μὲ πολλὴν εὐκολίαν θὰ ἠμπορέσωμεν νὰ ὀδηγήσωμεν καὶ τὰ παιδιὰ εἰς τὴν ἀρετὴν ».

144. Μετάφρασις.

« Διότι οἱ Χριστιανοὶ δὲν διακρίνονται ἀπὸ τοὺς ἄλλους ἀνθρώπους οὔτε εἰς τὴν ἐπίγειον πατρίδα, οὔτε εἰς τὴν ὁμιλίαν, οὔτε εἰς τὰ ἔθιμα. Διότι οὔτε κάπου κατοικοῦν εἰς ξεχωριστάς πόλεις, οὔτε χρησιμοποιοῦν κάποιαν ἀλλοιωμένην γλωσσικὴν διάλεκτον... Κατοικοῦντες δὲ πόλεις ἑλληνικὰς καὶ βαρβάρους, ἐκεῖ ὅπου ἔτυχεν ὁ καθένας, καὶ ἀκολουθοῦντες τὰ ἐγχώρια ἔθιμα καὶ ὡς πρὸς τὴν ἐνδυμασίαν καὶ τὴν διατροφὴν καὶ τὴν ὑπόλοιπον ζωὴν, παρουσιάζουν τὴν κατάστασιν τῆς ζωῆς των θαυμαστὴν καὶ ὁμολογουμένως παράδοξον. Κατοικοῦν ἰδιαιτέρας πατρίδας, ἀλλὰ σὰν περαστικοὶ ταξιδιωτὰι. Συμμετέχουν εἰς ὅλα ὡς πολῖται, καὶ ὅμως ὑπομένουν τὰ πάντα ὡς ξένοι· κάθε ξένη χώρα εἶναι πατρίδα τους καὶ κάθε πατρίδα θεωρεῖται ὡς ξένη χώρα. Γεννοῦν τέκνα· ἀλλὰ δὲν πετοῦν τὰ παιδιὰ, ποῦ γεννῶνται. Παραθέτουν συνηθισμένο τραπέζι, ἀλλ' ὄχι κοινὸν (μὲ τὴν ἔνοιαν τῆς ἁμαρτίας). Εὐρίσκονται μέσα εἰς ὕλικὴν σάρκα, ἀλλὰ δὲν ζοῦν ζωὴν σαρκικὴν. Διαμένουν ἐπάνω εἰς τὴν γῆν, ἀλλ' ἔχουν τὸ πολίτευμά τους (ζοῦν) εἰς τὸν οὐρανόν. Ὑπακούουν εἰς τοὺς καθωρισμένους νόμους, ἀλλὰ μὲ τὴν ἰδικὴν των ζωὴν νικοῦν τοὺς νόμους. Ἀγαποῦν ὅλους καὶ ὅμως διώκονται ἀπὸ ὅλους. Ἀγνοοῦνται καὶ καταδικάζονται· θανατώνονται καὶ ὅμως ζωογονοῦνται. Εἶναι πτωχοὶ καὶ ὅμως καθιστοῦν πλουσίους πολλούς. Στεροῦνται ἀπὸ ὅλα καὶ ὅμως ἔχουν ἐπάρκειαν εἰς ὅλα. Περι-

σμφω Χριστιανοί. Ἐσπαρται κατὰ πάντων τῶν τοῦ σώματος μελῶν ἡ ψυχὴ καὶ Χριστιανοὶ κατὰ τὰς τοῦ κόσμου πόλεις. Οἰκεῖ μὲν ἐν τῷ σώματι ψυχὴ, οὐκ ἔστι δὲ ἐκ τοῦ σώματος· καὶ Χριστιανοὶ ἐν κόσμῳ οἰκοῦσιν, οὐκ εἰσὶ δὲ ἐκ τοῦ κόσμου. Ἄβρατος ἡ ψυχὴ ἐν ὕρατῶ φρουρεῖται τῷ σώματι· καὶ Χριστιανοὶ γνωσκονται μὲν ὄντες ἐν τῷ κόσμῳ, ἄβρατος δὲ αὐτῶν ἡ θεοσεβεία μένει. Μισεῖ τὴν ψυχὴν ἡ σὰρξ καὶ πολεμεῖ μηδὲν ἀδικουμένη, διότι ταῖς ἡδοναῖς κωλύεται χρῆσθαι· μισεῖ καὶ Χριστιανοὺς ὁ κόσμος μηδὲν ἀδικούμενος, ὅτι ταῖς ἡδοναῖς ἀντιτάσσονται. Ἡ ψυχὴ τὴν μισοῦσαν ἀγαπᾷ σάρκα καὶ τὰ μέλη· καὶ Χριστιανοὶ τοὺς μισοῦντας ἀγαπῶσιν. Ἐγκέκλεισται μὲν ἡ ψυχὴ τῷ σώματι, συνέχει δὲ αὐτὴ τὸ σῶμα· καὶ Χριστιανοὶ κατέχονται μὲν ὡς ἐν φρουρᾷ τῷ κόσμῳ, αὐτοὶ δὲ συνέχουσι τὸν κόσμον. Ἄθάνατος ἡ ψυχὴ ἐν θνητῷ σκηνώματι κατοικεῖ· καὶ Χριστιανοὶ παροικοῦσιν ἐν φθαρτοῖς, τὴν ἐν οὐρανοῖς ἀφθαρσίαν προσδεχόμενοι».

145. ΤΟ ΜΕΓΑΛΕΙΟΝ ΤΗΣ ΠΟΛΙΤΕΙΑΣ

(Ἰωάννου τοῦ Χρυσοστόμου).

« Μάθε τί ποτέ ἐστι τῆς πόλεως ἀξίωμα καὶ τότε εἶση σαφῶς, ὅτι ἐὰν οἱ οἰκοῦντες αὐτὸ μὴ προδῶσιν, οὐδεὶς ἕτερος ἀφελῆσθαι δυνήσεται ἀξίωμα πόλεως. Οὐ τὸ μητρόπολιν εἶναι, οὐδὲ τὸ μέγεθος ἔχειν καὶ κάλλος οἰκοδομημάτων, οὐδὲ τὸ πολλοὺς κίονας καὶ στοὰς εὐρείας καὶ περιπάτους, οὐδὲ τὸ πρὸ τῶν ἄλλων ἀναγορεύεσθαι πόλεων, ἀλλ' ἡ τῶν ἐνοικούντων ἀρετὴ καὶ εὐσέβεια, τοῦτο καὶ ἀξίωμα καὶ κόσμος καὶ ἀσφάλεια πόλεως, ὡς ἂν μὴ τοῦτο ἦ, πάντων ἐστὶν εὐτελεστέρα, κἂν μυρίας παρὰ βασιλέων ἀπολαύῃ τιμῆς... Ἐμοὶ πόλις μὴ ἔχουσα πολίτας θεοφιλεῖς πάσης κώμης ἐστὶν εὐτελεστέρα καὶ σπηλαῖον παντὸς ἀτιμωτέρα. Καὶ τί λέγω περὶ πόλεως; Ἴνα γὰρ μάθης ἀκριβῶς, ὅτι ἀρετὴ μόνη κοσμεῖ τοὺς ἐνοικοῦντας, οὐδὲν σοὶ λέγω περὶ πόλεως, ἀλλ' ὁ πάσης πόλεως ἐστὶ σεμνότερον, τὸν τοῦ Θεοῦ ναὸν τὸν ἐν Ἱεροσολύμοις εἰς μέσον ἐνεγκῶν τοῦτο ἀποδείξει πειράσομαι. Οὗτος γὰρ ὁ ναός, ἐν ᾧ θυσίαι καὶ εὐχαὶ καὶ λατρεῖαι, ἐνθα τὰ Ἁγία τῶν ἁγίων καὶ τὰ χερουβίμ καὶ ἡ διαθήκη καὶ ἡ στάμνος ἡ χρυσῆ, τὰ μεγάλα σύμβολα τῆς τοῦ Θεοῦ προνοίας τῆς περὶ τὸ γένος ἐκεῖνο..., ἐνθα πολλῶ πάντοθεν οἱ τοῖχοι κατελάμποντο χρυσίῳ καὶ πρὸς πᾶσαν ὑπερβολὴν καὶ ὕλης πολυτέλεια καὶ τέχνης ἀκρίβεια συνελθοῦσαι μόνον τοιοῦτον ἐπὶ τῆς γῆς ἔδειξαν ναὸν τότε· μᾶλλον δὲ οὐ τέχνης ἀκρίβεια μόνον, ἀλλὰ καὶ

φρονοῦνται καὶ μέσα εἰς τὰς ἀτιμώσεις των δοξάζονται· βλασφημοῦνται, καὶ ὅμως δικαίωνονται. Ὑβρίζονται, καὶ ὅμως αὐτοὶ ἀπρονέμου τιμῆν. Ἐνῶ αὐτοὶ πράττουν τὸ ἀγαθόν, τιμωροῦνται ὡς κακοί· καθ' ὃν χρόνον τιμωροῦνται χαίρουν ὡς ζωογονούμενοι. Ἰπὸ τῶν Ἰουδαίων καταπολεμοῦνται ὡς ἀλλόφυλοι καὶ καταδιώκονται ἀπὸ τοὺς εἰδωλολάτρας Ἑλλήνας, ἀλλ' ἐκεῖνοι, οἱ ὅποιοι τοὺς μισοῦν, δὲν ἤμποροῦν νὰ εἴπουν τὴν αἰτίαν τῆς ἐχθρας.

Διὰ νὰ ὁμιλήσωμεν ἀπλᾶ, ὅ,τι εἶναι μέσα εἰς τὸ σῶμα ἢ ψυχῇ, αὐτὸ εἶναι μέσα εἰς τὸν κόσμον οἱ Χριστιανοί. Ἡ ψυχῇ εἶναι διασκορπισμένη εἰς ὅλα τὰ μέλη τοῦ σώματος, καὶ οἱ Χριστιανοὶ εἰς τὰς πόλεις τοῦ κόσμου. Κατοικεῖ μὲν εἰς τὸ σῶμα ἢ ψυχῇ, ἀλλὰ δὲν προέρχεται ἐκ τοῦ σώματος· καὶ οἱ Χριστιανοὶ κατοικοῦν εἰς τὸν κόσμον, ἀλλὰ δὲν προέρχονται ἐκ τοῦ κόσμου. Ἄόρατος ἢ ψυχῇ φρουρεῖται μέσα εἰς τὸ ὄρατὸν σῶμα· καὶ οἱ Χριστιανοὶ γίνονται γνωστοὶ μὲν, διότι εὐρίσκονται μέσα εἰς τὸν κόσμον, ἀλλὰ ἡ θεοσέβεια αὐτῶν μένει ἀόρατος. Ἡ σὰρξ μισεῖ τὴν ψυχῇ καὶ τὴν πολεμεῖ, ἂν καὶ τίποτε δὲν βλάπτεται ἐξ αὐτῆς, διότι ἐμποδίζεται (ἀπὸ τὴν ψυχῇ) νὰ κἀνῃ χρῆσιν τῶν ἡδονῶν· καὶ ὁ κόσμος μισεῖ τοὺς Χριστιανούς, ἂν καὶ δὲν βλάπτεται ἀπὸ αὐτούς, διότι αὐτοὶ τάσσονται ἐναντίον τῶν ἡδονῶν. Ἡ ψυχῇ ἀγαπᾷ τὴν σάρκα, ἢ ὅποια μισεῖ ἐκείνην, ἐπίσης ἀγαπᾷ καὶ τὰ μέλη τοῦ σώματος· καὶ οἱ Χριστιανοὶ ἀγαποῦν ἐκείνους, οἱ ὅποιοι τοὺς μισοῦν. Ἡ ψυχῇ εἶναι μὲν κλεισμένη μέσα εἰς τὸ σῶμα, ἀλλὰ συκρατεῖ εἰς συνοχὴν τὸ σῶμα· καὶ οἱ Χριστιανοὶ κρατοῦνται μὲν μέσα εἰς τὸν κόσμον, ὡς εἰς μίαν φυλακὴν, ἀλλ' αὐτοὶ συκρατοῦν εἰς συνοχὴν τὸν κόσμον. Ἄθάνατος ἢ ψυχῇ κατοικεῖ μέσα εἰς θνητὴν σκηνήν· καὶ οἱ Χριστιανοὶ παρεπιδημοῦν ἀνάμεσα εἰς φθαρτὰ πράγματα, ἀναμένοντες μὲ ὑπομονὴν τὴν ἀφθαρσίαν εἰς τοὺς οὐρανοὺς ».

145. Μετάφρασις.

« Φρόντισε νὰ μάθῃς ποῖον εἶναι τὸ μεγαλεῖον (ἢ ἐξαίρετος ἀξία) τῆς πόλεως καὶ τότε θὰ γνωρίσῃς σαφῶς, ὅτι ἐὰν οἱ πολῖται δὲν προδώσουν αὐτὸ, κανένας ἄλλος δὲν θὰ ἤμπορέσῃ νὰ ἀφαιρέσῃ τὴν ἀγαθὴν φήμην τῆς πόλεως. Μεγαλεῖον καὶ στολισμὸς καὶ ἀσφάλεια τῆς πόλεως δὲν εἶναι τὸ νὰ εἶναι πρωτεύουσα, οὔτε τὸ νὰ ἔχῃ μεγάλα καὶ ὠραῖα οἰκοδομήματα, οὔτε τὸ νὰ ἔχῃ (μνημεῖα μὲ) πολλὰς κολώνας (στύλους) καὶ εὐρυχώρους στοὰς καὶ τύπους διὰ περίπατον, οὔτε τὸ νὰ ἀναγνωρίζεται δημοσίᾳ ὡς ἀνωτέρα τῶν ἄλλων πόλεων, ἀλλὰ ἡ ἀρετὴ

Θεοῦ σοφία τῆς οἰκοδομῆς συνεφέρηματο ἐκεῖνης... Ἄλλ' ὅμως ὁ καλὸς οὗτος καὶ θαυμαστός ναὸς καὶ ἅγιος, τῶν χρωμένων αὐτῷ διαφθαρέτων, οὕτως ἠτιμώθη καὶ κατεφρονήθη καὶ γέγονε βέβηλος, ὡς πρὸ γὰρ τῆς ἀλώσεως σπήλαιον αὐτὸν καλεῖσθαι ληστῶν καὶ σπήλαιον υἰάνης· μετὰ δὲ ταῦτα βαρβαρικαῖς καὶ ἀκαθάρτοις καὶ βεβήλοις παραδοθῆναι χειρσί. Βούλει καὶ περὶ πόλεων τὸ αὐτὸ τοῦτο μαθεῖν ; Τὶ τῶν ἐν Σοδόμοις πόλεων λαμπρότερον ἦν ; Καὶ γὰρ οἰκία καὶ οἰκοδομήματα λαμπρὰ καὶ τεῖχη παρ' αὐτοῖς ἦν καὶ χώρα λιπαρὰ καὶ εὐγεῖος καὶ τῷ παραδείσῳ τοῦ Θεοῦ προσεικνῖα· ἡ δὲ καλύβη τοῦ Ἀβραάμ εὐτελής καὶ μικρὰ καὶ οὐδεμίαν ἔχουσα ἀσφάλειαν· ἀλλὰ πολέμον ποτὲ γενομένον βαρβαρικοῦ, τὰς μὲν πόλεις τὰς τειχήρεις κατέσκαψάν τε καὶ εἶλον οἱ βάββαροι καὶ τοὺς ἐνοικοῦντας λαβόντες αἰχμαλώτους ἀπῆλθον, τὸν δὲ τῆς ἐρήμου πολίτην Ἀβραάμ οὐκ ἤνεγκαν ἐπελθόντα... Οὐ μέγεθος πόλεως, ἀλλὰ ψυχῆς ἀρετὴ κόσμος ἐστὶ καὶ ἀσφάλεια ».

146. ΤΑ ΔΙΑΦΟΡΑ ΜΕΛΗ ΤΗΣ ΕΚΚΛΗΣΙΑΣ (Μεγάλου Βασιλείου).

« Ἐκαστος ἡμῶν τῶν μαθητεομένων τῷ λόγῳ μιᾶς τινος πράξεώς ἐστιν ὑπηρέτης, τῶν κατὰ τὸ Εὐαγγέλιον διατεταγμένων ἡμῖν. Ἐν γὰρ τῇ μεγάλῃ οἰκίᾳ, τῇ Ἐκκλησίᾳ ταύτῃ, οὐ μόνον σκευὴ ἐστὶ παντοδαπά, χρυσᾶ καὶ ἀργυρᾶ καὶ ξύλινα καὶ ὀστράκινα, ἀλλὰ καὶ τέχραι παντοῖαι. Ἔχει γὰρ ὁ οἶκος τοῦ Θεοῦ, ἣτις ἐστὶν Ἐκκλησία Θεοῦ ζῶντος, θηρευτὰς, ὁδοιπόρους, ἀρχιτέκτονας, οἰκοδόμους, γεωργούς, ποιμένας, ἀθλητάς, στρατιώτας... Θηρευτῆς εἰ ἀπεσταλμένος ὑπὸ τοῦ

145. Περικοπή ἐκ τῆς 15' ὁμιλίας τοῦ Χρυσόστομου « εἰς τοὺς ἀνδριάντας » ('Ε.Π. 49, 176 - 178).

α) **Λεξιλογικά καὶ συντακτικά :** **ἀξίωμα** = ἐκεῖνο, διὰ τὸ ὅποῖον θεωρεῖται κανεὶς ἀξίος, ἡ ἀπουσιάζουσα τιμῆς· ἀγαθὴ φήμη, ἐξαιρετος ὑπόληψις, μεγαλεῖον.

β) **Πραγματικαὶ παρατηρήσεις :** Ὡσαύτως ὁ Χρυσόστομος ἔχει εἶπετα ἔξης : « Ὅταν ἐθέλης τῆς πόλεως εἰπεῖν ἐγκώμιον, μὴ μοι εἴπῃς τὸ πλῆθος καὶ μῆκος τῶν κυπαρίσσω, μηδὲ τὰς πηγὰς τῶν ὑδάτων, μηδὲ τὸ πολλοὺς τὴν πόλιν οἰκεῖν ἀνθρώπους, μηδέ. τῶν ὠνίων τὴν ἀφθονίαν... ἀλλ' ἐὰν ἔχῃς εἰπεῖν ἀρετὴν, ἐπιείκειαν, ἐλεημοσύνην, παννυχίδας, εὐχάς, σωφροσύνην, φιλοσοφίαν, ψυχῆς, ἀπὸ τούτων κόσμει τὴν πόλιν... ». — τῶν ἐν Σοδόμοις πόλεων· ὁ Χρυσόστομος ἀποδίδει ἐλευθέρως τὰ ἐν Γεν. 18' ἐξιστορούμενα.

καὶ εὐσέβεια τῶν κατοίκων εἰς τρόπον ὥστε, ἐὰν δὲν ὑπάρχη αὐτή, εἶ-
 ναι ἢ περισσώτερον ἀσήμαντος ἀπὸ ἄλλας, ἔστω καὶ ἂν οἱ βασιλεῖς (ἄρ-
 χοντες) τὴν τιμοῦν ἀπεριόριστα... Δι' ἐμὲ μία πόλις, ἢ ὅποια δὲν ἔχει
 πολίτας, ποῦ ἀγαποῦν τὸν Θεόν, εἶναι περισσώτερον ἀσήμαντος ἀπὸ
 μίαν μικρὰν κωμόπολιν καὶ ἀξία περιφρονήσεως περισσώτερον ἀπὸ κά-
 θε σπήλαιον. Καὶ διατὶ ὀμιλῶ περὶ πόλεως ; Διότι διὰ τὸ νὰ μάθης ἀκρι-
 βῶς, ὅτι μόνη ἡ ἀρετὴ στολίζει τοὺς κατοίκους, δὲν σοῦ ὀμιλῶ περὶ πό-
 λεως, ἀλλὰ θὰ προσπαθῆσω νὰ ἀποδείξω αὐτὸ, ἀφοῦ φέρω εἰς τὸ μέσον
 ὡς παράδειγμα ἐκεῖνο, τὸ ὁποῖον εἶναι περισσώτερον σεβάσμιον ἀπὸ
 κάθε πόλιν, δηλαδὴ τὸν ναὸν τοῦ Σολομῶντος. Διότι αὐτὸς ἦτο ὁ ναός,
 εἰς τὸν ὁποῖον ἐγίνοντο θυσίαι καὶ εὐχαὶ καὶ λατρεῖται, ὅπου ὑπῆρχον
 τὰ Ἅγια τῶν ἁγίων καὶ τὰ χερουβίμ καὶ ἡ διαθήκη καὶ ἡ χρυσῆ στά-
 μνα, τὰ μεγάλα σύμβολα τῆς προνοίας τοῦ Θεοῦ διὰ τὸ γένος ἐκεῖνο (τῶν
 Ἰσραηλιτῶν)..., ὅπου οἱ τοῖχοι ἀπὸ παντοῦ ἐλαμποκοποῦσαν μὲ πο-
 λὺν χρυσὸν καὶ ὅπου ἡ πολυτέλεια τῶν ὑλικῶν καὶ ἡ τελειότης τῆς τέ-
 χνης, συνενωθεῖσαι κατὰ τρόπον ὑπερβολικόν, παρουσίασαν τότε ὡς
 μοναδικὸν ἓνα τοιοῦτον ναὸν ἐπὶ τῆς γῆς· μᾶλλον ὄχι μόνον ἡ τελειότης
 τῆς τέχνης, ἀλλὰ καὶ ἡ σοφία τοῦ Θεοῦ ἐβοήθησεν εἰς ἐκείνην τὴν οἰκο-
 δομήν... Ἄλλ' ὅμως ὁ ὠραῖος αὐτὸς καὶ θαυμαστὸς καὶ ἅγιος ναός,
 ἐπειδὴ οἱ χρησιμοποιοῦντες αὐτὸν διεφθάρησαν, τόσον πολὺ ἔγινε τόπος
 αἰσχύνης καὶ περιεφρονήθη καὶ ἐβεβηλώθη, ὥστε πρὸ τῆς ἀλώσεως (τῆς
 Ἰερουσαλὴμ) νὰ ὀνομάζεται σπήλαιον ληστῶν καὶ σπήλαιον ὑαίνης·
 μετὰ δὲ ταῦτα νὰ παραδοθῆ εἰς βαρβαρικά καὶ ἀκάθαρτα καὶ βέβηλα
 χέρια. Θέλεις νὰ μάθης τὸ ἴδιον πρᾶγμα καὶ διὰ πόλεις ; Τί ὑπῆρχε
 λαμπρότερον ἀπὸ τὰς πόλεις τῆς περιοχῆς τῶν Σοδόμων ; Διότι ἐκεῖ
 ὑπῆρχον καὶ σπίτια καὶ λαμπρὰ οἰκοδομήματα καὶ πλησίον αὐτῶν τείχη
 καὶ χώρα πλουσία καὶ μὲ εὐφορον γῆν καὶ ὁμοιάζουσα πρὸς τὸν παρά-
 δεισον τοῦ Θεοῦ· ἡ δὲ καλύβη τοῦ Ἀβραάμ ἦτο μικρὰ καὶ ἀσήμαντος καὶ
 δὲν εἶχε καμμίαν ἀσφάλειαν· ἀλλὰ ὅταν κάποτε ἔγινε βαρβαρικὸς πόλε-
 μος, οἱ βάρβαροι τὰς μὲν πόλεις μὲ τὰ τείχη κατέσκαψαν καὶ ἐκυρίευσαν
 καὶ, ἀφοῦ ἐπῆραν τοὺς κατοίκους ὡς αἰχμαλώτους, ἀπῆλθον, τὸν δὲ πολί-
 την τῆς ἐρήμου Ἀβραάμ δὲν τὸν ὑπέμειναν, ὅταν ἐπετέθη εἰς αὐτούς...
 Ὅχι τὸ μέγεθος τῆς πόλεως, ἀλλὰ ἡ ἀρετὴ τῆς ψυχῆς εἶναι στολισμὸς
 καὶ ἀσφάλεια ».

146. Μετάφρασις.

« Ὁ καθέννας ἀπὸ ἡμῶν, ποῦ εἴμεθα μαθηταὶ εἰς τὸ σχολεῖον τοῦ

Κυρίου τοῦ εἰπόντος· Ἰδοὺ ἐγὼ ἀποστέλλω πολλοὺς θηρευτὰς καὶ θηρεύσουσιν αὐτοὺς ἐπάνω παντὸς ὄρου. Πρόσεχε οὖν ἐπιμελῶς, μὴ πού σε διαφύγη τὸ θήραμα, ἵνα, συλλαβόμενος τῷ λόγῳ τῆς ἀληθείας, τοὺς ὑπὸ τῆς κακίας ἀγριωθέντας προσαγάγῃς τῷ σφύζοντι. Ὁδοιπόρος εἰ ὁμοίως τῷ εὐχομένῳ· Τὰ διαβήματά μου κατεύθυνον. Πρόσεχε σεαυτῷ, μὴ παρατραπῆς τῆς ὁδοῦ, μὴ ἐκκλίνῃς δεξιᾷ ἢ ἀριστερᾷ· ὁδῷ βασιλικῇ πορεύου. Ὁ ἀρχιτέκτων ἀσφαλῶς τὸν θεμέλιον καταβαλλέσθω τῆς πίστεως, ὃς ἐστὶν Ἰησοῦς ὁ Χριστός. Ὁ οἰκοδόμος βλεπέτω πῶς ἐποικοδομεῖ· μὴ ξύλα, μὴ χόρτον, μὴ καλάμην, ἀλλὰ χρυσίον, ἀργύριον, λίθους τιμίους. Ὁ ποιμὴν, πρόσεχε μὴ τι παρέλθῃ τῶν ἐπιβαλλόντων τῇ ποιμαντικῇ. Ταῦτα δὲ εἰσι ποῖα ; Τὸ πεπλανημένον ἐπίστρεψε, τὸ συντετριμμένον ἐπέδησον, τὸ νοσοῦν ἴασαι. Ὁ γεωργός, περισκαπτε τὴν ἄκαρπον συκὴν καὶ ἐπίβαλλε τὰ πρὸς βοήθειαν τῆς καρπογονίας. Ὁ στρατιώτης, συγκακοπάθησον τῷ Εὐαγγελίῳ... Ὁ ἀθλητῆς, πρόσεχε σεαυτῷ, μὴ πού τινα παραβῆς τῶν ἀθλητικῶν νόμων. Οὐδείς γὰρ στεφανοῦται, ἐὰν μὴ νομίμως ἀθλήσῃ ».

147. Η ΤΑΞΙΣ ΕΝ Τῷ ΣΩΜΑΤΙ ΤΗΣ ΕΚΚΛΗΣΙΑΣ (Γρηγορίου τοῦ Ναζιανζηνοῦ).

« Τάξις τῶν ὄντων ἐστὶ μήτηρ καὶ ἀσφάλεια... Τάξις κἂν ταῖς Ἐκκλησίαις, τὸ μὲν εἶναι τι ποιμνιον, τὸ δὲ ποιμένας διώρισε· καὶ τὸ

146. Περικοπή ἐκ τῆς ὁμιλίας τοῦ Μεγάλου Βασιλείου εἰς τὸ « πρόσεξε σεαυτῷ » (Ἐ.Π. 31, 205 - 208).

Πραγματικαὶ παρατηρήσεις : σκεύη παντοδαπά· Ἰδὲ καὶ Β' Τιμ., β', 20. — Ἰδοὺ ἐγὼ ἀποστέλλω... Ἰερεμ. 10τ', 16. — μὴ ξύλα... λίθους τιμίους· Α' Κορ. γ', 12. — συγκακοπάθησον· Β' Τιμ. α', 8. — νομίμως ἀθλήσῃ· Β' Τιμ. β', 5.

147. Περικοπή ἐκ τοῦ λβ' λόγου Γρηγορίου τοῦ Θεολόγου « περὶ τῆς ἐν διαλέξεσιν εὐταξίας » (Ἐ.Π. 36, 185).

Πραγματικαὶ παρατηρήσεις : φησὶν ὁ Ἰώβ· Ἰώβ λδ', 3. — ἐν σώμα ἐν Χριστῷ... ἀλλήλων μέλη· Ρωμ. ιβ', 5. — Γενικῶς ἡ ὅλη περικοπή ἐπιναλαμβάνει τὴν διδασκαλίαν τοῦ Ἀπ. Παύλου, κατὰ τὴν ὁποίαν πάντα τὰ μέλη τοῦ μυστικοῦ σώματος τοῦ Χριστοῦ συναποτελοῦν μίαν μυστικὴν ὄργανικὴν ὁλότητα, ἢ ὁποῖα διαμορφώνεται μὲ τὴν δύναμιν τοῦ ἁγίου Πνεύματος (Α' Κορ. ιβ', 12 - 13). Ἐκαστος ἐκ τῶν πιστῶν ἔχει ἰδιαιτέραν θέσιν καὶ ἀποστολὴν εἰς τὸ μυστικὸν σῶμα τοῦ Χριστοῦ.

λόγου τοῦ Θεοῦ, ἔχει ἀναλάβει τὴν ὑπηρεσίαν κάποιας ὠρισμένης πράξεως ἐξ ἐκεῖνων, ποὺ ἔχουν διαταχθῆ εἰς ἡμᾶς συμφώνως πρὸς τὸ Εὐαγγέλιον. Διότι εἰς τὸ μεγάλο αὐτὸ σπίτι, εἰς τὴν Ἐκκλησίαν αὐτὴν, δὲν ὑπάρχουν μόνον κάθε εἴδους σκευὴ, χρυσᾶ καὶ ἀσημένια καὶ ξύλινα καὶ πήλινα, ἀλλὰ καὶ ποικίλαι τέχναι. Διότι ὁ οἶκος τοῦ Θεοῦ, ποὺ εἶναι ἡ Ἐκκλησία τοῦ ζῶντος Θεοῦ, ἔχει κυνηγούς, ὀδοιπόρους, ἀρχιτέκτονας, οἰκοδόμους, γεωργούς, ποιμένας, ἀθλητάς, στρατιώτας... Εἶσαι κυνηγός, ποὺ ἔχει σταλῆ ἀπὸ τὸν Κύριον, ὁ ὁποῖος εἶπεν· Ἴδου ἐγὼ ἀποστέλλω πολλοὺς κυνηγούς, οἱ ὁποῖοι θὰ κυνηγήσουν αὐτοὺς ἐπάνω εἰς κάθε βουνόν. Πρόσχε λοιπὸν μὲ ἐπιμέλειαν, διὰ νὰ μὴ σοῦ ξεφύγῃ τὸ θήραμα, διὰ νὰ ὀδηγήσῃς εἰς τὸν Σωτῆρα ἐκείνους, οἱ ὁποῖοι ἔχουν ἐξαγριωθῆ ἀπὸ τὴν ἁμαρτίαν, ἀφοῦ τοὺς συλλάβῃς μὲ τὸν λόγον τῆς ἀληθείας. Εἶσαι ὀδοιπόρος, ὅμοια μὲ ἐκεῖνον, ὁ ὁποῖος προσεύχεται· Κατεύθυνε τὰ βήματά μου. Νὰ προσέχῃς μὴ παρεκτραπήσῃς ἀπὸ τὴν (εὐθεΐαν) ὁδόν, νὰ μὴ παραστρατήσῃς δεξιὰ ἢ ἀριστερά· νὰ πορεύεσαι εἰς τὴν βασιλικὴν ὁδόν. Ὁ ἀρχιτέκτων ἄς τοποθετῆ ἀσφαλῶς τὸ θεμέλιον τῆς πίστεως, τὸ ὁποῖον εἶναι ὁ Ἰησοῦς Χριστός. Ὁ οἰκοδόμος ἄς προσέχῃ κατὰ ποῖον τρόπον οἰκοδομεῖ· ἄς μὴ χρησιμοποιεῖ ξύλα, χορτάρι, καλάμια, ἀλλὰ χρυσάφι, ἀσῆμι, πολυτίμους λίθους. Σὺ ὁ ποιμὴν, νὰ προσέχῃς μήπως διαφύγῃ κάτι ἀπὸ ἐκεῖνα, ποὺ ἀνήκουν (πίπτουν ἐπάνω) εἰς τὸ ποιμαντικὸν ἔργον. Ποῖα δὲ εἶναι αὐτά; Νὰ φέρνῃς ὀπίσω εἰς τὸν εὐθὺν δρόμον τὸ πρόβατον, ποὺ ἔχει πλανηθῆ, νὰ βάλῃς κατάλληλον ἐπίδεσμον εἰς ἐκεῖνο, ποὺ εἶναι καταπληγωμένον, νὰ θεραπεύσῃς τὸ ἄρρωστον. Σὺ ὁ γεωργός, νὰ σκάπτῃς τριγύρω ἀπὸ τὴν ἄκαρπον συκὴν καὶ νὰ θέτῃς ἐπάνω εἰς αὐτὴν ὅσα ὑποβοηθοῦν τὴν καρποφορίαν. Σὺ ὁ στρατιώτης, νὰ κακοπαθήσῃς μαζί (μὲ τὸν Παῦλον) πρὸς χάριν τοῦ Εὐαγγελίου... Σὺ ὁ ἀθλητής, νὰ προσέχῃς τὸν ἑαυτὸν σου, μήπως κάπου παραβῆς κάποιον ἀπὸ τοὺς ἀθλητικούς κανόνες. Διότι κανεὶς δὲν δέχεται τὸ στεφάνι τῆς νίκης, ἐὰν δὲν ἀγωνισθῆ σύμφωνα πρὸς τοὺς νόμους τῆς ἀθλήσεως ».

147. Μετάφρασις.

« Ἡ τάξις εἶναι ἡ μήτηρ καὶ ἡ ἀσφάλεια τῶν ὄντων... Καὶ εἰς τὰς Ἐκκλησίας ἡ τάξις εἶναι τὸ ὅτι ὁ Θεὸς ὥρισεν ἄλλοι μὲν νὰ εἶναι τὸ ποιμνιον, ἄλλοι δὲ οἱ ποιμένες· ἄλλοι νὰ εἶναι ἄρχοντες, ἄλλοι ἀρχόμενοι· καὶ ἄλλος μὲν νὰ εἶναι τρόπον τινὰ τὸ κεφάλι, ἄλλοι δὲ τὰ πόδια, ἄλλοι τὰ χέρια, ἄλλος τὸ μάτι καὶ ἄλλος κάτι ἀπὸ τὰ (ἄλλα) μέλη τοῦ σώμα-

μὲν ἄρχειν, τὸ δὲ ἄρχεσθαι καὶ τὸ μὲν οἶον εἶναι κεφαλὴν, τὸ δὲ πόδας, τὸ δὲ χεῖρας, τὸ δὲ ὀφθαλμόν, τὸ δὲ ἄλλο τι τῶν μελῶν τοῦ σώματος, πρὸς τὴν τοῦ παντὸς εὐαρμοστίαν καὶ τὸ συμφέρον ἢ προεχομένων ἢ προεχόντων καί, ὥσπερ ἐν τοῖς σώμασιν, οὔτε ἀπέρορηται ἀλλήλων τὰ μέλη, ἀλλ' ἐν σώμα τὸ πᾶν ἐστὶν ἐκ διαφόρων συγκείμενον· οὔτε ταυτὸ πάντων ἐνέργημα καὶ οὔτε ὀφθαλμὸς βαδίζει, ἀλλ' ὁδηγεῖ· οὔτε πρὸς προβλέπει, ἀλλὰ μεταβαίνει καὶ μετατίθησιν· οὔτε γλῶσσα δέχεται φωνάς, ἀκοῆς γάρ· οὔτε ἀκοὴ φθέγγεται, γλώσσης γάρ· καὶ οἷς μὲν ὁδῶν αἰσθητήριον· λάρυγγξ δὲ σῖτα γεύεται, φησὶν ὁ Ἰώβ· χεῖρ δὲ τοῦ δίδομαι καὶ τοῦ λαμβάνειν ὄργανον· νοῦς δὲ τοῖς πᾶσιν ἡγεμών, παρ' οὗ τὸ αἰσθάνεσθαι καὶ εἰς ὃν ἡ αἴσθησις· οὕτω καὶ παρ' ἡμῶν, τῷ κοινῷ Χριστοῦ σώματι. Οἱ γὰρ πάντες ἐν σώμα ἔσμεν ἐν Χριστῷ· οἱ δὲ καθ' ἓνα Χριστοῦ, καὶ ἀλλήλων μέλη. Τὸ μὲν γὰρ ἄρχει καὶ προκαθέζεται, τὸ δὲ ἄγεται καὶ εὐθύνεται καὶ οὔτε ταυτὸν ἀμφοτέρα ἐνεργεῖ, εἴπερ μὴ ταυτὸν ἄρχειν καὶ ἄρχεσθαι καὶ γίνεται ἀμφοτέρα ἐν εἰς ἓνα Χριστόν, ὑπὸ τοῦ αὐτοῦ συναρμολογούμενα καὶ συντιθέμενα Πνεύματος».

τος, τὰ ὁποῖα, διὰ τὴν καλὴν συναρμογὴν καὶ τὸ συμφέρον τοῦ ὅλου, ἢ εἶναι κατώτερα ἢ ὑπερέχουν τῶν ἄλλων· καὶ ὅπως ἀκριβῶς εἰς τὰ σώματα τὰ μέλη δὲν εἶναι ἀποσχισμένα τὸ ἓνα ἀπὸ τὸ ἄλλο, ἀλλὰ τὸ ὅλον εἶναι ἓν σῶμα, ποῦ συναποτελεῖται ἀπὸ διάφορα μέρη· οὔτε ἔχουν ὅλα τὴν ἰδίαν ἐνέργειαν· καὶ οὔτε τὸ μάτι βαδίζει, ἀλλὰ ὁδηγεῖ· οὔτε τὸ πόδι βλέπει μπροστά, ἀλλὰ πηγαίνει καὶ μετατοπίζει ἀπὸ τὴν μίαν θέσιν εἰς τὴν ἄλλην· οὔτε ἡ γλῶσσα δέχεται τὰς φωνάς, διότι ὑπάρχει ἡ ἀκοή· οὔτε ἡ ἀκοή ὁμιλεῖ, διότι ὑπάρχει ἡ γλῶσσα· καὶ ἡ μύτη μὲν εἶναι τὸ αἰσθητήριον τῶν ὀσμῶν· ὁ δὲ λάρυγξ δέχεται τὰς τροφάς, λέγει ὁ Ἰώβ· ἐνῶ τὸ χέρι εἶναι τὸ ὄργανον διὰ νὰ δίδωμεν καὶ νὰ λαμβάνωμεν· ὁ νοῦς ἐξ ἄλλου εἶναι εἰς ὅλα ὁ ἡγεμών, ἐκ τοῦ ὁποῖου προέρχεται ἡ δύναμις καὶ ἐνέργεια τῆς αἰσθήσεως καὶ πρὸς τὸν ὁποῖον δίδει ἀναφορὰν ἡ λειτουργία τῶν αἰσθητηρίων ὀργάνων· (ὅπως λοιπὸν γίνονται ὅλα αὐτὰ) τοιοῦτοτρόπως συμβαίνει καὶ εἰς ἡμᾶς, τὸ κοινὸν σῶμα τοῦ Χριστοῦ. Διότι ὅλοι εἴμεθα ἓν σῶμα ἐν Χριστῷ· ὁ καθένας δὲ ἀπὸ ἡμᾶς εἴμεθα μέλη τοῦ Χριστοῦ καὶ ἀλλήλων. Τὸ ἓν μέλος βέβαια ἐξουσιάζει καὶ ἔχει τὴν πρωτοκαθεδρίαν, τὸ δὲ ἄλλο ὁδηγεῖται καὶ κατευθύνεται καὶ δὲν ἔχουν τὰ δύο τὴν ἰδίαν ἐνέργειαν, ἐφ' ὅσον βεβαίως δὲν εἶναι τὸ ἴδιον πρᾶγμα νὰ εἶναι κανεὶς ἄρχων καὶ νὰ εἶναι ἀρχόμενος· καὶ γίνονται τὰ δύο ἓν εἰς τὸν ἓνα Χριστόν, διότι συναρμοσγοῦνται καὶ συνάπτονται ἀπὸ τὸ ἴδιον Πνεῦμα ».

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ

ΓΡΑΜΜΑΤΟΛΟΓΙΚΟΝ ΕΥΡΕΤΗΡΙΟΝ

Ἄθανάσιος ὁ Μέγας (295 - 373). Ἐγεννήθη ἐν Ἀλεξανδρείᾳ. Ὡς διάκονος μετέσχε τῆς Α' Οἰκουμενικῆς συνόδου. Βραδύτερον ἔγινε πατριάρχης Ἀλεξανδρείας. Καταπολεμήσας τὴν αἵρεσιν τοῦ Ἀρείου, ἀνεδείχθη ἥρωϊκὸς ὑπερασπιστὴς τῆς Ὁρθοδοξίας. Πλέον τῶν 16 ἐτῶν ἐζησεν εἰς τὴν ἐξορίαν. *Ἔργα*: « Λόγος κατὰ Ἑλλήνων (= εἰδωλολατρῶν) », « Λόγος περὶ τῆς ἐνανθρωπήσεως τοῦ Λόγου », « Λόγοι κατὰ Ἀρειανῶν » (τρεις), « Ἀπολογία » ἐναντίον τῶν Ἀρειανῶν, ἐπιστολαί, ἐρμηνευτικά καὶ συγγράμματα πρακτικοῦ περιεχομένου.

Ἀμφιλόχιος Ἰκονίου (+ μετὰ τὸ 394). Μαθητὴς τοῦ περιφήμου σοφιστοῦ Λιβανίου ἐν Ἀντιοχείᾳ καὶ στενὸς φίλος τοῦ Μ. Βασιλείου, τοῦ Γρηγορίου Νύσσης καὶ τοῦ Γρηγορίου Ναζιανζηνοῦ. Περὶ τὸ 373 ἔχειροτονήθη ἐπίσκοπος Ἰκονίου. *Ἔργα*: « Πρὸς Σέλευκον » (ἔπος), « κατὰ Ἀποτακτικῶν ἢ Γεμελλιτῶν » (= αἰρετικῶν ὑπερασθητικῆς τάσεως) καὶ Λόγοι (εἰς μεγάλας ἑορτάς).

Ἀστέριος Ἀμασειᾶς (+ περὶ τὸ 410). Ἐπίσκοπος Ἀμασειᾶς ἐν Πόντῳ. Ἐγραψεν ἀξιολόγους λόγους, ἐκ τῶν ὁποίων ἀποδεικνύεται δόκιμος ρήτωρ. Σπουδαιότατος εἶναι ὁ « λόγος κατηγορικὸς τῆς ἑορτῆς τῶν Καλανδῶν », εἰς τὸν ὅποιον καταδικάζεται ἡ συμμετοχὴ τῶν Χριστιανῶν εἰς τὴν εἰδωλολατρικὴν ταύτην ἑορτήν.

Βασίλειος ὁ Μέγας. Ἐγεννήθη περὶ τὸ 330 πιθανώτατα ἐν Νεοκαισαρείᾳ καὶ ἀπέθανε τὸ 379 ἐν Καισαρείᾳ. Μὲ τὸν φίλον του καὶ συμφοιτητὴν του ἐν Ἀθήναις Γρηγόριον Ναζιανζηνὸν καὶ μὲ τὸν Γρηγόριον Νύσσης ἀνήκει εἰς τοὺς « μεγάλους Καττιπαδόκας ». Εἰς τὴν ἀνατροφὴν του συνετέλεσαν ἡ ἐκ πατρὸς μάμμη του Μακρίνα καὶ ἡ μήτηρ του Ἑμμέλεια. Ἐλαβεν ἐπιμελῆ χριστιανικὴν καὶ κλασσικὴν μόρφωσιν. Μετὰ τὴν βάπτισίν του ἐπεσκέφθη μοναστικά κέντρα. Ἐχειροτονήθη διάκονος ἐν Καισαρείᾳ, διεμοίρασε τὴν περιουσίαν του εἰς τοὺς πτωχοὺς, μετὰ ταῦτα ἔχειροτονήθη πρεσβύτερος καὶ βραδύτερον ἔγινεν ἐπίσκοπος Καισαρείας, διακριθεὶς διὰ τὴν ἀφοσίωσίν του εἰς τὴν Ὁρθοδοξίαν, τὸ θάρρος του ἐναντι τοῦ Οὐκριθεὶς διὰ τὴν ἀφοσίωσίν του εἰς τὴν Ὁρθοδοξίαν, τὸ θάρρος του ἐναντι τοῦ Οὐκριθεὶς διὰ τὴν ἀφοσίωσίν του εἰς τὴν Ὁρθοδοξίαν, τὸ θάρρος του ἐναντι τοῦ Οὐκριθεὶς διὰ τὴν ἀφοσίωσίν του εἰς τὴν Ὁρθοδοξίαν, τὸ θάρρος του ἐναντι τοῦ Οὐκριθεὶς διὰ τὴν ἀφοσίωσίν του εἰς τὴν Ὁρθοδοξίαν. *Ἔργα*: α') Δογματικὰ ἀλεντος καὶ τὴν κοινωνικὴν του δρᾶσιν (« Βασιλειᾶς »). β') Πρακτικὰ (Ἀσκητικὰ — ὁ πυρὴν τῆς Λειτουργίας, ἡ ὁποία σφάζεται ἐπ' ὀνόματί του — « Πρὸς τοὺς νέους, ὅπως ἂν ἐξ ἑλληνικῶν ὠφελοῖντο λόγων » — « Περὶ βαπτίσματος » κ.λπ.). γ') Ὁμιλίας (ἐρμηνευτικαὶ εἰς τὴν Ἐξαήμερον

καί εἰς τοὺς Ψαλμοὺς, ἠθικά, ἐγκωμιαστικά, δογματικά). δ') Ἐπιστολαί, ἐκ τῶν ὁποίων σώζονται 366, μαρτυροῦσαι τὴν πολυμέρειαν τοῦ Μ. Βασιλείου, ὡς καὶ τὴν χάριν τοῦ ὕφους (Περὶσσότερα περὶ τοῦ Μ. Βασιλείου διδάσκονται εἰς τὸ μάθημα τῆς «Ἐκκλησιαστικῆς Ἱστορίας»).

Γεώργιος Σχολάριος — Γεννάδιος. Ἐγεννήθη εἰς Κωνσταντινούπολιν περὶ τὸ 1405. Μετὰ τὴν ἄλωσιν ἐγένετο πατριάρχης Κωνσταντινουπόλεως ὡς Γεννάδιος Β'. Ἐγραψε πολλὰ θεολογικά καὶ φιλοσοφικά ἔργα.

Γρηγόριος ὁ Ναζιανζηνός. Ἐγεννήθη τὸ 329 ἢ 330 ἐν Ἀριανζῷ παρὰ τὴν Ναζιανζόν, ὅπου καὶ ἀπέθανε κατὰ τὸ 389 ἢ 390. Μετὰ τοῦ Μ. Βασιλείου καὶ τοῦ Γρηγορίου Νύσσης ἀνήκει εἰς τοὺς «μεγάλους Καππαδόκας». Συνεδέετο διὰ στενῆς φιλίας μετὰ τοῦ Μεγάλου Βασιλείου, μετὰ τοῦ ὁποίου ἐσπουδάσεν ἐν Ἀθήναις. Ὁ πατὴρ του, ὅστις ἦτο ἐπίσκοπος Ναζιανζού, ἐχειροτόνησεν αὐτὸν πρεσβύτερον. Ὑπὸ τοῦ Μεγάλου Βασιλείου ἐχειροτονήθη ἐπίσκοπος Σασιμῶν. Κληθεὶς ὁ Γρηγόριος εἰς Κωνσταντινούπολιν πρὸς καταπολέμησιν τῶν ἐπικρατούντων Ἀρειανῶν ἐξεφώνησε τοὺς περιφήμους λόγους περὶ τῆς θεότητος τοῦ Υἱοῦ, οἱ ὅποιοι ἔδωσαν ἀφορμὴν εἰς τὸ νὰ χαρακτηρίζεται ὡς «θεολόγος». Συνετέλεσεν εἰς τὴν νίκην τῆς Ὁρθοδοξίας ἐναντίον τοῦ Ἀρειανισμοῦ καὶ ἐξελέγη πατριάρχης Κωνσταντινουπόλεως. Ταχέως παρητήθη τοῦ πατριαρχικοῦ θρόνου, ἀποχαιρετήσας κληρὸν καὶ λαὸν διὰ τοῦ «Συντακτηρίου» λόγου του. Μετὰ τὴν παραίτησιν ἀπέσυρθη εἰς Ἀριανζόν. Ἔργα: α') 45 λόγοι, ἐκ τῶν ὁποίων ἄλλοι εἶναι δογματικοὶ (πέντε θεολογικοὶ λόγοι, λόγος περὶ δόγματος, λόγος εἰς τὸ ἅγιον βάπτισμα), ἄλλοι εἶναι ἑορταστικοὶ (λ.χ. «εἰς τὰ Θεοφάνεια εἶπουν Γενέθλια τοῦ Σωτῆρος», εἰς τὰ Φῶτα, εἰς τὸ Πάσχα, εἰς τὴν Πεντηκοστὴν κ.λπ.), ἄλλοι εἶναι ἐπιτάφιοι (λ.χ. εἰς τὸν πατέρα του, εἰς τὸν Μ. Βασίλειον κ.λπ.), ἄλλοι ἀναφέρονται εἰς τὴν προσωπικὴν ζωὴν του καὶ εἰς διάφορα ἐπίκαιρα ἢ ἠθικὰ ζητήματα. β') Ἐπιστολαί (περίπου 250), διακρινόμεναι διὰ συντομίαν, χάριν καὶ σαφήνειαν. γ') Ποιήματα (ὑπὲρ τὰ τετρακόσια), πολλὰ τῶν ὁποίων διακρίνονται διὰ τὸν ἐξαιρετὸν λυρισμὸν των. Ταῦτα δὲν ἐτυχον εὐρείας διαδόσεως ἕνεκα χρήσεως ἐν αὐτοῖς ἀρχαϊκῆς γλώσσης καὶ προσωδιακῶν μέτρων. (Περὶσσότερα περὶ τοῦ Γρηγορίου Ναζιανζηνοῦ διδάσκονται εἰς τὴν «Ἐκκλησιαστικὴν Ἱστορίαν»).

Γρηγόριος Νύσσης. Ἐγεννήθη περὶ τὸ 335 ἐν Νεοκαισαρείᾳ τοῦ Πόντου καὶ ἀπέθανε τὸ 394. Νεώτερος ἀδελφὸς τοῦ Μεγάλου Βασιλείου, ἀνήκων μετ' αὐτοῦ καὶ μετὰ τοῦ Γρηγορίου Ναζιανζηνοῦ εἰς τοὺς «μεγάλους Καππαδόκας». Διεκρίθη διὰ τὴν φιλοσοφικὴν του μόρφωσιν. Ἦτο ἐγγαμος. Ὑπὸ τοῦ ἀδελφοῦ του Μ. Βασιλείου ἐχειροτονήθη ἐπίσκοπος Νύσσης, πολίχνης ἐν Καππαδοκίᾳ. Διεκρίθη ὡς ἐκκλησιαστικὸς συγγραφεὺς, γράψας ἔργα μὲ φιλοσοφικὸν βάθος. Ἔργα: α') Ἐρμηνευτικά (Περὶ κατασκευῆς τοῦ ἀνθρώπου — Ἀπολογητικὸς εἰς τὴν Ἐξαήμερον — Περὶ τοῦ βίου τοῦ Μωϋσέως — Ἐξήγησις εἰς τὰ ᾠήματα τῶν ἁσμάτων κ.λπ.). β') Δογματικά (πρὸς Εὐνόμιον ἀντιρρητικὸν λόγος — Ἀντιρρητικὸς πρὸς τὰ Ἀπολιναρίου — Περὶ τοῦ ἁγ. Πνεύματος κατὰ Μακεδονιανῶν τῶν πνευματομάχων — Λόγος Κατηχητικὸς ὁ μέγας — Περὶ ψυχῆς καὶ

ἀναστάσεως κ.λπ.). γ') Πρακτικά (Περὶ τοῦ τί τὸ Χριστιανῶν ὄνομα ἢ ἐπίταγμα — Περὶ τελειότητος καὶ ὁποῖον χρὴ εἶναι τὸν Χριστιανὸν — Περὶ παρθενίας — Εἰς τὸν βίον τῆς ὁσίας Μακρίνης κ.λπ.). δ') Λόγοι (ἠθικοί, δογματικοί, ἔγκωμιαστικοί, ἐπιτάφιοι). ε') Ἐπιστολαί.

Διάδοχος, ἐπίσκοπος Φωτικῆς (ε' αἰών). Διαπρεπὴς ἐπίσκοπος Φωτικῆς, μεγάλης τότε πόλεως τῆς Ἠπείρου παρὰ τὴν σημερινὴν Παραμυθίαν. Ἔργα: α') Κεφάλαια γνωστικὰ ἑκατὸν (περὶ τοῦ τρόπου τῆς ἀποκτήσεως τῆς ἐν Χριστῷ γνώσεως). β') Ὅρασις. γ') Λόγοι, ἐκ τῶν ὁποίων σφάζεται λόγος εἰς τὴν Ἀνάληψιν.

Διόγνητον (Πρὸς Διόγνητον ἐπιστολή). Ἡ ἐπιστολὴ αὕτη, γραφεῖσα πιθανῶς τὸ β' ἡμισυ τοῦ β' αἰῶνος, ἀπευθύνεται πρὸς Διόγνητόν τινα, ζητήσαντα ἐκ τοῦ ἀγνώστου συγγραφέως πληροφορίας περὶ τῆς χριστιανικῆς θρησκείας καὶ τοῦ βίου τῶν χριστιανῶν. Ἡ ἐπιστολὴ χαρακτηρίζεται ὡς « ἀδάμας τῆς ἀπολογητικῆς φιλολογίας ».

Διονύσιος Ἀλεξανδρείας († 264 / 5). Μαθητὴς τοῦ Ὀριγένους, διευθυντῆς τῆς Ἀλεξανδρινῆς κατηχητικῆς σχολῆς καὶ ἐπίσκοπος Ἀλεξανδρείας. Ἐκ τῶν πολυαριθμῶν ἔργων του σφάζονται μόνον ἀποσπάσματα, παρατιθέμενα ὑπὸ τοῦ Καισαρείας Εὐσεβίου. Ἔργα: α') Περὶ φύσεως (ἐναντίον τῶν Ἐπικουρείων). β') Περὶ ἐπαγγελιῶν. γ') Βιβλία ἐλέγχου καὶ ἀπολογίας. δ') Ἐπιστολαί.

Διονύσιος Ἀρεοπαγίτης. Ἰδὲ Ψευδο - Διονύσιος.

Εἰρηναῖος (β' αἰών). Ἐγεννήθη ἐν Σμύρῃ, ὑπῆρξε μαθητὴς τοῦ Ἀγ. Πολυκάρπου καὶ διετέλεσε πρεσβύτερος καὶ ἐν συνεχείᾳ ἐπίσκοπος εἰς τὸ Λούγδουνον (Λυῶνα) τῆς Νι. Γαλλίας, διακριθεὶς διὰ τὰς ἐνεργείας του πρὸς ἐξάπλωσιν τοῦ Χριστιανισμοῦ εἰς τοὺς Κέλτας. Ἔργα: α') Ἐλεγχος καὶ ἀνατροπὴ τῆς ψευδωνύμου γνώσεως. β') Ἐπίδειξις τοῦ ἀποστολικοῦ κηρύγματος.

Ἐπιφάνιος Κύπρου († 403). Ἐπίσκοπος τῆς ἐν Κύπρῳ Κωνσταντίας (ἀρχαίας Σαλαμίνας). Ἔργα: α') Ἀγκυρωτὸς (= δογματικὸν ἐγχειρίδιον μὲ πολεμικὸν χαρακτῆρα κατὰ τῶν αἱρέσεων). β') Κατὰ αἱρέσεων ὀγδοήκοντα, τὸ ἐπικληθὲν Πανάριον. γ') Περὶ μέτρων καὶ σταθμῶν. δ') Ἐπιστολαί καὶ ἄλλα.

Εὐσέβιος Καισαρείας († 339). Ἐγεννήθη περὶ τὸ 265 ἐν Παλαιστίνῃ, ἴσως ἐν Καισαρείᾳ καὶ διετέλεσεν ἐπίσκοπος Καισαρείας. Διέπρεψεν ὡς πολυμαθὴς καὶ πολυμερὴς συγγραφεὺς. Ἔργα: α') Ἑρμηνευτικά (Ἑρμηνεῖαι εἰς βιβλία τῆς Ἁγίας Γραφῆς — Περὶ τῶν ἐν Εὐαγγελίοις ζητημάτων καὶ λύσεων — Περὶ τῶν τοπικῶν ὀνομάτων τῶν ἐν τῇ θεῖᾳ Γραφῇ κ.ά.). β') Ἱστορικά (Χρονικά — Ἐκκλησιαστικὴ Ἱστορία — Τῶν ἀρχαίων μαρτύρων συναγωγὴ — Περὶ τῶν ἐν Παλαιστίνῃ μαρτυρησάντων κ.ά.). γ') Ἐγκώμια καὶ λόγοι (εἰς τὸν βίον τοῦ Μ. Κωνσταντίνου κ.ά.). δ') Ἀπολογητικά (Ἡ εὐαγγελικὴ προπαρασκευὴ — Ἡ εὐαγγελικὴ ἀπόδειξις κ.ά.). ε') Δογματικά (Κατὰ Μαρκελλοῦ — Περὶ ἐκκλησιαστικῆς θεολογίας). στ') Ἐπιστολαί.

Ἡσύχιος Ἱεροσολυμίτης. (ε' αἰών). Πρεσβύτερος καὶ διδάσκαλος ἐν Ἱεροσολύμοις. *Ἔργα:* α') Ἑρμηνευτικά εἰς διάφορα βιβλία τῆς Ἀγίας Γραφῆς. β') Ἑκκλησιαστικὴ Ἱστορία. γ') Λόγος ψυχωφελῆς περὶ νήψεως καὶ ἀρετῆς κ.ά.

Θεοδώρητος, ἐπίσκοπος Κύρου. Ἐγεννήθη περὶ τὸ 395 ἐν Ἀντιοχείᾳ καὶ ἀπέθανε περὶ τὸ 466. Διετέλεσε ἐπίσκοπος Κύρου, πολίχνης ἐν τῇ Εὐφρατησίᾳ Συρίας. *Ἔργα:* α') Ἑρμηνευτικά. β') Ἱστορικά (Ἑκκλ. Ἱστορία — Φιλόθεος Ἱστορία ἢ ἀσκητικὴ πολιτεία). γ') Ἀπολογητικά. δ') Δογματικοπολεμικά (Αἰρετικῆς κακομυθίας λόγοι πέντε κ.ά.). ε') Κηρύγματα. στ') Ἐπιστολαί.

Θεόδωρος Στουδίτης (759 — 826). Ἐγεννήθη καὶ ἀπέθανε εἰς Κωνσταντινούπολιν. Ὡς μοναχὸς ἐγκατεστάθη εἰς τὴν παρὰ τὴν Κωνσταντινούπολιν μονὴν τοῦ Στουδίου καὶ συνετέλεσε εἰς τὸ νὰ ἀναδειχθῇ αὐτὴ εἰς σπουδαιότατον πνευματικὸν κέντρον. *Ἔργα:* α') Ἀντιρρητικοὶ λόγοι τρεῖς κατὰ εἰκονομάχων. β') Κατηχητικοὶ λόγοι. γ') Πολλαὶ ἐπιστολαί. δ') Ὕμνοι.

Θεοφάνης Κεραμεύς (ιβ' αἰών). Ἀρχιεπίσκοπος Ρωσάννου ἐν Καλαβρίᾳ. Ἐγραψε πλείστας ὁμιλίας εἰς Κυριακὰς καὶ ἑορτάς.

Θεοφύλακτος Ἀχρίδος († περὶ τὸ 1110). Ἐγεννήθη περὶ τὰ μέσα τοῦ ια' αἰῶνος. Ἦτο λόγιος καὶ συγγραφεὺς ἐξηγητικῶν ἔργων καὶ πολλῶν ἐπιστολῶν. Τὴν γνησιότητα τοῦ ὑπ' αὐτοῦ γραφέντος « Βίου τοῦ Κλήμεντος Ἀχρίδος » δέχονται πολλοὶ διαπρεπεῖς σλαβολόγοι.

Ἰγνάτιος Ἀντιοχείας (Θεοφόρος) († περὶ τὸ 110). Δεύτερος κατὰ σειρὰν ἐπίσκοπος τῆς Ἀντιοχείας τῆς Συρίας. Μεταφερθεὶς ἐκ Συρίας εἰς Ρώμην ὑπέστη μαρτυρικὸν θάνατον, ριφθεὶς εἰς τὰ θηρία. Κατὰ τὴν διάρκειαν τῆς μεταφορᾶς πρὸς τὴν Ρώμην ἔγραψεν 7 ἐπιστολάς (πρὸς Ἐφεσίους, Μαγνησίους, Τραλλιανούς, Ρωμαίους, Φιλαδελφεῖς, Σμυρναίους καὶ Πολύκαρπον).

Ἱερεμίας Β' Κωνσταντινουπόλεως (ιστ' αἰών). Κατέστη ὀνομαστὸς διὰ τῶν τριῶν θεολογικῶν ἀποκρίσεων, τὰς ὁποίας οὗτος ἔγραψε μετὰ τῶν περὶ αὐτὸν Ἑλλήνων θεολόγων πρὸς τοὺς περὶ τὴν Θεολογικὴν Σχολὴν τοῦ πανεπιστημίου τῆς Τυβίγγης Βυρτεμβέργιους λουθηρανούς θεολόγους, ἐπιδιώκοντας ἔπαθον μὲ τὴν Ὀρθόδοξον Ἀνατολήν καὶ ὑποβαλόντας ὑπὸ τὴν κρίσιν αὐτοῦ τὴν « Αὐγουσταίαν ὁμολογίαν » καὶ ἐν συνεχείᾳ ἀποστειλάντας εἰς αὐτὸν τρεῖς ἀναποκρίσεις. Ὁ Ἱερεμίας εἰς τὴν ἀλληλογραφίαν του αὐτὴν παρουσιάζεται πιστὸς καὶ ἀσύτηρῶς προσηλωμένος εἰς τὴν ὀρθόδοξον παράδοσιν.

Ἰουστίνος, ὁ φιλόσοφος καὶ μάρτυς († περὶ τὸ 165). Εἶναι ὁ σπουδαιότερος τῶν ἀπολογητῶν τοῦ β' αἰῶνος. Ἀναζητήσας ματαίως τὴν πλήρη ἀλήθειαν εἰς τοὺς Στωϊκοὺς, Πυθαγορείους, Περιπατητικοὺς καὶ Πλατωνικοὺς, εὔρε αὐτὴν εἰς τὸν Χριστιανισμόν, τὸν ὅποιον ἐθέρει τὴν « μόνην φιλοσοφίαν ἀσφαλῆ τε καὶ σύμφορον ». Ὑπέστη μαρτυρικὸν θάνατον, ἀποκεφαλίσθεις ἐν Ρώμῃ ἐπὶ Μάρκου Αὐρηλίου. *Ἔργα:* α') Α' καὶ Β' Ἀπολογία. β') Διάλογος πρὸς Τρύφωνα κ.ά.

Ίσιδιωρος ὁ Πηλουσιώτης († περὶ τὸ 435). Ἐγεννήθη περὶ τὸ 360 ἐν Ἀλεξανδρείᾳ. Ἐμόνασε παρὰ τὸ Πηλούσιον, πόλιν τῆς ἀρχαίας Κάτω Αἰγύπτου. Διεκρίθη διὰ τὸ ἦθος, τὴν κλασσικὴν του μόρφωσιν καὶ τὴν σαφήνειαν τοῦ ὕφους του. Σφάζονται δισχίλια περίπου ἐπιστολαὶ του.

Ίωάννης ὁ Δαμασκηνός. Ἐγεννήθη περὶ τὸ 675 ἐν Δαμασκῶ, καταγόμενος ἐκ χριστιανικῆς οἰκογενείας, ἣτις εἶχεν ἀξίωμα εἰς τοὺς Σαρακηνοὺς. Ἐζήσεν ὡς μοναχὸς καὶ ἔπειτα ὡς πρεσβύτερος εἰς τὴν μονὴν τοῦ Ἁγίου Σάββα παρὰ τὰ Ἱεροσόλυμα, ἔνθα καὶ ἀπέθανε περὶ τὸ 750. Ὑπῆρξεν ὁ μέγιστος θεολόγος τῆς ἐποχῆς του καὶ διεκρίθη διὰ τὴν προσήλωσίν του εἰς τὰς παραδόσεις. *Ἔργα* : α') Δογματικά, ἐκ τῶν ὁποίων τὸ σπουδαιότερον εἶναι ἡ Πηγὴ γνώσεως. Τὸ ἔργον διαιρεῖται εἰς τρία μέρη : 1. Κεφάλαια φιλοσοφικά. 2. Περί αἰρέσεων. 3. Ἐκδοσις ἀκριβῆς τῆς ὀρθοδόξου πίστεως. β') Πολεμικά (Λόγοι τρεῖς ὑπὲρ τῶν ἁγίων εἰκόνων – Κατὰ Μανιχαίων διάλεξις – Διάλεξις Σαρακηνοῦ καὶ Χριστιανοῦ κ.ά.). γ') Ἀσκητικά. δ') Ἐρμηνευτικά. ε') Ὀμιλίας καὶ στ') Ἀναρίθμητοι ἐκκλησιαστικοὶ ὕμνοι.

Ίωάννης (τῆς) Κλίμακος. Μοναχὸς καὶ ἡγούμενος τῆς μονῆς Σινᾶ. Ἐγεννήθη πρὸ τοῦ 579 καὶ ἀπέθανε περὶ τὸ 649. Τὸ ὄνομά του ὀφείλεται εἰς τὸ ἔργον του « Κλίμαξ » (τοῦ παραδείσου), ὅπερ μελετᾶται ὑπὸ πολλῶν ξένων ὡς προῖόν τῆς ὀρθοδόξου πνευματικότητος.

Ίωάννης ὁ Χρυσόστομος. Ἐγεννήθη ἐν Ἀντιοχείᾳ μεταξύ τῶν ἐτῶν 344 καὶ 354. Τὴν μόρφωσίν του ὀφείλει εἰς τὴν μητέρα του Ἀνθοῦσαν, εἰς τὸν φιλόσοφον Ἀνδραγάθιον καὶ εἰς τὸν περίφημον τότε ρήτορα Λιβάνιον. Διεκρίθη ὡς πρεσβύτερος ἐν Ἀντιοχείᾳ καὶ ὡς ἀρχιεπίσκοπος Κωνσταντινουπόλεως, ἔνθα συνεκρότησεν ἐπιτελεῖον ἐκλεκτῶν συνεργατῶν (Πρόκλος, Τίγριος, Ὀλυμπιάς κ.ά.). Θεωρεῖται ὡς ὁ κατ' ἐξοχὴν ρήτωρ τῆς Χριστιανικῆς Ἐκκλησίας. Θαυμαστὴ ὑπῆρξεν ἡ δρᾶσις του πρὸς ἀνάπτυξιν τῆς Ιεραποστολῆς, πρὸς ἀναμόρφωσιν τῆς λατρευτικῆς ζωῆς, πρὸς διοργανώσιν τῶν ἔργων τῆς ἐκκλησιαστικῆς διακονίας καὶ κοινωνικῆς προνοίας καὶ πρὸς ἠθικὴν κάθαρσιν τοῦ κλήρου καὶ τῆς κοινωνικῆς ζωῆς. Ἡ ἀνακαινιστικὴ δρᾶσις του καὶ ἡ ἀκαμπτos καὶ μὴ γνωρίζουσα συμβίβασμός προσωπικότης του ἐδημιούργησαν πλείστους ἐχθρούς, οἵτινες συνασπισθέντες ἐπέτυχον νὰ ἐξορισθῇ οὗτος εἰς Κουκουσὸν τῆς Ἀρμενίας. Ἐκεῖθεν μεταφερόμενος εἰς Πιτυοῦντα, ἀπέθνε καθ' ὁδὸν εἰς Κόμανα τοῦ Πόντου τὸ 407. Ἡ ἀνακομιδὴ τῶν λειψάνων του εἰς Κωνσταντινούπολιν ἔγινε τὸ 438 ἐπὶ ἀρχιεπισκόπου Πρόκλου. Ἀπὸ τοῦ στ' αἰῶνος τὸ ὄνομά του συνοδεύεται μὲ τὸ ἐπώνυμον « Χρυσόστομος ». Τὰ ἔργα του εἶναι « παγχριστιανικὸν κτῆμα ἑσαεὶ ». *Ἔργα* : α') Πραγματεῖαι καὶ δοκίμια : Περί Ιερωσύνης (6 λόγοι), Λόγοι παραινετικοὶ εἰς Θεόδωρον ἐκπεσόντα, περὶ κατανύξεως, περὶ παρθενίας, περὶ κενοδοξίας καὶ ἀνατροφῆς τῶν τέκνων, εἰς τὸν μακάριον Βαβύλαν καὶ κατὰ Ἰουλιανοῦ καὶ πρὸς ἀνατροφῆς τῶν τέκνων, εἰς τὸν μακάριον Βαβύλαν καὶ κατὰ Ἰουλιανοῦ καὶ πρὸς Ἕλληνας, πρὸς Ἰουδαίους καὶ Ἕλληνας ἀπόδειξις ὅτι ἐστὶ Θεὸς ὁ Χριστὸς καὶ πολλὰ ἄλλα. β') Ὀμιλίας καὶ λόγοι : Ἐξηγητικαὶ ὀμιλίας εἰς τὰ πλείστα βιβλία τῆς Παλαιᾶς καὶ Καινῆς Διαθήκης, ἠθικαὶ ὀμιλίας (εἰς τὰς Καλάνδας, Κατη-

χήσεις πρὸς τοὺς μέλλοντας φωτίζεσθαι, λόγοι περὶ μετανοίας, περὶ ἐλεημοσύνης κ.λπ.), λόγοι πανηγυρικοὶ εἰς πλείστας ἑορτάς, λόγοι ἐγκωμιαστικοί, ἐπίκαιρα κηρύγματα (21 ὁμιλίαι εἰς τοὺς ἀνδριάντας ἐν Ἀντιοχείᾳ, ἐκφωνηθεῖσαι, ὅταν ἀγνωστοὶ κατέστρεψαν τοὺς ἀνδριάντας τοῦ αὐτοκράτορος· εἰς Εὐτρόπιον· πρὸ τῆς ἔξορίας· πρὸς τοὺς καταλείψαντας τὴν Ἐκκλησίαν καὶ αὐτομολήσαντας πρὸς τὰς ἱπποδρομίας καὶ τὰ θεάτρα κ.ἄ.). γ') Ἐπιστολαὶ (σφύζονται 238). δ') Λειτουργικαὶ εὐχαὶ (εἰς τὴν ἐπιθ' ὀνόματί του λειτουργίαν). (Περισσότερα περὶ τοῦ Χρυσοστόμου διδάσκονται εἰς τὸ μάθημα τῆς Ἐκκλ. Ἱστορίας).

Κλήμης ὁ Ἀλεξανδρεὺς. Ἐγεννήθη περὶ τὸ 150 καὶ ἀπέθανε πρὸ τοῦ 215. Διετέλεσε διδάσκαλος τῆς κατηχητικῆς σχολῆς Ἀλεξανδρείας καὶ ὑπεστήριξεν, ὅτι ἡ ἑλληνικὴ φιλοσοφία «ἐπαιδαγώγει τὸ ἑλληνικόν, ὡς ὁ νόμος τοὺς Ἑβραίους εἰς Χριστόν», καὶ ὅτι «πρὸς σοφίας κτῆσιν συνεργεῖ». Ἔργα : α') Λόγος προτρεπτικὸς πρὸς Ἕλληνας. β') Παιδαγωγός. γ') Στρωματεῖς. δ') Τίς ὁ σφύζομενος πλούσιος καὶ ἄλλα.

Κύριλλος Ἀλεξανδρείας († 444). Ἐγεννήθη περὶ τὸ 370 ἐν Ἀλεξανδρείᾳ, ὅπου ἔγινε διάκονος, πρεσβύτερος καὶ τέλος πατριάρχης. Διεκρίθη ὡς κύριος πολέμιος τῆς αἰρέσεως τοῦ Νεστορίου. Ἔργα : α') Ἐρμηνευτικά (Περὶ τῆς ἐν Πνεύματι καὶ ἀληθείᾳ προσκυνήσεως καὶ λατρείας — Ἐρμηνεῖαι εἰς βιβλία τῆς Π.Δ.— Ἐρμηνεῖαι εἰς τὸ κατὰ Ἰωάννην). β') Ἀπολογητικά (ἐναντίον τοῦ Ἰουλιανοῦ). γ') Δογματικοπολεμικά (κατὰ Ἀρειανῶν καὶ Εὐνομιανῶν — κατὰ Νεστοριανισμοῦ). δ') Ὁμιλίαι. ε') Ἐπιστολαί.

Κύριλλος Ἱεροσολύμων († 386). Ἐγεννήθη περὶ τὸ 312 ἐν Παλαιστίνῃ καὶ ἔγινε ἐπίσκοπος Ἱεροσολύμων. Ἔργα : α') 24 κατηχήσεις (1 προκατήχησις — 18 κατηχήσεις πρὸς φωτιζομένους καὶ 5 μυσταγωγικαὶ κατηχήσεις πρὸς νεοφωτιστοὺς). β') Ὁμιλίαι.

Μακάριος Αἰγύπτου. (Ἐγεννήθη περὶ τὸ 300 καὶ ἀπέθανε περὶ τὸ 390). Ἀσκητὴς ἐν τῇ ἐρήμῳ τῆς μέσης Αἰγύπτου. Εἰς ἡλικίαν 40 ἐτῶν ἔγινε πρεσβύτερος. Ὑπὸ τὸ ὄνομά του σφύζονται 50 ὁμιλίαι πνευματικαί, αἴτινες, καὶ ἐὰν δὲν ἐγράφησαν ὑπὸ αὐτοῦ, εἶναι κατὰ τὸ πλεῖστον ἀξιόλογοι καὶ προσεῖλκυσαν τὸ ἐνδιαφέρον καὶ αὐτοῦ τοῦ κορυφαίου φιλολόγου Γαῖγκερ.

Μάξιμος ὁ Ὁμολογητὴς. Ἐγεννήθη ἐν Κωνσταντινουπόλει περὶ τὸ 580. Κατ' ἀρχὰς ἐμόνασεν εἰς τὴν μονὴν τῆς Χρυσοπόλεως, ἐναντι τῆς Κωνσταντινουπόλεως. Ἐκεῖθεν μετέβη εἰς Ἀφρικὴν καὶ βραδύτερον εἰς Ρώμην, ἐνθα κατεπολέμησε τὸν Μονοθελητισμόν. Δι' αὐτὸ ὑπεβλήθη εἰς μαρτύρια καὶ ἐξωρίσθη εἰς Ἀλανίαν παρὰ τὴν Κασπίαν, ἐνθα καὶ ἀπέθανε τὸ 662. Ἔργα : α') Δογματικά καὶ πολεμικά. β') Ἐρμηνευτικά. γ') Σχόλια εἰς Πατέρας. δ') Ἠθικά καὶ ἀσκητικά. ε') Μυσταγωγία (= συμβολικὴ ἔρμηνεα τῶν τῆς λατρείας) καὶ στ') Ἐπιστολαί.

Μᾶρκος ὁ Εὐγενικός. Ἐγεννήθη εἰς Κωνσταντινούπολιν περὶ τὸ 1400. Διετέλεσεν ἀρχιεπίσκοπος Ἐφέσου. Μετέσχε τῆς συνόδου τῆς Φλωρεντίας, ἐνθα ἀπέ-

κρουσε τὰς ἐκ πολιτικῶν ὑπολογισμῶν ἐνωτικὰς διαπραγματεύσεις καὶ ἔγινεν « ὁ σημαιοφόρος τῆς ἀνευ συμβιβασμῶν αὐστηρῆς ὀρθοδόξου παραδόσεως », ὁ ἀρχηγὸς τῆς ἀνθενωτικῆς μερίδος, ἣτις κατεπολέμηε τὴν εἰς τοὺς Ρωμαιοκαθολικούς ὑποταγὴν καὶ τὴν δι' αὐτῆς ἐνωσιν μετ' αὐτῶν. Ἀπέθανε τὸ 1444. *Ἔργα*: α') Διάφορα ἐναντίον τῶν ἐνωτικῶν καὶ λατινικῶν ἀπόψεων. β') Ἐξηγήσεις τῆς ἐκκλησιαστικῆς ἀκολουθίας καὶ ἄλλα.

Νεῖλος Καβάσιλας (15' αἰών). Ἀρχιεπίσκοπος Θεσσαλονίκης. Ἐγραψε τρία βιβλία κατὰ Λατίνων.

Νεκτάριος Ἱεροσολύμων (1602 – 1676 / 1680). Ἐγεννήθη ἐν Κρήτῃ καταγόμενος ἐκ Πελοποννήσου. Ὡς πατριάρχης Ἱεροσολύμων ἠγωνίσθη σθεναρῶς ὑπὲρ τοῦ Ἁγίου Τάφου. Ἐπίσης ὑπερησπίσθη τὴν Ὀρθοδοξίαν ἐναντίον τῶν λατίνων. *Ἔργα*: α') Ἱεροκοσμικὴ Ἱστορία. β') Περὶ ἀναβαπτισμοῦ. γ') Περὶ τῆς ἀρχῆς τοῦ Πάπα κ.ἀ.

Παλλάδιος, ἐπίσκοπος Ἐλενοπόλεως. Ἐγεννήθη περὶ τὸ 365 καὶ ἀπέθανε πρὸ τοῦ 431. Κατ' ἀρχὰς ἐξῆσεν ὡς μοναχὸς ἐν Αἰγύπτῳ. Μετὰ ταῦτα διετέλεσεν ἐπίσκοπος Ἐλενοπόλεως ἐν Βιθυνίᾳ. Ἦτο θαυμαστής τοῦ Χρυσοστόμου. *Ἔργα*: α') Λαυσαϊκὴ Ἱστορία. β') Διάλογος ἱστορικὸς πρὸς Θεόδωρον διάκονον Ρώμης περὶ βίου καὶ πολιτείας Ἰωάννου τοῦ Χρυσοστόμου.

Πρόκλος, ἀρχιεπίσκοπος Κωνσταντινουπόλεως († 446). Διεκρίθη ὡς ἐκκλησιαστικὸς ρήτωρ. Καθ' ὃν χρόνον οὗτος ἦτο ἀρχιεπίσκοπος, μετεφέρθησαν ἐκ Κομάνων τὰ λείψανα τοῦ Χρυσοστόμου εἰς Κωνσταντινούπολιν (438). Σφύζονται 25 λόγοι του, ὡς καὶ μία ἐπιστολὴ του πρὸς Ἀρμενίους περὶ πίστεως.

Σωφρόνιος Ἱεροσολύμων. Ἐγεννήθη περὶ τὸ 575 καὶ ἀπέθανε τὸ 638. Κατ' ἀρχὰς ἐξῆσεν ὡς μοναχὸς ἐν τῇ μονῇ ἁγίου Θεοδοσίου παρὰ τὰ Ἱεροσόλυμα. Μετὰ ταῦτα ἔγινε πατριάρχης Ἱεροσολύμων καὶ κατεπολέμησε τὸν Μονοθελητισμόν. *Ἔργα*: α') Δογματικά. β') Βίοι ἁγίων. γ') Λόγοι εἰς ἑορτάς. δ') Ὑμνοί.

Φώτιος ὁ Μέγας. Ἐγεννήθη περὶ τὸ 820 εἰς Κωνσταντινούπολιν. Ἀπέθανε πιθανώτατα τὸ ἔτος 893 εἰς τὴν παρὰ τὴν Κωνσταντινούπολιν μονὴν τῶν Ἀρμενιανῶν. Διεκρίθη διὰ τὴν βαθείαν του μόρφωσιν, ἔνεκα τῆς ὁποίας διετέλεσεν ἐν Κωνσταντινουπόλει διδάσκαλος τῆς θεολογίας, φιλολογίας καὶ φιλοσοφίας. Ἐγίνε πατριάρχης Κωνσταντινουπόλεως, ἀφοῦ ἐντὸς 5 ἡμερῶν ἐδέχθη τὴν χειροτονίαν πάντων τῶν βαθμῶν τῆς ἱερωσύνης. Ἐπὶ τῶν ἡμερῶν τοῦ Φωτίου ἤρχισε τὸ σχίσμα Ἀνατολικῆς καὶ Δυτικῆς Ἐκκλησίας, τὸ ὅποιον ἐγένετο ὀριστικὸν τὸ 1054 ἐπὶ πατριαρχείας Μιχαὴλ Κηρουλαρίου. *Ἔργα*: α') Τὸ Μυριόβιβλον ἢ Βιβλιοθήκη. β') Τὰ Ἀμφιλόχεια ἢ Λόγων ἱερῶν καὶ ζητημάτων ἱερολογίαι. γ') Ὑπομνήματα εἰς τὰς Γραφάς. δ') Λέξεων συναγωγὴ. ε') Λόγος περὶ τῆς τοῦ ἁγίου Πνεύματος μυσταγωγίας. στ') Διήγησις περὶ τῆς τῶν Μανιχαίων ἀναβλαστῆσεως. ζ') Ὑμνοί. η') Λόγοι. θ') Ἐπιστολαὶ (ἐρμηνευτικά, δογματικά, ἠθικά, παραινετικά, παραμυθητικά, κανονικά, φιλικὰ κ.λπ.).

Ψευδο - Διονύσιος Ἀρεοπαγίτης. Ἄγνωστος συγγραφεὺς συγγράμματος περὶ τὸ ἔτος 500 μὲ τὸ ψευδώνυμον «Διονύσιος Ἀρεοπαγίτης» πολλὰ ἀξιόλογα ἔργα, τὰ κυριώτερα τῶν ὁποίων εἶναι τὰ ἑξῆς : α') Περὶ τῆς οὐρανίας ἱεραρχίας. β') Περὶ τῆς ἑκκλησιαστικῆς ἱεραρχίας. γ') Περὶ θεῶν ὀνομάτων. δ') Περὶ μυστικῆς θεολογίας.

Ὠριγένης. Ἐγενήθη τὸ 185 ἢ 186 ἐν Ἀλεξανδρείᾳ καὶ ἀπέθανε τὸ 253/4. Παιδιόθεν ἐδείξεν ἐνδιαφέρον πρὸς μάθησιν. Δεκαοκταετῆς ὧν ἐγένε διευθυντὴς τῆς κατηχητικῆς σχολῆς Ἀλεξανδρείας. Ἐδίδαξε πολλοὺς χριστιανούς, ἀλλὰ καὶ ἑθνικοὺς καὶ Ἰουδαίους. Ἐπέδρασε τὰ μέγιστα ἐπὶ τῆς διδασκαλίας πάντων τῶν μεγάλων Πατέρων, οἵτινες ἐθαύμαζον αὐτόν. Εἶναι εἰς τῶν πολυγραφωτέρων συγγραφέων τῆς παγκοσμίου φιλολογίας. Ἔργα : α') Ἑρμηνευτικά : 1. Ἐξαιτλά. 2. Καθαρῶς ἐξηγητικαὶ ἐργασίαι. β') Ἀπολογητικὰ συγγράμματα : Κατὰ Κέλσου (8 τόμοι). γ') Δογματικὰ συγγράμματα : Περὶ ἀρχῶν κ.ά. δ') Ἠθικὰ ἢ οἰκοδομητικά. ε') Ἐπιστολαί. Πλείστα τῶν ἔργων του ἀπωλέσθησαν. Εἶναι λυπηρόν, ὅτι ὁ κατὰ τὰ ἄλλα μέγας Ὠριγένης περιέπεσεν εἰς κακοδοξίας, αἵτινες κατεδικάσθησαν ὑπὸ τῆς ε', στ' καὶ ζ' οἰκουμενικῆς συνόδου.

ΠΙΝΑΞ ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΩΝ

ΜΕΡΟΣ Α'

ΑΝΘΡΩΠΟΛΟΓΙΟΝ ΠΑΤΕΡΙΚΩΝ ΚΕΙΜΕΝΩΝ

ΕΚΚΛΗΣΙΑΣΤΙΚΗ ΙΣΤΟΡΙΑ

(Διὰ τὴν Δ' τάξιν)

1.	Ἡ Πεντηκοστή (Ἰωάννου τοῦ Χρυσοστόμου)	Σελ.	8
2.	Ἐγκώμιον εἰς τὸν πρωτομάρτυρα Στέφανον (Πρόκλου, ἀρχιεπισκόπου Κωνσταντινουπόλεως)	»	10
3.	Τὸ κήρυγμα τοῦ Ἀποστόλου Παύλου (Ἰωάννου τοῦ Χρυσοστόμου)	»	14
4.	Αἱ ἐπιστολαὶ τοῦ Ἀποστόλου Παύλου (Ἰωάννου τοῦ Χρυσοστόμου)	»	16
5.	Ὁ Ἀπόστολος Πέτρος (Ἀστερίου, ἐπισκ. Ἀμασειας)	»	18
6.	Ὁ Εὐαγγελιστὴς Ἰωάννης (Κυρίλλου Ἀλεξανδρείας)	»	20
7.	Οἱ μαθηταὶ τοῦ Κυρίου (Εὐσεβίου Καισαρείας)	»	22
8.	Ἡ ἐξάπλωσις τοῦ Χριστιανισμοῦ (Ἰωάννου τοῦ Χρυσοστόμου)	»	26
9.	Ἀφοσίωσις εἰς τὴν χριστιανικὴν πίστιν (Ἰουστίνου τοῦ φιλοσόφου καὶ μάρτυρος)	»	28
10.	Ἡ στάσις ἔναντι τοῦ μαρτυρίου (Ἰγνατίου τοῦ θεοφόρου)	»	28
11.	Τὸ μαρτύριον τοῦ νεαροῦ Πέτρου (Εὐσεβίου Καισαρείας)	»	30
12.	Οἱ ἅγιοι τεσσαράκοντα μάρτυρες (Μεγ. Βασιλείου)	»	34
13.	Ἡ δύναμις τῆς Ἐκκλησίας (Ἰωάννου τοῦ Χρυσοστόμου)	»	36
14.	Ἡ Ἐκκλησία εἶναι ἀκλόνητος (Ἰωάννου τοῦ Χρυσοστόμου)	»	38
15.	Ἀπολογία ὑπὲρ τῆς διδασκαλίας τοῦ Χριστοῦ (Ἰουστίνου τοῦ φιλοσόφου καὶ μάρτυρος)	»	40
16.	Ἀπὸ τὴν ζωὴν τῶν ἀρχαίων Χριστιανῶν. Ἡ τέλεσις τῆς θείας λειτουργίας (Ἰουστίνου τοῦ φιλοσόφου καὶ μάρτυρος)	»	42
17.	Αἱ ἐκδηλώσεις τῆς ἀγάπης τῶν Χριστιανῶν τῆς Ἀλεξανδρείας εἰς περίοδον ἐπιδημίας πανάλους περὶ τὸ ἔτος 250 (Διονυσίου Ἀλεξανδρείας)	»	44

18.	Ἡ βάπτισις τοῦ Μεγάλου Κωνσταντίνου (Εὐσεβίου Καισαρείας)	Σελ.	46
19.	Αἵρέσεις - Λύκοι με ἐνδύματα προβάτων (Κυρίλλου Ἱεροσολύμων)	»	48
20.	Ἡ καταπολέμησις τῶν αἵρέσεων διὰ τῶν Οἰκουμενικῶν Συνόδων (Μεγάλου Φωτίου)	»	50
21.	Τὸ κοινωνικὸν ἔργον τοῦ Μεγάλου Βασιλείου (Γρηγορίου τοῦ Ναζιανζηνοῦ)	»	52
22.	Ἐγκατάλειψις τοῦ πατριαρχικοῦ θρόνου ὑπὸ Γρηγορίου τοῦ Ναζιανζηνοῦ (Γρηγορίου Ναζιανζηνοῦ) ...	»	54
23.	Τὸ ἥρωϊκὸν φρόνημα τοῦ Χρυσοστόμου (Ἰωάννου τοῦ Χρυσοστόμου)	»	56
24.	Ὁ πλοῦτος τῆς ἀγάπης Ἰωάννου τοῦ Χρυσοστόμου (Θεοδωρήτου, ἐπισκόπου Κύρου)	»	58
25.	Ὀλυμπιάς ἡ διακόνισσα (Παλλαδίου, ἐπισκόπου Ἐλενοπόλεως)	»	58
26.	Μοναχικὸς βίος (Μακαρίου τοῦ Αἰγυπτίου;)	»	62
27.	Ἡ ζωὴ εἰς τὸ κοινόν (Μεγάλου Βασιλείου)	»	62
28.	Ἀναίρεσις τῆς εἰκονομαχίας (Ἰωάννου τοῦ Δαμασκηνοῦ)	»	64
29.	Οἱ ἅγιοι ἱεραπόστολοι τῶν Σλάβων Κύριλλος καὶ Μεθόδιος (Θεοφυλάκτου Ἀχρίδος)	»	66
30.	Τὰ αἷτια τοῦ σχίσματος (Νείλου Καβάσιλα, ἀρχιεπισκόπου Θεσσαλονίκης)	»	68
31.	Αἱ πρὸς ἑνώσιν ἀπέπειραι — Σύνοδος Φλωρεντίας (Μάρκου τοῦ Εὐγενικοῦ)	»	70
32.	Ἀπόκρισις πρὸς λουθηρανοὺς θεολόγους περὶ σχέσεως πίστεως καὶ ἔργων (Ἱερεμίου Β', πατριάρχου Κωνσταντινουπόλεως)	»	72
33.	Ἐκυριεύθη ἡ Κωνσταντινούπολις (Γεωργίου Σχολαρίου - Γενναδίου)	»	74
34.	Ἐπὶ τὸν τουρκικὸν ζυγὸν — Νεομάρτυρες (Νεκταρίου, πατριάρχου Ἱεροσολύμων)	»	76
35.	Ἡ ἐνότης τῶν Ὀρθοδόξων Ἐκκλησιῶν (Εἰρηναίου)	»	80
36.	Ἡ συμπεριφορὰ ἐναντι τῶν ἑτεροδόξων (Οἰκουμενικὴ κίνησις) (Ἰωάννου τοῦ Χρυσοστόμου)	»	82
37.	Προϋπὸθεσις τῆς ἐνώσεως τῶν Ἐκκλησιῶν (Ἱερεμίου Β', πατριάρχου Κωνσταντινουπόλεως)	»	84

ΜΕΡΟΣ Β'

ΑΝΘΟΛΟΓΙΟΝ ΠΑΤΕΡΙΚΩΝ ΚΕΙΜΕΝΩΝ

ΚΑΤΗΧΗΣΙΣ — ΛΕΙΤΟΥΡΓΙΚΗ

(Διὰ τὴν Ε' τάξιν)

38.	Ἡ Ἀγία Γραφή (Ἰωάννου τοῦ Δαμασκηνοῦ)	Σελ.	90
39.	Ἡ Ἱερὰ Παράδοσις (Μεγάλου Βασιλείου)	»	92
40.	Ἡ μερική γνῶσις τοῦ Θεοῦ ἐκ τῆς μελέτης τῶν δημι- ουρημάτων (Γρηγορίου Νύσσης)	»	94
41.	Οἱ καθαροὶ τῆ καρδίᾳ βλέπουν τὸν Θεὸν (Γρηγορίου Νύσσης)	»	96
42.	Αἱ ιδιότητες καὶ τὸ Τριαδικὸν τοῦ Θεοῦ (Ἰωάννου τοῦ Δαμασκηνοῦ)	»	98
43.	Ἡ δημιουργία τοῦ κόσμου (Μεγάλου Βασιλείου) . . .	»	100
44.	Ὁ κυβερνήτης τοῦ παντὸς (Μεγάλου Ἀθανασίου) . .	»	102
45.	Ἡ συντήρησις τοῦ κόσμου (Ἰωάν. τοῦ Χρυσοστόμου)	»	104
46.	Ἡ ὑπαρξις τοῦ φυσικοῦ καὶ ἠθικοῦ κακοῦ — Τὸ πρό- βλημα τῆς Θεοδικίας (Μεγάλου Βασιλείου)	»	106
47.	Οἱ Ἄγγελοι (Ἰωάννου τοῦ Δαμασκηνοῦ)	»	108
48.	Ἡ συνένωσις τοῦ ὄρατοῦ καὶ ἀόρατοῦ κόσμου εἰς τὸν ἄνθρωπον (Γρηγορίου τοῦ Ναζιανζηνοῦ)	»	110
49.	Τὸ μεγαλεῖον τοῦ ἀνθρώπου (Ἰωάννου τοῦ Χρυσο- στόμου)	»	110
50.	Ἡ ἐνανθρώπησις τοῦ Θεοῦ (Γρηγορίου Ναζιανζηνοῦ)	»	112
51.	Ὁ θάνατος τοῦ Κυρίου (Ἰωάννου τοῦ Δαμασκηνοῦ)	»	114
52.	Ἡ Ἀνάστασις τοῦ Κυρίου (Ἐπιφανίου Κύπρου) . .	»	114
53.	Τὸ Ἅγιον Πνεῦμα (Γρηγορίου Ναζιανζηνοῦ)	»	116
54.	Ἡ θεία Χάρις ὡς πνευματικὸν ὕδωρ (Κυρίλλου Ἱερο- σολύμων)	»	118
55.	Ἡ ἀγιαστικὴ καὶ ἀνακαινιστικὴ δύναμις τῆς Ἐκκλη- σίας (Ἰωάννου τοῦ Χρυσοστόμου)	»	120
56.	Ἡ καθολικότης τῆς Ἐκκλησίας (Κυρίλλου Ἱεροσο- λύμων)	»	122
57.	Γενικὰ περὶ τῶν ἑπτὰ μυστηρίων (Συμεῶν τοῦ Θεο- σαλονίκης)	»	124
58.	Ἡ μετάνοια (Ἰωάννου τοῦ Χρυσοστόμου)	»	126
59.	Ἡ συχὴ θεία Κοινωνία (Μεγάλου Βασιλείου)	»	128
60.	Ἡ χριστιανικὴ ἀντιμετώπισις τοῦ θανάτου (Μεγάλου Βασιλείου)	»	128
61.	Ὁ οἶκος τοῦ Θεοῦ καὶ ὁ ἐκκλησιασμός (Ἰωάννου τοῦ Χρυσοστόμου)	»	130

62.	Αἱ ἀκολουθίαι τοῦ Εἰκοσιτετραώρου (Μ. Βασιλείου)	Σελ.	132
63.	Ἡ θεία Λειτουργία - Ἰκετήριος δέησις (Λειτουργία Μεγάλου Βασιλείου)	»	134
64.	Εὐχή τῆς Λειτουργίας τῶν Προηγιασμένων	»	138
65.	Εὐχή τοῦ ἱερέως εἰς τὴν ἀκολουθίαν τοῦ ἀγίου Βαπτίσματος	»	138
66.	Εὐχή τοῦ ἱερέως κατὰ τὴν τελετὴν τοῦ Χρίσματος ..	»	140
67.	Εὐχή τοῦ ἱερέως πρὸς τὸν μετανοοῦντα καὶ ἐξομολογούμενον	»	140
68.	Εὐχή τοῦ ἐπισκόπου κατὰ τὴν χειροτονίαν πρεσβυτέρου	»	140
69.	Εὐχή τοῦ ἐπισκόπου ἐπὶ χειροτονίᾳ διακονίσης ...	»	142
70.	Εὐχή ἐκ τῆς ἀκολουθίας τοῦ μυστηρίου τοῦ γάμου ..	»	142
71.	Εὐχή ἐκ τῆς τελετῆς τοῦ Εὐχελαίου	»	142
72.	Νεκρώσιμον εὐλογητᾶριον	»	144
73.	Νεκρώσιμον ἰδιόμελον (Ἰωάννου τοῦ Δαμασκηνοῦ) ..	»	144
74.	Νεκρώσιμον στιχηρὸν ἐκ τοῦ Μεγάλου Εὐχολογίου ..	»	144
75.	Ἡ ἑορτὴ τῶν Χριστουγέννων (Γρηγορ. Ναζιανζηνοῦ)	»	146
76.	Ἡ ἑορτὴ τῶν Θεοφανείων — Ὕμνοι τῆς ἀκολουθίας τοῦ μεγάλου ἀγιασμοῦ (Σωφρονίου Ἱεροσολύμων)	»	146
77.	Εὐχή τοῦ μεγάλου ἀγιασμοῦ	»	148
78.	Ἡ ἑορτὴ τῆς Ὑπαπαντῆς (Κυρίλλου Ἱεροσολύμων)	»	148
79.	Ἡ Μεταμόρφωσις τοῦ Κυρίου (Ἰωάννου τοῦ Δαμασκηνοῦ	»	150
80.	Ὁ Τίμιος Σταυρὸς (Ἰωάννου τοῦ Χρυσοστόμου) ...	»	150
81.	Ἡ Κυριακὴ τῶν Βαῖων (Κυρίλλου Ἀλεξανδρείας) ...	»	152
82.	Τὸ νόημα τῶν Παθῶν τοῦ Κυρίου (Μεγάλου Φωτίου)	»	154
83.	Τὸ μέγα Σάββατον (Ἀμφιλοχίου Ἰκονίου)	»	154
84.	«Ἀναστάσεως ἡμέρα» (Γρηγορίου Ναζιανζηνοῦ) ...	»	156
85.	«Χριστὸς ἐγερθεὶς ἐκ νεκρῶν, ἀπαρχὴ τῶν κεκοιμημένων ἐγένετο» (Ἰωάννου τοῦ Χρυσοστόμου)	»	158
86.	Ἡ Ἀνάληψις τοῦ Κυρίου (Θεοφάνους Κεραμέως) ...	»	158
87.	Ἡ ἑορτὴ τῆς Πεντηκοστῆς. Ἡ προϋπόθεσις τῆς «μετουσίας» τοῦ ἀγίου Πνεύματος (Γρηγορίου Νύσσης)	»	160
88.	Αἴτησις πρὸς λῆψιν τῆς δωρεᾶς τοῦ ἀγίου Πνεύματος (Εὐχὴ γουγκλισίας)	»	162
89.	Ἡ ἑορτὴ τοῦ Εὐαγγελισμοῦ (Φωτίου τοῦ Μεγάλου)	»	162
90.	Ἡ κοίμησις τῆς Θεοτόκου (Θεοδώρου τοῦ Στουδίτου)	»	164
91.	Τὸ παράδειγμα τῶν μαρτύρων καὶ ἁγίων (Μεγάλου Βασιλείου)	»	166
92.	Ἡ τιμὴ τῶν ἁγίων (Ἰωάννου τοῦ Δαμασκηνοῦ)	»	166

ΜΕΡΟΣ Γ'

ΑΝΘΟΛΟΓΙΟΝ ΠΑΤΕΡΙΚΩΝ ΚΕΙΜΕΝΩΝ

ΧΡΙΣΤΙΑΝΙΚΗ ΗΘΙΚΗ

(Διὰ τὴν Στ' τάξιν)

93.	Ὁ σκοπὸς τοῦ ἀνθρωπίνου βίου (Μεγ. Βασιλείου)	Σελ.	172
94.	«Ἡ πρὸς τὸ θεῖον ὁμοίωσις» (Γρηγορίου Νύσσης) ..	»	172
95.	Αἱ δύο ὁδοὶ (Μεγάλου Ἀθανασίου)	»	174
96.	Τὸ αὐτεξούσιον τοῦ ἀνθρώπου (Ἰωάννου τοῦ Χρυσο- στόμου)	»	174
97.	Ἡ ἔννοια τῆς ἀρετῆς καὶ τῆς κακίας. (Μ. Βασιλείου)	»	176
98.	Ἡ καλὴ ἢ κακὴ χρῆσις τῶν διαφόρων ἀγαθῶν καὶ ἀξι- ῶν (Μαξίμου τοῦ Ὁμολογητοῦ)	»	176
99.	Ἡ ἀλληλεξάρτησις τῶν ἀρετῶν ἢ τῶν κακιῶν (Μακα- ρίου τοῦ Αἰγυπτίου;)	»	178
100.	Ἡ ἀρετὴ καθιστᾷ τὴν ζωὴν εὐκολωτέραν καὶ φέρει ἀ- γαλλίαςιν (Ἰσιδώρου τοῦ Πηλουσιώτου)	»	180
101.	«Καλὸν θεωρία καὶ καλὸν πράξις» (Γρηγορίου Ναζι- ανζηνοῦ)	»	182
102.	«Πράξις θεωρίας ἐπίβασις» (Γρηγορίου τοῦ Ναζιαν- ζηνοῦ)	»	182
103.	Μίμησις τῆς θείας φύσεως (Γρηγορίου Νύσσης)	»	182
104.	Ἀρμονία λόγων καὶ ἔργων καὶ ἀμέσου ἐμπειρίας (Μα- καρίου τοῦ Αἰγυπτίου;)	»	184
105.	Ἡ οὐρανία εἰκὼν τοῦ ἀτενίζοντος πρὸς τὸν Χριστὸν (Μακαρίου τοῦ Αἰγυπτίου;)	»	184
106.	Ἡ συνείδησις ὡς παράγων τοῦ ἠθικοῦ βίου (Ἰωάννου τοῦ Χρυσοστόμου)	»	186
107.	Μορφαὶ τοῦ πνευματικοῦ ἀγῶνος (Ἡσυχίου Ἱεροσο- λύμην)	»	188
108.	Ἀποφυγὴ τῆς ἀπογνώσεως (Ἰωάν. τοῦ Χρυσοστόμου)	»	188
109.	Ἡ διὰ τοῦ ἀγῶνος ἠθικὴ πρόοδος καὶ τελειώσις (Γρη- γορίου Νύσσης)	»	190
110.	Ἡ πίστις πρὸς τὸν Θεὸν (Μεγάλου Βασιλείου)	»	192
111.	Ἡ ἐλπίς εἰς τὸν Θεὸν (Ἰωάννου τοῦ Χρυσοστόμου)	»	192
112.	Σχέσις πίστεως καὶ ἀγάπης πρὸς τὸν Θεὸν (Κλήμεν- τος τοῦ Ἀλεξανδρέως)	»	194
113.	Ἡ ἀδιάλειπτος προσευχὴ (Ὠριγένους)	»	194
114.	Ὁ τόπος καὶ ὁ τρόπος τῆς προσευχῆς (Ἰωάννου τοῦ Χρυσοστόμου)	»	194

115.	Αί ἐκ τοῦ ἐκκλησιασμοῦ ὠφέλειαι (Ἰωάννου τοῦ Χρυσοστόμου)	Σελ.	196
116.	«Ταπείνου σαυτὸν» (Ἰωάννου τοῦ Χρυσοστόμου)	»	198
117.	Προσωπογραφία τοῦ ταπεινόφρονος (Μ. Βασιλείου)	»	198
118.	Ἡ ἐπαφή μὲ τὴν ἄψυχον καὶ ἔμψυχον φύσιν (Μεγάλου Βασιλείου)	»	200
119.	Ἡ χρῆσις τῶν ὑλικῶν ἀγαθῶν (Μεγάλου Βασιλείου)	»	202
120.	Ἡ χρῆσις τοῦ πλοῦτου (Κλήμεντος τοῦ Ἀλεξανδρέως)	»	204
121.	Χριστιανισμὸς καὶ σῶμα — Ἡ ἀφθαρσία ὡς προορισμὸς τοῦ σώματος (Γρηγορίου Νύσσης)	»	204
122.	Ἡ καλὴ χρῆσις τῆς νηστείας (Ἰωάννου τοῦ Χρυσοστόμου)	ς	206
123.	Ὁ τεχνικὸς πολιτισμὸς ὡς δημιούργημα τοῦ ἀνθρωπίνου πνεύματος (Μεγάλου Βασιλείου)	»	208
124.	Ἡ τεχνικὴ πρόοδος ὡς συνέχεια τοῦ ἔργου τοῦ Θεοῦ (Γρηγορίου Νύσσης)	»	208
125.	Ἔργασια καὶ ἀργία (Ἰωάννου τοῦ Χρυσοστόμου)	»	210
126.	Ἡ ἐπιμελὴς μελέτη καὶ ἄσκησις ὡς προϋπόθεσις ἐπιτυχίας τοῦ ἐπαγγέλματος (Ἰσιδώρου Πηλουσιώτου)	»	210
127.	Ἡ ἀνάγκη καὶ τὸ κριτήριον τοῦ ἐπαγγελματικοῦ προσανατολισμοῦ (Γρηγορίου Ναζιανζηνοῦ)	»	212
128.	Ἡ πνευματικὴ μὀρφωσις τοῦ ἀνθρώπου διὰ τῆς ἀναπτύξεως τοῦ «κατ' εἰκόνα» εἰς τὸ «καθ' ὁμοίωσιν» (Διαδόχου, ἐπισκόπου Φωτικῆς)	»	212
129.	Ὁ Χριστιανὸς καὶ αἱ «ἀνθρωπιστικαὶ» σπουδαὶ - Ἡ «παιδευσις» εἶναι τὸ πρῶτον ἀγαθὸν (Γρηγορίου τοῦ Ναζιανζηνοῦ)	»	214
130.	Ἡ ὠφέλεια ἐκ τῆς θύραθεν παιδείας (Μ. Βασιλείου)	»	216
131.	Τὸ κορύφωμα τῆς γνώσεως διὰ τῆς τελείας «διακρίσεως» (Ἰωάννου τῆς Κλίμακος)	»	218
132.	Ὁ Χριστιανὸς καὶ αἱ αἰσθητικαὶ ἀξίαι - Ἡ δίωσις τοῦ ὠραίου ἐν τῇ φύσει (Γρηγορίου τοῦ Θεολόγου)	»	218
133.	Ἡ δίωσις τοῦ ὠραίου ἐν τῇ τέχνῃ - Ἡ «ἀμείνων καὶ εἰς ἄμεινον φέρουσα» μουσικὴ (Μεγάλου Βασιλείου)	»	220
134.	Αἱ ἐκ τῆς ψαλμωδίας ὠφέλειαι (Μεγάλου Βασιλείου)	»	222
135.	Ἡ δίωσις τοῦ θεοῦ κάλλους (Ψευδο-Διονυσίου Ἀρεοπαγίτου)	»	222
136.	Ἡ ἐκλογή τῶν φίλων (Μεγάλου Φωτίου)	»	224
137.	Οἱ ἔλεγχοι τῶν πραγματικῶν φίλων (Ἰωάννου τοῦ Χρυσοστόμου)	»	224
138.	Ὁ Χριστιανισμὸς καὶ αἱ κοινωνικαὶ ἀξίαι - Ἐνότης καὶ εἰρήνη (Ἰωάννου τοῦ Χρυσοστόμου)	»	226
139.	Ἡ ἀλληλεξάρτησις εἰρήνης καὶ δικαιοσύνης (Ἰσιδώ-		

	Σελ.	228
140. ρου Πηλουσιώτου)		
140. 'Η πλεονεξία άδικεί τὸ κοινωνικὸν σύνολον (Μεγάλου Βασιλείου)	»	228
141. Περίθαλψις τοῦ Χριστοῦ εἰς τὸ πρόσωπον τῶν πασχόντων (Γρηγορίου Ναζιανζηνοῦ)	»	228
142. Τὸ μυστήριον τοῦ γάμου ('Ιωάννου τοῦ Χρυσοστόμου)	»	230
143. Προϋπόθεσις καὶ γνωρίσματα τοῦ ἐπιτυχοῦς γάμου ('Ιωάννου τοῦ Χρυσοστόμου)	»	232
144. Οἱ Χριστιανοὶ ἐν τῇ κοινωνίᾳ καὶ τῷ πολιτισμῷ ('Ἐκ τῆς ἐπιστολῆς πρὸς Διόγνητον)	»	234
145. Τὸ μεγαλεῖον τῆς πολιτείας ('Ιωάννου τοῦ Χρυσοστόμου)	»	236
146. Τὰ διάφορα μέλη τῆς Ἐκκλησίας (Μεγ. Βασιλείου)	»	238
146. Ἡ τάξις ἐν τῷ σώματι τῆς Ἐκκλησίας (Γρηγορίου τοῦ Θεολόγου)	»	240
Γραμματολογικὸν εὔρετήριον	»	245

Σημείωσις: Αἱ φωτογραφίαι τῶν εἰκόνων, ὀφειλόμεναι εἰς τὸν φωτογράφον κ. Περικλῆν Παπαχατζιδάκην, παρεχωρήθησαν εὐγενῶς ὑπὸ τοῦ Διδάκτορος τῆς Θεολογίας κ. Ἰωάννου Κωνσταντινίδου.

ΕΞΟΦΥΛΛΟΝ ἸΩΑΝΝΟΥ ΜΗΛΙΩΝΗ

0020556294

ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ ΒΟΥΛΗΣ

ΕΚΔΟΣΗ Ζ', 1975 (IV) — ΑΝΤΙΤ. 100.000 — ΣΥΜΒΑΣΗ: 2459/1-4-75
ΕΚΤΥΠΩΣΗ - ΒΙΒΛΙΟΔΕΣΙΑ : Μ. ΠΕΧΛΙΒΑΝΙΔΗΣ & ΣΙΑ - Α. Ε.

